



Ayuntamiento de Madrid



Ayuntamiento de Madrid



Ayuntamiento de Madrid

Ayuntamiento de Madrid

# AVLI GEL

LII LVCVLEN

TISSIMI SRI

PTORIS

NOCTES ATTICAE.



VIRTVTE DVCE,



COMITE FORTVNA.

*Reg. 2055.*

APVD SEB. GRYPHIVM  
LVGDVNI,

1534.

Ayuntamiento de Madrid

Ayuntamiento de Madrid

# INDEX EORVM

que notatu digna in hi  
sce noctibus ui  
sa sunt.

## A

<b>A</b> Bdera Democriti oppi-		Adesse & superesse	37
dum	142	Ad extra	499
Abluuium	421	Adfabre	20E
Abstemie mulieres	271	Adiunctum quid	423
Academici	283	Admirationem silentium pare	
Acca Laurentia	175	re	14E
Acerbitas	325	Admodum	20E
Acerbitudo	ibidem	Adolescentes ad philosophiam	
Acetum an congelascat	450	hortatur Taurus	177
Accipiter & Chamaleon	256	Adolescēs nimis uetuste loquēs	
Accipitret	501	reprehenditur	19
Accius	324.370.471	Adoptatio per prætorem	162
Achai ad pugnam taciti	21	Adoptator, Adoptiuus ibidem	
Achilles Romanus	57	Adulterij lex iniqua	27E
Achillis clypeus	381	Adprime, Adprimum, Adpro-	
Acinum neutri generis	217	bus, Adprobè, Adpotus	
Acritas	325	201	
Actiones uxorie	120	Aduerbia in im	322
Actito uerbum freq.	228	Adulterio, ionis	42E
Actiua pro passiu	488	Adulteritas	ibidem
Actuarie	274	Aeacus	404
Ad	201	Aedes sacre nō omnes sunt tē	
		pla	382
		Aedepol muliebre iuramen =	
		tum	283
		Aeditimus, Aedituus, Aedituen	
		tes	314
		Aediles & Tribuni	467
		Aegles Samius mutus	149
		4 2 Aemi	

# I N D E X

<i>Aemilius ad Pyrrhum</i>	95	<i>Alexandri continentia</i>	176
<i>Αἰμολία</i>	381	<i>Alexander Aetolus</i>	403
<i>Aenigma</i>	311	<i>Alexandri mors</i>	469
<i>Aere fulua</i>	345	<i>Alexander Molossus</i>	469
<i>Aeruscator</i>	364	<i>Alexandri epistola</i>	326.526
<i>Aeschylus</i>	467	<i>Alæ in exercitu</i>	253.417
<i>Aesopi apologus de Casita</i>	84	<i>Alexis comicus</i>	72
<i>Aetates tres</i>	276	<i>Aluminis uis igne depellit</i>	386
<i>Aetnae montis coflagratio</i>	453	<i>Amaror</i>	56
<i>Aeuitas</i>	519	<i>Amata prima uirgo Vestalis</i>	24
<i>Affatim</i>	200	<i>ἀμπελώνες</i>	67
<i>Affectum</i>	391	<i>Ambitiosus</i>	235
<i>Affecta res</i>	111	<i>Ambiguum uerbum</i>	288
<i>Affectus &amp; confectus</i>	ibidem	<i>Amici causa an delinquendum</i>	
<i>Africanus &amp; Tyberius Grac-</i>		<i>quandoq;</i>	5. & 6.
<i>chus amicissimi facti</i>	312	<i>Amici comitas minoris erga ma-</i>	
<i>Agentia uerba pro patientibus</i>		<i>iorem</i>	305
487		<i>Amicis disidētibus quid facien-</i>	
<i>Ager Pontinus</i>	234	<i>dum</i>	58
<i>Ager Vaticanus</i>	433	<i>Amorabundus</i>	291
<i>Agere cum populo</i>	339	<i>Amor ciuilis et opinabilis</i>	302
<i>Agrippae unde</i>	432	<i>Analogia</i>	78
<i>Ahenum</i>	47	<i>Anates Ponticae</i>	461
<i>Aius deus unde</i>	433	<i>Androdus seruus Dacus, et leo</i>	
<i>ἀειλύφη</i>	131	156	
<i>ἀκυσίκη</i>	17	<i>Androgini</i>	227
<i>Albania</i>	225	<i>Anguis cum Scipione</i>	186
<i>Alce meretrix</i>	131	<i>Animal nullū sensu tactus aut</i>	
<i>Alcibiades abiecit tibiam</i>	401	<i>gustus caret</i>	200

*Animum*



# INDEX

<i>Animum remittere</i>	474	<i>Apathia</i>	310
<i>Antio</i>	349	<i>ἀπαθίας</i>	70
<i>Annales &amp; historia</i>	161	<i>Apathiæ sectatores</i>	312
<i>Anneus Cornutus</i>	49	<i>Apeliotes uentus</i>	69
<i>Annibal decem captiuos Romã</i>		<i>Apiarium</i>	67
<i>    misit</i>	213	<i>Appionis historia</i>	156
<i>Annibalis crudelitas</i>	31	<i>Appij Cæci filia</i>	252
<i>Annibalis exemplum</i>	144	<i>Apluda</i>	284
<i>Annibalis iocus ad Antiochum</i>		<i>ἀπλοπον</i>	242
<i>    ibidem</i>		<i>Aqua niualis frugibus et arbo-</i>	
<i>Annosus</i>	104	<i>    ribus sæcũda, sed hoibus po-</i>	
<i>Annus ex quot mensibus ætate</i>		<i>    tu nimio insalubris</i>	498
<i>    Homeri</i>	111	<i>Aquæ intercutis morbo arena</i>	
<i>Annus LXXIII. in senibus</i>	392	<i>    calens liberat</i>	501
<i>Anneus Seneca leui futiliq; iu-</i>		<i>Aquæ fontium, &amp; fluuioꝝ an-</i>	
<i>    dicio</i>	302	<i>    congelentur</i>	450
<i>Anuus in genitiuo</i>	134	<i>Aquilo uentus</i>	69
<i>Anuli gestatio</i>	254	<i>Aquor, aris</i>	439
<i>Anomalia</i>	78	<i>Arbitrij libertas defenditur</i>	
<i>Antia lex</i>	<i>ibidem</i>		368
<i>Antigenidas tibicen</i>	401	<i>Arbitratus</i>	346
<i>ἀντισπύφοντα argumenta</i>	150.	<i>Arboretum</i>	442
<i>    243</i>		<i>Arbustum</i>	<i>ibidem</i>
<i>Antiochus</i>	144	<i>Arcera</i>	519
<i>Antistita</i>	347	<i>Archefilai uerbum</i>	95
<i>Antonius Iulianus rhetor</i>	9.	<i>Archelaus, Mithrid. regis præ-</i>	
<i>    242.385.504</i>		<i>    fectus</i>	386
<i>Anthropophagi</i>	225	<i>Archilochus Tullio Hostilio</i>	
<i>Aonia nunc Bœotia</i>	380	<i>    imperante claruit</i>	467
		4 3	<i>Arco</i>

I N D E X

<i>Areopagitarum iudicium</i>	312	<i>Arrabo, Arra</i>	44
<i>Arena numero singulari</i>	501	<i>Arrogatio</i>	162
<i>Ariscon ex foemina mas, cui no-</i> <i>men Arcuscæ fuerat</i>	227	<i>Arrogationis uerba</i>	<i>ibidem</i>
<i>Argentum purum putum</i>	172	<i>Artemisia cum Mausolo</i>	263
<i>Argenti fodinæ</i>	71	<i>Arterias ad numerum moueri</i>	99
<i>Argos</i>	260	<i>Arteria duplex</i>	486
<i>ἀργεῖσσις uentus, latine Caurus</i>		<i>Arteria neutri generis</i>	275
66		<i>Aruales</i>	175
<i>ἀργυροί ΧΗ</i>	286	<i>Aruales fratres</i>	<i>ibi.</i>
<i>Aristotelicarum artium duæ spe-</i> <i>cies</i>	525	<i>Arulator</i>	422
<i>Arietinum oraculum</i>	93	<i>Aruspicum perfidia</i>	122
<i>Arimaspi</i>	225	<i>Asculani</i>	389
<i>Arionis historia</i>	434	<i>Aselli Pessinuntij</i>	210
<i>Aristarchus grammaticus</i>	78	<i>Assentio</i>	79
<i>Aristagoras</i>	452	<i>Assentior</i>	<i>ibidem</i>
<i>Aristæas Proconnesius</i>	225	<i>Assiduus ab assibus</i>	422
<i>Aristodemus</i>	286	<i>Aspectu in casu dandi</i>	135
<i>Aristoxenus musicus</i>	130	<i>Astraba</i>	284
<i>Aristotelis epistola ad Alexan-</i> <i>drum</i>	527	<i>Atabulus uentus</i>	71
<i>Aristotelis uerecundia</i>	327	<i>Aterina lex</i>	278
<i>Aristoteles quando natus</i>	468	<i>Atypus</i>	119
<i>Aristoteles</i>	109	<i>Atq; aduerbium</i>	277
<i>ἀριστοῦς</i>	67	<i>Atq; pro quam</i>	<i>ibidem</i>
<i>Arma contra patriam non su-</i> <i>menda</i>	6	<i>Atque atque si gemina sit, au-</i> <i>get</i>	<i>ibidem</i>
<i>Arma</i>	502	<i>Atq; præsertim</i>	<i>ibidem</i>
		<i>Atq; &amp; deq; cõiunctiones ibi-</i> <i>dem</i>	<i>ibidem</i>
		<i>Atreus tragœdia Pacuij</i>	324
		<i>Atrium</i>	

<i>Atrium</i>	416	ἀξίωμα	422
<i>Attilius regulus</i>	171	<b>B</b> Acchilydes	329
<i>Attica</i> , ἀκτῆ.	381	<b>B</b> Bagrada	178
<i>Auaritiam uitia omnia habere</i>		<i>Baiulus</i>	142
<i>putabant ueteres</i>	279	<i>Balbus</i>	119
<i>Auarus</i>	251	<i>Balneæ Scie</i>	88
<i>Auaritia corpus hominis quo-</i>		<i>Barba rasa à senibus</i>	95
<i>modo effæminat</i>	88	<i>Barbarismus</i>	164.327
<i>Auaritia à sapientibus spreta</i>		<i>Barbarorũ consuetudo ad tra-</i>	
<i>ibidem</i>		<i>ctandas pugnas</i>	20
<i>Auentinus mons cur extra po-</i>		<i>Beata uita uirtute fit</i>	472
<i>mærium</i>	337	<i>Bellaria</i>	334
<i>Auens</i>	500	<i>Bellum &amp; pugna</i>	42
<i>Auerruncus</i>	154	<i>Bellum Peloponesiacum</i>	467
<i>Au particula</i>	389	<i>Bellum Samnitum</i>	469
<i>Aufero</i>	388	<i>Bellum Punicum</i>	470
<i>Augustus quo die natus</i>	393	<i>Bellum affectum</i>	398
<i>Augusti epistola ad Cæsarem</i>		<i>Beneficus ac liberalis</i>	445
<i>ibidem</i>		<i>Bias de re uxoria</i>	158
<i>Augusti laus</i>	272	<i>Bibax</i>	104
<i>Aulus Albinus</i>	285	<i>Bibofus</i>	<i>ibidem</i>
<i>Aulus Posthumius Torquatus</i>		<i>Bibliotheca Alexandria</i>	186
<i>dictator</i>	468	<i>Bibliothecam publicã quis pri-</i>	
<i>Aulus Gellius quo tẽpore</i>	516	<i>mus instituit</i>	<i>ibidem</i>
<i>Aurum coronarium</i>	145	<i>Bibliotheca tẽpli Traiani</i>	294
<i>Aurum Tolosanum</i>	100	<i>Bina corda habentia</i>	432
<i>Auspicia maiora</i>	338	<i>Bina iccora</i>	<i>ibidem</i>
<i>Auster uentus</i>	70	<i>Blaterones</i>	30
<i>Autumo</i>	388	<i>Bœotia comœdia</i>	94
		• 4 4	<i>Bœotia</i>

I N D E X

<i>Bæotia Aonia dicitur</i>	381	<i>Celli Stratus orator</i>	105
<i>Boreas uentus</i>	69	<i>C. Bassus</i>	113
<i>Borysthenes fl.</i>	226	<i>C. Cæsar.</i>	19
<i>Bosphoricum mare, Cimmeriū dicitur</i>	450	<i>C. Gracchus</i>	246
<i>Botulus</i>	422	<i>C. Gracchi &amp; Ciceronis collatio</i>	248
<i>Bouinator</i>	285	<i>C. Mancinus</i>	204
<i>Βούτης</i>	67	<i>C. Trebatius</i>	179
<i>Breuiloquentia</i>	303	<i>C. Fabritius imperator</i>	27
<i>Brundisium portus</i>	225	<i>C. Tarratia</i>	175
<i>Brutiani cum Ro.</i>	250	<i>C. Tarratiæ honores</i>	ibidem
<i>Bucephalus Alexãdri equus</i>	141	<i>Camellia</i>	421
<i>Bucephalum oppidum ibidem</i>		<i>Candens</i>	455
<i>Buceta</i>	278	<i>Cæscere pueros i Albania</i>	225
<i>Bundus terminata nomina</i>	291	<i>Cannabus</i>	442
<b>C</b> <i>Aduceū, pacis signū</i>	276	<i>Cannensis pugna</i>	160
<i>Cæcias uentus</i>	71	<i>Caninum prandium</i>	369
<i>Cæcilius</i>	69.140.471	<i>Cantilena de Canide &amp; Cæneo</i>	227
<i>Cæcilius Sextus iureconsultus</i>	515	<i>Caper coleatus, quem Theocritus ἐνὸς Χάρου appellat</i>	231
<i>Cætero</i>	519	<i>Capitecensus</i>	426
<i>Cæruleus color</i>	81	<i>Capitium</i>	421
<i>Calabæriunculus</i>	421	<i>Capillo passo</i>	400
<i>Calceamentum</i>	179	<i>Capio, onis</i>	205
<i>Caldonia</i>	421	<i>Captiones dialecticæ</i>	490
<i>Caldor</i>	497	<i>Captiosis interrogatiõibus nõ respondendum</i>	413
<i>Callens lingue</i>	444	<i>Captiuos sub corona uenundari</i>	
<i>Callimachus</i>	470		
<i>Calorificus</i>	449		

I N D E X

dari	199	Caurus uentus	70
Capiti inſcriptæ literæ	452	Ceditij uirtus	96
Capulica	274	Ceditius Tribunus	ibidem
Carbilius Ruga primus fecit diuortium	470	Celoces	274
Carendum tui	500	Cenſoriæ animaduerſiones	139
Carmentæ duæ	432	Cenſores	218
Carneades	471	Cepæ Peluſiotæ cur non edant	
Carneades uiolenta dixit	209	530	
Carptores	501	Cephiſia uilla	z
Casita auis	84	Cephiſia locus in agro Attico	
Casij miſer interitus	110	486	
Caſtoris iuramentum	283	Celatim	322
Caſtrenſia uerba	439	Cerites tabulæ	430
Caſtrenſis corona	146	Ceritum gratiæ apud Romæ	
Casus interrogandi	357	nos	ibidem
Catamitus	206	Cerimoniæ unde	127
Cataſcopium	274	Cerimonia Dialis	260
Cateiæ	273	Cercyon Neptuni filius	404
Cattæ	274	Cercuri	274
Cato Cenſorius	340	Certandum non eſſe cū inquit	
Cato	471	natiſſimis hominibus	178
Catonis de furibus ſententia	297	Cerua Sertoria, et aſtutia	404
Cato Salonianus	342	Ceſellius Vindex reprehenditur	188
Catonum familia	ibidem	Chamalcontis natura	256
Cato Uticensis	ibidem	Chaldæi de ſtellarum motibus	
Catomium	421	363	
Catulli laus	217	Chilo Lacedæmonius	5
Catulli locus	185	Chirodata ueſtis	208
Caudicæ	274	Cibus Pythagoreorū quis	129

# I N D E X

<i>Cibi diuerſi in cœnis</i>	regijs	<i>Cœli partes quatuor</i>	69
210		<i>Cœlum ſingulariter</i>	303
<i>Cibus puerorum</i>	138	<i>Cœna lauta</i>	393
<i>Ciceronis locus</i>	28	<i>Cœna ſecundum legem Lici-</i>	
<i>Ciceronis error</i>	392	<i>niam</i>	77
<i>Cicero quando natus</i>	409	<i>Cœnarum ſumptus</i>	393
<i>Cicero maſtix</i>	436	<i>Cœſius color</i>	81
<i>Cidarum</i>	274	<i>Cognobilis</i>	327
<i>Cimmeriũ mare cõgelatur</i>	450	<i>Coibatur paſſiue</i>	18
<i>Circuli ſeptem in cœlo</i>	101	<i>Coitus ueneruus, morbi comi-</i>	
<i>Circius</i>	71	<i>tialis pars</i>	496
<i>Cis</i>	318	<i>Collicior</i>	421
<i>Ciſpius mons</i>	385	<i>Coloniæ</i>	431
<i>Citra calendæ</i>	317	<i>Colores in oculis</i>	79
<i>Citra</i>	<i>ibidem</i>	<i>Color igneus, &amp; flãmeus ibi.</i>	
<i>Ciuitas</i>	484	<i>Color ſanguineus</i>	<i>ibidem</i>
<i>Clafſici</i>	208	<i>Color croceus, aureus</i>	<i>ibidẽ</i>
<i>Clafſicus ſcriptor</i>	304	<i>Color oſtrinus</i>	<i>ibidem</i>
<i>Claſtritus</i>	314	<i>Columba lignea ab Archyta fã</i>	
<i>Cientes</i>	154	<i>cta uolabat</i>	257
<i>Climactericus annus</i>	392	<i>Colloquia auium interpretan-</i>	
<i>Climaculæ</i>	273	<i>da quomodo</i>	256
<i>Climacteres</i>	102	<i>Comœdiæ Plauti quot</i>	92
<i>Clunicali</i>	394	<i>Comici Latini</i>	406
<i>Cn. Seius</i>	100	<i>Comitia calata</i>	407
<i>Cn. Martius Coriolanus</i>	467	<i>Comitia centuriata</i>	<i>ibidem</i>
<i>Cn. Flauius Annij filius ædilis</i>		<i>Comitia curiata</i>	162
177		<i>Commutatiõnes</i>	441
<i>Cocio</i>	422	<i>Communia uerba</i>	397
		<i>Comp</i>	

# I N D E X

Comperendinationes	371	Corbite	274
Comprecaones deorū	348	Corinthus Ephyre dicta	381
Cōpitalia Laberij	421.425	Cornelij Nepotis error	408
Compluria	164	Cornelius sacerdos pugnam	
Compluries	166	Pharsalicam prædixit	401
Con præpositio	62	Cornucopiæ	16
Concionem habere	339	Cornutus Anneus	49
Concio	484	Corona triumphalis	145
Concubitu in datiuo	135	Corona ciuica	ibidem
Cordalium Pl.comœdia	93	Corona militaris uaria	ibidem
Conijcere	135	Corona obsidionalis	ibidem
Connexum	423	Graminea	ibidem
Cōsiliarij mali reiiciendi	477	Corona muralis	146
Consiliosus	128	Corona castrensis	ibidem
Consolor	397	Corona naualis	ibidem
Cōsuetudo dñā uerborum	319	Corona oualis	ibidem
Consules quādo creari ex ple= be coepti	469	Corona myrtea	ibidem
Contagium	313	Corona oleagina	ibidem
Contemplo	489	Coronarium aurum	145
Controuersie genus quod ἀπο ρον appellatur	242	Coronati serui uenibant	199
Conuiuium ex quatuor rebus constat	333	Corpora apud Aegyptios de= periri	254
Conuiuuarum numerus	ibid.	Corporis proceritatis ratio ex Plutarcho	1
Conuiuales sermones	ibidem	Coruini qui	234
Conuiuij dominus qualis	ibi.	Coruini pugna	ibidem
Copiari	439	Crassus Mutianus quinq; præ cipua dona habuit	26
Cor masculino genere	188	Crasi gesta in Asta	ibidem
		Crates	

# I N D E X

<i>Crates</i>	78	<i>De præpositio</i>	184
<i>Creta Aëria</i>	381	<i>Debitio &amp; habitio gratiæ</i>	10
<i>Crepide</i>	348	<i>Decemviri</i>	467
<i>Crepidarius</i>	<i>ibidem</i>	<i>Decima nomen parçæ</i>	110
<i>Crepidarium cultellum</i>	<i>ibi.</i>	<i>Decretum</i>	423
<i>Crepidulæ</i>	<i>ibidem</i>	<i>Decreta naturæ</i>	308
<i>Cretensium mos in conferen-</i>		<i>Decimi mensis partus</i>	108
<i>dis prælijs</i>	20	<i>Decuriæ</i>	484
<i>Crystallus</i>	498	<i>Defendere</i>	222
<i>Critolaus peripateticus.</i>	471	<i>Deiurium</i>	214
<i>Croxi filius mutus</i>	143	<i>Delicia i singulari nũero</i>	502
<i>Ctesias historicus</i>	225	<i>Delphinus amasius</i>	202
<i>Cubus</i>	35	<i>Demades</i>	287
<i>Cultus Hortensij</i>	10	<i>Demetrius</i>	410
<i>Cultus Demosthenis</i>	<i>ibidem</i>	<i>Demosthenes lana multa collũ</i>	
<i>Cumprime</i>	440	<i>circumuoluit</i>	286
<i>Cuneus</i>	253	<i>Demosthenis dictum de Lai-</i>	
<i>Cupediæ ciborum</i>	180	<i>de</i>	17
<i>Cupressi quomodo seratur</i>	107	<i>Demosthenis munditia</i>	10
<i>Cupressus mascul. generis</i>	345	<i>Demosthenes ad Callistratum</i>	
<i>Cursim</i>	322	<i>uenit</i>	105
<i>Cursus lunaris</i>	101	<i>Demosthenis uerbum et mors</i>	
<i>Curro cecurri</i>	203	451. 469	
<i>Cyclopes</i>	225. 404	<i>Democritus Protagorã ad phi-</i>	
<i>Cynocephali</i>	226	<i>losophiam inuitat</i>	142
<b>D</b> <i>Arius</i>	452	<i>Democritu: quo tempore</i>	468
<i>αφιδες</i>	67	<i>Democritus philosophus se ex</i>	
<i>Daiuus quartæ inflexiõis</i>	134	<i>cæcauit</i>	262
<i>Daiuus quintæ</i>	240. 241	<i>Democritus</i>	468

Dentes



# I N D E X

Dentes in septem primis men- sibus gignuntur	102	Dies dij	ibidem
Deo cui rem diuinam facere o- porteat non esse certum	83	Die crastini	273
Deorum nomina Rom.	153	Die quarto	271
Deprecor	184	Die quinto	ibidem
Depudicare	421	Die quinti	272
Deq; contraria significat, Atq;		Die pristini	ibidem
267		Dieperendini	273
Descendidi	204	Dienoni	ibidem
Diagoras tres filios habuit	107	Dies iter	153
Diagoræ obitus	ibidem	Dies iusti	322
Diarium	162	Die proximi	273
Dialecticæ laus	424	Diem diffindi	373
Dialecticæ captiones	413	Diffinitio ex quibus	117
Dicendi genera tria	208	Digamma	379
Dicturum inimicos Cic.	14	Digestio quomodo fiat	117
Dido incesu serio instans ope ri	232	Dignor passiue	399
Dierum obseruatio	90	Dij immortales dicuntur	62
Dierum diuisio	ibidem	Dijouis	153
Dies ciuilis	92	Diluxerit	90
Dies quibus halcyones nidu- lantur	101	Diluculare	187
Dies innominabilis	127	Dimidium	105
Dies religiosi	ibidem	Dimidiatum	ibidem
Dies nefasti, atri	160	Dimidium plus toto	476
Dies alliensis	127	Diodorus cui Crono cogno- mentum	268
Dies patrio casu	240	Diogenes Cynici dictum	64
		Diogenes modesta dixit	209
		Diogenis responsio	490
		Diogenes Stoicus quâdo	471
		Diom	

# I N D E X

Diomedis & Glauci permutatio	72	sia incensore	52
Dionysia gesticularia	11	Eduicare	406
Dionysius Sicilia tyrānus	469	Effatus	336
Dioxippus	456	Effascinantes uoce	226
Disciplina rhetorica	316	Egregius an egregi in uocatio	379
Disciplinosus	128	Eloquentia	30
Disiunctum	152	Elops Rhodius	210
Dispestis	400	Elucus	429
Diuinatio in oratione	48	Elutriare	422
Diuortium primum	120.471	Eleusinium certamen	402
Diurnare	440	Empedocles	467
Dolentia, e	500	Empedoclis carmen	130
Dolobella mulierem ream Athenas misit	312	Emplastrum	422
Dolus	313	Ennij natiuitas	430
Doloris natura	510	Enses	273
Doloris tolerantia	307	Ennius tricor	462
Domitius insanus	483	Ennianista	480
Domīnātū in datiuo	135	ἐπιρωγὴ res sophistica	195
Domus domuis	134	Epicuri uerbum reprehenditur	55
Draco legislator	295	Epicurus	470
Dulcioriloquus	501	Epicuri uoluptas	228
Duo & uicesimo	144	Epicteti uersus	65
Durities, Diritudo,	440	Epictetus Roma discessit	397
<b>E</b> Blandita oratio	289	Epitritos	492
<b>E</b> Ebrietatis laus	386	Ephemeris	162
Ebriosus philosophus	ibidem	ἐφῆμερος	439
Edictū de templi Dianæ	Ephē	Ephyræ	362
			Eques

# I N D E X

Eques pro equo	481	Euronotus	<i>Ibidem</i>
Equites pedarij	113	Exactus pecuniam	399
Equitare	481	Exaduersum	201
Equus equitibus corpulentis		Exequiæ	303
adimitur	140.218	Exigor	399
Equus Alexandri	141	Exortus & occasus mobilia et	
Equus Scianus	99	uaria sunt	69
Equi Diomedis	<i>ibidem</i>	Expasum	400
Equorum color	100	Expergere	177
Errabundus	293	Explicauit	16
Errare	429	Extergor	78
Erraticæ stellæ	101.365	Extrilidus	492
Errones	101	ἔγωγος	207
Error Corn. Nepotis	408	<b>F</b> Abij interfecti	467
Esse & erit	448	Fabius ad Carthaginens	
Esito	229	ses	276
Esuritio	414	Fabij annales	143
Etesia uenti	71	Faba nociua	130
Euathlus cū Prothagora	150	Fabis non esse usum Pythagoræ	
Euclidis uersutia	178	ram	<i>ibidem</i>
Eudoxus	468	Fabritius Lucinus	125
Euphorbus post Pythago.	131	Fabritius ad Pyrrhum	98
Eupolidis uersus	29	Fabritius, cum Samnites aurum	
Euripidis laus	281	donarent quid	27
Euripidē quinque & septuaginta		Facies et faciæ in genitiuo	241
tragoedias scripsisse	443	Facies	240
Euripidis genus et mors	402	Faces	273
Euripides	468	Facinus	313
Eurus uentus	69	Facundiosus	128
		<i>Fallaciosa</i>	

# I N D E X

<i>Fallacia</i> sa argum. pnta	194	<i>Fiere</i>	300
<i>Falsi testimonij pœna</i>	323	<i>Figurarum genera duo</i>	34
<i>Fames famij</i>	240	<i>Figura à fingendo</i>	361
<i>Famis uis non tolerabilis</i>	415	<i>Filij quomodo alendi</i>	299
<i>Fames quomodo sustentanda</i>		<i>Filiorū in patres officiū</i>	46
<i>ibidem.</i>		<i>Filiorum et parentum inuicem</i>	
<i>Famosus</i>	127	<i>officia</i>	<i>ibidem</i>
<i>Fascinare</i>	429	<i>Figure geometricæ</i>	34
<i>Fascinum</i>	<i>ibidem</i>	<i>Finis hic &amp; hæc</i>	345
<i>Fatum &amp; necessitas</i>	323	<i>Fistula C. Gracchi conciona=</i>	
<i>Fatum</i>	168	<i>toria</i>	21
<i>Fatiscor</i>	438	<i>Flagitium &amp; uitium</i>	32
<i>Fauisse capitoline</i>	56	<i>Flaminis Dialis ceremoniæ mul</i>	
<i>Fauces, &amp; uestibulum</i>	419	<i>te</i>	258.259
<i>Fauonius uentus</i>	70	<i>Flamen Dialis</i>	258
<i>Febris quartanæ laus</i>	457	<i>Flammigare</i>	454
<i>Fecialis uerba</i>	416	<i>Flauissæ thesauri</i>	56
<i>Fenestellæ error</i>	409	<i>Flauus color</i>	80
<i>Feriæ præcidanæ</i>	124	<i>Flores uini</i>	284
<i>Feriæ uindemiales</i>	417	<i>Fluctui in casu patrio</i>	134
<i>Feriæ æstiuæ</i>	242	<i>Flumina magna que</i>	252
<i>Ferre quid significet</i>	32	<i>Fœcunditas</i>	429
<i>Festinare &amp; properare</i>	431	<i>Fœdistragi</i>	500
<i>Festus Posthumius</i>	513	<i>Fœmine in mares</i>	227
<i>Festucaria uis</i>	532	<i>Fœnerator</i>	429
<i>Ficedula auis</i>	394	<i>Fœnus</i>	<i>ibidem</i>
<i>Fides alieno ictu sonare</i>	229	<i>Fœneror ppe. cœnero</i>	489
<i>Fidium natura</i>	<i>ibidem</i>	<i>Folia olearum, brumali &amp; sol=</i>	
<i>Fides seruata</i>	521	<i>stitiali die uerti</i>	229
			<i>Fontium</i>

Fontium & fluuiorum aque an congelentur	450	Fumus	303
Forma stata	152	Furnare Aetnam	454
Forma uxoriam	ibidem	Furis masculini & foemini generis	346
Formidolosus	235	Furis nocturni poena	516
Forum Traiani	351	Fur, furuum	33
Fortescere	500	Furius Camillus	468
Fortitudo	311	Furta per lancem & licium	296
Fraces olei	285	Furtum Aegyptijs licitum, lace= demonijs laudatum	297
Frameae	273	Furti qui teneantur	298
Frater unde	332	Furius poeta	488
Fratres aruales	175	Furum punitio	295
Frequentatiua uerba	228	Furtorum quaestiones cum lan= ce, & licio	296. 426
Frequentamenta	21	Furtum conceptum & obla= tum	297
Fretum Plauti comedia maxi= me genuina	93	Futilis philosophia quae argu= tius est plena	270
Fretu quam freto scribere mol= lius teretiusq; uisum Cice= roni	346	<b>G</b> Allus gallice	79
Frigorificum maxime omnium acetum est	450	<b>G</b> Gallice, uerbum nouum	348
Frons in acie	253	Gallus Asinius	436
Frons uirili genere	394	Gallus à Coruino uictus	234
Frons, tis	ibidem	Gaudium ingens mortis cau= sa	107
Fruifcor	438	Gauli	274
Frustrari & frustratus	475	Genethliaci qui	363. 370
Fuisse in potestate;	15	Genitiui & datiuui quarta de= clinationis	134
Fuisse in mentem	ibidem		
Fuluum	80		

b Geni

Genuus <i>quæ</i> declinatio=		<b>H</b> Litera	47
nis	240	Habeo curam uestri an	
Geometria triplex	433	uestrum	527
Gesa	273	Habētē mltā, multis egere	230
Gesoretæ uel Gesoretæ	274	Halcyones aues	101
Gignendi tempus	108	Habere gratiam	9
Giluum uinum	362	Halyattes rex in prælium	20
Gladiorum nomina	273	Hallucinari	47.429
Glans Iberica	210	Hamilcaris pronuntiatio	124
Glaucus, Glaucopis	81	ἁμαξία quid	67
Glauci & Diomedis arma	72	Harmodius	223
Globus	253	Hasdrubalis pronuntiatio	124
Glossaria mortuaria	483	Hasta	273
Gracchi oratio	289	Hastæ martiæ motæ i tēplo	123
Gracchi parsimonia	397	Hegesias	225
Gratia	313	Hellanici ætas	405
Gratiosus	235	Helluari	47
Gracilentus	131	Hellebori species	460
Grassator	280	Helius Melissus	481
Grauitatis officium	178	Helius Tubero	37
Græci quō naues suebant	442	Hemios	491
Græca quomodo uertenda		Heracliti dictum	535
282.230.293		Hercules	262.283
Grues Melicæ	210	Herculis mensura	I
Gubernium	421	Hermaphroditii	227
Gurdus	ibidem	Hermundulus	416
Gustus ac tactus	495	Herodotus fabulator	102
Guttum	450	Herodoti ætas	405
Græci Historici	225	Herodotus de leonibus	328
		Herfilia	

I N D E X

Hersilia	350	Humanæ litæ	ibidem
Hesiodus	103.466	Humanior	340
Hexametri uersus	491	Humani corporis mos adole-	
Hiatus uocalium	217	scendi	101. & seq.
Higinus grammaticus	35	Hyades	331
Hippagines	274	<b>I</b> Accre	51
Hipparchus	467	Iactare	ibidem
Histiæus	452	Iaculorum uocabula	273
Historia	161	Ialysis imago	411
Hædus ex Ambracia	210	Iapyx uentus	69.71
Homeri patria	103	Icti genitiuus	239
Homeri Hesiodiq; ætas	103.466	Idæus præco Troianorū	355
Homo non bonæ rei	372	Ignarus	237
Homo quomodo in utero for-		Ignis urinam laceffat	497
metur	102	Ignoscentiæ	197
Homo læna	422	Illaudatus quis	51
Hominis definitio	117	Imbellia, imbelliæ	144
Honestum bonum	309	Imparilitas	164
Honera	47	Impeccabilis	464
Honos etiam malus	314	Impendio loquacior	2
Honor senectæ habitus	60	Imperceptiora	268
Honustum	48	Impete pro impetu	500
Hortensij cultus & gestus	10	Impoliticiæ	131
Hortensij dictum	ibidem	In præpositio	62
Hortor	397	In mentem fuit	15
Hospitis gradus in officio	154	Inamabilis	52
Hostiæ bidentes	419	Inaurita	200
Hostilius Mancinus	132	Inanes glorias flare	2
Humanitas	339	Inora	200

b 2 Inaud

# I N D E X

Inauditiuncula	165	Ingeniosus	127
Incentiones	132	Ingenui	163
Incestus	346	Ingenium ingurgitare	387
Incipio	136	Inhumanus	62
Inchoare	47	Inimicitia an in singulari	502
Incontinentia	463	In im aduerbia	302
476		Inijce	136
Incoisibilis	142	Iniuria factum itur	258
Inclinamenta	127	Iniurie	134
Inclytus	62	Iniurie poena	517
Incitabulum	387	Inlatebrare	438
Incuria	132	In medium relinquere, & po=	
Inculpatisima uita	372	nere	439
Inculpatus	51	Inquinamentum	52
Indeses	218	Insanus	62
Indoctius & apertius	308	Insecciones	ibidem
Inducia qua ratione dictæ	41	Insignite loqui	183
Industria	313	Inscriptiones seu tituli libro=	
Induxit, sefellit	356	rum	534
Industrie celeritas	255	Insilio	136
Indigentia ex copia	230	Insolens uerbum atque inau=	
Indigetem immortalem	62	ditum	19
Inferie	503	Insubidus	506
Infelix	62	Insubide	2
Inferre aues	174	Instare	40
Infestus unde	235	Instar	521
Infra classem	208	Interstitio	522
Infortunitas	167	Instrumenta musica cur in ca=	
		stris	20
		Interibi	



# I N D E X

Interibi	97	punitur	516
Intentio	362	Iudicis officium	373
Interrogandi casus	357	Iudicia priuata	ibidem
Intercutia uitia	330	Iudicij quoddam genus diuina	
Interpretor	398	tio dicitur	48
Internecinum morbi genus		Iulius Paulus	143.499
45		Iumentum	519
Intestabilis	175	Iuniores	276
Intolcrantia	463	Iupiter Olympius	1
Intra modum	320	Iupiter unde dicatur	153
Intra oceanum	318	Iusiurandum Romanis inuio=	
Intra calendas	317	latum	213
Intra montem Taurum	320	Ius uocationis	335
Inualentia	54	Ius præhensionis	ibidem
Inuidiosus	235	Ius proferendi pomerij	336
Inuolucris	84	Ius trium liberorum	112
Iouis filij prudentissimi	404	Ius sponsaliorum	121
Iouem lapidem iurare	36	Iustitia quid sit	167
Ira quid, & eius signa	44	Iustitiæ imago	377
Ire curriculo	449	Iustitium	522
Irroborare	36	Iuuenta	277
Isagoge	422	κέλητες	274
Ischiadici	132	κόλασις	181
Isigonus niceænsis	225	κύβος	35
Istrus fluuius	252	κύαμβον	129
Italia unde	278	<b>L</b> Abandria	421
Italia armentosissima	278	Laberij arrogantia	459
ἰταλί	278	Laberij dictum	114
Iudex pecunia uictus, capite		Labrij poeta uersus	263
		b 3	Labeo

# I N D E X

Labeonis commoda	24	Leges sumptuariae	76
Labias	251	Leges duodecim tabularum	515
Laboriosus	235	Legitimus	314
Lacedaemonij uicti	468	Lembus	274
Lacedaemones cum tibijs in ac-		Legio	417
ciem proficiscuntur	20	Leonidas	97
Lacerna	347	Leontes Ariolus	94
Lac plurali numero caret	504	Leo & Androdus seruus	156
Lachrymae	47	Lepida in conuiuio queren-	
Lacus Auernus	291	da	180
Lactis uis	299.300	Leporaria	66
Laelius Varronis praceptor		Lepus unde	33
422		Lepores habentes bina iecora,	
Laelius in Crotopegnijs	77	& corda	432
Letitia	82	Lepidus & Fuluius Flaccus de	
λαγῶρα	33	mici facti	313
λάλας	29	Lestrigones	404
Leenae partus	328	Leuitas	205
Letabundus	293	Leuis	ibidem
Lais meretrix	16	Leuare tempus	490
Lancea	273.410	Leuatiore ac leuiores gelu du-	
Lapsare	27	ratur	450
Largior, aris	398	Leucas oppidum	26
Laudari frigide turpius quam		Lex	265
uituperari	497	Leges Semproniae	249
Laudare est nominare	52	Lex Aterina	279
Lauor	78	Lex Lycurgi	60
Lebadia oppidum	307	Lex Syllae	77
Legati Mileti	286	Lex Licinia	77.519
		Lex	

I N D E X

Lex Popilia	23	Libros ad legendum quis pri-	
Lex Papia	23	um dederit	185
Lex Aemilia	77	Librorum numerus à Ptole-	
Lex Fannia	76.519	maïs conquistus	ibidem
Lex antia	78	Licinius imbrex	350
Lex Iulia	78.371	Lictor	304
Lex centumviralium causa-		Licium	297.305
rum	426	Lignor	439
Lex Aebutia	ibidem	Lignum alumine illitum non	
Lex Atinia	447	ardere	385
Lex talionis	517	Linea quid	35
Lex Stolonis	519	Linguam recondendam Hesi-	
Lex Voconia	208.446.519	dus	29
Lex usurpandi	91	Lingua infrenis	29
Lex Portia	249	Lingua qualis esse debeat	27
Lex Aufcia	287	Linguaces	30
Lex decemviralis	518	Lingula	274
Libentia	387	Lingua Latina magis inops	¶
Liberos alendos esse proprio		Græca	79
lacte	299	Literæ ad Pyrrhum	98
Liberi pro uno filio	59	Literarum ordo	514
Liberalis	445	Liticines	524
Libertini adoptari possunt	163	Literator	420
Libs uentus	70	Litem contestari	150
Libra, & scilibra	214	Lituus quid	148
Librilis	520	Lituus auguralis	ibidem
Libri Sibyllini	34	Locutulei	30
Liburni quomodo naues sue-		Locuples	251
bant	442	Loc. Tullij pensatus	13
		b †	Lon

# I N D E X

Longæuus	61	<b>M</b> acedonia Emathia	382
Longæ naues	274	Macedo philoso.	330
Loquacitas inanis culpatur		Machera	273
27		Magistratus maiores	337
Loquacitas stulta	ibidem	Magniloquentia	96
Loquentia	30	Maiores magistratus	337
Lorarij	250	Maiores auspicia	338
Lorca	271	Maiorum honor quondã	60
Loricatus surculus	451	Magnum uiaticum	439
Lucetius	153	Malaxare	421
L. Liuius poëta	470	Malitia	207
Lucilius de ostreis, echinis, mu-		Mali argento digni	223
ribus	530	Malitia summa miseria	472
Lucilius de lege Fannia	77	Mammofus	104
L. Scipio Asiaticus	215	Mancipia sub corona uende-	
L. Papyrius	112	bantur	198
L. Sicinius Dentatus	57	Mancipium morbosum uitio-	
L. Torquatus	11	sum ue	119
Lutescere	425	Manciole	500
Luticus color	80	Mandata an semper sint facient	
Lusciosus	119	da	25
Luxuria in cœnis	393	Manliana imperia aspera	25.
Luxuries luxurij	240	239	
Luna adolescente & deficiente		Mãlij Torquati historia	238
quæ crescant, & quæ tabe-		Manulia meretrix	132
scant	530	Manuatus	421
Lyntres	274	Manubie	52.356
Lysie oratiões à Platonis quo		M. Manilius	468
modo differant	49	M. Cicero de iure ciuili	37
		Marath	

# INDEX

<i>Marathonia pugna</i>	467	<i>Mei, &amp; M.</i>	357
<i>Mareplacidæ</i>	274	<i>Medium uinum</i>	363
<i>Mare Bosphoricum congelatum</i>	450	<i>Mediæ naues</i>	274
<i>Mariti officium erga uxorem</i>	32	<i>Mediocris</i>	ibidem
<i>Maris color à uento mutatus</i>	87	<i>Megarenses Athenas intrare non audebant</i>	178
<i>Marspiter</i>	153	<i>Mellaria</i>	67
<i>Marsus filius Circes</i>	428	<i>Melissus Helius</i>	482
<i>Marsi populi uirulenti ibidem</i>	261	<i>melissarques</i>	67
<i>Masilia</i>	482	<i>Memordi</i>	203
<i>Mater familiás</i>	22	<i>Memoriarum</i>	257
<i>Matrimus</i>	482	<i>Memnon nocticolor appellatus</i>	500
<i>Matrona</i>	254	<i>Mendacium dicere</i>	288
<i>Mature</i>	ibiddē	<i>Mendicinonium</i>	422
<i>Maturare</i>	ibidem	<i>Menedemus Rhodius</i>	326
<i>Maturitas</i>	ibidem	<i>Menippeæ, seu Cynicæ Varonis satyre</i>	64.362
<i>Maturi fructus</i>	ibidem	<i>Menippus philosophus</i>	64
<i>Mathematici</i>	18	<i>Mens uiri prudentis</i>	359
<i>Maurus maurice</i>	79	<i>Mensæ secūda et bellaria</i>	334
<i>Mausolus</i>	263	<i>Mentiri</i>	288
<i>Mausoli potio</i>	ibidem	<i>Mesanculæ</i>	273
<i>Mausoli sepulchrum</i>	ibidem	<i>Metellus de uxore ducēda</i>	11
<i>Mausolus tragœdia</i>	ibidem	<i>Metellus aduersus Manlium</i>	178
<i>Menāder quot tragœdias scripserit</i>	443	<i>Metæ trianguli</i>	35
<i>Menander</i>	74	<i>Metij Suffetij historia</i>	523
<i>Mecastor</i>	283	<i>Metrum obseruatio</i>	491
		b 5	Me

# INDEX

Metus	237	Modus A. Gellij inter studentes	
Mihi est nomen Iulium	409	dum	533
Milesiarum uirginum suspensio	395	Molæ trusatiles	94
Militaris musicæ disciplina	20	Mons ex sale mero magnus	72
Miles infrequens	417	Mons Auentinus	337
Militibus uenâ solui per ignominiam	253	Monomeri	226
Militaria uocabula	253	Morbofus	119
Mile hominum occiditur	30	Morbus & uitium	120
Milonis interitus	400	Morbus cholicus	307
Minos	404	Morbus fonticus	417.519
Miscella & confusanea doctrina	430	Morta, nomen Parcæ	110
Miracula uaria	216. & 225	Moriens quâdo moriatur	180
Misereri uestrum	527	Mors	55
Mithridatis antidotus et mors	461	Mortales	360
Mithridatem duarum & uiginti gentium linguas percalluisse	ibidem	Mortuaria glossaria	483
Mæchimonium	421	Mortui præ gaudio	107
Mœnia	502	Mos antiquus senatorum	39
Modice	320	Mos antiquus	375
Modus mutandi sententias	230	Mulcedo	506
Modus & spatium plantæ Herculis	1	Mulieres abstemiæ	271
Mos ingrediendi prælium ad tibicinum modulos à quibus	22	Mulieres steriles	120
		Mulieribus non licuit iurare per Herculem	283
		Mulicrosus	127
		Multam dicere	279
		Multam facere	ibidem
		Multicoloria	294
		Multiformia	ibidem
		Mul	

I N D E X

Multijuga	ibidem	Neapolis	242
Multijuga ac sinuosa	quæstio	Ne particula	350
373		Necessitas	325
Multigrumis	501	Necessitudo	ibidem
Mundus muliebris	116	Necessarij	ibidem
Muneror pro munero	469	Negotia umbratica	89
Municeps	430	Neptuni filij	404
Municipium	ibidem	Neptuni nomina	83
Muralis corona	146	Neq; id quoq;	440
Muræna tartessia	210	Nequam	206
Murices	171	Nequitia	ibidem
Murina	271	Nequiter	412
Mus philosophus	64	Neratiij petulantia	517
Musonij sapiens dictum	412	Nerienes	350
Mutitare	76. 478	Nerio Martis uis	ibidem
Muti magistri	371	Nero, fortis	ibidem
Mutus loquebatur	149	Neruiæ	229
Myops	120	Neruularia comædia	93
Myoparones	274	Nescis quid uester serus ue-	
<b>N</b> æuius incarceratus scri-		bat	332
psit comædias	94	Nescius	237
Nanus	512. & 513	Nestor trisecli senex	501
Nasamones	428	Nicias	98
Nata res	335	Nidum migravit	86
Natura	324	Nigidianæ commētationes cur	
Natura an morbos fecerit	167	in uulgus non exeant	514
Naualis corona	146	Nigror	81
Nauium genera	274	Nilus fluiuius	252
Nauficæ	231	Niobes filij	529
		Nite	

# INDEX

<i>Metus</i>	237	<i>Modus A. Gellij inter studentes</i>	
<i>Mihi est nomen Iulium</i>	409	<i>dum</i>	533
<i>Milefiarum uirginum suspensio</i>	395	<i>Molæ trusatiles</i>	94
<i>Militaris musicæ disciplina</i>	20	<i>Mons ex sale mero magnus</i>	72
<i>Miles infrequens</i>	417	<i>Mons Auentinus</i>	337
<i>Militibus uenâ solui per ignominiam</i>	253	<i>Monomeri</i>	226
<i>Militaria uocabula</i>	253	<i>Morbofus</i>	119
<i>Mile hominum occiditur</i>	30	<i>Morbus &amp; uitium</i>	120
<i>Milonis interitus</i>	400	<i>Morbus cholicus</i>	307
<i>Minos</i>	404	<i>Morbus fonticus</i>	417.519
<i>Miscella &amp; confusanea doctrina</i>	430	<i>Morta, nomen Parcæ</i>	110
<i>Miracula uaria</i>	216. & 225	<i>Moriens quâdo moriatur</i>	180
<i>Misereri uestrum</i>	527	<i>Mors</i>	55
<i>Mithridatis antidotus et mors</i>	461	<i>Mortales</i>	360
<i>Mithridatem duarum &amp; uiginti gentium linguas percussisse</i>	<i>ibidem</i>	<i>Mortuaria glossaria</i>	483
<i>Mæchimonium</i>	421	<i>Mortui præ gaudio</i>	107
<i>Mænia</i>	502	<i>Mos antiquus senatorum</i>	39
<i>Modice</i>	320	<i>Mos antiquus</i>	375
<i>Modus mutandi sententias</i>	230	<i>Mulcedo</i>	506
<i>Modus &amp; spatium plantæ Herculis</i>	1	<i>Mulieres abstemiæ</i>	271
<i>Mos ingrediendi prælium ad tribus modulos à quibus</i>	22	<i>Mulieres steriles</i>	120
		<i>Mulieribus non licuit iurare per Herculem</i>	283
		<i>Mulicrosus</i>	127
		<i>Multam dicere</i>	279
		<i>Multam facere</i>	<i>ibidem</i>
		<i>Multicoloria</i>	294
		<i>Multiformia</i>	<i>ibidem</i>
			<i>Mul</i>



I N D E X

<i>Multijuga</i>	<i>ibidem</i>	<i>Neapolis</i>	242
<i>Multijuga ac sinuosa</i>	<i>questio</i>	<i>Ne particula</i>	350
373		<i>Neceſſitas</i>	325
<i>Multigrumis</i>	501	<i>Neceſſitudo</i>	<i>ibidem</i>
<i>Mundus muliebris</i>	116	<i>Neceſſarij</i>	<i>ibidem</i>
<i>Muneror pro munero</i>	489	<i>Negotia umbratica</i>	89
<i>Municeps</i>	430	<i>Neptuni filij</i>	404
<i>Municipium</i>	<i>ibidem</i>	<i>Neptuni nomina</i>	83
<i>Muralis corona</i>	146	<i>Neq; id quoq;</i>	440
<i>Muræna tarteſſia</i>	210	<i>Nequam</i>	206
<i>Murices</i>	171	<i>Nequitia</i>	<i>ibidem</i>
<i>Murina</i>	271	<i>Nequiter</i>	412
<i>Mus philoſophus</i>	64	<i>Nerati j petulantia</i>	517
<i>Muſonij ſapiens dictum</i>	412	<i>Nerienes</i>	350
<i>Mutitare</i>	76. 478	<i>Nerio Martis uis</i>	<i>ibidem</i>
<i>Muti magiſtri</i>	371	<i>Nero, ſortis</i>	<i>ibidem</i>
<i>Mutus loquebatur</i>	149	<i>Neruiæ</i>	229
<i>Myops</i>	120	<i>Neruularia comœdia</i>	93
<i>Myoparones</i>	274	<i>Nescis quid ueſper ſeruus ue-</i>	
<b>N</b> <i>æuius incarceratus ſcri-</i>		<i>bat</i>	332
<i>psit comœdias</i>	94	<i>Nescius</i>	237
<i>Nanus</i>	512. & 513	<i>Neſtor triſeclij ſenex</i>	501
<i>Nafamones</i>	428	<i>Nicias</i>	98
<i>Nata res</i>	335	<i>Nidum migravit</i>	86
<i>Natura</i>	324	<i>Nigidianæ commētationes cur</i>	
<i>Natura an morbos fecerit</i>	167	<i>in uulguſ non exeant</i>	514
<i>Naualis corona</i>	146	<i>Nigror</i>	81
<i>Nauium genera</i>	274	<i>Nilus fluuius</i>	252
<i>Nauſicaa</i>	231	<i>Niobes filij</i>	529
			<i>Nite</i>

# INDEX

Nitejit	183	Numina leua	154
Niualis aqua potui pessima		Nummosus	126
497		Nuperrime	171
Noctescere	488	vs̄ticia	181
Noctis Atticæ	533	<b>O</b> B	135
Nocticolor	500	Obesus	500
Nola iugo à Vergil.	216	Obijces	137
Nolo	206	Oblitera gens	500
Nomina in osus	126, 235	Obnoxius	211
Nomina in bundus	291	Obsidionalis corona	145
Nomina non sunt positiua, sed		Oceanus lunæ comes	364
naturalia	250	Otiosus à metu	85
Nomina fortium seruis nō dan		Occecurri	204
da	223	Oculi ludibundi	95
Nona parca	110	Odium Atheniensium	178
Nostri, & Vestri	527	Offendere	222
Notationes temporum	465	Officia filiorū in parentes	53
Nota uocum	327	Officiorum gradus	154
Notus uentus	70	Officiorū obseruatio inter pa-	
Nouitium, nouum	172	tres & filios	46
Nouissimus	266	Officia iudicis dubia	373
Nouissime	ibidem	Officiosus	127
Nuces Thasiæ	210	Officie	364
Nuctutiæ	274	Oleagina corona	145
Nudiusquartus	273	Oleū cur sepe cōgelascit	449
Nugalia	116, 211	Olympicum stadium	1
Numerus conuiuiarum	332	Olympias Alexan. mater	186
Número legere	523	326	
Numeri septenarij uis	101	Onesicritus	225

Opera

# INDEX

Operæ in foro	372	<b>P</b> Abus	439
Opicus, a, um	67.294.331	Pacificatio	189
Oppido quàm peritus	200	Pacificator	373
Opulescere	488	Pacuiianum carmen	41.370
Opus sibi	440	Pacuius	324.171
Orbis militare uocab.	253	Pactitia pugna	42
Orationem in pectore, non in ore nasci	27	Palatum habere	394
Oratio C. Gracchi in Popiliū		Palme natura	95
289		Palma Aegyptia	210
Orchius thesaurus	41	Paludamentum	179
Ordo rogandi sententias	128	Pamphila	401
Ordo literarum	245	Pancratiastæ	358
Orestis corpus	102	Panis fur fireus	284
Orioles	274	Papyrius Prætextatus	39
Ornatu in datiuo	135	Paradisus	66
Ornithones	66	Parce quæ ex unde	110
Oropi uastatio	209	Parcere uitam	434
Orthium carmen	435	Parcus unde	115
Oscedo	129	Parentibus esse parendū	53
Oscitatio	ibidem	Pariendi tempus	108
Oscitatio in partu letalis	112	Parones	274
Oscus osce	78	Parsonia ueterum	76
Ostrea Tarentina	210	Partim hominum	257
Osus finita	126.235	Partus quinq; puerorum	246
Oualis corona	146	Partus urfi	453
Ouatio	ibidem	Passis uelis ex manibus	400
Ouis masculini generis	279	Pastua pro actiuis	489
Oxie	274	Passum	271
		Passum à pando	400
		Pata	

# INDEX

<i>Patuliam</i>	401	<i>Peposci</i>	103
<i>Patrimus, ma.</i>	22	<i>Pepugi</i>	<i>ibidem</i>
<i>Pater</i>	154	<i>Peranna</i>	419
<i>Patronus</i>	<i>ibidem</i>	<i>Perdolitum est</i>	238
<i>Patrocinium</i>	<i>ibidem</i>	<i>Peregrinus philosophus cogno-</i>	
<i>Patritij Megalenses</i>	475	<i>mento Proteus</i>	315
<i>Paupertinus</i>	381	<i>Perdices bina corda habentes</i>	
<i>Pauus è Samo</i>	210	432	
<i>Pauimentum</i>	179	<i>Perpensatio</i>	47
<i>πῶδη</i>	511	<i>Periclis responsum</i>	6
<i>παράδειγμα</i>	181	<i>Periculum</i>	313
<i>παράδεισις</i>	<i>ibid.</i>	<i>Perfuit familiaris</i>	32
<i>παραιτομα</i>	185	<i>Per incertum stolidior an u-</i>	
<i>Peccatus peccatu</i>	346	<i>nior apud Sallustium quid</i>	
<i>Peccatum purgari</i>	265	478	
<i>Peccata tribus de causis puniũ</i>		<i>Per lancem liciumq; furta</i>	296
<i>tur</i>	181	<i>Pernicij genitiuus</i>	241
<i>Pectunculus Chius</i>	210	<i>Perses</i>	189
<i>Pecunia data quibus modis</i>		<i>Persa Plauti comœdia</i>	166
<i>probetur</i>	372	<i>Perscus</i>	64
<i>Pecunia prædatitia</i>	137	<i>Persona à personando dicta</i>	
<i>Pecuniarcus</i>	115	147	
<i>Pedarij senatores</i>	113	<i>Pertentare</i>	233
<i>Pedaria sententia</i>	114	<i>Pesilenta loca</i>	500
<i>Pelamis Chalcedonia</i>	210	<i>Petorritũ uehiculi genus</i>	410
<i>Pellex, quasi πᾶλλαξ</i>	121	<i>Phædon Elidensis</i>	64
<i>Pensiculate scripta</i>	9	<i>Phalarica</i>	273
<i>Penus quid</i>	116	<i>Phantasiæ non sunt uoluntatis</i>	
<i>Penetrabilis querimonia</i>	248	494	

Phar

INDEX

Pharmacopola	28	Phrygia	210
Phaseli	274	Pictatium	421
Phauorini de Biantis syllogif=		Pigitum	347.398
mo iudicium	151	Pigmæi	226
Phauorini de genethliacis cal=		Pignoris capio	205
culus	363	Pigneror, pro ro.	487
Phauorini persuasio, ut pueri		Pileati serui uendebantur	198
matrum lacte alantur	299	Pilum	273
Philippides poëta comicus ob		Piscinæ	68
insperatam uictoriam repen		Pisistratus	185.466
te mortuus est	107	Planipes saltus	21
Philippus Macedo quando re		Planum	34
gnum Macedonia adeptus		Planius	419
fit	469	Plato	49.112.469
Philippi epistola ad Aristote=		Platonis orationes & Lysie	
lem	224	49	
Philistion	456	Platonis & Xenophōtis emu	
Philolaus Pythagoricus	112	latio	376
Philosophia gustanda, non in=		Plautius poëta	94
gurgitanda	160	Plautus Romæ in pistrino co=	
Philosophia duplex	270	mœdias scripsit	94
Philosophus	140	Plauti locus in Asinaria	39
Philosophus solo habitu	222	Plauti epigramma	41
Philosophum irasci turpe	44	Plautus poëta	92.471
Philosophi Roma pulsî	396	Plautinissimus	93
Philosophi solo uerbo	463	Plauti laus	212
Philosophus cur timet	494	Plebs	266
Phœniceus color	80	Plebiscitum	266.408
Phocion philosophus	16	Pliades	101
			Plinij

I N D E X

Plinius	27.244	Portij Licinij uersus	471.506
Plotium comocatu	72	Porcetra	482
Plostrum	520	Positus, id est positio	136
Plumatiles homines, nullo tes cibo	utē 226	Posthuma proles	62
Plurali numero carentia	501	Posthumiana imperia	25
Pluria	164	Post deinde	194
Plutarchus philosophus	43	Postliminium iustum	214
Poëta Melicus	68	Postprincipia	434
Poëtae Græci	466	Postremissimus	397
Pœna falsi testimonij	523	Postuerta	433
Pœna indeprecabilis	26	Poto	78
Pœna & multa	196	Potus an defluat in pulmonem	455
Pœnitenda	44	Potus sum, præteritum à poto	79
Pœnitere	437	Prandeo	ibidem
Poli histrionis historia	199	Prandium caninum	363
Poculenta	456	Prandium abstemium	ibidem
Polycrata	107	Praxiteles	340
Polyhistor Appion	156	Præ modum	201
Polystephanus	225	Præcidaneæ hostiæ	124
Polyphontes rex	194	Præcox, cis	255
Pomærium	336	Præda	356
Pompilius	64	Prædes	215
Pontius Samnites	42	Præfectus	362
Pontones	274	Præiudicium	46
Populus	266	Premature	255
Populabundus	292	Præmorfisse	203
Porca præcidaneæ	124	Præmorfisse populi	430
Porca Cereri sacra	ibidem		Prænc

# I N D E X

Prænestini cur ex colonia in municipiū relati sunt	ibidē	Proletariū	426
Præpetes loci	174	Proloquium	423
Præpetes aues	173	Prolubium	435
Præpetem portum	174	Promercialia	118
Præsentaneum uenenum	171	Pronuntiatum	423
Præter propter	508	Propere & festinare	431
Præter naturam	195	Properatim	451
Præter factum	ibidem	Propere	254
Præhensionem habere	334	Proprium	172
Prima fax	476	Propitium	172
Prior pueritia	265	Propudiosa	54
Priuelegium	ibidem	Prosa	432
Priua	ibidem	Prosumia	274
Problematum Aristotelis libri	497	Protagoras insyncerus philoso- phus	142
Pro præpositio	63.281	Protagora & Euathli pactū	150
Prodicus	403	Proteus	315
Prodromi	71	Protogenes	411
Profanum	63		
Profestum	ibidem	P R O V E R B I A	
Proficere	ibidem	Accio idem quod Titio	110
Proficisci	ibidem	Alba linea	535
Profligare	63.390	Aurum Tolosanum	100
Proferre	63	Argentanginam patitur	286
Profugere	ibidem	Afinus ad lyram	110
Prognostici non sunt consulen- di	370	Bibere helleborum	461
Proijcere	136	Caput sine lingua pedaria sen- tentia	113
		c	Cum

I N D E X

Cum lance &	426	Non emo tanti poenitere	17
Dimidium plus toto	476	Oportet commodare amicis,	
Diomedis & Glauci permuta=		sed usq; ad aras	7
tio	72	Præmansum in os inserere	117
Equus Seianus	98	Quod in pomis est, itidē aiunt	
Haud cuius contingit Corin=		esse in ingenijs	324
thum petere	16	Sæpe etiam est olitor ualde op=	
Hoc noueram antequam Theo		portuna locutus	51
gnis nasceretur	6	Rudius ac planius	308
Homo non bonæ rei	372	Subcisiua opera	487
Illotis pedibus	18	Vir fugiens & denuo pugna=	
In lente unguentum	360	bit	469
In puluere, incruentâq; uicto=		Viua uox	371
ria obuenit	146	Viue moribus præteritis	19
Inter os & offam	341	Prudens	288
Introite, nam & hic dii sunt		Prudentis consilium	316
535		Prudentia indiserta magis eli=	
Iouem lapidem iurare	36	genda, quàm stulta loquaci=	
Loquere uerbis præsentibus	21	tas	28
Malum consilium consultori		P. Nigidij contemporanei	514
pesimum	123	Pudicitia Gracchi	397
Mala ad se attrahens, ut cæ=		Puditum	398
cias nubes	71	Pudor sanguinē diffundit	500
Malui compilari q̄ uenire	126	Pudoricolor	500
Musica abscondita nullius rei		Puerorum impubium uictus	
362		137	
Muti magistri	371	Puerperium	299
Nihil cum fidibus gracculo,		Pueri quo pacto in utero ma=	
nihil cum amaricino sui	537	triv. consistant	432
		Pueri	



# INDEX

Pueri	276	φῦλας	33
Puerperij numerus	246	φῶλις	119
Pugiones	2173	φῶς	33
Pugna Caesaris in Pharsalica campis praedicta	401	<b>Q</b> Vadrantalia	35
Pugnatum in Gallos	439	Quadrupes equus	460
Pulueret	489	Quadrans	102
Puluis	503	Quadrige in plurali	502
Pumiliones	512	Quadrigarij uerba	239
Puniceus color	100	Quartum consul	245
Puniendi causas duas Plato di- cit	182	Quarto consul	ibidem
Purpurare	488	Quassare	50
Purum	172	Quatere	ibidem
Purare	ibidem	Questor	356
Putum	ibidem	Questor in ius uocari potest	
Puto	ibidem	335	
Putum argentum	ibidem	Quercera	219
Pseudo	522	Quies & quiesco	183
Psylli populus Nasamonibus		Quintus Scaeuola	447
contermini	428	Quintus Catullus	507
Pygmaei	226	Quin particula	458
Pyramides	35	Quinquatrus	68
Pyrrhonij qui	282	Quinq; sensus	200
Pythagoras	466	Quod uiuet	217
Pythagore cibus	129	Quod morietur	ibidem
Pythagorica disciplina	17	Quoq; pro quidem	440
Pythagorici pecunias in ma- dium dabant	18	<b>R</b> Adere barbam quando	
		95	
		Rapacitas nonnullorum Ro- manorum	397
		c 2	Raren

# I N D E X

Rareter & m. afe	79	Repudium cum uxore quis pri-	
Raro	ibidem	mus fecerit	120
Rasitare	95	Res inopinata	131
Rataria	274	Res gestæ	161
Rectos cupressos	345	Rescire	65
Recentatur	406	Restare	39
Receptitius seruus	446	Responsio Accij ad Pacuuiũ	
Reciproca argummēta Græcis	324		
<i>αὐτὸς ἴσῳ</i> dicta	150	Retæ	295
Reciproci argumenti uitium		Retanda flumina	ibidem
Pliniũ Secundum latuit	243	Retinētissimus proprietatis in	
Redhibitio in seruis	119.446	uerbis Sallustius	266
Redhibere	119	Retorridi	410
Referre gratiam	9	Rompheæ	273.274
Refrigerare	363	Ridibunda	291
Regiones cœli quatuor	68	Ridicularius	139
Regulus attilius	171	Robigus	154.118
Reuise ad me	362	Roboraria	66
Rhetores expulsi	396	Rogatio	265
Rhodanus fluuius	253	Rogare sententias	128
Rhodus ciuitas	189	Romuli sobrietas	291
Rhomphæa	274	Romanorũ laus in cõstituendis	
Religiosa delubra	126	religionibus	83
Religiosus unde	ibidem	Romanorum mos in prænomi-	
Religione solui	214	nibus indendis	223
Religio	259	Romanorum ritus in certami-	
Remunculi	274	ne	21
Remittere animum	266	Romani præmij atq; inuitamē-	
Renidens	319	tis uji ad prole pcreādã	60
		Rubidus	

# INDEX

Rubidus color	80	Sanguinis	253
Rubi	312	Sapiens cogi non potest	309
Rufus color & ruber	80	Sapiens an irasci debeat	43
Rumigestri	273	Sapientem non peccaturum	
Rustice loqui	327	315	
Rustici cuiusdā imprudētia	311	Sapientia filia usus & memo-	
Rutilus color	80	rie	317
<b>S</b> abinus medicus	109	Sarpedon	404
<b>S</b> acellum	179	Satyrarum Varronis inscri-	
Sacerdos Vestalis	260	ptio	64
Sacerdotissa	ibidem	Satis loquentiæ, sapientiæ pa-	
Sacerdotes fœminas antistitas		rum	30
non antistites dictas	347	Sauromatæ	226
Sacrificor pro sacrificio	489	Scari Cilices	210
Sallustius de Sertorio	83	Sœuola	280
Sallustij locus 30.134.88.241		Sceptici qui	282
Sallustij defensio	236	Scibones	273
Sallustius loris casus	462	Scimpodium Græciense	507
Sallustius nouator uerborū	30	Scipio Tibe. Graccho filiam	
Sallustij locus corruptus	329	dedit	313
Saltem	321	Scipio Africanus	137.186.
Saltuatim	322	215	
Sannites ad Fabritium	27	Scipionis Africani superioris	
Senates	426	continentia	176
Sanctitas	440	Scipionis & Gracchi reditio	
Sanctimonia	ibidem	in gratiam	313
Sanctitudo	ibidem	Scipionis Africani mater steric-	
Sandalarium	127	lis	187
Sanguen	97	Scorpius	273

c 3 Scyta

# INDEX

Scyta anthropo	225	Senatus per quos habebatur	
Scytharum mos	415	more maiorum	383
Scriptum facere	177	Senectus semper honorata	60
Scriptu sese abdicare	ibidem	Seniores à minoribus domum	
Scripturim & uenerim	476	ducebantur	ibidem
Scholicus	115	Senibus sexagesimustertius an	
Scrophæ & porcetæ	482	nus grauis	393
Scruta	106	Seniores	276
Scrutarius	ibidem	Sensus quinque	200.495
Sculna	533	Sensus legis Solonis	57
σκυτάλη Laconica	451	Sensuum quorundam defectus	
Seciderat	204	in animalibus	200
Secundo sole	72	Sententiæ Publij dignæ	459
Securim non securem	344	Septentriones	68
Sellularij quæstus	89	Septentrionarius uentus	70
Seleucus rex libros referendos		Septenarius numerus	101
Athenas curauit	158	Sepulchrum	47
Selibra & libra	214	Sequestrò aduerbium	533
Sempronij Gracchi & Scipio		Sequor, Secta	485
nis Africani amicitia	215	Sequester	535
Sempronius Asellio	59	Serra	253
Semiphalarica	273	Sermones conuiuij	333
Senatusconsultum	382	Sermonari	440
Senatus	484	Serpens cuius corium longum	
Senatusconsultum quibus in lo		pedes centū & uiginti	170
cis iure fieri potuerit	383	Sertoris astutia	404
enatus ordo	128	Sertorij militum fidelitas	ibidē
Senatores pedarij	113	Seston, Posidonium	381
Senatus in genitio	134	Scinnija	524
		Sicin	

# INDEX

Sicinnium	ibidem	Sophocles	342
Sicæ	273	Sors proposita gladiatorum	194
Sicinnius Dentatus	57	Soror	332
Sicilices	273	Soterichi lecti	304
Significor pro significo	489	Spadix color	80.100
Silentia loca	500	Spari	273
Sillus liber maledicentissimus		Spatæ	273
Timonis	112	Spartum	441. & seq.
Siticines	524	Spectationes	156
Siliqua	250	Speculum ut imago	433
Simulamentum	409	Spepondi	204
Sirenci scopuli	424	Species ab aspectu	361
Socrates damnatus	468	Speusippi libros Aristoteles	
Socratis patientia	32.45	emit	112
Soleæ	348	Spicea corona	175
Sole occaso	439	Sponsus & sponsa	122
Solonis legis sententia	57	Sponsalia	ibidem
Solonis tempora	466	Squalere	52
Solonis leges	296	Squalentem	ibidem
Solis aut lunæ defectus	84	Stadium Olympicum	1
Soliferrea	273	Staminariæ Laberij	421
Solitauisse	188	Stata forma	152
Solstitium & Bruma	101	Stattius nomen seruire	140
Solitarium	325	Stellæ aurigantes	368
Solæcismus	14.164	Stellæ erröes siue erraticæ	101
Solæcum	164	365	
Solidum	34	Stylus gracilis, huber, medius	
Somnus nimius in pueris	138	208	
Somniculosus	237	Stitiffes, non stitiffes	60
		4	Stolo

# INDEX

Stolonia rogo	519	Suffragium	408
Strigosus equus	140	Supereffe	37-39
Stribiligo	164	Suspiciosus	235
Stuppa	442	Susq; deq; fero	425
Stuppa cum lectica	247	Susq; deq; habeo	ibidem
Suada medulla	303	Sycophante	241
Suaui loquens incunditas	ibidē	Syllogismus	407
Suauidudo	453	Symbola Taurique	180
Suauiditas	ibidem	Symposiaca questuicula	180
Suetonij Tranquilli ludicra historia	229	συνάγχι	286
Sub prepositio	137	συνὰ βραδείως	255
Subsidium memoria	448	<b>T</b> Abule XII. quibus temporibus posite fuerint	515
Subnixus animus	438	Tactus ac gustus cum beluis communes	495
Subcisiuum studium	352	Tacendi tempus	17
Subcisiuum tempus	487.537	Taciturnitatis utilitas	287
Subijces	137	Talentum Atticum	112
Subnixus sui conscientia	137	Talio	508
Subsecundaria	537	Tangere	50
Subuades	426	Tarentum oppidum	324
Subsolanus	69	Tardigemulum	500
Sucula stelle	331	Tarquinius Superbus	34
Succidanea hostie	124	Taurus philosophus	43
Succidie humanae	354	Tegnine onychino	501
Succenturiare	393	Telorum nomina	273
SUCCESSUM fortuna, experientia laus sequitur	33	Tempestate maris cur quis pal	492
Suffercatus, aliis suffractus	135		
			Teme

# I N D E X

Temetum	271	Theſaurus	36
Temperantia Socratis	45	Thracia Sitrois	381
Tempeſtas	313	Thucydidis ætas	405
Templum	383	Thracis cuiuſdam fabula	503
Templum pacis	165	Tiberius Sempronius Grac-	
Templum Dianæ Epheſiæ	52	chus	215
Tempus pariendi	108	Tibiæ ad iſchiadicos	132
Tempus cœnædi Athenis	448	Tibicen	ibidem
Terentius	471	Tibia cancre deſitum	401
Terentius Scaurus	291	Tibijs uſi ſunt Lacedæmonij in	
Terræmotus	83	prælio	20
Ternio	35	Timarchus accuſatur ab Ae-	
Tertium conſul	244	ſchine	476
Tertio conſul	ibidem	Timochæres Ambraciensis	98
Teſſera	35	Timō ſcriptor amarulētus	112
Teſſerulæ	276	Timor ſanguinem contrahit	
Teſtamentorum genera	407	499	
Teſtamentum	179	Timore uenter effluit	497
Teſtamentum per æs & librā		Tingere helleboro ſagittas qua-	
407		re	460
Teſtor	398	T. Caſtritiuſ	82.283
Theſſalia Hæmonia	381	Tituli uarij operum	534
Theorematicum	25	Toga	207
Theognis	6	Tolcrantia Socratis cum uxo-	
Theodectes	264	re	32
Theopompus	ibidem	Tollere pro corrigere	32
Theophraſtus	7	Toloſanum aurum	100
Theophraſtus Leſbiuſ	326	Torquatus	11.238.468
Therſites	29	Torquati pugna	238
		c 5	Tractim

# I N D E X

Tractus	217	grauiter uituperari	496
Tragemata	333	Turres	253
Tragula	273	Turrim, uel em.	344
Transgredi	274	Turris lignea illita alumine	
Transgressus	ibidem	386	
Tres & treis	345	Typhones	492
Tria dicendi genera	208	Tyrus Sarra	388
Tribuni	407	Tyro M. Tullij libertus	190.
Tributa comitia	408	330	
Tributus	346	<b>V</b> Acanter accumulauit &	
Tribuni cur ius uocandi non		inaniter	455
haberent	334	Vades	426
Tribus	484	Vastra & fallaciosa argumen-	
Trinoctium	91	ta	194
Triones	68	Vagire	433
Triquetra	35.68	Valeri in casu uocatio prima	
Trisclisenex	501	syllaba acuta	357
Triticum an in plurali	502	Valetudo	313
Triumphalis corona	145	Valere ab oculis	362
Tubicines	524	Valerij Aeditui uersus	506
Tuba	148	Valerius Coruinus quo tem-	
Tullij locus in Verrē	319.320	pore	234
Tullius quo die & tempore		Vallum dentium	28
natus	408	Vanus, mendax infidus	479
Tullius quot annos natus cum		Varro quo tempore	514
primam causam egit	409	Varronis uerba	260
Tullius & Demosthenes	ibid.	Varronis praeceptor Lalius	
Tunicarum usus quis	207	422	
Turpius frigide laudari quam		Vasum	352
			Vatic



I N D E X

Vaticanus ager	433	pienda	22
Væ particula	153. 418	Verba patientia pro agentibus	
Vecors	153	489	
Vestabulum	519	Verba inciuiilia	252
Væ grande	153	Verba humida & lapsantia	
Vehemens	153. 418	27	
Vehere	50	Verba in arrogatione	162
Veiovis ædes	153	Verbum augurale	173
Velia oppidum	260	Verbum uehemens Archefilai	
Velinus portus	ibidem	95	
Velitare	178	Verbum omne ambiguū	288
Velitatin	322	Verba noua à Laberio	421
Vena quid	486	Verborum uolumina	243
Venam solui militibus	253	Verbosus	127
Veneror	398	Verbis antiquissimis non uten-	
Veneficiū mulieris indecussum		dum	284
mansit	312	Vereor	397
Venenum	313	Vergiliæ	108
Ventidius Bassus	389	Vergilij locus	38. 136. 173.
Ventorum nomina etiam Græ-		216. 231. 260. 261. 277.	
ce	69	223. 480.	
Verba communia	398	Vergilij secundus Aeneidos ui-	
Verba dare	441	ginti aureis emptus	48
Verba reciproca significatio-		Vergilius parit uersus more ur-	
nis	235	sino	453
Verba sublustria	354	Veritum, puditum	398
Verba in in, ut scripserim, cu-		Veritas temporis filia	316
ius temporis	476	Vero, as, quid	476
Verba pontificis in uirgine ca-		Verruca emunens locus	96
		Versus	

# I N D E X

Versus amata	nis	509	Vinum Rhodiū, Lesbium	ibi
Veruta		273	Vini tria genera	462
Versus Ennij quibus describit			Vinum eructum	283
uirum nobilem		306	Vinum apud antiquos in con-	
Versuum obseruatio		491	uiujs quare	386
Vesanus		153	Vinum fomes ingenij	ibidem
Vescum	ibidem, &	418	Vinum non congelari	449
Vestalis prima à Numa rege			Vinum interdictum mulieribus	
capta		23	cur	272
Vestalis uirgo Amata cur ap-			Vinosus	127
pelletur		24	Vir bonus	288
Vestibulum		417	Virescere	488
Vestimentum		179	Virgo Vestalis cur capta deli-	
Vestitus indecorus		347	gitor	22
Vestri ac nostri		527	Virginis Vestalis capiendæ mo-	
Vesticeps		163	dus	ibidem
Vesperauerat		448	Viri illustres quo tempore flo-	
Veterator in literis		88	ruerunt	465
Vexare uerbum leue		51	Virica	260
Victor		305	Visere ad Frontonem	79
Via Laurentina		246	Vita beata	472
Viaticum		439	Vita humana ferro similis	280
Vibices		247	Vitium & flagitium	32
Victus puerorum		138	Vitiare & obtinere	338
Victitare		461	Vitium & morbus	120
Vieta poma		324	Vituperones	502
Videndi ratio		159	Viuaria	66
Vinum edormiant		178	Vlysses sapienti facundia præ-	
Vinum exoticum		327	auit	27
			Vlcif	

# I N D E X

Vlciscendi ratio triplex	181	Vtor	397
Vls	318	Vulcatius Sedigitus de poëtis	
Vltra	ibidem	comicis	406
Vndarum motus uarij	86	Vulnus	237
Vndabundus	ibidem	Vulturnus uentus	69
Vnocoli homines	226	Vxor ducenda ne sit	11
Vocabula positiua nõ esse	251	Vxoris uitium aut ferendum,	
Vocabula ancipitia	313	aut tollendum	32
Vocalior sonus	345	Vxorem in adulterio deprehẽ-	
Voculatio	357	sam licebat occidere	271
Vocatiuus casus secũdæ decli-		<b>X</b> Anthippe Socratis uxor	
nationis nominũ in us	379	32	
Vocum turba	243	Xeniades philosophus	64
Voluptati aurium morigerari		Xenophontis & Platonis æ-	
debet oratio	63	mulatio	375
Voluptas Epicuri	227	Xerxes uictus à Themistocle	
Voluptas, dolor, duo mala	ibi.	467	
Voluptas medium	228.309	<b>Y</b> ὄμις κρυόν	361
Voluptates duæ	495	ὕειν	331
Vox an sit corpus	158	ὕεις	ibidem
Vox unde constet	ibidem	ὕειον	ibidem
Vrbes & urbeis	344	ὕειν	ibidem
Vrforum partus in formis	453	ὕειος	ibidem
Vrtica piscis	131	<b>Z</b> Eno Stoicus	470
Vsum in grammatica plus au-		Zephyrus uentus	70
toritate ualere	183	Zodiacus	101
Vsurpata in delicijs	177	Zonæ plenæ argenti	397
Vsuaria	120		
Vsuscipio	205		

F I N I S.

Alter

INDEX QVORVM QVIBVS  
 quod in huiusmodi re lector quaesierit, siue id ad gram=  
 maticam, siue ad alias artes pertineat, inuenire  
 quam facillime queat.

QVAE AD PHILOSO	De moderāda uita impuberum	
phiam de natura, & dialecti= cam, & medicinam, atq; mathe= maticam pertinent.	puerorum	138
<b>R</b> atio pceritatis corporis	De argumētis reciprocis	150
Herculis ex Plutarcho	Vox an sit corpus, an incorpo= rea	158
De tempore tacendi & dicen= di à Pythagoricis	De ui oculorum, atq; uidendi rationibus	ibidem
Non esse equam reprehensio= nem Epicuri à Plutarcho de syllogismo	Chryssippi responsio aduersus eos qui negauerunt proui= dentiam	166
De lapyge uento, & ceteris à Phauorino	Item ab eodem de fato cū con= siliij nostri arbitrio	167
De colorū generibus	Quid de quorundam sensuum naturali defectione scripsit Aristoteles	200
De terramotu	De amore delphini i pue.	202
Quid obseruatū in undarū mo= tibus, diuersis flātib. uētis	Certiores ictus ad superna q̄ ad inferna esse	221
Principiū diei & noctis	De prodigijs barbarorū, et foe= minis in mares uersis, et gen= tiū miras esse uarietates	225
De ui & natura palmae arbo= ris	De conuersione foliorum oleæ, & de fidibus alieno ictu so= nantibus, brumali & solsti= tiali die	229
De ui septenarij numeri	Annum	231
Gaudio multos periisse	infortunio aliā	
Temporis uarietas in puerpe= rijs mulierum	quo agi	392
De definitione quedam		
Incentiones tibiārum Ischia= dicis mcederi		

QVAE AD PHILOSOPHIAM.

De genere cōtrouersia, quod dubium dicitur	242	dixisse uerbis	328
Plinium Secundum latuisse ge- nus argumenti, quod auti- spepoy dicitur	243	Numerus conuiuariū, & de mē- sis secūdis, & bellarijs	332
Quid Aristoteles de numero puerperij memoria manda- uerit	246	Aduersus eos, qui ex motibus siderum fata hominum se di- cturos pollicentur	363
Nomina non positiua, sed na- turalia esse	250	Scriptum esse lignum alumine oblitum non ardere	386
Quæ maxima flumina ultra Romanum imperium	252	Iouis filij humanissimi, Neptu- ni crudelissimi à poëtis tra- duntur	404
Cur anulus gestetur in sinistra manus digito minimo proxi- mo	254	Syllogismū quibus uerbis Ari- stoteles definierit	407
Plinij Secundi portenta fabula- rū, & quæ in Democritum indigne confert de columbae simulacro	256	Reprehētio legis apud dialecti- cos p̄cōtandi, disserēdiq;	413
De ætatum finibus, pueritiæ, iuuentæ, senectæ	276	Quo pacto fames possit tole- rari, ab Erasistrato	415
De Pyrrhonibus philosophis, & eorum differentia ab aca- demicis	282	ἄξιωμα qd significet, & quæ- dam prima quæ in dialectica traduntur	422
Crysiippus omne uerbū ambi- guum, Diodorus nullum di- xit	288	Bina corda perdices, & bina iecora lepores, quibus regio- nibus	432
Infantibus à matre lac preber- dum	299	Quaedam de quibusdam geo- metriæ partibus cognitu pul- cherrima	433
Homerū & Herod. diuersum		Cur oleum congelascit facile, uinum minus, acetū ferè nun- quam, aquæ fluioriū & fon- tium durentur maxime, ma-	

re minime	449	tra diffundit, timor, contra	
De habitu & natura stomachi		hit	499
& fistule, q̄ παχῆα dicitur,		Herodis Attici de ui & natu=	
aduersus Erasistratū	456	ra doloris disputatio	510
De materijs infamibus quas		De ijs quæ cum luna habent	
Græci ἀλόγους καὶ ἀνόητους ap=		consensum, id est συμπά=	
pellant, exercendi gratia di=		θειαν	529
sputatis etiã à philof.	457	Historia de Cræsi filio loquen	
De natura hellebori candidi et		te	149
nigri	460	Leonē hominē agnouisse	156
Anates Pōticas uim habere de=		De serpente inusitata longitu=	
tegendis uenenis, deq; Mi=		dinis	170
thridatis medicamēto	461	QVAE AD PHILOSΟ	
Saturnalia ludicra agitare soli		phiam de moribus at=	
tus Gellius quibus certamini		tinent.	
bus, & sophismata, & ani=		<b>R</b> eprehensio in iactantem	
gmata oblectatoria	474	se esse philosophum	3
In febre, arteria tangenda, &		An pro amicis delinquendum	
non uena. & quid utraque,		quandoq;	6
quidq; pulsus	486	De infami munditia Demosthe	
Diogenes philosophus quali ta		nis	10
lione usus, pertentatus à dia		An recte Metellus Numid. di=	
lectico sophismatico	490	xerit in oratione de uxori=	
Cur repentino timore uenter		bus ducendis	11
effluat, & ignis urinam la=		Dicitū Demosthe. ad Laidē, non	
cessat	497	tanti emere pœnitere	16
Ex Aristotel. niuis aqua potui		Reprehensio Phauorini in ado	
pestima, et quòd ex niue cr		lescentem prisce nimis lo=	
stallus concreatur	ibidem	quentem	19
Quòd pudor sanguinem ad ex		An rectius sit mandatum fã	

cere omnino, uel non	24	gnauit	135
C. Fabritius quid ad Sānites dix- erit, cū aurū donarent	27	Quæ Aristoxenus & Plutar- chus de Pythagora tradide- rint	129
Aduersus inanē loquacitatē	27	De moderanda uita impube- rum	138
Quanta cū animi æquitate So- crates tolerauerit uxoris in- genium	32	Notæ & animaduersiones cen- soriæ	139
Responsio Tauri philosophi, an sapiens irascatur	43	Historia de Hostilio Mācino, & Manulia meretrice	132
Quo pacto Socrates patiētiam exercuit	45	De Africano superiore	137
Quæ ratio officiorū inter pa- rentes & filios	46	Initium protagoræ ad philoso- phiæ literas adeundi	142
An semper patri obsequendum	53	Annibal cauillatus est apud An- tiochum	144
Lex Solonis utilis, etsi non ui- detur	58	Leonem Romæ hominē agno- uisse	156
De uetere parsimonia, deq; an- tiq; legibus sumptuarijs	76	De Attilio Regulo capto à Carthagenensibus	172
Apologus Aesopi non inuti- lis	84	De Alexādro & Scipione me- moratu digna	176
Cur Sallustius auaritiam non animum, sed corpus effoemi- nare tradidit	88	Philosophum non esse laudan- dum à uociferantibus, & in laudando gestientibus	140
Deliciarū uitium, & mollities oculorū & corporis expro- brata acerbe et festiuiter	95	Dictum Biantis de re uxoria	151
C. Fabritius Cornelium P. P. P. num inimicum coniualem desi-		Adhortatio ad philosophiā ex- emplo Euclidis	177
		Quæ ad officium grauitatis & digni	

D E X E O R V M

Dignitatis duobus modis	ibidem	ribus, & de iure mariti necesse	
Quæstiūcula symposiacæ	180	di uxorem adulteram	271
Puniendis peccatis tres rationes, quarum Plato duarum tantum meminit	181	Quo pacto M. Cato Albinum Romanum Græce scribentem reprehenderit	285
Quam seuerè ab antiquis in fures uindicatū sit, & quid de seruato & cōmodato	210	De Demosthene rhctore cum legatis Mileti	286
Confutatio ex Euripide luxuriantis gulæ	210	Qui petūt, qui negant, & qui tacent oēs petūt, & cupiunt in comitijs uel cōsilijs, ibid.	
De obseruatiā iurisiurādi Romanorum	213	Sobria & pulcherrima Romuli rñsio circa uini usum	291
Mentitus nomen & habitum philosophiæ, quibus uerbis notatus	222	De furtis, & quod quidā pœna, quidā præmio dignos fures censebant	295
Epistola Philippi regis ad Aristotelem de Alexandro filio nato	224	Anneus Seneca leui futiliq; iudicio fuit	302
De genere & natura uoluptatis	227	De modo tolerandi dolores, secundum Stoicos	307
Qui multa habet, multis eget	230	Errare eos, qui fiducia latendi peccant	315
Democritus qua causa se lumine oculorū priuauerit	262	De Aristotele, Theophrasto, & Menedemo, deq; uerecūdia Aristotelis successorem eligentis	326
Nō purgari peccatū, cū aliorū exēplo prætenditur	264	Sapientiam esse filiam usus & memoriæ	329
De falsæ philosophiæ probris ex Platone	267	De ueris cōuiuariū decens, & de secundis mensis	332
De mulierū ueterū uictu, et mo-			De



De uestitu atque calceatu non  
decore 347

Exprobratio Catonis contra  
philosophantes nomine &  
non re 351

Homines ad cauendas iniurias  
semp̄ intētos esse debere 358

Manicatas uestes Pub. Africa=  
nus Sul. Gallo obiecit 207

Multam filiæ P. Appij dictam,  
quod locuta petulanter 252

Elegantia apud antiquos de ni=  
tidiore cultu, non de ingenio  
amœniore, et cultus nitidior  
uitio dabatur 279

Dolobella proconsul ream ue=  
nesicij ac cōsistentē ad Areo=  
pagitas reiecit 312

Reditiones in gratiam nobiliū  
uirorū memoratu dignæ, ibi.

De officio iudicis 371

Chrysippus quā apte iustitiā  
pinxerit 377

Plato non inutiles uini inuita=  
tiunculas in conuiujs cen=  
suis 386

Cœnarum atq; luxuriæ expro=  
bratio Phauorini 399

De admirando & uoluntario

interitu uirginum Milefia=  
rum 395

Philosophi & rhetores Roma  
pulsī ibidem

De parsimonia ac pudicitia  
Gracchi 397

Aduersus eos, qui curant que  
ad luxuriam: & que ad phi=  
losophiam, omittunt 402

De uita & moribus Euripidis,  
& morte ibidem

Gravis sentētia Musonij à M.  
Catone recepta 412

Sententia ex Publij mimis sele=  
ctæ 459

Aduersus homines nequam, &  
impure philosophiam tractā=  
tes, duoq; uerba obseruanda  
omnium rerum longe salu=  
bria 463

Verba ex Symposio Platonis  
exercendi gratia in Latinam  
linguam uersa 464

In perficiēda uita beata quantū  
uirtus ualeat 472

Probatissimi hominis, sed infā=  
cundi sententia præfertur à  
Lacedæmonijs sententiæ im=  
probi & faciendi 476

d 2 Quid

EX E O R V M

- Quid philosophus pallefcens  
 tempestate maris respōderit,  
 & quod primi motus non  
 sunt nostræ potestatis 492
- Gustus & tactus fœdissima uo-  
 luptas, quia bestiarū sunt, cæ-  
 teræ ex tribus tantum homi-  
 num, 495
- Turpius frigide laudari, quam  
 acerbe uituperari 496
- Antonij Iuliani lepidissima re-  
 sponsio, & uersus amatorij  
 ab eo in conuiuio dicti 504
- Plato iuuenis lusit amatorios  
 uersus 509
- Artificum scenicorum studium  
 probrosum, amoremq; inho-  
 nestū esse, superq; ea re uer-  
 ba Aristotelis 524
- Exempla epistolarū Alexātri  
 regis & Aristotel. ob libros  
 auscultatorios editos 526
- Faceta responsio M. Ciceronis  
 amolientis à se crimen mani-  
 festi mendacij 316
- Prudens rescriptio Olympia-  
 dis Alexandro 326
- An Xenophon & Plato infen-  
 si inter se fuerint 375
- Ventidius Bassus ignobilis, pri-  
 mus de Parthis triumphauit  
 389
- Sertorius dux, quo astu ad mi-  
 lites barbaros usus 404
- Rhodij quibus uerbis Deme-  
 trium hostium ducem ab op-  
 pugnatione amouerunt, &  
 de inclyta Ialysi imagine  
 410
- Mithridatem regem duarū &  
 uiginti linguis gentium lo-  
 cutum 461
- Sallustium in adulterio depre-  
 hensum 462
- Valerij Coruini nomen & hi-  
 storia 234
- Manlij Torquati pugna cum  
 Gallo prouocatore 238
- Ex Ennio, quale ingenium co-  
 mitasq; amici minoris erga  
 maiorem 305

Q V A E A D G R A M M  
 maticam & rhetori-  
 cam attinent.

**D**E uerbo mutato in ora-  
 tione Ciceronis explo-  
 ratum, & uis 9

Recte Cicero, rem praesidio fu-  
 turum

turum dixit	13	uiter	recte quibus usus
Reprehensio Phauorini in adolescentem nimis prisce loquentem	19	49	
Aduersus inanem loquacitatem	27	Iniqua Plutarchi accusatio in Epicurum de quodam uerbo in definitione uoluptatis	55
Recte dictum, mille hominum occiditur	30	Fauisse capitolinae quid significet	56
L. Lælium præceptorē reprehendit M. Varro : quod & ipse reprehendus in etymologia furis	32	Liberos in multitudinis numero etiam unum, filiam uer, ueteres dixisse	59
De uocabulis geometriæ Græcis, & Latine dictis	34	M. Cato stitisses dicit, non stetitisses	ibidem
De uersu Vergilij ex eius codice, Sensu torquetur amaror	35	Cesellius Vindex à Sulpitio Apollinari reprehensus in enarratione Vergiliani uersus	61
An latine dictum, superesse id quod defendit, & de uerbo superesse	36	De natura quarundam præpositionum ex M. Cicerone	62
Inducie quod sint à M. Var.	41	Rescire quid sit, & quæ eius significatio	65
H litteram qua ratione antiqui quibusdam uocabulis immiserunt	47	Uuaria uulgo quæ dicantur, & quid pro eo uocabulo à quibusdam dicatur	67
A. C. Basso genus quoddam iudicij diuinatione appellari	48	In prædonum potestatem fuisse an eleganter dicatur	15
Inter Platonis & Lysie orationem quid intersit	ibid.	Super eo sidere, quod Græci ἄμαραν, nos septentrionem uocamus, ac de utriusque uocabuli	d 3 buli
Vergilij defensio de	ibid.		

<p>                     Culturatione &amp; nomine 67                      Delapyege uento, &amp; aliorum                      uentorum uocabulis à Pha=                      uorino 69                      Consulatio &amp; dijudicatio lo=                      corum comœdiæ Menâdri,                      &amp; Cæcilij 72                      Quid Græci ἀναλογία &amp; ἀνο=                      μαλία uocent 78                      De uocabulis &amp; generibus co=                      lorum 79                      De Sallustij uerbis &amp; Demo=                      sthenis, quibus Philippum et                      Sertorium descripserūt 82                      De explorandis Plauti comœ=                      dijs, quoniâ promiscue ueræ                      &amp; falsæ in eius nomine in=                      scriptæ feruntur 92                      Bibosum dictū à Nigidio et ab=                      surdo et nouo uocabulo 104                      Dimidium librum, uel dimdiam                      fabulam uitiose dici ibidem                      Parcus homo unde dicatur 114                      Penus quid, &amp; uarie declina=                      ri 116                      Quid hæc uocabula uelint, mor=                      bus &amp; uitium, &amp; an eunu=                      chus, &amp; steriles muliere                      redhiberi possint 114                 </p>	<p>                     Verba ueteris senatusconsulti,                      hostiæ succidaneæ, tempora                      præcidaneæ, &amp; feriæ præci=                      daneæ 123                      De accentibus quorundam no=                      minum Punicorum 124                      Religiosus quid significet 126                      Defensio à culpa sententiâ, ex hi=                      storia Sallustij 132                      De uocabulis quibusdâ à Var=                      rone, &amp; Nigidio declinatis                      contra consuetudinem 133                      De natura particularum, quæ                      præpositæ uerbis intendi at=                      que produci inscite &amp; barba=                      re uidentur 135                      De uerbo duo &amp; uicesimo, qd'                      uulgo incognitum est, &amp; à                      uiris doctis uarie scriptum                      est 143                      Personæ uocabuli interpreta=                      tio 147                      Defensio Vergilij ab accusatio=                      ne Higini ibidem                      Alphenum iureconsultū in in=                      terpretatione ueterum uoca=                      bulorum errasse 172                      Adoptatio &amp; arrogatio quid                      sint, et quo pacto disse. 162                      Solæ                 </p>
---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

Solacismus quo pacto à latinis appellatur	164	significatio esse, qua in gi sermonibus dicuntur	
Pluria, compluria, & compluriales latine dici	164	M. Cato quem classicum, & quem infra classem dicat	208.
Vergil. immerito dānatus, quod præpetes pēnas dixerit	173	Tria dicendi genera, & de tribus oratoribus Romā missis ab Atheniensibus	ibidem
Testamentū & sacellum, quælia nomina	179	Obnoxius quid significet, & de eius origine	211
Quæstiuncula symposiacæ ibi. &	180	Vergilius ob iniuriam Nolanorum, posuit Ora, p Nola, & de cōsonantia literarū	216
An c, in uerbo quiesco producatur uel corripitur	183	Quoad uiuet, & quoad morietur, ex contrarijs idem significare	217
Deprecor uerbum bene à Cæcullio positum	ibidem	Offendere, & defendere, quid significant	222
Historiæ & annalium differentia	161	An frequentatiua in prima syllaba correpta, ut primitiua, pronuntianda sint	228
De pudēdo errore Cæsellij	188	Quis modus conuertendi in græcas sententias uerba, & quæ bene Vergilius ab Homero, & quæ non	230
Excusatio Marci Catonis aduersus Tullium Tyronē Ciceronis libertum	189	Defensio Vergilij, quod aperte & pudice cōcubitū Veneris & Vulcani scripserit	233
An affatim prima acuta pronuntiandū, & de accentibus quarundam uocum	200	De uerbis reciproæ significationis	235
Peposci, memordi, & pepigi, & cætera id genus ab antiquis	203		
Vjucapio, & pignoriscapio	205		
Leuitatē & nequitiam, non			

INDEX EORUM

De facies huius facis, dicitur	ter dicitur	272
De ab antiquis	Telorum, iaculorū, nauiumq;	238
De genere controuersie, quod	uocabula	273
dubium dicitur	Sallustius in scite dānatus, quod	242
Tertio consul, an tertium dici	transfretationem transgres-	
oporteat	sum dixerit	ibidem
Contentio, et collatio locorum	Atq; particula, plus quān com-	
ex orationibus C. Gracchi,	pletiuā habet uim	277
& M. Catonis	De origine uocabuli terræ Ita-	
Auarus, simplex an composi-	lie	278
tum uocabulum	Elegantia apud antiquiores de	
Quid mature, maturitas, ma-	nitidiore cultu & uictu, &	
turare	nō de ingenio amœniore di-	
Præcox huius præcoci, et non	cebatur	279
præcoquis	Pro particula, quāta, qualis ue-	
Cur partim hominum, id est	sit uarietas	280
pars hominum dicatur	Quintus Ennius Euripidem	
Iniuria mihi factum itur, quali	emulatus	281
ordine uerborum Cato dixit	Verbis antiquis & desitis mi-	
rit	nime utendum	284
Vergilij errores in historia	Quo pacto M. Cato Romanū	
Ro. in v. i. Aeneidos	græce scribentē accusat	285
Rogatio, lex, priuilegiū, plebi-	Differentia inter mentiri, &	
scitiū, quid sit, & quo modo	mendacium dicere	288
differunt	Quid T. Castritius senserit de	
Novissime & nouissimus M.	uerbis, & sententia quadam	
Cicero cur uitari	C. Gracchi	289
Diepristini, diecrastini, die-	De ludibundo & errabundo,	
quarti, & diequinti elegan-	ter dicitur	
	Quid genus uerborū produ-	
	ctionibus	

QVAE GRAMMATICAM

tionibus	291	Cicero cum significat, ibi	
Græcorum quorundã uerborum difficilima in linguã latinam mutatio	293	An necessitas & necessitas differant	325
Quid significet, flumina retã da publice redẽpta habet	283	Quod ueteres latini προσθε=	
Anneus Seneca leui futiliq; iudicio fuit, iudicãs de Ennio, & M. Tullio	302	das dixerunt. Itẽ quod uocabulũ Barbarismi nõ usurpauerunt	327
Lictoris uocabulũ qua ratione conceptum & ortum	304	De fuculis & hyadibus stellis, quid Tullius Tyro scripserit	330
Ex Ennio, quale ingenium comitasq; amici mioris erga maiore debeat esse, depigitur	305	Sororis & fratris recta interpretatio	332
Quod Græci enigma, Latini sirpos dixere	311	Humanitas quid sit	339
Que dicuntur uocabula ancipitia	313	Maior rõ habita sonitus uocũ, q̃ disciplina grãmaticæ	344
Quod æditimus uerbum latinum fuit	314	Scripsisse eadẽ, qui diuersorum temporum fuerunt. Nã Plato Euripidi Sophoclis uersum adscribit	348
Intra Calẽdas quid significet, utrum añ Calẽdas, an Calendis, an utrumq;. Et de dictiõne intra, ex M. Cicerone	317	Neriane seu Nerio quid importet	349
Saltem Particula, quã uim habeat & originem	321	Manubiæ quid sint	352
Celatim, uelutim, saltuatim Sisenna usus	322	Facies quid sit	360
An fatũ & natura idem	323	In Valeri nomine primã syllabam acuedam, deq; ratione scribendi	357
		Versus quos Vergilius imitatus, Homeri ac Parthenij	357
		Quantum differat, cum multis	
		d 5 mor	

Immortalibus, & c. multis ho-	traduntur	404
minibus 360	De etatibus historicorum no-	
De libro familiaris cuiusdā, do-	bilium	405
ctrinam, sed nullam delecta-	De comicis latinis iudiciū Vul-	
tionem aut utilitatem haben-	catij Sedigiti	406
te, deq; uocabulis urbū im-	De uerbis nouis in C. Matij	
mutatis 380	mimiambis inuentis	ibid.
An aufero, aufugio, autumo,	Comitia calata, curiata, centu-	
eodē modo au particulā sor-	riata, tributa quid sint	407
tiantur ex Cicerone	Errasse Cor. Nepotem, cū di-	
388	xit Ciceronē trium & xx.	
Verbū profligo à plerisq; dici	annorū causam dixisse pro	
improprie insciteq; 390	Sex. Roscio	408
Erratum à Cicerone in secun-	Quali figura orationis, & q̄	
do de gloria, de Hectore &	noua L. Piso usus	409
de Aiace 391	Vehiculum, quod pctorritum	
Frontem masculino genere, à	dicitur, cuiatis linguæ uoca-	
Cæcilio poëta 394	bulum sit	410
Philosophi & rhetores olim	Vestibulū quid significet, &	
Roma pulsi 396	eius uocabuli origo	417
De uerbis communibus utor,	Hostiæ quæ bidentes dicuntur,	
uereor, & alijs 397	quid sint	419
Figuram nouam orationis, à	Quibus uerbis Laberius usus,	
græcis Metellus Numidicus	q̄ an sint latia, q̄ri solet	421
mutuatus est 399	ὀξίωρα quid significet, et quæ	
Passis uelis, passis manibus di-	dam alia ad dialecticam per-	
xisse ueteres non à patior,	tinentia	422
sed à pando	Susq; deq; in libris antiquorū	
ibidem	quid significet	423
Iouis filij humanissimi, Neptu-		
ni inhumanissimi à poëti-		

Trole



- Proletarij & capitecensi quid sint, quid item sit in duodecim tabulis asiduus, & eius uocabuli origo 426
- Cloatius Verrius quedam ad originem græcæ linguæ redegit, aut commode aut absurdè 429
- Quid municipiū, & quid à colonia differat, & quid sint municipes 430
- Properare & festinare differre ex M. Catone 431
- Agrippas à partu ægro appellatos, & de ijs deabus, quæ uocantur Prosa & Postueræ ibidem
- Quæ ratio uocabuli agri Vaticanani 433
- Auersus inique accusantes M. Ciceronem in oratione pro M. Celio 436
- Verba ex Claudio anotata 437
- De sparto interpretatio M. Varronis ex Homeri uersu contra uulgariam opinionem 442
- Menander & Euripides ab ignobilioribus poetis quare doq; superati ibidem
- Non esse uerū, in Cicerone, in libro de officiis usum uotioso argumento, dubio professo 443
- Quid seruus receptitius 446
- An de præterito, uel futuro caueant hæc uerba legis, quod subreptum erit, eius rei æterna autoritas esto 447
- Vergilius in describendo Aetnæ incædio, Pindarum imitatus est 452. 453
- Quin particula, quot quætasq; uarietates significationis habet 458
- Sallustij uerbis, per incertū stolidior an uanior, illusus quidam, quod sese tantum Sallustium intelligere iactabat 477
- Q. Ennius, quadrupes eques, & non equus dixit 479
- Matronā, & matrem familiās nō differre, ut Helius Melissus scripsit 482
- Cōcio quot significationes capiatur, & quæ in modum Phavorinus tractauerit intempèstiuū, de ambiguitatibus uerborum quærentem 483
- Similiter cadentia esse puerilia,

INDEX EORUM

Et nõ ornamentum orationis 485	sponsio, et uersus amator ab eo dicti in conuiuio 50
Insecunda apud M. Catonem quid, et an insequenda 485	Quos pumiliones, Græce uer- sus dici 512
Vena, arteria, pulsus, quid sint 486	Siticinũ uocabulũ quod significet in M. Catonis oratione 524
Verba ex carminibus Furij An- tistatis, inscite à Cefellio Vin- dice reprehensa 488	Quam ob causam Sicinnistas nebuloso nomine dixerit Lu- cius Accius ibidem
Morem ueteribus fuisse, uerba patiendi mutare in agendi modum 480	An rectius, habeo curã uestri, an uestrum dicatur 627
Numerus hemiolios et epitri- tos quid sit 490	Quam diuerse sententiæ Græ- corum super numero filiorũ Niobæ 529
Quod M. Varro in heroicis uer- sibus obseruauerit rem nimis anxiæ obseruationis ibidem	Quibus uerbis delectari solitus sit Antonius Iulianus 530
Turpius frigide laudari quàm acerbe uituperari 496	Quid uocabulũ iure manu cõ- sertum significet 532
Obesum quid, et quedam pri- sca uocabula 500	Quid sit sculna apud M. Var- ronem 533
An arena, coelum, triticum plu- ralia inueniantur, et an ini- micitiæ, quadrigæ in singu- lari 501	QVAE AD MORES ueterum et historiam pertinent.
Præter propter, et si in usu uul- gi, tamẽ ab Ennio dicta 507	<b>T</b> ibijs in bello usos anti- quos 20
Plato admodũ iuuenis amato- rios lusit uersus 509	De conditione uirginis Vesta- lis 22
Antonij Iuliani lepidissima re- rent	Caius Fabritius quid ad Sam- nites dixerit, cum aurum da- rent 27

QVAE AD HISTORIA

De libris Sibyllinis, & Tarquinio rege	34	Carbilianū afluortium	126
Papyrius Prætextatus quis fuerit, & causa cognomenti	39	De more ueterū sponsaliorum ex Seruio Sulpitio	128
Triā epigrammata triū ueterum poetarum	41	Historia de perfidia Hetruscorum aruspicum	122
De Sicinio Dentato bellatore memoratu digna	57	De ordine rogādarū sententiā rū, iurgiorumq; in scena C. Cæsaris, & M. Catonis	128
Honores senectæ habiti & ad patres & ad maritos	60	Quæ Aristoxenus & Plutarchus de Pythagora tradiderint	129
Phædon Socraticus seruus, & alij	64	Notæ & animaduersiones cæsoriæ	131
Non esse compertū, cui deo rē diuinā fieri oporteat, cū terra moueatur uiribus	83	Historia de Hostilio Mācino, & Manulia meretrice	132
Quod P. Africano, & alijs nobilibus ante senectā barbā raderi patrij moris fuit	95	De Africano superiore, ex animalibus desumpta	137
De Q. Ceditio equiparato Spartano	96	De seueritate cæsoriæ notæ	139
Literæ consulum Romanorum ad Pyrrhum regem	98	De equo Alexandri, qui Bucephalus dicitur	141
De ætate Hesiodi & Homeri	103	Quæ causa quodq; initiū Protagoræ philosophiam adeundi	ibidem
Demoſthenes dimisso Platone, sectatus est Callistratū	105	Annibal Pœnus cauillatus est Antiochum regem	144
Plato & Aristoteles mercati sunt libros pretijs maximis	112	De coronis uarijs, et quæ unaqueque	145
Nulle uxoriæ actiones ante		Historia de Cræsi filio	149
		De nominibus deorum populi Romani	153

Leonem Romæ hominē agno=	lorem imitante	19
uiffe	156	De amore Delphini in puerum
De officiorum ordine & gra=	202	
du Populi Romani	154	Manicatas uestes Pub. Africa=
Cur dies primi post Calēdas,		nus Sul. Gallo obiecit
Nonas, Idus, atri, quartus añ	160	207
eas religiosus habeatur		Quam seuerē in fures apud an=
Historiæ & annalium differen=		tiquos uindicatum sit, & de
tia	161	seruato, & cōmodo
De serpente inusitata longitu=		210
dinis	170	Observantia iurisiurandi apud
Attilius Regulus à Carthagi=		Romanos, & de legatis ab
nienfibus captus	171	Annibale deiurio accepto
De Acca Laurentia, Caia Tar=		Romam missis
ratia, deq; origine sacerdo=		213
tij fratrum Arualium	175	Historia de Tiberio Sempro=
De Alexandro & Scipione di=		nio Graccho tribuno ple=
gna memoratu	ibidem	bis
Cn. Flauij ædilis curulis egre=		215
gium factum	177	Equos à censoribus, pinguibus
Quis primus edidit libros, &		equitibus demptos, et an fue=
quantus numerus Athenis		rit ignominia, an non
fuerit librorum	185	218
Admirāda de P. Scipione Afri=		Valerij Coruini nomen & hi=
cano superiore	186	storia
Cur serui pileati uenundati, &		234
quæ mæcipia sub corona mo=		Manlij Torquati pugna cum
re maiorū uenierint, et quia		Gallo prouocatore picta,
sit sub corona	198	postquam descripta à Qua=
Historia de Polo histrione do=		drigario
		238
		Multa filiæ P. Appij, quod pe=
		tulanter locuta
		252
		Inter militares ignominias suis
		se sanguinis emissionem, &
		quæ huius causa
		253
		Acies Romana quibus modis,

QVAE AD HISTOR

Et quo habitu instrui solita sit, quæq; earum instructionum sint uocabula	ibidem	amolientis a se crimen mansisti mendacij	316
Cur anulus in eo digito quæ est in manu sinistra minimo proximus, portetur	254	Colloquium Pacuuij et Accij poetarum	324
De flaminis Dialis ceremonijs, et uirginum Vestæ iuramento	258	Olympiadis rescriptio prudens ac comis ad Alexandrum filium	326
Historia de Artemisia, et de certamine apud Mausoli sepulchrum	263	Tribunos plebis prehensionem habere, uocationem non habere	334
Historia de populo Rom. et Punico, et quod æmuli fuerunt pari uigore	276	Aediles, et quæstores populi Romani in ius ad prætorum a priuato posse uocari, ex M. Varrone	335
De suprema multa, et minima, et lege Aterina, et de ratione uocabuli Italiæ	278	Qui sint magistratus maiores et minores	336
Elegantia apud antiquos de nitidiorè cultu et uictu, quodque idem uitio dabatur	279	Aliud est loqui ad populum, aliud cum populo agere, et qui magistratus a quibus uocent comitiatum	339
Mulieres Romanæ per Herculem, uiri per Castorem non iurauerunt	283	De genere atque nominibus Portiæ familie	341
Dolabella proconsul ream ueneficij ac cõsistentem, ad Areo pagitas reiecit	312	Comprecationes, quæ ritu Romano fiunt dijs	348
Reditiões in gratiam nobilium uirorum memoratu dignæ	312	De officio iudicis	371
Faceta responsio M. Ciceronis,		An Xenophon et Plato æmuli et insensiter se fuerint	375
		M. Varro ad Cn. Pompeium de officio senatus habendi commentarium dedit	382

An praefectus <i>lucanarum</i> causa creatus, ius cōuocandi sena= tus cōsulendiq; habeat 384	de militibus 416
Diuus Augustus in epistola ad Caicum filium, letatur se an= num euasisse, quo senes ifor= tunio agi solent 392	Hosiae bidentes dictae, quid sint 420
Novū genus interitus Milonis Crotoniensis 400	De Psyllorum interitu, ex He= rodoto 428
Cur nobiles Atheniēsū tibijs canere desierunt 401	Super fidicine Arione ex histo= ria Herodoti 434
Pugna Cæsa. in Pharsalia à Cornelio sacerdote nuntiata Patauij ibidem	De literis clandestinis C. Cæ= saris, & aliorum 450
Euripidis uita, mores, & inte= ritus 402	Mithridatē regē uigintiduariū gentiū linguis locutum 461
Historia de Sertorio duce, & eius astu, quo est ad milites Barbaros usus 404	Sallustium in adulterio depre= hensum 462
De etatibus historicorum no= bilium 405	Quibus tēporibus post Romā conditam Græci Romaniq; illustres floruerunt 465
Errasse Cor. Nepotem, qui di= xit Ciceronē xxiij. anno= rū, causam dixisse pro Sex. Roscio 408	Cōtemporaneos fuisse Cæsari & Ciceroni, M. Varronē, & P. Nigidiū, cuius cōmen= taria ob obscuritatē nō exe= unt in uulgus 514
Rhodij quibus uerbis Deme= trium hostium ducem ab op= pugnatione amouerunt 410	Probatissimi, sed infacundi sen= tentia praefertur à Lacedæ= monijs sentētiae improbi, sed facundi 476
Quo ritu Po. Ro. facialis bellū inducere solitus sit, et multa	Disputatio Sex. Cæcilij iurecō= sulti, & Phaurini philoso= phi de legibus duodecim ta= bularum 515

FINIS.

# A G E L L I

NOCTIVM ATTICARVM  
COMMENTARII.

LIBER PRIMVS.

Quali proportionē, quibusq; collectionibus Plutarchus ratiocinatum esse Pythagoram philosophum dixerit, de cōprehendenda corporis proceritate qua fuit Hercules, cum uitam inter homines uiueret.

C A P. I.



PLUTARCHVS IN libro quem scribit ὁπόση ψυχῶν καὶ σωμάτων ἀνεξέλιξις πρὸς εὐφροσύνην καὶ ἀρετήν διαφορά, scite, subtiliterq; ratiocinatum Pythagoram philosophū dicit in reperienda modulandaq; status, longitudi-

nisq; Herculis præstantia. Nam cum firè constaret curriculum stadij, quod est Pisis \* apud Iouem Olympium, καὶ Ἰουλις olympij. Herculem pedibus suis metatum, idq; fecisse longum pedes sexcentos, cætera quoq; stadia in terris Græciæ, ab alijs postea instituta, pedum quidem esse numero sexcentum, sed tamen esse aliquantulum breuiora, facile intellexit modum spatiumq; plantæ Herculis ratione proportionis habitæ, tanto fuisse, quàm aliorum procerius, quanto olympicum stadium longius esset, quàm cætera. Com-

prehensa

prehensam mensura Herculani pedis, secundum naturalem membrorum omnium inter se competentiam modificatus est. Atque ita id collegit, quod erat consequens, tanto fuisse Herculem corpore excelsiorem quam alios, quanto Olympicum stadium cæteris pari numero factis, anteiret.

Ab Herode Attico consulari uiro tempestiue deprompta in quendam iactabundum, & gloriosum adolescentem, specie tantum philosophiæ sectatorum, uerba Epicteti Stoici, quibus festiuiter à uero Stoico seiunxit uulgus loquacium nebulonum, qui se Stoicos nuncuparent.

CAP. II.

**H**erodes Atticus uir & Græca facundia, & consulari honore præditus, accersebat sæpe nos, cum apud magistrōs Athenis essemus, in uillas ei urbi proximas, me & clarissimum uirum Seruilianum, compluresque alios nostrates, qui Roma in Græciam ad capiendum ingenij cultum cõcesserant. Atque ibi tunc cum essemus apud eum in uilla, cui nomen est Cephisia, & æstu anni, & sidere autumnii flagrantissimo, propulsabamus calor incommoda lucorum umbra ingentium, longis ambulacris & mollibus, ædium posticum refrigerantibus lauacris nitidis, & abundantibus, & collucentibus, totiusque uillæ uenustate aquis undique canoris, atque aibus personante. Erat ibidem nobiscum simul adolescens, philosophiæ sectator, disciplinæ, ut ipse dicebat, Stoicæ, sed loquacior impendio, & promptior. Is plerumque in conuiuio sermonibus, qui post epulas haberi solent, multa atque immodica de philosophiæ doctrinis intempestiue, atque insubide differebat: præque



præq; se uno ceteros omnes linguæ Atticæ primæpes, gen-  
 temq; omnē togatam, totumq; nomē latinum, rudes esse,  
 & agrestes prædicabat. Atq; interea uocabulis haud faci-  
 le cognitis, syllogismorum captionumq; dialecticarum la-  
 queis strepebat: κυψιδὴ τὰς οὐκ οὐκας θεωρίας, aliosq; id ge-  
 nus griphos, neminem posse dicens nisi se dissoluere. Rem-  
 uero Ethicam, naturamq; humani ingenij uirtutumq; ori-  
 gines, officiaq; earum confinia, aut contra morborum, ui-  
 tiorumq; fraudes, animorumq; labes, ac pestilentias asse-  
 uerabat, nulli esse ulli magis ea omnia explorata, comper-  
 ta, meditataq;. Cruciatibus autē doloribusq; corporis, &  
 periculis mortem munitantibus, habitum statumq; uitæ  
 beatæ, quam se esse adeptum putabat, neq; lædi, neq; im-  
 minui, existimabat: ac ne oris quoq;, & uultus serenita-  
 tem Stoici hominis, unquam ulla posse ægritudine obnubi-  
 lari. Has ille inanes cum flaret glorias, iamq; omnes finem  
 cuperent, uerbisq; eius defatigati pertæduissent, tum He-  
 rodes Græca, cuius plurimus ei mos fuit, oratione utens:  
 Permite, inquit, philosophorū amplissime, quoniã respon-  
 dere nos tibi, quos idiotas uocas, non quimus, recitari ex  
 libro, quid de huiuscemodi magniloquētia uestra senserit,  
 dixeritq; Epictetus Stoicorum maximus: iussitq; proferri  
 dissertationum Epicteti digestarum ab Ariano primum li-  
 brum, in quo ille uenerāduſ senex iuuenes, qui se Stoicos  
 appellabant, neq; frugi, neq; operæ probæ, sed theorema-  
 tibus tantum nugalibus, & puerilium Isagogarū commē-  
 tationibus dilatrantes, obiurgatione iusta incessuit. Le-  
 cta igitur sunt ex libro, qui proſus est, ea quæ addidit.  
 Quibus uerbis Epictetus se uere simul ac festiuiter seiun-

xit, atque diuisit à uero, atque syncero Stoico qui esset  
 proculdubio ἀκάλυτος, ἀνεκβίαστος, ἀπδρομπόδιστος, ἐλεύθερος,  
 εὐπωρος, εὐδαίμων, uel gus aliud nebulonum hominum, qui  
 se Stoicos nuncuparent. Vltroq; uerborum & argutia-  
 rum fuligine ob oculos audientium iacta, sanctissimæ disci-  
 plinæ nomine mentirentur.

Εἰπέ μοι πρὸς ἀγαθῶν, καὶ κακῶν ἀκούεις;

Ἰλιόθεν μεφέρων ἄνεμοσ' κικόνεωσι πέλασθεν.

Τῶν ὄντων τὰ μέρ' ἐστ' ὀρθὰ, τὰ δὲ κακὰ, τὰ δὲ ἀδιά-  
 φορα. ἀγαθὰ μὲν οὖν, ἀρεταί. κακὰ δὲ, τὰ μετέχοντα κακίας.  
 ἀδιάφορα δὲ, τὰ μεταξύ τούτων, πλούτοσ'. σιζυγία. ζωή.  
 θάνατοσ'. ἡδονή. πόντοσ'. πόθεν οἶδ' αἰ; οὕτως ἑλληνικὸς λέγει  
 ἐν τοῖς ἀργυππιακῖς. τί δὲ διαφέρει τοῦ εἰπεῖν ἢ ὅτι διο-  
 γένης ἐν τῇ ἠθικῇ, ἢ χρύσππτοσ' ἢ κλεάνθης. βεβασιάνικας οὖν  
 αὐτὸ, καὶ δῶγμα αὐτοῦ περὶ αἰσῶσι; δίκνυε πῶς εἶπ' αἰ ἐν  
 πλοῖῳ χερμύζεσθαι. μέμνησαι ταύτης τῆς διαφύσεως ὅταν  
 φοβῶσθαι ἢ ἰσῶσθαι. καὶ ἀνακραυγήσθαι, ἐὰν τίς οὕτω πῶς  
 πῶρασθεῖς εἴπῃ, λέγε μοι σὺ ἄ πρώην ἔλεγεσ. μὴ κακία  
 ἐστὶ ἢ ναυαγήσθαι; μὴ τῆς κακίας μετέχον; οὐκ ἄρα ξύλην  
 ἐνοείσθαι; αὐτὸ τί ἡμῖν, καὶ τί ἀνασῶπι; ἀπολύμεθα, καὶ  
 σὺ ἐλθῶν παίσεις, ἐὰν δὲ σε ὁ καίτερ μεταπέμψῃται κῆ-  
 ρορμένον.

Quod Chilo Lacedæmonius consilium an-  
 ceptum pro salute amici cepit. Quodq; est circum-  
 specte & anxie considerandum, an pro utilitati-  
 bus amicorum delinquendum aliquando sit. No-  
 tataq; inibi, & relata quæ Theophrastus, &  
 Marcus Cicero super ea rescripserunt.

**C**Hilo præstabilis homo sapientia, quomodo usq; debue-  
 rit contra legem contraq; ius pro amico progredi,  
 dubitavit. Eaq; res in fine quoque uitæ ipso, animum eius  
 anxit. Et alij deinceps multi philosophiæ sectatores (ut in  
 libris eorum scriptum est) satis, inquit, scite, satisq; soli-  
 citè quæsierunt, ut uerbis quæ scripta sunt ipsis utar: *εἰ δὲ  
 βοηθεῖν τοῦ φίλου παρὰ τὸ δίκαιον, καὶ μίχι πῶσον ἐν παντί.*  
 Ea uerba significant quæsisse eos, an contra ius, con-  
 tra uel morem faciendum pro amico sit, & in qualibus,  
 & in quibus causis, & quemnam ad usque modum. Su-  
 per hac quæstione tum ab alijs (sicuti dixi) multis, tum  
 uel diligentissime à Theophrasto disputatur, uiro in phi-  
 losophia peripatetica modestissimo, doctissimoq;. Eaq; di-  
 sputatio scripta est (si recte meminimus) in libro eius de  
 amicitia primo. Eum librum M. Cic. uidetur legisse, cum  
 ipse quoq; librū de amicitia componeret, & cætera qui-  
 dem, quæ sumenda à Theophrasto existimauit (ut inge-  
 nium facundiaq; eius fuit) sumpsit, & transposuit com-  
 modissime aptissimeq;. Hunc autem locum (de quo satis  
 quæsitum esse dixi) omnium rerum aliarum difficilimum,  
 strictum, atque cursim transgressus est. Neque ea, quæ à  
 Theophrasto pensiculate, atque enucleate scripta sunt,  
 executus est: sed anxietate illa, & quasi morositate dispu-  
 tationis prætermissa, genus ipsum rei tantum paucis uer-  
 bis notauit. Ea uerba Ciceronis (si recensere quis uellet)  
 apposui: \*His igitur finibus utendum esse arbitror, ut cum  
 emendati mores amicorum sint, tum sit inter eos omnium  
 rerum, consiliorum, uoluntatum. sine ulla exceptione com-  
 munitas: ut etiam si qua fortuna acciderit, ut minus iuste

Chilo Lacer-  
 monius.

Amici causa an  
 delinquendum  
 aliquando sit.

M. Cicero de  
 theophrastum referre  
 in libro de a-  
 micitia

uoluntates amicorum adiuuãdæ sint, in quibus eorum aut caput agatur, aut fama, declinandum sit de uia, modo ne summa turpitude sequatur. Est enim, quatenus amicitia uenia dari possit. Cum agetur, inquit, aut caput amici, aut fama, declinandum est de uia, ut etiam nonnunquam uoluntatē illius adiuuemus. Sed cuiusmodi declinatio ista esse debeat, qualisq; ad adiuuandum digressio, & in quanta uoluntatis amici iniquitate, non dicit. Quid autem refert scire, me in huiusmodi periculis amicorum, si non magna me turpitude insecutura est, de uia recta esse declinandum? nisi id quoq; me docuerit, quam putet magnā turpitudinem? & cum decessero de uia, quousq; digredi debeam? Est enim, inquit, quatenus dari amicitia uenia possit. Hoc imo ipsum est, quod maxime discendum est, quodq; ab ijs, qui doceāt, minime dicitur, quatenus, quaq; fini dari amicitia uenia debeat. Chilo ille sapiens (de quo paulo ante dixi) conseruãdi amici causa, de uia declinauit. Sed uideo quousq; progressus est: falsum enim pro amici salute consilium dedit. Id ipsum tamen in fine quoque uitæ, an iure possit reprehēdi culpariq; dubitauit. Contra patriã, inquit Cic. arma pro auuco sumenda non sunt. Hoc profecto nemo ignorauit, & priusquã Theognis, ut Lucilius ait, nasceretur. Sed id quero, id desidero, cum pro amico contra ius, & contra quã licet, salua tamen libertate atq; pace faciendū est, & cum de uia (sicut ipse ait) declinandū est, quid & quantum, & in quali causa, & quonam usq; id fieri debeat? Pericles ille Atheniensis egregius uir ingenio, bonisq; omnibus disciplinis ornatus, in una quidem specie, sed planius tamen, quid existimaret, professus est.

Nam

Nam cum amicus eum rogaret, ut pro re causaq; eius falsum deieraret, his ad eum uerbis usus est: Δὴ μὲν συμπεραίνει τις φίλοις, ἀλλὰ μὲν χρὴ θεῶν. Theophrastus in eo quem dixi libro, inquisitiuus quidem super hac re ipsa, & exactius presciusq; quam Cic. disseruit. Sed is quoq; in docēdo, non de uno quoq; facto singillatim aestimat, neq; certis exemplorū documentis, sed generibus rerum summatis uniuersimq; utitur, ad hunc ferme modum: Parua, inquit, & tenuis, uel turpitudine, uel infamia subcunda est, si ea re magna utilitas amico quæri potest. Rependitur quippe, & compensatur leue damnum delibata honestatis maiore alia, grauioreq; in adiuuando amico honestate. Minimaq; illa labe, & quasi lacuna fame imminētis, partarū amico utilitatum ratione solidatur. Neq; nominibus, inquit, moueri nos oportet, quod paria genere ipso non sunt, honestas meæ fame, & rei amici utilitas. Ponderibus hæc enim, potestatibusq; presentibus, non uocabulorum appellationibus, neq; dignitatibus generū dijudicanda sunt. Nam cum in rebus aut paribus, aut non longe secus, utilitas amici, & honestas nostra consistit, honestas proculdubio præpoderat. Cum uero amici utilitas nimio est amplior, honestatis autem nostra in re non graui, leuis iactura est, tunc quod utile amico est, id primū illo, quod honestū nobis est, fit plenius: sicuti magnū pondus æris, parua lamina auri fit pretiosius. Verba adeo ipsa Theophrasti super ea re adscripti: οὐκ εἶδ' εἶπε τούτῳ ὅτι γίνεαι, ἡμιώττορον ἢ χρυσῆς, καὶ ὅτι ἔστιν ἂν ἢ μίγεθ' οὗτ' ἄν πρὸς τὸ τηλικόν θατέρω σικκρινόμενον ἀριετόν ἔσται. λίγω δ' οἶον, ὃ καὶ χρυσίον ἡμιώττορον χαλκῷ, καὶ τηλικόν τὸ χρυσῆς πρὸς τὸ τηλικόν χαλκῷ μίγεθ' ἀντιπαραβάλλομενον

πλοῦς δόξῃ, ὁμὰ πρὸς ἑνὰ ῥοπήν ἢ ἔπληθον ἢ ἔμειρος.  
 Phauorinus quoq; philosophus huiuscemodi indulgentiam  
 gratiæ, tempestiuus laxato paulum, permissioq; subtili iu-  
 stitiæ examine, his uerbis definiuit: ἡ καλεμένη χάρις πρὸς  
 τοῖς ἀσθενέσι βούτι ἐστὶν ἰφεισις ἀκριβείας ἐνδέουσα. Post dein-  
 de idem Theophrastus ad hanc ferme sententiam disse-  
 ruit: Has tamen, inquit, ἔ paruitates rerum, ἔ magni-  
 tudines, atque has omnes officiorum æstimationes, alia  
 nonnunquam momenta extrinsecus, atq; alia quasi appen-  
 dices personarum, ἔ causarum, ἔ temporum, ἔ cir-  
 cumstantiæ ipsius necessitates, quas includere in præcepta  
 difficile est, moderantur ἔ regunt, ἔ quasi gubernant,  
 ἔ nunc ratas efficiunt, nunc irritas. Hæc talia quæ Theo-  
 phrastus satis caute, ἔ solícite, ἔ religiose, causa disse-  
 rendi magis disputandiq; diligētia, quam cum decernendi  
 sententia, atq; fiducia disseruit: quoniam profecto causas  
 scientiæ, corporū uarietates, disertationumq; ἔ differen-  
 tiarum ignorantes, directum atq; perpetuū, distinctumq;  
 in rebus singulis præceptū, quod ego in prima tractatus  
 istius parte desiderare dixeram, non capiunt. Eius autem  
 Chilonis ( à quo disputatiuncula huius initium fecimus)  
 cum alia quædam sunt monitu utilia, atq; prudentia, tum  
 id maxime exploratæ utilitatis est, quod duas ferocissimas  
 affectiones amoris atque odij, intra modum tantum coër-  
 cuit: Hæc, inquit, fini ames, tanquam forte fortuna osu-  
rus: hæc itidem tenus oderis, tanquam fortasse post ama-  
turus. Super hoc eodem Chilone Plutarch. philosophus  
 in lib. πρὸς Πυθῆν, uerbis ita scripsit: Χείλων ὁ παλαιὸς  
 ἀχούρας ἑνὸς λέγοντο, μεθίνα ἔχον ἔχαστον, ἠρώτησεν εἰ καὶ  
 μεθίνα

μολίνα φίλον ἔχει, νομίζωρ ἐξ ἀνάγκης ἔπαυθηθῆν καὶ  
συνεπαγχαθ Φιλίας καὶ ἀπεχθείας.

Quàm tenuiter, curiosèq; explorauerit Anto-  
Iulianus in oratione M. Tullij uerbi ab eo com-  
mutati, argutiam. CAP. IIII.

**A**ntonius Iulianus rhetor perquam fuit honesti, atq; Ant. Iulianus.  
Amœni ingenij, doctrina quoq; ista utiliore, ac dele-  
tabili, ueterumq; elegantiarum cura, & memoria multa  
fuit. Ad hæc, scripta omnia antiquiora tam curiosè specta-  
bat, aut uirtutes pensitabat, aut uitia rimabatur, ut iudiciũ  
factum esse adamusim diceres. Is Iulianus super eo en-  
thymemate, quod est in oratione M. Tullij quã pro Cn.  
Planco dixit, ita æstimauit. Sed uerba prius, de quibus iu-  
diciũ ab eo factum est, ipsa ponam: Quanquã dissimi-  
lis est pecuniæ debitio, & gratiæ. Nam qui pecuniam dis-  
soluit, statim non habet id quod reddidit: Qui autem de-  
bet, æs retinet alienum: Gratiã autem, & qui refert, ha-  
bet: & qui habet in eo ipso quod habet, refert. Neq; ego  
nunc Planco desinam debere si hoc soluero. Nec minus ei  
redderẽ uoluntate ipsa, si hoc molestiæ nõ accidisset. Cri-  
spũ sane inquit, agmẽ orationis rotũdũq; ac modulo ipso  
numerosũ uenustum, sed, quod cũ uenia legendũ sit, uer-  
bi paulũ immutati, ut sententiæ fides salua esset. Nãq; debi-  
tio gratiæ et pecuniæ collata, uerbũ utrobq; seruari pos-  
set. Ita enim recte opposita inter sese gratiæ pecuniæq;  
debitio uidebitur, si & pecunia quidẽ deberi dicatur, &  
gratia. Sed quid eueniat in pecunia debita, soluta'ue: quid  
cõtra in gratia debita, reddita'ue, debitionis uerbo utrinq;  
seruato differatur. Cicero autem inquit, cum gratiæ, pecu-  
niæq;

niæq; debitiõẽ dissimilem esse dixisset, eiusq; sententiæ rationem redderet, uerbum, debet, in pecunia ponit, in gratia habet, subijcit, pro debet. Ita enim dicit: Gratiam autẽ & qui refert habet: & qui habet, in eo ipso quod habet, refert. Sed id uerbum habet, cum proposita comparatione non satis cõuenit. Debitio enim gratiæ, nõ habitio cum pecunia confertur. Atque ideo consequens quidem fuerat sic dicere: & qui debet, in eo ipso quod debet, refert: quod absurdum & nimis coactum forct, si nondum redditam gratiã, eo ipso redditam diceret, quia debetur: Immutauit ergo, inquit, & subdidit uerbum ei uerbo, quod amiserat, finitum: ut uideatur & sensum debitionis collatæ non reliquisse, & concinnitatem sententiæ retinuisse. Ad hunc modum Iulianus enodabat, dijudicabatq; ueterũ scriptorum sententiã, quas apud eũ adolescẽtes lectitabãt.

Quod Demosthenes rhetor cultu corporis, atque uestitu probris obnoxio, intamiq; munditia fuit. Quodq; item Hortensius orator ob eiusmodi munditias gestumq; in agendo histrionicum Dionysiæ saltatriculæ cognomento compellatus est.

## C A P. V.

Demosthenis  
cultus.

**D**emosthenem tradunt, & uestitu, ceteroq; cultu corporis nitido, uenusto, nimisq; accurato fuisse. Hinc etiam κόμῃ illa χλαυῖς, ἢ μαλακῇ χιτῶνιστῇ, ab æmulis, aduersarijsq; probro datum: hinc etiam turpibus, indignisq; in cum uerbis non temperatum, cum parum uir, ore quoq; polluto diceretur. Ad eundem modum Hortensius omnibus fermè oratoribus ætatis suæ, nisi M. Tullio, clarior: qui multa munditia, & circũspecte compositæq;

Hortensius.



compositeq; indutus, & amictus esset, manusq; eius inter agendum forent argute admodum, & gestuose, maledictis appellationibusq; propositis iactatus est: multa; in eum quasi in histrionem, in ipsis causis atque iudicijs dicta sunt. Sed cū L. Torquatus subagresti homo ingenio, & L. Torquatus. infestiuo, grauius, acerbiusq; apud consiliū iudicū, cum de causa Syllæ quæreretur, nō iam histrionem eum esse diceret, sed gesticulariā, Dionysiamq; eum notissimæ saltaticule nomine appellaret: tū uoce molli, atq; demissa Hortē sius: Dionysia, inquit, Dionysia malo equidem esse, quā Dionysia. quod tu Torquate, ἀμύσος, ἀγροδίαυτος, ἀπρόσιτος.

Verba ex oratione Metelli Numidici, quam dixit ad populum in censura cum eum ad uxores ducendas adhortaretur, eaq; oratio quam ob causam reprehensa, & quo contrā modo defensa sit.

## C A P. VI.

**M**ultis & eruditis uiris audientibus legebatur oratio Metelli Numidici grauis ac disertī uirij, quam in censura dixit ad populum, de ducendis uxoribus, cum eum ad matrimonia capeffenda adhortaretur. In ea oratione ita scriptum fuit: Si sine uxore possemus Quirites esse, omnes ea molestia careremus. Sed quoniam ita natura tradidit, ut nec cum illis satis commode, nec sine illis ullo modo uiui possit, salutē perpetuæ potius, quā breui uoluptati consulendum. Videbatur quibusdam Metellum Metellus de uxore ducēda. cui consiliū esset ad uxores ducendas populum hortari, non oportuisse nec de molestia, incommodisq; perpetuis rei uxoriæ confiteri, neque adhortari magis, quā dissuadere, absterrereq;. Sed con-

tra

tra illud potius orationem debuisse sumi dicebant, ut & nullas plerunq; esse in matrimonijs molestias asseueraret: & si quæ tamen accidere nonnunquam uideretur, paruas & leues facilesq; esse toleratu diceret, maioribusq; eas emolumentis, & uoluptatibus obliterari, easdemq; ipsas neque omnibus, neque naturæ uitio, sed quorundam maiorum culpa, & iniustitia euenire. T. autem Castritius recte, atq; condigne Metellum esse locutum existimabat. Aliter, inquit, CENS. loqui debet, aliter rhetor. Rhetori concessum est sententijs uti falsis, audacibus, subdolis, captiosis, si modo uerisimiles sint, & possint ad mouendos hominum animos qualicunq; astu irrepere. Propterea turpe esse ait rhetori, si quid in mala causa destitutum, atque impugnatum relinquat. Sed enim Metellum inquit, sanctum uirum illa grauitate, & fide præditum, cum tanto honore, atque uitæ dignitate apud Populum Romanum loquentem, nihil decuit aliud dicere, quàm quod uerum sibi esse, atque omnibus uidebatur, præsertim cum super ea re diceret quæ quotidiana intelligentia & communi, peruulgatoq; uitæ usu comprehenderetur. De molestia igitur cunctis hominibus notissima confessus, eaq; confessione fidem sedulitatis, ueritatisq; commertus, tum denique facile, & procliuiter, quod fuit rerum omnium ualidissimum, atque uerissimum persuasit, ciuitatem saluam esse sine matrimoniorum frequentia non posse. Hoc quoq; aliud ex eadem oratione Metelli dignum esse existimauimus assidua lectione, non hercle minus, quàm quæ à grauissimis philosophis scripta sunt. Verba Metelli hæc sunt: Dij immortales plurimum possunt, sed non plus uelle debent

debent nobis, quàm parentes: At parentes, si pergunt liberi errare, bonis exheredant. Quid ergo nos à dijs immortalibus diutius expectemus, nisi malis rationibus finem facimus? ijsdem deos propitios esse æquum est, qui sibi aduersarij non sunt. Dij immortales uirtutem approbare, non adhibere debent.

In hisce uerbis Ciceronis ex oratione quinta in Verrem, hanc sibi rem sperat præsidio futurum, neq; mendam esse, neq; uitium. Errareq; istos, qui bonos uiolant libros, & futuram scribunt. Atque ibi de quodam alio Ciceronis uerbo dictum, quod probe scriptum perperam mutatur, & aspersa pauca de modulis, numerisq; orationis, quos Cicero auide sectatus est.

C A P. V I I.

**I**N oratione Ciceronis quinta in Verrem libro spectatæ fidei, Tyroniana cura atq; disciplina facta, ita scriptum fuit: Homines tenues obscuro loco nati, nauigant, adeuntq; ad ea loca, quæ nunquam antea adiuerant, neque noti essent, quo uenerunt: neque semper cum cognitoribus esse possunt. Hac una tantum fiducia ciuitatis, non modo apud nostros magistratus, qui & legum, & existimationis periculo continentur, neque apud ciues solùm Romanos, qui & sermonis & iuris, & multarum rerum societate iuncti sunt, fore se tutos arbitrantur, sed quocunq; uenerint, hanc sibi rem præsidio sperant futurum. Videbatur quàm pluribus in extremo uerbo menda esse: decessisse enim scribi putabāt, non futurum, sed futuram: neq; dubitabant, quin liber emendatus esset: ne ut in Plauti comœdia

mœdia mœchus (sic enim mendæ suæ illudebant) ita in Ciceronis oratione solœcismus esset manifestarius. Aderat ibi forte amicus noster, homo lectione multa exercitus, cui pleraque omnia ueterum literarum quæsitæ, meditata, euigilatæq; erant. Is libro inspecto ait, nullum esse in eo uerbo neque mendam, neq; uitium, Ciceronem probe, ac uenuste locutum. Nam futurum, inquit, non refertur ad rem, sicut legētibus temere & incuriose uidetur: neq; pro participio positum est, sed uerbum est indefinitum, quod Græci appellant ἀπαραμέφατον, neque numeris, neque generibus præseruiens, sed liberum undiq; & impromiscuum est. Quali Ca. Gracchus uerbo usus est in oratione, cuius titulus est de Qu. Popilio circum conciliabula: in qua ita scriptum est: Credo ego inimicos meos hoc dicturum. Inimicos, inquit, dicturum, & non dicturos. Videtur ne ea ratione positum esse, apud Gracchum dicturum, quæ est apud Ciceronem futurum? sicut in Græca oratione sine ulla uitij suspitione omnibus numeris generibusq; sine discrimine attribuuntur huiusmodi uerba, ἀνίησιν, ἴσεται, λέξεν, & similia. In Q. quoque Quadrigarij tertio annali uerba hæc esse dixit: Dum ij cōsiderentur, hostium copias ibi occupatas futurum. In duodecimo annali eiusdē Quadrigarij principium libri sic scriptum: Si pro tua bonitate, & nostra uoluntate tibi ualutudo suppetit, est quod speremus deos bonis benefacturum. Item in Valerij Antiatis, libro quarto & uicesimo simili modo scriptum esse: Si hæ res diuinæ factæ, recteq; perlitatæ essent, aruspices dixerunt omnia ex sententia processurum. Plautus etiam in Casina, cum de puella loqueretur

queretur, occisurum dixit, non occisuram, his uerbis:  
 Etiam ne habet Casina gladium? habet, sed duos,  
 Quibus altero te occisurum ait, altero uillicum.

Item Laberius in Gemellis:

Non putauit, inquit, hoc eam facturum. Non ergo isti omnes solœcismus quid esset, ignorauerunt? Sed & Gracchus dicturum, & Quadrigarius futurum, & benefacturum, & Plautus occisurum, & Antiás processurum, & Laberius facturum, indefinito modo dixerunt. Qui modus neque in numeros, neque in personas, neque in genera, neque in tempora distrahitur, sed omnia istæ una eademq; declinatione complectitur. Sicuti M. Cicero dixit futurum, non uirili genere, neq; neutro (solœcismus enim foret planè) sed uerbo usus est ab omni necessitate generum absoluto. Idem autem ille amicus noster in eiusdem M. Tullij Ciceronis oratione, quæ est de imperio Cn. Pompeij, ita scriptum esse à Cicerone dicebat, atque ipse ita lectitabat: Cum nostros portus, atque eos portus quibus uitam ac spiritum ducitis, in prædonum fuisse potestatem sciatis. Neque solœcismum esse aiebat, in potestatem fuisse, ut uulgus semidoctum putat, sed ratione dictum certa & proba contendebat: quæ & Græci ita uteretur, & Plautus uerborum Latinorum elegantissimus in Amphitrione dixit: Non uero mihi in mentem fuit: nō (ut dici solitum est) in mente. Sed enim præter Plautum (cuius ille in præsentis exemplo usus est) multam nos quoque apud ueteres scriptores locutionum talium copiam offendimus, atque his uulgo annotamentis inspersimus. Ut rationem istam missam facias, & autoritates, sonus, qui

In potestatem esse.

In mentem fuit.

**Euphonia.** qui εὐφωνία tantum, & positura ipsa uerborum satis declarant, id potius ἐπιμελία τῶν λέξεων modulamentis orationis Marci Tullij conuenisse, ut quoniam utrumuis dici Latine posset, potestatem dicere mallet, non potestate. Illud enim sic compositum iucundius ad aurem conspectiusq; , insuauius hoc imperfectiusq; est: si modo ita explorata aure homo sit, non surda, nec iacenti: sicuti est hercle, quod explicauit dicere maluit, quam explicauit, quod esse iam usitatus cœperat. Verba sunt hæc ipsius in exhortatione, quam de imperio Cn. Pompeij habuit: Testis est Sicilia, quam multus undique cinctam periculis, non terrore belli, sed consilij celeritate explicauit. At si explicuit diceret, imperfecto, & debili numero uerborum sonus clauderetur.

Historia in libris Phocionis philosophi reperta  
super Laide meretrice & Demosthene  
rhetore. CAP. VIII.

**Cornucopia.** Phocion ex Peripatetica disciplina haud sanè ignobilis uir fuit. Is librum multæ uariæq; historiæ referentem composuit, eumq; inscripsit κέρας ἀμαθείας: Ea uox hoc fermè ualet, tanquàm si dicas cornucopiæ. In eo libro super Demosthene rhetore, & Laide meretrice Historia hæc scripta est: Lais inquit, Corinthia ob elegantiam uenustatemq; formæ grandem pecuniã demerebat. Cõuentusq; ad eam ditiorum hominum ex omni Græcia celebres erant, neque admittebatur, nisi qui dabat, quod poposcerat. Poscebat autem illa nimiam quantitatem. Hinc ait natum esse illud frequens apud Græcos dictum adagium:  
**Adagium** οὐ πάντως ἀνοσὸς ἐς κόρινθον ἔσθ' ὀπλῆς. Quod frustra  
iret

iret Corinthum ad Laidē, qui non quiret dare, quod posceretur. Ad hanc ille Demosthenes clanculum adit, & ut sibi sui copiam faceret, petit. At Lais *μυριάς δραχμῶν ἢ τάλαντον* poposcit: hoc facit nummi nostratis denarium decem milia. Tali petulātia mulieris, atq; pecuniæ magnitudine ictus expavidusq; Demosthenes, auertit iter: & discedēs, Ego (inquit) pœnitere tanti non emo. Sed græca ipsa, quæ fertur dixisse, lepidiora sunt: *Ἰκ ὧν ὄμμαι*, inquit, *μυρίων δραχμῶν μεταμίλλαν*.

Qui modus fuerit, quis ordo disciplinae Pythagoricæ, quantumq; temporis imperatum obseruatumq; sit, dicendi simul ac tacendi.

CAP.

IX.

**O**Rdo atque ratio Pythagoræ, ac deinceps familiae Pythagorica disciplinae successione eius, recipiendi in situendiq; discipulos, huiuscemodi fuisse traditur: iam à principio adolescentes, qui sese ad discendum obtulerant *ἰφροσόνων ὀνόματι*: Id uerbum significat mores naturasq; hominum coniectatione quadam, de oris & uultus ingenio, deq; totius corporis filo atq; habitu sciscitari. Eum, qui exploratus ab eo idoneusq; fuerat, recipi in disciplinam statim iubebat, & tempus certum tacere. Non omnes idem, sed aliud alijs tempus pro æstimato captu solertiæ. Is autem qui tacebat, quæ dicebantur ab alijs, audiebat. Neq; percontari, si parum intellexerat: neq; commētari, quæ audierat, fas erat. Sed non minus quisquam tacuit, quam biennium. Hi prorsus appellabantur intra tempus tacendi audiendiq; *ἄκυστοι ἀκυστοι*. Ast ubi res didicerant rerum omnium difficilimas tacere, audireq; atque esse iam coeperant silentio eruditi,

b      cui

Mathematici.

Chaldæi.

cui erat nomen ἑριμυθία, tum uerba facere & querere, quæq; audissent scribere, & quæ ipsi opinarentur expromere potestas erat. Hi dicebatur in eo tempore μαθηματισται, scilicet ab ijs artibus, quas iam discere atq; meditari inceptauerant: quoniam geometriam, & gnomonicam, musicã, cæterasq; item disciplinas altiores μαθήματα ueteres Græci appellabant, uulgus autem (quos gentilitio uocabulo Chaldæos dicere oportet) mathematicos dicit. Exinde his scientiæ studijs ornati, ad perspicienda mundi opera, & principia naturæ procedebant. At tunc deniq; nominabantur Φισισται. Hæc eadem super Pythagora noster Taurus cū dixisset, nunc autē inquit isti, qui repente pedibus illotis ad philosophos diuertunt, non est hoc satis, quod sunt omnino ἀθεώρητοι, ἀμύθητοι, ἀγνώμεινοι, sed legem etiam dant, qua philosophari discant. Alius ait, hoc me primum doce. Item alius, hoc uolo, inquit, discere, istud nolo. Hic à symposio Platonis incipere gestit propter Alcibiadis commessationem: Ille à Phædro propter Lysiæ orationē. Est etiam inquit (proh Iupiter) qui Platonem legere postulet, non uitæ ornandæ, sed linguæ orationisq; comendæ gratia: nec ut modestior fiat, sed lepidior: Hæc Taurus dicere solitus, nouitios philosophorū sectatores cum ueteribus Pythagoricis pensitans. Sed id quoq; non prætereundū est, quod omnes simul qui à Pythagora in cohortem illam disciplinarum recepti erant, quod quisque familiæ pecuniæq; habebant, in medium dabant. Et coibatur societas inseparabilis, tanquam illud fuerit antiquum consortium, quod in re atq; uerbo Romano appellabatur κοινότης.

Quibus



Quibus uerbis compellauerit Phauorinus philosophus adolescentem, uetuste nimis & prisce loquentem.

C A P. X.

Phauorini in uetuste loquentes reprehensio.

**P**Hauorinus philosophus adolescenti ueterum uerborum cupidissimo, & plerasque uoces nimis priscae & ignotissimas, in quotidianis communibusq; sermonibus expromenti, Curius, inquit, & Fabritius, & Coruncanus antiquissimi uiri nostri, & his antiquiores Horatii illi trigemini planè, ac dilucide cum suis fabulati sunt: neq; Auruncorum, aut Sicanorum, aut Pelasgorum, qui primi incoluisse Italiam dicuntur, sed etatis suæ uerbis locuti sunt. Tu autem proinde quasi cum matre Euandri nunc loquere, sermone ab hinc multis annis iam desito uteris, quod scire atq; intelligere neminè uis, quæ dicas. Non ne homo inepte, ut quod uis abunde consequaris, taceres: sed antiquitatem tibi placere ais, quod honesta, & bona, & sobria, & modesta sit. Viue ergo moribus præteritis, & loquere uerbis præsentibus. Atque id quod à C. Cæsare C. Cæsar. excellentis ingenij, ac prudentiæ uiro, in de Analogia libro scriptum est, habe semper in memoria atque in pectore, ut tanquam scopulum, sic fugias inauditum, atque insolens uerbum.

Quod Thucyd. historiæ scriptor inclytus, Laedæmonios in acie non tuba, sed tibis esse usos dicit. Verbaq; eius super ea re posita. Quodq; Herodotus Halyatten regem fidicinas in procinctu habuisse tradit, atque inibi quædam notata de Gracchi fistula concionatoria.

C A P.

X I.

b 2

Autor

Lacedæmonio  
rum mos in cer  
tamine.

**A**Utor historiae græcæ grauiſſimus Thucydides, Lacedæmonios ſummos bellatores, non cornuū, tubarum ue ſignis, ſed tiliarum modulis in prælijs uſos eſſe refert. Non proſus ex aliquo ritu religionum, neque rei diuinæ gratia, neque etiam ut excitarentur, atque cuibrarentur animi, quod cornua, & litui moliuntur, ſed contrà, ut moderatiores, modulatioresq; fierent, quod tibicinis numeris temperatur. Nihil adeo in congregiendis hoſtibus, atque in principijs præliorum ad ſalutem, uirtutemq; aptius rati, quàm ſi permulcti ſonis mitioribus, non immodice ferocirent. Cum procinctæ igitur claſſes erant, & inſtructa acies, cœptumq; in hoſtem progredi, tibicines inter exercitum poſiti, canere inceperant. Ea ibi præcentione tranquilla & uenerabili, ad quandam quaſi militaris muſicæ diſciplinam, uis & impetus militum, ne ſparſi diſſalatiq; proruerent, cohibebatur. Sed ipſius illius egregij ſcriptoris uti uerbis libet, quæ & dignitate, & fide grauiora ſunt: καὶ μετὰ ταῦτα ἡ ξυνοδος ἐν ἀρχαῖσι μὲν, καὶ οἱ ξυμμαχοὶ ἐν ἰόνωσ, καὶ ὁρμῇ χαρρῶντες. λακεδαμονιοὶ δὲ βραδέως καὶ ὑπὸ αἰολαῖς, πολλῶν δὲ μὲν ἐγκαθεσώτων. ὃ τοῦ ἡδέος χάριν, ἀλλ' ἵνα ὁμαλῶς μετὰ ῥυθμῶ ῥαίνοντες προέλθοιεν, καὶ μὴ διασπαθῆν αὐτοῖς ἡ τάξις ὃ πρὶν ἂν αἰ ποιεῖν μετὰ γάλα φραῖσπεδα ἐν ταῖς προσόδαις.

Cretenses quoq; prælia ingredi ſolitos memoria datum eſt, præcinate, ac præmoderate cithara grefſus. Halysates autē rex terræ Lydiæ, more atq; luxu barbarico præditus, cum bellū Mileſijs faceret, ut Herodotus in hitorijs tradit, cōcinētes habuit fiſtulatores, & fidicines, atq; ſœminas etiam tibicinas in exercitu, atq; in procinctu habuit

buit lasciuientiū delitias conuiuiorum. Sed enim Achæos Achæi ad pugnam taciti  
 Homerus pugnā indipisci ait, non fidicularū, tibiaramq;  
 concentu, uerum conspiratu tacito nitibundos:

Ὅϊδ' ἄρ' ἴδεν σιγῆ μένεα πνείοντες ἀχαιοί,

Ἐν θυμῷ μεμαδτες ἀλεξέμεθα ἀλλήλοισιν.

Quid ille uult ardentissimus clamor militum Romanorū, Romanorum  
 quem in congressibus præliorū fieri solitū scriptores an- ritus tu certa-  
 naliū memorauere? Contra ne institutū fiebat antiquæ di mine.  
 sciplinae tam probabile? An tum etiam gradu clementi, et  
 silentio est opus, cum ad hostem itur in conspectu longin-  
 quo procul distantē? Cum uero prope ad manus uentum  
 est, tum iam è propinquo hostis, et impetu propulsan-  
 dus, et clamore terrendus est. Ecce autem pro tibicina  
 Laconica, tibiae quoq; illius concionatoriae in mentem ue-  
 nit, quam C. Graccho cum populo agēte præisse, ac præ C. Gracchi  
 monstrasse modulos ferunt. Sed nequaquam sic est, ut à fistula.  
 uulgo dicitur, canere tibia solitū, qui ponē eum loquentē  
 staret, uarijsq; modis tum demulcere animū, actionemq;  
 eius tum intendere. Quid enim foret ea re ineptius, si ut  
 planipedi saltanti, ita Graccho concionanti numeros, et  
 modos, et frequentamenta quædam uaria tibicen incine-  
 ret? Sed qui hoc compertius memoriae tradiderūt, stetisse  
 in circumstantibus dicunt occultius, qui fistula breui, sen-  
 sim grauiusculum sonum in spiraret ad deprimendum, se-  
 dandumq; impetū uocis eius. Reseruescente nanq; impul-  
 su, et instinctu extraneo, naturalis illa Gracchi uehemen-  
 tia indiguisse non (opinor) existimanda est. M. tamen Ci-  
 cero fistulatorem istum utriq; rei adhibitum esse à Grac-  
 cho putat, ut sonis tum placidis, tum citatis, aut demissam,

iacentemq; orationem eius erigeret, aut ferocientem, sæuientemq; cohiberet. Verba ipsius Ciceronis apposuit: Itaque idem Gracchus, quod potes audire Catule ex Licinio cliente tuo literato homine, quem seruum sibi habuit ille ad manum, cum eburnea solitus est hæere fistula, qui staret post ipsum occulte cum concionaretur, peritum hominem, qui inflaret celeriter cum sonum, qui illum aut remissum excitaret, aut à contentione reuocaret. Morem autem illum ingrediendi ad tibicinum modulos prælij institutum esse à Lacedæmonijs, Aristoteles in libris problematum scripsit, quo manifestior fieret, exploratoriq; militum securitas, & alacritas. Nam diffidentia, inquit, & timori cum ingressione huiuscemodi minime conuenit: & mœsti, atque formidantes ab hac tam intrepida, ac tam decora incedendi modulatione alieni sunt. Verba pauca Arist. super ea re apposui: Διατὶ ἐπειδὴν πολλοὺς μέλωσι, πρὸς αὐτῶν ἐμβαίνωσιν; ἵνα τοῖς ἑτέροις ἀχρημονῶντας γινώσκωσιν.

Virgo Vestæ quid ætatis, & ex quali familia, & quo ritu, quibusq; ceremonijs, ac religionibus, ac cognomine à Pont. Max. capiatur, & quo statim iure esse incipiat, simulatq; capta est. Quodq; ut Labeo dicit, nec intestato cuiquam, nec eius intestatæ quisquam iure hæres est.

C A P.

X I I.

Virginis Vestalis capiendæ modus.

**Q** Vi de Vestali uirgine capienda scripserunt (quorū diligentissime scripsit Labeo Antistius) minorem quàm annos v i. maiorē quàm annos x. natā, negauerūt capi fas esse. Item, quæ nō sit patrima, & matrima. Item, quæ

Ayuntamiento de Madrid

quæ lingua debili, sensu ue auriu diminuta, alia ue quauis  
 corporis labe insignita sit. Item quæ ipsa, aut cuius pater  
 emancipatus sit, etiam si uiuo patre in aui potestate sit.  
 Item cuius parentes alter ambo ue seruitutem seruerunt,  
 aut in negotijs sordidis diuersantur. Sed eam cuius soror  
 ad id sacerdotium lecta sit, excusationem mereri aiunt.  
 Item cuius pater flamen, aut augur, aut quindecimuir sa-  
 cris faciundis, aut qui septemuir epulonum, aut salus est.  
 Sponsæ quoque pontificis, & tibicinis sacrorum filia uo-  
 catio à sacerdotio isto tribui solet. Præterea Capito Ata-  
 teius scriptum reliquit, neq; eius legendam filiam, qui do-  
 micilium in Italia non haberet, & excusandam eius, qui do-  
 milibros treis non haberet. Virgo autem Vestalis simulata  
 que capta, atque in atrium Vestæ deducta, & pontifi-  
 cibus tradita est, eo statim tempore sine emancipatione, ac  
 sine capitis minutione è patris potestate exit, & ius testa-  
 menti faciundi adipiscitur. De more autem, rituq; capiun-  
 dæ uirginis, literæ quidem antiquiores non extant, nisi  
 quòd capta fuisse fertur, quæ capta prima est à Numa re-  
 ge. Sed Papiam legem inuenimus, qua cauetur, ut pontifi-  
 cis maximi arbitrato uirgines è populo uiginti legantur:  
 sortitioq; in concione ex eo numero fiat. Sed ea sortitio  
 ex lege Papiæ non necessaria nunc uideri solet. Nam si  
 quis honesto loco natus adeat pontificem maximum, atq;  
 offerat ad sacerdotium filiam suam, cuius duntaxat sala-  
 us religionum obseruationibus, ratio haberi possit, gra-  
 tia Popiliæ legis per se ratum sit. Capi autem uirgo pro-  
 pterea dici uidetur, quia Pontifex Maximus manu præ-  
 hensa ab eo parente, in cuius potestate est, ueluti bello

b 4 capta

capta abducitur. In libro 1. Fabij Pictoris, quæ uerba Pontifex Maximus dicere oporteat, cum uirginem capit, scriptum est. Ea huiusmodi sunt: Sacerdotem Vestalem, quæ sacra faciat, quæ iussi & sacerdotem Vestalem facere pro populo Romano Quiritibus uti, quod optima lege fiat, ita te Amata capio. Plerique autem capi uirginem solam debere dici putant. Sed flamines quoque diales, item pontifices, & augures capi dicebantur. L. Sylla rerum gestarum libro 11. ita scripsit: P. Cornelius, cui primum cognomen Syllæ impositum est, flamen dialis captus. M. Cato de Lusitanis, cum Ser. Galbam accusauit, cum dicit ius pontificium discere noluisse. Ego me nunc uolo ius pontificium optime scire. Iamne ea causa Pontifex capiat? Si uolo augurium optime tenere, ecquis me ob eam augurem capiat? Præterea in cõmentarijs Labconis, quæ ad duodecim tabulas composuit, ita scriptum est: Virgo Vestalis neque hæres est cuiquam intestato: neque intestatæ quisquam, sed bona eius in publicum redigi aiunt. Id quo iure fiat, quæritur. Amata inter capiendum à Pontifice Max. appellatur, quoniam quæ prima capta est, hoc fuisse nomine traditum est.

Amata prima  
uirgo Vestalis.

Quæsitum in philosophia est, quidnam foret in recepto mandato rectius, id ne omnino facere, quod mandatum est, an nonnunquam etiam contra, si id speres ei, qui mandauit, utilius fore. Sæpe per ea quæstione expositæ diuersæ sententiæ.

CAP.

XIII.

**I**N officijs capiendis, censendis, iudicandisque, quæ græce *κατάλογος* philosophi appellant, quæri solet, an negotio

Ayuntamiento de Madrid

*negotio tibi dato, & quicquid omnino faceres, definito, contra quid facere debeas, si eo facto uideri possit res euentura prosperius, exq; utilitate eius, qui id tibi negotium mandauit. Anceps questio, & in utranque partem a prudentibus uiris arbitrata est. Sunt enim non pauci, qui sententiam suam una in parte defixerint, & re semel statuta, deliberataq; ab eo, cuius negotium id potissimum esset, nequaquam putauerint contra dictum eius esse faciendum, etiam si repentinus aliquis casus, rem commodius agi posse polliceretur: ne si spes defecisset, culpa impatientiae, & poena indeprecabilis subeunda esset: Si res forte melius uertisset, dijs quidem gratiam habendam. Sed exemplum tamen intronissum uideretur, quo bene cōsulta consilia religione mandati soluta corrumperentur. Alij existimauerunt incommoda prius, quæ metuenda essent, si res gesta aliter foret quàm imperatum est, cum emolumento spei pensitanda esse. Et si ea leuiora, minoraq; utilitas autē cōtra grauior, & amplior, spe quantum potest firma ostenderetur, tum posse aduersum mandata fieri, censuerunt: ne oblata diuinitus rei bene gerendæ occasio amitteretur. Neq; timendum exemplum non parendi tradiderunt, si rationes huiuscemodi duntaxat non adessent. Cum primo autem respiciendū putauerunt, ingenium naturamq; illius, cuius ea res, præceptūq; esset, ne ferrox, durus, indomitus, inexorabilisq; sit, qualia fuerunt Posthumiana imperia, & Manliana. Nam si tali præceptori ratio reddenda sit, nihil faciendum esse monuerunt aliter, quàm præceptum est. Instructius deliberatiusq; fore arbitramur, theorematium hoc de mandatis huiuscemodi*

b s obse

*Crassus fecit*

obsequendis, si exemplum quoque P. Classi Mutiani clari, ac inclyti uiri apposuerimus. Is Crassus à Sempronio Asellione, & plerisque historiae Romanae scriptoribus traditur quinque habuisse rerum bonarum maxima & praecipua, quod esset ditissimus, quod nobilissimus, quod eloquentissimus, quod iurisconsultissimus, quod Pont. max. Is cum in consulatu obtineret Asiam prouinciam, & circumscdere oppugnareq; Leucas oppidum pararet, opusq; esset firma ac procera trabe, qua arietem faceret, quo muros eius oppidi quateret, scripsit ad magistrum ἀρχιτέκτονα molis Atheniensium sociorum, amicorumq; Populi Romani ut ex malis duobus, quos apud eos uidisset uter maior esset, eum mittendū curaret. Tum magister ἀρχιτέκτων comperto, quāobrem malum desideraret, non uti iussus erat maiorem, sed quem esse magis idoneū, aptioremq; faciēdo arieti, facilioremq; portatu existimabat, minorem misit. Crassus eum uocari iussit, & cum interrogasset, cur non quem iusserat misisset, causis, rationibusq; quas dictitabat spretis, uestimenta detrahi imperauit, uirgisq; multum cecidit: corrumpi atq; dissolui officium omne imperantis ratus, si quis ad id, quod facere iussus est, non obsequio debito, sed consilio non considerato respondeat.

Quid dixerit, feceritq; C. Fabritius magna uir gloria magnisque rebus gestis, sed familiae pecuniaeq; inops, cum ei Samnites tanquam indigenti graue aurum donarent, plenumq; odij.

C A P. X I I I I.

Iulius

Ayuntamiento de Madrid



**I**ulius Higinus in libro de uita, rebusq; illustriū uirorū sex legatos dicit à Samnitibus ad C. Fabritium imperatorem Pop. Ro. uenisse, & memoratis multis, magnisq; rebus, quæ bene ac beneuole post redditam pacem Samnitibus fecisset, obtulisse dono grandem pecuniam, orasseq; uti acciperet, utereturq; , atq; id facere Samnites dixisse, quod uiderent multa ad splendorem domus, atque uictus defieri, neque pro magnitudine, dignitateq; lautum paratumq; esse. Tum Fabritium planas manus ab auribus ad oculos, & infra deinceps ad nares, & ad os, & ad gulam, atq; inde porro ad uentrem imum deduxisse, & legatis ita respondisse: Dum illis omnibus membris, quæ attingisset, obfistere, atq; imperare posset, nunquam quicquā defuturum. Propterea pecuniam, qua nihil sibi esset usus, ab ijs, quibus eam sciret usui esse, non accipere.

Quàm importunum uicium sit, futilis inanisque loquacitas, & quàm multis in locis à principibus utriusq; linguæ uiris, detestatione iusta culpata sit.

## CAP. XV.

**Q**ui sunt leues & futiles, & importuni locutores, quiq; nullo rerum pondere innixi, uerbis humidis, & lapsantibus defluunt, eorum orationem bene existimatum est in ore nasci, non in pectore. Linguam autem debere aiunt non esse liberam, nec usquam, sed uinculis de pectore imo, ac de corde apertis moueri, & quasi gubernari. Sic enim uideas quosdam scaterre uerbis sine ullo iudicij negotio cū securitate multa, & profunda, ut loquentes plerunq; uideantur, loqui sese nescire. *Homerus de Ulyssse.*

*Homerus uirum sapienti faciūdia præditum, nocem muttere ait*

re ait non ex ore, sed ex pectore. Quo scilicet non ad sonum magis, habitumq; uocis, quam ex sententiarum penitus conceptarum altitudine pertineret. Petulantiaq; uerborum coercendæ uallum esse oppositum dentium, luculente dixit, ut loquendi temeritas, non cordis tantum custodia, atque uigilia cohibeatur, sed & quibusdam quasi excubijs in ore positis sepiatur. Homericæ, de quibus supra dixi, hæc sunt:

Αλλ' ὅτε δὴ ὕπαρτε μεγάλην ἐκ σήθεος ἴα  
τέκνον ἐμὸν ποῖον σ' ἐΐπος φύγεν ἕρκος δ' ὄντων.

M. Tullij quoq; uerba posui, quibus stultam, & inanem dicendi copiam grauiter, & uere detestatus est: Dummodo, inquit, hoc constet, neque infantiam eius, qui rem nonrit, sed eam explicare dicendo non queat, neq; inscitiam illius, cui res non suppetat, uerba non desint, esse laudandam: quorum si alterum sit optandum, malim equidem indisertam prudentiam, quam stultam loquacitatem. Item in libro de oratore 1. uerba hæc posuit: Quid enim est tam furiosum, quam uerborum uel optimorum & ornatissimorum sonitus inanis, nulla subiecta sententia, nec scientia? Cum primis autem M. Cato atrocissimus huiusmodi uitij insectator est: nanq; in oratione, quæ inscripta est, Si se Cæcilius trib. pleb. appellasset. Nunquam, inquit, tacet, quem morbus tenet loquendi, tanquam ueternosum bibendi, atq; dormiendi: Quod si non conueniant, tum conuocari iubet. Ita est cupidus orationis, ut conducatur, qui auscultet. Itaq; auditis nō auscultatis tanquam pharmacopolam. Nam eius uerba audiuntur: uerum ei se nemo committat, si æger est. Idem Cato in eadem oratione eidē M.

Cæ. trib.

prehenduntur  
a oio sine res  
dore fluit

etnis, morbus ex  
nio ocio perpe  
in somnum in  
zns, greca. lehar

*Cæ. trib. pleb. utilitatem opprobrans, nõ loquēdi tantum, uerum etiā tacendi: Fruſto, inquit, panis conduci poteſt, uel uti taceat, uel uti loquatur. Neq; non merito Homerus unum ex omnibus Therſitem ἀμετροειπὴ ἀκροτόμυθον ἀpellabat: uerba illius multa, ἀκρομα ſtrepentium ſine modo graculorum ſimilia eſſe dicit. Quid enim eſt aliud ἀμετροειπὴ ἐκλωῶς Euripidis quoq; uerſus de id genus hominibus conſignatiſſime factus eſt: λαλῆρ ἄριſος ἀδυνατῶτατος λέγειν. Quod Salluſtius noſter imitari uolens, loquax, inquit, magis quàm ſacundus. Quapropter Heſiodus Poëtarum prudentiſſimus linguam non uulgandam, ſed recondendam eſſe dicit, perinde ut theſaurum. Eiuſq; eſſe in promendo gratiam plurimam, ſi modeſta, & parca & modulata ſit:*

Γλώσσης πῖ θηκυρὸς ἐν ἀνθρώποις ἄριſος  
 Φειδωλῆς, πλείστη δὲ χάρις κατὰ μέτρον ἰούσης.

*Epicaruium quoq; illud non inſcite ſe habet,  
 οὐ λέγειν λεινός, ἀλλὰ σγᾶρ ἀδυνατός.*

*Ex quo proſecto ſumptum eſt, qui cum loqui non poſſet, tacere non poterat. Phauorinum ego audiui dicere uerſus iſtos Euripidis, ἀχαλινὸν ſομάτῳρ ἀνόμῳτε ἀφροſύνας τὸ τέλος διſυχία. Non de ijs tantum factos accipi debere, qui impia, aut illicita dicerent, ſed uel maxime de hominibus quoq; poſſe dici ſtulta, & immodica blaterantibus, quorum lingua tam prodiga, infreniſq; ſit, ut fluat ſemper, & æſtuet colluione uerborum teterrima. Quod genus homines à Græcis ſignificantīſſimo uocabulo λάλῳς appellatos Valerium Probum grammaticum illuſtrem, ex familiari eius docto uiro comperi, Salluſtianum illud:  
 ſatis*

Satis loquentiæ,  
sapientiæ parū.

satis eloquentiæ, sapientiæ parum, breui antequam uita decederet, sic legere cœpisse, & sic à Sallustio relictum affirmasse, Satis loquentiæ, sapientiæ parum. Quod loquentia nouatori uerborum Sallustio maxime cōgrueret: Eloquentia cum insipientia minime conueniret. Huiusmodi autem loquacitatem, uerborumq; turbam magnitudine inani uastam facetissimus Poëta Aristophanes insignibus uocabulis denotauit in his uersibus:

Ἀνθρώπων ἀριωπὸν αὐθαδέσσορον  
ἔχοντα ἀχάλινον ἀκρατὲς, ἀπύλωτον,  
σῶμα πρὶ λάλειν, κρημνωφρακελερῆμονα.

Locutuleij.  
Linguaces.  
Blaterones.

Neque minus insigniter ueteres quoque nostri, hoc genus homines in uerba prouectos, locutulcios, & blaterones, & linguaces dixerunt.

Quod uerba istæc Quadrigarij ex annali tertio ibi: Mille hominū occiditur, non licentia, neq; de poëtarum figura, sed ratione certa, & proba grammaticæ disciplinæ dicta sunt. CAP. XVI.

Mille hominū  
occiditur.

Quadrigarius in III. annaliū ita scripsit: Ibi occiditur mille hominum: occiditur, inquit, non occiduntur. Item Lucilius in III. satyrarum,

Ad portam mille, à porta est exinde Salernum.

Mille inquit est, non mille sunt. Varro in XVIIII. rerum humanarum: Ad Romuli initium plus mille, & centum annorū est. Cato in I. originum: Inde est ferme mille passus. Mar. Cicero in V I. in Antonium: Ita ne Ianus medius in L. Antonij clientela est? quis unquā in illo Iano inuentus est, qui L. Antonio mille nummūm ferret expensum? In his atque multis alijs, mille numero singulari di-

Etum

ctum est. Neq; hoc (ut quidam putant) uetustati concessum est, aut per figurarum concinnitatem admissum est, sed sic uidetur ratio poscere. Mille enim non pro eo ponitur, quod Græce χίλιοι dicitur, sed quod χιλιάς, & sicut una χιλιάς, & duæ χιλιάδες, ita unum mille, & duo milia, certa atque directa ratione dicitur. Quãobrem id quoq; recte, & probabiliter dici solitum, mille denarium in arca est, & mille equitum in exercitu est. Lucilius autem præterquàm superius posui, alio quoq; in loco id manifestius demonstrat. Nam libro xv. ita dicit:

Hunc mille passum qui uicerit, atque duobus,  
Campanus sonipes, succussor nullus sequetur.  
Maiores in spatio, ac diuersus uidebitur ire.

Item alio libro xi.

Mille die nummum potes uno quærere centum.

Mille passum dixit pro mille passibus, & uno mille nummum, pro unis mille nummis: aperteq; ostendit mille & uocabulum esse, & singulari numero dici, eiusq; pluralium esse millia, & casum etiam capere ablatiuum, neq; ceteros casus requiri oportere, cum sint alia pleraq; uocabula, quæ in singulos tantum casus: quædam etiam, quæ in nullum inclinentur: quapropter nihil iam dubium est, quin M. Cicero in oratione quã scripsit pro Milone, ita scriptum reliquerit: Ante fundum Clodij, quo in fundo, propter insanas illas substructiones, facile mille hominum uersabatur ualentium. Non uersabantur, quod in libris minus accuratis scriptum est. Alia enim ratione mille hominum, alia mille homines dicendum est.

Quanta

Quantà cum animi æquitate tolerauerit So-  
crates uxoris ingeniū intractabile, atq; inibi quod  
M. Varro in quadam satyra de officio mariti scri-  
pserit.

CAP. XVII.

Xanthippe.

**X**anthippe Socratis philosophi uxor, in orosa admo-  
dum fuisse fertur, & iurgiosa. Irarumq; & mole-  
stiarum muliebrium, per diem, perq; noctem scatebat.

Socratis patien-  
tia.

Has eius intemperies in maritum Alcibiades demiratus,  
interrogauit Socratem, quænam ratio esset, cur mulie-  
rem tam acerbam domo non exigeret: Quoniam, inquit,  
Socrates, cum illam domi talè perpetior, insuesco & exer-  
ceor, ut caterorum quoq; foris petulantiam, & iniuriam  
facilius ferã. Secundū hanc sententiã quoq; Varro in sa-  
tyra Menippea, quam de officio mariti scripsit: Vitium,  
inquit, uxoris aut tollendum, aut ferendum est. Qui tollit  
uitiū, uxore cōmodiorē præstat: qui fert, sese meliorē facit.  
Hæc uerba Varronis tollere, & ferre, lepide quidē com-  
posita sunt: sed tollere, apparet dictum pro corrigere. Id  
etiam apparet, eiusmodi uitium uxoris si corrigi non pos-  
sit, ferendum esse Varronem censuisse, quæ ferri scilicet à  
uiro honeste possunt. Vitia enim flagitijs leuiora sunt.

Quod M. Varro in libro de ratione uocabu-  
lorum XIII. L. Lælium magistrum suum  
περι ἐτυμολογίας nonnullorum uerborum falsa di-  
xisse reprehendit, quodq; idem Var. in eodem li-  
bro furis ἐτυμολογίας falsam dicit.

CAP.

XVIII.

**I**N quartodecimo rerum diuinarum lib. M. Varro do-  
ctissimum tunc ciuitatis hominem L. Lælium errasse  
ostendit

ostendit, quod uocabulum græcum uetus traductum in linguam Romanam pro meraco, & quasi à se primitus latine fictum esset, resoluit in uoces latinas, ratione et ymologica falsa. Verba ipsa super ea re Varronis possumus: In quo Lælius noster literis ornatissimus memoria nostra errauit aliquoties. Nam aliquot uerborum antiquorum græcorum, perinde atq; essent propria nostra, reddidit causas falsas. Non enim leporem dicimus (ut ait) quod est lepus. Lepus. uipes, sed quod est uocabulum antiquum græcum. Multa enim uetera illorum ignorantur, quod pro ijs, alijs nunc uocabulis utuntur, & illorum esse pleriq; ignorent græcum, quod nunc nominant <sup>ἔλθηα</sup>. Putcum esse, quod uocant <sup>λεπράς</sup>: leporē, quod <sup>λαγῶν</sup> dicunt. In quo non modo Lælij ingenium non reprehendo, sed industriam laudo. Successum enim fortuna, experientia laus sequitur: Hæc Varro in primore libro scripsit, de ratione uocabulorum scitissime, de usu utriusq; linguæ peritissime, de ipso Lælio clemētissime. Fur. Sed in posteriore eiusdem libri parte dicit, <sup>ἑρῶν</sup> furem ex eo dictum, quod ueteres Rom. <sup>ἑρῶν</sup> furuum atrum appellauerint, & fures per noctem, quæ atra sit, facilius furentur. Nonne sic uidetur Varro de fure errasse, tanquam Lælius de lepore? Nam quod græcis nunc <sup>κλέπτης</sup>, dicitur, antiquiore græca lingua <sup>ἑρῶν</sup> est dictum. Hinc per affinitatem literarum, quæ <sup>ἑρῶν</sup> græce est, latine fur. Sed ea res fugerit ne tunc Varronis memoriam, an contrà, aptius & coherentius putarit <sup>ἑρῶν</sup> à furuo, id est nigro, appellari, in hac re de uiro tam excellentis doctrinæ non meum iudicium est.

Historia super libris Sibyllinis ac de Tarquinio Superbo rege.

CAP. XIX.

c In ant

Libri Sibyl-  
lini.

**I**N antiquis annalibus memoria super libris Sibyllinis hæc prodita est: Anus hospita atq; incognita ad Tarquinium Superbum regem adiit, nouē libros ferens, quos esse dicebat diuina oracula, eos uelle dixit uenūdare. Tarquinium pretium percōtatus est. Mulier nimium atq; imensum poposcit. Rex quasi anus etate desiperet, risit. Tum illa foculum coram eo cum igit apposuit, & treis libros ex nouē deurit, et ecquid reliquos sex an eodē pretio emere uellet, regē interrogauit. Sed enim Tarquinius id multo risit magis, dixitq; anum iam proculdubio delirare. Mulier ibidem statim treis libros alios exussit, atque id ipsum denuo placide rogauit, treis reliquos eodem illo pretio emat. Tarquinius ore iam serio, atque attentiore animo fit, eam constantiam confidentianq; non insuper habendam intelligit, & libros treis reliquos mercatur nihilo minore pretio, quam quod erat petiū pro omnibus. Sed eam mulierem tunc à Tarquinio digressam, postea nusquam loci uisam cōstitit. Libri tres in sacrariū cōditi, Sibyllini appellati. Ad eos quasi ad oraculum quindecim uiri adeunt, cum dij immortales publice consulendi sunt.

Quid geometræ dicant Græci, quibusq; omnia ista latinis uocabulis appellentur.

C A P.

X X.

**F**igurarum, quæ  $\chi\acute{\eta}\mu\alpha\tau\alpha$  geometræ appellant, genera sunt duo, planum & solidum: hæc ipsi uocāt ἐπιπέδον, καὶ στερεόν. Planum est, quod in duas partes solum lineas habet, qua latum est, & qua longū: qualia sunt triquetra, & quadrata, quæ in area fiunt sine altitudine. Solidum est, quando non longitudines modo, & latitudines planas

inde cum uiri  
consulebant libros  
Sibyllinos



planas numeri linearum efficiunt, sed etiam extollunt altitudines, quales sunt ferme metæ trianguli, quas pyrami- Pyramides.  
 das appellant, uel qualia sunt quadrata undiq; que κύβος Cubus.  
 illi, nos quadrantalia dicimus, κύβος enim est figura ex Tesseræ.  
 omni latere quadrata, quales sunt (inquit M. Varro) tesseræ, quibus in alueolo luditur, ex quo ipse quoque appellatæ κύβοι. In numeris etiam similiter κύβος dicitur, cum omne latus eiusdē numeri equaliter in sese soluitur, sicuti fit cum ter terna ducuntur. Atq; idem ipse numerus triplicatur. Huius numeri cubum Pythagoras uim habere lunaris circuli dixit, quod & luna orbem suum lustret septem & uiginti diebus, qui numerus ternio, qui græce Ternio.  
 dicitur τριάς, tantundem efficiat in cubo: Linea autem à Linea.  
 nostris dicitur, quam γραμμὴ Græci uocant. Eam M. Varro ita definit: Linea est (inquit) longitudo quedam sine latitudine & altitudine. Εὐκλείδης autem breuius, prætermissa altitudine: γραμμὴ est (inquit) μήκος ἀπλᾶτος, quod exprimere uno latine uerbo non queas, nisi audeas dicere illatabile.

Quod Iulius Higinus affirmatissime contendit legisse se librum P. Vergilij domesticum, in quo scriptum esset, Et ora Tristia tentantum sensu torquebit amaror. Non, quod uulgus legeret, sensu torquebit amaro.

CAP.

XXI.

**V**ersus istos ex Georgicis Vergilij plerique omnes sic legunt:

At sapor indicium faciet manifestus, & ora

Tristia tentantum sensu torquebit amaro.

Higinus autem nō hercle ignobilis grammaticus in commentarijs,

C 2

mentarijs,

mentarijs, quæ in Vergiliũ fecit, cõfirmat & perseuerat, non hoc à Vergilio relictum: sed quod ipse inuenerit in libro, qui fuerat ex domo atq; familia Vergilij: & ora Tristia tentantũ sensu torquebit amaror. Neq; id soli Higino, sed doctis quibusdã etiam uiris cõplacitum: quoniã uideatur absurde dici, sapor sensu amaro torquet: cum ipse (inquiunt) sapor sensus sit, nõ alium in semetipso sensum habeat, ac perinde sit quasi dicatur, sensus sensu amaro torquet. Sed enim cum Phauorino Higini commentarium legissem, atq; ei statim displicita esset insolentia & insuasitas amaroris, Iouem lapidem, inquit (quod sanctissimum iusurandũ est habitum) paratus sum ego iurare, Vergilium hoc nunquam scripsisse. Sed Higinum ego dicere uerum arbitror. Non enim primus finxit hoc uerbum Vergilius insolenter, sed in carminibus Lucretij inuentũ non est aspernatus, autoritate poëtæ ingenio & faciãdia præcellentis. Verba ex quarto Lucretij hæc sunt:

Amaror.

Prouerbium.

Iouem lapidem iurare.

Deniq; in os falsi uenit humor sæpe saporis,  
Cum mare uersamur propter, dilutaq; contra  
Cum tuimur misceri absynthia, tangit amaror.

Non uerba autem sola, sed uersus propè totos, & locos quoq; Lucretij plurimos sectatũ esse Vergiliũ uidemus.

An qui causas defendit, recte latineq; dicat superesse id quod defendit, & superesse proprie quid sit.

CAP. XXII.

**I**Rroborauit, inuicterauitq; falsa atq; aliena uerbi significatio, quod dicitur, hic illi superest, cum dicendũ est, Aduocatũ esse quem cupiã, causamq; eius defendere: atq; id dicitur non in compitis tantũ, neq; in plebe uulgaria, sed in

sed in foro & in comitio apud tribunalia. Qui integre autem locuti sunt magnā partem superesse, ita dixerunt, Superesse. ut eo uerbo significarēt superfluere, & superuacare, atq; esse supra necessarium modum. Itaque M. Varro in Satyra, quæ inscripta est: Nescis quid uesper serus uehat, superfuisse dicit immodice & intempestiue fuisse. Verba ex eo libro hæc sunt: In conuiuio legi nec omnia debent, & ea potissimum quæ simul sunt ΕΙΟΦΕΛΙ, & delectent potius, ut id quoque uideatur non superfuisse. Memini ego prætoris docti hominis tribunali me fortè assistere, atque ibi aduocatum non incelebrem sic postulare, ut quam causam diceret, remq; quæ agebatur, non attingeret. Tunc prætorem ei cuius res erat, dixisse aduocatum eum non habere: & cum is qui uerba faciebat, reclamasset, ego illi uir clariss. supersum, respondi prætorem festiuiter: Tu planè superes, non ades. M. autem Cicero in libro qui inscriptus est de iure ciuili in artem redigendo, uerba hæc posuit: Nec uero scientia iuris maioribus suis Q. Helius Tubero defuit, doctrina etiam superfuit: In quo loco superfuit, significare uidetur supra fuit & præstitit, superauitq; maiores suos doctrina sua superfluenti, tum & nimis abundanti. Disciplinas enim Tubero Stoicas & dialecticas percalluerat. In libro quoq; de republica secundo, id ipsum uerbum Ciceronis non temere transeundū. Verba ex eo libro hæc sunt: Non grauarer Læli, nisi & hos uelle putarem, & ipse cuperem te quoque aliquam partem huius nostri sermonis attingere: præsertim cum heri dixeris, te nobis etiam superfuturum: uerum si id quidem fieri nõ potest, ne desis, omnes te rogamus. Exquisite igi

*M. Cicero h. de iure ciuili in artem redigendo scripsit*

tur & comperte Iulius Paulus dicebat, homo in nostra memoria doctissimus, superesse non simplici ratione dici tam latine quàm græce. Græcos enim πηϊϊου etiam in utraq; parte ponere, uel quod superuacancum esset, ac nõ necessariũ, uel quod abundans nimis & affluens, & exuperans. Sic quoq; nostros ueteres superesse aliàs dixisse, pro superfluenti & superuacuo, neque admodum necessario, ita ut supra posuimus Varronem dicere. Aliàs ita ut Cicero dixit, pro eo quod copia quidem & facultate cæteris anteiret: tum supra modum, tum & largius prolixiusq; fueret quàm esset satis. Qui dicit ergo se superesse ei, quem defendit, nihil istorũ uult dicere, sed nescio quid aliud indictum inscitumq; dicit. At ne Vergilij quidem poterit autoritate uti, qui in Georgicis ita scripsit:

Primus ego in patriam mecum modo uita superfit.

Hoc enim in loco Vergilius ἀναπαύσειον uerbo usus uideatur, quod superfit dixit pro longinquius, diutiusq; adsit. Illud contra eiusdem Vergilij est aliquanto probabilius:

Florentisq; secant herbas, fluuiosq; ministrant,

Farraq; ne blando nequeant superesse labori.

Significat enim supra laborẽ esse, neq; opprimi à labore. An autem superesse dixerint ueteres pro restare, & præficiendæ rei adesse, quærebamus. Nam Sallustius in significatione ista non superesse, sed superare dicit. Verba eius in Iugurtha: Is plerunq; à rege exercitum ductare, & omneis res exequi solitus erat, quæ Iugurthæ fessõ, aut maioribus astriccto superauerant. Sed inuenimus in tertio Ennij annalium in hoc uersu:

Inde sibi memorat unum superesse laborem:

Id est

Superare.

Id est reliquum esse & restare. Quod quidē diuise pronuntian-  
dum est, non ut una pars orationis esse uideatur, sed due. Cicero autem in 11. Antonianarū, quod est reliquum, non superesse, sed restare dicit. Præter hæc superesse inuenimus dictum pro superstitem esse. Ita enim scriptum est in libro epistolarū M. Ciceronis ad L. Plancum, & in epistola M. Asinij Pollionis ad Ciceronem uerbis his: Nam neq; deesse reip. uolo, neq; superesse. Per quod significat, si respública emoriatur & pereat, nolle se uiuere. In Plauti autem Asinaria manifestius id ipsum scriptum est in his uerbis, quæ sunt eius comœdiæ prima:

Sicut tuum uis unicum gnatum tuum.

Superesse uitæ sospitem, & superstitem.

Cauenda igitur est non improprietas sola uerbi, sed etiam prauitas omnis, si quis se nunc senior aduocatus adolescenti superesse dicat.

Quis fuerit Papyrius Prætextatus, quæ uel istius causa cognomēti sit, historiaq; ista omnis super eodē Papyrio cognitu iucūda. CAP. XXIII.

**H**istoria de Papyrio prætextato dicta scripta est à Papyrio Catone in oratione, qua usus est ad milites contra Galbam, cum multa quidem uenustate atq; luce, ac mendicia uerborum. Ea Catonis uerba huic prorsus commentario indidissim, si libri copia fuisset id temporis, cum hæc dictabam. Quod si non uirtutes dignitatesq; uerborum, sed rem ipsam scire quæris, res ferè ad hunc modū est: Mos antea senatoribus Romæ fuit, in curiam cum prætextatis filijs introire. Tamen cum in senatu res maior quæpiam consultata, eaq; in diem posterū prolata est: pla

c 4 cuitq;

Macro. Sat.  
lib. i. cap. 6.

Prætextatus.

cuitq; ut eam rem, super qua tractauissent, ne quis enun-  
tiaret prius quam decreta esset. Mater Papyrij pueri, qui  
cū parente suo in curia fuerat, percontata est filiū, quid=  
nam in senatu patres egissent. Puer respondit tacendum  
esse, neque id dici licere. Mulier fit audiendi cupidior se=  
cretum rei: & silentium pueri, animumq; eius ad inqui=  
rendū euerberat. Quærit igitur compressius, uiolētiusq;.  
Tum puer matre urgente, lepidi atque festiui mendacij  
consilium capit: Actum in senatu dixit utrum uideretur  
utilius, exq; republica esse, unus'ne ut duas uxores habe=  
ret, an ut una apud duos nupta esset. Hoc illa ut audiuit,  
animus cōpauescit, homo trepidans egreditur, ad cæteras  
matronas peruenit. Ad senatum postridie matrum fami=  
liās caterua lachrymātes atq; obsecrantes orant, una po=  
tius ut duobus nupta fieret, quam ut uni duæ. Senatores  
ingredientes curiam, quæ illa mulierum intemperies, &  
quid sibi postulatio illa uellet, mirabātur. Puer Papyrius  
in medium curiæ progressus, quid mater audire institisset,  
quid ipse matri dixisset, rem sicuti fuerat, denarrat. Sena=  
tus fidem atq; ingenium pueri exosculatur. Consultum fa=  
cit, uti posthac pueri cū patribus in curiam ne introēant,  
nisi ille unus Papyrius. Atq; puero postea cognomentum  
honoris gratia inditum Prætextatus, ob tacendi loquen=  
diq; in ætate prætextata prudentiam.

Tria epigrammata trium ueterum poetarum;  
Næuij, Plauti, Pacuij, quæ facta ab ipsis eorum  
sepulchris incisa sunt.

CAP. XXIIII.

**T**Rium poetarum illustrium epigrammata Cn. Næuij,  
Plauti, M. Pacuij, quæ ipsi fecerunt, & incidenda  
suo

*fuo sepulchro reliquerunt, nobilitatis eorum gratia, & uenustatis, scribenda in his commentarijs esse duxi. Epigramma Næuij plenum superbie Campanæ, quod testimonium esse iustum potuisset, nisi ab ipso dictum esset:*

*Immortales mortales si foret fās flere,  
Flerent diuæ camæna Næuium poëtam.  
Itaq; postquam est Orchio traditus thesauro,  
Obliti sunt Romæ lingua Latina loquier.*

Næuij epi-  
gramma.

*Epigramma Plauti, quod dubitasssem modo an Plauti foret, nisi à Marco Varrone positum esset in libro de poëtis primo:*

*Postquam est morte captus Plautus,  
Comædia luget, scena est deserta:  
Deinde risus, ludus, iocusq; & numeri,  
Innumeri simul omnes collachrymarunt.*

Plauti epi-  
gramma.

*Epigramma Pacuij uerecundissimum, & purissimum, dignumq; eius elegantissima grauitate:*

*Adolescens, tametsi properas, hoc te saxum rogat,  
Vt se aspicias: deinde quod scriptum est, legas.  
Hic sunt poëta Pacuij Marci sita  
Ossa, hoc uolebam nescius ne esses. uale.*

Pacuij epi-  
gramma.

*Quibus uerbis M. Varro inducias definierit, quæsitumq; inibi curiosius quænam ratio sit uocabuli induciarum.*

CAP. XXV.

**D***Vobus modis M. Varro in libro humanarum, qui Induciæ est de bello & pace, induciæ quid sint definit: Induciæ (inquit) sunt pax castrensis paucorum dierum. Item alio in loco: Induciæ (inquit) sunt belli feriæ. Sed le-*

c s pida

pida magis atq; iucundæ breuitatis utraq; definitio, quàm  
 plena aut proba esse uidetur. Nam neque pax est indu-  
 ciæ: bellum enim manet, pugna cessat. Neque in solis ca-  
 stris, neq; paucorum tantum dierum induciæ sunt. Quid  
 enim dicemus, si inducijs in mensium aliquot factis, ca-  
 stris cōcedatur, non ne tum quoq; induciæ sunt? Aut rur-  
 sus quid esse id dicemus, quod in primo annalium Qua-  
 drigarij scriptum est, C. Pontium Samnitum à dictatore  
 Romano sex horarum inducias postulasse, si induciæ pau-  
 corum tantum dierum appelladæ sunt? Belli autem ferias  
 festiue magis dixit quàm aperte atq; definite. Græci au-  
 tem significantius consignantiusq; cessationem istam pu-  
 gnæ pæctitiam, ἐκεχειρία dixerunt, exempta una litera  
 sonitus uastioris, & subiuncta lenioris. Nam quod eo  
 tempore nō pugnetur, & manus cohibeantur, ἐκεχειρία  
 appellarunt. Sed profecto non id fuit Varroni negotium,  
 ut inducias superstitione definiret, & legibus rationi-  
 busq; omnibus definitionum inseruiret. Satis enim uisum  
 est, eiusmodi facere demonstrationem: Quod genus Græ-  
 ci τύπος magis & ὑπόγραψας, quàm ὑπόμνος uocant. In-  
 duciarum autem uocabulum, qua sit ratione factum, id  
 diu est quod querimus. Sed ex multis quæ iam audiui-  
 mus uel legimus, probabilius id quod dicam uidetur: Inducias  
 sic dictas arbitramur, quasi tu dicas inde uti iam. Pactum  
 induciarum eiusmodi est, ut in diem certum non pugne-  
 tur, nihilq; incommodi detur: sed ex eo die postea uti iam  
 omnia belli iure agantur. Quod dicitur dies certus præfi-  
 nitus, pactumq; fit, ut ante eum diem ne pugnetur, atque  
 is dies ubi uenit, inde uti iam pugnetur. Idcirco ex ijs  
 quibus



quibus dixi uocibus, quasi per quendam coitum & copulam, nomen induciarum connexum est. Aurelius autem Opilius in primo librorum, quos Musarum inscripsit: Induciæ (inquit) dicuntur, cum hostes inter sese utrinque; utroque; alteri ad alteros impune, & sine pugna incunt. Inde ab eo (inquit) nomen esse fictum uidetur, quasi ininitus atque introitus. Hoc ab Aurelio scriptum propterea non præterij, ne cui harum noctium æmulo, eo tantum nomine elegantius id uideretur, tanquam id nos originem uerbi requirentes, fugisset.

Quem in modum mihi Taurus philosophus responderit percontanti, an sapiens irasceretur.

## CAP. XXVI.

**I**nterrogauit in diatriba Taurum, an sapiens irasceretur: Dabat enim sæpe post quotidianas lectiones querendi quod quis uellet potestatem. Is cum grauius & copiose de morbo affectu ue iræ differuisset, quæ & in ueterum libris, & in ipsis commentarijs exposita sunt, conuertitur ad me qui interrogaueram: Et hæc ego (inquit) super irascendo sentio. Sed & quid Plutarchus noster uir doctissimus ac prudentissimus senserit, non ab re est, ut id quoque audias: Plutarchus (inquit) seruo suo nequam homini & contumaci, sed libris disputationibusque; philosophiæ aures imbutas habenti, tunicam detrahi ob nescio quod delictum, cædi que; eum loro iussit: cœperat uerberari, obloquebatur, non meruisse ut uapularet, nihil mali, nihil sceleris admisisse. Postremo uociferari inter uapulandum incipit, neque; iam querimonias aut gemitus eiulatusque; facere, sed uerba serua & obiurgatoria. Non ita esse Plutarchum,

chum, ut diceret philosophum irasci turpe esse, sæpe cum de malo iræ disertauisse, librum quoque τῶπι ἀοργησίας pulcherrimum conscripssisse. Is omnibus, quæ in eo libro scripta sunt, nequaquam conuenire, quod prouolutus effususq; in iram plurimis se plagis multaret. Tum Plutarchus lente & leniter, quid autem, inquit, uerbero, nunc ego tibi irasci uideor, ex uultu ne meo, an ex uoce, an ex colore, an etiam ex uerbis correptum esse me ira intelligis? Mihi quidem neq; oculi (opinor) truces sunt, neq; os turbidum, neq; immaniter clamo, neq; in spumam ruborem ue efferuesco, neque pudenda dico, aut pœnitenda, neque omnino trepido ira, & gestio: hæc enim omnia, si ignoras, signa esse irarum solêt: & simul ad eum, qui cædebat, conuersus, interim inquit, dum ego atq; hic disputamus, hoc tu age. Summa autem totius sententiæ Tauri hæc fuit, non idem esse existimauit ἀοργησίαν καὶ ἀναλγησίαν. Aliudq; esse non iracundum animum, aliud ἀνάλητον καὶ ἀναίδητον. Nam aliorum omnium, quos Latini philosophi affectus, uel affectiones, Græci πάθη appellant, ita huius quoque motus animi, qui cum est ulciscendi causa sauior, ita dicitur, non priuationem esse utilem censuit, quam Græci σέφησιν dicunt, sed mediocritatem, quam μετρίότητα illi appellant.

A. Gellij

## A. G E L L I N O C T I

V M A T T I C A R V M C O M M E N T A R I I . L I B E R I I .

Quo genere solitus sit philosophus Socrates exercere patientiam corporis, deq̄ eiusdem uiri patientia.

CAP. I.



**I**NTER labores uoluntarios & exercitia corporis, ad fortuitas patientiæ uices, firmamentum id quoque accepimus Socratem facere insueuisse: Stare solitus Socrates dicitur pertinaci statu per dius atque pernox, à summo lucis ortu ad solem alterum orientem inconniuens, immobilis, iisdem in uestigijs, & ore atque oculis eundem in locum directis cogitandus, tanquam quodam secessu mentis, atque animi facto à corpore. Quam rem cum Phauorinus de fortitudine eius uiri, ut pleraq; differens attigisset, πολλάκις, inquit, & ἡδὴ ἐς ἄλλοις ἐσὶν ἀσπαρίστρος τῶν πρῶτων. Temperantia quoque eum fuisse tanta traditum est, ut omnia serè uitæ suæ tempora à ualetudine inoffensa uixerit. In illius etiam pestilentia uasitate, quæ in bello Peloponnesiaco in primis ipsam Atheniensium ciuitatem interueniente genere morbi depopulata est, his parcendi moderandiq; rationibus dicitur & à uoluptatum labe cauisse, & salubritates corporis retinuisse, ut nequaquam fuerit communi omnium cladi obnoxius.

Quæ ratio obseruatioq; officiorum esse debeat inter patres filiosq; in discumbendo sedendoq; atq;

atq; in id genus rebus, domi forisq; si filij magistratus sunt & patres priuati, superq; ea re Tauri philosophi dissertatio, & exemplum ex historia Romana petitum.

CAP. II.

**A**D philosophum Taurum Athenas, uisendi cognoscendiq; eius gratia, uenerat uir Cl. præses Cretæ prouinciæ, & cum eo simul eiusdem præsidis pater. Taurus sectatoribus commodum dimissis, sedebat pro cubiculo sui foribus: & cum assistentibus nobis sermocinabatur, introiuit prouinciæ præses, & cum eo pater. Assurrexit placide Taurus, & post mutuam salutationem resedit. Alata mox una sella est, quæ in promptu erat: atq; dū aliæ promebatur, apposita est. Inuitauit Taurus patrem præsidis ut sederet. Atq; ille ait: Sedcat hic potius, qui po. Ro. magistratus est. Absq; præiudicio, inquit Taurus, tu interea sede, dum inspicimus quærimusq; utrum conueniat te ne potius sedere, qui pater es, an filium qui magistratus est. Et cum pater assedisset, appositumq; esset aliud filio quoq; eius sedile, uerba super ea re Taurus facit cum summa (dij boni) honorum atq; officiorum perpensatione. Eorum uerborum sententia hæc fuit: In publicis locis, atq; muneribus, atque actionibus patrum iura, cum filiorum qui in magistratu sunt, potestatibus collata interquiescere paululum & conuiuere. Sed cum extra rempublicam in domestica re atque uita sedeatur, ambuletur, in conuiuio quoque familiari discumbatur, tum inter filium magistratum, & patrem priuatum publicos honores cessare, naturales & genuinos exoriri. Hoc igitur, inquit, quod ad me uenistis, quod colloquimur nunc, quod de officijs discipulamus,

Filiorum in patres officium.

sceptamus, priuata actio est. Itaque utere apud me ijs honoribus prius, quibus domi quoque nostræ te uti priorem decet. Hæc atque alia in eandem sententiam Taurus grauius simul, & comiter differuit. Quid autem super huiusmodi patris, atque filij officio apud Claudium legimus, non ab re uisum est, ut ascriberemus. Posuimus igitur uerba ipsa Quadrigarij ex annali eius VI. transscripta: Deinde facti consules Sempronius Gracchus iterum, **Qu.** Fabius Maximus filius eius, qui priore anno erat cōsul, ei consuli pater proconsul obuiam in equo uehens uenit. Neque descendere uoluit, quod pater erat: & quod inter eos sciebant maxima concordia conuenire, lictores non ausi sunt descendere iubere. Vbi iuxta uenit, tum consul ait descendere iube: quod posteaquam lictor ille qui apparebat, cito intellexit, Maximum proconsulem descendere iussit. Fabius imperio paret, & filium collaudauit, cum imperium quod populi esset, retineret.

Qua ratione uerbis quibusdam, uocabulisq; ueteres immiserunt h, literæ spiritum.

CAP.

III.

**H** Litera, siue illam spiritum magis quam literam dicitur **H** litera.

Hic oportet, inferebant eam ueteres nostri plerisque uocibus uerborum firmandis roborandisq; ut sonus eorum esset uiridior uegetiorq;. Atque id uidentur fecisse studio, & exemplo linguæ Atticæ. Satis notum est Atticos  $\chi\theta\upsilon\upsilon\ \iota\sigma\sigma\upsilon$ , multa itidem alia, citra morem gentium Græciæ cæterarum, inspirantis primæ literæ dixisse. Sic lachrymas, sic sepulchrum, sic abenum, sic uehemens, sic inchoare, sic belluari, sic hallucinari, sic honera, sic honustum.

Vide Cælium lib. 7. cap. 11.  
Lachrymæ.  
Sepulchrum.  
Abenum.  
Uehemens.  
Inchoare.  
Helluari.  
Hallucinari.  
Honera.  
Honustum.

stum

stum dixerunt. In his enim uerbis omnibus literæ, seu spiritus istius nulla ratio uisa est, nisi ut firmitas, & uigor uocis, quasi quibusdam neruis additis intenderetur. Sed quoniam aheni quoque exemplo usi sumus, uenit nobis in memoriam, fidum optatumq; multi nominis Romæ grammaticum ostendisse mihi librum Aeneidos secundum mirandæ uetustatis, emptū in sigillarijs xx. aureis, quem ipsius Vergilij fuisse credebat, in quo duo isti uersus cum ita scripti forent,

Vestibulum ante ipsum, primoq; in limine Pyrrhus,  
Exultat telis, & luce coruscus aëna,

Additam supra uidimus h literam, & ahenam factum. Sic in illo quoque Vergilij uersu in optimis libris scriptum inuenimus:

Aut folijs undam tepidi dispumat aheni.

Quam ob causam C. Bassus genus quoddam iudicij diuinationē appellari scripsit. Et quā aliam causam esse eius uocabuli dixerūt. CAP. IIII.

**C**um de constituēdo accusatore queritur, iudiciumq; super ea redditur, cuiam potissimū ex duobus pluribus uel accusatio subscriptio uel in reum permittatur, ea res atque iudicium cognitio, diuinatio appellatur. Id uocabulum quam ob causam ita factum sit, queri solet. C. Bassus in tertio librorum, quos de origine uocabulorū composuit: Diuinatio, inquit, iudicium appellatur, quoniam diuinare quodammodo iudicem oporteat, quam sententiam sese ferre par sit. Nimis quidem est in uerbis C. Bassi ratio imperfecta, uel magis inops et ieiuna. Sed uidetur eum significare

significare uelle, idcirco dici diuinationem, quòd in alijs quidem causis iudex ea quæ dicit, quæq; argumentis uel testibus demonstrata sunt, sequi solet. In hac autè re, cum eligendus accusator est, parua admodum & exilia sunt, quibus moueri iudex possit, & propterea quinam magis ad accusandum idoneus sit, quasi diuinandum est: Hæc Bassus. Sed alij quidem diuinationem esse appellatam putant, quoniam cum accusator & reus duæ res quasi cognatæ coniunctæq; sint, neque utra sine altera constare possit, in hoc tamen genere causæ reus quidè iam est, sed accusator nondum est, & idcirco quod adhuc usq; deest & latet, diuinatione supplendum est, quisnam sit accusator futurus.

Quàm lepide designateq; dixerit Phauorinus philosophus, quid intersit inter Platonis & Lysia orationem.

CAP. V.

**P**Hauorinus de Lysia & Platone solitus est dicere: Plato.  
Lysias.  
Si ex Platonis, inquit, oratione uerbum aliquod demas nutes ue, atq; id commodissime facias, de elegantia tantum detraxeris: si ex Lysia, de sententia,

Quibus uerbis ignauiter, & abiecte Vergilius usus esse dicatur, & quid ijs qui improbe dicunt, respondeatur.

CAP. VI.

**N**onnulli grammatici ætatis superioris, in quibus est Anneus Cornutus.  
Cornutus Anneus, haud sanè indocti, neque ignobiles, qui commentaria in Vergilium composuerunt, reprehendunt, quasi incuriose & abiecte uerbum positum in his uersibus:

Candida succinctam latrantibus inguina mon stris Ægloga sexta.  
d Dulichias

Dulichias uexasse rates, & gurgite in alto  
 Ah timidos nautas canibus lacerasse marinis.  
 Vexasse enim putant uerbum esse leue, & tenuis ac par-  
 ui incommodi, nec tantæ atrocitati congruere, cum homi-  
 nes repente à belua immanissima rapti laniatiq; sint. Item  
 aliud huiuscemodi reprehendunt:

Omnia iam uulgata, quis aut Eurystea durum,

Illaudati nescit Busiridis aras?

Illaudati parum idoneum esse uerbum dicunt, neq; id factis esse ad faciendam scelerati hominis detestationem, qui quod hospites omnium gentium immolare solitus fuit, non laude indignus, sed detestatione, execrationeq; totius generis humani dignus esset.

Item aliud uerbum culpauerunt:

Per tunicam squalentem auro latus haurit apertum.

Tanquam non conuenerit dicere, auro squalentem, quoniam nitoribus splendoribusq; auri squaloris illuies sit contraria. Sed de uerbo uexasse ita responderi posse credo:

Vexasse graue uerbum est: factumq; ab eo uidetur, quod est uehere, in quo inest iam uis quædam alieni arbitrij. Non enim sui potes est, qui uehitur. Vexare autem, quod ex eo inclinatum est, ui atq; motu proculdubio inclinatum est: Nam qui fertur & raptatur, atq; huc atq; illuc dist-

Vehere.  
 Vexare.

Taxare.  
 Tangere.

Iactare.  
 Iacere.  
 Quassare.  
 Quatere.

strahitur, is uexari proprie dicitur: sicuti taxare prestius crebriusq; est, quam tangere: unde proculdubio id inclinatum est: & iactare multo fusius largiusq; est, quam iacere: id unde uerbum traductum est: & quassare, quam quatere grauius uiolentiusq; est. Non igitur quia uulgo dici solet, uexatum esse quæ fumo, aut ueto, aut puluere, propterea debet



debet uis uera atq; natura uerbi deperire, quæ à ueteribus (qui proprie atq; signate locuti sunt, ita ut decuit) cōseruata est. M. Catonis uerba sunt ex oratione quam de Achæis scripsit: Cumq; Annibal terrā Italiā laceraret atq; uexaret: Vexatam Italiam dixit Cato ab Annibale, quādo nullum calamitatis, aut seuitiæ, aut immanitatis genus reperiri queat, quod eo tēpore Italia non perpeffa sit. M. Tulij in Verrem: Quæ ab isto sic spoliata atque direpta est ut non ab hoste aliquo, qui tamen in bello religionem, et consuetudinis iura retincret, sed ut à barbaris prædonibus uexata esse uideatur. De illaudato autem duo uidētur **Illaudatos**, respondere non posse: Vnum est eiusmodi: Nemo quisquam tam effers est moribus, quin faciat aut dicat nonnunquam aliquid, quod laudari queat: unde hic antiquissimus uersuum uice prouerbij celebratus est:

Πολάκι κὶ κήπων ἀνὴρ μάλα καίειον ἔπερ.

Sed eum qui omni re atq; omni tēpore laudi uacat, is ille laudatus est, isq; omniū pessimus deterrimusq; est: sicuti omnis culpæ priuatio, inculpatū facit. Inculpatus aut instar **Inculpatos**, est absolutæ uirtutis. Illaudatus igitur quoq; finis est extreme malitiæ. Itaq; Homerus nō uirtutibus appellandis, sed uitijis detrahēdis laudare ampliter solet. hoc enim est:

Ἡὺδα μάνυς ἀμύμων.

Et

Τῶσδ' ἔκ ἀκροῦτε περὶ δλω.

Et item illud:

Ἔνθ' ἔκ ἄρ' ὑβρίζοντα ἴδεις ἀχαμέμονα δίων.

Οὐδὲ καταπῆσονται ἔσθ' ἔκ ἐθέλοντα μάχεσθ'.

Epicurus quoque simili modo maximam uoluptatem, de-  
tractionem, priuationemq; omnis doloris definiuit his  
uerbis: ὄρος τῷ ἀλγῶντος ὑπεξείσεως. Eadem ratione idem

d 2

Vergil

**Inamabilis.** Vergilius inamabilem dixit Stygiam paludem. Nam sicut illaudatum  $\kappa\alpha\tau\alpha$  laudis  $\sigma\acute{\iota}\epsilon\mu\eta\iota\varsigma$ , ita inamabilem  $\kappa\alpha\tau\alpha$  amoris  $\sigma\acute{\iota}\epsilon\mu\eta\iota\varsigma$  detestatus est. Altero modo illaudatus ita defen=  
**Laudare.** ditur. Laudare significat prisca lingua nominare appella=  
 req; : sic in actionibus autem civilibus laudari id dicitur, quod est nominari. Illaudatus enim est quasi illaudabilis, qui neq; mentione, aut memoria ulla dignus, neq; unquā nominandus est. Sicuti quondam à communi consilio Asiae decretum est, uti nomen eius qui templum Dianæ Ephe<sup>s</sup>ie incenderat, ne quis ullo tempore nominaret. Tertium restat ex ijs, quæ reprehensa sunt, quod tunicam squalentem auro dixit. Id autem significat copiam, densitatemq;  
**Squalere.** auri in squamarum speciem intexti. Squalere enim dictum est à squamarum crebritate asperitateq;, quæ in serpentium pisciumq; corijs visuntur. Quam rem alij, & hic quidem poëta locis aliquot demonstrat:

- Quem pellis inquit, ahenis

In plumā squamis auro cōserta tegebat. Et alio loco:

Iamq; adeo rutilum thoraca indutus ahenis

Horrebat squamis.

Accius in Pelopidis ita scribit : Eius serpētis squamæ squalido auro, & purpura prætextæ. Quicquid igitur nimis inculcatum obsitumq; aliqua re erat, & incuteret visentibus facie nova horrorē, id squalere dicebatur : sic in corporibus incultis squamosisq; alta cōgerie sordiiū, squalor appellabatur. Cuius significationis multo assiduoq; usu totum id uerbū ita contaminatū est, ut iam squalor de re alia nulla, quàm de solis inquinamentis dici cœperit.

De officio erga parentes liberorum, deq; ea re  
 ex phil

ex philosophiæ libris, in quibus scriptum quæsitumque est, an semper in omnibus patris iussis obsequendum sit.

## C A P. VII.

**Q**uari solitum est in philosophorum disceptationibus, *Officia filiorum in patres.*  
 an semper inque omnibus iussis patri parendum sit. Super ea re Græci, nostrique qui de officiis scripserunt, tres sententias esse, quæ spectandæ considerandæque sint tradiderunt, easque subtilissime dijudicauerunt. Earum una est: Omnibus quæ pater imperat, parendum. Altera est: In quibusdam parendum, quibusdam non obsequendum. Tertia est: Nihil necessum esse patri obsequi, & parere. Hæc sententia quoniã primore aspectu nimis infamis est, super ea quæ prius dicta sunt dicemus: Aut recte, inquit, imperat pater, aut perperam: Si recte imperat, non quia imperat parendum, quoniã id fieri ius est, faciendum est: si perperam, nequaquam scilicet faciendum, quod fieri non oportet. Deinde ita concludunt: nunquam est igitur patri parendum, quæ imperat. Sed neque istam sententiã probari accipimus. Argutiola quippe hæc (sicuti mox ostendemus) friuola & inanis est. Neque autem illa (quã primo in loco diximus) uera & proba uideri potest, omnia esse, quæ pater iusserit, parendum. Quid enim si proditionem patriæ, si matris necem, si alia quædam imperarit turpia aut impia? Media igitur sententia optima atque tutissima uisa est: Quædam esse parendum, quædam non obsequendum. Sed ea tamem, quæ obsequi non oportet, leniter & uerecunde, ac sine detestatione nimia, sine opprobatione acerba reprehensionis declinanda sensim & relinquenda esse dicunt, quam respuenda. Conclusio uero illa, qua colligitur (sicuti supra dictum est)

nihil patri parendum, imperfecta est, refutariq; ac dilui si potest: Omnia quæ in rebus humanis fiunt (ut docti censuerunt) aut honesta sunt, aut turpia. Quæ sua vi recta aut honesta sunt, ut fidem colere, ut patriam defendere, ut amicos diligere, ea fieri oportet, siue imperet pater, siue non imperet. Sed quæ his contraria, quæq; turpia, & omnino iniqua sunt, ea ne si imperet quidem. Quæ uero in medio sunt, & à Græcis tum ἀδικοῦσα, tum μέγα ἀπελλantur: ut in militiam ire, rus colere, honores capere, causas defendere, uxorem ducere, uti iussum proficisci, ut accersitum uenire: quoniam & hæc & his similia per sese ipsa neque inhonesta sunt, neque turpia: sed perinde ut à nobis aguntur, ita ipsis actionibus aut probanda fiunt, aut reprehendenda. Propterea in eiusdem omnium rerum generibus, patri parendum esse censent, ueluti si uxorem ducere imperet, aut causas pro reis dicere. Quod enim utrunque in genere ipso, per sese neque honestum, neque turpe est, idcirco si pater iubeat obsequendum est. Sed enim si imperet uxorem ducere, infamem, propudiosam, criminiosam: aut pro reo Catilina aliquo, aut C. Bibulo, aut P. Clodio causam dicere, non scilicet parendum: quoniam accedente aliquo turpitudinis numero, desinunt esse per sese hæc media atq; indifferentia. Non ergo integra est propositio dicenda, aut honesta sunt, quæ imperat pater, aut turpia. Neque ὑγιῆς νόμιμον δειξέμενον uideri potest. Deest enim disjunctioni isti tertium: aut neq; honesta sunt, neq; turpia: quod si additur, potest ita concludi: Nonnunquam est igitur patri parendum.

Quod

Quòd parum æqua reprehensio Epicuri à Plutarcho peracta sit in syllogismi disciplina.

CAP.

VIII.

**P**lutarcho secundo librorum, quos de Homero composuit, imperfecte atq; præpostere atq; inscite syllogismo esse usum Epicurum dicit. Verbaq; ipsa Epicuri ponit: ὁ θάνατος ἔστιν πρὸς ἡμᾶς, τὸ δὲ διαλυθῆναι ἀναδιητῆ, τὸ δὲ ἀναδιητῆρ ἔστιν πρὸς ἡμᾶς. Nam prætermisit (inquit) quod in prima parte sumere debuit: ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις. Tum deinde autem ipso quod omiserat quasi posito concessorq; ad confirmandum aliud utitur.

Progredi autē hic (inquit) syllogismus nisi illo prius posito, non potest. Vere hoc quidē Plutarcho de forma & ordine syllogismi scripsit. Nam si (ut in disciplinis traditur) ita colligere & ratiocinari uelis, sic dici oportet: ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις, καὶ δὲ διαλυθῆναι ἀναδιητῆ, τὸ δὲ ἀναδιητῆρ ἔστιν πρὸς ἡμᾶς. Sed Epicurus cuiusmodi homo est, non inscitia uidetur partē illam syllogismi prætermisisse. Neq; id ei negotium fuit syllogismū tanquam in scholis philosophorum cum numeris omnibus, & cum suis finibus dicere: & profecto quia separatio animi & corporis in morte euidens est, non est ratus necessariam esse eius admonitionē, quod omnibus prorsus erat obuiū: sicuti etiam quod conclusionē syllogismi non in fine posuit, sed in principio. Nam id quoq; non imperite factum quis non uidet? Apud Platonem quoq; multis in locis reperias syllogismos repudiatos, cōuersorq; ordine isto qui in docendo traditur, cum eleganti quadam reprehensionis contentione positos esse.

Mors.

*Solent dicere  
Syllogismi com-  
pionē in prin-  
cipio ponere*

d 4

Quòd

Quod idem Plutarchus evidenti calumnia uerbum ab Epicuro dictū infectatus sit. CAP. IX.

**I**N eodem libro idem Plutarchus eundem Epicurum reprehendit, quod uerbo usus sit parum proprio & alienæ significationis. Ita enim scripsit Epicurus: ὅρϑος ἔμεγ' ἔσθ' ἡ δὲ πᾶσι τῶν ἀλγοῦντων ὑπαίθετος. Non (inquit) παντὶ τῶν ἀλγοῦντων, sed παντὶ ἔαλγόντι dicere oportuit. Detractio enim significanda est doloris, inquit, non dolentis. Nimis minute ac propè etiam subfrigide, Plutarchus in Epicuro accusando λέξας τὴν ῥῆσιν. Has enim curas uocum uerborumq; elegantias, non modo non sectatur Epicurus, sed etiam infectatur.

Quid sint fauissæ Capitolinæ, & quid super eo uerbo M. Varro S. Sulpitio quærenti rescripserit. CAP. X.

**S**eruius Sulpitius iuris ciuiliſ autor, uir bene literatus, scripsit ad M. Varronem, rogauitq; ut rescriberet, quid significaret quod in censorijs libris scriptum esset, id erat, uerbū fauissæ Capitolinæ. Varro rescripsit, in memoria sibi esse, quod Quintus Catulus curator restituēdi Capitolij dixisset, Voluisse se aream Capitolinam deprimere, ut pluribus gradibus in eandem conscenderetur, suggestusq; pro fastigij magnitudine altior fieret, sed facere id non quisse, quoniā fauissæ impedissent. Id esse cellas quasdam & cisternas, quæ in area sub terra essent, ubi reponi solerent signa uetera, quæ ex eo templo collapsa essent, & alia quædam religiose donarijs consecratis. At deinde eadem epistola negat quidem se in literis inuenisse, cur fauissæ dictæ sint. Sed Quintum Valerium Soranum solitū dicere

Fauissæ Capitolinæ.

dicere ait, quos thesauros Græco nomine appellaremus, Theauri flauissæ. præscos Latinos flauissas dixisse, quòd in eos non rude es, argentumq; sed flata signataq; pecunia conderetur. Coniectare igitur se detractam esse ex eo uerbo secundam litteram, & flauissas esse dictas cellas quasdam & specus, quibus æditiu Capitolini uterentur ad custodiendas res ueteres religiosas.

De Sicinio Dentato egregio bellatore multa memoratu digna.

CAP. XI.

**L**vcium Scianum Dentatum, qui tribunus plebis fuit Sicinius Dentatus. Sp. Tarpeio, A. Thremo consulibus, scriptum est in libris annalium, plus quàm credi debeat, strenuum bellatorem fuisse: nomenq; ei factum ob ingentem fortitudinem, appellatumq; esse Achillem Romanum. Is pugnaſſe in hostem dicitur centum & xx. prælijs. Cicatricem auersam nullam, aduersas quinque & quadraginta tulisse. Coronis esse donatum aureis octo, obsidionali una, muralibus tribus, ciuicis quatuordecim, torquibus tribus & octoginta, armillis plus centum sexaginta, hastis duodeuiginti. Phalcris item donatus est quinquies uictisq;. Populi militaria dona habuit multijuga, in his prouocatoria pleraq;: Triumphauit cum imperatoribus suis triumphos nouem.

Achilles Romanus.

Considerata perpenſatq; lex quædam Solonis, speciem habens primorem iniquæ iniustæq; legis, sed ad usum & emolumentum salubritatis penitus repertam.

CAP. XII.

**I**N legibus Solonis illis antiquissimis, quæ Athenis ætibus ligneis incisæ sunt, quasq; latas ab eo, Athenien- Solonis legis sententia.

d s ses

ses (ut sempiternæ manerent) pœnis & religionibus sanxerunt: legē esse Aristoteles refert scriptā ad hanc sententiam: Si ob discordiam dissensionemq; seditio atq; discessio populi in duas partes fieret, & ob eam causam irritatis animis utrinq; arma caperentur, pugnareturq;, tum qui in eo tempore, in eoq; casu ciuilibus discordia, non alterutra parte sese adiunxerit, sed solitarius separatusq; à cōmuni malo ciuitatis secesserit, is domo, patria, fortunisq; omnibus careto, exul, extorrisq; esto. Cum hanc legem Solonis singulari sapientia præditi legissemus, tenuit nos grauis quædā in principio admiratio, requirentes quā ob causam dignos esse pœna existimari, qui se procul à seditione & ciuili pugna remouissent. Tum qui penitus atq; alte usum, ac sententiam legis inspexerat, non ad augendam, sed ad definendam seditionē, legem hanc esse dicebat, & res prorsum se sic habet. Nam si boni homines, qui in principio cōcēdæ seditionis impares fuerint, populumq; percitum & amentem non deterruerint, ad alterutram partem diuisi sese adiunxerint, tum eueniet, ut cum socij partis seorsum utriusq; fuerint, eoq; partes ab ijs, ut maioris autoritatis uiris, temperari ac regi cōperint, concordia per eos potissimum restitui conciliariq; possit, dum & suos apud quos sunt, regunt atq; nutificant, & aduersarios seruos magis cupiunt quam perditos. Hoc idē Phæuorinus philosophus inter fratres quoq;, aut amicos dissidentes oportere fieri censebat, ut qui in medio sunt utriusque partis beniuoli, si in concordia amittenda parū autoritatis, quasi ambigui amici habuerint, tum alter in alteram partem discedat. Ac per id meritum uiam sibi ad utriusq;



utriusq; concordiam muniant. Nunc autem plerique (inquit) partis utriusque amici, quæ si probe faciant, duos litigantes destituunt & relinquunt, deduntq; eos aduocatis maleuolis aut auaris, qui lites animasq; eorum inflament, aut odij studio aut lucri.

Liberos in multitudinis numero etiam unum filium filiam'ue ueteres dixisse. CAP. XIII.

**A**Ntiqui oratores historiarumq; aut carminum scriptores, etiam unum filium filiam'ue, liberos multitudinis numero appellarunt. Id quoq; nos cum in complurium ueterum libris scriptum aliquoties aduerteremus, nunc quoq; in libro Sempronij Afellionis rerum gestarum quinto ita positum esse ostendimus. Is Afellio sub P. Scipione Africano tribunus militum ad Numantiam fuit, resq; eas quibus gerendis ipse interfuit, conscripsit. Eius uerba de Tiberio Graccho tribuno plebis, quo in tempore interfectus in Capitolio est, hæc sunt: Nam Gracchus domo cum proficisceretur, nunquam minus terna, aut quaterna milia hominum sequebantur. Atque inde infra de eodem Graccho ita scripsit: Orare cœpit ut se defenderent, liberosq; suos, eum quem uirilis sexus tum in eo tempore habebat, produci iussit, populoq; commendauit propè flens.

Quòd M. Cato in libro qui inscriptus est contra Tiberium exulem, stitisses uadimonium per litteram dicit, non sterisses. Eiusq; uerbi ratio redita.

CAP. XIII.

**I**N libro uetere M. Cato, qui inscribitur contra Tiberium exulem, scriptum quidem sic erat: Quid si uadimonium

*Stitiffes.* monium capite obuoluto stitiffes? Recte ille stitiffes scripsit. Sed falsi et audaces emendatores, e scripto, per libros stitiffes fecerunt: tanquam stitiffes uanum & nihili uerbum esset, quin potius ipsi nequam & nihili sunt, qui ignorat stitiffes dictum a Catone, quonia sifteretur uadimonium, non staretur.

forz uadimom  
um

Quod antiquitus ætati senectæ potissimum habitum sunt amplii honores, & cur postea ad maritos & patres iisdem istis honores delati sint, atque ibi quædam de capite legis Iuliæ septimo.

C A P. X V.

**A** pud antiquissimos Romanorum neque generi, neque pecunie præstantior honos tribui, quam ætati solitus. Maioresque natum à minoribus colebantur ad deum propere & parentum uice. Atque in omni loco, inque omni specie honoris priores potioresque habiti. A conuiuio quoque (ut scriptum est in antiquitatibus) seniores à minoribus domum reducebantur: eumque more accepisse Romanos à Lacedæmonijs traditum est: apud quos Lycurgi legibus maior rerum omnium honos maiori ætati habebatur. Sed postquam soboles ciuitati necessaria uisa est, & ad prolem populi frequendam præmijs, atque inuitamctis usus fuit, tum antelati quibusdam in rebus, qui uxorem, quique liberos haberet, senioribus neque liberos, neque uxores habentibus. Sicuti capite septimo legis Iuliæ, priori ex consulis fasces sumendi potestas sit, non qui plures annos natus est, sed qui plures liberos quam collega, aut in sua potestate habet, aut bello amisit. Sed si par utriusque numerus liberorum est, maritus, aut qui in numero maritorum est, præfertur. Si uero ambo & mariti, & patres totidem liberorum sunt, tum ille

ille pristinus honos instauratus, & qui maior natu est, prior fasces sumit. Super ijs autem, qui aut cœlibes ambo sunt, aut parē numerum filiorum habēt, aut mariti sunt, & liberos nō habēt, nihil scriptū in lege de ea ætate est. Solitos tamen audio, qui lege potiores essent, fasces primi mensis collegis concedere, aut longe ætate prioribus, aut nobilioribus multo, aut secundum consulatum ineūtibus.

Quoddam Cefellius Vindex à Sulpitio Apollinæri reprehensus est in sensus Vergiliani enarratione.

CAP.

XVI.

**V**Ergilij uersus sunt è libro sexto:

Ille uides pura iuuenis qui nititur hasta,  
 Proxima sorte tenet lucis loca: primus ad auras  
 Aetherias Italo commistus sanguine surget  
 Syluius Albanum nomen, tua posthuma proles:  
 Quem tibi longæuo serum Lauinia coniux  
 Educet syluis regem, regumq; parentem:  
 Vnde genus longa nostrum dominabitur Alba.

Videbantur hæc nequaquam conuenire,

-Tua posthuma proles, &  
 Quem tibi longæuo serum Lauinia coniux  
 Educet syluis regem.

Nam si hic Syluius, ut in omnium fermè annalium monumentis scriptū est, post mortē patris natus est, ob eāq; causam prænomē ei impositū hoc fuit, qua rōne subiectū est:

Quem tibi longæuo serum Lauinia coniux  
 Educet syluis?

Hæc enim uerba significare uideri possunt, Aenea uiuo, ac iam sene, natum ei Syluium & educatum. Itaq; hanc sententiam

sententiam esse uerborum istorū Cefellius opinatus in cōmentario lectionum antiquarū: Posthuma (inquit) proles nō eum significat qui patre mortuo, sed qui postremo loco natus est: sicuti Syluius, qui Aenea iā senē, tardo seroq; partu est editus. Sed huius historiæ autorē nullū idoneum nominat. Syluiū autē post Aeneæ mortē (sicuti diximus) natum multi tradiderūt. Idcirco Apollinaris Sulpitius inter cætera in quibus Cefellium reprehendit, hoc quoq; eius quasi erratū animaduertit. Errorisq; istius hanc esse causam dixit, quòd scriptum ita sit: Quem tibi longæuo, inquit, non seni. Significatio enim est contra historiæ fidem, sed in longum iam æuum & perpetuum recepto, immortalisq; factō. Anchises enim qui hæc dicit ad filium, sciebat eum cum hominum uita discessisset, immortalē indigentem futurū, & longo perpetuoq; æuo potiturū: Hoc sane Apollinaris argute. Sed aliud tamen est longū æuum, aliud perpetuū. Neq; dij longæui appellātur, sed immortales.

Cuiusmodi naturam esse quarundam præpositionū M. Cicero animaduertit, disceptatumq; ibi super eo ipso, quod Cicero obseruauerat.

## CAP.

## XVII.

In & con. **O**bseruatē curiosēq; animaduertit M. Tullius, in, & con, præpositiones, uerbis aut uocabulis præpositas, tunc produci atque protendi, cum literæ sequerentur, quæ primæ sunt in sapiente atq; felice, in alijs autē omnibus correptè pronuntiari. Verba Ciceronis hæc sunt: Quid uero hoc elegantius quod non fit natura, sed quodam instituto? Inclytus dicimus breui prima litera, insanus producta, inhumanus breui, infelix longa. Et ne multis

Inclytus.  
Insanus.  
Inhumanus.  
Infelix.

tis, quibus in uerbis ea primæ literæ sunt, quæ in sapiente  
 atque felice, producte dicuntur: in cæteris uero omnibus,  
 breuiter. Itemq; composuit, consueuit, concrepuit, conse-  
 cit, consule ueritatem, reprehendet, refer ad aureis, proba-  
 bunt. Quere cur ita sit? dicent, probe se iuuari: uoluptati  
 autem aurium morigerari debet oratio. Manifesta quidẽ  
 ratio suauitatis est in his uocibus, de quibus Cicero locu-  
 tus est. Sed quid dicemus de præpositione pro? quæ cum Pro.  
 produci & corripitur soleat, obseruationem hanc tamen M.  
 Tullij aspernata est. Non enim semper producit, cū se-  
 quitur ea litera, quæ prima est in uerbo fecit, quam Cice-  
 ro hanc habere uim significat, ut propter eam rem in, &  
 con, præpositiones producantur. Nã proficisci, & pro- Proficisci.  
 fundere, & profugere, & profanum, & profestum cor- Profundere.  
 repte dicimus: proferre autem, & profligare, & profice- Profugere.  
 re, producte. Cur igitur ea litera, quã Cicero productio- Profanum.  
 nis causam facere obseruauit, nõ in omnibus consimilibus Profestum.  
 eandem uim aut rationis, aut suauitatis tenet, sed aliam uo- Proferre.  
 cem produci facit, aliã corripitur? neq; uero con, particula, Profligare.  
 tum solum producit, cum ea litera de qua Cicero dicit, Proficere.  
 insequitur. Nam & Cato & Sallustius, sænoribus, in-  
 quiunt, coopertus est. Propterea colligatus & connexus,  
 producte dicuntur. Sed tamen uideri potest in ijs quæ po-  
 sui, ob eam causam particula hæc produci, quoniam elidit-  
 tur ex ea n litera. Nam detrimentum literæ, productio-  
 ne syllabæ compensatur. Quod quidem etiam in eo serua-  
 tur, quod est cogo. Neque repugnat quod coëgi & cor-  
 repte dicimus. Non enim salua *σωσε* dicitur à uerbo,  
 quod est cogo.

Quod

Quòd Phædon Socraticus seruus fuit, quodq;  
item alij complusculi seruitutem seruiuerunt.

C A P.

X V I I I.

- Phædon.** **P**Hædon Elidensis ex cohorte illa Socratica fuit, Socraticusq; & Platoni per fuit familiaris. Eius nomini Plato illum librum diuinum de immortalitate animæ dedit. Is Phædon seruus fuit, forma atq; ingenio liberali, & (ut quidā scripserunt) à lenone domino puer ad merendum coactus. Eū Cebes Socraticus hortante Socrate emisse dicitur, habuisseq; in philosophiæ disciplinis. Atque is postea philosophus illustris fuit: sermonesq; eius de Socrate admodum elegantes leguntur. Alij quoq; non pauci serui fuerunt, qui post philosophi clari extiterūt. Ex quibus ille Menippus fuit, cuius libros M. Varro in Satyris emulatus est, quas alij Cynicas, ipse appellat Menippeias. Sed & Theophrasti Peripatetici seruus Pompilius, & Zenonis Stoici seruus, qui Perseus uocatus est: & Epicuri, cui nomen Mus fuit, philosophi non in celebres uixerunt. Diogenes etiam Cynicus seruitutem seruiuit, sed is ex libertate in seruitutem uenum icrat: quem cum emere uellet Xenia des Corinthius, & quid is artificij nouisset percontatus foret: Noui, inquit Diogenes, hominibus liberis imperare. Tum Xenia des responsum eiusdem miratus, emut, & manumisit: filiosq; suos ei tradens, accipe (inquit) liberos meos, quibus imperes. De Epicteto autem philosopho nobili, quod is quoque seruus fuit, recentior est memoria, quàm ut scribi quasi oblitteratum debuerit. Eius Epicteti etiam de se scripti duo uersus feruntur, ex quibus latenter intelligas, non omnes modo dijs exos

fos esse, qui in hac uita cum ærumnarum uarietate luctantur, sed esse arcanas causas, ad quas paucorū potuit peruenire curiositas.

ἄλλος ἐπίηϊτος γένει καὶ σώματι πρὸς,  
καὶ πεινὴ ἴρος, καὶ φίλος ἀθανάσις.

Rescire uerbum quid sit, & quam habeat uerā & propriam significationem. CAP. XIX.

**V**erbum rescire obseruauimus uim habere propriā Rescire. quandam, non ex comuni significatione ceterorum uerborum, quibus eadem præpositio, re, imponitur. Neque ut rescribere, relegere, restituere dicimus, itidem rescire: Nam qui factū aliquod occultius, aut inopinatum in speratumq; cognoscit, is dicitur proprie rescire. Cur autem in hoc uno uerbo re, particula huius sententiæ uim habeat, equidem adhuc quaero. Aliter enim dictum esse rescui, aut rescire apud eos, qui diligēter locuti sunt, nondum inuenimus, quàm super his rebus, quæ aut occulto consilio latuerint, aut contra spem opinionem uel usu uenerint, quanquam ipsum scire de omnibus cōmuniter rebus dicatur, uel aduersis, uel prosperis, uel in speratis, uel expectatis. Næuius in \*Triphalo ita scripsit:

Si unquam quicquam filium rescuero  
Argentum amoris causa sumpsisse mutuum,  
Exemplò illo te ducam, ubi non despuas.

Claudius Quadrigarius in 1. annali:

Ea Lucani ubi rescuierunt sibi per fallacias uerba data esse. Item Quadrigarius in eodem libro in re tristi, & inopinata, uerbo isto ita utitur: Id ubi rescuierunt propinqui obsidum, quos Pontio traditos supra demonstraui-

\*Bap. Pius  
Ityphallo legit.

e mus,

mus, eorum parentes cum propinquis capillo passo in uiam prouolarunt. M. Cato in *iiii. originum*: Deinde dictator iubet postridie magistrum equitum arceſſi. Mit- tam te, ſi uiſ, cum equitibus. Sero eſt, inquit magiſter equi- tum, iam reſciuire.

Quæ uulgo dicuntur uiuaria, id uocabulum ueteres non dixiſſe, & quid pro eo P. Scipio in oratione ad populum, quid poſtea M. Varro in libris de re ruſtica dixerit, uſurpatum.

C A P. X X.

Viuaría.  
Leporaria.  
Ornithones.

**V**iuaria quæ nunc dicuntur ſepta quædã loca, in qui- bus fera uiuæ paſcuntur, M. Varro in lib. de re ru- ſtica *iiii.* dicit leporaria appellari. Verba Var. ſubiecti: Villaticæ paſtionis genera ſunt tria, ornithones, lepora- ria, piſcinæ. Nunc ornithones dico omnium alitum, quæ intra parietes uillæ ſolent paſci. Leporaria te accipere uolo, non ea quæ tritauî noſtri dicebant, ubi ſoli lepores ſint, ſed omnia ſepta ædificia uillæ, quæ ſunt & habent incluſa animalia quæ paſcuntur. Is item infra in eodem li. ita ſcribit, Cum emiſti fundum Thuſculanum à M. Piſo- ne, in leporario apri fuere multi. Viuaría autem quæ nũc uulguſ dicit, ſunt quos *παγαλλεῖορς* Græci appellant, quæ autem leporaria Var. dicit, haud uſquam memini apud ue- tuſtiores ſcriptum. Sed quod apud Scipionem omnium **R**oboraria. etatis ſuæ puriſſime locatum legimus, roboraria aliquot Romæ doctos uiros dicere audiui id ſignificare, quod nos uiuaria dicimus: Apellatãq; eſſe à tabulis roboreis, quibus ſepta eſſent, quod genus ſeptorum uidimus in Italia locis pleriſque. Verba ex oratione eius contra  
Clau.



Clau. Afellii quinta hæc sunt : Vbi agros optime cultos, & uillas expolitissimas uidisset, in his regionibus excelsissimo locorum murum statuere aiebat, inde corrigere uiam alijs per uineas medias, alijs per roborarium atq; piscinam, alijs per uillam. Lacus uero & stagna, quæ piscibus uiuis coërcentur clausa, suo atq; proprio nomine piscinas nominauerunt. Apiaria quoq; uulgus dicit loca, in quibus siti aluci apu: sed neminẽ eorum fermè, qui in corrupte locuti sunt, aut scripsisse memini, aut dixisse. M. autem Var. de re rustica III. μελισσῶνες, ut ἀμπελῶνες, idest, ἀφιδῶνες inquit, ita facere oportet, quæ quidem mellaria appellabant. Sed hoc uerbum quo Var. usus est, græcum est: nam μελισσῶνες ita dicuntur.

Piscinæ.

Apiaria.

Melissones.

Mellaria.

Super eo sidere, quid Græci ἀμαξαρ, nos septentriones uocamus, ac de utriusque uocabuli ratione & origine.

## CAP. XXI.

**A**B Aegina in Pyraeum complusculi earundem disciplinarum sectatores Græci Romaniq; homines eadem in nauī transnūtebamus : nox fuit, & clemens mare, & anni æstas, cœlumq; liquide serenum : sedebamus ergo in puppi simul uniuersi, & lucentia sidera considerabamus: Tum quispiam ex ijs, qui eodẽ in numero græcas res eruditi erant, quid ἀμαξα esset, quid ἀρκῆς, quid βῶτης, & quenam maior ἀρκῆς & quæ minor, & cur ita appellata, & quā in partẽ procedentis noctis spatium mouerentur, & quamobrem Homerus solam eam non occidere dicat, cum & quædam alia scite, tum ista omnia, ac perite differebat: hic ego ad nostros iuuenes cōuerto, & quid inquam, uos opici dicitis mihi? quare quod

c 2

ἀμαξαρ

**Septentriones.** ἑπταστήριον Græci uocant, nos septentriones uocamus. Non enim satis est quod septem stellas uidemus, sed quid hoc totum, quod septentriones dicimus, significet, scire in quâ id prolixius uolo. Tum quispiam ex ijs, qui se ad literas memoriasq; ueteres dediderat: Vulgus, inquit, grammaticorum septentriones à solo numero stellarum dictū pu-

**Triones.** tat. Triones enim per sese nihil significare aiunt, sed uo-

**Quinquatrus.** cabuli esse supplementum, sicut in eo, quod quinquatrus dicamus, quod quinq; ab idibus dierū numerus sit, atrus nihil, sed ego quidem cum Lelio, et M. Var. sentio qui triones rustico uocabulo boues appellatos scribunt, quasi quosdam teriones, hoc est, arandæ colendæq; terræ idoneos. Itaq; hoc sidus, quod à figura posituraq; ipsa quia simile plaustrum uidetur, antiqui Græcorum ἑπταστήριον dixerunt, nostri quoq; ueteres à bubus iunctis septentriones appellarunt, id est à septem stellis, ex quibus quasi iuncti triones figurantur. Præter hanc, inquit opinionē, id quoq; Varro addit, dubitare sese, an propterea magis hæc septē stellæ triones appellatæ sint, quia ita sunt sitæ, ut ternæ stellæ proximæ quæq; inter sese faciant trigona, id est, triquetras figuras. Ex his duabus rationibus quas ille dixit, quod posterius est, subtilius elegantiusq; uisum est. Intuētibus enim nobis in illud, ita propemodum res erat, ut ea forma esset, ut triquetra uideretur.

De uento Iapyge, deq; aliorum uentorum uocabulis regionibusq;, accepta à Phauorini sermonibus,

## CAP. XXII.

**A** pud mensam Phauorini in conuiuio familiari legi solitū erat aut uetus carmen Melici poetæ, aut historia

ria partim græcæ ligua, aliàs latina. Legebatur ergo tūc  
 ibi in carmine latino ἰάπωνξ uentus, quaesitumq; est, quis Iapyx  
 hic uentus, & quibus ex locis spiraret, & quæ tam in=  
 frequentius uocabuli ratio esset. Atq; etiam petebamus, ut  
 super ceterorū nomunibus regionibusq; ipse nos docere  
 uellet: quia uulgo neq; de appellationibus eorum, neq; de  
 finibus, neq; de numero conueniret. Tum Phauorinus ita  
 fabulatus est: Satis inquit, notū est, limites regionesq; esse  
 cœli quatuor, exortū, occasum, meridiem, septentrionem. Ventorum de  
scriptio,  
 Exortus & occasus mobilia & uaria sunt. Meridies se=  
 ptentrionesq; statu perpetuo stant & manēt. Oritur enim  
 sol non indidem semper, sed aut æquinoctialis oriens di=  
 citur, cum in circulo currit, qui appellatur ἰσημερινός, aut  
 ἰσημερινός, aut solstitialis, aut brumalis, quæ sunt ἑσθηρια  
 τροπαὶ καὶ χειμερινοί. Item cadit sol nō in eundē semper  
 locum: fit enim similiter occasus eius, aut æquinoctialis,  
 aut solstitialis, aut brumalis. Qui uentus igitur ab orien=  
 te uerno, id est æquinoctiali uenit, nominatur Eurvs ficto Eurus.  
 uocabulo, ut isti ἰσημερινοὶ αἰνῶν, ἀπὸ τῆς ἰσῆριν. Is  
 alio quoq; à Græcis nomine ἀπηνιότης, à Romanis nau=Apeliotes.  
 ticus subsolanus cognominatur. Sed qui ab æstiuæ, & sol=Subsolanus.  
 stitiali orientis meta uenit, latine aquilo, boreas græce di=Aquilo.  
Boreas.  
 citur, eumq; propterea quidam dicunt ab Homero αἰθρη  
 κνήτην appellatum. Boream autem putant dictum ἀπὸ  
 τῆς βοῆς, quoniam fit uiolenti flatus & sonori: Tertius  
 uentus, qui ab oriente hyberno spirat, uulturnum Roma Vulturnus.  
 ni uocant. Eum pleriq; Græci μύστο nomine, quod inter  
 notum & curum sit, ὀβρόνοτον appellant. Hi sunt igitur Euronotus.  
 tres uenti orientales, aquilo, uulturnus, eurus, quorū me=  
c 3 dius

Caurus.  
Argestes.  
Fauonius.  
Zephyrus.  
Africus.  
Lips.

meridionalem e-  
mendat ex  
almasio cella  
Aug. Anst. Astal  
id. m. No. 8.

Septentriona-  
rius.  
ἀπαρτησίας.

dius eurus est. His oppositi & contrarij sunt alij tres  
occidui, caurus, quem solent Græci ἀγρέσιον uocare: is ad-  
uersus aquilonem flat. Item alter fauonius, qui græce uo-  
catur ζέφυρος. is aduersus curum flat. Tertius africanus, qui  
græce uocatur λιψ. is aduersus uulturnum flat. Eæ duæ  
regiones cœli orientis occidentisq; inter sese aduersæ sex  
habere uentos uidentur. Meridies autem quoniam certo  
atq; fixo limite est, unum meridionalem uentum habet, is  
latine auster, græce νότος nominatur, quoniam est nebu-  
losus atq; humectus: uot is enim græce humor nominatur.  
Septentriones autem habent ob eandem causam unum: is  
obiectus directusq; in austrum, latine septentrionarius,  
græce ἀπαρτησίας appellatur. Ex his octo uentis, alij qua-  
tuor detrahunt uentos, atque id facere se dicunt Homero  
autore, qui solos quatuor uentos nouerit, eurus, austrū,  
aquilonem, fauonium. Versus Homeri sunt:

Σὺν δ' εὔρος τ' ἔπεισε ζέφυρος τε νότος τε Δυσαῖς  
καὶ βορέης ἀβρηζυέτης μέγα κῦμα κολίνδωρ.

A quatuor cœli partibus, quas quasi primas nominau-  
mus, oriente scilicet atq; occidente latioribus atq; simpli-  
cibus, non tripartitis: Partim autem sunt, qui pro V I I I.  
X I I. faciunt, inter hos, quatuor in media loca inferētes.  
cum meridie septentriones, eadem ratione, qua secundi  
quatuor intersiti sunt inter primores duos apud oriētem  
occidentemq; Sunt porro alia quedam nomina quasi pe-  
culiarium uentorum, quæ incolæ in suis quicq; regionibus  
fecerunt, aut ex locorum uocabulis, in quibus pollent, aut  
ex aliqua causa, quæ ad faciendum uocabulum acciderat.  
Nostri nanq; Galli uentum ex sua terra flantem, quem  
sæuisimū

ſauiffimum patiuntur, circium appellant, à turbine (opi- Circius.  
nor) eius ac uertigine: ἰάπυρα ex ipſius Appuliæ oræ pro- Iapyx.  
ficiſcentem quaſi ſinibus, Appuli eodem quo ipſi nomine  
iapygem dicunt. Eum eſſe propemodū caurum exiſtimo. Caurus.  
Nam & eſt occidentalis, & uidetur aduerſus curum fla-  
re. Itaq; Vergilius Cleopatram è nauali prælio in Aegy-  
ptum fugientem uento iapyge ferri ait: equum quoque  
Appulum eodem quo uentum uocabulo iapygem appel-  
lauit. Eſt etiam uentus nomine cæcias, quem Ariſtoteles Cæcia.  
ita flare dicit, ut nubes nō procul propellat, ſed ut ad ſeſe  
uocet, ex quo uerſum iſtum prouerbiale factum ait:

καὶ ἐφ' αὐτὸν ἕλκων ὡς ὁ κραιίας νέφος.

Præter hos autem, quos dixi, ſunt alij plurifariam uenti  
cōmentitij, ſuæ quiſq; regionis indigenæ, ut eſt Horatia-  
nus quoq; ille atabulus, quos ipſe quoq; executurus fui: Atabulus.  
addidiſſemq; eos, qui eteſiæ & prodromi appellatur, qui Eteſiæ.  
certo tēpore anni, cū canis oritur, ex alia atq; alia parte  
coeli ſpirāt, rationeſq; omniū uocabulorū (quia plus pau-  
lō adbibī) effudiſſem, niſi multa iam prorsus omnibus uo-  
bis reticentibus uerba feciſſem, quaſi fieret à me ἀπορίας  
ἐπιδεικτική. In cōuiuio autē frequenti loqui ſolum unum,  
neq; honeſtū eſt (inquit) neq; commodū: Hæc nobis Pha-  
uorinus in eo quo dixi tempore apud menſam ſuā ſumma  
cum elegantia uerborū totiuſq; ſermonis comitate atque  
gratia denarravit. Sed quod ait uentū, qui ex terra Gal-  
lia flaret, circium appellari, M. Cato in libris originum  
eum uentū cercium dicit, non circium. Nam cum de Hi-  
ſpanis Alpinis ſcriberet, qui circa Iberum colunt, uerba  
hæc poſuit: Sunt in his regionibus ferrariæ argentifodinæ Argentifodinx.  
e 4 pulcher

*pulcherrimæ: Mons ex sale micro magnus: quantum de-  
mas, tantũ accrescit. Ventus cereius cum loquere, buccam  
implet. Armatum hominẽ, plaustrum oneratum percellit.  
Quod supra autem dixi innotias ex alia & alia parte  
cœli flare, haud scio an secutus opinionẽ multorum, te-  
mere dixerim. P. Nigidij in 11. librorum, quos de uento  
composuit, uerba hæc sunt:*

*Et austri anniuersarij secundo sole flant. Consideran-  
dum igitur est, quid sit secundo sole.*

*Consultatio dijudicatioq; locorum facta ex  
comœdia Menandri, & Cæcilij, quæ Plotium  
inscripta est.*

C A P. X X I I I.

**C**omœdias lectitamus nostrorum poetarum sumptas  
ac uersas de Græcis, Menãdro, ac Posidio, aut Apol-  
odoro, aut Alexide, & quibusdã itẽ alijs comicis. At qui  
cum legimus eas, nihil sanè displicent, quin lepide quoq;  
& uenuste scriptæ uideãtur, prorsus ut melius posse fieri  
nihil censeas. At enim si cõferas & cõponas græca ipsa,  
unde illa uenerunt, ac singula consideratè atq; apte iun-  
ctis, & alternis lectionibus cõmittas, oppido quàm iacere  
atq; sordere incipiunt quæ latina sunt: ita græcarũ, quas  
emulari nequiuerũt, facetijs atq; luminibus obsolescunt.  
Nuper adeo usus huius rei nobis uenit: Cæcilij Plotium  
legebamus, haudquaquam mihi, & qui aderant, displice-  
bat. Libitũ est Menandri quoq; Plotiũ legere, à quo istã  
comœdiã uerterat. Sed enim postquam in manus Menan-  
der uenit, à principio statim, (dij boni) quantum stupere,  
atq; frigere, quãtumq; nutare à Menãdro Cæcilius usus  
est: Diomedis hercle arma & Glauci, non dispari magis  
pretio

Plotium co-  
mœdia.

pretio aestimata sunt. Accesserat dehinc lectio ad eum locum, in quo maritus senex super uxore diuite atque deformi querebatur, quod ancillam suam, nō in scito puellam ministerio, & facie non illiberali, coactus erat uenūdare, suspectam uxori quasi pellicem. Nihil dicam ego quancū diffērat uersus utriusq; eximius: sit satis, alijs ad iudicium faciendum exponi. Menander sic:

ἐπὶ ἀμφοτέραν ἴμ' ἐπὶ κληροῦ ἢ μίλλῃν καθύβδησεν  
κατ' ὀργασσάμενός με, καὶ περιβόητον ἔργον  
ἐκ τῆς οἰκίας ἐξέβαλε πλὴν λυπῶσαν, ἢν βούλετο.  
ἴμ' ἐπιβλέπωσι πάντες εἰς τὸ κρεωβύλης πρόσωπον,  
ἢ γ' εὐγνωστος εἶχέ με γυνὴ δ' ἑσπινοῖα.  
καὶ πλὴν ὄψιν ὡς ἐκτίσαστο ἕνος ἐν πιθήκοις  
τί τὸ λεγόμενον εἰσι δὴ τῶν σιωπῶν βούλεμαι.  
πλὴν νύκτα πλὴν πολλῶν κεικῶν ἀρχηγόν.  
οἴμοι κρεωβύλην λαβεῖν ἐμέ, καὶ δέκα τάλαντα,  
\* γύναιον οὕτω τηχίως. εἴ τ' εἰς τὸ φρύαγμα  
εἴ πως ἀνυπόσαθον. Δία κ' ἄν δλύμπιον,  
καὶ ἀθηνᾶν οὐδαμῶς παιδισχάριον, θεραπευτικὸν δ' εἰ  
λόγῳ τὰ χιόν. ἀπαγέδω δέ τις ἢ ἄρ' ἀντισσαγόρι.

Cæcilius autem sic:

Senex: Is demum miser est, qui arumnam suam nequit  
Occultare. ferre ita me uxor forma, & factis facit.  
Si taceam, tamen iudicium est, quæ nisi dotem, omnia  
Quæ nolis, habet: qui sapit de me discet, qui quasi  
Ab hoste captus libere seruo, salua urbe atque arce.  
Quæ mihi quicquid placet, eo priuatum, uin' me seruatum?  
Dum eius mortem in hio, egomet uiuo mortuus  
Inter uiuos. Ea me, clam se, cum mea ancilla ait

e s

Consue

Portalisb.

γυναικῶν.

Consuetum, id me arguit, ita plorando, orando,  
 Instando, atque obiurgando me obtudit, uti eam  
 Venundarem: nunc credo inter suas æqualeis  
 Et cognatas sermonem serit: Quæ nostrarum fuit  
 Integra etatula: quæ hoc itidem à viro  
 Impetravit suo, quod ego anus modo  
 Effeci, pellice ut meum priuarem uirum?  
 Hæc erunt consilia hodie, differor sermone miser.

Præter uenustatē autem rerum atq; uerborum, in duobus  
 libris nequaquā parem, in hoc equidem solo animum atten-  
 dere, quod Menæder præclare & apposite & facete scri-  
 psit, ea Cæcilius nequaquam potuit, & quidem conatus  
 enarrare. Sed quasi minime probāda prætermisit, & alia  
 nescio, quæ inimica inculcauit: & illud Menandri de uita  
 hominū media sumptum, simplex, & uerum, & delecta-  
 bile, nescio quo pacto omisit. Idem enim ille maritus se-  
 nex cum altero sene uicino colloquens, & uxoris locu-  
 pletis superbiam deprecans, hæc ait:

ἔχω δ' ἐπίκληρον λαμίαν οὐκ ἀρκάσσοι  
 τῆ τ' οὐχὶ κυρίαν τῆς οἰκίας, καὶ τῶν ἀρσῶν,

Fortassis. καὶ πάντων αὐτ' ἐκείνης ἔχουμι \* ἀπ' ὅλων χαλεπῶν  
 ἀπόλλων. χαλεπώτατον, ἀπασί δ' ἀρχαία ἐστίν οὐκ ἐμοὶ μόνῳ  
 ἢ ὅ πολὺ μᾶλλον θυγατρί. πρᾶγμα  
 ἀμαχορ λέγεις εὖ οἶδα.

Cæcilius uero hoc in loco ridiculus magis, quàm personæ  
 isti, quam tractabat, aptus atque cōueniens uideri maluit,  
 sic enim hæc corruptit:

Sed tua morosa ne uxor quæso est? Quam rogas?  
 Qui tandem? Tædet mentionis: quæ mihi ubi domum

Adueni,



Adueni, ac sedi, ex templo suauium datat, ieiuna anima  
 Nihil peccat de suauio, ut deuomas uolt, q. foris potaueris  
 Quid de illo quoq; loco in utraq; comœdia posito asti=  
 mari debeat, manifestū est. Cuius loci hæc fermè sentētia.  
 Filia hominis pauperis in peruigilio uitata est. Ea res clā  
 patre fuit, & habebatur pro uirgine: ex eo uitio graui=  
 da mensibus exactis parturit. Seruus bonæ frugi, cū pro  
 foribus domus staret, & propinquare partum herili fi=  
 liae, atq; omnino uitium esse oblatum ignoraret, gemitū  
 & ploratu audit puellæ in puerperio enitētis: timet, ira=  
 scitur, suspicatur, miseretur, dolet. Hi omnes motus eius  
 affectionesq; animi in græca quidem comœdia mirabili=  
 ter acres & illustres, apud Cæcilium autem pigra hæc  
 omnia, & à rerum dignitate atq; gratia uacua sunt. Post  
 ubi idem seruus percontando quid acciderat, reperit, has  
 apud Menandrum uoces facit:

ὦ τῆς κεκοιμάωων ὅς ἔς ἂν πένης γαμῆ

καὶ παιδοποιεῖ. ὡς ἀλόγιστος ἔς ἀνῆρ.

ὅς μήτε φυλακῆν τῶν ἀναγκαίων ἔχῃ.

εἰ μήτ' ἀνατρίχισι ἐς τὰ κοινὰ το βίῃ

ἐπαμφίεσθ' ἄντα τῆσ χύμασιν.

ἀλλ' ἐν ἀνακατακνήῳ καὶ ταλαιπώρῳ βίῳ,

χειμαξόμυθος ἡτῶν μὲ ἀνιάρῳ δ' ἔχων τὸ μέρος,

ἀπάντων ἀγαθῶν οὐ δυνάμυθος

ὑπὲρ γὰρ ἑνὸς ἀλέγων, ἀπαντας νοθεύδ.

Ad horum autem sinceritatem ueritatemq; uerborū,  
 an aspirauerit Cæcilium consideremus. Versus sunt hi Cæ  
 cilij, trunca quædam ex Menandro dicentis, & consarci  
 nantis uerba tragici tumoris:

Is demum

Peruigilium  
 utrum noctua  
 qua vigiliæ in  
 uentura uerpe  
 tam nocte huius

Fortassis.  
 ἀνατρίχισι.

Is demum infortunatus est homo pauper,  
 Qui educit in egestate liberos: cui fortuna  
 Et res est ut continuo pateat. nam opulento famam  
 Facile occultat factio.

Itaque, ut supra dixi, cum hæc Cæcilij uerba seorsum  
 lego neutiquam uidentur ingrata ignauaq;. Cum autem  
 græca comparo & contendo, non puto Cæcilium sequi  
 debuisse, quod assequi nequiret.

De uetere parcimonia, deq; antiquis legibus  
 sumptuarijs.

CAP. XXIII.

**P**arsimonia apud ueteres Romanos & uictus atque  
 cœnarum tenuitas non domestica solum obserua-  
 tione ac disciplina, sed publica quoq; animaduersione le-  
 gumq; complurium sanctionibus custodita est. Legi adeo  
 nuper in Capitonis Atteij collectaneis senatus decretũ ue-  
 tus, C. Fannio, & M. Valerio Messala C O S S. factum,  
 in quo iubentur principes ciuitatis, qui ludis Megalensi-  
 bus antiquo ritu mutitarent, id est, mutua inter sese cõui-  
 uia agitarèt, iurare apud C O S S. uerbis cõceptis, nõ am-  
 plius in singulas cœnas sumptus esse facturos, quàm cen-  
 tenos uicenosq; æris, præter holus & far & uinum, ne-  
 que uino alienigena, sed patrio usuros: neque argenti in  
 conuiuio plus pondo, quàm libras centum illaturos: sed  
 post id senatuscon. lex Fannia lata est, quæ ludis Roma-  
 nis, itè ludis plebeis, & saturnalibus, & alijs quibusdam  
 diebus in singulos dies centenos æris insumi cõcessit, de-  
 cemq; alijs diebus in singulis mensibus tricenos: ceteris  
 autem omnibus diebus denos. Hanc Lucilius poëta le-  
 gem signat, cum dicit:

Fannij

*alenses ludi qui ce-  
 lebantur in somptu-  
 ribus magna mactes  
 pectus*

*Vinũ alienige-  
 nez.  
 Fannia lex.*

Fannij centusisq; misellos.

In quo errauerunt quidam commentariorum in Lucilium  
 scriptores, quod putauerūt Fānia lege perpetuos in omni  
 dierum genus centenos æris statutos. Centum enim æris  
 Fānius cōstituit, sicuti suprā dixi, festis, quibusdā diebus,  
 eosq; ipsos dies nominauit. Aliorū autem dierū omnīū in  
 singulos dies sumptus inclusit intra æris aliās tricenos,  
 aliās denos. Lex deinde Licinia rogata est, *que cū certis* Licinia lex.  
 diebus sicuti Fannia cētenos æris impendi permisisset, nu  
 ptijs duccenos indulgit, ceterisq; diebus statuit æris trice  
 nos: cum & carnis aridæ, & salsamenti certa pondera  
 in singulos dies constituerit. Sed quicquid esset tum è ter  
 ra, uite, arboreq; promiscue atq; indefinite largita est. Hu  
 ius legis Lælius poëta meminit in Crotopægnijs. Verba *uid. Adrian*  
 Lælij hæc sunt: Quibus hæc dūm, qui ad epulas fuit alla- *Jun. Anima*  
 tus, dimissum, cœnamq; ita ut lex Licinia sanxisset pomis *et 1. 6. c. 1.*  
 holeribusq; instructam: Lex Licinia, inquit, introducitur, *et Aemilian*  
 lux liquida hæcdo redditur. Lucilius quoq; legis istius me *mat. lect. 10.*  
 minit in his uerbis: Legem uitemus Licini. Postea L. Syl- *Scalig. 1. 2. c. 3.*  
 la dictator, cum legibus istis situ atque senio obliteratis,  
 pleriq; in patrimonijs amplis belluarentur, & familiam  
 pecuniamq; suam prandiorum gurgitibus prolussissent, le  
 gem ad populum tulit, qua cautū est, ut calendis, idibus,  
 nonisq; diebus ludorum, & ferijs quibusdam solenni  
 bus *h. s.* tricenos in cœnam insumere ius potestasq; esset:  
 ceteris autem alijs diebus omnibus, non amplius ternos.  
 Præter has leges, Aemiliam quoque legem inuenimus, Aemilia lex.  
 qua lege uon sumptus cœnarum, sed ciborum genus, & Antia lex.  
 modus præfinitus est. Lex deinde Antia præter sumptum eris

**Iulia lex.** eris id etiã sanxit, ut qui magistratus esset, magistratũ ue capturus esset, ne quò ad cœnam nisi ad certas personas itaret. Postremo lex Iulia ad populum peruenit, Cæsare Augusto imperante, qua profestis quidem diebus ducenti finiuntur: calendis, idibus, nonis, & alijs quibusdam festiuis trecenti: nuptijs autem & repotijs h. s. millies esse. Etiam dicit Capito Atteius edictum, diuine Augusti, an Tiberij Cæsaris non satis commemorari: quo dicto per dierum uarias solennitates, à ccc. h. s. adusque duo milia sumptus cœnarum propagatus est, ut his saltem finibus luxuriæ efferuescentis æstus coërceretur.

Quid Græci ἀναλογία, quid contra ἀνωμαλία uocent.

C A P. X X V.

**Analogia.**  
**Anomalia.**

**Aristarchus.**  
**Crates.**

**I**N latino sermone, sicut in græco alij ἀναλογία sequentem putauerunt, alij ἀνωμαλία. Αναλογία est similitum similis declinatio, quam quidam latine proportionem uocant. Ανωμαλία est inæqualitas declinationum consuetudinem sequens. Duo autem Græci grammatici illustres, Aristarchus & Crates, summa ope, ille ἀναλογία, hic ἀνωμαλία defensitauerunt. M. Varronis liber ad Cicronem de lingua latina octauus, nullam esse obseruationem similitum docet. Itaq; in omnibus penè uerbis consuetudinem dominari ostēdit. Sicuti cum dicimus, inquit, lupus lupi, probus probi, & lepus leporis. Item paro paraui, lauo laui, pūgo pupugi, tundo tutudi, et pingo pinxi. Cumq; inquit, a cœno, & prædeo & potō, & cœnatus sum, & pransus sum, & potus sum dicamus, & astringor, tũ & extergor, & lauor, astringi, & extersi, & laui dicimus. Item cum dicamus ab osco, thusco, græco, osce, thusce, græce

græce. A Gallo tamen & à Mauro gallice & maurice dicimus. Item à probus probe, à doctus docte, sed à rarus non dicitur rare, sed alij raro dicunt, alij rarenter. Idem <sup>Raro.</sup> <sup>Rarenter.</sup> M. Varro in eodè libro: Sèntior, inquit, nemo dicit, & id per se nihil est, assentior tamen ferè omnes dicūt. Sisenna <sup>Assentio.</sup> unus assentio in senatu dicebat, & eū postea multi secuti, neq; tamen uincere consuetudinem potuerunt. Sed idem Varro in alijs libris multa pro *ἀσθησία* tuenda scripsit: Sunt igitur hi tanquam loci quidam communes, contra *ἀσθησίαν* dicere, & item rursus pro *ἀσθησία*.

Sermones M. Frontonis, Phauorini philosophi de generibus colorum, uocabulisq; eorum græcis & latinis, atq; inibi color spadix, & cuiusmodi sit.

## CAP. XXVI.

**P**hauorinus philosophus, cum ad M. Frōtonem consularem pedibus ægrum uiseret, uoluit me quoq; ad eum secum ire. Ac deinde cum ibi apud Frontonem plerisque uiris doctis præsentibus, sermones de coloribus uocabulisq; eorum agitentur, quod multiplex colorum facies, appellationes autem incertæ & exiguæ forent: Plura, inquit, sunt Phauorinus in sensibus oculorū, quàm in uerbis uocibusq; colorum discrimina. Nam ut alias eorum concinnitates omittamus, simplices isti, rufi & uirides colores, singula quidem uocabula, multas autem species differentes habent. Atq; eam uocum inopiam in lingua magis latina uideo, quàm græca: quippe qua rufus color à rubore quidem appellatus est: Sed cum aliter rubeat ignis, aliter sanguis, aliter ostrum, aliter crocus, has singulas rufi uarietates, latina oratio singulis proprijsq; uocabulis

Rufus color.  
Ruber.

Fuluus.  
Flauus.  
Rubidus.  
Phœniceus.  
Rutilus.  
Luteus.  
Spadix.

cabulis non demonstrat, omniaq; ista significat una ruboris appellatione: cum tamen ex ipsis rebus uocabula colorum mutuëtur, & igneum aliquid dicit, & flammeū, & sanguineum, & croceū, & ostrimum, & aureum. Rufus enim color, & ruber nihil à uocabulo rufi differunt, neq; proprietates eius omnes declarāt. *ἔρυθρός ἢ καὶ πυρρὸς, καὶ ἔρυθρός, καὶ ποικίλος* scilicet, habere quasdam distantias coloris rufi uidentur, uel augentes eum, uel remittentes, uel mista quadam specie temperantes. Tum Fronto ad Phaurorum, non inficias, inquit, imus, quin lingua græca, quam tu uidere legisse, prolixior fusiorq; sit, quam nostra. Sed in ijs tamē coloribus quibus modo dixisti, designandis, nō perinde inopes sumus, ut tibi uidemur. Nō enim hæc sunt sola uocabula rufum colorem demonstrantia, quæ tu modo dixisti, rufus, & ruber: sed alia quoque habemus plura, quam quæ dicta abs te græca sunt. Fuluus enim & flauus & rubidus, & phœniceus, & rutilus, & luteus, & spadix, appellationes sunt rufi coloris, aut acuentes eum, quasi incendētes, aut cum colore uiridi miscētes, aut nigro infuscantes, aut uirenti sensim albo illuminantes. Nam phœniceus, quem tu græce *ποικίλος* dixisti, noster est: & rutilus, & spadix phœnicei *σπώδιον*, qui factus græce, noster est, exhuberantiam splendoremq; significat ruboris: quales sunt fructus palmæ arboris non admodum sole incocti, unde spadix & phœnicei nomen est. Spadica enim Dorici uocant auulsum è palma termitē cum fructu. Fuluus aut uidetur de rufo atq; uiridi mistus, in alijs plus uiridis, in alijs plus rufi habere. Sic poëta uerborum diligentissimus, fuluam aquilam dicit & iaspidem, fuluos

fuluos galeros, & fuluum aurum, & arenam fuluam, & fuluum leonē. Sicq; Ennius in annalibus fuluo ere dixit. Flauus contra uidetur ex uiridi, & rufo, & albo concretus. Sic flauentes comæ, & quod mirari quosdam uideo, frondes olearū è Vergilio dicuntur flauæ. Sic multo antè Pacuuius aquam flauam dixit, & flauum puluerem: cuius uersus (quoniam sunt iucundissimi) libens commemori:

Cedo tamen pedem lymphis flauis flauum ut puluerē,  
Manibus ijsdē, quibus Ulyssi sæpe permulsi, abluam?

Lassitudinemq; nimiam manuum mollitudine.

Rubidus autē est rufus atrore & nigrore multo mixtus.

Rubidus.

Luteus contra, rufus color est dilucidior: unde eius quoq; nomen esse factū uidetur. Non ergo, inquit, mi Phauorine species rufi coloris plures apud Græcos, quàm apud nos nominatur. Sed ne uiridis quidem color pluribus ab illis, quàm à nobis uocabulis dicitur. Neq; nō potuit Verg. colorem equi significare uiridem, uolens cæruleum magis di cere equum quàm glaucum. Sed maluit uerbo uti notiore græco, quàm inusitato latino. Nostris autem latinis uetibus cœsia dicta est, quæ à Græcis Ναικώπις: ut Nigidius ait, de colore cœli, quasi cœlia. Postquàm hæc Fronto dixit, tum Phauorinus scientiā rerum uberem, uerborumq; eius elegantiam exosculatus, absq; te, inquit, uno forsitan lingua profecto Græca longe anteisset, sed tu mi Fronto, quod in uersu Homérico est, id facies:

Cæruleus.  
Glaucus.

Cœsia.  
Glaucopis.

Καὶ νῆκω ἐπ' ἀρετῆν ἀμφοτέρων ἔθηκες.

Sed cum omnia libens audiui, quæ peritissime dixisti, tum maxime quod uarietatem flauī coloris enarrasti, fecistiq; ut intelligerem uerba illa ex annali XIII. Ennij amœ-  
f nissima

nissima, quæ minime intelligebam:

Verrunt extemplo placide mare marmore flauo.

Cæruleum spumat mare conferta rate pulsum.

Non enim uidebatur cæruleum mare cum marmore flæuo conuenire. Sed cum sit ita, ut dixisti, flauus color uiridi & albo mistus, pulcherrime prorsus spumas uirentis maris, flauo marmore appellauit.

Quid T. Castritius existimauerit super Sallustij uerbis & Demosthenis, quibus alter Philippū descripsit, alter Sertorium. CAP. XXVII.

**V**ERBA sunt hæc grauiā atque illustriā de rege Philippo Demosthenis: ἰώρων ὃ αὐτὸν φιλιπποῦ πρὸς δὲ ἡμῖν ὁ ἀγὼν, ἐπὶ ῥῆχῆς, καὶ δὴωασίας, τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκεκομμένον, τὴν κλεῖν καίκαρστα, τὴν χεῖρα, καὶ οὐλέως πεπηρωμένον, πᾶν ὅτι ἄρ βυληθῆ μέρος ἢ τύχη καὶ σώματος πδρελιάδ), τὴτο προεῖμενον, ἔσε καὶ λοιπὸν μετὰ ἡμῶν καὶ δόξης ἵπν. Hæc emulari uolens Sallustius, de Sertorio duce in historijs ita scripsit: Magna gloria\* tribus milibus in Hispaniam T. Didio imperante, magno usu bello Marsico, paratu militum & armorum fuit. Multaq; tum ductu eius, quæ rapta primo per ignobilitatē, deinde per inuidiā scriptorum, celebrata sunt, quæ eminus faciem suam ostentabant, aliquot aduersis cicatricibus, & effosso oculo, quo ille dehonestamento corporis maxime letabatur. Neque illis anxius, quia reliqua gloriosius retinebat. De utriusq; his uerbis T. Castritius cum pensitaret: non ne, inquit, ultra naturæ modum humanæ est, dehonestamento corporis letari? Siquidem letitia dicitur exultatio quedā animi, cum gaudio effruentiore, euentu rerum expetitarum.

Quanto

tribunus militū in Hispania T. Didius imperator.

Letitia.

Ayuntamiento de Madrid



Quanto illud syncerius & humanius, magisq; omnibus conueniens πᾶρ ὅτι ἀρ βυληθῆ μέρος ἢ τύχη ἤ σώματος παρελείδη, τῶτο προίμενον. Quibus uerbis, inquit, ostenditur Philippus non ut Sertorius corporis debonestamento lætus, quod est, inquit, insolens & immodicum, sed præ studio laudis & honoris, iacturarum damnorumq; corporis contemptor, qui singulos artus suos fortunæ prodigēdos daret, quæstu atq; compendio gloriarum.

Non esse compertum, cui deo rem diuinam fieri oporteat, cum terra mouetur uiribus.

CAP.

XXVIII.

Quænam esse causa uideatur quamobrem terræ motus fiant, non modo his communibus hominum sensibus opinionibusq; compertum non est, sed ne inter physicas quidē philosophias satis constitit, uentorum ne ui accidant, specus hiatusq; terræ subeuntium, an aquarum subter in terrarum cauis undantium fluctibus pulsibusq; ita uti uidentur existimasse antiquissimi Græcorū, qui Neptunum Ἰννοσίγαιον, καὶ σεισχοβον appellauerunt: an cuius aliæ rei causa, alterius ue dei ui ac numine, nondum etiam (sicut diximus) pro certo creditum. Propterea ueteres Romani cum in omnibus alijs uitæ officijs, tum in constituendis religionibus, atque in dijs immortalibus animaduertendis castissimi cautissimiq;, ubi terram mouisse senserant, nuntiatum ue erat, ferias eius rei causa edicto imperabant. Sed dei nomen, ita uti solet, cui seruari ferias oporteret, statuere & edicere quiescebant: ne alium pro alio nominādo, falsa religione populum alligerent: eas ferias si quis polluisset, piaculoq; ob hanc rem

f 2 remotus

remotus esset, hostiam siue deo, siue deæ immolabat. Idq; ita ex decretis pontificum obseruatum esse M. Varro dicit: quoniã & qua ui, & per quem deorum, deorum uel terra tremere, incertũ esset. Sed de lunæ motibus, solisq; defectiõibus, non minus in eius rei causa reperienda sese exercuerunt. Quippe M. Cato uir in cognoscendis rebus multi studij, incerta tamen causa & incuriosa super ea re opinatus est. Verba Catonis ex originũ quarto hæc sunt: Non libet scribere quod in tabula apud Pont. Max. est, quoties annona cara, quoties lunæ aut solis lumini caligo, aut quid obsiterit, usq; adeo parui fecit rationes ueras solis & lunæ deficientium, uel scire, uel dicere.

Apologus Æsopi Phrygis memoratu non inutilis.

C A P. X X I X.

Æsopi apologus.

**Æ**sopus ille è Phrygia fabulator haud immerito sapiens existimatus est, cum quæ utilia monitu suauisq; erant, non seuerè, non imperiose præcepit, & censuit, ut philosophis mos est: sed festiuos delectabilesq; apologos commentus, res salubriter ac prospicienter animaduersas in mentes animosq; hominum cum audiendi quãdam illecebra induit: uelut hæc eius fabula de auicula nidulo, lepide atq; iucunde præmonet spem, fiduciamq; rerũ, quas efficere quis possit, haud unquam in alio, sed in semetipso habendam. Auicula, inquit, est parua, nomen est cassita, habitat nidulaturq; in segetibus, id ferme temporis ut appetat messis, pullis iamiam plumantibus. Ea cassita in sementes forte concesserat tempestiuiores, propterea frumentis flauescantibus pulli etiam tunc inuolucres erant. Cum igitur ipsa iret cibum pullis quæsitum, monet eos, ut si  
quid

quid ibi rei nouæ fieret, diceretur uē, animaduertent,  
 idq; uti sibi ubi redisset, renuntiarent. Dominus postea  
 segetum illarum filium adolescentem uocat, & uides ne  
 inquit, hæc ematuruisse, & manus iam postulare? iccirco  
 die crastini, ubi primum diluculabit, fac amicos adeas, &  
 roges ueniant, operamq; mutuam dent, & messem hanc  
 nobis adiuuent. Hæc ille ubi dixit, discessit: atq; ubi redijt  
 caesita, pulli trepiduli circumstrepere orareq; matrem, ut  
 statim iam properet, atque alium in locum sese asportet:  
 nam dominis, inquit, nusit qui amicos rogaret, uti luce  
 oriente ueniant, & metant. Mater iubet eos à metu otio-  
 sos esse. Si enim dominus, inquit, messem ad amicos reijcit,  
 crastino seges non metetur, neque necesse est hodie uti  
 uos auferam. Die igitur postero mater in pabulum uo-  
 lat, dominus quos rogauerat opperitur, sol feruit, & fit  
 nihil, & amici nulli erant. Tunc ille rursus ad filium:  
 amici isti, inquit, magnam in partem cessatores sunt, quin  
 potius inus, & cognatos, affines, uicinosq; nostros ora-  
 mus, ut adsint cras tempore ad metendū? Itidem hoc pulli  
 pauefacti matri nuntiant. Mater hortatur, ut tum quoque  
 sine metu, ac sine cura sint: cognatos affinesq; nullos fer-  
 mē tam esse obsequibiles ait, ut ad laborem capeffendum  
 nihil cunctentur, & statim dicto obediant: Vos modo (in-  
 quit) aduertite, si modo quid denuo dicetur. Alia luce  
 orta, auis in pastum profecta est, cognati & affines ope-  
 ram quam dare rogati sunt, supersedent. Ad postremum  
 igitur dominus filio: ualeant (inquit) amici cum propin-  
 quis: afferes prima luce falces duas, unam egomet mihi,  
 & tu tibi capies alteram, & frumentum nosmetipsi ma-

nibus nostris cras metemus. Id ubi ex pullis dixisse dominum mater audiuit, tempus, inquit, est cedendi & abeundi, fiet nunc dubio procul quod futurum dixit. In ipso enim iam uertitur cuius est res, non in alio unde petitur. Atque ita castita nidum migravit, & seges à domino demessa est. Hæc quidem est Aesopi fabula de amicorum & propinquorum leui & inani fiducia. Sed quid aliud sanctiores libri philosophorum monent, quam ut in nobis tantum ipsis nitamur? Alia autem omnia quæ extra nos, extraque nostrum animum sunt, neque pro nostris, neque pro nobis ducamus. Hunc Aesopi apologum Q. Ennius in satyris, scite admodum & uenuste uersibus quadratis composuit, quorum duo postremi isti sunt: quos habere cordi & memoriæ operæpretium esse hercle puto:

Hoc erit tibi argumentum semper in promptu situm,  
Ne quid expectes amicos, quod tu agere possis.

Quid obseruatum sit in undarum motibus, & quæ in mari alio atque alio modo fiunt, austris flantibus aquilonibusque.

C A P. XXX.

Vndarum motusuarij.

**H**oc sæpenumero in undarum motu obseruatum est, quas aquilones uenti, quique ex eadem cæli regione aer fluit, quas uel faciunt in mari austri atque africæ. Nam fluctus, qui flante aquilone maximi ac creberrimi excitantur, simulac uentus posuit, sternuntur & conflagrescunt, & mox fluctus esse desinunt. At non idem fit flante austro, uel africo, quibus iam nihil spirantibus, undæ tamen factæ diutius tument, & à uento quidem iam dudum tranquillæ sunt. Sed mare est etiã atque etiam undabundum. Eius rei causa esse coniectatur, quod uenti à septentrionibus ex altiore

altiore coeli parte in mare incidētes, deorsum in aquarum profunda quasi praecipites defrūtur, undasq; faciunt non prorsus impulsas, sed ut intus cōmotas, quae tantisper erute uoluuntur, dum illius infusi desuper spiritus uis manet. Austri uero & Africi, ad meridianū orbis circulū, & ad partem axis infimam depreſsi, inferiores & humiles per suprema aequoris euntis protrudunt magis fluctus, quam erūūt, & iccirco non desuper laesa, sed propulsa in aduersum aquae etiam desistente flatu, retinent aliquantisper de pristino pulsū impetum. Id autē ipsum, quod dicimus, ex illis quoq; Homericis uersibus, si quis non incuriose legat, adminiculari potest. Nam de austri flatibus ita scripsit:

Ἐνθα νότος πόντιο λυδῶνα ἐς λάαν ὠθεῖ.

Contrā autem de borea, quem aquilonem appellamus, alio dicit modo:

καὶ βορέης ἀβρηγονίτης μέγα κύμα κελίνδων.

Ab aquilonibus enim qui alti superniq; sunt, fluctus excitatos quasi per prona uolui dicit. Ab austris autē ijs, qui humiliores sunt, maiore ut quadam propelli sursum atq; sabijci. Id enim significat uerbum λάαν ὠθεῖ: Sicut in alio loco, λάαν ἀνω ὠθεῖ. Id quoq; ē peritissimis rerum philosophis obseruatū est, austris spirantibus mare fieri glaucum, & caeruleum, aquilonibus obscurius, atriusq;. Cuius rei causam, cum Aristotelis libros problematum percerpissimus, notauit, cur austro spirante mare caeruleum fiat, aquilone obscurius atriusq;: an propterea quòd aquilonis mare perturbat? Omne autem quod tranquillius est, atrum esse uidetur.

Maris colorē a uento mutari.

f 4 A. GEL

A. GELLII NOCTI  
VM ATTICARVM COMMEN  
TARII. LIBER III.

Quæsitum ac traditum quam ob causam Sal  
lustius auaritiam dixerit, non animum modo uirilem, sed corpus quoque ipsum effœminare.

C A P. I.



Sallustius in  
Castilina.

Y E M E iam discedente, apud balneas Scias in arca sub calido sole cum Phauorino philosopho ambulabamus, atq; ibi inter ambulandũ legebatur Castilina Sallustij, quem in manu amici conspectum legi iusserat. Cumq; hæc uerba ex eo libro lecta essent: Auaritia pecunie studiũ habet, quam nemo sapiens cõcupiuit, ea quasi uenenis malis imbuta, corpus animũq; uirilem effœminat, semper infinita & insatiabilis est, neq; copia, neque inopia minuitur: Tum Phauorinus me aspiciens: quo, inquit, pacto corpus hominis auaritia effœminat? Quid enim istuc sit, quod animum uirilem ab ea effœminari dixit, uideor fermè assequi: sed quonam modo corpus quoque hominis effœminet, nondum reperio. Et ego, inquam, longè iamdiu in eo ipso querẽdo fui, ac nisi tu occupasses, ulro te hoc rogassem. Vix ego hæc dixeram cunctabundus, atque inibi quispiam de sectatoribus Phauorini, qui uidebatur esse in literis ueterator: Valerium, inquit, Probum audiui hæc dicere, usum esse Sallustium circumlocutione quadam poëtica: & cum dicere uellet,

uellet, hominem auaritia corrumpi, corpus & animum dixisse, quæ duæ res hominem demonstrarent. Nanque homo ex anima & corpore est. Nunquam, inquit Phauorinus, quod equidem scio, tam importuna tamq; audaci argutia fuit noster Probus, ut Sallustium uel subtilissimū breuitatis artificem, periphrasim Poëtarum facere diceret. Erat tum nobiscum in eodem ambulacro homo quispiam sanè doctus, is quoque à Phauorino rogatus, ecquid haberet super ea re dicere, huiuscemodi uerbis usus est: Quos, inquit, auaritia minuit & corrumpit, quiq; sese querenda undique pecunia dediderunt, eos plerosq; tali genere uitæ occupatos uidemus: ut sicuti alia in his omnia præ pecunia, ita labor quoque uirilis exercendiq; corporis studium relictum sit. Negotijs se plerunq; umbraticis, & sellularijs quæstibus intentos habent, in quibus omnis eorum uigor animi corporisq; elâguescit, & quod Sallustius ait effœminatur. Tum Phauorinus legi denuo uerba eadem Sallustij iubet, atque ubi lecta sunt: Quid igitur (inquit) dicemus, quod multos uidere est pecuniæ cupidos, & eosdem tamen corpore esse uegeto ac ualenti? Tum ille ita respondit, non hercle inscite: Quisquis est, inquit, pecuniæ cupiens, & corpore tamen est bene habito, ac strenuo, aliarum quoque rerum uel studio, uel exercitio eum teneri necessarium est, atq; in sese colèdo non æque esse parcum. Nam si auaritia sola summa, omnes hominis partes affectionesq; occupet, & si ad incuriam usque corporis grassetur, ut per illam unam, neque uirtutis, neque uirium, neque corporis, neque animi cura asit, tum denique is uere dici potest effœmina-

f s            to esse

to esse & animo, & corpore, qui neque sese, neque aliud curet, nisi pecuniam. Tum Phauorinus, aut hoc, inquit, quod dixisti, probabile est, aut Sallustius odio auaritiæ, plus quàm potuit eam criminatus est.

Quemnam esse natalem diem M. Varro dicat eorum, qui ante noctis horam sextā post uel eam nati sunt. Atque inibi de temporibus, terminisq; dierum, qui ciuiles nominantur, & usquequaq; gentium uarie obseruantur, & præterea quid Q. Mutius scripserit super ea, quam maritus non iure usurpasset, quod rationem ciuilis anni non habuerit.

## CAP. I I.

Veri solitum est, qui noctis hora tertia quarta uel, siue qua alia nati sunt, uter dies natalis haberi appellariq; debeat, is ne, quem nox ea consecuta est, an qui dies noctem consecuturus est. M. Varro in lib. rerum humanarum, quem de diebus scripsit: Homines, inquit, qui media nocte ad proximā mediā noctē in his horis xxiiij. nati sunt, una die nati dicuntur. Quibus uerbis ita uidetur dierum obseruationem diuisisse, ut qui post solem occisum ante mediam noctem natus sit, is ei dies natalis sit, à quo die ea nox cœperit. Contrā uero qui in sex horis posterioribus nascatur, eo die uideri natū, qui post eam noctem diluxerit. Athenienses autem aliter obseruare idem Varro in eodem libro scripsit, eosq; à sole occaso, ad solem iterum occidentē omne id mediū tempus unum diem esse dicere. Babylonios porrò aliter: A sole enim exorto, ad exortū eiusdē incipientē, totum id spatium unius diei nomine appellare. Multos uero in terra Umbria unū & eundem

noctes Atticas  
emodu latroci  
exhaustas na  
otu in p. satur.  
xp. 2. e. translata



eundem diem esse dicere à meridie ad insequentē meridiē.

Quod quidem, inquit, minus absurdū est. Nam qui calendarum hora sexta natus est apud Umbros, dies eius natalis uideri debebit & calendarum dimidiarum, & qui est post calendarū dies, ante horam eiusdem sextam. Populū autē Romanū ita uti Varro dixit dies singulos annumerare à media nocte usq; ad mediam proximam multis argumentis ostenditur. Sacra sunt Romana partim diurna, partim nocturna, sed ea quæ inter noctem fiunt, diebus adijciuntur, non noctibus. Quæ igitur sex posterioribus noctis horis fiunt, eo die fieri dicuntur, qui proximus eam noctem illucefcit. Ad hoc ritus quoq; & mos auspiciandi eandem esse obseruationē docet. Nam magistratus quādo una die eis auspiciandum est, & id super quo auspiciantur agendum, post mediam noctem auspiciantur, & post exortum solem agunt, auspiciati esse & egisse ex eodem die dicuntur. Præterea tribuni plebei, quos nullum diem abesse Roma licet, cum post mediam noctem proficiscuntur, & post primam facem ante mediam sequentem reuertuntur, non dicuntur abfuisse unum diem, quādo ante horam noctis sextam regressi partē aliquā illius in urbe Romana sunt. Q. quoq; Mutiū iuriconsultū dicere solitum

Dierum obseruatio.

Lips. elect.  
1. 2. c. 3.  
Sciopp. de  
Hist. histor.  
p. 11A.

Usurpandi lex.

legi, non esse usurpatam mulierem, quæ cum calendis Ianuarijs apud uirum causa matrimonij esse cœpisset, ante diem quartā calendas Ianuarias sequentes usurpatū isset: Non enim posse impleri trinoctium, quod abesse à utro usurpandi causa ex xij. tabulis deberet: quoniā tertiæ noctis posterioris sex horæ alterius anni essent, qui inciperet ex calendis. Istæ autem omnia de dierū temporibus,  
& fini

et finibus ad obseruationem disciplinamq; iuris antiqui pertinentia, cum in libris ueterum inueniremus, non dubitamus, quin Vergilius quoq; id ipsum ostenderet, nō exposite atq; aperte, sed ut hominē decuit poëticas res agentē recondita, et quasi operta ueteris ritus significatione,

Torquet, inquit, medios nox humida cursus,

Et me saeuus equis oriens afflauit anhelis.

**Dies ciuilis.** His enī uersibus obliquē (sicuti dixi) admonere uoluit diē, quē Romani ciuile appellauerūt, à sexta noctis hora oriri.

De noscendis explorandisq; Plauti comœdijs, quoniam promiscue ueræ atq; falsæ nomine eius inscriptæ feruntur. Atque inibi quod Plautus in pistrino, & Næuius in carcere fabulas scriptarint.

C A P. I I I.

**Plautus.** **V**erum esse comperior, quod quosdam bene literatos homines dicere audiui, qui plerasq; Plauti comœdias curiose atq; contentè lectitauerunt, non indicibus Helij Sedigiti, nec Claudij, nec Aurelij, nec Accij, nec Manilij super his fabulis, quæ dicuntur ambiguae; credituros, sed ipsi Plauto moribusq; ingenij, atq; linguæ eius. Hac enim iudicij norma Varronē quoq; usum uidemus. Nam præter illas unam et uiginti, quæ Varronianæ uocantur, quas iccirco à cæteris segregauit, quoniam dubiosæ non erant, sed consensu omnium Plauti esse censebantur. Quasdam item alias probauit adductus stylo atq; facticia sermonis Plauto congruentis. Easq; iam nominibus aliorum occupatas Plauto uindicauit. Sicuti istam quæ nuper Perrime legebamus, cui est nomē Bœotia. Nam cū in illis una et uiginti nō sit, et esse Aquilij dicatur, nihil tamen

Varro

Bœotia comœdia.

Varro dubitauit, quin Plauti foret, neq; alius quisquam non infrequens Plauti lector dubitauerit, si uel hos solos uersus ex ea fabula cognouerit, qui quoniam sunt, ut de illius Plauti more dicā, Plautinissimi: propterea & meminimus eos, & ascripsimus. Parasitus ibi esuriēs hęc dicit:

Vt illum dij perdant, primus qui horas repperit,

Quiq; adeo primus statuit hic solarium,

Qui mihi comminuit misero articulatim diem.

Nam me puero uetus erat solarium

Multo omnium istorum optimum & uerissimum.

Vbi iste monebat esse, nisi cum nihil erat,

Nunc etiam quod est, non est, nisi soli lubet.

Itaque adeo iam oppletum? st oppidum solarijs.

Maior pars populi aridi reptant fame.

Phauorinus quoq; noster cum Neruulariam Plauti lege- Neruularia co-  
mœdia.  
rem, quæ inter incertas est habita, & audisset ex ea co-  
mœdia uersum hunc,

Strateæ scrupedæ stratiuolæ sordidæ.

Delectatus faceta uerborum antiquitate, meretricum ui-  
tia atq; deformitates significatium, uel unus hercle inquit,  
hic uersus Plauti esse hęc fabulam satis potest fidei fecisse.

Nos quoq; ipsi nuperrime, cum legeremus Fretum (no- Fretum comœ-  
dia.  
men est id comœdiæ, quam Plauti esse quidā non putant)

haud quicquam dubitauimus, quin & Plauti foret, &  
omniū maxime genuina. Ex qua duos hos uersus excripsi-  
mus, ut historiam quæreremus oraculi Arietini. Nūc illud  
est, quod Arietini responsum magnis ludis dicitur:

Peribo, si non fecero,

Si faxo, uapulabo.

Marcus autem Varro in libro  
de co

Arietinum ora-  
culum.

de comœdijs Plautinis primo actu uerba hæc ponit: Nam nec gemini, nec Leones, nec Cordaliũ, nec Anus Plauti, nec bis compressa, nec Bœotia unquam fuit. Neque adeo ἀρκίον, neq; Commoriètes, sed M. Acutici. In eodem li-

Plautius poëta.

bro Var. id quoq; scriptũ etiam Plautium fuisse quẽpiam poëtam comœdiarũ. Cuius quoniã fabule Plauti inscripte forèt, acceptas esse quasi Plautinas: cũ essent nõ à Plauto Plautina, sed à Plautio Plautianæ. Ferũtur autẽ sub Plauti nomine comœdiæ circiter centum atq; xxx. Sed homo eruditissimus Lælius quinq; & xx. esse eius solas existimauit. Non tamen dubium est, quin ista, & quæ scripta à Plauto non uidentur, & nomini eius adijciuntur, ueterũ poëtarum fuerint, & ab eo retractatæ expolitæq; sunt, ac propterea recipiant stylum Plautinum. Sed enim Saturnionem & Aditum, & tertiam quandam, cuius nunc mihi nomen non suppetit, in pistrino eum scripsisse Varro & pleriq; alij memoriæ tradiderunt, cum pecunia omni, quã in operis artificum scenicorum pepererat, in mercationibus perditã, in ops Romam redisset, & ob quærendum uictum ad circumagendas molas, quæ trusatiles appellãtur, operam pistori locasset. Sicuti de Næuio quoq; accepimus, fabulas eum in carcere duas scripsisse. Ariolũ & Leontẽ, cum ob assiduam maledicentiam, & probra in principes ciuitatis, de Græcorum poëtarum more dicta, in uincula Ro. à 111 uiris cõiectus esset. Vnde post à Tri. Ple. exēptus est, cum in ijs quas supra dixi, fabulis, delicta sua & petulantias dictorũ, quibus multos antè leserat, diluisset.

Molæ trusatiles.  
Næuius.

Quod P. Africano, & alijs tunc uiris nobiles ante ætatem senectam, barbam & genas radere moris

moris fuit.

CAP.

IIII.

**I**N libris quos de uita P. Scipionis Africani compo-  
 tos legimus, scriptum esse animaduertimus P. Scipioni  
 Pauli filio, postquam de Pœnis triūphauerat cēsorq; fue-  
 rat, eidē diem dictū esse ad populum à Clau. Asellio trib.  
 pleb. cui equū in censura ademerat. Eumq; cū esset reus,  
 neq; barbā desisse radi, neq; nō cādida ueste uti, neq; fuis-  
 se cultu solito reorū. Sed cū in eo tpe Scipionē minorem  
 xl. annorū fuisse cōstaret, quod de barba rafa ita scriptum  
 esset, mirabamur. Comperimus autem ceteros quoque in  
 ijsdem temporibus nobiles uiros, barbam in eiusmodi etate  
 te rasitauisse. Iccirco plerūsq; imagines ueterum, non ad-  
 modum senum, sed in medio atatis, ita factas uidemus.

Radendæ bar-  
 bæ mos.

Deliciarum uitium, & mollities oculorum &  
 corporis, ab Archefilao philosopho cuidā oppro-  
 brata acerbe simul & festiuit. CAP. V.

**P**lutarchus refert Archefilaū philosophū uehemen-  
 ti uerbo usum esse, de quodam nimis delicato diu-  
 te, qui incorruptus tamen, & castus perinteger diceba-  
 tur. Nam cum uocem eius infractam, capillumq; arte com-  
 positum, & oculos ludibundos, atq; illecebræ uolupta-  
 tisq; plenos uideret: nihil interest, inquit, quibus membris  
 cinædi sitis, posterioribus, an prioribus.

Archefilai uer-  
 bum.

Dictum in mol-  
 tes.

De uī atque natura palmæ arboris, quòd li-  
 gnum ex ea ponderibus impositis renitatur.

CAP.

VI.

**P**erhercle rem mirandam Arist. in VIII. pro-  
 blematum, & Plutar. in VIII. symposiacorum di-  
 cit: Si supra palmæ (inquit) arboris lignum, magna pon-  
 dera

Palmæ natura.

dera imponas, ac tam grauius urgeas oneresq; , ut magnitudo oneris sustineri nō queat, non deorsum palma cedit, nec intra flectitur, sed aduersus pondus resurgit, & sursum nititur recuraturq;. Propterea inquit Plutarchus in certaminibus palmam signum esse placuit uictoriæ, quoniam ingenium eiusmodi ligni est, ut urgentibus opprimentibusq; non cedat.

Historia ex annalibus sumpta de Qu. Ceditio tribuno militum, uerbaq; ex originibus M. Catonis apposita, quibus Ceditij uirtutem cum Spartanō Leonida æquiparat.

C A P. V I I.

Ceditio tribunus.

**P** Vlchrū dij boni facinus, Græcarumq; facundiarum magniloquentia cōdignum M. Cato libris originum de Q. Ceditio tribuno militum scriptū reliquit. Id profecto est ad hāc fermè sententiā: Imperator Pœnus in terra Sicilia bello Carthaginiesi primo, obuiā Romano exercitui progreditur: colles, locosq; idoneos prior occupat. Milites Romani (uti res narrata est) in locum insinuant fraudi & perniciē obnoxii. Tribunus ad consules uenit: ostendit exitium de loci importunitate, & hostium circūstantia. Maturum censeo, inquit, si rem seruare uis, faciendū ut cccc. aliquos milites ad uerrucam illā (sic enim M. Cato locū editū asperumq; appellat) ire iubeas, eamq; uti occupent imperes hortensisq; : hostes profecto ubi id uiderint, fortissimus quisq; et promptissimus, ad occursandum pugnandumq; in eos præuertētur: unoq; illo negotio sese alligabūt, atq; illi omnes cccc. proculdubio obrūcabuntur. Tu interea occupatis in ea cede hostibus, tempus exercitus ex hoc loco educendi habebis.

Verruca.

Alia

Alia, nisi hæc, salutis uia nulla est. Consul tribuno respon-  
dit, consilium quidē fidū atq; prouidens sibi uiderier. Sed  
istos (inquit) milites cccc. ad eum locum in hostium  
cuneos quisquam erit qui ducat? Si aliū (inquit tribunus)  
neminem reperis, me licet ad hoc periculū utare. Ego hæc  
tibi & reipub. animā do. Cōsul tribuno gratias laudesq;  
egit. Tribunus & cccc. ad moriendū proficiscuntur.  
Hostes eorum audaciam demirantur. Quorsum ire per-  
gant in expectādo sunt. Sed ubi apparuit ad eandē uerru-  
cam occupandā iter intendere, mittit aduersum illos impe-  
rator Carthaginienfis peditatū equitatumq; illos quos in  
exercitu uiros habuit strenuissimos. Romani milites cir-  
cumueniūtur, circumuēti repugnant. Fit prælium diu an-  
ceps, tandē superat multitudo. Quadrigēti omnes tū unā  
perfoſsi gladijs, aut miſilibus operti, cadūt. Consul inter-  
ibi dum ea pugna fit, se in locos tutos, atq; æditos subdu-  
cit. Sed quod illi tribuno duci militum quadringentorum  
diuinitus eo prælio usus uenit, non iam nostris, sed ipsius  
Catonis uerbis subiecimus: Verba Catonis: Dij immorta-  
les tribuno militum fortunā ex uirtute eius dedere. Nam  
ita euenit, cum saucius multifariam ibi factus esset, tū uul-  
nus capiti nullū euenit. Eumq; inter mortuos defatigatū  
uulneribus, atq; spiratē quod sanguen defluserat, cognouit. Sanguen.  
uere, eum sustulere: Isq; cōualuit. Sæpeq; post illam ope-  
rā reip. fortem atq; strenuam perhibuit. Illoq; factō quod  
illos milites subduxit, exercitum cæterū seruauit. Sed idē  
benefactum loco in quo ponas, nimum interest. Leonidas Leonidas.  
Lacedæmonius laudatur, qui simile apud Thermopylas  
fecit: Propter eius uirtutes omnis Græcia gloriam, atque  
g gratiam

gratiam præcipuam claritudinis inclytissimæ decorauere monumētis, signis, statuis, elogijs, historijs: Alijsq; rebus gratissimum id eius factū habuere. At tribuno militū parua laus pro factis relicta, qui idē fecerat, atq; remp. serua- uerat. Hanc Qu. Ceditij uirtutem M. Cato tali suo testi- monio decorauit. Cl. autem Quadrigarius annalium ter- tio, non Ceditio nomen fuisse refert, sed Laberio.

Literæ eximix consulum C. Fabritij & Aemi- lij ad regem Pyrrhum à Qu. Claudio scriptore historiarum in memoriam datæ.

## CAP.

## VIII.

Pyrrhus.

Timochares.  
Fabritius.

**C**UM Pyrrhus rex in terra Italia esset, & unam atq; alteram pugnam prospere pugnasset, satisq; ange- rentur Romani, & pleraque Italia ad regem desciuisset, tum Ambraciensis quispian Timochares regis Pyrrhi amicus, ad C. Fabritium consulem furtim uenit, ac præ- mium petiuit: & si de præmio conueniret, promisit re- gem uenenis necare. Idq; facile esse factu dixit, quoniã fi- lij sui pocula in conuiuio regi ministrarent: eam rem Fa- britius ad senatum scripsit. Senatus legatos ad regem mi- sit, mādauitq; ut de Timochare nihil proderet, sed mone- rent uti rex circumspectius ageret, atq; à proximorū in- sidijs salutem tutaretur. Hoc ita uti diximus, in Valerij An- tiatis historia scriptum est. Quadrigarius autem in libro III. non Timocharem, sed Niciam adisse ad cōsulem, scri- psit. Neq; legatos à senatu missos, sed à consulibus. Et re- gem populo Ro. laudes atq; gratias scripsisse, captiuosq; oēs quos tū habuerit, restituisse & reddidisse. Cōsules tū fuerūt C. Fabritius atq; Aemilius. Literas quas ad regem Pyrrhum

Nicias.



Pyrrhum super ea causa miserūt, Cl. Quadrigarius scripsit fuisse hoc exemplo: Consules Romani salutem dicunt Pyrrho regi: NOS pro tuis iniurijs continuo animo strenui, commoti inimiciter tecum bellare studemus. Sed communis exempli & fidei ergò, uisum est uti te saluum uelimus, ut esset, quem armis uincere possimus. Ad nos uenit Nicias familiaris tuus, qui sibi pretium à nobis peteret, si te clam interfecisset. Id nos negauimus uelle. Ne ue ob eam rem quicquam commodi expectaret. Et simul uisum est, ut te certiore faceremus: ne quid eiusmodi si accidisset, nostro consilio ciuitates putaret factum: & quod nobis non placet, pretio, aut præmio, aut dolis pugnare. Tu, nisi caueas, iacebis.

Quis & cuiusmodi fuerit, qui in prouerbio fertur, equus Seianus, & qualis color equorum sit, qui spadices uocantur, de quibus istius uocabuli ratione.

CAP.

IX.

**C**Aius Bassus in commentarijs suis, item Iulius Modestus in 11. questionum confusarum, historiam de equo Seiano tradunt, dignam memoria atque admiratione. Equus Seianus. Cn. Seianus quempiam scribunt fuisse, eumque habuisse equum natum Argis in terra Græcia, de quo fama constans esset tanquam de genere equorum progenitus foret, qui Diomedis Thracis fuissent, quos Hercules Diomede occiso è Thracia Argos perduxisset. Eum equum fuisse magnitudine inusitata, ceruice ardua, colore Phœniceo, flaua & comanti iuba: omnibusque alijs equorum laudibus quoque longe præstitisse. Sed eundem equum tali fuisse fato siue fortuna ferunt, ut quisquis haberet eum, possideretque, ut is cum omni domo, familia, fortunisque omnibus suis ad inter-

g 2 nicionem

nicionem deperiret. Itaq; primum illum Cn. Seium domi-  
 num eius, à M. Antonio qui postea triumuir reip. consti-  
 tuendæ fuit, capitis damnatum, miserando supplicio affe-  
 ctum esse. Eodem tempore Cor. Dolobellam consulem in  
 Syriam proficiscentem, fama istius equi adductum Argos  
 diuertisse, cupidinemq; habendi eius exarsisse, emisseq; eū  
 HS. centum milibus. Sed ipsum quoq; Dolobellam in Sy-  
 ria bello ciuili obsessum, atq; interfectum esse. Mox eun-  
 dem equum qui Dolobellæ fuerat, C. Cassium qui Dolo-  
 bellam obsederat, adduxisse. Quem Cassium postea satis  
 notū est, uictis Parthis fusoq; exercitu suo, miseram mor-  
 tem oppetisse. Deinde Antoniū post interitū Cassij para-  
 ta uictoria, equum illū nobilem Cassij requisisse: & cū eo  
 potitus esset, ipsum quoq; postea uictum atq; desertum,  
 detestabili exitio interisse. Hinc prouerbium de hominibus  
 calamitosus ortum, diciq; solitū: Ille homo habet equum  
 Scianum. Eadem sentētia est illius quoq; ueteris prouer-  
 bij, quod ita dictum accepimus: Aurum Tolosanum. Nam  
 cum oppidum Tolosanum in terra Gallia Q. Cepio con-  
 sul diripuisset, multumq; auri in eius oppidi templis fuis-  
 set, quisquis ex ea direptione aurum attigit, misero cru-  
 ciabiliq; exitu perijt. Hunc equum C. Bassus uidisse se Ar-  
 gis refert, haud credibili pulchritudine, uigoreq; & co-  
 lore exuberantissimo. Quem colorem nos (sicuti dixi) pu-  
 niceum, græce partim φοινικα, alij πορφυρα appellant:  
 quoniam palmæ termes ex arbore cum fructu auulsus, spa-  
 dix dicitur.

Aurum Tolo-  
 sanum.

Puniceus cor-  
 lor.  
 Spadix.

Quod est quædā septenarij numeri uis & facul-  
 tas, in multis naturæ rebus animaduersa, de qua

M. Varro

Ayuntamiento de Madrid

Macrob. in  
 mn. l. 7. c. 5.  
 et c.

M. Varro in hebdomadibus differit copiose.

CAP.

X.

**M**Arcus Varro in primo librorum qui inscribuntur hebdomades, uel de imaginibus, septenarij numeri (quem Græci *ἑβδομάδα* appellant) uirtutes, potestatesq; multas uariasq; dicit. Is nanq; numerus, inquit, septentriones maiores minoresq; facit in cælo. Item uergilias, quas *πλειάδας* uocant. Facit etiam stellas, quas alij erraticas, P. Nigidius erroneas appellat. Circulos quoque ait in cælo circum lōgitudinē axis septem esse, è queis duos minimos qui axem extimū tangunt, *πόλως* appellari dicit. Sed eos in sphaera quæ *κρικώτη* uocatur, propter breuitatem non inesse. At neq; ipse zodiacus septenario numero caret, Nam in septimo signo fit solstitium à bruma, in septimo bruma à solstitio, in septimo æquinoctium ab æquinoctio. Dies deinde illos, quibus halcyones hyeme anni in aqua nidulantur, eos quoq; septē esse dicit. Præterea scribit lune curriculum confici integrum quater septenis diebus. Nam duodetricesimo luna (inquit) ex quo uestigio profecta est, eodē redit. Autoremq; opinionis huius Aristidē esse Samniū. In qua re nō id solū animaduerti debere dicit, quòd quater septenis, id est octo & uiginti diebus, cōficeret iter luna suū. Sed quòd is numerus septenarius, si ab uno profectus, dū ad semetipsum progreditur, omneis per quos progressus est numeros cōprehendat, ipsumq; se addat, facit numerū octo et uiginti, quot dies sunt curriculum lunaris. Ad homines quoq; nascendos uim numeri istius porrigi, pertinereq; ait. Nam cum in uterū (inquit) mulieris genitale semen datū est, primis septē diebus cōglobatur,

Septenarius numerus.

Vergilicæ.  
Pliades.  
Erroneas.

Zodiacus

Libra & æquinoctia  
signa æquinoctia

g 3 tur,

tur, coagulaturq; fitq; ad capiendā figuram idoneū. Post deinde quarta hebdomade, quod eius uirile fœtus futurū est, caput, & spina quæ est in dorso, informatur. Septima autē serè hebdomade, id est nono & quadragesimo die, totus (inqui) homo in utero absoluitur. Illam quoq; uim numeri huius obseruatā refert, quòd ante mēsem septimū neq; masculus neq; fœmina, salubriter ac secundū naturā nasci potest: & quòd ij qui iustissime in utero sunt, post ducentos septuagintatres dies, postquam sunt concepti, quadragesima deniq; hebdomade ita nascuntur. Pericula

Climacteres. quoq; uitæ fortunarumq; hominū, quæ climacteras Chaldaei appellāt, grauissima quāq; fieri affirmat septenarijs. Præter hæc, modū esse dicit summum adolescendi humani corporis septem pedes: quod esse magis uerū arbitramur, quàm quod Herodotus homo fabulator in 1. historiariū, inuentū esse sub terra scripsit Orestis corpus, cubita longitudinis habens septem, quæ faciunt pedes duodecim & quadrantem: Nisi si (ut Homerus opinatus est) uastiora prolixioraq; fuerint corpora hominum antiquorum: & nunc quasi iam mundo senescente, rerū atq; hominū decrementa sunt. Dentes quoq; & in septem primis mensibus, & septenos ex utraq; parte gigni ait, & cadere annis septenis, & genuinos annasci annis serè bis septenis. Venas etiā in hominibus, uel potius arterias medicos muscos dicere ait, numero moueri septenario, quod ipsi appellant τὴν διὰ τετραράων συμφωνίαν, quæ sit in collatione quaternarij numeri. Discrimina etiam periculorū in morbis maiore ui fieri putāt in diebus, qui conficiuntur ex numero septenarij. Eosq; dies omniū maxime, ita ut medici appellant,

Herodotus fabulator.  
Orestis corporis longitudo.

appellant, *κρηχούσ ἢ κρησίουός*, cuiquã uideri primã hebdo-  
 madam & secundã & tertiã. Nec non id etiã est ad uim,  
 facultatesq; eius numeri augẽdas, quòd quibus inedia mo-  
 ri consiliũ est, septimo demum die mortem appetũt. Hęc  
 Var. de numero septenario scripsit admodum cõquisite.  
 Sed alia quoq; ibidẽ congerit frigidiuscula, ueluti septem  
 opera esse in orbe terrarũ miranda, & sapiẽtes item uete-  
 res septẽ fuisse, & curricula ludorũ circensium solennia  
 septem esse, ad oppugnãdas Thebas duces septẽ electos,  
 tum ibi addit se quoq; iam duodecimam annorum hebdo-  
 madã ingressum esse, & ad eum diem septuaginta hebdo-  
 madas librorum conscripsisse. Ex quibus aliquandiu cum  
 proscriptus esset, direptis bibliothecis suis, nõ cõparuisse.

Quibus, & quãm friuolis argumentis Accius  
 in didascalicis utatur: quibus docere nititur He-  
 siodum esse, quãm Homerum natu antiquiorem.

CAP.

IX.

**S**Vper ætate Homeri atq; Hesiodi non cõsentitur. Alij Homeri Hesio-  
 didis ætas. Homerũ quãm Hesiodum maiorẽ natu fuisse scripse-  
 runt, in queis Philochorus, & Xenophanes. Alij minorẽ  
 in queis L. Accius poëta, & Ephorus historiae scriptor.  
 M. autẽ Varro in primo de imaginibus, uter natus prior  
 sit, parum constare dicit: sed non esse dubium, quin aliquo  
 tempore eodẽ uixerint, idq; ex epigrãmata ostẽdit, quod  
 in tripode scriptũ est, qui in monte Helicone ab Hesiodo  
 positus trãditur. Accius autẽ in 1. didascalico leuibus ad-  
 modũ argumentis utitur, per quæ ostendit Hesiodũ natu  
 priorẽ: Quod Homerus, inquit, cum in principio carmi-  
 nis Achillẽ esse filium Pelei diceret, quis esset Peleus non  
 g 4 addidit:

De patria Ho-  
meri concerta-  
tio.

addidit: quā rem procul (inquit) dubio dixisset, nisi ab Hesiodo iam dictū uideretur. De Cyclope itidem, inquit, uel maxime quòd unoculus fuit, rem tam insignem non præterisset, nisi æque prioris Hesiodi carminibus uulgatum esset. De patria quoq; Homeri multo maxime diffusum est: Alij Colophoniu, alij Smyrnaeum: sunt qui Atheniensem, sunt qui Aegyptium dicant fuisse. Aristot. tradit ex insula Io natum. M. Var. in lib. de imaginib. i. Homeri imagini hoc epigramma apposuit:

Capella Homeri candida hoc tumulum indicat,

Quod ariete mortuo faciunt sacra.

ἡπὲρ πόλεις διερίξαι περὶ ῥίξαν δμήρην  
σμίρνα, ῥόδος, κολοφών, ἀλαμίν, Ἴος, ἄργος, ἀθῆναι.

Largum atq; auidum bibendi, a P. Nigidio doctissimo uiro, nouo & propemodum absurdo uocabulo biboso dictum.

CAP. XII.

Bibax.  
Bibosus.

**B**ibendi auidum P. Nigidius in cōmentarijs grāmaticis, bibacem & bibosum dicit. Bibacē ego, ut edacem, à plerisq; alijs dictum lego. Bibosum dictum etiam nusquam reperi, nisi apud Laberiu. Neq; aliud est, quod simili inclinatu dicatur. Non enim simile est, ut uinosus, aut uitiosus, ceteraq; quæ hoc modo dicuntur, quoniam à uocabulis, non à uerbis inclinata sunt. Laberius in nūmo lib. i. qui salinator inscriptus est, uerbo hoc ita utitur: Non mammosa, non annosa, non bibosa, non procax.

Quòd Demosthenes etiam tum adolescēs, cum Platonis philosophi discipulus foret, audito forte Callistrato rhetore in concione populi, destitit a Platone, & sectatus est Callistratū.

CAP. XIII.

Hermippus

**H**ermippus hoc scriptum reliquit, Demosthenē admodum adolescentem uentitare in academiam, Platonemq; audire solitum. atq; is inquit: Demosthenes domo egressus, ut ei mos erat, cum ad Platonem pergeret, compluribusq; populos cōcurrentibus uideret, percontatur eius rei causam: cognoscitq; currere eos auditum Callistratum. Is Callistratus Athenis orator in rep. fuit, quam illi *δικαστῶν* appellant. Visum est paulum diuertere, expeririq; an ad digna auditu tanto properatum studio foret. Venit, inquit, atq; audit Callistratum, nobilem illam *τὸν περὶ ὁπίου δίκην* dicentem. Atq; ita motus, & demulctus, & captus est, ut Callistratum iam inde sectari coepit, academiam cum Platone reliquerit.

Demosthenes.

Callistratus.

Dimidium librum legi, aut dimidiam fabulam audiui, aliaq; huiuscemodi qui dicat, uitiose dicere. Eiusq; uitij causas reddere M. Varronem, nec quenquam ueterum h̄scē uerbis ita usum esse.

CAP.

XIIII.

**D**imidium librum legi, aut dimidiam fabulam audiui, uel quid aliud huiuscemodi, male ac uitiose dici existimat Varro. Oportet enim (inquit) dicere dimidiatū librum, non dimidium: & dimidiatam fabulam, non dimidiam. Contrā autem, si ē sextario hemina fusa est, non dimidiatum sextariū fustum dicendum est. Et qui quoq; ex mille nummū, quod ei debebatur, quingentos recepit, non dimidiatū recepisse dicemus, sed dimidium. At si scyphus (inquit) argenteus mihi cum alio communis, in duas partes dissectus sit, dimidiatum cum dicere esse scyphum debeo, non dimidium: Argenti autem quod in eo scypho

Dimidiatum.  
Dimidium.

g 5 inest,

inest, dimidiū meum esse, non dimidiatum: disserit, ac diuidit subtilissime, quid dimidium dimidiato intersit: & Q. Ennium scienter hoc in annalibus dixisse ait:

Sicuti si quis ferat uas uini dimidiatum.

Sic pars quæ decet à uase, non dimidiata dicēda est, sed dimidia. Omnis autē disputationis eius, quā subtiliter quidē sed subobscurè explicat, summa hæc est: Dimidiatum est quasi dismediatū, & in partibus duas partes diuisum. Dimidiatū ergo nisi ipsum quod diuisum est, dici haud conuenit. Dimidiū uero est, non quod ipsum dimidiatū est, sed quæ ex dimidiato pars altera est. Cum igitur partem libri dimidiā legisse uolumus dicere, aut partē dimidiā fabulæ audisse: si dimidiā fabulam, aut dimidium librum dicemus, peccabimus. Totū enim ipsum, quod dimidiatū atq; diuisum est, dimidium dicis. Itaq; Lucilius eadem secutus:

Vno oculo (inquit) pedibusq; duobus dimidiatus

Vt porcus.

Et alio loco:

Quid ni? & scruta quidē ut uendat, scrutarius laudat,  
Præfractam strigilem soleam improbus dimidiatam.

Iam in uigesimo manifestius dimidiā horā dicere studiose fugit. Sed pro dimidia dimidium ponit in hisce uersibus:

Tempestate sua, atq; eodem uno tempore, & hora  
Dimidio tribus confectis duntaxat eandem,

Et quartam.

Nam cum obuium proximumq; esset dicere: & hora dimidia tribus confectis, uigilate atque attente uerbum non probum mutauit, per quod satis apparet ne horam quidē dimidiā recte dici, sed uel dimidiatā horam, uel dimidiam partem horæ. Propterea Plautus in Bacch. dimidium auri dicit,

Scruta  
Scrutarius.



dicit, non dimidiatū aurum. Item in *Aulularia*, dimidium obsonij, non dimidiatum obsonium in hoc uersu:

Ei adeo obsonij hinc iussit dimidium dari.

In *Menæchmis* autem dimidiatum diem, non dimidium, in hoc uersu:

Dies quidē iam ad umbilicū dimidiatus mortuus est.

M. Cato in libro quem de agricultura conscripsit. Semen cupressi serito crebrum, ita uti linum seri solet, co crebro terram in sternito dimidiatū digitum. Iam id bene tabula, aut pedibus, aut manibus complanato. Dimidiatū autem, inquit, digitum, non dimidium. Nam digiti quidem dimidium, digitum autem ipsum dimidiatū dici oportet. Item

M. Cato de Carthaginienensibus ita scripsit: Homines defoderunt in terram dimidiatos, ignemq; circumposuerunt, ita interfecerunt. Neq; quispiam omnium qui probe locuti sunt, his uerbis secus quam dixi, usus est.

Extare in literis perq; hominum memorias tradituum, quod repente multis mortem attulit gaudium ingens insperatum, interclusa anima & uim magni nouicq; motus nō sustinente. CAP. XV.

Cognito repente insperato gaudio, expirasse animā *Cresfert Aristoteles philosophus Polycratam, nobilem* Gaudio eneati.  
Polycrata.  
Philippides. *fœminā è Naxo insula. Philippides quoq; comædiarum* Diagotas. *poëta, haud ignobilis etate iam edita, cum in certamine poëtarū præter spem uicisset, & letissime gauderet, inter illud gaudium repente mortuus est. De Rhodio etiā Diagona celebrata historia est. Is Diagoras tres filios adulescentes habuit, unum pugilem, alterū pancratiastem, tertium luctatorē. Eosq; omnes uidit uincere, coronariq; eodē* Olympie

Olympiæ die: & cum ibi eum tres adolescentes amplexi, coronis suis in caput patris positis suauiarētur, cumq; populus gratulabundus flores undiq; in eum iaceret, ibi in stadio in spectante populo, in oculis atq; in manibus filiorum animā efflauit. Præterea in nostris annalibus scriptū legimus, qua tempestate apud Cannas exercitus pop. Ro. cæsus est, anum matrem nuntio de morte filij allato, luctu atq; mœrore affectam esse. Sed is nuntius non uerus fuit. Atq; is adolescens nō diu post ex ea pugna in urbem redijt. Anus repēte filio uiso, copia atq; turba, & quasi ruina incidentis inopinati gaudij oppressa, exanimataq; est.

Temporis uarietas in puerperijs mulierum, quænam sit à medicis & philosophis tradita, atq; inibi poetarum quoq; ueterum super eadem re opiniones. Multaq; alia auditu atq; memoratu digna. Verbaq; ipsa Hippocratis medici, ex lib. illius sumpta, qui inscriptus est περί τροφῆς, id quoq; esse à grauissimis uiris memoriæ mandatum.

## CAP.

## XVI.

Tempus partus humani.

**E**T medici, & philosophi illustres, de tempore humani partus quæsiuerunt, πόσος ὁ χρόνος τῶν ἀνθρώπων κνήσος χρόνος. Et multa opinio est. Eaq; iam pro uero recepta: Postquam mulieris uterus conceperit semen, gigni hominem septimo rarenter, nunquam octauo, sæpe nono, sæpenumero decimo mense. Eumq; esse hominem gignendi summū finem, decem menses non inceptos, sed exactos. Idq; Plautum ueterem poetam dicere uidemus in comœdia Cistellaria his uerbis:

Tum illa quam compresserat

Decimo

Decimo post mense exacto, hic peperit filiam.

Hoc idem tradit etiam Menander poeta uetustior, humanarum opinionum uel peritissimus. Versus eius super ea re de fabula plotio posui:

γυνὴ καὶ δεικάμηνος.

Sed noster Cæcilius, cum faceret eodem nomine et eiusdem argumenti comædiam, ac pleraque à Menandro sumeret, in mēsis tamē genitalibus nominandis, nō prætermisit octauum, quem præterierat Menander. Cæcilij uersus hi sunt:

Insolet' ne mulier decimo mense parere?

Pol nono etiam septimo atque octauo.

Eam rem Cæcilius non inconsiderate dixisse, neque temere à Menandro, atque à multorum opinionibus descivisse, M. Varro uti credamus, facit. Nam mense nōnunquam octauo editum esse partum in lib. XI. rerum diuinarum scriptum reliquit. Quo in libro etiam XI. mense aliquando nasci posse hominem dicit. Eiusque sententiæ, tam de VIII. quam de XI. mense, Aristotelem laudat autorem. Sed huius de mense VIII. dissensionis causa cognosci potest in lib. Hippocratis, qui inscriptis est περὶ τροφῆς. Ex quo libro uerba hæc sunt: ἔστι δὲ καὶ οὐκ ἔστιν ὀκτάμηνος γέννησις. Id tam obscure, atque præcise, tamque aduersè dictum Sabinus medicus qui Hippocratem commodissime commentatus est, his uerbis enarrauit: ἔστι μὲν φαινόμηνά ὡς ἰδὲ μετὰ τὴν ἑκτῶσιν, οὐκ ἔστι ἢ ὡς θνήσκοντα μετὰ ταῦτα, καὶ ἔστιν οὐρανὸν παντασία μὲν παραῦτίκα ὄντα, ἀλώμεν ἢ οὐκ ἔστι. Antiquos autem Romanos Varro dicit non recepisse huiusmodi quasi monstruosas raritates. Sed nono mense aut decimo,

neque;

neq; præter hos alios partionem mulieris secundum natu-  
ram fieri existimasse. Iccircoq; eos nomina Parcis tri-  
bus fecisse à pariendo, & à nono atq; decimo mēse. Nam  
parca, inquit, immutata litra una, à partu nominata. Item  
nona & decima à partus tempestiui tempore. Cefellius  
autem Vindex in lectionibus suis antiquis, tria, inquit, no-  
mina Parcarum sunt: Nona, Decima, Morta, & uersum  
hunc Liuij antiquissimi poëtæ ponit ex ὁδ' ἄρ' ἑτα: Quan-  
do dies adueniet, quem profata Morta est? Sed homo mi-

Sunt qui  
μοῖρα legunt.  
Vide Cælium  
lib. 11. cap. 13.

nime malus Cefellius, Mortam quasi nomen accepit, cū ac-  
cipere quasi μοῖρα deberet. Præterea ego de partu hu-  
mano, præterquàm quæ scripta in libris legi, hoc quoque  
uenisse usu Romæ cōperi: Fœminam bonis, atq; honestis  
moribus, non ambigua pudicitia in x 1. mense post mariti  
mortem peperisse: Factumq; esse negotiū propter ratio-  
nem temporis, quasi marito mortuo, postea concepisset:  
quoniam decē uiri in decimo mēse gigni hominē, nō in un-  
decimo scripserunt. Sed diuum Hadrianum causa cogni-  
ta, decreuisse in x 1. quoque mense partum edi posse: idq;  
ipsum eius rei decretum nos legimus. In eo decreto Ha-  
drianus id statuere se dicit, requisitis ueterū philosopho-  
rum, & medicorum sententijs. Hodie quoq; in satyra for-  
te M. Varronis legimus, quæ inscribitur Testamentum,  
uerba hæc: Si quis mihi filius unus plures uel in decē men-  
sibus gignuntur, ij si erunt ὄνοι λυγας, exheredes sunt.  
Quod si quis undecimo mēse, κατ' Ἀριστοτέλη, natus esto,  
Accio idē qd' Titio ius esto apud me. Per hoc uetus pro-  
uerbiū Varro significat, sicuti uulgo dici solitum erat, de  
rebus inter se nihil distantibus, idem Accij quod Titij: ita  
pari

Proverbium.

pari eodemq; iure esse in x. mensibus natos, & in xi.  
 Quod si ita, neq; ultra decimum mensem foetura mulie=  
 rum protolli potest, quari oportet cur Homerus scripse=  
 rit Neptunum dixisse puellæ à se recens compressæ:

Χαῖρε νῦν φιλότῆδ', περιπλομένεσσι ἐνιαυτῷ  
 Τέξεις ἀγλαὰ τέκνα, ἐπεὶ οὐκ ὀσσοφῶλιοι εὐναί

Αθανάτωρ.

Id cum ego ad complureis grammaticos attulissem, par=  
 tim corū disputabant, Homeri quoq; ætate, sicuti Romu=  
 li, annū fuisse nō xii. mensium, sed x. Alij cōuenisse Ne=  
 ptuno maiestatiq; eius dicebant, ut longiore tēpore foetus  
 ex eo grandesceret. Alij alia quædam nugalia. Sed Phauo  
 rinus mihi ait, περιπλομένεσσι ἐνιαυτῷ, non confecto esse an=  
 no, sed affecto. In qua re usus est uerbo non uulgaris si=  
 gnificationis, affecta enim (sicuti M. Cicero & ueterum  
 elegantissimi locuti sunt) ea proprie dicebantur, quæ non  
 ad finem ipsum, sed proxime fini progressa deducta ue=  
 rant. Hoc uerbū ad hanc sententiam in Ciceronis oratio  
 ne fuit, quam dixit de provincijs consularibus. Hippocra  
 tes autem in eo libro (de quo supra scripsi) cum & nu=  
 merum dierum, quibus conceptum in utero coagulū con=  
 formatur, & tēpus ipsius partitiōis nono aut decimo mē=  
 se definisset, neque id tamen semper eadem esse fini dixis=  
 set: sed aliàs ocyus fieri, aliàs serius, hisce ad postremum  
 uerbis usus est: γίνετ' ἢ ἐν τοῦτοισι καὶ πλείω, καὶ ἑλάσσω,  
 καὶ ἄλλω κατὰ μέτρον. καὶ ἑπομένῳ ἢ καὶ πλείω πλεονόνωρ, καὶ  
 ἑλάσσω ἑλασσόνωρ: Quibus uerbis significat quod aliquan  
 do ocyus fieret, non multo tamen fieri ocyus: neq; quod  
 serius, multo serius. Memini ego Romæ accurate hoc  
 atq;

Affecta quæ  
 sunt,

Ius trium liberorum.

atq; sollicite quaesitum, negotio non rei tunc paruae postulante, an VIII. mense infans ex utero uiuus editus, & statim mortuus, ius trium liberorum suppleuisset, cum abortio quibusdam, non partus uidetur mensis octauis intempestiuitas. Sed quoniam de Homericis annuo partu, ac de XI. mēse diximus quae cognoueramus, uisum est non praetereundum, quod in Plinij secundi lib. VII. naturalis historiae legimus. Id autem quia extra fidem esse uideri potest, uerba ipsius Plinij posuimus: Massurius autor est, L. Papyrium praetorem secundo haerede lege agente, bonorum possessionem contra eum dedisse, cum mater partum sex III. mensibus tulisse diceret, quoniam nullum certum tempus pariendi statutum ei uideretur. In eodem libro Plinij secundi uerba haec scripta sunt: Oscitatio in enixu letalis est, sicut sternuisse a coitu abortiuum.

Quod tres libros Plato Philolai Pythagorici, & Aristoteles pauculos Speusippi philosophi mercati sunt, pretijs fidem non capientibus.

C A P.

XVII.

**M**emoriae mandatum est, Platonem philosophum tenui admodum pecunia familiari fuisse: atq; eum tamen treis Philolai Pythagorici libros decem milibus denarium mercatum. Id ei pretium donasse quidam scripserunt amicum eius Dionem Syracusanum. Aristotelem quoque traditum libros pauculos Speusippi philosophi post mortem eius emisse talentis Atticis tribus: ea summa fit nummi nostri HS. duo & LXX. milia. τιμωρ amarulentus librum maledicentissimum conscripsit, qui σίλλος inscribitur. In eo lib. Platonem philosophum, quem dixeramus

ramus tenui admodum pecunia familiari fuisse, contumeliose appellat, quòd impenso pretio librum Pythagorice disciplinæ emisset, ex quò eo Timæum nobilem illum dialogum continuasset. Versus super ea re τιμων hi sunt:

καὶ σὺ πλάτῳ κ' ἄρα σε μαθητὴς ὁ πόθος ἔχει.

Πολὸν δ' ἀργυρίων ὀλίγη ἡλλάξας βίβλον

ὄθεν ἀπὸρχόμενος γράφειν εἰσὶ δὲ χθῆς.

Quid sint pedarij senatores, & quam ob causam ita appellati. Quamobrem habeant originem uerba hæc ex edicto tralatitio consulum. Senatores, quibus in senatu sententiam dicere licet.

CAP.

XVIII.

**N**on pauci sunt qui opinantur pedarios senatores De pedarijs senatoribus.  
appellatos, qui sententiam in senatu non uerbis dicent, sed in alienam sententiã pedibus irent. Quid igitur cum SENA. Consult. per discessionem fiebat, non ne uniuersi senatores sententiã pedibus ferebant? Atqui hæc etiam uocabuli istius ratio dicitur, quam C. Bassus in commentarijs suis scriptam reliquit. Senatores enim dicit in ueterum ætate, qui curulem magistratũ gessissent, curru solitos honoris gratia in curiam uehi, in quo curru sella esset, supra quam consideret, quæ ob eam causam curulis appellaretur. Sed eos senatores, qui magistratum curulem nondum ceperant, pedibus ituisset in curiam. Propterea senatores nondũ maioribus honoribus functos, pedarios nominatos. M. autem Varro satyra Menippea, quæ ἰπποκίωρ inscripta est, equites quosdam dicit pedarios appellatos. Videtur quòque eos significare, qui nondũ à CENS. in senatum lecti, senatores quidem non erant. Sed quia ho-  
b noribus

ribus populi usi quidem erant, in senatum ueniebant, & sententiæ ius habebant. Nam & curulibus magistratibus functi, qui nondum à censoribus in senatum lecti erant, senatores non erant. Et quia in postremis scripti erant, nõ rogabatur sententias: sed quas principes dixerant, in eas descendebant. Hoc significabat edictum, quo nunc quoq; C O S S. cum senatoribus in curiam uocant, seruandæ consuetudinis causa, translatio utuntur. Verba edicti hæc sunt: Senatores, quibusq; in senatu sententiam dicere licet. Versum quoq; Laberij, in quo id uocabulum positum est, notari iussimus, quem legimus in mimo, qui Scriptor inscriptus est:

Caput sine lingua, pedaria sententia est.

Hoc uocabulum à plerisque barbare dici animaduertimus, nam pro pedarijs pedaneos appellant.

Qua ratione C. Bassus scripserit, parcum hominem appellatum, & quam eius uocabuli causam putarit, & cõtra quem in modum, quibusq; uerbis Phauorinus hanc traditionem eius eluserit.

C A P.

X I X.

**A** Pud coenam Phauorini philosophi cum discubitu fuerat, coeptusq; erat apponi cibus, seruus assistens mensæ eius legere inceptabat, aut græcarum quid literarum, aut nostratum: uelut eo die, quo affui ego, legebatur C. Bassi eruditi uiri liber de origine uerborum, & uocabulorum in quo ita scriptum fuit: Parcus composito uocabulo dictus est quasi par arce: quando sicut in arca omnia reconduntur, eiusq; custodia seruantur & continentur, ita homo tenax paruq; contentus, omnia custo-

C. Bassus.  
Parcus.

dita



dita & recondita habet sicuti arca, quam ob causam parcus, quasi par arcae nominatus est. Tum Phauorinus ubi hæc audiuit, superstitione, inquit, & nimis moleste atque odiose confabricatus commolitusq; magis est originem uocabuli C. iste Bassus, quam enarrauit. Nam si licet res dicere commētitas, cur non probabilius uideatur, ut accipiamus parcum ob eam causam dictum, quod pecuniam consumi atque impendi arceat & prohibeat, quasi pecuniarcus? Quin potius quod simplicius, inquit, ueriusq; est id dicimus? Parcus enim neque ab arca, neque ab arcendo, sed ab eo quod est parum & paruum denominatus est.

Pecuniarcus.

## A. GELLII NOCTI

VM ATTICARVM COMEN  
TARII. LIBER IIII.

Sermo quidem Phauorini philosophi cum grāmatico iactantior factus in Socraticum modum, atq; ibi inter sermonem dictum, quibus uerbis penus à Qu. Scæuola definita sit, quodq; eadem definitio culpata reprehensaq; sit.

CAP. I.



N VESTIBULO ædium Palatinarum omnis ferè ordinū multitudo opperientes salutationē Cæsaris constiterant: atq; ibi in circulo doctorū hominū Phauorino philosopho præsentē, ostendebat quispiam grammaticæ rei doctior, scholica quædam  
h 2 nugalìa,

nugalia, de generibus & casibus uocabulorum differens, cum arduis supercilijs uocisq; & uultus grauitate composita, tanquã interpreter & arbiter Sibyllæ oraculorũ. Tum afficiens ad Phauorinum (quanquã ei etiam nondũ factis notus esset) Penus quoq;, inquit, uarijs generibus dictum, & uarie declinatum est. Nam & hoc penus, & hæc penus, & huius peni & peniris, & penitiris & penois ueteres distinxerunt: Mundum quoque muliebrem Lucilius in satyrarum xvi. non uirili genere, ut cæteri, sed neutro appellauit his uersibus:

Mundũ omne.

Legauit quidam uxori mundum omne, penumq;.

Quod mundum atq; penum? nam qui dijudicet istuc? Atq; omniũ horum & testimonijs & exemplis cõstrepebat. Cumq; nimis otiose sibi placeret, intercessit placide Phauorinus: & iam bene, inquit, magister quicquid est nomen tibi, abunde multa docuisti, quæ quidem ignorabamus, & scire haud sanè postulabamus. Quid enim refert mea eiusq; qui cum loquor, quo genere penum dicam, aut in quas extremas literas declinẽ, si nemo id nõ nimis barẽ fecerit? Sed hoc plane indigeo addiscere, quid sit penus, & quo sensu id uocabulum dicatur, ne rem quotidiani usus, tanquã qui in uenalibus latine loqui tentant, alia quã oportet, uoce appellẽ. Queris, inquit, rem minime obscuram. Quis adeo ignorat penum esse, uinũ, & triticum, & oleũ, & lentem, & fabã, atq; huiuscemodi cætera? etiam ne, inquit Phauorinus, milium, & panicum, & glans, & hordeum penus est? Sunt enim propemodũ hæc quoq; eiusmodi. Cumq; ille reticẽs hæreret: Nolo, inquit, hoc iam labores, an ista quæ dixi, penus appellentur: sed potes ne

potes ne mihi non speciem aliquã de penu dicere, sed definire, genere proposito, & differentijs appositis, quid sit penus? Quot sint penus genera, & quas differentias dicas, nõ hercle, inquit, intelligo. Rem, inquit Phauorinus, plane dicã. Postulas quod difficilius est, dici planius. Nam hoc quidem peruulgatũ est, definitionẽ omnem ex genere & differentia cõsistere. Sed si idem me tibi <sup>prãmãde</sup>re (quod aiunt) postulas, faciã sanẽ id quoq; honoris tui habẽdi gratia, atq; deinde ita exorsus est: Si (inquit) ego te nunc rogem, uti mihi dicas, & quasi circumscribas uerbis, quid homo sit, nõ opinor respõdeas hominem esse te atq; me. Hoc enim quis homo sit, ostendere est, non quid homo sit, dicere. Sed si (inquam) veterem, ut ipsum illud quod homo est, definires, tum <sup>si iucẽto</sup> mibi diceres hominem esse mortale animal, ratio<sup>is</sup> & scientiã capiens, uel quo alio modo diceres, ut eũ ceteris animalibus omnibus separes. Proinde igitur nunc te rogo, ut quid sit penus dicas, non ut aliquid ex penu nomines. Tum ille ostentator, uoce iam molli atq; demissa: Philosophias (inquit) ego non didici, nec discere appetiui. Et si ignoro an hordeum ex penu sit, aut quibus uerbis penus definiatur, non ea re literas quoq; alias nescio. Scire (inquit ridens iam Phauorinus) quid penus sit, nõ ex nostra magis est philosophia, quã grãmatica tua. Meministi enim, credo, quæri solitũ quid Vergilius dixerit penum instruere, uel longã, uel longo ordine. Vtrunq; enim profecto scis legi solitũ. Sed ut faciã æquiore animo ut sis, ne illi quidẽ ueteris iuris magistri, qui sapiẽtes appellati sunt, definisse satis recte existimantur, quid sit penus. Nam Q. Scaeuolam ad de-

\*Locus restitutus ab Erasmo in adagio præmianum in os inferere.

monstrandū penum his uerbis usum audio: Penus est, inquit, quod esculentū aut poculentū est. Quod enim ipsius patrisfamiliās, aut liberorū patrisfamiliās, eiusq; familie quæ circū eos aut liberos eius est, & opus nō facit, causa paratū est (ut Mutius ait) penus uideri debet. Nam quæ ad edendū bibēdumq; in dies singulos prandij aut cœnæ causa parantur, penus non sunt: sed ea potius, quæ huiusce generis longe uisionis gratia contrahuntur & recōduntur, ex eo quod nō in promptu sint, sed intus, & penitus habeātur, penus dicta sunt. Hæc ego, inquit, cum philosophiæ me dedissem, nō insuper tamen habui dicere: quoniā ciuibus Romanis latine loquentibus, rem nō suo uocabulo demonstrare, non minus turpe esset, quàm hominem non suo nomine appellare: se Phauorinus sermones in genus cōmune, à rebus paruis & frigidis, abducebat ad ea, quæ esset magis utile audire ac discere, non allata extrinsecus, non per ostentationē, sed indidē nata, acceptaq; . Præterea de penu adscribendū hoc etiam putauī, Ser. Sulpitium in reprehensio Scaeuolæ capitibus scripsisse. Seio Helio placuisse, non quæ esui tantū & potui forent, sed thus quoq; & cereos in penu esse, quodq; esset eius fermè rei causa comparatū. Massurius autē Sabinus in iuris ciuilibus secundo, etiam quod iumentorum causa apparatus esset, quibus dominus uteretur, penori attributum dicit. Ligna quoq; & uirgæ, & carbones, quibus conficeretur penus, quibusdam ait uideri esse in penu. Ex ijs autem quæ promercalia & usuaria in locis ijsdem essent, ea sola esse penoris putat, quæ sint usui annuo.

Quid differat morbus & uitium, & quam uim habeant

habeant uocabula ista in edicto ædiliū, & an eunuchus & steriles mulieres redhiberi possint, diuersæq; super ea re sententiæ. CAP. II.

**I**N edicto ædiliū curuliū, qua parte de mancipijs uendundis cautū est, scriptum sic fuit: Titulus seruorū singulorum ut scriptus sit curato, ita ut intelligi recte possit, quid morbi uitijq; cuiq; sit: quis fugitiuus erro' ue sit: noxa' ue solutus non sit. Præterea quæsierunt iureconsulti ueteres, quid mancipiū morbosum, quid' ue uitiosum recte diceretur: quātumq; morbus à uitio differret. Cæcilius Sabinus in libro quem de edicto ædiliū curuliū cōposuit, Labeonem refert, quid esset morbus hisce uerbis definisse: Morbus est habitus cuiusq; corporis cōtra naturam, qui usum eius facit deteriozem. Seseuorbū aliās in toto corpore accidere dicit, aliās in p̄m e corporis. Totius corporis morbum esse, ueluti phthisis, aut febris: Partis autem, ueluti cæcitas, aut pedis debilitas. Balbus autem, inquit, & \*atypus, uitiosi magis quàm morbosi sunt: & equus mordax aut calcitro, uitiosus, non morbosus est. Sed cui morbus est, is etiā uitiosus est. Neq; id tamē contrā fit. Potest enim qui uitiosus est, non morbosus esse. Quamobrē cum de homine morbofo ageretur, nequaquam (inquit) ita diceretur: Quanto ob id uitium minoris erit? De eunucho quidem quæsitū est, an contra edictū ædiliū uideretur uendatus, si ignorasset emptor eum eunuchū esse. Labconem respondisse aiunt, redhiberi posse quasi morbosum. Sues autem fœminas si steriles essent, & uenum issent, ex edicto ædiliū posse agi Labeonē scripsisse. De sterili autem muliere, si natua sterilitate sit, Trebatium contra La

Morbus.

\*Bap. Egnatus  
aphthiphum le  
git.

b 4 beonem

*p. Redhibere* beonē respondisse dicunt. Nam cū redhiberi eam Labeo, *re, ut rursus* quasi minus sanā putasset, non oportere aiunt Trebatium *beat penitus* ex edicto apposuisse, si ea mulier à principio genitali in sterilitate esset: at si ualetudo eius offendisset, exq; ea uitium factum esset, ut concipere foetus non posset, tum sanā non uideri, & esse in causa redhibitionis. De myope qui lusciosus latine appellatur, & πῶπι ἰωδῶ quoq; diffusum est. Alij enim redhiberi omnino debere, alij contrā, nisi id uitii morbo contractū esset. Eum uero cui dens deesset, Seruius redhiberi posse respondit: Labeo in causa esse redhibēdi negauit. Nam & magna (inquit) pars dente aliquo carent. Neq; eo magis pleriq; homines morbosi sunt. Et absurdū admodū est dicere, non sanos nasci homines, quoniā cum infantibus simul dentes gignūtur. Non prætereundū est id quoq; in libris ueterū iuris peritorum scriptū esse, morbum & uitium distare: quòd uitii perpetuū, morbus cū accessu discessuq; sit. Sed hoc si ita est, neque cæcus, neq; eunuchus morbosus est, contra Labeonis (quam suprā dixi) sententiam. Verba Massurij Sabini apposui, ex libro iuris ciuili 1. Furiosus, mutus uel cui uel quod membrum lacerū læsumq; est, aut obest quo ipse minus aptus sit, morbosi sunt. Qui non longe uidet, tam sanus est, quàm qui tardius currit.

Quòd nullæ fuerint rei uxoriæ actiones in urbe Roma ante Carbilianum diuortium, atq; inibi quid sit proprie pellex, quæq; eius uocabuli ratio sit.

CAP.

III.

Diuortium primum Romæ factum.

**M**emoriae traditum est, quingentis ferè annis post Romā conditam, nullas rei uxoriæ neq; actiones, neq;

neque cautiones in urbe Roma, aut in latio fuisse: quia profecto nihil desiderabantur, nullis etiam tunc matrimonijs diuertentibus. Ser. quoq; Sulpitius in libro quem composuit de dotibus, tum primum cautiones rei uxoriae necessarias esse uisas scripsit, cum Sp. Carbilus cui Ruga cognomentum fuit, uir nobilis, diuortium cum uxore fecit, quia liberi ex ea corporis uitio non gigneretur, anno urbis conditæ DXXIII. M. Attilio, P. Valerio consuli-  
 bus. Atq; is Carbilus traditur uxorem, quã dimisit, egregie dilexisse, charissimamq; morũ eius gratia habuisse, & iurisiurãdi religionẽ animo atq; amori prauertisse, quòd iurare à censoribus coactus erat, uxore se liberorũ quærendorũ gratia habiturũ. Pellicẽ autẽ appellatã, probrosamq; habitã eam, quæ iuncta consuetaq; esset cum eo, in cuius manu m̄cipioq; alia matrimonij causa foret, hac antiquissima lege ostenditur, quam Numæ regis fuisse accepimus: Pellex adẽ Iunonis non tangito: si tangit, Iunoni crinibus dimissis agnum fœminam ceditio. Pellex autem Pellex.  
 quasi πῆλλα, id est quasi πῆλλακίς, ut pleraq; alia, ita hoc quoq; uocabulum de Græco flexum est.

Quid Ser. Sulpitius in libro qui est de dotibus, scripserit de iure atq; more ueterum sponsaliorũ.

CAP.

IIII.

**S**ponsalia in ea parte Italiæ, quæ Latium appellatur, hoc more atque iure solita fieri scripsit Ser. Sulpitius in libro quem scripsit de dotibus: Qui uxore (inquit) ducturus erat, ab eo unde ducenda erat, stipulabatur eam in matrimoniũ ductum iri: qui daturus erat, itidẽ spondebat. Is cõtractus stipulationũ sponsionumq; dicebatur sponsalia  
Sponsalia quomodo fiebant.

Sponsus.  
Sponsa.

salia. Tunc quæ promissa erat, sponsa appellabatur: qui sponpoderat ducturū, sponsus. Sed si post eas stipulationes uxor non dabatur, aut nō ducebatur, qui stipulabatur ex sponsu agebat, iudices cognoscebant. Iudex quā ob rem data, acceptaue non esset uxor, quærebat. Si nihil iustæ causæ uidebatur, litem pecunia æstimabat. Quantiq; interfuera eam uxorem accipi aut dari, eum qui sponpoderat, aut qui stipulatus erat, condemnabat. Hoc ius sponsaliorum obseruatum dicit Seruius ad id tempus, quo ciuitas uniuerso Latio lege Iulia data est. Hæc eadem Neratius scribit in libro quem de nuptijs composuit.

Historia narrata de perfidia aruspicum Hetruscorum, quodq; ob eam rem uersus hic à pueris Romæ urbe tota cantatus est: Malum consilium consultori pessimum est.

C A P. V.

Hor. Cocles.

Statua Romæ in comitio posita Horatij Coclitis fortissimi uiri de cælo tacta est. Ob id fulgur piaculus luendum aruspices ex Hetruria acciti, inimico atq; hostili in populum Ro. animo, instituerant eam rem contrarijs regionibus procurare. Atq; illam statuā suaserunt in inferiore locum perperam trāspōni, quem sol oppositu circū undiq; aliarū ædium nunquam illustraret. Quod cum ita fieri persuasissent, delati ad populū, proditiq; sunt. Et cū de perfidia confessi essent, necati sunt. Constatitq; eam statuam (perinde ut ueræ rationes post cōpertæ monebant) in locum editū subducendā: atq; ita in area Vulcani sublimiori loco statuendā. Eaq; res bene & prospere Reipublicæ celsit. Tunc igitur quod in Hetruscos aruspices male consulentes animaduersum uindicatumq; fuerat, uersus hic

Aruspiciū fraus.



hic scite factus cantatusq; esse pueris urbe tota fertur:

Malum consilium consultori pessimum est.

Ea historia de aruspibus, ac de uersu isto senario scripta est in annalibus maximis libro x i. & in Verrij Flacci lib. i. rerum memoria dignarum. Videtur autem hic uersus de Græco illo Hesiodi uersu expressus:

Ἡ ὃ κρικὴ βυλὴ τῷ βυλεύσαντι κρικισι.

Verba ueteris senatusconsulti ista, quod decretum est hostijs maioribus expirandum, quod in sacrario hastæ Martiæ mquissent. Atq; ibi enarratum, quid sint hostiæ succidaneæ: quid itē tempora præcidanea. Et quod Capito Atteius ferias quasdam præcidaneas appellauit. CAP. VI.

**V**T terram mouisse nuntiarī solet, eaq; res procuratur: ita in ueteribus memorijs scriptū legimus, nuntiatū esse senatui in sacrario, in regia hastas Martias mouisse. Eius rei causa senatusconsultū factum est M. Antonio, A. Posthumio consulibus, eiusq; exemplum hoc est: Quod C. Iulius L. filius Pontif. nuntiauit in sacrario in regia hastas Martias mouisse, D.E.R.I.C, ut M. Antonius consul hostijs maioribus Ioui & Marti procuraret: quod & cæteris dijs (quibus uideretur) placādis, uti procurasset, satis habendum censuerunt. Si quid succidaneis opus esset, Robigus accederet. Quod succidaneas hostias senatus appellauit, quæri solet quid uerbum id significet. In Plauti quoq; comœdia quæ Epidicus inscripta est, super eodem ipso uerbo requiri audio, in his uersibus:

Men? placularem oportet fieri ob stultitiam tuam,  
Ut meum tergum stultitiæ tuæ subdas succidaneum?

Succi

D.E.R.I.C.  
hoc est, de ea re  
ita censuerunt.

Succidaneæ  
hostiæ.

Succidaneæ autem hostiæ dicuntur, e, litera per morē compositi uocabuli in, i, literam commutata. Nam quasi succedaneæ appellatæ: quoniam si primis hostijs litatum non erat, aliæ post easdem ductæ hostiæ cædebantur: quæ quasi prioribus iam cæsis, luendi piaculi gratia subdebantur, & succidebantur: ob id succidaneæ nominatæ, litera, i, scilicet tractim pronütiata. Audio enim quosdam eam literam in hac uoce barbare corripere. Eadem autem ra-

Præcidaneæ  
hostiæ.

tione uerbi, præcidaneæ quoq; hostiæ dicuntur, quæ ante sacrificia solennia pridie cæduntur. Porca etiam præcidaneæ appellatæ, quam piaculi gratia ante fruges nouas fieri coeptas, immolari Cereri mos fuit, si qui familiam funestam aut non purgauerät, aut aliter eam rem quam oportuerat, procurauerant. Sed porcæ, & hostias quasdam præcidaneas (sicut dixi) appellari, uulgo notū est. Ferias præcidaneas dici, id (opinor) à uulgo remotum est: propterea uerba Atteij Capitonis ex quinto librorum, quos de pontificio iure cõposuit, scripsi. Ibi Cornucario Pont. Max. ferie præcidaneæ in atrum diem inauguratæ sunt. Collegium decreuit, non habendum religioni, quin eo die ferie præcidaneæ essent.

De epistola Val. Probi grammatici ad Marcel-  
lum scripta super accentu nominum quorundam  
Punicorum.

CAP. VII.

Val. Probus.

**V**alerius Probus grammaticus inter suam etatem præstanti scientia fuit. Is Annibálem & Asdrubálem, & Hamilcárem ita pronuntiabat, ut penultimam circumflecteret, ut testis est epistola eius scripta ad Marcel-  
lum: in qua Plautū, & Enniū, multosq; alios ueteres eo modo

modo pronuntiasse affirmat, solius tamen Ennij uersum unum ponit, ex libro qui Scipio inscribitur: Eum uersum quadrato numero factum subieciimus, in quo nisi tertia syllaba de Annibâlis nomine circumflexè ponatur, numerus claudus est. Versus Ennij, quem dixit, ita est:

Qui propter Annibâlis copias considerant.

Quid C. Fabritius de Cornelio Rufino homine aua- dixerit: quem cum odisset, inimicusq̄ esset, delignandum tamen eum consulem curauit.

CAP.

VIII.

**F**abritius Lucinus magna gloria uir, magnisq̄ rebus Fabritius,  
Rufinus. gestis fuit. P. Cornelius Rufinus manu quidem strenuus, & bellator bonus, militariq̄ disciplina peritus admodum fuit, sed furax homo, & auaritia acri erat. Hunc Fabritius non probabat, neque amico utebatur, osusq̄; eū morum causa fuit. Sed cum temporibus Reip. difficilimis consules creandi forent, & is Rufinus peteret consulatū, competitorsq̄; eius essent imbelles quidē & futiles, summa ope admissus est Fabritius, uti Rufino consulatus deferretur. Eam rem plerisq̄; admirantibus, quod hominē auarum cui esset inimicissimus, creari consulem peteret, quem hostiliter oderat: Fabritius inquit, nihil est quod miremini, si malui cōpilari quàm uenire. Hunc Rufinū postea bis consulatu & dictatura functum, censor Fabritius senatu mouit ob luxuriæ notam, quòd decem pondo argenti factitaret. Id autem quod suprâ scripsi, Fabritium de Cor. Rufino (ita in pleraq̄; historia scriptum est) dixisse, M. Cicero non alijs à Fabritio, sed ipsi Rufino gratias agenti, quod eius gratiam dedignatus non esset, dictum esse

esse refert in libro 11. de oratore. Verba Ciceronis hæc sunt: Arguta etiam significatio est, cum parua re & sepe uerbo res obscura & latens illustratur, ut cum C. Fabritio P. Cornelius homo (ut existimatur) auarus & furax, sed egregie fortis & bonus imperator, gratias ageret quod se homo inimicus consulem fecisset, bello præsertim magno & graui, Nihil est quo mihi gratias agas, inquit, si malui compilari, quàm uenire.

Quid significet proprie religiosus. Et in quæ diuerticula significatio istius uocabuli flexa sit, & uerba Nigidij Figuli ex commentarijs eius super ea re sumpta.

C A P. I X.

Nigidius Figulus.

**N**igidius Figulus homo (ut ego arbitror) iuxta M. Varronem doctissimus, in undecimo commentariorum grammaticorum uersum ex antiquo carmine refert memoria hercle dignum,

Religentem esse oportet, religiosum nefas.

Cuius autem id carmen sit, non scribit. Atq; in eodem loco Nigidius: hoc (inquit) inclinamentum semper huiuscemodi uerborum, ut uinosus, mulierosus, religiosus, numosus, signat copiam quandam immodicam rei super qua dicitur.

Quocirca religiosus is appellabatur, qui nimia & supstitiosa religione sese alligauerat. Eaq; res uitio assignabatur. Sed præter ista quæ Nigidius dicit, alio quodam diuerticulo significationis, religiosus pro casto atq; obseruanti, cohibentiq; sese certis legibus finibusq;, dici coeptus. Simili autem modo, illa quoque uocabula ab eadem profecta origine, diuersum significare uidentur, religiosi dies, & religiosa delubra. Religiosi enim dies dicuntur tristi omne

Ofus finitæ,  
Religiosus,

omine infames impeditiq; , in quibus & res diuinas face=  
 re, & rem quampiam nouam exordiri, temperadum est,  
 quos multitudo imperitorum prauæ & perperam nefas=  
 tos appellant. Itaque M. Cicero in libro epistolarum  
 nono ad Atticum : Maiores (inquit) nostri funestio=  
 rem esse uoluerunt Alliensis pugnae, quam urbis captæ,  
 quod hoc malum ex illo. Itaque alter religiosus etiam  
 nunc dies, alter in uulgo ignotus. Idem tamē M. Tullius  
 in oratione de accusatore constituendo, religiosa delubra  
 dicit, non ominosa, nec tristia, sed maiestatis ueneratio=  
 nisq; plena. Massurius autem Sabinus, in commentarijs  
 quos de indigenis cōposuit: Religiosum (inquit) est, quod  
 propter sanctitatem aliquam remotum ac sepositū a no=  
 bis est. Verbum à relinquendo dictum, tanquam ceremo=  
 niæ à carendo. Secundum hanc Sabini interpretationem,  
 templa quidem ac delubra, quia horum cumulus in uitu=  
 perationem non cadit, ut illorum quorum laus immodesta  
 est, quæ non uulgo ac temere, sed cum castitate ceremo=  
 niæq; adeunda, & reuerenda, & reformidanda sunt, ma=  
 gis quam inuulganda. Sed dies religiosi dicti quos ex con=  
 traria causa propter omnis diritatem relinquimus. Iccir=  
 co ait Terentius in Heaut.

Tum quod dem ei, recte est.

Nam nihil esse mihi, religio est dicere.

Quod si (ut ait Nigidius) oīa istiusmodi inclinamēta,  
 nimū ac præter modū significant, & iccirco in culpas ca=  
 dunt, ut uinosus, mulierosus, uerbosus, morosus, famosus:  
 cur ingeniosus, & formosus, & officiosus, & speciosus,  
 quæ pariter ab ingenio, & forma, & officio inclinata  
 sunt

Dies nefasti  
dies religiosi

Vide Macro.  
cap. 3.

ceremonie  
carendo dicit.

Religiosi dies.

sunt, cur etiam disciplinosus, confiliosus, victoriosus, quæ M. Cato ita affiguravit, cur item facundiosa, quod Sempronius Asellio XIII. rerum gestarum ita scripsit: Facta sua spectare oportere, dicta nõ: si minus facudiosa essent: cur, inquam, ista omnia nunquam in culpam sed in laudem dicuntur? quanquam hæc quoq; incrementum sui nimium demonstrant: an propterea, quia illis quidẽ, quæ supra posui, adhibendus est modus quidam necessarius? Nam et gratia, si nimia atque immodica: et mores, si multi atque uarij: et uerba, si perpetua, atq; infinita, et obtundentia: et fama, si magna, et inquieta, et inuidiosa sit, neq; laudabilia, nec utilia sunt. Ingenium autem, et officium et forma, et disciplina, et consilium, et uictoria, et facundia, sicut ipse uirtutum amplitudines, nullis finibus cohibentur, sed quanto maiora auctioraq; sunt, etiam tanto laudatiora sunt.

Quid obseruatum de ordine rogandarum sententiarum in senatu, iurgiorumq; in senatu C. Cæsaris consulis, & Marci Catonis diem dicendo eximentis.

C A P. X.

Rogandi senatus ordo.

**A**Nte legem, quæ nunc de senatu habẽdo obseruatur, ordo rogandi sententias uarij fuit: Alias primus rogabatur, qui a CENS. princeps in senatum lectus fuerat: alias qui designati COSS. erant. Quidam è COSS. studio aut necessitudine aliqua adducti, quæ ijs uisum erat, honoris gratia extra ordinẽ sententiã primũ rogabant. Obseruatum tamẽ est, cum extra ordinem fieret, ne quis quemquam ex alio quam ex consulari, loco sententiam primum rogaret. C. Cæsar in consulatu quem cum M. Bibulo gessit

fit, quatuor solos extra ordinē rogasse sententiā dicitur. Ex ijs quatuor principē rogabat M. Crassum. Sed postquā filiam Cn. Pompeio desponderat, primum cœperat Pompeium rogare. Eius rei rationem reddidisse eum senatui, Tyro Tullius M. Ciceronis libertus refert, itaq; se ex patrone suo audisse scribit. Idipsum Capito Atticus in libro quem de officio senatorio composuit, scriptum reliquit. In eodem libro Capitonis, id quoq; scriptum est: C. inquit, Cæsar consul, M. Catonem sententiā rogavit: Cato, rem quæ consulebatur, quoniā non è Rep. uidebatur, perfici nolebat. Eius rei gratia ducendæ longa oratione utebatur, eximebatq; dicendo diem. Erat enim ius senatori, ut sententiā rogatus, diceret antè quicquid uellet alius rei, & quoad uellet. Cæsar c o s. uiatorē uocauit: eumq; cum finem non faceret, prehendi loquentem, & in carcerem duci iussit. Senatus consurrexit, & prosequeretur Catonem in carcerem: Hac inquit, inuidia facta, Cæsar desistit, & mitti Catonem iussit.

Quæ qualiaq; sint, quæ Aristoxenus, quasi magis cōperta de Pythagora memoriæ cōmendauit, & quæ item Plutarchus in eundē modum de eodem Pythagora scripserit.

## CAP. XI.

**O**pinio uetus falsa occupauit & conualuit, Pythagoram philosophū non esitauisse ex animalibus. Item abstinuisse fabulo quem κιάμων Græci appellant. Ex hac opinione Callimachus poëta scripsit:

Καὶ κιάμων ἀπὸ χεῖρας ἔχει ἀνιώτων ἰσθῶν  
 καὶ ἀγῶ πυθαγόρας ὡς ἐκέλευε λέγω.

Ex eadē item opinione M. Ci. in lib. de diuinatione i. hæc  
 i uerba

Pythagoræ  
 cibus.

Fabæ infant.

uerba posuit: Iubet igitur Plato sic ad somnum proficere  
 sci corporibus affectis, ut nihil sit, quod errorem animis  
 perturbationemq; afferat. Ex quo etiã Pythagoreis in-  
 terdictum putatur, ne faba uesceretur, quæ res habet in-  
 stationem magnam. Is cibus tranquillitatem mentis quæ-  
 rentibus constat esse contrarius: Hæc equidem M. Cic.  
 Sed Aristoxenus musicus, uir literarum ueterum diligen-  
 tissimus, Aristotelis philosophi auditor in libro, quem de  
 Pythagora reliquit, nullo sæpius legumẽto Pythagoram  
 dicit usum, quàm fabis: quoniam is cibus, & subduceret  
 sensim aluum, & leuigaret. Verba ista Aristoxeni sub-  
 scripsi: πυθαγόρας ὁ τῶν ὁμορφῶν μάλιστα ἀρ κιάμων ἐλο-  
 κίμασε λίαν κινηκόντ'ε γ' εἶναι, κ' διαφορηκόρ. διὸ κ' μάλ-  
 ιστα κέχρηται αὐτῶ.

Porculus quoq; minusculis, & hædis tenerioribus ui-  
 ditasse idem Aristoxenus refert. Quam rem uidetur co-  
 gnouisse ex Xenophilo Pythagorico familiari suo, & ex  
 quibusdam alijs natu maioribus, qui ab ætate Pythagoræ,  
 haud multum aberant. Ac de animalibus Alexis etiam  
 pœta in comœdia quæ Pythagoræ uita inscribitur, docet.  
 Videtur autem, de κιάμῳ non esitato causam erroris fuis-  
 se, quia in Empedoclis carmine, qui disciplinas Pythago-  
 ræ secutus est, uersus hic inuenitur:

Δίχρηι πάνθεσσι κιάμων ἀπὸ χεῖρας ἐλεῖδι.

Legumentum.

Opinati enim sunt pleriq; κιάμων legumentum uulgo  
 dici. Sed qui diligentius scitiusq; carmina Empedoclis arbi-  
 trati sunt, κιάμων hoc loco testiculos significare dicunt:  
 eosq; more Pythagoræ operte atq; symbolice κιάμων ap-  
 pellatos, quod sunt εἰς τὸ κούρῳ λεῖνοι, καὶ αἵ ποὶ τῷ κούρῳ.

Iccirco



Iccirco Empedoclem uersu isto nō à fabulo edēdo, sed à rei ueneræe proluuio uoluisse homines deducere. Plutarchus quoq; homo in disciplinis graui autoritate in primo librorum, quos de Homero composuit, Aristotelem philo-  
sophum scripsit, eadem ipsa de Pythagoricis scripsisse, quod non abstinerūt edundis animalibus, nisi pauca car-  
ne quadā. Verba ipsa Plutarchi (quoniam res inopinata est) subscripsi: Αεισοίελης ὄ, μήτρας, καὶ κερδίας, καὶ ἀκαλύ-  
φης, καὶ βιούτων ἄλλων ἀπέχεσθαι φησι βὺς πυθαγορικῶς. Χρη-  
δα ὃ πῖς ἄλλοις. Ακαλύφη autem est animal marinū, quod  
urtica appellatur. Sed et piscibus nonnullis abstinerere Py-  
thagoricos Plutarchus in symposiacis dicit: Pythagoram  
uero ipsum, sicut celebre est, Euphorbum primo se fuisse  
didicisse: Ita hæc remotiora sunt ijs, quàm Clearchus, et  
Dicaearchus memoriæ tradiderunt, fuisse eum postea  
Pyrandrum, deinde Callideam, deinde foeminam pulchra  
facie meretricem, cui nomen fuerit alce.

Alce meretrix.

Notæ & animaduersiones censoriæ in uete-  
ribus monumentis repertæ memoria dignæ.

C A P.

X I I.

SI quis agrum suum passus fuerat sordescere, eumq;  
Sindiligenter curabat, ac neq; arauerat, neq; purgaue-  
rat: siue quis arborem suam, uineamq; habuerat derelie-  
ctui, non is sine pœna fuit: sed erat opus censorium, cen-  
soreq; ararium faciebant. Item si quis eques Romanus  
equum habere gracilentum, aut parum nitidum uisus  
erat, impolitie notabatur. Id uerbum significat, quasi  
impolitie not

i 2

tu dicas

tu dicas incuriæ. Cuius rei utriusq; autoritates sunt : & Mar. Cato id sæpenumero attestatus est.

Quod intentiones quædã tibiariũ certo modo factæ ischiadicis mederi possint. CAP. XIII.

Ischiadicis tibi-  
cine mederi.

**C**reditum hoc à plerisq; est, & memoriæ mandatũ, ischiadici cum maxime doleant, tum si modulus lenibus tibicen incinat, nunui dolores. Ego nuperrime in lib. Theophrasti scriptum inueni, uiperarum morsibus tibicinem scite modulateq; adhibitum mederi. Refert & Democriti liber, qui inscribitur  $\pi\omicron\delta\iota\ \lambda\sigma\iota\mu\omicron\delta\eta\ \eta\ \lambda\sigma\eta\kappa\omicron\delta\eta\ * \chi\epsilon\tau\omicron\delta\eta$ . In quo docet plurimis hominum morsibus, medicinã fuisse intentiones tibiariũ. Tanta prorsus est affinitas corporibus hominum mentibusq; & propterea quoq; uitijs, aut medelis animorum & corporum.

\* Fortassis  
 $\kappa\epsilon\tau\omicron\delta\eta$ .

Narratur historia de Hostilio Mancino ædili, & Manulia meretrice. Verbaq; decreti tribunorum ad quos à Manulia prouocatum est.

C A P. X I I I I.

**C**um librum v 111. Attei Capitonis coniectaneorum elegeremus, qui inscriptus est, de iudicijs publicis, decretum tribunorum uisum est grauitatis antiquæ plenum, propterea id meminimus : Idq; ob eam causam, & in hãc sententiã scriptum est : A. Hostilius Mancinus ædilis curulis fuit. Is Manuliæ meretrici diem ad populum dixit, quod de ambulacro eius noctu lapide ictus esset : uulnusq; ex eo lapide ostentabat, Manulia ad trib. pleb. prouocauit. Apud eos dixit comesatorem Mancinum ad ædes suas uenisse. Eum sibi recipere non \* fuisse in æde sua. Sed cum ui irrumperet, lapidibus depulsum. Tribuni decreuerunt ædilem

Hostilij postu-  
latio.  
Manulia me-  
retrix.

\* uoluisse

adilem ex eo loco iure deiectum, quò eum uenire cum co  
ronario non decuisset : propterea ne cum populo adilis  
ageret, intercesserunt.

Defensa à culpa sententia ex historia Sallustij,  
quã inimici eius cum insectatione maligne repre-  
henderunt.

C A P. X V.

**E**legantia orationis Sallustij uerborumq; facundia,  
et nouandi studium cum multa prorsus inuidia fuit:  
multiq; nō mediocri ingenio uiri conati sunt reprehēdere  
pleraq; et obrectare. In quibus plura inscite aut maligne  
uellicant. Nonnulla tamē uideri possunt nō indigna repre-  
hensione: quale illud in Catilinæ historia repertū est, quod  
habeat eam speciē, quasi parū attente dictū. Verba Sallu-  
stij hæc sunt : At mihi quidē, tam et si haudquaquam par  
gloria sequatur scriptorē et autorem rerum, tamē in pri-  
mis arduū uidetur res gestas scribere : Primū, quod factis  
dicta ex æquāda sunt. Deinde quòd pleriq; quæ delicta re-  
prehēderis, maleuolentia, et inuidia dicta putant. Vbi de  
magna uirtute, atque gloria bonorum memores, quæ sibi  
quisq; facilia factu putat, æquo animo accipit : Supra, ea  
ueluti ficta pro falsis ducit. Proposuit, inquiūt, dicturū cau-  
sas, quamobrē uideatur esse arduū res gestas scribere, atq;  
ibi non primū causas, sed querelas dicit. Non enim causa  
uideri debet, cur historiæ opus arduum sit, quòd ij qui le-  
gunt, aut iniquè interpretantur quæ scripta sunt, aut uera  
esse non credāt. Obnoxia quippe, et obiectam falsis exi-  
stimationibus eam rem dicendā, magis aiunt quàm arduā:  
quia quod arduū est, sui operis difficultate est arduū, non  
opinionis alienæ erroribus : Hæc illi maleuoli reprehē-  
Arduum.

i 3 forcs

fores dicūt. Sed arduū Sallustius nō pro difficili tantum, sed pro eo quoq; ponit, quod Græci δυσχρηστis, aut χαλεπὸν appellāt, quod est, cum difficile, tum molestum quoq; & incommodū & intractabile. Quorum uerborū significatio à sententia Sallustij superscripta non abhorret.

De uocabulis quibusdam, à Varrone & Nigidio contra quotidiani sermonis consuetudinē declinatis. Atq; inibi id genus quædam, cum exemplis ueterum relata.

C A P. X V I.

Senatus.  
Domus.  
Fluctus.

**M**Ar. Varronem, & P. Nigidium uiros Romani generis doctissimos comperimus non aliter locutos esse, & scripsisse, quàm senatus, & domus, & fluctus, qui est patrius casus ab eo, quod est senatus, domus, & fluctus, huic senatui, domui, fluctui, cæteraq; his consimilia pariter dixisse. Terentij quoq; comici uersus in libris ueteribus itidem scriptus est:

Eius anuis opinor causa, quæ est mortua.

Hanc eorum autoritatem quidam è ueteribus grammaticis ratione etiam firmare uoluerunt, quod omnis datiuus singularis litera finitus, i, si non similis est genitiui singularis, s, litera addita genitiuum singularem facit: ut patri patris, duci ducis, cædi, cædis. Cum igitur, inquiūt, in casu dandi, huic senatui dicamus, genitiuus ex eo singularis senatus est, & non senatus. Sed non omnes concedunt in casu datiuo senatui magis dicendum, quàm senatu: sicut Lucil. in eodem casu, uictu, & anu dicit, non uictui, & anui, in hisce uersibus:

Quod sumptum atq; epulas uictu præponis honesto.

Et alio in loco:

Anu no

Anu noceo inquit.

Verg. quoq; in casu dandi aspectu ducit, non aspectui:

Teq; aspectu ne subtrahere nostro. Et in Georg.

Quod nec concubitu indulgent.

C. etiam Casar grauis autor linguae latinae, in Anticato-  
ne, Vnius, inquit, arrogatiae superbiaeq; dominatuq;. Item  
in Dolobella: Actionis illibusti: quoru in edibus sanisq;  
posita, & honori erant, & ornatu. In libris quoque ana-  
logicis, omnia illiusmodi sine, i, litera dicenda censet.

De natura quarundam particularu quae praeposita  
uerbis, intendi atq; produci barbare atque  
inscite uidentur, exemplis rationibusq; plusculis  
disceptatum.

C A P. X V I I.

**L** Vclij ex undecimo uersus sunt:

Sciadae magno improbus obijciebat asellus,

Lustrum, illo censore, malum infelixq; fuisse.

Obijciebat, o, litera producta multos legere audio: idq;  
eo facere dicunt, ut ratio numeri salua sit.

Idem infra: Et iam

Conijcere in uersus dictum praconis uolebam

Graij. In hac quoq; prima uerbi praepositione ob ean-  
dem causam producunt. Item xv.

Subijcit hinc humilem, & \* suffercatus posteriorem. \*Fortassis suf-  
fractus.

Subijcit, u litera longa legunt, quia primam syllabam bre-  
uem esse in uersu heroico non conuenit. Item apud Plautum  
in Epidico, con, syllabam productam pronunciant:

Age nuc ia & orna te Epidice, & palliu in collu coijce.

Apud Vergiliu quoq; subijcit uerbum produci a ple-  
risq; audio: -Etiam Parnasia laurus

i 4 Parua

*Parua sub ingenti matris se subijcit umbra.*

*Sed neque ob, neq; sub præpositio, producendi habet naturam, neq; item con, nisi cum eam litera sequuntur, quæ in uerbis constituit, & conficit, secundum eam primæ sunt, uel cum eliditur ex ea n, litera, sicut Sallustius: Fœnoribus, inquit, coopertus. In ijs autem quæ supra posui, & metrum esse integrum potest, & præpositiones istæ posunt non barbare protendi. Secundæ enim litera in his uerbis per duo, ij, non per unum scribenda est. Nam uerbum istud, cui supradictæ particule præpositæ sunt, nõ icio est, sed iacio, & præteritum non icit, sed iecit: Idq; ubi compositum est, ex, a, litera, in, i, mutatur: sicut fit in uerbis infilio, & incipio, atq; ita uim consonantis capit. Et iccirco ea syllaba productius latiusq; paulo pronuntiata, priorem syllabam breuem esse non patitur, sed reddit eam positum longam. Proptereaq; & numerus in uersu, & ratio in pronuntiatu manet. Hæc quæ diximus, eò etiã conducunt, ut quod apud Vergilium in sexto positum inuenimus,*

*Eripe me his inuicte malis, aut tu mihi terram*

*Inijce: Sic esse inijce, ut supra dixi, & scribendum & legendum sciamus: Nisi quis tam indocilis est, ut in hoc quoque uerbo, in præpositionem metri causa protendat.*

*Querimus igitur in obijcibus, o, litera, qua ratione intendatur, cum id uocabulum factum sit à uerbo obijcio, & nequaquam simile sit, quod à uerbo moueo motus, o, litera longa dicitur. Equidẽ memini Sulpiciũ Apollinarẽ uirum præstanti literarũ scientia, obijces, & obijcibus, o, litera correpta dicere, in Vergilio quoque sic eum legere,*

*Qua ui maria alta tumescant*

*Obijcibus*

Objicibus ruptis: Sed ita ut diximus, i, literā, quæ in uocabulo quoq; genuina esse debet, paulo uberius largiusq; pronūtiabat. Congruens igitur est, ut subjices etiā, quod perinde ut obijces compositū est, u, litera breui dici oporteat. Ennius in tragœdia, quæ Achilles in scribitur, subjices pro aëre alto ponit, qui cœlo subiectus est, in hīs uersibus:

Ergo deūm sublimes subjicies, humidus

Vnde oritur imber, sonitu seuo, & strepitu.

Plerosq; omnes tamen legere audias, u, litera producta. Id ipsum autem uerbum M. Cato sub alia præpositione dicit in oratione, quam de consulatu suo habuit: Ita hos, inquit, fert uentus ad priorem Pyrenæum, quos proyicit in altum. Et Pacuuius item in Anchise: Id promontorium, cuius lingua in altum proyicit.

De Africano superiore sumpta quædam ex annalibus memoratu dignissima. CAP. XVIII.

Scipio Africanus antiquior, quanta uirtutum gloria præstiterit, & quam fuerit altus animo, atq; magnificus, & qua sui conscientia submissus, pluribus rebus, quas dixerit, quasq; fecerit, declaratum est. Ex quibus sunt hæc duo exempla eius fiducia, ac exuperantia ingentis: Cum M. Næuius trib. plebis accusaret eū ad populū, diceretq; accepisse à rege Antiocho pecuniā, ut conditionibus gratiosis & mollibus, pax cum eo Pop. Rom. nomine fieret, & quædam item alia crimini daret, indigna tali uiro, tum Scipio pauca præfatus, quæ dignitas uitæ suæ, atq; gloria postulabat, memoria, inquit, Quirites repeto diem esse hodiernum, quo Annibalem Pœnum imperio nostro inuicissimum magno prælio uici in terra Africa, pacemq; & uictoriam

Scipionis Africani altitudo animi.

i 3

uictoriam

uictoriam uobis peperit inſperabilem. Non igitur ſimus aduerſum deos ingrati, ſed cenſeo relinquamus nebulonem hunc, eamſq; nunc protinus Ioui Opt. Max. gratulatum. Id cum dixiſſet, auertit, & ire in Capitolium coepit. Tum concio uniuerſa, quæ ad ſententiam de Scipione ferendam conuenerat, relicto tribuno, Scipionem in Capitolium comitata, atque inde ad ædes eius cum lætitiæ & gratulatione ſolenni proſecuta eſt. Fertur etiam oratio, quæ uidetur eo die habita à Scipione: & qui dicunt eam non ueram, non eunt inficias, quin hæc quidem uerba fuerint, quæ dixi, Scipionis. Item aliud eſt factum eius præclarum: Petilius quidã Trib. Pleb. à M. ut aiunt, Catone inimico Scipionis, comparatus in eum atq; immiſſus deſiderabat in ſenatu inſtãtiſſime, ut pecuniæ Antiochenæ, prædæq; quæ in eo bello capta erat, rationem redderet. Fuerat enim L. Scipioni Aſiatico fratri ſuo imperatori in ea prouincia legatus. Ibi Scipio exurgit: & prolato è ſinu togæ libro, rationes in eo ſcriptas eſſe dixit omnis pecuniæ, omniſq; prædæ. Ille tunc, ut palam recitaretur, & ad ærarium deferretur. Sed enim id iam non faciam, inquit, nec meipſe afficiam cõtumelia. Eumq; librũ ſtatim corãm diſcidit ſuis manibus, & concepſit: ægre paſſus, quod cui ſalus imperij ac Reipublicæ accepta ferri deberet, ab eo ratio pecuniæ prædatitiæ poſceretur.

Quid M. Varro in Logiſtorico ſcripſerit de moderando uictu puerorũ impubiũ. CAP. XIX.

Crapula ingenuo officit.

**P**Veros impuberes compertum eſt, ſi plurimo cibo, nimioq; ſomno uterentur, hebetiores fieri: aduertimusq; hinc elici tarditatem, corporaq; eorum improcera fieri



fieri, minusq; adolescere. Idem pleriq; alij medicorū philosophorumq; & M. Varro in Logistorico scripsit, quæ inscripta est Capys, aut de liberis educandis.

Notati à censoribus, qui audientibus ñs dixerunt ioca quædã intempestiuiter: ac de eius quoq; nota deliberatum, qui steterat forte apud eos oscitabundus.

CAP. XX.

**I**nter censorias seueritates tria hæc exempla in literis sunt castigatissimæ discipline. Vnum est huiusmodi: CENS. agebat de uxoribus solenne iusiurandum. Verba hæc erant ita concepta: Et tu ex animi tui sententiã uxorem habes? Qui iurabat, cauillator quidam, & canicula, & nimis ridicularius fuit. Is locum esse sibi ioci dicendi ratus, cum ita, uti mos erat, CENS. dixisset, & tu ex animi tui sententiã uxorem habes? Habeo equidem, inquit, uxorem, sed non hercle ex animi tui sententiã. Tum CENS. eum, quod intempestiue lasciuiisset, in ararios retulit, causamq; hanc ioci scurrilis apud se dicti subscripsit. Altera seueritas eiusdem sectæ disciplinæq; est: Deliberatum est de notã eius, qui ad CENS. ab amico aduocatus est, & in iure stans, clare nimis ac sonore oscitauit, atque inibi propè ut plesteretur, fuit, tanquam illud iudicium uagi animi foret, & hallucinantis, & fluxæ atque apertæ securitatis. Sed cum ille deierasset, inuitissimũ sese, ac repugnantẽ oscitatione uictum, teneriq; eo uitio, quod oscedo appellatur, tum notæ iam destinatæ exemptus est. P. Scipio Africanus Pauli filius, utranque historiam posuit in oratione, quam dixit in censura, cum ad maiorum mores populi hortaretur. Item aliud refert Sabinus Masurius

Censoriz notæ.

Tocus Intempestiuus.

Oscedo.

**Equus strigosus.** furius in septimo memorabiliū seuerē factum: CENS. inquit, P. Scipio Nasica, & M. Pompilius, cum equitum censum agerent, equum nimis strigosum & male habitū, sed equitem eius uberrimum & habitissimum uiderunt. Et cur, inquirunt, ita est, ut tu sis, quā equus curatior? Quoniam, inquit, ego me curo, equum Staius meus seruus. **Staius.** Visum est parum reuerēs esse responsum, relatusq; in ariis, ut mos est. Staius autem seruile nomen fuit. Plerique apud ueteres serui eo nomine fuerunt. Cæcilius quoq; ille comædiarum poëta inclytus seruus fuit, & propterea nomen habuit Staius. Sed postea uersum est quasi in cognomentum, appellatusq; est Cæcilius Staius.

## A. GELLII NOCTI VM ATTICARVM COMMENTA RII. LIBER V.

Quod Musonius philosophus reprehendit, improbauitq; laudari philosophum differentem à uociferantibus, & in laudando gestiuntibus.

CAP.

I.

**Musonius.**

**M**USONIVM PHILOSOPHUM solitum dicere accepimus: Cum philosophus, inquit, hortatur, monet, suadet, obiurgat, aliud ue quid disciplinarum differit, tum qui audiunt, si de summo & soluto pectore obuias uulgatisq; laudes effutiunt, si clamitant, etiam si gestiunt, si uocum eius festiuitatibus

tatibus, si modulis uerborum, si quibusdam quasi frequentamentis orationis mouentur, exagitantur, & gestiunt: tum scias, & qui dicit, & qui audit, frustra esse: neque illic philosophum loqui, sed tibicinem canere. Animus is, inquit, audientis philosophum quæ dicuntur utilia, ac salubria sunt, quæq; & errorum atque uitiorum medicinas ferunt, laxamentum atque otium prolixè profusèq; laudandi non habet. Quisquis ille est qui audit, nisi ille est planè deperditus, inter ipsam philosophi orationem & perhorrescat necesse est, & pudeat tacitus, & poeniteat, & gaudeat, & admiretur: uarios adeo uultus dissiparilesq; sensus gerat, perinde ut eum conscientiamq; eius affecerit, utrarunq; animi partium, aut syncerarum aut agrarum, philosophi pertractatio. Præterea dicebat magnam laudem non abesse ab admiratione: admirationem autem quæ maxima est, non parere uerba, sed silentium. Idcirco inquit poëtarum sapientissimus, auditores illos Ulyssi, labores suos illustrissime narrantis, ubi loquendi finis actus, non exultare, nec strepere, nec uociferari facit: sed consiluisse uniuersos dicit, quasi attonitos, & obstupidos, delinimentis aurium ad origines usq; uocis permanantibus.

Super equo Alexandri regis, qui Bucephalus appellatus est.

C A P. II.

**E**quus Alexandri regis, & capite & nomine bucephalus. Bucephalus.  
 Emptum Cares scripsit talentis XIII.  
 & regi Philippo donatum: æris nostri summa est HS.  
 CCCXII. Super hoc equo dignū memoria uisum, quod  
 ubi ornatus erat armatusq; ad prælium, haud unquā in-  
 scendi

scendi sese ab alio nisi à rege passus sit. Id etiam de isto equo memoratum est: Quod cum in eo insidens Alexander bello Indico, & facinora faciens fortia, in hostiū cuneum, non satis sibi providens, immisisset, coniectisq; undique in Alexandrum telis, uulneribus altis in ceruice atq; in latere equus perfossus est. Moribundus tamen ac prope iam exanguis, è medijs hostibus regem uiuacissimo cursu retulit: atq; ubi cum extra tela extulerat, ilico concidit: & domum iam superstitis securus, quasi cum sensus humani solatio animā expirauit. Tum rex Alexander parta eius belli uictoria, oppidum in iisdem locis condidit: atq; ob equi honores Bucephalon appellauit.

Bucephalon  
oppidum.

Quæ causa, quodq; initiū fuisse dicatur Protagoræ ad philosophiæ literas adeūdi. CAP. III.

Protagoras.

**P**rotagoram uirum in studijs doctrinarum egregiū, cuius nomen Plato libro suo illi inelyto inscripsit, adolescentem aiunt uictus quærēdi gratia in mercede missum, uecturasq; onerum corpore suo factitauisse, quod genus Græci βασιλίστρας uocant, Latine baiulos appellamus. Is de proximo rure in Abderam oppidum, cuius popularis fuit, caudices ligni plurimos funiculo breui circumdatos portabat. Tum forte Democritus ciuitatis eiusdem ciuis, homo ante alios uirtutis & philosophiæ gratia uenerandus, cum egrederetur extra urbem, uidet eum cum illo genere oneris tam impedito ac tam incoibili, facile atque expedite incedentem. Et prope accedit, & iuncturam posituramq; ligni scite periteq; factam considerat, petitq; ut paulum acquiescat. Quod ubi Protagoras, uti erat petitum fecit: atq; itidē Democritus acerrimū illum, & quasi orbem

Baiulus.  
Abdera Democriti oppidum.

orbem caudicum breui uinculo cōpressum, ratione quādam quasi geometrica librari, contineriq; animaduertit: interrogauit quis id lignum ita composuisset. Et cum ille à se compositum dixisset, desiderauit uti solueret, ac de nouo in modum eundem collocaret. At postquam ille soluit, ac similiter composuit: tum Democritus animi aciem, solertiamq; hominis nō docti demiratus, mi adolescens, inquit, cum ingenium benefaciendi habeas, sunt maiora melioraq; quæ facere mecum possis. Abduxitq; eum statim, secumq; habuit, & sumptum ministravit, & philosophias docuit, & esse eum fecit, quātus postea fuit. Is tamē Protagoras insyncerus quidē philosophus, sed acerrimus sophistarum fuit. Pecuniā quippe ingentem cum à discipulis acciperet annuam, pollicebatur se id docere, quā uerborum industria causa infirmior fieret fortior. Quam rem Græce ita dicebat, τὸν ἡτῶ λόγον κρείτῳ ποιεῖν.

De uerbo duo & uicesimo, quod uulgo incognitum est, à uiris doctis multifariam in libris scriptum est.

## CAP. IIII.

**A** Pud Sigillaria fortè in libraria, ego & Iulius Paulus. Iulius Paulus.  
 Alus poëta uir memoria nostra doctissimus, confederamus, atq; ibi expositi erant Fabij annales, bonæ atque synceræ uetustatis libri, quos uenditor sine mēdis esse contendebat. Grammaticus autem quispian è nobilioribus ab emptore ad spectandos libros adhibitus, reperisse unum in libro mēdum dicebat. Sed contrā librarius in quoduis pinguis uocabat, si in una uspiā litera delictum esset. Ostendebat grammaticus ita scriptum in lib. IIII. Quapropter primum ex plebe alter cōs. factus est, duo & uicesimo

Sponsione p<sup>r</sup>cabat

Doodeuicesi-  
mo.

uicesimo anno postquam Romam Galli ceperunt: Non, inquit, duo & uicesimo, sed duodeuicesimo scribi oportuit. Quid enim est duo & uicesimo? Alio quoque loco hic ita scripsit: Mortuus est anno duo & uicesimo. Rex fuit anno uicesimo primo.

Cuiusmodi ioco cauillatus sit Antiochum regem Pœnus Annibal. CAP. V.

Annibalis canilano in Antiochum.

IN libris ueterum memoriarum scriptum est Annibalem Carthaginensem, apud regem Antiochum facetissime cauillatum esse. Ea cauillatio huiusmodi fuit: Ostendebat ei Antiochus in campo copias ingentis, quas bellum Pop. Ro. facturum comparauerat: cōuertebatque exercitum insignibus argenteis & aureis florentem. Inducebat etiā currus cum falcibus, & elephantos cum turribus, equitatumque; frenis, ephippijs, monilibus, phaleris præfulgentē. Atque ibi rex contemplatione tanti ac tam ornati exercitus gloriabundus, Annibalem aspicit: & putas ne, inquit, conferri posse, ac satis esse credis Romanis hæc omnia? Tum Pœnus, eludens ignauiam imbelliamque; militum eius pretiose armatorum: Satis planè, inquit, satis esse credo Romanis hæc omnia, etiam si auarissimi sunt. Nihil prosum, neque tam lepide, neque tam acerbe dici potest. Rex de numero exercitus sui, ac de equiparatione aestimanda quæsierat: Respondit Annibal de præda.

De coronis late De coronis militaribus, quæ sit earum triumphalis, quæ obsidionalis, quæ ciuica, quæ muralis, quæ castrensis, quæ naualis, quæ oualis, quæ oleagina.

CAP.

VI.

Militares

**M**ilitares coronæ multifariæ sunt: Quarum quæ nobilissimæ sunt, has ferme esse accepimus, triumphalem, obsidionalem, ciuicam, muralem, castrensem, naualem. Est ea quoque corona, quæ oualis dicitur. Est item postrema oleagina, qua uti solent qui in prælio non fuerunt, sed triumphum procurant. Triumphales coronæ sunt auræ, quæ imperatoribus ob honorem triumphum mittuntur. Id uulgo dicitur aurum coronarium. Hæ antiquitus è lauro erant, post fieri ex auro cœptæ. Obsidionalis est, quam ij qui liberati sunt obsidione, dant ei duci, qui liberauit. Ea corona graminea est: obseruariq; solitum ut fieret è gramine, quod in eo loco generatum esset, intra quem clausi erant qui obsidebantur. Hanc coronam gramineam S. P. Q. R. Q. Fabio Maximo dedit bello Pœnorum secundo, quòd urbem Romam obsidione hostium liberasset. Ciuica corona appellatur, quam ciuis ciui, à quo seruatus est in prælio, testè uitæ salutisq; perceptæ dat. Ea fit è fronde querna, quoniã cibus uictusq; antiquissimus querceus capi solitus sit. Fit etiam ex ilice, quod genus superiori proximum est: sicuti scriptum est in quadam comœdia Cæcilij:

Aduerhütur, inquit, cum ilignea corona & chlamyde,  
Dij uostram fidem.

Massurius autè Sabinus in x i. librorum memorabiliũ ciuicam coronam tum dari solitam dicit, cum is qui ciuem seruauerat, eodem tempore & hostem occiderat, neq; locus cum in ea pugna reliquerat: aliter ius ciuicæ coronæ negat concessum. Tiberium tamen Cæsarem consultum, an ciuicã coronam capere posset, qui ciuem in prælio seruaf-

Coronæ militares.

Coronæ triumphales.

Obsidionalis, Graminea.

Ciuica.

k set,

set, & hostes ibidem duos interfecisset, sed locum in quo pugnabat, non retinisset, eoq; loco hostes potiti essent, rescripsisse dicit, eum quoq; ciuica dignum uideri: quod appareret, è tam iniquo loco ciuè ab eo seruati, ut etiam à fortiter pugnantibus retineri non quiuert. Hac corona ciuica L. Gel. uir censorius in senatu Ciceronem consulem donari à republica censuit, quod eius opera esset atrocissima illa Catilinæ cõiuratio detecta, uindictaq;. Muralis est corona, qua donatur ab imperatore qui primus murum subiit, inq; oppidum hostium per uim ascendit. Idcirco quasi muri pinnis decorata est. Castrensis est corona, qua donat eum imperator, qui primus hostium castra pugnās introiuit. Ea corona insigne ualli habet. Naualis est, qua donari solet maritimo prælio, qui primus in hostium nauem ui armatus transfiliuit. Ea quasi nauis rostro insignita est. Et muralis autem, & castrensis, & naualis fieri ex auro solent. Oualis uero corona myrtea est: Ea utebantur imperatores, qui ouantes introibant urbem. Ouandi autem, ac non triumphandi causa est, cum aut bella non rite indicta, neque cum iusto hoste gesta sunt, aut hostium nomen humile, & non idoneum est, ut seruorum, piratarumq;, aut deditione repente facta, in puluere (ut dici solet) incruetq; uictoria obuenerit. Cui facilitati apta esse Veneris frondem crediderunt, quod nõ Martius, sed quasi Venereus quidam triumphus foret. Hanc myrteam coronam M. Crassus cum bello fugitiuorum confecto, ouans rediret, insolenter aspernatus est: Senatusq; consultum faciendum per gratiam curauit, ut Luuro non myrto coronaretur. M. Cato obiecit M. Ful-

uio

*uxo corona ci  
a donatus*

Muralis.

Castrensis.

Naualis.

Oualis.

*uid sit ouatio*



uio nobiliori, quod milites per ambitionem coronis leuissimis de causis donasset: de qua re uerba ipsa apposui Catonis. Nam principio, quis uidit corona donari quenquam, cum oppidum captum non esset? aut castra hostium non incensa essent? Fuluius autem in quem hoc à Catone dictum est, coronis donauerat milites, quia uallum curauerant, aut quia puteum strenue foderant. Prætereundum non est, quod ad ouationes attinet: super quo dissensisse ueteres scriptores accipio. Partim enim scripserunt, qui ouarent, introire solitos equo uehentes. Et Sab. Massurius pedibus ingredi ouantes dicit, sequentibus eos, non militibus, sed uniuerso senatu.

Personæ uocabulum quàm lepide interpretatus, quamquæ esse uocis eius originem dixerit C. Bassus.

## CAP. VII.

**L**epide mehercules, & scite C. Bassus in libris quos de origine uocabulorum cõposuit, unde appellata persona sit, interpretatur. A personando enim id uocabulum factum esse coniectat. Nam caput, inquit, & os, cooperimento personæ tectum undique, unaque; tantum uocis emittende uia peruium, quod non uaga neque diffusa est, in unum tantummodo exitum collectam coactamque; uocem, & magis claros canorosque; sonitus facit. Quonia igitur indumentum illud oris clarescere & resonare uocem facit, ob eam causam persona dicta est, o, litera propter uocabuli formam productiore.

Defensus error à Vergilij uersibus quos arguerat Iulius Higinus grammaticus. Et ibidem quid sit lituus, atque de etymologia uocis eius.

## CAP. VIII.

k 2 Ipse

**I**Psē quirinali lituo, paruaq; sedebat  
 Succinctus trabea, leuaq; ancile gerebat.

In his uersibus errasse Vergilium Higinus scripsit, tanquam non animaduernerit deesse aliquid hisce uerbis: Ipse quirinali lituo. Nam si nihil, inquit, deesse animaduertimus, uidetur ita dictum, ut fiat lituo & trabea succinctus: quod est, inquit, absurdissimum. Quippe cum lituus sit uirga breuis, in parte qua robustior est, incurua, qua augures utuntur: quoniam modo succinctus lituo uideri potest? Imò ipse Higinus parum animaduertit sic hoc esse dictum, ut pleraq; dici per defectiōem solent, ueluti cum dicitur M. Cicero homo magna eloquentia, atq; Roscius histrio summa uenustate: non plenum hoc utrunq;, neque perfectum est: sed enim pro pleno, atque perfecto auditur, ut Vergilius alio in loco:

Victorem Buten immani corpore. —

Id est, corpus immane habentem.

Et item alibi:

In medium geminos immani pondere cestus

Proijcit.

Ac similiter:

Domus sanie dapibusq; cruentis

Intus opaca ingens.

Sic igitur id quoq; uideri dictum debet: Picus quirinali lituo erat: sicut dicimus, statua grādi capite erat. Et est autem, & erat, & fuit, plerunq; absunt cum elegantia sine detrimento sententiæ. Et quoniam facta litui mentio est, non prætermittendum est, quod posse queri animaduertimus, utrum lituus auguralis à tuba, quæ lituus appellatur, an tuba à lituo augurum, lituus dicta sit. Vtrunque enim pari forma, & pariter in capite incuruum est. Sed si  
 (ut qui

(ut quidam putant) tuba à sonitu lituus appellata est, ex illo Homérico uersu λῆξι βίῳ, necesse est ita accipi, ut uirga auguralis à tubæ similitudine lituus uocetur. Vtitur autem uocabulo isto Verg. & pro tuba:

Et lituo pugnas insignis obibat, & hasta.

Historia de Crœsi sumpta ex Herodoti libris.

## CAP. IX.

**F**ilius Crœsi regis, cū iam per ætatem fari posset, infans erat: & cum iam multum adoleuisset, item nihil fari quibat. Mutus adeo & elinguis diu habitus est. Cum uero in patrem eius bello magno uictum, & urbe in qua erat capta, hostis gladio deducto regē esse ignorans inuaderet, diduxitq; adolescens os, clamare nitens, eoq; nixu atq; impetu spiritus, uitium nodumq; linguæ rupit, planeq; & articulate elocutus est, clamans in hostem, ne rex Crœsus occideretur. Tum & hostis gladium reduxit, & rex uita donatus est, & adolescens loqui prorsus deinceps incepit. Herodotus in historijs huius memoriæ scriptor est, eiusq; uerba sunt quæ prima dixisse filium Crœsi refert ὡς ἔρωπε μὴ κτάνε κροῖσος. Sed & quispian Samius athleta, nomen illi fuit Αἰγλῆς, cum antea non loquens fuisset, ob similem dicitur causam loqui coepisse. Nam cum in sacro certamine sortitio inter ipsos & aduersarios non bona fide fieret, & sortem nominis falsam subijci animaduertisset, repente in eum, qui id faciebat, sese uidere quid faceret, magnum inclamauit. Atq; is oris uinculo solutus, per omne inde uita tempus, non turbide, neq; adhæse locutus est.

Crœsi filius ex  
muto uocalis.

Her. in Clio.

Aegles Samius

k 3

De ar

De argumentis quæ græce *ἀντιστροφῶν* appellantur, à nobis reciproca dici possunt. CAP. X.

**Antistrophia.** **I**nter uitia argumentorum, longe maximum esse uitium uidetur eorum, quæ *ἀντιστροφῶν* Græci dicunt. Ea quidam ex nostris, non hercle nimis absurde reciproca appellauerunt. Id autem uitium accidit hoc modo: Cum argumentum propositum referri contra, conuertiq; in eum potest, à quo dictum est, & utrunq; pariter ualet, quale est peruulgatum illud, quo Protagorā sophistarum acerrimum, usum esse ferunt aduersus Euathlum discipulum suum. Lis nanq; inter eos, & controuersia super pacta mercede hæc fuit: Euathlus adolescens diues, eloquentiæ discendæ, causarumq; orandi cupiens fuit. Is in disciplinam Protagoræ sese dedit, daturumq; promisit mercedem grandem pecuniam, quantam Protagoras petiuerat. Dimidiūq; eius dedit iam tunc statim priusquam disceret. Pepigitq; ut reliquum dimidiū daret, quo primo die causam apud iudices orasset & uicisset. Postea cum diuitule auditor affectatorq; Protagoræ fuisset, & in studio quidem facundiæ abunde promouisset, causas tamen nō reciperet, tempusq; iam longū transcurret, & facere id uideretur, ne reliquū mercedis daret: capit consiliū Protagoras, ut tum existimabat, astutum: Petere insiuit ex pacto mercedem. Litem cum Euathlo contestatur. Et cum ad iudices conijciendæ consistendæq; causæ gratia uenisset, tum Protagoras sic exorsus est: Disce inquit, stultissime adolescens, utroque id modo fore uti reddas quod peto, siue contrate pronuntiatum erit, siue pro te. Nam si contra te lis data erit, merces mihi ex sententia debebitur,

tur, quia ego uicero: Sin uero secundum te iudicatum erit, merces mihi ex pacto debetur, quia tu uicris: Ad ea respondit Euathlus: Potui, inquit, huic tuae tam ancipiti captioni isse obuiam, si uerba non ipse facerem, sed alio patrone uterer. Sed magis mihi in ista uictoria pro ludium est, cum te non in causa tantum, sed in argumento quoque isto uinco. Disce igitur tu quoque magister sapientissime, utroque modo fieri, uti non reddam quod petis, siue contra me pronuntiatum fuerit, siue pro me. Nam si iudices pro causa mea senserint, nihil tibi ex sententia debetur, quia ego uicero: Sin contra me pronuntiauerint, nihil tibi ex pacto debebo, quia ego non uicero. Tum iudices dubiosum hoc inexplicabileque esse, quod utrinque dicebatur rati, ne sententia sua utramque in partem dicta esset, ipsa sese rescinderet, rem iniudicatam reliquerunt, causamque in diem longissimam distulerunt. Sic ab adolescente discipulo, magister disciplina eloquentiae inclutus suo sibi argumento confutatus est, et captionis uersute excogitatae frustratus fuit.

Biantis de re uxoria syllogismum non posse uideri ἀντιστρέφοντα.

## CAP. XI.

EXISTIMAUIT quidam etiam illud Biantis, uiri sapientis, ac nobilis, responsum consimile esse, atque est Protagorion illud, de quo dixi modo ἀντιστρέφον. Nam cum rogatus esset à quodam Bias, deberetne uxorem ducere, an uitam uiuere cœlibem, ἦτοι, inquit, καλὸν ἔστι ἢ ἀχράν, καὶ εἰ καλὸν, ἔστις κρινῶ. εἰ δὲ ἀχράν, ἔστις πρὸς τὴν ἡν. ἰκότερον δὲ οὐκ ἀγαθόν, οὐ ληπτέον ἄρα. Sic autem hoc responsum conuertunt, εἰ μὲν καλὸν ἔστω, οὐχ

Biantis argumentum.

k + ἔστω

ἔξω ποινήν. ἢ δὲ ἀρχαῖον, οὐχ ἔξω κείνην, γαμπτέρον δὲρα.  
 Sed minime hoc esse uidetur ἀντιστροφή, quoniam ex altero latere conuersum, frigidius est infirmiusq;. Nam Bias proposuit non esse ducendam uxore: propter alterturum incommo-  
 dum, quod necessario patiendum erit ei qui duxerit. Qui cōuertit autē, non ab eo se defendit incommo-  
 do quod adest, sed carere se altero dicit quod non adest. Satis est autem tuendæ sententiæ, quam Bias dixit, quod eum qui duxit uxorem, pati necessē est ex duobus incom-  
 modis: alterum, ut aut κείνην habeat, aut ποινήν. Sed Phauorinus noster, cum facta esset forte mentio syllogismi  
 istius quo Bias usus est, cuius prima πρότασις, ἢ πικρὸν ἔστι, ἢ ἀρχαῖον, non ratum id, neq; iustum disiunctiū esse ait: quoniam non necessum est alterum ex duobus, quæ disiunguntur uerum esse, quod in proloquio disiunctiuo necessarium est. Eminentia enim quadā significari formarum turpes & pulchræ uidentur. Est autē, inquit, tertiuū quoq; inter duo ista quæ disiunguntur, cuius rationē prospectumq; Bias nō habuit. Inter enim pulcherrimā foeminae & deformissimā, media quædam forma est, quæ à nimie pulchritudinis periculo, & à summo deformitatis odio uacat. Qualis à Q. Ennio in Menalippa, perquam  
 eleganti uocabulo stata dicitur, quia neq; κείνη, futura sit, neq; ποινή: quam formā modicam & modestam, Phauorinus nō mehercle inscite appellabat uxoriā. Ennius autem in ista (quā dixi) tragœdia, eas ferè foeminas ait incolumi pudicitia esse, quæ stata forma forent.

Stata forma.

Uxoriam forma.

De nominibus deorum populi Romani Dionis, & Veiuus.

CAP. XII.

In an

**I**N antiquis spectationibus nomina hæc deorum inesse animaduertimus, *Dijouis* et *Veiovis*. Est aut etiã *ades* *Dijouis*. *Veiovis* Romæ inter arcem & Capitolium. Eorũ nominum rationem esse hanc comperi: Iouem Latini ueteres à iuuando appellauere, eundemq; alio uocabulo iuncto, patrem dixerunt. Nam quod est in *elisis* aut *immutatis* quibusdam literis *Iupiter*, id plenum atq; integrum est *Iouis* pater. Sic & *Neptunus* pater coniuncte dictus est & *Saturnus* pater, & *Ianus* pater, & *Mars* pater: hoc enim est *Marspiter*. Item *Iouis* *Diespiter* appellatus, id est diei & lucis pater. Idcircoq; simili nomine *Dijouis* dictus est & *Lucetius*, quod nos die & luce quasi uita ipsa afficeret, & iuuaret. *Lucetium* autẽ Iouem *Cn. Neuius* in libris belli punici appellat. Cum Iouem igitur & *Dijouem* à iuuãdo nominassent, eũ quoq; cõtra deum qui non iuuandi potestatem, sed uim nocẽdi haberet (nã deos quosdam ut prodesse, celebrabant, quosdam ut ne obessent, placabant) *Veiouem* appellauerunt, dempta atq; detracta iuuãdi facultate. Vã enim particula, quæ in alijs Vã. atq; alijs uocabulis uariatim per has duas literas cũ à litera media immissa dicitur, duplicem significatum, eundemq; inter se diuersum, capit. Nam & augendæ rei & minuendæ ualet, sicuti aliæ particule plurimæ: propter quod accidit, ut quædam uocabula, quibus particula ista preponitur, ambigua sint, & utroq; uersum dicantur, uæscum, uæhemens, & uægrande, de quibus alio in loco huberiore tractatu factõ admonuimus. *Vesã* nos autem & uecordes ex una tantum parte dici, quæ priuatiua est, quam Græci *σεπτικὸν μόριον* dicunt.

*Væscum.*  
*Væhemens.*  
*Vægrande.*  
*Væianus.*  
*Væcors.*

k 5 Simu

simulacrum  
ouis

us Vergilij

Simulacrum igitur dei Veiovis, quod est in aede, de qua supra dixi, sagittas tenet, quae sunt uidelicet paratae ad nocendum. Quapropter cum deum plerique Apollinem esse dixerunt. Immolaturq; illi ritu humano capra: eiusq; animalis figmentum iuxta simulacrum stat. Propterea Vergilium quoq; aiunt multae antiquitatis hominem sine ostentationis odio peritum, numina leua in Georgicis deprecari, significantem quandam uim esse huiuscemodi deorum in ledendo magis quam in iuuando potentem.

Versus Vergilij hi sunt:

In tenui labor, at tenuis non gloria, si quem

Numina leua sinunt, auditq; uocatus Apollo.

In istis autem dijs, quos placari oportet uti mala à nobis uel à frugibus natis amoueantur, Auerruncus quoq; habetur, & Robigus.

Auerruncus.  
Robigus.

auerruncus dicitur  
à mala auertere  
facere

De officiorum gradu atq; ordine, moribus populi Romani obseruato. CAP. XIII.

SENIORUM hominũ & Romae nobilium, atq; in morũ disciplinarumq; ueterũ doctrina memoriaq; præstantium, disceptatio quaedam fuit, presente & audiente me, de gradu atq; ordine officiorum. Cumq; quaereretur, qui bus nos ea prioribus potioribusq; facere oporteret, si necesse esset in opera danda, faciundoq; officio alios alijs anteferre, nõ constabat. Cõueniebat autem facile, constabatq; ex moribus Populi Romani primum iuxta parentes locum tenere pupillos debere, fidei tutelq; nostrae creditos: Secundum eos, proximum locum clientes habere, qui sese itidem in fidem patrociniũq; nostrorum dederunt: Tum in tertio loco esse hospites: postea esse cognatos affinesq;



affinesq; . Huius moris obseruationisq; multa sunt testimonia, atque documenta in antiquitatibus perscripta. Ex quibus unum hoc interim de clientibus cognatisq;, quod præ manibus est, ponemus: M. Cato in oratione quam dixit apud CENS. in Lentulum, ita scripsit, quòd maiores sanctius habere defendi pupillos, quam clientem non fallere. Aduersus cognatos, pro cliente testatur. Testimoniũ aduersum clientem nemo dicit. Patrem primũ, postea patronum proximum nomẽ habere. Massurius autẽ Sabinus in lib. iuris ciuilibus III. antiquiorem locum hospiti tribuit quam clienti. Verba ex eo libro hæc sunt: In officijs apud maiores ita obseruatum est, primum tutela, deinde hospitali, deinde clienti, tum cognato, postea affini: de qua causa foeminae uiris potiores sunt habitæ, pupillarisq; tutela mulieri prælata: etiam aduersus quem affuissent eius filij tutores relictĩ, in eadem causa pupillo aderant. Firmum atque clarum istius testimonium rei perhibet autoritas C. Cæsaris Pont. Max. qui in oratione quam pro Bithynis dixit, hoc principio usus est: Vel pro hospitio regis Nicomedis, uel pro horum necessitate, quorum res agitur, refuge re hoc inunus Mumi non potui. Nam neque hominum morte memoria deleri debet, quin à proximis retineatur: neque clientes sine summa infamia deseriri possunt, quibus etiam à propinquis nostris opem ferre institui mus.

Quod Appion doctus homo, qui polyhistor appellatus est, uidisse se Romæ scripsit recognitionẽ inter sese mutuam ex uetere notitia hominis & leonis.

CAP. XIII.

Appion,

Ayuntamiento de Madrid

Appion poly-  
histor.

**A**ppion, qui polyhistor appellatus est, literis homo multis præditus, rerumq; Græcarum plurima atq; uaria sciētia fuit. Eius libri nō in celebres feruntur, quibus omnibus ferme, quæ mirifica in Aegypto uisuntur audiunturq;, historia comprehendit. Sed in ijs quæ audisse uel legisse sese dicit, fortasse à uitio studioq; ostentationis fit loquacior. Est enim sanè quàm in prædicandis doctrinis suis uenditator. Hoc autem, quod in lib. Aegyptiacorum uerscripsit, neque audisse, neque legisse, sed ipsum sese in urbe Roma uidisse oculis suis confirmat: In circo maximo, inquit, uenationis amplissima pugna populo dabatur. Eius rei, Romæ cum forte essem, spectator, inquit, fui. Multæ ibi, sæuētes feræ, magnitudine bestiarum excellentes, omniumq; inusitata aut forma erat, aut ferocia. Sed præter alia omnia leonum, inquit, immanitas admirationi fuit, præterq; omnes ceteros unus. Is unus leo corporis impetu & uastitudine, terrificoq; fremitu & sonoro, toris, comisq; ceruicem fluctuantibus, animos oculosq; omnium in sese conuerterat. Introductus erat inter compluris ceteros ad pugnam bestiarum Dacus, seruus uiri consularis. Ei seruo Androdus nomen fuit. Hunc ille leo ubi uidit procul, repente, inquit, quasi admirans stetit, ac deinde sensim atque placide, tanquam noscitantundus ad hominem accedit. Tum caudam more atque ritu adulantium canum clementer & blande mouet, hominisq; sese corpori adiungit: cruraq; eius & manus prope iam examinati metu, lingua leniter demulcet. Homo Androdus inter illa tam atrocis feræ blandimenta amissum animum recuperat, paulatimq; oculos ad contuendum leonem refert.

Androdus Dacus seruus. 2.

fert. Tum quasi mutua recognitione facta, letos, inquit,  
 & gratulabundos uideres hominem & leonem. Ea re  
 prorsus tam admirabili, maximos populi clamores excita-  
 tos dicit. Arcesitumq; à Cesare Androdū, quæsitam cau-  
 sam, cur ille atrocissimus leonum uni parçisset. Androdus  
 rem mirificam narrat atq; admiradam: Cum prouinciam,  
 inquit, Africam pro cōsulari imperio meus dominus obti-  
 neret, ego ibi iniquis eius, & quotidianis uerberibus ad  
 fugam sum coactus: & ut mihi à domino terræ illius præ-  
 sidente tutiores latebræ forent, in camporum & arenarum  
 solitudines concessi: ac si de fuisset cibus, consiliū fuit mor-  
 tem aliquo pacto quærere. Tum sole, inquit, medio rapi-  
 do, & flagranti, specum quandam nactus remotam late-  
 brosamq;, in eam me penetro & recondo: neque multo  
 post ad eandem specum uenit hic leo debili uno & cruen-  
 to pede genitus edēs, & murmura, dolorē cruciatumq;  
 uulneris commiserantia. Atque illic primo quidem con-  
 spectu aduenientis leonis territum sibi & pauē factū ani-  
 mum dixit: sed postquam introgressus, inquit, leo (uti re  
 ipsa apparuit) in habitaculum illud suum, uidet me pro-  
 cul delitescentem, mitis & mansuetus accessit, & subla-  
 tum pedem ostendere mihi & porrigere, quasi opis pe-  
 tendæ gratia uisus est. Ibi, inquit, ego stirpē ingentem ue-  
 stigio pedis eius hærentem reuulsi, conceptamq; saniæ uul-  
 nere intimo expressi, accuratiusq; sine magna iam formi-  
 dine siccaui penitus, atque deteresi cruorem. Ille tunc mea  
 opera, et medela leuatus, pede in manibus meis posito re-  
 cubuit & requieuit: atq; ex eo die triennium totum ego  
 & leo in eadem specu eodemq; uictu uiuimus. Nam quas  
 uena

Leonis & Yerus  
 innouata noti-  
 tia.

uenabatur *feras*, mēbra opimiora ad specum mihi suggere bat: quæ ego, ignis copiā nō habēs, sole meridiano torrēs edebā. Sed ubi me, inquit, uita illius ferinæ iā pertæsum est leone in uenatū profecto, reliqui specū: & uia fermè tridui permessus, à militibus uisus apprehensusq; sum, & ad dominū ex Africa Romā deductus. Is me statim rei capitalis damnandū, dādumq; ad bestias curauit. Intellego aut, inquit, hunc quoq; leonem me tunc separato captum, gratiā nūc mihi beneficij & medicinæ referre: Hæc Appion dixisse Androdum tradit. Ea q; omnia scripta circūlataq; tabella populo declarat. Atq; ideo cunctis petentibus dimissum Androdum, & poena solutū, leonemq; ei suffragijs populi donatum. Postea, inquit, uidebamus Androdum, & leonem loro tenui reuinctum, urbe tota circum tabernæ ire, donari ære Androdum, floribus spargi leonem, omnesq; ferè ubique obuios dicere: Hic est leo hospes hominis, hic est homo medicus leonis.

Corpus ne sit uox, an *ἄσώματον*, uarias esse philosophorum sententias. CAP. XV.

Vetus atq; perpetua quæstio inter nobilissimos philosophorum agitata est, corpus ne sit uox an incorporeum. Hoc enim uocabulum quidam finxerunt proinde, quod Græce dicitur *ἄσώματον*. Corpus autē est, quod aut efficiens est, aut patiens: id Græce dicitur *ἢ δὲ σώματος ἢ παχρον σώμα ἔστι*. Quam definitionem significare uolens Lucretius, ita scripsit:

Tangere enim aut tangi, nisi corpus, nulla potest res.

Alio quoq; modo corpus esse Græci dicunt τὸ πρὶ χεῖρας εἶναι. Sed uocem Stoici corpus esse contendunt, eamq; esse

esse dicunt ictum aëra. Plato autem non esse uocem corruptus putat. Non enim percussus, inquit, aër, sed plaga ipsa atq; percussio, uox est. οὐχ ἀπλῶς πληρὴ ἀέρος ἐστὶν ἢ φωνῆ, πλητῆι γὰρ τὸν αἴρα καὶ δάκτυλῳ παρατόμῳ, καὶ οὐδὲ πω ἐπιτῆ φωνῆν. ἀλλ' ἢ πόση πληρὴ, καὶ σφόδρα, καὶ πόση ἢ ὅς τῃ ἀκυστῆν γενέσθῃ.

Democritus, ac deinde Epicurus ex indiuiduis corporibus uocem constare dicunt: eamq; (ut ipsis eorum uerbis utar) φῆμα λόγων appellant. Hos aliosq; tales argute, delectabilisq; desidia aculeos cum audiremus, uel lestitaeremus, neq; in his scrupulis aut emolumentum aliquod solidum ad rationem uitæ pertinens, aut finem ullum querendi uideremus, Ennianum Neoptolemum probabamus, qui profecto ita ait: Philosophandum est paucis: nã omnino haud placet.

De ui oculorum, deq; uidendi rationibus.

CAP. XVI.

**D**E uidendi ratione, deq; cernendi natura diuersas Vidēdi causæ.  
esse opiniones philosophorum animaduertimus. Stoici causas esse uidendi dicunt radiorum ex oculis, in ea que uideri queant, emissionem, aëris simul intentionem. Epicurus effluere semper ex omnibus corporibus simulacra quædam corporum ipsorum, eaq; sese in oculis inferre, atque ita fieri sensum uidendi putant. Plato existimat genus quoddam ignis lucisq; de oculis exire, idq; coniunctum continuatumq; uel cum luce solis, uel cum alterius ignis lumine, sua ui & externa nixum effluere, ut quæcunque offenderit illustraueritq; cernamus. Sed & hic que differimus imaginandum: eiusdemq; illius Enniani

Enniani Neoptolemi, de quo 'suprà scripsimus, consilio utendum est, qui degustandum ex philosophia censet, nō in eam ingurgitandum.

Quam ob causam dies primi post calendas, nonas, idus, atri habeantur, & cur diem quoq; quartum ante calēdas, uel uonas, uel idus quasi religiosum pleriq; uitant.

CAP. XVII.

Atri dies.

**V**errius Flaccus in quarto de uerborum significatione, dies qui sunt postridie calendas, nonas, idus, quos uulgus imperite nefastos dicit, propter hanc causam dictos habitosq; atros esse scribit: Vrbe, inquit, à Gallis Senonibus recuperata, L. Attilius in senatu uerba fecit, Q. Sulpitium trib. militum ad Alliam aduersus Gallos pugnaturum, rem diuinam dimicandi gratia postridie idus fecisse. Tum exercitum populi Romae occidione occisum, & post diem tertium eius dici urbem præter Capitolium captam esse. Compluresq; alij senatores recordari sese dixerunt, quoties belli gerendi gratia, res diuina postridie Calendas, Nonas, Idus à magistratu populi Romae facta esset, eius belli proximo deinceps prælio reip. male gestum esse. Tum senatus eam rem ad pontifices reiecit, ut ipsi quod uideretur statuerent. Pontifices decreuerunt nullum ijs diebus sacrificiū recte futurum. Ante diē quoq; quartum Calendas, uel Nonas, uel Idus, tanquam inominalem diem pleriq; uitant. Eius obseruationis an religio ulla sit tradita, quæri solet. Nihil super ea re scriptum inuenimus, nisi quod Claudius annalium quinto, cladem illam pugnae Cannensis uastissimam, factam dicit ante diem quartum Nonas Sextileis.

In quo

In quo, & quantum differat historia ab annalibus: super quæ ea re uerba posita ex libro rerum gestarum Sempronij Afellionis primo.

CAP.

XVIII.

**H**istoriam ab annalibus quidam differre eo putant, Historia.  
 quod cum utrunq; sit rerum gestarum narratio, earum tamen proprie rerum sit historia, quibus rebus gerendis interfuerit is qui narret. Eamq; esse opinionem quorundam Verrius Flaccus refert in libro de significatu uerborum quarto, ac se quidem dubitare super ea re dicit. Possesse autem uideri putat nonnihil esse rationis in ea opinione, quod historia Græce significat rerum cognitionem presentium. Sed nos audire soliti sumus, annales omnino id esse, Annales.  
 quod historiae sint: historias non omnino esse, id quod annales sint. Sicuti quod est homo, id necessario animal esse: quod est animal, non id necesse est hominem esse. Ita historias quidam esse aiunt rerum gestarum uel expositionem, uel demonstrationem, uel quo alio nomine id dicendum est: annales uero esse, cum res gestae plurimum annorum, obseruato cuiusq; anni ordine, deinceps componuntur. Cum uero non per annos, sed per dies singulos res gestae scribuntur, ea historia Græco uocabulo *ἡμερησία* dicitur: cuius Latini Ephemeris.  
 num interpretamentum scriptum est in libro Sempronij Afellionis primo, ex quo libro plura uerba adscripsimus, ut simul ibidem, quid ipse inter res gestas & annales esse dixerit, ostenderemus. Verum inter eos (inquit) qui annales relinquere uoluissent, & eos qui res gestas à Romanis perscribere conati essent, omnium rerum hoc interfuit: Annales libri tantummodo quod factum quoq; anno gestum sit,  
 l id dem

**Diarium.** id demonstrabant. Id eorum est, quasi qui diarium scribunt, quam Græci ἐφημερίδα uocant. Nobis nō modo satis esse uideo, quod factum esset id pronūtiare, sed etiam quō cōsilio, quaq; ratione gesta essent, demōstrare. Paulo pōst idem Afellio in eodē libro: Nam neq; alacriores ad rem publicam defendendam, neq; segniores ad rem perperam faciendam annales libri commouere quicquam possunt. Scribere autem bellum quo initum consule, & quo modo confectum sit, & quis triumphans introierit, ex q; eo libro quæ in bello gesta sint iterare, id fabulas non prædicare ait. Interea quid senatus decreuerit, aut quæ lex rogatio ue lata sit, neq; quibus consilijs ea gesta sunt iterare, id fabulas pueris est narrare, non historias scribere.

Quid sit adoptatio, quid item sit arrogatio, quātumq; hæc inter se differāt: uerbaq; eius quæ qualiq; sint, qui in liberis arrogandis super ea re populum rogat.

CAP.

XIX.

**Adoptatio.** **C**um in alienam familiam, inq; liberorum locum extranei sumuntur, aut per prætorem fit, aut per populum. Quod per prætorem fit, adoptatio dicitur: quod per populum, arrogatio. Adoptantur autem, cum à parente, in cuius potestate sunt, tertia mancipatione in iure ceduntur: atq; ab eo qui adoptat, apud eum apud quem legis actio est, uindicantur. Arrogantur ij, qui cū sui iuris sint, in alienā sese potestatem tradūt, eiusq; rei ipsi autores fiunt. Sed arrogationes nō temerè, nec inexplorate committuntur. Nam comitia arbitris etiam pontificibus præbentur, quæ curiata appellantur. Aetas quoque eius qui arrogare



arrogare uult, an liberis potius gignendis idonea sit, bonaq; eius qui arrogatur ne insidiosè appetita sint, consideratur. Iusq; iurandum à Q. Mutio pontifice maximo conceptum dicitur, quod in arrogando iuraretur. Sed arrogari non potest, nisi iam uesticeps. Arrogatio autem dicta, *Vesticeps* quia genus hoc in alienam familiam transitus per populi rogationem fit. Eius rogationis uerba hæc sunt: Velitis, iubeatis, uti L. Valerius L. Titio tam iure legeq; filius sibi fiet, quam si ex eo patre matreq; familiâs eius natus esset: Utiq; ei utæ necisq; in cum potestas fiet, uti pariendo filio est, hoc ita, ut dixi, ita uos Quirites rogo. Neq; pupillus autem, neq; mulier quæ in parentis potestate est, arrogari possunt: quoniam & cum foeminis nulla comitorum communio est: & tutoribus in pupillos tantam esse auctoritatem potestatemq; fas non est, ut caput liberum fidei suæ commissum alienæ ditioni subijciant. Libertinos uero ab ingenuis adoptari quidem iure posse Massurius Sabinus scripsit. Sed id neq; permitti dicit, neq; permittendū esse unquam putat, ut homines libertini ordinis per adoptionem in iura ingenuorum inuadant. Alioqui (inquit) si iuris ista antiquitas seruetur, etiâ seruus à domino per prætorem dari in adoptionem potest. Idq; ait plerosq; iuris ueteris autores posse fieri scripsisse. Animaduertimus in oratione P. Scipionis, quam censor habuit ad populum de moribus, inter ea quæ reprehendebat quòd contra maiorum instituta fierent, id etiam eum culpauisse, quòd filius adoptiuus patri adoptatori inter præmia patrum prodesset. Verba ex ea oratione hæc sunt: In alia tribu patrem, in alia filium suffragium ferre. Filium adoptiuum tam

l 2 proced

procedere, quàm si se natum habeat. Absentis censerì iu-  
bere, ut ad censum nemini necesse sit uenire.

Quòd uocabulum Latinum solœcismo fecerit  
Capito Asinius, quid ipsum appellauerint uete-  
res Latini, quibusq; uerbis solœcismum definierit  
idem Asinius.

C A P. XX.

Solœcismus.  
Imparilitas.

Stribiligo.

**S**olœcismus Latino uocabulo ab Asinio Capitone,  
eiusdemq; ætatis alijs imparilitas appellatus, à uetu-  
stioribus Latinis stribiligo dicebatur, à uersura uidelicet  
& prauitate tortuose orationis, tanquam sterobligo  
quædam. Quod uitium Asinius Capito in literis quas ad  
Clodium Thuscum dedit, hisce uerbis definit: Solœcismus  
est (inquit) impar & inconueniens compositura partium  
orationis. Cum Græcum autem uocabulum sit solœcis-  
mus, an Attici homines qui elegantius locuti sunt, usi eo  
sint, quæri solet. Sed nos neque solœcismum, neq; barba-  
rismum apud Græcorum idoneos adhuc inuenimus. Nam  
sicut Βάρβαρον, ita σολοῖκον dixerunt. Nostri quoque anti-  
quiores solœcum facile, solœcismū haud scio an unquam  
dixerint. Quod si ita est, neq; in Græco, neque in Latino  
solœcismus probe dicitur.

Barbarum.  
Solœcum.

Pluria qui dicat & cōpluria, & compluries nō  
barbare dici, sed Latine.

C A P. XXI.

**P**luria forte quis dixit sermocinans uir apprimè do-  
ctus, meus amicus, nō hercle studio ferens ostentan-  
di, neque quo plura dicendum non putaret. Est enim do-  
ctrina homo seria, & ad uitæ officia deuincta, ac nihil de  
uerbis laborante. Sed opinor asidua ueterum scriptorum  
tractatione inoluerat linguæ illius uox, quam in libris  
sepe

sepe offenderat. Aderat cum ille hoc dixit, reprehensor audaculus uerborū, qui perpauca eademq; à uulgo protrita legerat. Habebatq; nonnullas disciplinae grammaticae inauditiunculas, partim rudeis inchoatasq;, partim non probas: easq; quasi pulucrem ob oculos, cum adortus quenq; fuerat, aspergebat: sicut tunc amico nostro, barbare (inquit) dixisti pluria. Nanq; neque rationem uerborū hoc, neq; auctoritatem habet. Ibi ille amicus ridens, amabote (inquit) uir bone, quia nunc mihi à magnis serijsq; rebus otium est, uelim doceas nos, cur pluria siue compluria (nihil enim differt) non Latine, sed barbare dixerint M. Cato, & Q. Claudius, Valerius Antiās, L. Lælius, P. Nigidius, M. Varro, quos subscriptores approbatoresq; huius uerbi habemus, præter poëtarum oratorumq; ueterum multam copiam. Ad quæ ille nimis arroganter, tibi (inquit) habeas auctoritates istas, ex Faunorum & Aboriginum seculo repetitas, atque huic rationi respondeas. Nullum enim uocabulum neutrum comparatiuum, numero pluratiuo, casu recto, ante extremū, a, habet i literam, sicuti meliora, maiora, grauiora: proinde igitur plura, & non pluria dici conuenit, ne contra formam perpetuam in comparatiuo, i, litera sit ante extremum a. Tum ille amicus noster, cum hominem confidentem pluribus uerbis non dignum existimaret, Asinij, inquit, Capitonis doctissimi uiri epistolæ sunt, uno in libro multæ, opinor positæ in templo Pacis. Primaq; epistola scripta est ad Pacuuium Labeonem, cui titulus præscriptus est: Pluria, non plura dici debere. In ea epistola rationes grammaticas posuit, per quas docet pluria Latini esse, plura barbarum. Ad

l 3 Capitonē

Complurics.

Capitonem igitur te dimittimus. Ex eo id quoque simul disces, si modo assequi poteris, quod in ea epistola scriptum est, pluria siue plura, absolutum esse siue simplex, non (ut tibi uidetur) comparatiuum. Huius opinionis Asiniana id quoque adiumentum est, quod complurics cum dicimus, non comparatiue dicimus. Ab eo autem quod est compluria aduerbium est factum complurics. Id quoque quoniam minus usitatum est, uersum Plauti subscripsi ex comœdia, quæ Persa inscribitur:

Quid metuis? Metuo hercle uero. Senti ego cōplurics. Item M. Cato in 1111. Originum, eodem in loco ter hoc uerbum posuit: Complurics eorum milites mercenarij inter se multi, alteri alteros occidère, complurics multi simul ad hostes transfugère, complurics in imperatorem impetum fecere.

## A. G E L L I N O C T I

V M A T T I C A R V M C O M =  
M E N T A R I I . L I B . V I .

Quem in modum responderit Chrysippus aduersus eos, qui prouidentiam consistere negauerunt.

C A P . I .

De prouidētia.



HOMINES fecisse dicitur tantam uim esse ærumnarum, et malorū. Aduersus ea Chrysippus, cum in libro πρὸς πρῶτας quarto differeret: nihil est prorsus istis (inquit) insipidius, qui opinantur bona esse potuisse, si non essent itidem mala. Nam cum

cum bona malis contraria sint, utraque necessarium est opposita inter sese, & quasi mutuo aduersoq; fulta nisu consistere. Nullum adeo contrarium esse sine contrario altero. Quo enim pacto iustitia sensus esse posset, nisi essent iniuriæ? Aut quid aliud iustitia est, quam iniustitiæ priuatio? Quæ item fortitudo intelligi posset, nisi ex ignariæ oppositione? Quæ continentia, nisi ex intemperantiæ? Quo item modo prudentia esset, nisi foret contra imprudentia? Proinde (inquit) homines stulti, cur non hoc etiam desiderant, ut ueritas sit, & non sit mendacium? Nanque itidem sunt bona & mala, felicitas & infortunitas, dolor & uoluptas. Alterum enim ex altero (sicuti Plato ait) uerticibus inter se contrarijs deliquatum est. Si tuleris unum, abstuleris utrunque. Idem Chrysippus in eodẽ libro tractat cõsideratq; dignumq; esse id queri putat, ἢ τῶν ἀνθρώπων νόσοι κατὰ φύσιν γίνονται, id est, naturã ne ipsa rerum uel prouidentia, quæ compagem hanc mudi, & genus hominum fecit, morbos quoq; & debilitates & aegritudines corporum, quas patiuntur homines fecerit? Existimat autẽ nõ fuisse hoc principale naturæ cõsiliũ, ut faceret homines morbis obnoxios. Nunquã enim hoc cõuenisse naturæ auctori, parẽtiq; rerũ omnium bonarũ. Sed cum multa, inquit, atq; magna gigneret, pareretq; aptissima & utilissima, alia quoq; simul agnata sunt incommoda ijs ipsis quæ faciebat coherentia. Eaq; non per naturã, sed per sequelas quasdã necessarias facta dicit, quod ipse appellat κατὰ παρακολούθησιν. Sicut, inquit, cũ corpora hominum natura fingeret, ratio subtilior,

Al. deliquatum

l 4 lior,

lior, & utilitas ipsa operis postulauit, ut tenuissimis minutisq; osculis caput compingeret. Sed hanc utilitatem rei maioris, alia quaedam incommoditas extrinsecus consecuta est, ut fieret caput tenuiter munitum, & ictibus offensionibusq; paruum fragile: Proinde morbi quoq; & egritudines partæ sunt, dum salus paritur: Sic hercle, inquit, dum uirtus hominibus per consilium naturæ gignitur, uitia itidem per affinitatem contrariam nata sunt.

Quo itidē modo, & uim necessitatemq; fati constituerit, & esse tamen in nobis consilij iudicijq; nostri arbitrium confirmauerit. CAP. II.

Fatum.

**F**atum, quod Græci περιωμένην uel ἑμαρμένην νομῶν, ad hanc fermè sententiam Chrysippus Stoicæ princeps philosophiæ definit: Fatum est, inquit, sempiterna quaedam & indeclinabilis series rerum & catena, uoluens semetipsa sese, & implicans per æternos consequentiæ ordines, ex quibus apta cōnexaq; est. Ipsa autem uerba Chrysippi, quantum ualui memoria, adscripsi: ut si cui meum istud interpretamentū uidebitur esse obscurius, ad ipsius uerba animaduertat. In lib. enim περι προνοίας quarto, ἑμαρμένην esse dicit φυσικὴν σύνταξιν τῶν ὄλων ἐξ αἰδίου ἑτέρων τοῖς ἑτέροις ἐπακολουθούτων ἢ μὲν πολὺ μᾶλλον ἀπαράβατου οὐσίας τῷ ταύτης συμπλοκῆς. *Aliarum autem opinionum disciplinarumq; autores huic definitioni ita obstrepunt: Si Chrysippus, inquit, fato putat omnia moueri & regi, nec declinari transcendiq; posse agmina fati & uolumina, peccata quoque hominū & delicta non sustentanda, neque inducenda sunt ipsis, uoluntatibusq; eorum, sed necessitati cuidam & instantiæ quæ oritur ex*  
fato,

fato, omnium quæ sit rerū domina & arbitra, per quam  
 necesse sit fieri quicquid futurum est. Et propterea nocen-  
 tium pœnas legibus inique constitutas si homines ad ma-  
 leficia non sponte ueniunt, sed fato trahuntur. Contra ea  
 Chrysippus tenuiter multa & argute differit, sed omnium  
 ferè quæ super ea re scripsit, sententia huiuscemodi est:  
 Quanquam ita sit, inquit, ut ratione quadam necessaria  
 principali, et coacta atq; cōnexa sint fato omnia, ingenia  
 tamen ipsa mentiū nostrarum perinde sunt fato obnoxia,  
 ut proprietates eorum est ipsa & qualitas. Nam si sunt per  
 naturam primitus salubriter utiliterq; ficta, omnem illam  
 uim quæ de fato extrinsecus ingruit, inoffensius tractabi-  
 liusq; transmittunt. Sin uero sunt aspera & inscita & ru-  
 dia, nullisq; artium bonarum adminiculis fulta, & etiam  
 si paruo siue nullo fatalis incōmodi conflictu urgeantur,  
 sua tamē leuitate & uoluntario impetu, in assidua delicta  
 & errores ruunt. Idq; ipsum ut ea ratione fiat, naturalis  
 illa & necessaria rerū consequentia efficit, quæ fatum uo-  
 catur. Est enim genere ipso quasi fatale & cōsequens, ut  
 mala ingenia peccatis & erroribus nō uacent. Huius de-  
 inde rei exemplo non hercle nimis aliene neq; illepide uti-  
 tur: Sicut, inqt, lapidē cylindrū si per spatia terræ prona  
 atq; dirupta iacias, causam quidē ei & initiū præcipitan-  
 tiæ feceris, mox tamen ille præceps uoluitur, non quia tu  
 id iam facis, sed quoniam ita sese modus eius & formæ  
 uolubilitas habet. Sic ordo & ratio & necessitas fati, ge-  
 nera ipsa & principia causarum mouet: impetus uero cō-  
 siliorum mentiumq; nostrarum, actionesq; ipsas, uolun-  
 tates cuiusque propria & animorum ingenia moderantur.

Chrysippus de  
fato.

Mala ingenia  
peccatis non  
uacent.

l 5 Infert

Infert deinde uerba hæc,ijs quæ dixi, congruentia:

Διὸ ὑπὸ τῶν πυθαγορείων οὕτως εἶρηται.

Γινώσκει δὲ ἄνθρωπος αὐτοαίρετα πῆμαθ' ἐλόντας.

ὡς τῶν βλαβδρῶν ἰκάσις παρ' αὐτοῖς γινομένων, καὶ καθ' ὁρμὴν αὐτῶν ἀμαρτανόντων τε καὶ βλαηομένων, καὶ κατὰ τὴν αὐτῶν δianoian καὶ πρόθεσιν.

Propterea negat oportere ferri audiriq; homines aut nequam, aut ignauos, et nocentes, et audaces: qui, cum in culpa et in maleficio reuincti sunt, perfugiunt ad fati necessitatem, tanquam in aliquod fani asylam: et quæ peßime fecerunt, ea non suæ temeritati, sed fato esse attribuenda dicunt. Primus autem Homerus sapientissimus et antiquissimus poetarum dixit in hisce uersibus:

ᾧ πόσει, οἷον δῆνυ θεοῦς βροτοὶ ἀλιόωνται.

ἐξ ἡμέων γὰρ φασὶ κακ' ἐμυθῶμαι, οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ

σφῆσιν ἀπαδαλίησιν ὑπὲρ μέρος, ἀλλ' ἐἴχουσιν.

Itaq; M. Cicero in libro quæ de fato conscripsit, cū quæstionē istā diceret obscurissimam esse et implicatissimam, Chrysippum quoq; philosophum non expedisse se in ea refert his uerbis: Chrysippus astuans, laboransq; quonam pacto explicet et fato omnia fieri, et esse aliquid in nobis, intricatur hoc modo.

Historia sumpta ex libris Tuberonis de serpente inusitatæ longitudinis. CAP. III.

Serpens inusitatæ magnitudinis.

**T**Vbero in historijs scriptum reliquit, bello primo Punico Attiliū Regulum consulem in Africa castris apud Bagradam flumen positus, prælium grāde atq; acre fecisse aduersus unum serpentē, in illis locis stabulantem, inusitatæ immanitatis. Eumq; magna totius exercitus cōflictatione,



siftatione, balistis atq; catapultis diu oppugnati. Eiusq; interfecti longū corium pedes c. & xx. Romā misisse.

Quid idē Tubero in historijs de Attilio Regulo à Carthaginensibus capto literis mandauerit. Quid etiam Tuditanus super eodem Regulo scripserit.

CAP.

IIII.

**Q**uod satis celebre de Attilio Regulo, id nuperrime legimus scriptum in Tuditani libris: Regulum captum ad ea, quæ in senatu Romæ dixit, suadens ne captiui cum Carthaginensibus permutarentur: Id quoque addidisse, uenenū sibi Carthaginenses dedisse, non præsentaneum, sed eiusmodi, quod mortem in diem proferret, eo consilio, ut uiueret quidem tantisper, quoad fieret permutatio: post autem grassante sensim ueneno cor tabesceret. Eundem uero Regulum Tubero in historijs rediisse Carthaginem, nouisq; exemplorū modis excruciatum à Pœnis dicit: In atras, inquit, & profundissimas tenebras eum claudebant: ac diu post ubi erat uisus sol ardentissimus, repente educebant, & aduersus ictus solis oppositum continebant, atq; intendere in cælum oculos cogebant. Palpebras quoq; eius ne conuiuere possent, sursum ac deorsum diductas insuebant. Tuditanus autem somno diu prohibitum, atq; ita uita priuatum refert. Idq; ubi Romæ cognitum est, nobilissimos Pœnorum captiuos liberis Reguli à senatu deditos, & ab ijs in armario muricibus præfixo destitutos, eademq; insomnia cruciatos interisse.

Attilij Reguli  
constantia.

Quod Alphenus iuriconsultus in uerbis ueteribus interpretandis errauit.

CAP. V.

Alphenus

**A**lphenus iureconsultus, Scru. Sulpitij discipulus, re-  
 rumq; antiquarum non incuriosus, in libro digesto-  
 rum xxx. & 1111. Conlectaneorum autem secundo: In  
 fœdere, inquit, quod inter Po. Ro. & Carthaginienses  
 factum & scriptum inuenitur, ut Carthaginienses quot=  
 quot annis darent Pop. Ro. certum pondus argenti puri  
 Putum putum. puti, quæ situm est, quid esset argētum purum putum, re=  
 spondi ego, inquit, esse purum putum ualde purum, sicut  
 nouum nouitium dicimus, & proprium propitium, auge  
 re atq; intendere uolentes noui & proprii significatio=  
 nem. Hoc ubi legimus, mirabamur eandem affinitatem ui=  
 sam esse Alpheni puri & puti, quæ sit noui & nouitij.  
 Nouitium. Nam si esset puritium, tum sane uideretur dici, quasi no=  
 uitium. Id etiam mirum fuit, quod nouitium per augendi  
 figuram dictum existimauit: cum sit nouitium non quod  
 magis nouum sit, sed quod à nouo dictum inclinatumq;  
 Putum. sit. Iis ergo assentimus, qui putum esse dicunt à putando  
 dictum, & ob eam causam prima syllaba breui pronun=  
 tiant, non longa, uti existimasse Alphenus uidetur, qui à  
 puro id esse factum scripsit. Putare autem ueteres dixe=  
 rūt, uacantia ex quaq; re, ac non necessaria aut etiam ob=  
 stantia & aliena auferre, & excidere, & quod esset uti  
 le, ac sine uitio uideretur relinquere. Sic nanque arbores  
 & uites, & sic etiam rationes dictæ putari. Verbū quo=  
 que ipsum puto, quod declarandæ sententiæ nostræ cau=  
 sa dicimus, non signat profecto aliud quam id agere nos  
 in re dubia obscuraq; , ut decisus amputatisq; falsis opi=  
 nionibus, quod uideatur esse uerum & integrum, & in=  
 corruptum, retineamus. Argentum ergo in Carthagi=  
 nienfi

nienſi ſœdere putum dictum eſſe, quaſi exputatum exco-  
ctumq; , omniq; aliena materia carens , omnibusq; ex eo  
uitijs detractis, emaculatum & candefactum. Scriptum eſt  
autem purum putum non in Carthaginienſi ſolum ſœde-  
re, ſed cum in multis alijs ueterum libris , tum etiam in  
Q. quoque Ennij tragœdia, quæ inſcribitur Alexander,  
& in ſatyra M. Varronis, quæ inſcripta eſt *Δις ποικίλης  
οἱ γέροντες.*

Temere inepteq; reprehensum eſſe a Julio Higi-  
no Vergilium quod præpetes Dædali pennas di-  
xerit: atq; ibi quid ſint aues præpetes. Et quid illæ  
ſint aues quas Nigidius inferas appellauit.

CAP.

VI.

**D**AEdalus (ut ſama eſt) fugiens Minoïa regna,  
Præpetibus pennis auſus ſe credere cœlo,

Inſuetum per iter gelidas enauit ad Arctos.

Præpetes aues.

In his Vergilij uerſibus reprehendit Higinus præpeti-  
bus pennis, quaſi improprie & inſcite dictū. Nam præ-  
petes, inquit, aues ab auguribus appellantur, quæ aut op-  
portune præuolant, aut idoneas ſedes capiunt. Non apte  
igitur uſum uerbo augurali exiſtimauit in Dædali uolæ-  
tu, nihil ad augurum diſciplinam pertinente. Sed Higinus  
nimis hercle ineptus eſt, cum quid præpetes eſſent ſe ſci-  
re ratus eſt: Vergilium autem & Trimatium doctum ui-  
rum ignoraffe, qui in ſecundo Iliadis uictoriam uolucrem  
præpetem appellauit hoc uerſu:

Dum dat uincenti præpes uictoria palmam.

Cur autem non Q. quoque Ennium reprehendit, qui in  
annalibus, non ut Vergilius pennas Dædali præpetes, ſed  
longe

longe diuersius inquit:

Quid

Brundusium pulchro præcinctum præpete portu?  
Et si uim potius naturamq; uerbi considerasset, neq; id so-  
lū quod augures dicerent, in spexisset, ueniā prorsus poe-  
tis daret, similitudine ac trāslatione uerborū nō significa-  
tione utētibus. Nam quoniam non ipsæ tantum aues, quæ  
prosperius præuolāt, sed etiā loci, quos capiunt, q̄ idonei  
felicēsq; sunt, præpetes appellātur: Idcirco Dædali pēnas  
præpetes dixit, quoniā ex locis in quibus periculū metue-  
bat, in loca tutiora peruenerat. Locos porrò præpetes &  
augures appellant: Et Ennius in annaliū primo dixit:

Præpetes loci.

Præpetibus hilares sese pulchrisq; locis dant.

Inferæ aues.

Auib; autem præpetibus cōtrarias, aueis inferas appella-  
ri Nigidius Figulus in lib. primo augurij priuati ita dicit:  
Discrepat dextra sinistra, præpetibus inferæ. Ex quo est  
coniectare præpetes appellatas, quæ altius sublimiusq; uo-  
litent, cū differre à præpetibus Nigidius inferas dixerit.  
Adolescens ego Romæ, tum cum etiam ad grammaticos  
itarem, audiui Apollinarem Sulpitium, quem in primis se-  
ctabar, cum de iure augurio quæreretur, & mentio præ-  
petum auium facta esset, L. Claro præfesto urbis dicere  
præpetes sibi uideri esse alites, quas Homerus ταννηί-  
εργας appellauerit. Quoniam istas potissimum augures  
spectarent, quæ ingētibus alis patule atq; porrectæ præ-  
uolarent. Atq; ibi hos Homeri uersus dixit:

Τύνη δ' διωνοῖσι ταννηίεργας κελεύει

πεῖθεσθαι, τῶν οὐκ μετατρέσσομαι οὐδ' ἀλεγίω.

De Acca Larentia, & Caia Tarratia, deq; origi-  
ne sacerdotij fratrum Arualium.

CAP. VII.

Accæ

**A**ccæ Larentiæ, & Caiæ Tarratiæ, siue illa suffe- Tarratia  
tia est, nomina in antiquis annalibus celebra sunt.

Earum alteræ post mortē, Tarratiæ autem uiuæ amplissi-  
mi honores à Po. Ro. habiti. Et Tarratiam quidem uirgine  
nem Vestæ fuisse lex Horatia testis est, quæ super ea ad  
populū lata, qua lege ei plurimi honores fiunt: inter quos  
ius quoq; testimonij dicendi tribuitur, testabilisq; una o- Testabilis.  
mnium sceminarū ut sit, datur: Id uerbum est ipsius legis  
Horatiæ. Contrarium est in XII. tabulis scriptum: Im-  
probus intestabilisq; esto. Præterea si quadraginta annos Intestabilis.  
nata sacerdotio abire, ac nubere uoluisset, ius ei potestasq;  
exaugurandi atq; nubendi facta est, munificentiæ & be-  
neficij gratia, quod campum Tiberinum siue Martium  
Pop. Ro. condonasset. Sed Acca Larentia corpus in uul-  
gus dabat, pecuniamq; emeruerat ex eo questu uberem.  
Ea testamento ut in Antiatis historia scriptum est, Romu-  
lum regem, ut quidam alij tradiderunt, Po. Ro. bonis suis  
heredem fecit. Ob id meritum à flamine Quirinali sacrifi-  
cium ei publice fit, & dies à nomine eius in fastos addi-  
tus. Sed Sabinus Massurius in primo memorabilium secu-  
tus quosdam historiæ scriptores, Accam Larentiam Ro-  
muli nutricem fuisse dicit: Ea, inquit, mulier ex XII. filijs  
maribus unum morte amisit. In illius locum Romulus  
Accæ Larentiæ sese filium dedit, seq; & cæteros eius fi-  
lios fratres Aruales appellauit. Ex eo tempore collegium  
mansit fratrum Arualium numero XII. cuius sacerdo-  
tij insigne est spicea corona, & albæ infulæ.

De Alexandro, & de P. Scipione memoratu  
digna,

CAP.

VIII.

Appion

Lepida quæ-  
stio.

oclamatio

**A**ppion Græcus homo, qui πολυίσως est appellatus, facili atq; alacri facundia fuit. Is cum de Alexandri regis laudibus scriberet, uicti, inquit, hostis uxorem facie inclyta mulierem, uetuit in conspectum suum deduci, ut eam ne oculis suis quidē contingeret. Lepida igitur quæstio agitari potest, utrum uideri continentio-rem par sit, Publium ne Africanum superiorem, qui Carthagine ampla ciuitate in Hispania expugnata, uirginē tempestiuam, forma egregia, nobilis uiri Hispani filiam, captam perducamq; ad se, patri inuiolatam reddidit, an regem Alexandrū, qui Darij regis uxore eandē eiusdemq; sorore prælio magno captam, quam esse audiebat exuperanti forma, uidere noluit, perducīq; ad sese prohibuit. Sed hęc utrāq; declamatiunculam super Alexandro & Scipione celebrauerint, quibus abunde & ingenij, & otij, & uerborum est. Nos satis habebimus, quod ex historia est id dicere, Scipionē istū uero ne an falso, incertum: fama tñ, cū esset adolescens, haud syncera fuisse: & propemodū cōstitisse hosce uersus à Cn. Næuio poeta in eum scriptos esse:  
 Etiam qui res magnas manu sæpe gessit gloriose,  
 Cuius facta uiua nunc uigent, qui apud gentes solus  
 Præstat, eum suus pater cū pallio uno ab amica abduxit.  
 His ego uersibus credo adductum Valerium Antiatem  
 aduersus ceteros omnes scriptores de Scipionis moribus  
 sensisse, & eam puellam captiuam nō redditam patri scripsisse, contra quā nos supra diximus, sed retentam à Scipione, atq; in delicijs amoribusq; ab eo usurpatam.

Locus exemptus ex annalibus L. Pisonis, historię, & orationis lepidissimæ. CAP. IX.

Quod

**Q**uod res uidebatur memoratu digna, quam fecisse Cn. Flauium Annij filium ædilem curulem L. Piso in III. annali scripsit, eaq; res perquã pure & uenuste narrata à Pifone, locum istum totũ huc ex Pisonis annali trãspofuimus: Cn. inquit, Flauius patre Libertino natus, scriptum faciebat. Isq; in eo tempore ædili curuli apparebat, quo tempore ædiles subrogãtur. Eumq; primæ tribus ædilem curulem renuntiauerũt. At ædis, qui comitia habebat, negat accipere: Neq; sibi placere, qui scriptum faceret, eum ædilem fieri. Cn. Flauius Annij filius dicitur tabulas posuisse, scriptu sese abdicasse. Isq; ædis curulis factus est. Idem Cn. Flauius Annij filius dicitur ad collegã uenisse uifere egrotũ. Et in cõclauẽ postquã introiuit, adolefcẽtes ibi cõplures nobiles sedebãt. Ij contemnẽtes eum, assurgere ei nemo uoluit. Cn. Flauius Annij filius ædis id arrisit. Sellam curulem iussit sibi afferri. Eam in limine apposuit, ne quis illorum exire posset, utiq; ij omnes inuiti uiderent sese in sella curuli sedentem.

*Apparece est obsequi & per esse unde appa*

*Cn. Flauij festi uum factum.*

Historia super Euclide Socratico, cuius exemplo Taurus philosophus adhortari adolescentes suos solitus est ad philosophiam gnauiter sectandam.

C A P. X.

**P**hilosophus Taurus uir memoria nostra in disciplina Platonica celebratus, cum alijs bonis multis, salubribusq; exemplis hortabatur ad philosophiam capeffendam, tum uel maxime ista re animos iuuenum expergebat, Euclidem quam dicebat Socraticum factitauisse: Decreto, inquit, suo Athenienses cauerant, ut qui Megaris ciuis esset, si intulisse Athenas pedem prehensus esset, ut

*Ardor Euclidis ad audiendum Socratem.*

*m ea res*

ea res ei homini capitalis esset. Tanto Athenienses, inquit, odio flagrabant finitimorum hominum Megaren-  
 Indidem. *fium.* Tum Euclides, qui \* in diem Megaris erat, quiq;  
 etiam ante id decretum & esse Athenis, & audire Socratem  
 consueuerat, postquam id decretum sanxerunt, sub  
 noctem prius quàm aduesperasceret, tunica longa mulie-  
 bri indutus, & pallio uersicolore amictus, & caput &  
 ora uelatus, è domo sua Megaris Athenas ad Socratem  
 commeabat, ut uel noctis aliquo tempore consiliorum ser-  
 monumq; eius fieret particeps. Rursusq; sub lucem milia  
 passuum paulo amplius uiginti, eadem ueste illa tectus re-  
 dibat. At nunc, inquit, uidere est philosophos ultrò cur-  
 rere, ut doceant, ad fores iuuenum diuitum, eosq; ibi se-  
 dere atq; opperiri propè ad meridiem, donec discipuli no-  
 sturnum omne uinum edormiant.

Verba ex oratione Q. Metelli Numidici, quæ  
 libuit meminisse ad officium grauitatis dignita-  
 tisq; uitæ decentia.

C A P. X I.

Non decertan-  
 dum cōuitio cū  
 malis.

**C**VM inquinatissimis hominibus non esse conuitio de-  
 certandum, neq; in maledictis aduersus impudentes  
 & improbos uelitandum: quia tantisper similis & com-  
 par eorum fias, dum paria & similia dicas atq; audias,  
 non minus ex oratione Q. Metelli Numidici sapientis  
 uiri cognosci potest, quàm ex libris & disciplinis philo-  
 sophorum. Verba hæc sunt Metelli aduersus Cn. Man-  
 lium tribunum plebis, à quo apud populum in concione  
 lacesitus iactatusq; fuerat dictis petulātibus: Nunc quod  
 ad illum attinet Quirites, quoniam se ampliorem putat  
 esse, si se mihi inimicum dictauerit, quem & ego mihi neq;  
 amicum



*amicum recipio, neq; inimicum respicio, in eum ego non sum plura dicturus. Nam eum indignissimum arbitror, cui à uiris bonis bene dicatur: tum ne idoneum quidem, cui à probis male dicatur. Nam si in eo tempore huiusce=modi homunculum nomines, in quo punire non possis, maiore honore, quàm contumelia afficias.*

Quòd neque testamentum, sicuti Seruius Sulpitius existimauit, neque sacellum, sicuti Trebatius, duplicia uerba sunt: sed à testatione productum alterum, alterum à sacro diminutum.

## CAP. XII.

**S**eruius Sulpitius iureconsultus, uir ætatis suæ doctissimus, in libro de testamentis secundo, qua ratione adductus, testamentum uerbum esse duplex scripserit, non reperiò. Nam compositum esse dixit à mentis contestatione. Quid igitur calciamentum? quid paludamentum? quid pauimentum? quid uestimentum? quid alia mille per huiusmodi formam producta? Etiam ne ista omnia composita dicemus? Obrepisse autem uidetur Seruio, uel si quis alius est, qui id prior dixit, falsa quidem, sed non abhorrens, neq; inconcinna, quasi mentis quædã in hoc uocabulo significatio: sicut hercle C. quoq; Trebatio eadem concinnitas obrepfit. Nam in libro de religionibus secundo: Sacellum est, inquit, locus paruus deo sacratus cum ara. Deinde addit uerba hæc: Sacellum ex duobus uerbis arbitror compositum, sacri & cellæ, quasi sacra cella: Hoc quidem scripsit Trebatius. Sed quis ignorat sacellum & simplex uerbum esse, & non ex sacro & cella compositum, sed ex sacro diminutum?

Testamentum.

Sacellum.

m 2

De quæ

De quæstiunculis apud Taurum philosophum  
in conuiuio agitatis, quæ symposiacæ uocantur.

CAP.

XIII.

Lepida in cõui-  
uio quærenda,

**F**estitatum obseruatumq; hoc Athenis est ab ijs, qui  
erant philosopho Tauro iunctiores, cum domũ suam  
nos uocaret, ne omnino (ut dicitur) immunes & asym-  
boli ueniremus, coniectabamus ad cœnulam non cupedias  
ciborum, sed argutias quæstionum. Vnusquisq; igitur no-  
strum cõmentus paratusq; ibat, quod quæreret: Eratq;  
initium loquendi, edundi finis. Querebantur autem nec  
grauia, nec reuerenda, sed ἐὐθυμίαια quædam lepida, &  
minuta, & florentem uino animum laceffentia: quale hoc  
fermè est subtilitatis ludicræ quod dicam: Quæsitum est  
quando moriens moreretur: cum iam in morte esset, an  
tum etiam cum in uita foret: Et quando surgens surge-  
ret: cum iam staret, an tum etiã cum sederet: Et qui ar-  
tem disceret, quando artifex fieret: cum iam esset, an tum  
cum etiam non esset. Vtrum enim horum dicas, absurde  
atq; ridicule dixeris: multoq; absurdius uidebitur, si aut  
utrunq; esse dicas, aut neutrum. Sed ea omnia cum captio-  
nes esse quidam futiles & inanes diceret: Nolite, inquit  
Taurus, hæc quasi nugarum aliquem ludum aspernari.  
Grauissimi philosophorum super hac re serio quæsiuerunt.  
Et alij moriendi uerbum, atq; momentũ, manente adhuc  
uita dici atque fieri putauerunt: alij nihil in eo tempore  
uitæ reliquerunt, totumq; illud quod mori dicitur, morti  
uindicauerunt. Item de cæteris similibus in diuersa tempo-  
ra, & in contrarias sententias discesserunt. Sed Plato, in-  
quit no ster, neq; uitæ id tempus, neq; morti dedit, idemq;  
in omni

in omni consimiliū rerum disceptatione fecit. Vidit quippe utrunque esse pugnant, neq; posse ex duobus contrarijs, altero manente, alterum constitui, quæstionemq; fieri per diuersorū inter se finium, mortis & uitæ coherentiā. Et iccirco peperit ipse expressitq; aliud quoddam nouum in confinio tempus, quod uerbis proprijs atq; integris τὴν ἑξαιφνης φύσιν appellauit. Idq; ipsum ita uti dico, inquit, in libro cui πέρμενίδης titulus est, scriptum ab eo reperietis, εἰ γὰρ ἑξαιφνης βιβτόνῳ ἴσικε σημοάνην, ὡς ἐξ ἑκένυ μεταβάλλον εἰς ἕτδρον. Talia apud Taurum symbola, & alia quæ erant secundarum mensarum, ut ipse dicere solitus erat, Παγήματᾶ.

Puniendis peccatis treis esse rationes à philosophis attributas. Et quamobrem Plato duarum ex his meminerit.

C A P. X I I I I.

**P**uniendis peccatis treis esse debere causas existimatū Pœnæ ratio triplex.  
 est. Vna est, quæ νόσις, uel κόλασις, uel πέρμενις dicitur, cum pœna adhibetur castigandi atq; emēdandi gratia, ut is qui fortuito deliquit, attentior fiat correctiorq;. Altera est, quam ij qui uocabula ista curiosius diuiserunt, ἡμωρίαν appellant. Ea causa animaduertendi est, cum dignitas autoritasq; eius, in quem est peccatum, tuenda est: ne prætermissa animaduersio contemptum eius pariat, & honorem leuet. Idcircoq; id ei uocabulum à cōseruatione honoris factum putant. Tertia ratio uindictæ est, quæ παράδειγμα à Græcis nominatur: cum punitio propter exemplum necessaria, ut cæteri similibus à peccatis, quæ prohiberi publicitus interest, metu cognitæ pœnæ deterreatur. Idcirco ueteres quoq; nostri, exempla, pro maxi-

m 3 mis

mis grauissimisq; pœnis dicebant. Quando igitur aut spes magna est, ut is qui peccauit, citra pœnam ipse sese ultro corrigat, aut spes contra nulla est emendari eum posse & corrigi, aut iacturam dignitatis eius in quem peccatū est, metui non necessum est, aut non id peccatū est, cuius exemplo necessario metu sancendum sit: tum quicquid ita delictum est, non sanè dignum esse imponendæ pœnæ studium uisum est. Has treis ulciscēdi rationes & philosophi alij plurifariā, & noster Taurus in primo commentariorum, quos in Gorgiam Platonis composuit, scriptas reliquit: Plato autem ipse uerbis apertis duas solas esse puniendi causas dicit: Vnam, quam primo in loco propter corrigendū: alterā, quā in tertio propter exempli metum posuimus. Verba sunt hæc Platonis in Gorgia: προσήκει δὲ παντί, τῷ μὲν ὑμωρυσμένῳ ὑπὸ ἄλλῳ ὀρθῶς τιμωρυσμένῳ βελτίων γίνεσθαι, καὶ ὀνήσασθαι. ἢ παρὰ λειψύμα ἄλλοις γίνεσθαι ἵνα ἄλλοι οἱ ὀρθῶς πύχοντα φοβούμενοι βελτίους γίνωνται. In hisce uerbis facile intelligas ὑμωρίαν Platonem dixisse, non ut supra scripsi quosdam dicere, sed ita ut promiscue dici solet, pro omni punitione. An ne autē quasi omnino paruā, & contemptu dignam præterierit pœnæ sumendæ causam propter tuendam læsi hominis auctoritatem, an magis quasi ei quam dicebat, rei non necessariam prætermiserit, cum de pœnis non in uita, neq; inter homines, sed post uitæ tempus capiendis scriberet, ego in medium relinquo.

De uerbo quiesco, an e litera corripī, an produci debeat.

C A P.

X V.

**A**Micus noster homo multi studij, atque in bonarum disciplinarum opere frequens, uerbum quiescit, usitate

tate e litera correpta dixit. Alter item amicus, homo in doctrinis quasi in præstigijs mirificus, communiumq; uocum respuens nimis & fastidians, barbare eum dixisse opinatus est, quoniam producere debuisset, non corripere. Nam quiescit, ita oportere dici prædicauit, ut calefcit, nitescit, stupefcit, atq; alia huiuscemodi multa. Quiesco habet e correptam. Id etiam addebat, quod quies e, producto, non breui diceretur. Noster autem, qua est omnium rerum uerecunda mediocritate, ne si Helij quidem Cincij, & Satyri dicendum ita censuissent, obsecuturum sese fuisse ait contra perpetuam latinæ linguæ consuetudinem. Neque se tam insignite locuturum, absona, aut inaudita ut diceret. Literas autem super hac re fecit, item inter hæc exercitia quædam ludicra, & quiesco non esse his simile, quæ supra posui, nec à quiete dictum, sed ab eo quietem: Græcæq; uocis ἤχου ἡ ἰσχυρῶν. Ionice à uerbo ἤχω ἰχώ, & modum & originem uerbum illud habere demonstrauit. Rationibusq; haud sanè frigidis docuit, quiesco e, litera longa dici non conuenire, ut diceret eiusmodi quispiam qui tumultuarijs, & modicis linguæ exercitationibus ad famam se facundie permiserat, neq; orationis latinæ modos usurpationes uel ullas didicerat.

Notum uerbum deprecor, à poëta Catullo inusitate quidem, sed apte positum & proprie, deq; ratione eius uerbi exemplisq; ueterum scriptorum.

## CAP. XVI.

**C**um in Lycio forte uespera ambularem, uir quidam ludo ibi nobis & uoluptati fuit. Nam cum esset uerbum deprecor, doctiuscule positum in Catulli carmine, ne, quia

ne, quia id ignorabat, frigidissimos uersus esse dicebat, omnium quidē meo iudicio uenustissimos, quos subscripsi:

Lesbia mi dicit semper male, nec tacet unquam

De me : dispeream, me nisi Lesbia amat.

Cui ego quasi eadem totidem mox deprecor illi

Assidue, uerum dispeream nisi amo.

**Deprecor.** Deprecor hoc in loco uir bonus ita dictum esse putat, ut plerunque à uulgo dicitur, quod significat, ualde precor, & oro, & supplico. In quo, de, præpositio ad augendum & cumulandum ualet. Quod si ita esset, frigidè sanè uersus forent. Nunc enim contrà omnino est. Nam de, præpositio, quoniam est anceps, in uno eodemq; uerbo diuersitatem significationis capit. Sic enim deprecor à Catullo dictum est, quasi detestor, uel execror, uel depello, uel abominor. Contrà autem ualet, cum Cicero pro P. Sylla ita dicit: Quàm multorum hic uitam à Sylla deprecatus est. Item in dissuasiōe legis agrariæ: Si quid deliquero, nullæ sunt imagines, quæ me à uobis deprecantur. Sed neq; solus Catullus ita isto uerbo usus est. Pleni adeo sunt libri ueterum similis in hoc uerbo significationis, ex quibus unum & alterum quæ suppetierant, apposui. Q. Ennius in Erechtheo non longe secus dixit quàm Catullus:

Quibus nunc, inquit, erumna mea libertatem paro?

Quibus seruitutem mea miseria deprecor?

Significat abigo, & amolior, uel prece adhibita, uel quo alio modo. Item Ennius in Cresphonte:

Ego cum meæ uitæ parcam, letum inimico deprecor.

Cicero in libro sexto de Rep. ita scripsit: Quod quidem eo fuit

eo fuit maius, quia cum in causa pari collegæ essent, non modo inuidia pari non erant, sed etiam Claudij inuidiam Gracchi charitas deprecabatur. Hic quoque item non est ualde precabatur, sed quasi propulsabat, & defensabat inuidiam, quod Græci propinqua significatione παραπονομα dicunt. Item pro A. Licinio similiter Cicero uerbo isto utitur: Quid, inquit, huic homini facias? Non ne concedas interdum, ut excusatione summæ stultitiæ, summæ improbitatis odium deprecetur? Item in Verrem actionis secundo proœmio: Nunc uero quid faciat Hortensius? auaritiæ ne crimina frugalitatis laude deprecetur? an hominem flagitiosissimum, libidinosissimum, nequissimumque defendat? Sic igitur Catullus eadem se facere dicit, querens ueniam, quod & male diceret ei palam, respueretque; & recusaret, detestareturque; assidue, & tamen eam penitus deperiret.

Quis omnium primus libros publice præbuerit legendos: quantusque numerus fuerit Athenis ante clades Persicas in bibliothecis publicorum.

## CAP. XVII.

**L**ibros Athenis disciplinarum liberalium publice ad legendum præbendos primus posuisse dicitur Pisistratus tyrannus. Deinde studiosius accuratiusque ipsi Athenienses auxerunt. Sed omnem illam postea librorum copiam Xerxes Athenarum potitus, urbe ipsa præter arcem incensa abstulit, affortauitque in Persas. Hos porro libros uniuersos multis post tempestatibus, Seleucus rex qui Nicanor appellatus est, referendos Athenas curauit. Ingens postea numerus librorum in Aegypto à

m 5 Ptolemæis

Ptolemæis regibus uel conquisitus uel confectus est, ad milia fermè uoluminum septingenta. Sed ea omnia bello priore Alexandrino, dum diripitur ea ciuitas, non spontè neque opera consulta, sed à militibus forte auxiliarijs incensa sunt.

A. GELLII NOCTI  
VM ATTICARVM COMMENTA  
RII. LIBER VII.

Admiranda quædam ex annalibus sumpta de  
P. Scipione Africano superiore. CAP. I.



QVOD de Olympiade Philippi regis uxore, Alexãdri matre in historia Græca scriptũ est, idem de P. Scipionis quocumque matre, qui prior Africanus appellatus est, memoriæ datum est. Nam & C. Oppius, & Iulius Higinius, aliq; qui de uita & rebus Africani scripserunt, matrem eius diu sterilem existimatam tradunt. P. quoq; Scipionem cum quo nupta erat, liberos desperauisse. Postea in cubiculo atque in lecto mulieris, cum absente marito cubans sola obdormisset, uisum repente iuxta eam cubare ingentem anguem. Eumq;, ijs qui uiderant territis & clamantibus, elapsum inueniri non quisse, id ipsum P. Scipionem ad aruspices retulisse. Eos sacrificio factõ respondisse, fore ut liberi gignerentur. Neque multis diebus posteaquam ille anguis in lecto uisus est, mulierem cõcepisse; cõcepti foetus signa atq; sensum

Scipio Africanus à serpente genitus.



sum pati. Exinde mense decimo peperisse. Natumq; esse hunc P. Scipionem Africanum, qui Annibalem & Carthaginienses in Africa bello Punico secundo uicit. Sed & eum impendio magis ex rebus gestis quam ex illo ostento, uirum esse uirtutis diuinæ creditum est. Id etiam dicere haud piget, quod iidem illi quos supra nominaui, literis mandauerint, Scipionem hunc Africanum solitauisse noctis extremo priusquam dilucularet in Capitolium uentitare, ac iubere aperiri cellam Iouis, atq; ibi solū diu demorari quasi consultantem de Republica cum Ioue: Aedituosq; eius templi saepe esse demiratos, quod solū id temporis in Capitolium ingredientē canes semper in alios saeuientes, neq; latraret eum, neq; incurrerent. Has uulgi de Scipione opiniones confirmare atq; approbare uidebantur dicta, factaq; eius pleraq; admiranda, ex quibus est unum huiusmodi: \* Assi Cum Ioue consultabat. debat oppugnabatq; oppidū in Hispania, situ mœnibusq; ac defensoribus ualidū & munitum, re etiā cibaria copiosum. Obsidebat fortassis. Nullaq; eius potiundi spes erat. Et quodam die ius in castris sedens dicebat, atq; ex eo loco id oppidum procul uidebatur. Tum è militibus qui in iure apud eum stabant, interrogauit quispiam ex more, in quem diem locumq; uadimonium promitti iuberet. Et Scipio manum ad ipsam oppidi, quod obsidebatur, arcem protendens: Perendie, inquit, sese sistant illo in loco: atque ita factum. Die tertio in quem uadari iusserat, oppidum captum est. Eodem die in arce eius oppidi ius dixit.

De Cefellij Vindicis pudendo errore, quē offendimus in libris eius quos inscripsit lectionum antiquarum.

C A P.

I I.

Turpe

Ayuntamiento de Madrid

Cesellij erratū.

**T** Vrpe erratum offendimus in illis celebratissimis cōmentarijs lectionum antiquarū Cesellij Vindicis hominis hercle pleraq; haud indiligentis, quod erratum multos fugit, quāquā multa in Cesellio reprehendendo etiā per calumnias rimarentur. Scripsit autē Cesellius Q. Ennium in XIII. lib. annalium cor dixisse masculino genere. Verba Cesellij subiecta sunt: Masculino genere cor, ut multa alia, enuntiauit Ennius: Nam in XIII. annalium, quem cor dixit: A scripsit deinde uersus Ennij duos:\*

*Annibal audaci dum pectore dehortatur,*

*Ne bellum faciam, quem credidit esse meum cor?*

Antiochus est, qui hoc dixit, Asiae rex. Is admiratur & permouetur, quod Annibal Carthaginienfis bellum se facere Pop. Rom. uolentem dehortetur. Hos autem uersus Cesellius sic accipit, tanquam si Antiochus sic dicat: Annibal me, ne bellum geram dehortatur: Quod cum facit, æquale cor putat habere me ei: quā stultum esse me credit, cum id mihi persuadere uult: Hoc Cesellius quidem, sed aliud longe Ennius. Nam tres uersus sunt, non duo, ad hanc Ennij sententiam pertinentes, ex quibus tertium uersum Cesellius non respexit:

*Annibal audaci dum pectore dehortatur,*

*Ne bellum faciam, quem credidit esse meum cor*

*Suasorem summum, & studiosum robore belli.*

Horum uersuum sensus atq; ordo sic opinor est: Annibal ille audentissimus atq; fortissimus, quem ego credidi (hoc enim est, cor meum credidit) perinde atq; diceret, quē ego stultus homo credidi fore summū suasorem ad bellandum, is me dehortatur dissuadetq; ne bellum faciam. Cesellius autem

autem forte ἄθυμότερον ἄσπῃ ista uerborū captus, quem cor dictum putauit, & quem accentu acuto legit, quasi ad cor referatur, non ad Annibalem. Sed non fugit me, si aliquis sit tam in cōditus, sic posse defendi cor Cefellij masculinum, ut uideatur tertius uersus separatim atq; diuisim legendus: perinde quasi præcisis interruptisq; uerbis exclamet Antiochus, suasorem summum. Sed non dignum est eis qui hoc dixerint, responderi.

Quid Tullius Tyro Ciceronis libertus reprehenderit in M. Catonis oratione, quam pro Rhodiensibus in senatu dixit: & quid ad ea quæ reprehenderit, responderimus.

## CAP. III.

Ciuitas Rhodiensis & insule opportunitate, & opes <sup>Rhodos.</sup> Rhodos. Crum nobilitate, & nauigandi solertia, naualibusq; uictorijs celebrata est: Ea Rhodiensis ciuitas cum amica atq; sociæ Populi Rom. foret, Persa tamen Philippi filio Macedonum rege, cū quo bellum Populo Ro. fuit, amico usa est. Connixiq; sunt Rhodienses legationibus Romanam sæpe missis, id bellum inter eos componere. Sed ubi ista pacificatio perpetrari nequiuit, uerba à plerisq; Rhodiensibus in concionibus eorū ad populum facta sunt, ut si pax non fieret, Rhodienses regem aduersus Populum Romanum adiutarent. Sed nullum super ea re publicum decretum factum est. At ubi Perses uictus captusq; est, <sup>Perses.</sup> Perses. Rhodienses pertinere ob ea, quæ compluries in coetibus populi acta dictaq; erant: Legatosq; Romam miserunt, qui temeritatem quorundam popularium suorū deprecarentur, & fidem consiliūq; publicum expurgarent. Legati postquam Romam uenerunt, & in senatum introuissi

intromissi sunt, uerbis pro sua causa suppliciter factis, de curia excefferunt. Sententiæ rogari cœptæ. Cumq; partim senatorum de Rhodiensibus quererentur, maleq; eos animatos fuisse dicerent, bellumq; eos illis faciendum censerent, tum M. Cato exurgit, & optimos fidiſſimosq; socios (quorum opibus diripiendis possidendisq;, non pauci ex summatibus uiris intenti infensiq; erant) defensum conseruatumq; pergit, orationemq; inclytam dicit, quæ & seorsum fertur, inscriptaq; est pro Rhodiensibus, & in quinto Originum libro scripta est. Tyro autem Tullius M. Ciceronis libertus, sanè quidem fuit ingenio homo eleganti, & haudquaquam rerum literarumq; ueterum indoctus. Eoq; ab ineunte etate liberaliter instituto, adnunciatore & quasi administratore in studijs literarum Cicero usus est. Sed profecto plus ausus est quam ut tolerari ignosciq; possit: Namq; epistolam conscripsit ad Q. Axium familiarem patroni sui confidenter & nimis callide. In qua sibi met uisus est orationem istam pro Rhodiensibus acri subtiliq; ingenio & iudicio percensuisse. Ex ea epistola libitum forte nobis est reprehensiones eius quasdam attingere, maiore scilicet uenia reprehensuri Tyronem, quam tum ille reprehenderit Catonem. Culpauit autem primum hoc, quod Cato inerudite & ἀναγώνως, ut ipse ait, principio nimis insolenti nimisq; acri & obiurgatorio usus sit: cum uereri sese ostendit, ne patres gaudio atque letitia rerum gestarum prospere, de statu mentis suæ deturbati non satis conspicerent, neque ad recte intelligendum consulendumq; essent idonei. In principijs autem, inquit, patroni qui pro reis dicunt, conciliare

alia oportet  
principia in  
usu defensitandis

ciliare sibi & complacare iudices debent: sensusq; eorum expectatione causæ suspensos rigentesq; , honorificis uerecundisq; sententijs commulcere, non iniurijs atque imperiosis comminationibus confricare. Ipsum deinde principium apposuit, cuius uerba hæc sunt: SCIO solere plerisque hominibus rebus secundis atque prolixis atq; prosperis animum excellentem, atque superbiam atque ferocitatem auferescere atque crescere: quod nunc mihi magnæ curæ est, quòd hæc res tam secundè processerit, ne quid in consulendo aduersi eueniat, quod nostras secundas res cõfricet: ne uè hæc letitia nimis luxuriose eueniat. Aduersæ res se domant, & docent quid opus sit factò. Secundæ res letitia transuersum trudere solent à recte consulendo atq; intelligendo. Quo maiore opere dico, suadeoq; uti hæc res aliquot dies proferatur, dum ex tanto gaudio in potestatem nostram redeamus. Quæ deinde Cato iuxta dicit, ea (inquit) confessionem faciunt, non defensionem: neque propulsationem translationem uè criminis habent, sed cum pluribus alijs communicationem, quod scilicet nihil ad purgandum est. Atq; etiam, inquit, insuper proficitur Rhodienses qui accusabantur, quod aduersus Populum Rom. regi magis cupiuerint, fauerintq; id eos cupisse atque fauisse utilitatis suæ gratia, ne Romani Perse quoq; rege uicto, ad superbiam ferociamq; & immodicum modum insolescerent. Ea q; ipsa uerba ponit ita ut infra scriptum est: Atque ego quidem arbitror Rhodienses noluisse nos ita depugnare, uti depugnatum est: neq; regem Persen uicisse, nõ Rhodienses id modo uoluere, sed multos populos ac multas nationes idem uoluisse arbitror.

Atq;

Atq; haud scio an partim eorum fuerint, qui non nostrae cōtumeliae causa id uoluerunt euenire, sed enim metuere, si nemo esset homo quem uereremur, quicquid liberet faceremus: ne sub solo imperio nostro in seruitute nostra essent, libertatis suae causa in ea sententia fuisse arbitrator. Atq; Rhodienses tamen Persen publice nunquam adiuuere. Cogitate quanto nos nostri natiui cautiùs facimus. Nam unusquisq; nostrum, si quis aduersus rem suā quid fieri arbitratur, summa ui contra nititur, ne aduersus eam fiat, quod illi tamen perpeffi. Sed quod ad principium reprehensum attinet, scire oportuit Tyronem, defensos esse Rhodienses à Catone, sed ut à senatore, & cōsulari, & censorio uiro, quod quidem optimū esse publicum existimabat, suadente: non (ut à patrono solet) causam pro reis dicere. Alia nanq; principia cōducunt reos apud iudices defendenti, & clementiā misericordiamq; undiq; indaganti: Alia cum senatus de re publica consulitur, uiro autoritate praestanti, sententijs quorundam iniquissimis permoto, & pro utilitatibus publicis, ac pro salute sociorum grauius ac libere indignanti simul ac dolenti. Quippe recte & utiliter in disciplinis rhetorum praecipitur, iudices de capite alieno, deq; causa ad sese non pertinenti cognituros, ex qua praeter officium iudicandi, nihil ad eos simul periculi uel emolumenti redundaturum est, conciliandos esse, ac propitiandos laudabiliter ac placabiliter, & leniter existimationi salutiq; eius, qui apud eos accusatus est. At cum dignitas, & fides, & utilitas omnium communis agitur, ob eamq; rem aut suadendum quid ut fiat, aut fieri iam cepto differendum

Defenditur oratio  
Catonis.

Rhetoricum  
praecipitum.

dum est: tum qui se in eiusmodi principijs occupat, ut  
 beneuolos benignosq; sibi auditores paret, otiosam  
 operam in non necessarijs uerbis sumit. Iamdudum  
 enim negotia periculaq; ipsarum rerum communia, consi-  
 lijs eos capiendis conciliant, & ipsi potius sibi exposcunt  
 consultoris beneuolentiam. Sed quod ait confessum Cato-  
 nem noluisse Rhodienses ita depugnare, uti depugnatum  
 est, neque regem Persen à Po. Ro. uinci, atque id audisse  
 eum dixisse non Rhodienses modò, sed multas quoq; alias  
 nationes uoluisse, sed id nihil ad purgandum, extenuan-  
 dum uè crimen ualere, iam hoc primum Tyro improbe  
 mentitur. Verba ponit Catonis, & alijs tamen cum uer-  
 bis calumniatur. Non enim Cato confitetur Rhodienses  
 noluisse uictoriam esse Po. Rom. sed sese arbitrari dixit, id  
 eos uoluisse, quod erat proculdubio suæ opinionis profes-  
 sio, non Rhodiensium culpæ confessio. In qua re, ut meū  
 quidem iudicium est, non culpa tantum uacat, sed dignus  
 quoque laude admirationeq; est: cum & ingenue, & re-  
 ligiose dicere uisus est contra Rhodienses quod sentie-  
 bat: & parta sibi ueritatis fide, ipsum illud tamen, quod  
 contrarium putabatur, flexit & transtulit, ut eos idcir-  
 co uel maxime æquum esset acceptiores charioresq; fieri  
 Po. Ro. quòd cum & utiles essent, & uellent regi esse  
 factum, nihil tamen adiuuandi eius gratia fecerint. Post-  
 ea uerba hæc ex eadem oratione ponit: Ea nunc derepen-  
 te tanta nos beneficia, ultro citroq; tantam amicitiam  
 relinquimus? Quod illos dicimus uoluisse facere, id nos  
 priores facere occupabimus? Hoc, inquit, enthymema  
 nequam, & uitiosum est. Responderi enim potuit, occu-  
 n pabi

pabimus certe. Nam si non occupauerimus, opprimemur, incidendumq; erit in insidias, à quibus antè nos non cauerimus. Rectè, inquit, hoc uitio dat Lucilius poëta Euripidi, quod cum Polyphontes rex propterea se interfecisse fratrem diceret, quod ipse antè consilium de nece eius cepisset, Aerope fratris uxor hisce cum uerbis eluserit:

αἰ γάρ σ' ἐ μέλειν, ὡς σὺ φῆς, κτείνειν πόσις,

Χρὴ καὶ σ' ἐ μέλειν, ὡς χρόνον παρῆν λιθεῖν.

Ad hoc enim, inquit, planè stultitiæ plenum est, eo consilio atq; ea fini facere nolle aliquid, uti nunquã id facias, quod uelis. Sed uidelicet Tyro animum non aduertit, nõ esse in omnibus rebus cauendis eandem causam, neq; humane uitæ negotia, & actiones, & officia, uel occupandi, uel differendi, uel etiam ulciscendi, uel cauendi, similia esse pugne gladiatorie. Nam gladiatori cõposito ad pugnandum, pugne hæc proposita fors est, aut occidere, si occupauerit, aut occumbere si cessauerit. Hominum autè uita non tam iniquis, neq; tam indomitis necessitatibus circumscripta est, ut idcirco prior iniuriam facere debeas: quam nisi feceris, pati possis. Quod tantum aberat à Po. Ro. mansuetudine occupare, ut sæpe iam in sese factas iniurias ulcisci neglexerit. Post deinde usum esse Catonem dicit in eadem oratione argumentis parum honestis, & nimis audacibus: ac non uiri eius, qualis fuit, sed uafris, ac fallaciosis, & quasi Græcorum sophistarum solertijs. Nam cum obijceretur, inquit, Rhodiensibus, quod bellum Po. Rom. facere uoluissent, negauit penè. Sed ignosci poposcit, quia id non fecissent, & si maxime uoluissent:



uolissent: induxisseq; eum dicit, quam dialectici *ἰσχυρῶς* *ῥῆσις* appellant, rem admodum insidiosam & sophisticam, neque ad ueritates magis, quam ad captiones re-  
 pertam: cum conatus sit exemplis decipientibus colligere confirmareq; neminem, qui male facere uoluit, ple-  
 ti æquum esse, nisi quod factum uoluit, etiam fecerit. Verba autem ex oratione M. Catonis hæc sunt: Qui acerrime aduersus eos dicit, ita dicit, hostes uoluisse fieri. Et quis est tandem nostrorum qui quod ad sese attineat, æquum censeat quenquam poenas dare ob eam rem, quod arguatur male facere uoluisse? Nemo opinor. Nam ego, quod ad me attinet, nolim. Deinde paulo infra dicit: Quid nunc, & quæ tandem lex est tam acerba, quæ dicat, si quis illud facere uoluerit, mille nummis dimidium familiæ multa esto. Si quis plus quingenta iugera habere uoluerit, tanta poena esto. Si quis maiorem pecudum numerum habere uoluerit, tantum damni esto. Atqui nos omnia plura habere uolumus, & id nobis impune est. Postea ita dicit: sed si honorem nõ æquum est habere ob eam rem, quod bene facere uoluisse quis dicit, neque fecit tantum, Rhodiensibus tale erit, non quod male fecerunt, sed quia uoluisse dicuntur. His argumentis Tyro Tullius M. Catonem contendere, & conficere dicit, Rhodiensibus quoque impune esse debere, quod hostes quidem Po. Rom. esse uolissent, & qui maxime non fuissent. Dissimulari autem non posse ait, quin paria & consimilia non sint, plus quingenta iugera habere uelle, quod plebiscito colonis prohibitum fuit, & bellum iniustum atque impium Po. Ro.

n 2 facere

facere uelle: Neque item inficiari posse, quin alia causa in præmio sit, alia in pœnis: Nam beneficia, inquit, promissa opperiri oportet, neque ante remunerari, quam facta sint. Iniurias autem imminētes præcauisse, iustum est magis, quàm expectauisse. Summa enim professio stultitiæ, inquit, est non ire obuiam sceleribus cogitatis, sed manere oppeririq;: ut cum admissa & perpetrata fuerint, tum denique, ubi quæ facta sunt, infecta fieri non possunt, puniantur: Hæc Tyro in Catonem, nō minus frigide sanè, quàm inaniter. Sed enim Cato non nudam, nec solitariã, nec improtectam hanc *ἐπαρωχησεν* facit. Sed multis eam modis præfulcit, multisq; alijs argumentis conuelat. Et quia non Rhodiensibus magis quam reipub. consulebat, nihil sibi dictu factuq; in ea re turpe duxit, quin omnium sententiarum uia, seruatum ire socios nitretur. Ac primum ea non incallide conquisiuit, quæ non iure naturæ, aut iure gentium fieri prohibentur, sed iure legum, rei alicuius medendæ, aut temporis causa iusarum, sicut est de numero pecoris, & de domino agri præfinito, aut eiusmodi aliquo, in quibus rebus quod prohibitum fieri per leges quidem non licet, uelle id tamen facere, si liceat, inhonestum non est. Atque eas res contulit seorsum, miscuitq; cum eo quod neque facere, neque uelle per sese honestum est, tum deinde ne disparilitas collationis euidenter fieret, pluribus id propugnaculis defensasat: Neque tenues istas, & enucleatas uoluntatum in rebus illicitis reprehensiones, qualia in philosophorum otio disputantur, magnificat: sed id solum ex summa ope nititur, ut causa Rhodiensium, quorum amicitiam  
reti

retineri ex repub. fuit, aut æqua iudicaretur, aut quidem certe ignoscenda: atque interim, neque fecisse Rhodienses bellum, neque facere uoluisse dicit. Interim autem facta sola censenda dicit atque in iudicium uocanda, sed uoluntates nudas inanesq; , neque legibus, neque pœnis fieri obnoxias. Interdum autem quasi deliquisse eos concedat, ignosci postulat, & ignoscentias utiles esse rebus humanis docet: ac nisi ignoscant, metus in republica rerum nouarum monet: sed enim contra si ignoscantur, conseruatum iri ostendit populi Rom. magnitudinem: Superbiæ quoque crimen, quod tunc præter cetera in senatu Rhodiensibus obiectum erat, mirifica & propè diuina responsionis figura elusit & eluit. Verba adeo ipsa ponemus Catonis, quoniam Tyro ea prætermisit: Rhodienses superbos esse aiunt, id obiectantes, quod mihi è liberis meis minime dici uelim. Sint sanè superbi, quid id ad nos attinet? Id ne irascimini, si quis superbior est quàm nos? Nihil prorsus hac compellatione dici potest, neq; grauius, neq; munitius aduersus hoies superbissimos facta, qui superbiam in sese amarèt, in alijs reprehenderent. Præterea animaduertere est in tota ista Catonis oratione, omnia disciplinarum rhetoricarum arma, atq; subsidia mota esse, sed non perinde, ut in decursibus ludicris, aut simulacris præliorum uoluptarijs fieri uidemus. Non inquam distincte nimis, ac compe, atq; modulate res acta est, sed quasi in ancipiti certamine cū sparsa acies est, multisq; locis Marte uario pugnatur: sic in ista tum causa Cato, cum superbia illa Rhodiensium famosissima multorum odio atque inuidia flagraret, omnibus

bus promiscue tuendi atq; propugnandi modis usus est: & nunc ut optime meritos commendat, nunc tanquam si innocentes purgat, & ne bona diuitiæq; eorum expetantur, obiurgat: nunc etiam quasi sit erratum, deprecatur: nunc ut necessarios reipub. ostentat, nunc clementiæ, nunc mansuetudinis maiorum, nunc utilitatis publicæ commonefacit: eaq; omnia distinctius numerosiusq; ac comptius fortasse dici potuerint, fortius atque uiuidius potuisse dici non uidentur. Inique igitur Tyro Tullius, qui ex omnibus facultatibus tam opulentæ orationis aptis inter sese et coherentibus paruum quippiam nudumq; sumpsit, quod obtreçtaret: tanquã non dignum M. Catone fuerit, quod delictorum non perpetratorum uoluntates non censuerit puniendas. Commodius autem erectiusq; de his meis uerbis, quibus Tul. Tyroni respondi, modo æstimabit iudiciumq; faciet, qui & orationem ipsam Catonis totam acceperit in manus, & epistolam Tyronis ad Axium scriptam requirere & legere curauerit. Ita enim nos syncerius exploratiusq; uel corrigere poterit, uel probare.

Cuiusmodi seruos, & quam ob causam Cælius Sabinus iuris ciuilis autor pileatos uenundari solitos scripserit, & quæ mancipia sub corona more maiorū uenierint. Atq; idipsum sub corona quid sit.

C A P.

I I I I.

Pileati serui uē  
debantur.

**P**ileatos seruos uenum solitos ire, quorum nomine uenditor nihil præstaret, Cælius Sabinus iurisperitus scriptum reliquit: cuius rei causam esse ait, quòd eiusmodi conditionis mācipia insignia esse in uēdundo deberent,

rent, ut emptores errare & capi non possent: neque lex uendendi opperienda esset, sed oculis iam perciperent, quod nā esset mancipiorū genus: sicuti, inquit, antiquitus mancipia iure belli capta coronis induta uenibant, & idcirco dicebantur sub coronis uenire. Namq; ut ea corona signum erat captiuorum uenditium, ita pileus impositus demonstrabat eiusmodi seruos uenundari, quorum nomine emptori uēditor nihil pręstaret. Est autem alia ratio huius opinio, cur dici solitum sit, captiuos sub corona uenundari, quod milites custodiae causa, captiuorum uenditium greges circūstarent, eaq; circumstatio militum corona appellata sit. Sed id magis uerum esse, quod supra dixi, Cato quoq; in libro, quem composuit de re militari, docet. Verba sunt hæc Catonis: Ut populus sua opera potius ob rem bene gestam coronatus supplicatū eat, quam re male gesta coronatus ueneat.

Historia de Polo Histrione memoratu digna.

CAP. V.

**H**istrionis in terra Græcia fuit fama celebri, qui gestus Polus histrionis. & uocis claritudine & uenustate ceteris antestabat, nomen fuisse aiunt Polum, tragedias poetarum nobilium scite atque asseuerate actitauit. Is Polus unice amatum filium morte amisit: eum luctum quoniam satis uisus est eluxisse, redijt ad quæstum artis. In eo tempore Athenis Electram Sophoclis acturus, gestare urnam, quasi cum Orestis ossibus debebat. Ita compositum fabulae argumentum est, ut ueluti fratris reliquias ferēs, Electra compleret cōmisereturq; interitū eius, qui per uim extinctus existimatur. Igitur Polus lugubri habitu Electrae

n 4 indu

indutus, ossa atq; urnam è sepulchro tulit filij, & quasi Orestis amplexus oppleuit omnia, non simulacris, neque imitamentis, sed luctu atque lamētis ueris & spirantibus. Itaq; cum agi fabula uideretur, dolor actitatus est.

Quid de quorundam sensuum naturali defec-  
tione Aritoteles scripserit. CAP. VI.

**E**X quinque sensibus, quos animātib; natura tribuit, uisu, auditu, gustu, tactu, odoratu, quos Græci αἰδήσεις, ὄψιν, ἀκοήν, γούσιν, ἀφήν, ὄσφρησιν appellant: quædam animalium alia alio carent, & aut cæca natura gignuntur, aut inora, inaurita ue. Nullum autem gigni animal Aristoteles dicit, quod aut gustus sensu careat, aut tactus. Verba ex libro eius, quem περὶ κινήσεως σώματος cōposuit, hæc sunt, πῶς ἡ ἀφήν, καὶ πῶς γούσιν πάντα ἔχει, πληρῆ ἐπὶ τῶν ἀτελῶν ζώων.

An affatim quasi admodum prima acuta pronuntiandum sit, & quædam itidem non incuriose tractata super aliarum uocum accentibus.

CAP. VII.

**A**Nnianus poëta, præter ingenij amœnitates, literarum quoq; ueterum & rationum in literis oppido quàm peritus fuit, & sermocinabatur mira quadam & scita suauitate. Is affatim, ut, admodum, prima acuta, non media pronuntiabat, atque ita ueteres locutos censebat. Itaque se audiente Probum grammaticum hos uersus in Plauti Cistellaria legisse dicit:

Potin' es tu homo facinus facere strenuum?  
Aliorum est affatim qui faciant,  
Sanè ego me uolo fortem perhiberi uirum.

Call

Causamq; esse huic accentui dicebat, quod affatim non essent duæ partes orationis, sed utraq; pars in unam uocem coaluisset: sicuti in eo quoq; quod ex áduersum dici- Exaduersum.  
mus, secundam syllabã debere acui existimabat: quoniam una, non duæ essent orationis partes: Atq; ita oportere apud Terentium legi dicebat in his uersibus:

In quo hæc discebat ludo, ex áduersum loco

Tonstrina erat quædam.

Addebat etiam quod, ad, prouerbiu[m] tum fermè acue- Ad.  
retur cum significaret ἐπιρρασιον, quam intentionem nos dicimus: sicuti ádfabre, & ádmodum, & ádprobe dicun- Adfabre.  
tur. Cætera quidem satis commode Annianus, sed hanc Admodum.  
particulam, ad, semper cū intentionem significaret, acui Adprobe.  
putauit, non id perpetuum uidetur. Nam & adpótus cū dicimus, & adpr'imus, & adpr'ime, intensio in his uer- Adprime.  
bis demonstratur, neq; tamen, ad, particula satis commo- de accentu acuto pronuntiatur. A'dprobus tamen, quod Adprobus.  
significat ualde probus, non inficias eo quod prima syl- laba acui debeat. Cæcilius in comœdia, quæ inscribitur Triumphus, uocabulo isto utitur:

Hierocles hospes est mihi, adolescens ádprobus.

Num igitur in istis uocibus, quas nos non acui diximus, ea causa est, quòd syllaba insequitur natura longior, quæ non fermè patitur acui priorem, in uocabulis syllabarum plurium quàm duarum? Adprimus autem longe primum Adprimum.  
L. Liuius in Odyssea dicit in hoc uersu:

Ibi denique uir summus adprimus Patroclus.

Idem Liuius in Odyssea præmodũ dicit quasi ádmodum: Præmodum.  
Parcètes, inquit, præmodũ: Quod significat supra  
n s modum

modum, dictumq; est quasi præter modum, in quo scilicet prima syllaba acui debuit.

Res ultra fidem tradita super amatore delphino, & puero amatorio.

CAP. VIII.

Delphini pi-  
scis ueneri &  
amasiij.

**D**elphinos uenereos esse, & amasios non modo historiae ueteres, sed recentes quoq; memorie declarant. Nam & sub Cæsaribus in Puteolano mari, ut Apion scriptum reliquit, & aliquot seculis ante apud Naupactum, ut Theophrastus tradidit, amatores flagrantissimi delphinorum quidã cogniti compertiq; sunt. Neq; ij amaucrunt quod sunt ipsi genus, sed pueros forma liberali, in nauiculis forte, aut in uadis littorum conspectos, miris & humanis modis arserunt. Verba subscripsi Δελφίνων, eruditi uiri ex Aegyptiacorum libro quinto, quibus delphini amantis, & pueri non abhorrentis consuetudines, lusus, gestationes, ac aurigationes refert: eaq; omnia sese ipsum, multosq; alios uidisse dicit: καὶ αὐτὸς δὲ οὖν εἶδεν παρὶ δικταρχείᾳς Δελφίνα ἔρδοντα παιδὸς, καὶ πρὸς παιδικῆν ἐπισημῶν φωνήν. ἀπὲρ οὖν καὶ προσκνηχόμενος ὁ ἰχθύς, ἀνέδραχετο σὸν παῖδα ἐπὶ τῶν νῶτων. καὶ τὰς ἀκάνθας περιέλλων ἵνα μὴ τὸν πρῶτον χρώτα ἀμύξει, καὶ ἰππῆδον περιβεβηκότα μέχρι διακροσίῃσιν ἀνῆγα σελίῳ, ἐξέχετο δ' ἄρα ἡ ζώμῃ, καὶ πᾶσα ἡ ἰταλία θεάσασθαι ἰχθύον νηχόμενον ὑπὸ ἔρωτος.

Delphinus amore perijt.

Ad hæc adiicit rem non minus mirandam: Postea, inquit, idem ille puer delphino amœnus, morbo affectus obiit suum diem. At ille amans, ubi sæpe ad littus solitum annauit, & puer, qui in primo uado aduētū eius opperiri consueuerat, nusquam fuit, desiderio tabuit, exanimatusq; est: &



est: & in littore iacens, inuentus ab ijs qui rem cognouerant, in sui pueri sepulchro humatus est.

Peposci, memordi, pepugi, spepondi, & occurrunt, pleroscq; ueterum dixisse, non uti postea receptum est dicere, per o, aut per u, literam in prima syllaba positam, sed per e, atq; ideo Græce rationis exemplo dixisse. Præterea notatum, quod uiri non indocti neq; ignobiles, à uerbo descendendo non descendi, sed descendidi dixerunt.

## CAP. IX.

**P**oposci, momordi, pupugi, cucurri, probabiliter ducuntur, atq; ita nunc omnes fermè doctiores huiusmodi uerbis utuntur: sed Q. Ennius in satyris memorderit dixit per, e, literam, nō momorderit: Meum, inquit, nō est, at si me canis memorderit. Itē Laberius in Gallis: De integro patrimonio Meo cētū millia nūmū memordi.

Memordi.

Item idem Laberius in Coloratore: Itaque leui

Pruna percoctus: simul sub dentes mulieris

Veni, bis ter memordit.

Item Publius Nigidius de animalibus libro secundo:

Serpēs si memordit, gallina deligitur, & opponitur.

Item Plautus in Aulularia:

—Vt admemordi                      Hominem.—

Sed idem Plautus in Trigemini, non præmordisse, neq; præmordisse dixit, sed præmorsisse:

Præmorsisse.

Ni fugissem, inquit, medium credo præmorsisset.

Item Accius in Conciliatrice:

Ursum se memordisse autumat. Peposci quoq; nō

Peposci.

poposci Valerius Antiás lib. annalium xlv. scriptum reliquit:

reliquit : Deniq; Licinius tribunus plebis perduellionem  
 ei diem dixit, & comitijs diem à Q. Martio pretore pe-  
 poscit. Pepugero æque Accius in Aedilitia dicit:

Pepugero. Sed si pepugero, metuet.

Helium quoq; Tuberonem libro ad C. Oppium scri-  
 pto occurrit dixisse Probus annotauit, & hæc eius uer-  
 ba apposuit : Si generalis species occurrit. Idem Pro-  
 bus Valerium Antiatem lib. historiarum x i i. spon-  
 derat scripsisse annotauit : uerbaq; eius hæc apposuit:  
 Tib. Gracchus, qui quæstor C. Mancino in Hispania  
 fuerat, & ceteri, qui pacem sponderant. Ratio autem  
 istarum dictionum hæc esse uideri potest, quoniam Græci  
 in quadam specie præteriti temporis, quod παρακειµενη  
 appellant, secundâ uerbi literam in, e, plerunq; uertunt,  
 γραφω γέγραφα, ποιῶ πεποίηκα, λαλῶ λέλαληκα, κρατῶ κε-  
 κράτηκα, λούω λέλυκα. Sic ergo mordeo memordi, posco  
 peposci, tendo tetēdi, tango tetigi, pungo pepugi, spon-  
 deo spondi, curro cecurri, tollo tetuli facit. Sic & M.  
 T. & C. Cæsar, mordeo memordi, pungo pepugi, spon-  
 deo spondi dixerunt. Præterea inueniri à uerbo scin-  
 do simili ratione non sciderat, sed seciderat dictum esse.

Seciderat. L. Accius in Sotadicorum lib. primo seciderat dicit. Ver-  
 ba eius hæc sunt : Non ergo aquila ita ut hi prædicant,  
 Seciderat pectus.

Ennius quoq; & Valerius Antiás in libro historia-  
 rum l x x v. uerba hæc scripsit:

Descendit. Deinde funere locato, ad forum descendit.

Laberius quoq; in Catulario ita scripsit:

Ego mirabar quomodo mammae mihi descendiderant.

- Vfuscapio

Vfuscapio & copulate & recto uocabuli casu dicitur, ita pignoriscapio coniuncte, & eadem uocabuli forma dictum est.

CAP. X.

**V**T hæc ususcapio dicitur copulato uocabulo, a, li-  
tera in eo tractim pronuntiata: ita pignoriscapio  
iunctæ sunt partes, & productæ dicebatur. Verba Cato-  
nis sunt ex primo epistolicarum quæstionum: Pignorisca-  
pio ob æs militare, quod æs à Tribuno ærario miles acci-  
pere debebat, uocabulum seorsum fit, per quod satis di-  
lucet, hanc capionem, posse dici, quasi hanc capionem  
& in usu, & in pignore.

Vfuscapio.  
Pignoriscapio.

Capio onis.

Neque leuitatem, neque nequitiam, ea significa-  
tione esse, qua in uulgi sermonibus dicuntur.

CAP. XI.

**L**euitatem plerumque nunc pro inconstantia & muta-  
bilitate dici audio, & nequitiam pro solertia astu-  
tiaque: sed ueterum hominum, qui proprie atque integre lo-  
cuti sunt, leues dixerunt, quos uulgo nunc uiles, & nullo  
honore dignos dicimus, & leuitatē appellauerunt perinde  
quasi lenitatem: Et nequam hominem nihili, neque rei neque  
frugis bonæ, quod genus Græci ferè ἀσώτων, ἢ ἀκόλαστον, ἢ  
ἀχρεῖον, ἢ ἀχρηστον, ἢ κακώτροπον, ἢ μισῶν dicunt. Qui ex-  
empla horum uerborum requirit, ne in libris nimis re-  
motis quærat, inueniet ea in M. Tullij secunda Antonia-  
narum: nam cū genus quoddam sordidissimum uitæ, atque ui-  
ctus M. Antonij, idem demonstraturus esset, quod in caupo-  
na dilitesceret, quod ad uesperum perpotaret, quod ore  
inuoluto iter faceret ne cognosceretur: hæc & alia eius-  
modi cū in eū dicturus esset: Videte, inquit, hominis leui-  
tatem,

Leuitas.

Nequitia.

Leuis.

Nequam.

tatem: tanquam prorsus ista dedecora hoc uitio in homine notarentur. At postea cum in eundem Antonium probra quaedam alia ludibriosa & turpia ingessisset, ad extremū hoc addidit: O hominem nequam: nihil enim magis proprie possum dicere. Sed ex eo loco Marci Tullij uerba compluscula libuit ponere: At uidete leuitatem hominis, cum hora diei decima ferè ad saxa rubra uenisset, delituit in quadam cauponula: atq; ibi se occultens perpotauit ad uesperum. Inde cisio celeriter ad urbem aduectus, domum uenit ore inuoluto. Ianitor rogat, quis tu? A Marco tabellarius confestim ad eam, cuius causa uenerat, deducitur, eiq; epistolam tradit. Quam illa cum legeret flens (erat enim scripta amatoric) Caput autem literarum hoc erat, sibi cum illa mima posthac nihil futurum, omnem se amorem abiecisse illius, atq; in hanc transfudisse. Cū mulier fleret uberius, homo misericors ferre non potuit. Caput aperuit, in collum inuasit. O hominem nequam, nihil enim magis proprie possum dicere. Ergo ut te catamitū, nec opinato, cum ostendisses, præter spem mulier aspiceret: Idcirco urbem terrore nocturno, Italiam multorum dierum metu perturbasti? Consimiliter Q. quoq; Claudius in primo annalium, nequitiam appellauit luxum uite prodigum effusumq; in hisce uerbis: Persuadenti cuiusdam adolescenti Lucano, qui apprime summo genere natus erat, sed luxuria & nequitia pecuniam magnam consumperat. M. Varro in libris de lingua Latina: Ut ex non, & uolo, inquit, nolo fit: sic ex ne, & quicquam, media extrita syllaba, compositum est nequam. P. Africanus pro se contra Tib. Aselliū de multa ad populum: Omnia mala,

Catamitus  
puer meri-  
torius.

*asi xam iustis  
vra metax dam*

Nolo.  
Nequam.

malis, probra, flagitia, quæ homines faciunt, in duabus rebus sunt, malitia, atq; nequitia: utrum defendis, malitiam Malitia. an nequitiam? an utrunq; simul? Si nequitiam defendere uis, licet. Sed tu in uno scorto maiorem pecuniam absumpsisti, quàm quanti omne instrumentum fundi Sabini incensum dedicauisti. Si hoc ita est, qui spondet mille nummum? Sed tu plus tertia parte pecunie paternæ perdidisti, atq; absumpsisti in flagitijs. Si hoc ita est, qui spondet mille nummum? non uis nequitia? Age, malitia saltem defende. Sed tu uerbis conceptis coniurasti sciens, sciente animo tuo. Si hoc ita est, qui spondet mille nummum?

De tunicis χερσιδωβίς, quod earū usum P. Africanus Sul. Gallo obiecit. CAP. XII.

**T**unicis uti uirum prolixis ultra brachia, & usq; in primores manus, ac propè in digitos, Romæ Tunicæ manicatæ dedecores atq; omni in Latio indecorum fuit. Eas tunicas Græco uocabulo nostri χερσιδωβίς appellauerunt. Fœminisq; solis uestem longè lateq; diffusam indecorem existimauerunt, ad ulnas cruraq; aduersus oculos protegenda. Viri autem Ro. primo quidem sine tunicis, toga sola amicti fuerunt: Postea substrictas, & breues tunicas citra humerum desinentes habebant, quod genus Græci dicunt ἐξωμίδας. Hac antiquitate inductus P. Africanus Pauli Exomides. filius, uir omnibus bonis artibus atq; omni uirtute præditus, P. Sul. Gallo homini delicato inter pleraq; alia quæ obiectabat, id quoq; probro dedit, quòd tunicis uteretur manus totas operietibus. Verba sunt hæc Scipionis: Nam qui quotidie unguentatus, aduersum speculum ornetur, cuius supercilia raduntur, qui barba uulsa, feminibusq; subuulsis

Tunica chiro-  
dota.

subuulsis ambulet, qui in conuiujs adolescentulus cum amatore, cum chiridota tunica inferior accubuerit, qui nō modo uinosus, sed uirosus quoq; sit, eum ne quisquam dubitet, quin idem fecerit, quod cinædi facere solent? Vergilius quoq; tunicas huiuscemodi quasi fœmineas, ac probrosas criminatur,

Et tunicæ, inquit, manicas, & habet redimicula mitræ. Q. quoque Ennius Carthaginensium tunicatam iuuentutem non uidetur sine probro dixisse.

Quem classicum dicat M. Cato, quem infra classem.

CAP. XIII.

Classici, infra  
classem.

**C**lassici dicebatur nō oēs q̄ in classibus erāt, sed pri-  
mæ tantum classis homines, qui c. & x x v. milia  
æris amplius ue censi erant. Infra classem aut appellaban-  
tur, secundæ classis, cæterarumq; oīm classū, qui minore  
summa æris q̄ supra dixi, censebatur. Hoc eō strictim no-  
taui, quoniā in M. Catonis oratione, qua Voconiā legem  
suasit, quæri solet, quid sit classicus, quid infra classem.

De tribus dicendi generibus, ac de tribus phi-  
losophis, qui ab Atheniensibus ad senatum Ro-  
manum legati sunt.

CAP. XIII.

Tria dicendi  
genera.

**E**T in carmine, & in soluta oratione genera dicen-  
di probabilia sunt tria, quæ Græci χαρακτήρας uo-  
cant, nominaq; eis fecerunt apponi, ἀδρόν, ἰχθύν, μέσον.  
Nosq; quem primum posuimus, uberem uocamus, secun-  
dum gracilem, tertium mediocrem. Vberi dignitas, atq;  
amplitudo est, gracili uenustas & subtilitas, medius in  
confunio est utriusq; modi particeps. His singulis ora-  
tionis uirtutibus uitia agnata sunt, pari numero, quæ  
earum

Stylus uber.  
Gracilis.  
Medius,

earum modum & habitū simulacris falsis ementiūtur. Sic plerunq; sufflati atq; tumidi fallunt pro uberibus : squa-  
lentes & ieiuni dicti pro gracilibus : incerti & ambigui  
pro mediocribus. Vera autem & propria huiuscemodi  
formarū exempla, in Latina lingua M. Varro esse dicit  
ubertatis Pacuuium, gracilitatis Lucilium, mediocritatis  
Terentiū. Sed ea ipsa genera dicendi, iam antiquitus tra-  
dita ab Homero sunt tria in tribus : Magnificū in Vlysse  
& uber est, subtile in Menelao & cohibitum, mixtum  
moderatumq; in Nestore. Animaduersa eadem tripartita  
uarietas est in tribus philosophis, quos Athenienses Ro-  
mam ad senatum Populumq; Romanū legauerant, impe-  
tratum uti multam remitterent, quam fecerant propter  
Oropi uastationē. Ea multa fuerat talentū ferè quingen-  
tūm. Erant isti philosophi, Carneades ex Academia, Dio-  
genes Stoicus, Critolaus Peripateticus. Et in senatū qui-  
dem introducti, interprete usi sunt Cæcilio senatore. Sed  
antè ipsi seorsum quoq; quisq; ostentandi gratia, magno  
conuentu hominū disertauerunt. Tum admirationi fuisse,  
aiunt Rutilius & Polybius, philosophorum trium sui cu-  
iusq; generis facundiā. Violenta, inquit, & rapida Car-  
neades dicebat, scita & teretia Critolaus, modesta Dioge-  
nes & sobria. Vnumquodq; autem genus, ut diximus,  
cum caste pudiceq; ornatur, fit illustrius: cum fucatur atq;  
prælinitur, fit præstigiosum.

Quàm seuerè moribus maiorum in fures uin-  
dicatum sit, & quid scripsit Mutius Scæuola su-  
per eo, quod seruatum, datum commodatum ue  
esset.

CAP.

XV.

O

Labeo

tria dicend  
nec agud t  
mum

Specialis pe  
grati anco  
animaduersa  
pecuniaria

ideam fere  
noctis. la  
turnah 1. 1.  
c. 5.

**Furtum.** **L**abeo in lib. de xij. tabulis secundo, acria & seuera iudicia de furtis habita esse, apud ueteres scripsit. Idq; Brutum solitum dicere, furti damnatū esse, qui iumentum aliorum duxerat, quā quo utendū acceperat: Item qui longius produxerat, quā quem in locum petierat. Itaq; Q. Scaeuola in librorū, quos de iure ciuili composuit sex= todecimo, uerba hæc posuit: Quod cui seruandum datum est, si id usus est, siue quod utendum acceperit, ad aliam rem atq; accepit, usus est, furti se obligauit.

Locus excriptus è satyra M. Varronis, quæ πρὶ ἰσοματῶν ἱσκριpta est, de peregrinis ciborū generibus, & appositi uersus Euripidis, quibus delicatorū hoīm luxuriantē gulā cōfutauit. CAP. XVI.

**V**arro in satyra, quā πρὶ ἰσοματῶν cibus peregrinis, & lautitijs inscripsit, lepide admodū, & scite factis uersibus, coenarū ciborumq; exquisitas delicias cōprehendit. Nam pleraque id genus, quæ belluones istū terra & mari cōquirunt, exposuit inclusitq; in numeros senarios. Et ipsos quidem uersus cui otium erit, in libro quo dixi, positos legat. Genera autem, nominaq; edulium, & domicilia ciborū omnibus alijs præstantia, quæ profunda ingluuies uesigauit, quæ Varro opprobrians executus est, hæc sunt ferme, quantū nobis memoriæ est: Pauus è Samo, Phrygia attagena, grues Melica, hœdus ex Ambracia, pelamis Chalcedonia, muræna Tartesia, aselli Pessinuntij, ostrea Tarentina, pectūculus Chius, elops Rhodius, scari Cilices, nuces Thasiæ, palma Aegyptia, glans Iberica. Hanc autē peragrantis gulæ, & succos insuetos inquirētis industriā, atque has undique uorsum indagines cupediarum, maiore detestatione dignas censebimus, si uersus Euripidis recor

Diversi cibi ad regales & pontificias mensas.



demur, quibus utebatur sæpiſſime Chryſippus philoſo-  
phus, tanquã edendi irrationes quaſdã repertas eſſe non  
per uſum uitæ neceſſarium, ſed per luxum animi, parata  
atq; facilia faſtidentis per improbam ſatietaſis laſciuiam.

Verſus Euripidis adſcribendos putauit:

Ἐπεὶ τὶ δ' ἄ βροτῶσι πλὴν δούρων μόνων

Δημιότρον ἀκτῆς, πώμας δ' ὑδροχόον,

ἅπανα πάρεσι καὶ πέφυχ' ἡμᾶς τρέφειν

ἢν ἔκ. ἀπὸρκῆ πλῆθμονῆ φυφῆ λέει

Ἄλλων ἐλαδῶν μηχανὰς θηρώμεθα.

Sermo habitus cum grammatico, inſolentiaꝝ &  
imperitiaꝝ pleno, de ſignificatione uocabuli, quod  
eſt obnoxius, deꝝ eius uocis origine. C A. XVII.

**P**ercõtabar Romæ quẽpiã grāmaticũ primæ in docẽ  
do celebritatis, nõ hercle experiũdi uel tentandi gra-  
tia, ſed diſcẽdi magis ſtudio & cupidine, quid ſignificaret  
obnoxius, quẽq; eius uocabuli origo ac ratio eſſet. Atque  
ille aſpicit me, illudẽs leuitatẽ quæſtionis paruitatẽq; obſcu-  
rã, inquit, ſanẽ rẽ quæris, multaꝝq; proſuſ uigilia indagã-  
dã. Quis adeo tam linguæ latinæ ignarus eſt, q̄ nesciat eũ  
dici obnoxiiũ, cui qd ab eo, cui eſſe obnoxius dicitur, incõ-  
modari & noceri poteſt ei, q̄ habeat aliquẽ noxæ. i. culpæ  
ſuæ cõſciũ? Quin potius, inquit, hæc mittis nugalia, & af-  
fers ea quæ digna quæri tractariq; ſint. Tũ uero ego per-  
motus, agẽdũ iam oblique, ut cũ hoĩe ſtulto exiſtimaui: Et  
cætera, inquã, uir doctiſſime, & grauiora remotioraq; ſi  
diſcere, & ſcire debuerõ, qñ mibi uſus uenerit, tum quẽrã  
ex te, atq; diſcã. Sed enim quia dixi ſæpe obnoxius, & qd  
dicerẽ, nesciui, didici ex te, & ſcire nũc cœpi, qd' non ego

o 2 omnium

omnium solus, ut tibi sum uisus, ignorauit : sed (ut res est) Plautus homo linguae atq; elegantiae in uerbis latinae princeps, quid esset obnoxius nesciuit. Versus enim est in Stichotho illius, ita scriptus:

Nunc ego hercle perij planè, nō obnoxie. Quod minime congruit cum ista quam me docuisti, significatione. Composuit enim Plautus tanquam duo inter se cōtraria, planè, & obnoxie, quod à tua significatione longè abest. At ille grāmaticus satis ridicule quasi obnoxius, & obnoxie, non declinatione sola, sed re atq; sententia differrent: ego, inquit, dixi quid esset obnoxius, nō quid obnoxie. At tunc ego admiratus insolētis hominis inscitiam, mittamus, inquā, sicuti uis, quod Plautus obnoxie dixit. Sed si id nimis esse remotum putas, atq; illud quoq; prætermittamus, quod Sallust. in Catilina scribit : Minari etiā ferro, ni sibi obnoxia foret. Et quod uidetur uobis peruulgatius esse, id me doce. Versus enim Vergilij sunt notissimū:

Nam neq; tunc astris acies obtusa uideri,

Nec fratris radijs, obnoxia surgere luna.

Quod tu ais culpæ suæ consciū, alio quoq; loco Verg. uerbo isto utitur, à tua sententia diuersè, his uersibus:

—Iuuat arua uidere,

Non rastris hominum, non ulli obnoxia curæ.

Cura enim pdesse aruis solet, nō nocere, quod tu de obnoxio dixisti. Iā uero illud etiā Q. Ennij quo pacto cōgruere tecū potest? quod scribit in Phœnice in hisce uersibus:

Sed uirū uera uirtute uiuere animatū adiecit fortiter,

Eumq; innoxium uocare aduersus aduersarios,

Ea libertas est, qui pectus purū & firmū gestitat.

Aliæ res obnoxie nocte in obscura latent.

At ille oscitans, & hallucinanti similis: nunc, inquit, mihi operæ non est: cum otium erit, reuises ad me, atq; disces, quid in uerbo isto & Vergilius, & Sallustius, & Plautus, & Ennius senserint. Et nebulo quidem ille, ubi hoc dixit, digressus est. Si quis autem uolet non originem solum uerbi istius, sed significationem quoque eius uarietatemq; recensere, ut hoc etiam Plautinum spectet adscriptum uersus ex Asinaria:

Maximas optimas, & gaudio effertissimas  
Suis heris ille mecum unà pariet, gnatoq; & patri,  
Deuota ut ætate ambo ambobus nobis sint obnoxij,  
Nostro deuincti beneficio.

Qua uero ille grammaticus finitione usus est, ea uidetur in uerbo tam multiplici, unam tantummodo usurpationem eius notasse: quæ quidem congruit cum significato, quo Cæcilius usus est in Chryso, in his uersibus:

Quanquam ego mercede hic conductus tua aduenio,  
Ne tibi me esse ob eam rem obnoxium reare,  
Audibis male, si male dicis mihi.

De obseruata custodiaq; apud Romanos iurifurandi sanctimonia. Atq; inibi de decem captiuis, quos Annibal Romam deiurio ab his accepto legauit.

## CAP. XVIII.

Iurandum apud Ro. inuiolate sancteq; habitum seruatumq; est. Id & moribus legibusq; multis ostenditur, & hoc, quod dicemus, ei rei non tenue argumentum esse potest: Prelio Cannensi Annibal Carthaginensium imperator, ex captiuis nostris electos decem Romam misit, mandauitq; eis, pactusq; est, ut si Po. Ro. uideretur, per-

Iurandū Ro.  
inuiolatum.

Delurium.

mutatio fieret captiuorum, & pro ijs, quos alteri plures acciperent, darent argenti pondo libram scilicet, & selibram: Hos priusquam proficisceretur, iureiurādo adegit redituros eos esse in castra Punica, si Romani captiuos non permutarent. Veniunt Romam decem captiui, mandatum Pœni imperatoris in senatu exponūt. Permutatio senatui nō placita: parentes, cognati, affinesq; captiuorum amplexi eos, postluminio in patriam redisse dicebant, statumq; eorum integrū incolumemq; esse: ac ne ad hostes adire uellent, orabant. Tum octo ex ijs, postluminium iustū non esse sibi responderunt: quoniā decurio uinctu forent, statimq; uti iurati erant, ad Annibalem profecti sunt, duo reliqui Romæ manserunt, solutosq; esse sese, ac liberatos religione dicebant: quoniam cum egressi castra hostium fuissent, commentitio consilio regressi eodem die, tanquā si ob aliam fortuitam causam issent: atq; ita iureiurando satisfacto, rursus iniurati abissent. Hæc eorum fraudulenta calliditas, tam esse turpis æstimata est, ut cōtempti uulgo, discerptiq; sint: CENSUS. q; eos postea omnium notarū & damnis, & ignominijs affecerunt: quoniam quod se facturos dictitauerāt, non fecissent. Cornelius autem Nepos in libro exemplorum v. id quoque literis mandauit, multis in senatu placuisse, ut ij, qui redire nollent, datis custodibus ad Annibalem deducerentur. Sed eam sententiam numero pluriū, quibus id non uideretur, superatam: eos tamen, qui ad Annibalem non redissent, usq; adeo inestabiles, inuisosq; fuisse, ut tedium uitæ ceperint, necemq; sibi consciuerint.

Historia ex annalibus de Tiberio Sempronio  
Graccho

Ayuntamiento de Madrid

stabilis pro  
stabilis

Graccho sumpta, patre Gracchorum trib. pleb. atque inibi tribunitia pleb. decreta, cum ipsis uerbis relata.

## CAP. XIX.

**P**vlchrum atque liberale atque magnanimum factum Tib. Sempronij Gracchi, in exemplis repositum est. Tiberij Sempronij Gracchi exemplum.  
 Id exemplum huiusmodi est: L. Scipioni Asiatico, Scipionis Africani superioris fratri, cui M. Minutius Augurinus, trib. pleb. multam irrogauit, eumq; ob eam causam prædes poscebat: Scipio Africanus, fratris nomine, ad collegium tribunorum prouocabat: petebatq; ut uirum consularem triumphalemq; à collegæ ui defenderent. Octo tribuni cognita causa decreuerunt. Eius decreti uerba, quæ posui, ex annalium monumentis exscripta sunt: Decretum.  
 Quod P. Scipio Africanus postulauit pro L. Scipione Asiatico fratre, cum contra leges, contraq; morem maiorum trib. pleb. hominibus accitis per uim inauspicato sententiam de eo tulerit, multamq; nullo exemplo irrogauerit, prædesq; eum ob eam rem dare cogat: aut si non det, in uincula duci iubeat, ut eum à collegæ ui prohibeamus: & quòd contra collegæ postulauit, ne sibi intercedamus, quo minus suapte potestate uti liceat: de ea re nostrum sententia omnium data est: Si L. Cornelius Scipio Asiaticus, collegæ arbitrato prædes dabit, collegæ ne eum in uincula ducat intercedemus: si eius arbitrato prædes non dabit, quominus collegæ sua potestate utatur, non intercedemus. Post hoc decretum, cum Augurinus trib. pleb. L. Scipionem prædes non dantem præhendi, & in carcerem duci iussisset: Tum Tiberius Sempro. Gracchus trib. pleb. pater Tiberij, atq; C. Gracchorum, cum P. Scipioni Africa-

o 4 no ini

no inimicus grauis, ob plerasq; in Rep. dissentiones esset, iurauit palam in amicitiam, inq; gratiam se cum P. Africano non redisse, atque ita decretum ex tabula recitauit. Eius decreti uerba hæc sunt : Cum L. Cornelius Scipio Asiaticus triumphans, hostium duces in carcerem coniecitauerit, alienum uidetur esse à dignitate Reip. in eum locum imperatorem Po. Ro. duci, in quem locum ab eo coniecti sunt duces hostium. Itaq; L. Cornelium Scipionem Asiaticum à collegæ ui prohibeo. Valerius autem Antiâs contra hanc decretorum memoriam, contraq; autoritates ueterum annalium, post Africani mortem, intercessionem istam, pro Scipione Asiatico factam esse à Tiberio Graccho dixit : neq; multam irrogatam Scipioni, sed damnatum eum peculatus, ob Antiochenam pecuniam, quia prædes non daret, in carcerem duci coeptum, atque ita intercedente Graccho exemptum.

Quod Vergilius à Nolanis, ob aquam sibi non permissam, sustulit è uersu suo, Nola, & posuit, ora : atq; ibi quædam alia de consonantia literarum iucunda.

C A P. X X.

**S**criptum in quodam commentario reperi uersus istos à Vergilio ita primùm esse recitados, atque editos : Talem diues arat Capua, et uicina Vesuo Nola iugo : Postea Verg. petijisse à Nolanis aquã, uti duceret in propinquũ rus : Nolanos beneficium petitum non fecisse : poëtam offensum, nomen urbis eorum quasi ex hominum memoria, sic ex carmine suo derasisse, oraq; pro Nola mutasse, atq; ita reliquisse :

-Et uicina Vesuo

Ora iugo.

Ea res

Eares uera'ne an falsa sit, non laboro: Quin tamen melius suauiusq; ad aures sit, quam Nola, ora, dubium id nō est. Nam uocalis in priore uersu extrema, eademq; in sequenti prima, canoro simul atque iucundo hiatu tractim sonat. Est adeo inuenire apud nobiles poëtas huiuscemodi suauitatis multa, quæ appareant nouata esse, non fortuita: sed præter cæteros omneis apud Homerum plurima. Vno quippe in loco tales tanquam hiatus, & sonitus in assiduus uocibus pluribus facit:

Ἦδ' ἐτέρη θέρη προρέει εἰκῆα χαλάσῃ

ἢ χιόνι θυχρῆ ἐξ ὕδατος χρυσάλλω. Atq; item alio loco:

Λάαρ ἄνω ὠθῆρ ἴσκι ποτὶ λόφορ.

Catullus quoq; elegantissimus poëtarum in hisce uersibus:

Minister uetuli puer falerni,

Ingere mi calices amariores,

Vt lex posthumæ iubet magistræ

Ebriosa acina ebriosiores.

Cum ebrioso dicere posset, & qd' erat usitatus, acinum in neutro genere appellare: amans tamen hiatus illius Homericæ suauitatem, ebriosa dixit, propter consequentis litteræ concentum. Qui ebrios autem Catullum dixisse putant, aut ebriosos (nam id quoq; temere scriptum inuenitur) in libros scilicet de corruptis exemplaribus factos, inciderunt.

Acinum neutri generis.

Quoad uiuet, & quoad morietur, cur id ipsum temporis significant, cum ex duobus sint facta contrarij.

CAP. XXI.

Quoad uiuet cum dicitur, item quoad morietur, uidentur quidem duæ res dici cōtrariæ, sed idem atq; unum

Quoad uiuet.  
Quoad morietur.

o s unum

unum tempus utraq; uerba demonstrant. Item cum dicitur, quoad senatus habebitur, & quoad senatus dimittetur, tametsi haberi atq; dimitti contraria sunt, unum atque id ipsum tamen utroq; in uerbo ostenditur. Tēpora enim duo cum inter se opposita sunt, atq; ita coherentia ut alterius finis cum alterius initio misceatur, non refert utrum per extremitatem prioris, an per initium sequentis, locus ipse per finis demonstraretur.

Quod censores equum adimere soliti sint equitibus corpulentis & præpinguibus. Quæsitumq; utrum ea res cum ignominia, an incolumi dignitate equitum facta sit.

CAP. XXII.

**N**imis pingui homini & corpulento CENS. equum adimere solitos, scilicet minus idoneum ratos esse, cum tanti corporis pondere ad faciendum equitis munus: Non enim pœna id fuit, ut quidam existimant, sed minus sine ignominia remittebatur. Tamen Cato in oratione quam de sacrificio commisso scripsit, obijcit hanc rem criminofius, uti magis uideri possit cum ignominia fuisse. Quod si ita accipias, id profecto existimandum est non omnino inculpatū, neq; inde fidē usum esse, cuius corpus in tam immodicum modum luxurasset exuberassetq;.

**A. GELLII NOCTIVM**  
Atticarum Liber octauus hac etate non reperitur, sed ex uetustissimo exemplari hæc capita excerpta sunt.

CAP. I.

Hæsterna noctu recte an cum uitio dicatur, & quenam super istis uerbis grammatica traditio sit. Itemq; quod decemuir



decemviri in XII. tabulis nox pro noctu dixerunt.

CAP. II.

Quæ mihi decem uerba dederit Phauorinus, quæ usurpentur quidem à Græcis, sed sunt adulterina & barbarâ: quæ item à me totidem accepit, quæ ex medio cõmuniq; usu Latine loquëtium nunime Latina sunt, neq; in ueterũ libris reperiantur. CAP. III.

Quem in modum & quàm seuerè increpauerit audientibus nobis Peregrinus philosophus adolescentem Romanum, ex equestri familia stantem segnem apud se, & assidue oscitantem. CAP. IIII.

Quod Herodotus scriptor historiæ memoratissimus, parum uere dixerit unã solamq; pinum arborũ omnium cæsam nunquam denuo ex ijsdem radicibus pullulare, & quod item de aqua pluuiali, & niue, rem non satis exploratam pro comperta posuerit.

CAP. V.

Quid illud sit, quod Vergilius cœlũ stare puluere, & qd' Lucilius pectus sentibus stare dixit. CAP. VI.

Cum post offensiunculas in gratiam redeatur, ex postulationes fieri mutuas minime utile esse. Superq; ea re & sermo Tauri expositus, & uerba ex Theophrasti libro sumpta, & quod M. Cic. de amore amicitie senserit, cum ipsius uerbis additum. CAP. VII.

Ex Aristotelis lib. qui περὶ τῆς μνήμης inscriptus est, cognita acceptaq; de natura memoriæ & habitu: atque inibi de alia quadam exuberantia, aut interitu eius lecta auditaq;. CAP. VIII.

Quid mihi usu uenerit, interpretari & quasi effingere uolenti

uolenti iocos quosdam Platonicos Latina oratione.

C A P. I X.

Quod Theophrastus philosophus omnium suae aetatis facundissimus, uerba pauca ad populū Atheniensem facturus, deturbatus uerecūdia obticuerit : quodq; idem hoc Demostheni apud Philippum regē uerba facienti euenerit.

C A P. X.

Qualis mihi fuerit in oppido Eleusino disceptatio cum grammatico quodam praestigioso, tempora uerborum & puerilia meditamenta ignorante, remotarum autem quaestionum nebulas & formidines ad capiendos imperitorum animos ostentante.

C A P. X I.

Quam festiue responderit Xanthippe uxori Socrates, petenti ut per Dionysia largiore sumptu caenitaret.

C A P. X I I.

Quid significet in ueterum libris scriptum, Pleriq; oēs: Et quod ea uerba accepta à Græcis uidentur.

C A P. X I I I.

Quosones, quod homines Afri dicunt, non esse uerbum Pœnicum, sed Græcum.

C A P. X I I I I.

Lepidissima altercatio Phauorini philosophi aduersus quendam intempestiuum de ambiguitate uerborū disserentem, atq; inibi uerba quaedam ex Næuio poëta & Cn. Gallo non usitate collocata: atq; ibidem à P. Nigidio origines uocabulorum exploratæ.

C A P. X V.

Quibus modis ignominatus tractatusq; sit à C. Cesare Laberius poëta: inibi appositi uersus super eadem re eiusdem Laberij.

A. Gellij

## A. GELLII NOCTI

VM ATTICARVM COMMEN  
TARI. I. LIBER IX.

Quamobrem Q. Claudius Quadrigarius in undeuicesimo annali scripserit, rectioresq; certioresq; ictus fieri, si sursum quid mittas, quam si deorsum.

CAP.

I.



**Q**. CLAVDIUS in undeuicesimo annali, cum oppidū à Metello proconf. oppugnari, contrā ab oppidanis de super è muris propugnari describeret, ita scripsit: Sagittarius cum funditore utrinq; summo studio spargunt fortissime: sed sagittam atque lapidem deorsum an sursum mittas, hoc interest. Nam neutrum potest deorsum uersum recte mitti, sed sursum utrunq; optime: quare milites Metelli sauciabantur multo minus, & quod maxime opus erat, à pinnis hostes defendebant facillime. Percōtabar ego Antonium Iulianum rhetorem, cur hoc ita usu ueniret, quod Quadrigarius dixisset, ut cōtigni magis, directioresq; ictus fiant, si uel lapidem, uel sagittam sursum uersus iacias, quam deorsum: cum procliuior faciliorq; iactus sit ex supernis in infima, quam ex infimis in superna. Tum Iulianus comprobato genere questionis, quod de sagitta, inquit, & lapide dixit, hoc de omni ferē misili telo dici potest. Facilior autem iactus est (sicuti dixisti) si de super iacias, si quid iacere tantum uelis, non ferire. Sed cum modus, & impe

Et impetus iactus temperandus dirigendusq; est, tum si inprona iacias, moderatio atq; ratio mittentis, precipitantia ipsa et pondere cadentis teli corrumpitur. At si in editiora mittas, et ad percutiendum superne aliquid, manum et oculos conlimes, quò modus à te datus fuerit, eò telum ibit quod ieceris. Ad hanc fermè sententiam, Iulianus super istis Q. Claudij uerbis nobiscum sermocinatus est. Quod autem ait idem Q. Claudius, à primis hostes defendebant facillime, animaduertendum est, usum esse eum uerbo defendebant, non ex uulgari consuetudine, sed

Defendere. admodum proprie et Latine. Nam defendere et offendere. Offendere. dere inter sese aduersa sunt: quorum alterum significat ἑκαστὸν ἑχεν, alterum ἑκαστὸν ὀνειδίζει, quod hoc in loco à Q. Claudio dicitur.

Quibus uerbis notarit Herodes Atticus falso quempiam cultu amictuq; nomē habitumq; philosophiæ mentientem. CAP. II.

**A**D Herodem Atticum consularem uirum, ingenioq; amœno, et Græca facundia celebrem, adiit nobis presentibus palliatus quispiam, et crinitus barbaq; propè ad pubè usq; porrecta, ac petit es sibi dari eis ἀπὸν ἐμῆδος scilicet. Tum Herodes interrogat quisnam esset. Atque ille uultu sonituq; uocis obiurgatorio, philosophum sese esse dicit: et mirari quoq; addit, cur querendum putasset, quod uideret. Video, inquit, Herodes, barbam et pallium, philosophum nondum uideo. Quæso autem te cum bona uenia, dicas mihi, quibus nos uti posse argumentis existimas, ut esse te philosophum noscitemus? Interibi aliquot ex ijs, qui cum Herode erant, erraticum esse

esse hominem dicere & nullius rei, incolamq; esse for-  
 dentium ganearum: ac nisi accipiat quod petit, conuitio  
 turpi solitum incessere. Atq; ibi Herodes, demus, inquit,  
 huic aliquid aris, cuiusmodi est, tanquam homines, non  
 tanquam homini. Et iussit dari pretium panis xxx. die-  
 rum. Tum nos aspiciens, qui eum sectabamur, Musonius,  
 inquit, aruscanti cuiquam id genus, & philosophum sese  
 ostentanti, dari iussit mille nummum: & cum pleriq; di-  
 cerent nebulonem esse hominem, malum & malitosum,  
 & nulla re bona dignum: tum Musonium subridentem  
 dixisse aiunt, ἀέλιος οὐκ ἐστὶν ἀπρῦπιον. Sed hoc potius, in-  
 quit, dolori mihi, & aegritudini est, quod istiusmodi ani-  
 malia spurca atque probra, nomen usurpent sanctissimum,  
 & philosophi appellentur. Maiores autem mei Athe-  
 nienses, nomina iuuenum fortissimorum Harmodij, &  
 Aristogitonis, qui libertatis recuperandae gratia, Hip-  
 pian tyrannum interficere adorsi erant, ne unquam ser-  
 uis indere liceret, decreto publico sanxerunt: quoniam  
 nefas duceret, nomina libertati patriae deuota, seruili con-  
 tagio pollui. Cur ergo nos patimur, nomen philosophiae  
 illustrissimum in hominibus deterrimis exordescere? Si-  
 mili autem, inquit, exemplo ex contraria specie, antiquos  
 Romanorum audio praenomina patritiorum quorundam,  
 male de Republica meritorum, & ob eam causam capite  
 damnatorum, censuisse, ne cui eiusdem gentis patritio in-  
 derentur: ut uocabula quoq; eorum defamata, atque de-  
 mortua cum ipsis uiderentur.

Epistola Philippi regis ad Aristotelem philoso-  
 phi, super Alexandro recens nato. CAP. III.

Philippus

Mali argento  
digni.

Nomina fortium  
seruis non danda.

Prænomina

*Macedonae, et  
Macedonae ex  
veteri scriptura  
na tuetur Jos  
scalis. Aulo  
rian. lect.  
m. 1. l. c. 23.*

**P**hilippus Amyntæ filius, terræ Macedoniae rex,  
cuius uirtute industriaq; Macedones locupletissimo  
imperio aucti, gentium nationumq; multarū potiri cœpe-  
runt: & cuius uim atque arma toti Græciæ cauendā me-  
tuendāq;, inclytæ illæ Demosthenis orationes concio-  
nesq; notificant. Is Philippus, cum omni ferè tempore ne-  
gotijs belli, uictorijsq; affectus exercitusq; esset, à liberali  
tamen Musa, & à studijs humanitatis nunquam absuit,  
quin lepide comiterq; pleraq; & faceret, & diceret. Fe-  
runtur adeo libri epistolarum eius, munditiæ & uenusta-  
tis & prudentiæ plenarum: uelut sunt illæ literæ, quibus  
Aristoteli philosopho natum esse sibi Alexandrum nun-  
tiauit. Ea epistola, quoniam curæ diligentiaq; in libero-  
rum disciplinas hortamentum est, excribenda uisa est, ad  
commouendos parentum animos. Exponenda igitur est  
ad hanc fermè sententiam: Philippus Aristoteli salutē dicit:  
Filiū mihi genitum scito, quod equidem dijs habeo gra-  
tiam: nō proinde quia natus est, quā pro eo, quod eum  
nasci cōtigit temporibus uitæ tuæ. Spero enim fore, ut edu-  
ctus eruditusq; abs te, dignus existat & nobis, & rerum  
istarum successione. Ipsius autē Philippi uerba hæc sunt:  
Φίλιππος Ἀριστοτέλει χαίρειν. Ἴσι μοι μερόντα ἦν. πολλὴν  
οὖν τοῖς θεοῖς χάριν ἔχω, οὐχ οὕτως ἐπὶ τῇ γεννῆσιν το  
παιδὸς, ὡς ἴδ' ἐκτὸς τῶν σὴν ἡλικίαν αὐτὸν μερόντα  
ἐλπίζω γὰρ αὐτὸν ὑπὸ σὺ τραφέντα καὶ παιδευθέντα ἀξιό-  
ῆσαι καὶ ἡμῶν καὶ τῆς τῶν πραγμάτων διαδοχῆς.

De Barbararum gentiū prodigiosis miraculis;  
deq; diris & exitiosis fascinationibus, atq; inibi de  
fœminis uersis repēte in mares. CAP. IIII.  
Cum

CUM è Græcia in Italiam rediremus, & Brundisium  
 iremus, egressiq; è nauì in terrâ, in portu illo incli-  
 to spatiamur, quem Q. Ennius remotiore paulum, sed  
 admodum scito uocabulo, præpetem appellauit, fascès li-  
 brorũ uenaliũ expositos uidimus, atq; ego statim auide  
 pergo ad libros. Erant autem isti omnes libri Græci mira  
 eulorum fabularumq; pleni: res inaudite, incredula, scri-  
 ptores ueteres non parue autoritatis, Aristæas Procon-  
 nesiũ, & Isigonus Nicænsis, & Ctesias, & Onesicri-  
 tus, & Polystephanus, & Hegesias. Ipsa autem uolumi-  
 na ex diutino situ squalebant, & habitu aspectuq; tetro  
 erant. Accessi tamen, percontatusq; pretium sum: & ad-  
 ductus mira atq; insperata uilitate, libros plurimos ere-  
 pauco emo, eosq; omneis duabus proximis noctibus cura-  
 sim transeo, atq; in legendo carpsi exinde quædam, &  
 notauì mirabilia, & scriptoribus ferè nostris intentata:  
 eaq; his commentarijs aspersi, ut qui eos lectitabit, is ne-  
 rudis omnino & ἀνθρώπων in eiusmodi rerum auditioni-  
 bus reperiatur. Erant igitur in illis libris scripta huiusce-  
 modi: Scythas illos penitissimos, qui sub ipsis septētrio-  
 nibus ætatem agunt, corporibus hominum uesci, eiusq; ui-  
 ctus alimento uitam ducere, & ἀνθρωποφάγους nominari.  
 Item esse homines sub eadem regione cœli, unum oculum  
 habentes in frõtis medio, qui appellantur Arimaspi, qua  
 facie fuisse κικλωπας poëta serunt. Alios item esse homi-  
 nes apud eandem cœli plagam singularis uelocitatis, ue-  
 stigia pedũ habētis retro porrecta, nõ ut cæterorum ho-  
 minum prospectantia. Præterea traditum esse memora-  
 tumq; in ulima quadã terra quæ Albania dicitur, gigni Albania.

Græci histori-  
ci.Anthropophar-  
gi.Arimaspi.  
Cyclopes.

p homines

homines qui in pueritia canescunt, & plus cernant oculis per noctē quam inter diē. Itē esse compertū & creditū,

**Sauromatz.** Sauromatas qui ultra Borysthenem fluuiū longe colunt, cibum capere semper diebus tertijs, medio abstinere. Id etiam in ijsdem libris scriptum offendimus, quod postea quoq; in lib. Plinij Secundi naturalis historiae septimo legis, esse quasdam in terra Africa familias hominum, uoce atq; lingua effascinantū: qui si impensius forte laudauerint pulchras arbores, segetes letiores, infantes anconiores, egregios equos, pecudes pastu atque cultu opimas, emoriantur repente hæc omnia, nulli aliæ causæ obnoxia. Oculis quoq; exitialem fascinationē fieri, in ijsdem libris scriptum est: traditurq; esse homines in Illyrijs, qui interimant uidendo quos diutius irati uiderint: eosq; ipsos mares foeminasq; qui uisu tam nocenti sunt, pupillas in singulis oculis binas habere. Item esse in montibus terræ

**Cynocephali.** Indiæ homines, caninis capitibus & latratibus, eosq; uesci auium & ferarum uenatibus. Atq; item esse alia apud

**Monometi.** ultimas orientis terras miracula, homines qui Monometri appellantur, singulis cruribus saltuatim currentes, uiciuissime pernicitatis. Quosdā etiā esse nullis ceruicibus, oculos in humeris habētes. Iā uero hoc egreditur omnem modum admirationis, quod ijdē illi scriptores gentē esse aiunt apud extrema Indiæ, corporibus hirtis, & auium ritu plumaribus, nullo cibatu uescentē, sed spiritu florum naribus hausto uiscitantē. Pygmæos quoq; haud longe ab ijs nasci: quorum qui longissimi sunt, nō longiores esse q̄ pedes duos & quadrantē. Hæc atq; alia istiusmodi plura legimus. Sed cū ea scriberemus, tenuit nos non idonea scriptura



scripturæ tedium, nihil ad ornandum iuandumq; usum  
 uitæ pertinentis. Libitum tamen est in loco hoc miraculo-  
 rum: notare id etiam quod Plinius Secundus, uir in tem- Pli. lib. 7. ca. 4.  
 poribus ætatis suæ, ingenij dignitatisq; gratia, autorita-  
 te magna præditus, non audisse neq; legisse, sed scire sese  
 atq; uidisse, in libro naturalis historię VI I. scripsit. Ver-  
 ba igitur hæc quæ infra posui, ipsius sunt, ex eo libro  
 sumpta: quæ profecto faciunt, ut neq; respuenda neq; ri-  
 denda sit notissima illa ueterum poëtarum de Cælide &  
 Ceneo cantilena: Ex fœminis, inquit, mutari in mares,  
 non est fabulosum. Inuenimus, in annalibus Q. Licinio  
 Crasso, C. Casio Longino consulibus, Casini puerum fœ-  
 etum ex uirgine, sub parētibus, iussuq; aruspicum depor-  
 tatum in insulam desertam. Licinius Mutianus prodidit,  
 uisum esse à se Argis Ariscontem (cui nomen Arescuse  
 fuisset) nupsisse etiam, mox barbam & uirilitem pro-  
 uenisse, uxoremq; duxisse. Eiusdē sortis & Smyrne pue-  
 rum à se uisum. Ipse in Africa uidi mutatum in marem die  
 nuptiarum L. Cossitium ciuem Tisdritanum, uiuebatq;  
 cum proderem hæc. Idem Plinius eodē in libro uerba hæc  
 scripsit: Gignuntur homines utriusq; sexus, quos herma- Hermaphrodi-  
ti seu Andro-  
gyni.  
 phroditos uocamus, olim androgynos uocatos, & in  
 prodigijs habitos, nunc uero in delitijs.

Diuersæ nobilium philosophorum sententiæ,  
 de genere ac natura uoluptatis, uerbaq; Hiero-  
 clis philosophi, quibus decreta Epicuri insecta-  
 tus est.

## CAP. V.

**D**e uoluptate ueteres philosophi diuersas sententijs Voluptas.  
 tenuerūt atq; dixerūt. Epicurus uoluptatē summam  
 p 2 bonum

bonum esse ponit, eam tamen ita definit: *σαρκὸς ὀϊστὴς καὶ πένθος*. Antisthenes Socraticus summum malum dicit. Eius namq; hoc uerbum est: *μακρὴν μᾶλλον, ἢ ἡδέϊν*. Speusippus, uetusq; omnis academia, uoluptatem & dolorem, duo mala esse dicunt opposita inter sese: bonum autem esse, quod utriusq; medium foret. Zeno censuit uoluptatem esse indifferens, id est neutrum, neq; bonum, neq; malum, quod ipse Græco uocabulo *ἀδιάφορον* appellauit. Critolaus Peripateticus, et malum esse uoluptatem ait, & multa alia mala parere ex sese, iniurias, desidias, obliuiones, ignauias. Plato ante hos omneis ita uarie et multiformiter de uoluptate disseruit, ut cunctæ istæ sententiæ quas supra posui, uideantur ex sermonum eius fontibus profuxisse. Nam perinde unaquaq; utitur, ut & ipsius uoluptatis natura fert, quæ est multiplex, & causarum quas tractat, rerumq; quas efficere uult, ratio desiderat. Taurus autem noster quoties facta mentio Epicuri esset, in ore atq; in lingua habebat uerba hæc Hieroclis Stoici, uiri sancti & grauis: *ἡδονῆς τέλος πόρνης λόγος. ἀπίσω πόρνη, οὐδὲν πόρνης λόγος*.

Verbum ab eo quod est ago, frequentatiuum, in prima syllaba quonam sit modo pronuntians dum.

## C A P. VI.

**A** B eo quod est ago & egi, uerba sunt quæ appellantur *actito*. Hæc quosdam non sanè indoctos uiros audio ita pronuntiare, ut primam in his literam corripiant, rationemq; dicant: quoniam in uerbo principali quod est ago, prima litera breuiter pronuntiat: Cur igitur ab eo quod est *edo*

edo & ungo, in quibus uerbis prima litera breuiter dicitur, esito & unctio, quæ sunt eorum frequentatiua, prima litera longa promimus? & cōtra, dicitur ab eo uerbo quod est dico, correpte dicimus? num ergo potius acti- to & actiui producenda sunt? quoniam frequentatiua fermè omnia eodem modo in prima syllaba dicuntur, quo participia præteriti temporis, ex ijs uerbis unde ea profecta sunt, in eadem syllaba pronuntiantur, sicut lego lectus lectito facit, ungo unctus unctito, scribo scriptus scriptito, moneo monitus monito, pendeo pensus, pensito, edo esus esito: dico autem dictus dictito facit, gero gestus gestito, ueho uectus uectito, rapio raptus raptito, capio captus captito, facio factus factito. Sic igitur aclito producte in prima syllaba pronuntiantum, quoniam ex eo fit quod est ago & actus.

De conuersione foliorum in arbore olea brumali & solstitiali die, deq; fidibus id temporis ictu alieno sonantibus.

## CAP. VII.

**V**ulgo & scriptum & creditum est, folia olearum Folia olearum. arborum brumali & solstitiali die conuerti: & quæ pars eorum fuerat inferior atq; occultior, eam supra fieri atq; exponi ad oculos & ad solem: Quod nobis quoq; semel atq; iterum experiri uolentibus, ita esse propemodum uisum est. Sed de fidibus rarius dictu, & mirabilius est: quam rem & alij docti uiri, & Suetonius etiam Tranquillus in lib. ludicræ historie primo, satis compertum esse, satis que super eare constare asseruit, neruias in fidibus brumali die alias digitis pelli, Neruias alias sonare.

Necessum esse qui multa habeat, multis indigere, de quibus ea re Phauorini philosophi cum breuitate eleganti sententia.

CAP. VIII.

**V**erum est profecto quod obseruato rerum usu sapientes uiri dixerunt, multis egere qui multa habeat: magnamque indigentiam nasci, non ex inopia magna, sed ex magna copia. Multa enim desiderari ad multa que habeas tuenda. Quisquis igitur multa habes, cauere atque prospicere uelit ne quid egeat, ne uel quid desit, iactura opus esse, non questu: et minus habendum esse, ut minus desit. Hanc sententiam memini a Phauorino inter ingentes hominum clamores detornata, inclusamque uerbis his paucissimis: ἄνθρωπος ἂν μὴ πολλὰ καὶ μικρὰ ἔχῃ, ἀλλὰ ὅσα ἔχῃ, ἀφελῶν ὡς ἔχῃ, ἀρκῦμαι οἷς ἔχῃ.

Qui modus sit uerba uertendi in Græcas sententias, de quibus hinc Homeri uersibus, quos Vergilius uertisse aut bene apte, aut improspere existimatus est.

CAP. IX.

**Q**vando ex poematis Græcis uertenda mutandaque sunt insignes sententiae, non semper aiunt enitendum, ut omnia omnino uerba in eum in quem dicta sunt modum uertamus. Perdunt enim gratiam pleraque, si quasi inuita et recusantia uolentius transferantur. Scite igitur et considerate Vergilius, cum aut Homeri, aut Hesiodi, aut Apollonij, aut Parthenij, aut Callimachi, aut Theocriti, aut quorundam aliorum locos effingeret, partem reliquit, alia expressit. Sicut nuperrime apud mensam cum legerentur utraque simul Bucolica, Theocriti et Vergilij, animaduertimus reliquisse Vergilium, quod Græcum quidem

quidem mire quam suauē est, uerti autē neq; debuit, neq;  
potuit. Sed enim quod substituit pro eo quod omiserat,  
non abest quin iucundius lepidiusq; sit:

Βάλλει καὶ μάλλιοισι τὸν ἀπόλην ἢ κλαρίσσει  
Τὰς αἴρας παρελῶντα καὶ ἀλύζω πωπυλιασθε.

Malo me Galatea petit lasciua puella,  
Et fugit ad salices, & se cupit antè uideri.

Illud quoq; alio in loco animaduertimus caute omissum,  
quod est in Græco uersu dulcissimum:

Τίτυρ ἔμην τὸ καλὸν πεφιλαμένε βόσκει τὰς αἴρας, [Idil. 4]  
καὶ πωτὶ τὸν κέραν ἄρα Τίτυρε, καὶ τὸν ἐνόρχαν,  
τὸν λιβυκὸν κνάκωνα φυλάσσει μὴ το κερύτη.

Quo enim pacto diceret τὸ καλὸν πεφιλαμένε, uerba her-  
eple non translatica, sed cuiusdam natiuæ dulcedinis? Hoc  
igitur reliquit, & cetera uertit non infestiuiter: nisi quod  
caprum dixit, quem Theocritus ἐνόρχαν appellauit. Au-  
tore enim M. Varrone, is demum Latine caper dicitur,  
qui excastratus est. Caper

Tityre dum redeo, breuis est uia, pasce capellas.

Et potum pastas, age Tityre, & inter agendum

Occursare capro (cornu ferit ille) caueto.

Et quoniam de transferendis sententijs loquor, memini  
audisse me ex Valerij Probi discipulis, docti hominis & Latus Valer  
in intelligendis pensitandisq; ueteribus scriptis bene cala Probi  
lidi, solitum eum dicere, nihil quicquam tam improspere  
Vergiliū ex Homero uertisse, quam uersus hos anæni sibi  
mos, quos de Nausicaa Homerus fecit:

ὄην δ' ἄρτεμις εἶσι κατ' οὐρεῖο ἰοχίαιρα,

ἢ κατὰ τὴν χεῖρα περιμήκην, ἢ ἐρύμανθον

Οδυσ.

P 4

τερομένη

τρωμένη κάπροις, καὶ ὠκείης ἐλάφοις,  
 τῆ δ' ἑ ὅμα νύμφαι κούραι διὸς αὐγύχοιο  
 ἀγρόνομοι παύξουσιν, γέγηθε δ' ἑ τε φρένα λιπῶ.  
 πρῶτων δ' ὕπερ ἢ γὰ κάρη ἔχθρῃ, ἠδ' ἑ μέτωπα.  
 φῆα δ' ἀριγνώτη πέλιτῃ, καλαὶ δ' ἑ τε πᾶσαι,  
 ὡς ἢ γ' ἀμφιπόλοισι μετέπρηπε παρθένος ἀδμῆς.

*Qualis in Eurota ripis, aut per iuga Cynthi  
 Exercet Diana choros, quam mille secuta  
 Hinc atq; hinc glomerantur Oreades : illa pharetram  
 Fert humero, gradiensq; deas supereminet omneis.  
 Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.  
 Talis erat Dido, talem se leta ferebat  
 Per medios, instans operi regnisq; futuris.*

Primum omnium diuersum esse dicebat Probus, quod  
 apud Homerum quidem uirgo Nausicaa, ludibunda in-  
 ter familiares puellas in locis solis, recte atq; commode  
 confertur cum Diana, uenante in iugis montium inter  
 agrestes deas. Nequaquam autem conueniens Vergi-  
 lium fecisse, quoniam Dido in urbe media ingrediens in-  
 ter Tyrios principes, cultu atq; incessu serio, instans  
 operi (sicut ipse ait) regnisq; futuris, nihil eius simili-  
 tudinis capere possit, quæ lusibus atq; uenatibus Dianæ  
 congruat. Tum postea, quod Homerus studia atq; oble-  
 tamenta in uenando Dianæ, honeste apteq; dicit. Ver-  
 gilius autem cum de uenatu deæ nihil dixisset, pharetram  
 tamen facit eam ferre in humero, tanquam si onus et  
 sarcinam. Atq; illud impense Probum esse demiratum in  
 Vergilio dicebant, quod Homericæ quidem λιπῶ gau-  
 dium gaudeat genuinum et intimum, atq; in ipso pene-  
 trali

trali cordis & animæ uigens. Siquidem non aliud est γί-  
γνῆσθαι ἢ τὴν φρένα λητῶ: ipse autem imitari hoc uolens, gau-  
dia fecerit pigra, & leuia, et cūctantia, & quasi in sum-  
mo pectore supernantia. Nescire enim sese quid significa-  
ret aliud, pertentant. Præter ista omnia, florem ipsius to-  
tius loci Vergilium uideri omisisse, quod hunc Homeri  
uersum exigue secutus sit:

ῥῆμα δ' ἀριγνώτη πέλει, καὶ ἢ τὴν πᾶσα.

Quando nulla maior cumulatorq; pulchritudinis laus di-  
ci potuerit, quàm quod una inter omneis pulchra excelle-  
ret una facile ex omnibus nosceretur.

Quod Anneus Cornutus uersus Vergilij, qui-  
bus Veneris & Vulcani concubitū pudice oper-  
teq; dixit, reprehensione inuisa & odiosa inquiri-  
uit.

CAP.

X.

**A**nnianus poëta, & plerique cum eo eiusdem Musæ Annianus poe-  
ta. Auri, summis assiduisq; laudibus hos Vergilij uersus  
ferebant: quibus Vulcanum & Venerē iunctos, misosq;  
iure coniugij, rem lege naturæ operiendam uerecunda  
quadam translatione uerborum, cum ostenderet demon-  
straretq;, protexit: Sic enim scripsit:

—Ea uerba locutus,

Optatos dedit amplexus, placitumq; petiuit

Coniugis infusus gremio per membra soporem.

Minus autem difficile esse arbitrantur, ad istiusmodi reti-  
cenda uerbis ui uno atque altero, breui tenuiq; ea signo  
demonstrantibus: sicuti Homerus dixerit:

—παρθενικὴν (ῶνῃν, καὶ λέκτροιο θεομόρῃν,

—ἢ ἴργα φιλοπόσια.

P 5

P 5

τοῦ πρῶτου ἂν ὑπερήκει κατενόου τ' ἐν λέξει αἰσῆ.

Tot uero & tam euidentibus ac tam nō pretextatis, sed puris honestisq; uerbis uenerandum illud concubij pudici secretum, neminem quenquam alium dixisse: Sed Anneus Cornutus, homo sanè pleraque alia non indoctus, neque imprudens, in secundo tamen librorū, quos de figuris sententiarum composuit, egregiam totius istius uerecundia laudem, insulsa nimis & odiosa scrutatione uiolauit. Nā cum genus hoc figuræ probasset, & satis circumspēcte factos esse uersus dixisset, membra tamen, inquit, paulo incautius nominauit.

De Valerio Coruino, & unde Coruini sit cognomentum.

CAP.

XI.

Coruinus.

**D**E Maximo Valerio, qui Coruinus appellatus est, ob auxilium propugnationemq; corui alitis, haud quisquam est nobilium scriptorum, qui secus dixerit. Ea res prorsus admiranda, sic profecto est in libris analibus memorata: Adolescens tali genere editus, L. Furius, Clau. Appio consulibus fit tribunus militaris: Atq; in eo tempore copiae Gallorum ingentes, agrum Pontinum infederant: instruebanturq; acies à consulibus, de ui ac multitudine hostium satagentibus. Dux interea Gallorum, uasta & ardua proceritate, armisq; auro presidentibus, gratia dimicandi ingrediens, & manu telum reciprocans, incedebat: perq; contemptum & superbiam circumspiciens, despicensq; omnia, uenire & congregari si quis pugnare secum ex omni Rom. exercitu auderet. Tum Valerius tribunus, cæteris inter metum pudoremq; ambiguus, impetrato prius à c o s s. ut in Gallum tam

imma



immaniter arrogantem, pugnare sese permitterent, progreditur intrepide modesteq; obuiam: & congregiantur, & consistunt, & conserebantur iam manus, atque ibi vis quaedam diuina fit: Coruus repente improvisus aduolat, & super galeam tribuni insistit, atque in aduersarij os atq; oculos pugnare incipit, insibilat, obturbat, unguibus manum laniabat, & prospectum alis arcebat. Atque ubi satis saeuerat, reuolabat in galeam tribuni. Sic tribunus spectante utroq; exercitu, & sua uirtute nixus, & opera alius propugnantis, ducē hostium ferocissimum uicit interfecitq;: atque ob eam causam cognomen habuit Coruinus. Id factum est annis cccc. & v. post Romā conditam. Statuā Coruino isti diuus Augustus in foro suo statuendam curauit. In eius statuæ capite, corui simulacriū est, rei pugnaeq; quam diximus, monumentum.

De uerbis quæ in utranq; partem significatione reciproca & aduersa dicuntur. CAP. XII.

**V**T formidolosus dici potest, & qui formidat, & qui formidatur: ut inuidiosus & qui inuidet, & cui inuidetur: ut suspiciosus, qui suspicatur & qui suspectus est: ut ambitiosus, & qui ambit & qui ambitur: ut item gratiosus, & qui adhibet gratias & qui admittit: ut laboriosus, & qui laborat & qui labori est: ut pleraque alia huiuscemodi in utranque partem dicuntur: ita infestus, ancipiti quoque significatione est. Nam & is infestus appellatur, qui malum infert cuiquam, & contra, cui aliunde impendet malum, is quoque infestus dicitur. Sed quod prius posui, profecto exemplis non indiget. Sic adeo multi loquuntur, ut infestum dicant inimicum, atque

Nota in oculo.

De his absonde  
Valla in li. 1. cog.

Infestus.

atque aduersum. Alterum autem illud, ignorabilius obscuriusq; est. Quis enim è medio, facile dixerit infestum esse, cui alter infestus est? Sed & ueteres plerique ita dixerunt: & M. Tullius in oratione quam pro Cn. Plancio dixit, uocabulo hoc sic usus est: Dolebam, inquit, iudices, & acerbe ferebam, si huius salus ob eam ipsam causam esset infestior, quòd is meam salutem atque uitam sua beneuolentia, praesidio, custodiaq; texisset. Nos igitur de origine & ratione uerbi querebamus: atque ita in Nigidianis commentarijs inuenimus scriptum, infestum à festinando dictum: Nam qui instat, inquit, alicui, eumq; properans urget, opprimereq; eum studet festinatq;, aut contra de alicuius periculo & exitio festinatur, is uterque infestus dicitur, ab instantia atque imminencia fraudis, quam uel facturus cuiquam uel passurus est. Ne quis autem de suspicioso, quod supra posuimus, & de formidoloso, in eam partem, quae minus usitata est, exemplum requirat, inueniet de suspicioso apud M. Catonem de re florina ita scriptum: Sed nisi qui palam corpore pecuniam quareret, aut se lenoni locauisset, & si famulosus & suspiciosus fuisset, uim in corpus liberum non equum censuere afferri. Suspiciosum enim hoc in loco suspectum significat, non suspicantem. Formidolosum autem qui formidatur. Sallustius in Catilina ita dicit: Igitur talibus uiris non labor insolitus, non locus ullus asper aut arduus erat, non armatus hostis formidolosus. Item C. Caluus in poematis laboriosus dicit, non ut uulgo dicitur, qui laborat, sed in quo laboratur:

Durum,

Durum, inquit, rus fugis, sed laboriosum.

Eadem ratione Laberius quoque in sororibus:

Aecastor, inquit, multum somniculosum.

Et Cinna in poematis:

Somniculosam, ut Pœnus aspidem Psyllus.

Metus quoque & iniuria, atque alia quædam id genus, sic Metus

utroque uersum dici possunt. Nam metus hostiam recte

dicitur, & cum timent hostes, & cum timentur. Itaque

Sallustius in historia prima, metum Pompeij dixit, non

quod Pœpius metueret, quod est usitatus, sed quod me-

tueretur. Verba hæc Sallustij sunt: Id bellum excitabat me-

tus Pompeij uictoris, Hiempsalem in regnum restituen-

tis. Item alio in loco: Postquam remoto metu Punico, si-

multates exercere uacuum fuit. Iniurias itidem dicimus, Iniuriz.

tum illorum, qui patiuntur, quam qui faciunt: quarum di-

ffinitionum exempla sunt facilia inuentu. Illud etiam dictum

à Vergilio eandem habet formam, communicate ultro &

citro significationis:

-Et uulnere, inquit, tardus Ulyssi.

Cum diceret uulnus, non quod accepisset Ulysses, sed Vulnus.

quod dedisset. Nescius quoque dicitur tam is qui nesci-

tur, quam qui nescit. Sed super eo qui nescit, frequens Nescius.

huius uocabuli usus est: infrequens autem de eo est, quod

nescitur. Ignarus æque utroque uersum dicitur, non Ignarus.

tantum qui ignorat, sed & qui ignoratur. Plautus in

Rudente:

Que incolis nescius nescias pessimus. Sallustius:

More humane cupidinis ignara uisendi. Verg.

-Ignarum Laurens habet ora Numanta.

Verbe

Verba ex historia Claudij Quadrigarij, quibus Manlij Torquati nobilis adolescentis, & hostis Galli prouocatoris pugnam depinxit.

CAP. XIII.

T. Manlius  
Torquatus.

**T**itus Manlius summo loco natus, apprimeq; nobilis fuit, ei Manlio cognomen factum Torquato. Causam cognomenti fuisse accepimus: Torquis ex auro induuias, quã ex hoste quem occiderat, detractam induit. Sed quis hostis & quod genus, & quã formidãde uastitatis, & quantum insolens prouocator, & cuiusmodi fuerit pugna decertatum. Q. Claud. primo annalium purissime atque illustrissime, simpliciq; & incompta orationis antiquæ suauitate descripsit. Quem locum ex eo libro Phauorinus philosophus cū legeret, non minoribus quati afficiq; animum suū motibus pulsibusq; dicebat, quã si ipse coram depugnantes eos spectaret. Verba Q. Claudij quibus pugna ista depicta est, adscripsi: Cum interim Gallus quidã nudus præter scutum & gladios duos, torque atque armillis decoratus processit, qui & uiribus, & magnitudine, & adolescẽtia, simulq; uirtute ceteris antestabat: is maxime prælio commoto, atque utrisq; summo studio pugnantibus, manu significare cœpit, utrique ut quiescerent pugnare. Pugna facta pausa est. Extemplo silentio facto, cum uoce maxima inelamat, si quis secū depugnare uellet, uti prodiret. Nemo audebat propter magnitudinem atque immanitatẽ facies. Deinde Gallus irredere cœpit, atq; linguam exercere. Id subito perdolitum est euidam T. Manlio, summo genere nato, tantum flagitium ciuitati accidere, & tanto exercitu neminem prodire.

Q. Claudij uerba.

Facies in geniti  
110.  
Perdolitum.

Is, ut

Is, ut dico processit, neq; passus est uirtutem Romanam à Gallo turpiter spoliari. Scuto pedestri, & gladio Hispanico cinctus, contra Gallū constitit. Metu magno ea con- gressio in ipso ponte, utroque exercitu inspectante facta est. Ita ut antè dixi, constiterunt, Gallus sua disciplina, scuto proiecto cantabundus, Manlius animo magis quàm arte confusus, scutum scuto percussit, atq; statū Galli con- turbauit. Dum se Gallus iterum eodem pacto constituere studet, Manlius iterum scuto scutum percutit, atq; de loco certo hominem iterum deicit: eo pacto ei sub Gallicū gladium successit, atq; Hispanico pectus hausit: dein con- tinuo humerum dextrum eodem concussu incidit, neq; re- cessit usquam donec subuertit, ne Gallus impetū istī habe- ret. Vbi eū euertit, caput præcidit, torquemq; dextraxit, eamq; sanguinolētam sibi in collū imponit: Quo ex facto, ipse posteriꝝ eius, Torquati sunt cognominati. Ab hoc T. Manlio cuius hęc pugnam *Quadrigarius* descripsit, *imperia & aspera & immūtia, Māliana dicta sunt: quoniam postea bello aduersum Latinos, cū esset cos. filium suū securi percussit, qui speculatū ab eo missus, ne pugna- ret interdicto, hostem à quo prouocatus fuerat, occidit.* Quòd idem *Quadrigarius*, huius facies, patrio casu probe & Latine dixit. Et quædam alia appo- sita, de similibus uocabulorum declinationibus.

CAP.

XIIII.

**Q**uod autem supra scriptū est in Q. Claudij uerbis, propter magnitudinē atq; immanitatem facies, id nos aliquot ueteribus libris inspectis explorauimus, atque ita esse ut scriptum est, comperimus. Sic enim pleraq; atque uete

**Facies facies.** ueterū declinauit hæc facies huius facies, quod nunc propter rationem grammaticā faciei dicitur. Corruptos autē quosdā libros reperi, in quibus faciei scriptū est, illo quod antè scriptū erat oblitterato. Meminimus etiam, in Tiburtij bibliotheca inuenire nos in eodem Claudij libro scri-

**Facij.** ptum utrūq; , facies & facij: sed facies in ordine scriptum fuit, & contra per ij genuinum facij. Neque id abesse à quadam consuetudine prisca existimauimus. Nam & ab

Dies dij.  
Fames famij.  
Dies in geniti-  
uo.

eo, quod est hic dies, tam huius dij, & ab eo quod est hæc fames, tam huius famij, dixerunt. Quæ Ennius in xvi. annuali dies scripsit pro diei, in hoc uersu:

Postremæ longinqua dies confecerit ætas.

ci. in oratione  
P. Sestio

Ciceronem quoq; affirmat Cællius in oratione, quā pro P. Sestio fecit dies scripsisse pro diei: quod ego impensa opera, cōquisitis ueteribus libris plusculis, ita ut Cællius ait, scriptum inueni. Verba sunt hæc Marci Tullij: Equites uero daturus illius dies poenas. Quocirca factum hercle est, ut facile ijs credam, qui scripserunt, idiographum librum Vergilij sese inspexisse, in quo ita scriptum est:

idiographus  
hex.

Libra dies somniq; pares ubi fecerit horas.

Id est, libra diei somniq;. Sed sicut hoc in loco dies à Vergilio scriptum uidetur, ita in illo uersu nil dubium est, quin dij scripserit pro diei: Munera letitiamq; dij. Quod imperitiores dei legunt ab insolentia scilicet uocis istius abhorrentes. Sic autem dies dij à ueteribus declinatum est, ut fames famij, perniciēs pernicij, progenies progenij, luxuries luxurij, acies acij. M. enim Cato in oratione, quam de bello Carthaginensi composuit, ita scripsit: Pueri atq; mulieres extrudebātur famij causa.

Luci

Lucilius in xii. Rugosum atq; famij plenam. Sifenna in  
historiarum libro vi. Romanos inferendæ pernicij cau-  
sa uenisse. Pacuuius in Paulo:

Pater supreme nostræ progenij patris.

Cn. Matius in Iliadis xxi.

Altera pars acij uitasset fluminis undas.

Idem Matius in tercio decimo:

An maneat specij simulacrum, in morte silentium.

C. Gracchus de legibus promulgatis: Ea luxurij causa  
aiunt institui. Et ibidem infra ita scriptum est: Non est ea  
luxuries, quæ necessario parentur uitæ causa. Propter  
quod apparet, cū ab eo quod est luxuries, luxurij patrio  
casu dixisse. Marcus quoque Tullius in oratione qua se-  
xtum Roscium defendit, pernicij scriptum reliquit. Ver-  
ba hæc sunt: Quorum nihil pernicij causa diuino consi-

In oratione p  
Secro Roscio

Pernicij.

lio, sed ui ipsa & magnitudine rerum factum putamus.  
Aut facies ergo in casu patrio, aut facij, Quadrigarium  
scripsisse existimandum est. Faciei autem, in nullo ueteri  
libro scriptum reperi. In casu autem dandi, qui purissime  
locuti sunt, non faciei, uti dicitur nunc, sed facie dixerunt.

Facie in dath  
uo.

Lucilius in satyris:

Et primum, inquit, facie honestas accedit.

Idem Lucilius in libro septimo:

Qui te diligit, ætati facieq; tuæ se

Fautorem ostendat, fore amicum polliceatur.

Sunt autem non pauci, qui utrobique facij legant. Sed C.  
Cæsar in libro de analogia secundo huius die, & huius  
specie, dicendum putat. Ego quoq; in Iugurtha Sallustij,  
summæ fidei, & reuerendæ uetustatis libro, die, casu pa-

Die in genit-  
uo.

q trio

trio scriptum inueni. Verba hæc ita erant: Vix decima parte die reliqua. Non enim puto argutiolam istam recipiendam, ut die dictum quasi ex die existimemus.

De genere controuersia, quod Græce ἀπορον appellatur.

CAP.

XV.

An. Iulianus.

**C**Um Antonio Iuliano rhetore, per feriarum tempus æstiuarum, decedere ex urbis æstu uolentes, Neapolim concesseramus. Atque ibi erat adolescens tunc quissiam ex ditioribus, cum utriusque linguæ magistris meditans & exercens ad causas Romæ orandas eloquentiæ latinæ facultatem. Atque is rogat Iulianum uti sese audiat declamantem. It auditum Iulianus. Imus quoque nos cum eo simul. Introit adolescens, & præfatur arrogantius, & elatius quàm ætati eius decebat, ac deinde iubet exponi controuersias. Aderat nobiscum ibi Iuliani sectator, iuuenis promptus & proficiens, & offendens iam in eo, quod ille apud Iuliani aureis in præcipiti stare, & subitaria dictione periculum sui facere audebat. Exponit igitur tentamenti gratia controuersiam parum

Aporon. consistentem, quod genus Græci ἀπορον uocât: latine autem id non nimis incommode, inexplicabile dici potest. Ea controuersia fuit huiuscemodi: De reo septem iudices cognoscant: eaq; sententia sit rata, quam plures ex eo numero dixerint. Cum septem iudices cognouissent, duo censuerunt reum exilio multandû, duo alij pecunia, tres reliqui capite puniendum. Petitur ad supplicium ex sententia trium iudicum, & contradicit. Hac ille audita, nec cōsiderata, neq; alijs ut proponerentur, expectatis, incipit statim mira celeritate, in eandem hanc cōtrouersiam principia



cipia nescio quæ dicere, & inuolucra sensuum, uerborumq; uolumina, uocumq; turbas funderc, cæteris omnibus ex cohorte eius, qui audire eum soliti erant, clamore magno exultantibus, Iuliano autem male ac misere rubente & sudante. Sed ubi deblateratis uersuum multis milibus, finem aliquando fecit, egressiq; inde sumus, amici familiaresq; eius Iulianum persecuti, quidnam existimaret, percontati sunt. Atq; ibi Iulianus festiuissime: *Non Amara hrisio.* lite querere, inquit, quid sentiam, adolescens hic sine controuersia disertus est.

Quod Plinium Secundum hominem non indoctum fugerit, latueritq; uitiū argumenti, quod *ἄντις πρὸς* Græci dicunt.

## CAP. XVI.

**P**linius Secundus existimatus est esse ætatis suæ doctissimus. Is libros reliquit, quos studiosorum inscripsit, haud mediisfidius usquequaque aspernandos. In ijs libris multa uarie ad oblectandas eruditorum hominum aures ponit. Refert etiam plerasque sententias, quas in declinandis controuersijs lepide arguteq; dictas putat: sicut hanc quoque sententiam ponit ex huiuscemodi controuersia: Vir fortis præmio, quod optauerit donetur. Qui fortiter fecerat, petijt alterius uxorem in matrimonium, & accepit. Is deinde, cui ea uxor fuerat, fortiter fecit, repetit eandem, contradicitur. Eleganter, inquit, & probabiliter, ex parte posterioris, uiri fortis, uxorem sibi reddi postulantis, hoc dictum est: Si placet lex, redde: si non placet, redde. Fugit autem Plinium, sententio-  
*lam istam, quam putauit esse argutissimam, uitio non cære, quod Græce ἄντις πρὸς dicitur.* Et est uitium insi-

q 2 diosum,

diosum, & sub falsa laudis specie latens. Nihil enim minus conuerti ex contrario idipsum aduersus eundem potest, atque ita à priori illo uiro forti dici: Si placet lex, nõ reddo: si non placet, non reddo.

## A. GELLII NOCTI

V M A T T I C A R V M C O M =  
M E N T A R I I . L I B . X .

Tertium'ne consul, an tertio dici oporteat, & quonam modo Cn. Pompeius cum in theatro, quod erat dedicaturus, honores suos inscriberet, quæstionem ancipitem istius uerbi de consilio Ciceronis uitauerit.

C A P . I .



A M I L I A R I meo cuipiam literas Athenis Romam misi. In ijs scriptum fuit, me illi iam tertium scripsisse. Is ad me rescripsit, petiuitq; ut rationem dicerem, cur tertium ac non tertio scri-

Tertium cõsul. psissem. Id etiam adscripsit, ut eadẽ quid super illo quoq;  
Tertio consul. mihi uideretur, facerem se certiozem, tertium'ne cõs.

& quartum, an tertio & quarto dicẽdum esset: quoniam Romæ doctum uirum dicere audisset, tertio & quarto cõs. nõ tertium quartumq;: Idq; in principio libri Cælium scripsisse: & Q. Claudium in lib. x i. C. Mariũ creatũ septimo cõs. dixisse. Ad hæc ego rescripsi nihil amplius, quàm uerba M. Varr. hominis (opinor) quàm fuit Claudius Cum Cælio, doctioris: quibus uerbis utrunq; de quo

quo ad me scripserat, decideretur. Nam & Varro satis aperte, quid dici oporteret, edocuit: & ego aduersus eū, qui doctus esse dicebatur, litem meam facere absens nolui. Verba M. Varronis ex libro disciplinarum quinto hæc sunt: Aliud est, quarto prætorem fieri, & quartum: Quarto prætor. quod quarto locū adsignificat, ac tres ante factos: Quartū prætor. quartum tempus adsignificat, & ter ante factum. Igitur Ennius recte conscripsit:

Quintus pater quartum fit consul.

Et Pompeius timide, quod in theatro ne adscriberet consul tertium aut tertio, extremas literas non conscripsit.

Quod de Pompeio Varro breuiter & subobscure dixit, Tyro Tullius Ciceronis libertus, in epistola quadā enarratius scripsit ad hunc fermè modum: Cum Pompeius, inquit, eadem uictoriæ dedicaturus foret, cuius gradus uice theatri essent, nomenq; eius & honores inscriberentur, quæri cœptum est, utrū consul tertio inscribendum esset, an tertium. Eam rem Pompeius exquisitissime retulit ad doctissimos ciuitatis. Cumq; dissentiretur, & pars tertio, alij tertium scribendum contenderent, rogauit, inquit, Ciceronem Pompeius, ut quod ei rectius uideretur, scribi iuberet: Tum Ciceronem iudicare de uiris doctis ueritum esse, ne quorum opinionem improbasset, ipsos uideretur improbasse. Persuasit igitur Pompeio, ut neque tertium neq; tertio scriberetur: sed ad secundum usq; t, fierent literæ, tert. ut uerbo non perscripto res quidem demonstraretur, sed dictio tamen ambigua uerbi lateret. Id autem quod & Varro & Tyro dixerunt, in eodem nunc theatro non est ita scriptum. Nam cum multis annis postea

q 3 scena

scena quæ prociderat, refecta esset numerus tertij consu-  
latus nō uti initio prioribus literis tert. sed tribus tantum  
lineolis III. incisus significatus est. In M. autem Catonis  
quarta origine ita perscriptum est: Carthaginienses sextū  
de fœdere decessere. Id uerbum significat, quinquies antè  
eos fecisse contra fœdus, & tum sextum. Græci quoq; in  
significandis huiusmodi rerū numeris, τρις ἢ τέταρτος  
dicunt, quod congruit cum eo, quod latine dicitur ter-  
tium quāq;.

Quid Aristoteles de numero puerperij memo-  
riæ mandauerit.

CAP.

II.

Partus quinque  
puerorum.

**A**ristoteles philosophus memoriæ tradidit, mulierem  
in Aegypto uno partu quinque pueros enixā, cumq; esse  
finem dixit multijugæ hominum partitionis, neq; plu-  
res unquam simul genitos compertum: hunc autè esse nu-  
merum ait rarissimū. Sed & diuo Augusto imperante, qui  
temporum eius historiam scripserunt, ancillā Cæsaris Au-  
gusti in agro Laurente peperisse quinque pueros dicūt,  
eosq; pauculos dies uixisse, matrem quoq; eorū non mul-  
to postquā peperit, mortuam: monumētumq; ei factum  
iussu Augusti in uia Laurentina: inq; eo scriptum esse nu-  
merum puerperij eius, de quo diximus.

Locorum quorundam illustrium collatio, con-  
tentioq; facta ex orationibus C. Gracchi & M.  
Catonis.

CAP.

III.

C. Gracchus.

**F**ortis ac uehemens orator existimatur esse C. Grac-  
chus, nemo id negat: sed quod nonnullis uidetur se-  
uerior, acrior, ampliorq; esse M. Tullio, ferri id quī po-  
test? Legebamus adeo nuper orationem Gracchi de legi-  
bus

bus promulgatis, in qua M. Marius, & quosdā ex municipijs Italicis honestos uiros, uirgis per iniuriam cæsos à magistratibus Pop. Ro. quanta maxime inuidia potest, conqueritur. Verba hæc sunt, quæ super ea re fecit: Nuper Theanum Sidicinum consul uenit, uxore dicit in balneis uirilibus lauari uelle. Questori Sidicino à M. Mario datum est negotium, uti balneis exigerentur qui lauabantur. Vxor renuntiat uiro, parum cito sibi balneas traditas esse, & parum lautas fuisse. Idcirco palus destitutus est in foro, eoq; adductus suæ ciuitatis nobilissimus homo M. Marius, uestimēta detracta sunt, uirgis cæsus est. Caleni ubi id audierūt, edixerunt, ne quis in balneis lauisset uellet, cum magistratus Rom. ibi esset. Ferentini ob eandem causam prætor noster questores arripi iussit. Alter se de muro deiecit, alter præhensus & uirgis cæsus est. In tam atroci re, ac tam misera atq; mœsta iniuriæ publicæ contestatione, ecquid est quod aut ampliter insigniterq; aut lachrymose atq; miseranter, aut multa copiosaq; inuidia, grauiq; & penetrabili querimonia dixerit? breuitas sanè & uenustas & mūdities orationis est, qualis haberi fermè in comœdiarum festiuitatibus solet. Item Gracchus alio in loco ita dicit: Quanta libido, quantaq; intemperantia sit hominum adolescentiū, unum exemplū uobis ostendā: His annis paucis ex Asia missus est, qui per id tempus magistratum nō ceperat, homo adolescens pro legato. Is in lectica ferebatur, ei obuiam bubulcus de plebe Venusina aduenit: & per iocum, cum ignoraret qui ferretur, rogauit num mortuum ferrent. Vbi id audiuit, lecticā iussit deponi: stuppis qbus lectica deligata erat, usque adeo uerbona

q 4 ri iuss

M. Ciceronis  
uehementia.

ri iussit, dum animum efflauit. Hæc quidem oratio super tam uiolento atq; crudeli facinore, nihil profecto abest à quotidianis sermonibus. At cum in simili causa apud M. Tullium ciues Ro. innocētes uiri, cōtra ius contraq; leges uirgis cæduntur, aut supplicio extremo necantur, quæ ibi tunc miseratio? quæ comploratio? quæ totius rei sub oculos subiectio? quod & quale inuidiæ, atq; acerbitalis fretum effruescit? Animum hercle meum, cum illa M. Cic. lego, imago quædam, & sonus uerborum & uocum & eiulationū circumplectitur: uelut sunt ista quæ de C. Verre dicit, quæ nos (ut in præsens potuimus) quantum memoria suppediabat, adscripsimus. **I P S E** inflammatus sceleris & furore, in forum uenit: ardebant oculi, toto ex ore crudelitas emanabat. Expectabāt omnes, quo tandē progressurus, aut quid nam acturus eßet: cum repēte hominē proripi, atq; in foro medio nudari, ac deligari, & uirgas expediri iubet. Iam hæc mediusfidius sola uerba, nudari, ac deligari, & uirgas expediri iubet, tanti metus horrore risq; sunt, ut nō narrari quæ gesta sunt, sed rē geri proressus uideas. Gracchus autem noster, nō querentis neq; implorantis, sed nuntiantis uice, Palus, inquit, in foro destitutus est, uestimenta detracta sunt, uirgis cæsus est. Sed enim M. Cic. præclare, cum diutina representatione, non cæsus est, sed cædebatur, inqt, uirgis in medio foro Messana ciuis Ro. cum interea nullus gemitus, nulla uox illius miseri inter dolorem crepitumq; plagarum audiebatur; nisi hæc: Ciuis Ro. sum. Hac commemoratione ciuitatis, omnia uerbera depulsurū, cruciatumq; à corpore deiectionum arbitratur. Complorationem deinde tam acerba rei,

rei, & odiū in Verrem, detestationemq; apud ciues Ro. incense atq; acriter atq; inflammanter facit, cum hæc dicit: O nomen dulce libertatis, o ius eximium nostræ ciuitatis, o lex Portia, legesq; Sempronæ, o grauius desiderata, & aliquando reddita plebi Ro. tribunitia potestas. Hucine tandē hæc omnia reciderūt, ut ciuis Ro. in pro- uincia Po. Ro. in oppido fœderatorum, ab eo qui beneficio Pop. Ro. fasces ac secureis haberet, deligatus in foro uirgis caderetur? Quid, cum ignes ardētesq; laminae, cæteri- que cruciatus admouebantur? Si te acerba illius implo- ratio, & uox miserabilis non leniebat, ne ciuium quidem Ro. qui tum aderant, fletu gemituq; maximo cōmoueba- re. Hæc M. Tul. atrociter, grauius, copiose, apteq; mise- raturus est. Sed si quis est tam agresti aure ac tam hispida, quem lux ista & amœnitas orationis, uerborumq; modifi- catio parū delectat, amat autem priora idcirco quod in- compta, & breuia, & non operosa, sed natiua quadam suauitate sunt, quodq; in ijs umbra & color quasi opace uetustatis est, si quid iudicij habet, consideret in causa pa- ri M. Catonis hominis antiquioris orationē, ad cuius uim & copiam Gracchus nec aspirauit: intelliget (opinor) Catonem contentum eloquentia ætatis suæ non fuisse: & id iam tum facere uoluisse, quod Cicero postea perfecit. In eo nanq; libro qui de falsis pugnis inscriptus est, ita de Quinto Thermo conquestus est: Dixit à decemuiris pa- rum sibi bene cibaria curata esse. Iussit uestimēta detrabi, atq; frigore cædi. Decem uiros Brutiani uerberauere, uide- re multi mortales. Quis hanc contumeliam, quis hoc im- periū, quis hanc seruitutem ferre potest? Nemo hoc Rex

M. Catonis  
excellēs oratio.

q 3 ausus

ausus est facere. Eá ne fieri bonis, bono genere natis boni consilietis? Vbi societas? ubi fides maiorum? insignitas iniurias, plagas, uerbera, uibices, eos dolores atq; carnificinas, per dedecus atq; maximam contumeliam (in spectantibus popularibus suis, atque multis mortalibus) te facere ausum esse? Sed quantum luctum, quantumq; gemitum, quid lachrymarum, quantumq; fletuum factum audiui? Serui iniurias nimis ægre ferunt: quid illos bono genere natos, magna uirtute præditos, opinamini animi habuisse, Brutiani. atq; habituros dū uiuent? Quod Cato dixit, Brutiani uerberare: ne qui fortasse de Brutianis requirat, id significat: Cum Annibal Pœnus cum exercitu in Italia esset, & aliquot pugnas Po. Rom. aduersas pugnauisset, primi totius Italiæ Brutij ad Annibalem descuerunt. Id Ro. ægre passi, postquam Annibal Italia decessit, superatiq; Pœni sunt, Brutios ignominie causa non milites scribebant, nec pro socijs habebant, sed magistratibus in prouincias euntibus parere, & præministrare seruorum uicem iusserunt. Itaq; ij sequebantur magistratus, tanquam in scenicis fabulis, qui dicebantur lorarij, & quos erant iussi, uinciebant, aut uerberabant. Quot autem ex Brutijs erant, appellati sunt Brutiani.

Lorarij.

Quodd P. Nigidius argutissime docuit, nomina non positiua esse, sed naturalia. CAP. IIII.

**N**omina uerbaq; non positu fortuito, sed quadã ueritate & ratione nature facta esse P. Nigidius in grammaticis commentarijs docet, rem sanè in philosophiæ dissertationibus celebrem. Queri enim soliti apud philosophos, *φύσις τὰ ὀνόματα ἢ τίσις.* In eam rem multa argumenta dicit,



ta dicit, cur uideri possint uerba esse naturalia magis quam arbitraria: ex quibus hoc uisum est lepidum & festiuum: Vos, inquit, cum dicimus, motu quodam oris conueniente cum ipsius uerbi demonstratione utimur, & labias sensim primores emouemus, ac spiritum atq; animam porro uersum, & ad eos quibus cum sermocinamur, intendimus. At contra cum dicimus, nos, neq; profuso intentoq; flatu uocis, neq; proiectis labijs pronuntiamus, sed & spiritum & labias, quasi intra nosmetipsos coercemus. Hoc idem fit & in eo, quod dicimus, tu, & ego, & tibi, & mihi. Nam sicuti cum adnuimus, & abnuimus, motus quidem ille uel capitis uel oculorum, à natura rei quam significat, non abhorret: ita in his uocibus quasi gestus quidam oris & spiritus naturalis est. Eadem ratio est in Græcis quoq; uocibus, quam esse in nostris animaduertimus.

Auarus, simplex ne uocabulū sit, an cōpositū, & duplex, sicut P. Nigidio uidetur. CAP. V.

**A**uarus, non simplex uocabulum, sed iunctum copu- Auarus.  
 latumq; esse, Nigidius dicit in commentariorū un-  
 detricefimo: Auarus, inquit, appellatur, qui auidus æris Locuplet.  
 est: sed in ea copula, e, inquit, litera, detricta est. Item locu-  
 pletem ait dictum ex cōpositis uocibus, qui pleraq; loca,  
 hoc est qui multas possessiones tenet. Sed probabilius id  
 firmitusq; est, quod de locuplete dicit: nā de auaro ambi-  
 gitur. Cur enim non uideri possit ab uno solum uerbo in-  
 clinatū, quod est auco: eademq; esse fāctura, qua est ama-  
 rus: de quo nihil dici potest, quin duplex non sit.

Multā dictā esse ab ædilibus plebis Appij Cæci  
 filiæ mulieri nobili, quod locuta esset petulātius.

CAP.

Appij Cæci filiæ libertas pu-  
nita.

**N**on in facta modo, sed in uoces etiam petulãtiores publice uindicatum est. Ita enim debere esse uisa est Romanæ disciplinæ dignitas inuiolabilis. Appij nanque illius Cæci filia, à ludis quos spectauerat, exiens, turba undiq; confluentis fluctuantisq; populi iactata est: atq; inde egressa, cū se male habitam diceret: Quid enim in me nūc factum esset, inquit, quantoq; arctius pressiusq; conficta=ta essem, si P. Claudius frater meus nauali prælio classem nauium cum ingenti ciuium numero non perdidisset? cer=te quidē maiore nūc copia populi oppressa intercidiissem. Sed utinam, inquit, reuiuiscat frater, aliamq; classem in Si=ciliam ducat, atq; istam multitudinem perditum eat, quæ me male nunc miseram conuexauit. Ob hæc mulieris uer=ba tam improba, ac tam inciuilia, C. Fundanius, & Tib. Sempronius ædiles plebei multam dixerunt ei æris grauis xxv. milia. Id factum esse dicit Capito Atteius, in cōmen=torio de iudicijs publicis, bello Punico primo, Fabio Lici=nio, & T. Acilio Crasso consulibus.

Fluminum quæ ultra imperium Romanum fluunt, prima magnitudine esse Nilum, secunda Istrum, proxima Rhodanum, sicut M. Varronē memini scribere.

CAP.

VII.

Nilus.  
Istrus.

**O**mniū fluminum quæ in maria, quæ imperiū Ro=manum est, fluunt, quam Græci τὸν ἰσθμὸν ὀρέουσι appellat, maximum esse Nilum cōsentitur, proxima ma=gnitudine esse Istrum scripsit Sallustius. Varro autem cū de parte orbis quæ Europa dicitur, differeret, in tribus Rhodanus. primis eius terræ fluminibus Rhodanum esse ponit: per quod

quod uidetur eum facere Iſtro amulū. Iſtrus enim quæque in Europa fluit.

Inter ignominias militares quibus coercebantur, fuiſſe ſanguinis dimiſſionem. Et quænam eſſe uideatur cauſa huiuſcemodi caſtigatiõnis.

CAP.

VIII.

**F**Vit hæc quoq; antiquitus militaris animaduerſio, iube- Sanguinis emiſſio ignominioſa.  
bere ignominie cauſa, militi uenam ſolui, & ſanguinem dimitti. Cuius rei ratio in literis ueteribus, quas equidem inuenire potui, non extat: ſed opinor factum hoc priuatus in militibus ſtupentis animi, atque à naturali habitu declinantis, ut non tam pœna quàm medicina uideretur. Poſtea tamen ob pleraq; alia delicta, idem factitatum eſſe credo per conſuetudinem, quaſi minus ſani uiderentur omnes qui delinquerent.

Quibus modis, quoq; habitu acies Ro. inſtrui ſolita ſit, quæq; earum inſtructionum ſint uocabula.

CAP.

IX.

**V**ocabula ſunt militaria, quibus inſtructa certo modo acies appellari ſolet, frons, ſubſidia, cuneus, orbis, globus, forſices, ferra, alæ, turres. Hæc & quædam item alia inuenire eſt in libris eorum, qui de militari diſciplina ſcripſerunt. Tralata autem ſunt ab ipſis rebus, quæ ita proprie nominantur, earumq; rerum in acie inſtrumenta ſui cuiuſq; uocabuli imagines oſtenduntur. Vocabula militaria.

Quæ eius rei cauſa ſit, quodd & Græci ueteres & Romani anulum in eo digito geſtauerunt, qui eſt in manu ſiniſtra minimo proximus.

CAP.

X.

Veteres

Anuli gestatio.

**V**eteres Græcos anulum habuisse in digito accepti-  
mus sinistrae manus, qui minimo est proximus. Ro-  
manos quoq; homines aiunt, sic plerunq; anulis usitatos.  
Causam esse huius rei Appion in libris Aegyptiacis hanc  
dicit, quod insectis apertisq; humanis corporibus, ut mos  
in Aegypto fuit, quas Græci *ἀνατομὰς* appellant, reper-  
tum est neruum quendam tenuissimum, ab eo uno digito  
de quo diximus, ad cor hominis pergere ac peruenire.  
Propterea non inscitum visum esse, eum potissimum digi-  
tum tali honore decorandum, qui continens & quasi con-  
nexus esse cum principatu cordis uideretur.

Verbum mature quid significet, quæq; uocis  
eius ratio sit, & quod eo uerbo uulgus hominum  
improprie utitur. Atq; inibi, quod præcox decli-  
natū, præcocis facit, nō precoquis. CAP. XI.

Mature.

**M**ature, nunc significat propere & cito, contra  
ipsius uerbi sententiam. Aliud enim est mature, q̄  
quod dicitur propere. P. Nigidius homo in omnium bo-  
narum artium disciplinis egregius: Mature, inquit, est,  
quod neq; citius est, neq; serius, sed medium quiddam &  
temperatum est. Bene atq; proprie Nigidius: Nam & in

Matura.

frugibus, & in pomis matura dicuntur, quæ neq; cruda  
& immitia sunt, neq; caduca & decocta, sed tēpore suo  
adulta maturataq;. Quoniam autem id quod non segniter  
fiebat, mature fieri dicebatur, progressa plurimum uerbi  
significatio est: & non iam quod non segnius, sed quod  
festinantius fit, id fieri mature dicitur: quādo ea quæ præ-  
ter sui temporis modum properata sunt, immatura ue-  
rius dicantur. Illud uero Nigidianum rei atq; uerbi tem-  
peramentū,

peramentum, diuus Augustus duobus Græcis uerbis elegantissime exprimebat. Nam & dicere in sermonibus, & scribere in epistolis solitum esse aiunt *αὐτῶν δὲ βραδύως*. Per quod monebat, ut ad rem agendam simul adhiberetur & industrie celeritas, & diligentie tarditas: ex quibus duobus contrarijs fit maturitas. Vergilius quoq; (si quis animum attendat) duo ista uerba properare & maturare, tanquam planè resonantia contraria, scitissime se parauit in hisce uersibus:

Maturitas.  
Maturare.

Frigidus agricolam siquando continet imber,  
Multa forent quæ mox cælo properanda sereno,  
Maturare datur.

Elegantissime ista duo uerba diuisit. Namq; in properatu rei rusticæ, per tempestates pluuiasq; cum otium est, maturari potest: per serenas, cum tempus instat, properari necessum est. Cum significandum autem est coactius quid factum & festinantius, tum rectius præmature factum id dicitur quàm mature: Sicut Afranius dixit in togata, cui Titulus nomen est:

Præmature.

Appetis dominatum demens præmature præcocem.  
In quo uersu animaduertendum est, quòd præcocem inquit, non præcoquem. Est enim casus eius rectus, non præcoquis, sed præcox.

Præcox.

De portentis fabularum quæ Plinius Secundus indignissime in Democritum philosophum cõfert. Et ibidem de simulacro uolucris columbæ.

C A P.

XII.

**L**ibrum esse Democriti nobilissimi philosophorum, de cui & natura chamæleontis, eumq; se legisse Plinius

Secund

Secundus in naturalis historiae xxviii. refert: multa q̄;  
 uana atq; intolerāda auribus, deinde quasi à Democrito  
 scripta tradit, ex q̄bus pauca hæc inuiti meminimus, quia  
 pertæsum est: Accipirem auem rapidissimam à chama-  
leonte humi reptante, si eum fortè superuolet, detrahi, et  
cadere ui quadam in terram, cæterisq; aibus laniandum  
sefe sponte sua obijcere & dedere. Item aliud ultra huma  
 nam fidem: Caput & collum chamaeontis, si uratur li-  
 gno quod appellatur robur, imbres & tonitrua derepen-  
 te fieri: idq; ipsum usu uenire, si iecur eiusdem animalis in  
 summis tegulis uratur. Item aliud, quod hercle an ponere  
 dubitauit, ita est deridicula uanitas: nisi idcirco planè po-  
 sui, quod oportuit nos dicere, quid de istiusmodi admira-  
 tionum fallaci illecebra sentiremus, qua plerunq; capiuntur,  
 & ad perniciem elabuntur ingenia maxime solertia,  
 eaq; potissimū quæ discendi cupidiora sunt. Sed redeo ad  
 Plinium: Sinistrum pedē ait chamaeontis, ferro & igni  
 calefacto torreri, cū herba quæ appellatur eodē nomine  
 chamaeleon, & utrūq; macerari ungueto, colligiq; in mo-  
 dum pastilli, atq; in uas mitti ligneum: & eum qui id uas  
 ferat, etiam si is in medio palam uersetur, à nullo uideri  
 posse. His portentis atq; præstigijs à Plinio Secundo scri-  
 ptis, non dignum esse cognomine Democriti puto uel il-  
 lud, quale est quod idem Plinius in decimo lib. Democri-  
 tum scripsisse asseuerat: Aues quasdam esse certis uoca-  
 bulis, & earum auium confuso sanguine gigni serpentem:  
 eum si quis ederit, linguas auium & colloquia interpreta-  
 turum. Multa autem uidentur ab hominibus male soler-  
 tibus huiuscemodi commenta in Democriti nomen data,  
 nobilitatis

Chamaeontis  
 natura.

nobilitatis autoritatisq; eius per fugio utētibus. Sed id quod Archytam Pythagoricum commentū esse, atq; fecisse traditur, neq; minus admirabile, neq; tamen uanum æque uideri debet. Nam & pleriq; nobilium Græcorum, & Phauorinus philosophus memoriarum ueterum exequentiſſimus, affirmatiſſime scripserunt, simulacrum columbæ è ligno ab Archyta ratione quadam disciplinaq; mechanica factum uolasse: ita erat scilicet libramētis suspensum, & aura spiritus inclusa atque occulta concitum. Libet hercle super re tam abhorrenti à fide ipsius Phauorini uerba ponere: Αρχύτας τὰ ραυτίνοϛ φιλόσοφοϛ ἄμα καὶ μηχανικὸϛ ὤν ἐποίησε πρὶς τὴν ξυλίνῳ περιμένῳ, ἥτιϛ ἀπὸ τῆ καθήσθηϛ ἔκ' ἰπ ἀνίστατο μέγχι γ' οὕτω.

Memoriarum.  
Colūbæ lignæ  
uolatus.

Cum partim hominum, qua ratione dixerint.

C A P. X I I I.

**P**artim hominum uenerunt, plerunq; dicitur: quod significat, pars hominum uenit, id est, quidam homines. Nam partim hoc in loco aduerbium est, neq; in casus inclinatur: sicuti, cum partim hominum, dici potest: id est, cum quibusdam hominibus, & quasi cum quadam parte hominū. M. Cato in oratione de re Floria ita scripsit: Ibi pro scorto fuit, in cubiculum subreptitauit è conuiuio: cum partim illorum iam sepe ad eundem modum erat. Imperitiores autem, cum partim, legunt tanquā declinatum sit quasi uocabulum, non dictum quasi aduerbiū. Sed Q. Claudius XXI. annali insolentius paulo hac figura est ita usus: Eum enim cum partim copijs hominum adolescentiū placentem sibi. Item Q. Claudij in XXIII. annali, uerba hæc sunt: Sed idcirco me fecisse, quod utrum

Partim hominum.  
Cum partim hominum.

r neglig

negligentia partim magistratum, an avaritia, an calamitate Pop. Rom. euenisse dicam, nescio.

Iniuria mihi factum itur, quali uerborum ordine Cato dixerit.

CAP. XIII.

Iniuria factum itur.

**A**vdio illi iniuriã factum iri, audio contumeliã dictum iri, uulgo quoq; ita dici, & istam esse uerborũ figuram iam in medio loquendi usu, idcirco exemplis superse deo. Sed cõtumelia illi uel iniuria factum itur, paulo est remotius. Exemplũ igitur ponemus: M. Cato pro se contra C. Cassium: Atq; euenit ita Quirites, uti in hac contumelia quæ mihi per huiusce petulantia factum itur, rei quoq; publicæ mediusfidius miserear Quirites. Sicut autem contumeliam factum iri, significat iri ad contumeliam faciendam, id est, operam dari quo fiat contumelia: ita contumelia factum itur, casu tantum immutato idem dicit.

De flaminis Dialis, deq; flaminicæ ceremoniis: uerbaq; ex edicto prætoris apposita, quibus dicit, non coacturum se ad iurandum, neque uirgines Vestæ, neq; Diales.

CAP. XV.

Flaminis Dialis ceremoniæ.

**C**erimoniæ impositæ flamini Diali multæ, item casus multiplices, quos in libris qui de sacerdotibus publicis compositi sunt, item in Fabij Pictoris librorum primo scriptos legimus. Vnde hæc fermè sunt, quæ commemoramus: I. Equo Dialem flaminem uchi, religio est. II. Classẽ procinctam extra pomerium, id est, exercitum armatum uidere: idcirco rarenter flamen Dialis creatus consul est, cum bella consulibus mandabantur. III. Item iurare Dialem fas nunquam est. IIII. Item anulo uti, nisi per uio cassoq; fas non est. V. Ignem è flaminia, id est, flaminis



*flaminis Dialis domo, nisi sacrum efferri, ius non est. v i.*  
*Vinctum, si ædes eius introierit, solui necessum est, &*  
*uincula per impluuium in tegulas subduci, atque inde fo-*  
*ras in uiam demitti. v i i.* Nodum in apice neq; in cinctu,  
 neque in alia parte ullum habet. v i i i. Si quis ad uerbe-  
 randū ducatur, si ad pedes eius supplex procubuerit, eo  
 die uerberari piaculum est. i x. Capillum Dialis, nisi qui  
 liber homo est, non detonsit. x. Capram & carnem in-  
 coctam, & ederam, & fabam, neq; tangere Diali mos est,  
 neq; nominare. x i. Propagines è uitibus altius prætentis  
 non succidet. x i i. Pedes lecti in quo cubat, luto tenui cir-  
 cumlitos esse oportet, & de eo lecto trinoctiū continuum  
 non decubat: neq; in eo lecto cubare alium fas est, neque  
 apud eius lecti fulcrum, capsulam esse cum strue atque  
 ferro oportet. x i i i. Vnguiū Dialis & capilli segnuna,  
 subter arborem siliquam terra operiuntor. x i i i i. Dias  
 lis quotidie festatus est. x v. Ac sine apice sub diuo esse  
 licitum non est, sub tecto uti libet, & non pridem à pon-  
 tificibus constitutum. Massurius Sabinus scripsit & alia  
 quædam remissa, gratiamq; aliquot cerimoniarum factam  
 dicit. x v i. Farinam fermento imbutam attingere ei fas  
 non est. x v i i. Tunicam intimam, nisi in locis tectis non  
 exuit, ne sub cælo tanquam sub oculis Iouis nudus sit.  
 x v i i i. Super flaminem Dialem in conuiuio, nisi rex sa-  
 crificulus, haud quisquam alius accumbit. x i x. Vxorem  
 si amisit, flaminio decedit. x x. Matrimonium flaminis,  
 nisi morte dirimi non est ius. x x i. Locum, in quo bu-  
 stum est, nunquam ingreditur. x x i i. Mortuum nun-  
 quam attingit, funus tamen exequi non est religio. Eæ-  
 dem

Flaminicarum dem fermè cerimoniae sunt, quas flaminicas sacerdotissas  
Dialium ceri- Dialis seorsum aiunt obseruire, ueluti est: I. Quod  
monia. bene nato operitur. II. Et quòd uirica surculum de ar-

\* aïs, felici. bore \* filiqua habet. III. Et quòd scalas, quæ græce xli-  
maxes appellantur, eas ascendere ei plus tribus gradi-  
bus religiosum est. IIII. Atque etiam cum it ad Argeos

Argeos quid sit. quod neque comit caput, neque capillum depectit. Ver-  
docet Beroald, ba pratoris ex edicto perpetuo de flamine Diali, & de  
in Anno. sacerdote Vestæ adscripti: Sacerdotem Vestalem & fla-

Verba Varro- gam. Verba M. Varronis ex secundo rerum diuinarum  
nis. super flamine Diali hæc sunt: Is solus album habet ga-  
lerum, uel quòd maximus est, uel quòd Ioui immolata ho-  
stia albato fieri oporteat.

Quos errores Iul. Higinus in vi. Vergilij ani  
maduerterit in historia Romana erratos.

C A P.

X V I.

Vergilium ab  
hac calūnia Pō-  
tanus in Anto-  
nio uindicat.

**R**Eprehēdit Higinus Vergiliū, correcturūq; eū fuisse  
Existimat, quod in libro sexto scriptum est: Palinu-  
rus est apud inferos, petēs ab Aenea, ut suum corpus re-  
quirendum & sepeliendum curet. Is hæc dicit:

Eripe me his inuictæ malis, aut tu mihi terram

Inijce (nanque potes) portusq; require Velinos.

Velinus por-  
tus.

Quo, inquit, modo aut Palinurus nouisse, aut nominare  
potuit portus Velinos? & Aeneas ex eo nomine locum  
inuenire? cum Velia oppidum, à quo portum qui in eo lo-  
co est, Velinum dixit, Seru. Tullio regnante Romæ, post  
annum amplius sexcentimum, quàm Aeneas in Italiam  
uenit, conditū in agro Lucano, & eo nomine appellatum  
est. Nam

est. Nam qui ab Harpalo, inquit, regis Cyri præfecto, ex terra Phocide fugati sunt, alij Veliam, partim Massiliam condiderunt. Inscitissime igitur petit, ut Aeneas portum Velinum requiratur, cum id nomen eo tempore fuerit nusquam gentium. Neq; simile, inquit, illud uideri debet, quod est in primo carmine:

Italiam fato profugus, Launina uenit  
Littora.

Aut quod æque est in sexto libro:

Chalcidicaq; leuis tandem superastitit arce.

Quoniam poëta ipsi quædam *κατὰ πρόληψιν* historiæ dicere ex sua persona concedi solet, quæ facta ipse postea scire potuit: sicut Vergilius sciuit de Lauinio oppido, & de colonia Chalcidensi. Sed Palinurus qui potuit id, inquit, scire ea quæ post annos sexcentos facta sunt? nisi quis eum diuinasse apud inferos putat, perinde ut animæ defunctorum solent? Sed & si ita accipias, quanquã non ita dicitur, Aeneas tamen qui non diuinabat, quo pacto potuit requirere portum Velinum? cui nomen tunc (sicuti diximus) nullum usquam fuit. Item hoc quoque in eodem libro reprehendit, & correcturum fuisse Vergilium putat, nisi mors occupasset. Nam cum Thesea, inquit, inter eos nominasset, qui ad inferos adissent ac redissent, dixissetq;:

- Quid Thesea? magnum

Quid memorẽ Alcide? & mi genus ab Ioue summo est.

Postea tamen infert

- Sedet, æternumq; sedebit

Infelix Theseus.-

Qui autem, inquit, fieri potest, ut aeternum apud inferos sedeat, quem supra cum ijs nominat, qui descēderint illuc, atq; inde rursum euaserint : praesertim cum ita sit fabula de Theseo, atq; sic Hercules eum euellerit è petra, & in lucem ad superos eduxerit? Item in his uersibus errasse Vergilium dicit:

Eruet ille Argos, Agamemnoniasq; Mycenae,  
 Ipsumq; Aeaciden genus armipotenti Achilli,  
 Vltus auos Troiae, templa & temerata Mineræ.

Confudit, inquit, & personas diuersas & tempora. Nam neque eodem tempore, neque per eosdem homines, cum Achæis & cum Pyrrho bellatum est. Pyrrhus enim, quem dicit Aeaciden, de Epiro in Italiam transgressus, cum Romanis depugnauit aduersus Manium Curium, in eo bello ducem. Argium autem bellum, id est, Achaicum, multis post annis à L. Mummio imperatore gestum est. Potest, inquit, igitur medius eximi uersus, qui de Pyrrho impertune immixtus est, quem Vergilius proculdubio exempturus (inquit) fuit.

Quam ob causam, & quali modo Democritus philosophus luminibus oculorum sese priuauerit, & super ea re uersus Laberij, pure admodum & uenuste facti.

C A P. . . X V I I .

Democriti ex-  
 cecatio.

**D**emocritum philosophum in monumentis historiae Graece scriptum est, uirum praeter alios uenerandum, auctoritateq; antiqua praeditum, luminibus oculorum sua sponte se priuasse : quia existimaret cogitationes, commentationesq; animi sui in contemplandis naturae rationibus uegetiores & exactiores fore, si eas uidendi illecebris, & oculorum

lorum impedimentis liberasset. Id factum eius, modumq;  
ipsum quo cæcitatem facile solertia subtilissima consciuit,  
Laberius poeta in Mimo quem scripsit rectiore, uersibus Laberius poeta  
quidẽ satis munde atq; graphice factis, descripsit: sed cau-  
sam uoluntariæ cæcitatæ finxit aliam, uertitq; in eam rem  
quam tum agebat, non inconcinne. Est enim persona  
quæ hoc apud Laberiũ dicit, diuitis auari & parci, sum-  
ptum plurimum ἀσώλια τε & propinationem adolescen-  
tis filij deplorantis. Versus Laberiani hi sunt:

Democritus Abderites physicus philosophus, clypeũ

Constituit contra exortum Hyperionis, oculos

Effodere ut posset splendore æreo, ita radijs

Solis aciem effodit luminis, malis bene

Esse ne uideret ciuibus: sic ego

Fulgenti splendore in pecuniam uolo

Lucificare exitium ætati meæ,

Ne in re bona uideam esse nequam filium.

Historia de Artemisia, deq; eo certamine, quod  
apud Mausoli sepulchrum à scriptoribus inclytis  
decertatum est.

C A P. X V I I I.

**A**rtemisia Mausolum uirum amasse fertur, supra o- Artemisia.  
Amneis amorum fabulas, ultraq; affectionis humane Mausolus.  
fidem. Mausolus autem fuit, ut M. Tullius ait, rex terre  
Carie: ut quidam Græcarum historiarum scriptores di-  
cunt, prouinciæ Græce præfectus, quem Ἐπάρχη Græci  
uocant. Is Mausolus ubi fato perfunctus est, & inter la-  
menta & manus uxoris funere magnifico sepultus est,  
Artemisia luctu atque desiderio mariti flagrans, ossa ci-  
neremq; eius mixta odoribus, cõtusaq; in pulueris faciem,  
r 4 aquæ

aque indidit, ebibitq; multaq; alia uiolenti amoris indicia fecisse dicitur. Molita quoq; est ingenti impetu operis, conseruandæ mariti memoriæ causa sepulchrum illud memoratissimū, dignatumq; numerari inter septē omniū terrarum spectacula. Id monumentū Artemisia cum dijs manibus sacris Mausoli dicaret, agona, id est, certamen, laudibus eius dicundis facit: ponitq; præmia pecuniæ, aliarumq; rerum bonarū amplissima. Ad eas laudes decertandas uenisse dicuntur uiri nobiles ingenio, atque lingua præstabili Theopōpus, Theodectes, Naucrites. Sunt etiā, qui Isocratem ipsum cum ijs certauisse memoriæ madaue rint. Sed eo certamine uicisse Theopompū iudicatum est. Is fuit Isocratis discipulus. Extat nunc quoq; Theodectis tragœdia, quæ inscribitur Mausolus, in qua eum magis quam in prosa placuisse Higinus in exemplis refert.

Non purgari neq; leuari peccatum, cum prærenditur peccatorum quæ aliq; quoq; peccauerūt, similitudo: atque inibi uerba ex oratione super ea re Demosthenis.

C A P. X I X.

**I**ncessebat quempiā Taurus philosophus seuera atque uehementi obiurgatione adolescentē, à rhetoribus & facundiæ studio ad disciplinas philosophiæ transgressum, quod factum quiddā esse ab eo diceret inhoneste & improbe. At ille non ibat inficias fecisse, sed id solitum esse fieri defendebat, turpitudinēq; delicti, explorū usu & consuetudinis uenia deprecabatur. Atque ibi Taurus isto ipso defensionis genere iritator: Homo, inquit, stulte & nihili, si te à malis exemplis autoritates & rationes philosophiæ non abducunt, ne illius quidem Demosthenis uestri

stri sententia tibi in mentem uenit? quæ, quia lepidis & uenustis uocum modis uincta est, quasi quædam cantilena rhetorica, facilius adherere memoriæ tuæ potuit. Nam si me, inquit, non fallit, quod quidem in priori pueritia legerim, uerba hæc sunt Demosthenis aduersus eum, qui (ut tu nunc facis) peccatum suum, peccatis alienis exemptum purgatumq; ibat: οὐ ἢ μὴ λέγα ὡς γέροντι οὕτω πολλὰ κίς, ἀλλ' οὐχ ὡς προσήκη γίγνεσθι. οὐκ ἔστι πῶποτε μὴ κατὰ τοῦ νόμου ἐπράχθη, οὐ ἢ τῷ ἐμιμήσω, διὰ τῷ ἀποφυγοῖς ἂν δικαίως. ἀλλὰ πολλὰ μᾶλλον ἀλίσκειο. ἔσπερ γὰρ εἴπῃς ἰάλω, οὐ ταῦτα οὐκ ἂν ἔπραξας, οὕτως ἂν σὺ νῦν ἀλῶς, ἀλλ' οὐκ ἔπραξας. Sic Taurus omnium suasionum admonitionumq; genere utens, sectatores suos ad rationes bonæ inculpatæq; indolis ducebat.

Quid sit rogatio, quid lex, quid plebiscitum, quid priuilegium, & quantum omnia ista differant.

CAP. XX.

Q Væri audio quid lex sit, quid plebiscitum, quid rogatio, quid priuilegium. Atteius Capito publici priuatiq; iuris peritissimus, quid lex esset, hisce uerbis definiuit: Lex, inquit, est generale iussum populi aut plebis, Lex. rogante magistratu. Ea definitio, si probe facta est, neq; de imperio Cn. Pompeij, neque de reditu M. Ciceronis, neque de cæde P. Clodij questio, neque alia id genus populi plebis ue iussa, leges uocari possunt. Non sunt enim generalia iussa, neque de uniuersis ciuibus, sed de singulis concepta: quocirca priuilegia potius uocari debent: quia ueteres priua dixerunt, quæ nos singula dicimus: Priuilegium, Priua. quo uerbo Lucilius in primo satyrarum libro usus est:

r 5 Abdo

Abdomina thynnica uenientibus priua  
Dabo, cephalamq; carnem.

Populus. Plebem autem Capito in eadem definitione seorsum à populo diuisit, quoniã in populo ois pars ciuitatis, omnesq;

Plebs. eius ordines contineantur. Plebs uero ea dicitur, in qua

Plebiscitum. gentes ciuium patritiæ non insunt. Plebiscitum igitur est (secundum eum Capitonem) lex, quam plebes non populus accipit: sed totius huius rei iurisq;, siue cum populus, siue cum plebs rogatur, siue quod ad uniuersos pertinet, caput ipsum & origo, & quasi fons rogatio est. Ista enim

Rogatio. omnia uocabula, censentur continenturq; rogationis principali genere & nomine. Nam nisi populus aut plebs rogetur, nullum plebis aut populi iussum fieri potest. Sed quanquam hæc ita sunt, in ueteribus tamen scriptis non magnam uocabulorum istorum differentiam esse animaduertimus. Nam & plebiscita, & priuilegia, translato nomine leges appellauerunt: eademq; omnia confuso & indistincto uocabulo, rogationes dixere. Sallustius quoq; proprietatum in uerbis retinentissimus, consuetudini concessit, & priuilegium quod de Cn. Pompeij reditu ferretur, legem appellauit. Verba ex secunda eius historia hæc sunt: Nam Syllam cos. de reditu eius legem ferentem, ex composito tribuni plebis C. Herennius prohibuerat.

Quam ob causam M. Cicero his omnino uerbis, nouissimè & nouissimus, uti obseruantissimè uitarit.

CAP.

XXI.

Nouissimus.  
Nouissimè.

**N**on paucis uerbis, quorum frequens usus est nunc, & fuit, M. Ciceronè noluisse uti, manifestum est, quod



quod ea non probaret, uelut est & nouissimus, & nouissime. Nam cum & M. Cato, & Sallustius, & alij quoq; etatis eiusdē, uerbo isto promiscue usitati sint, multi etiam nō indocti uiri in libris id suis scripserint, abstinuisse eo tamen tanquam non Latino uidetur. Quoniam qui doctissimus eorū temporū fuerat Aelius, illo ut nouo & improbo uerbo uti uitauerat: propterea id M. quoq; Varonis ex libro de lingua Latina ad Ciceronem V. demonstrandum putauit: A quo etiā, inquit, extremū nouissimū quoq; dici coeptum uulgo: quod mea memoria, ut Aelius Gallus, sic senes aliquot, nimū nouū uerbum quod esset, uitabāt: Cuius origo, ut à uetere uetustius, ac ueterrimum, sic à nouo declinatum nouius, & nouissimum.

Locus exemptus ex Platonis libro, qui inscribitur Gorgias, de falsæ philosophiæ probris: quibus philosophos temere incessuit, q̄ emolumenta ueræ philosophiæ ignorant.

## CAP. XXII.

**P**Lato ueritatis homo amicissimus, eiusq; oībus exhibendæ promptissimus, quæ oīno dici possint in desiderios istos ignauosq;, qui obtentu philosophiæ noīs, inutile otii, & linguae uitæq; tenebras sequuntur, ex persona quidem nō graui, neq; idonea, uere tamē, ingenueq; dixit. Nā et si Callicles, quæ dicere hæc facit, ueræ philosophiæ ignarus, inhonestus, indignaq; in philosophos confert, perinde tamē accipienda sunt quæ dicuntur, ut nos sensim moneri intelligamus, ne ipsi quoq; culpationes huiuscemodi mereamur, ne ue inertimaniq; desidīa cultū & studiū philosophiæ mentiamur. Verba ipsa super hac re Platonis, ex libro qui appellatur Gorgias, scripsi, quoniam uertere

ca con

*ea consilium non fuit: cum ad proprietates eorum nequaquam possit Latina oratio aspirare, ac multo minus etiam*

**Platonis uerba.** μεα: Φιλοσοφία γάρ τι ἐστὶν ὃ σώκρατες, χάριεν ἄντις αὐτῷ μετρίως ἀφ᾽ ἧς ἐν τῇ ἡλικίᾳ. ἐὰν ὃ περὶ αὐτῶν το δέοντ' ἐνδιατρίψῃ, διαφορὰ τῶν ἀναξώπων, ἐὰν γὰρ καὶ πάνυ εὐφυὲς ἢ καὶ πόρρω τῆς ἡλικίας φιλοσοφῇ, ἀνάγκη πάντ' ἀπερὸν γιγνόμενα ἐστίν, ὥν χρὴ ἔμπερον εἶναι, τὸν μέλλοντα καλὸν κόσασθαι καὶ εὐδόκιμον ὕστερ' ἀναβα. καὶ γὰρ τῶν νόμων ἀπερὸν γίγνοντ' τῶν κατὰ τὴν πόλιν, καὶ τῶν λόγων, οἷς δὲ χρώμεθον ὁμιλῶν ἐν τοῖς συμβολαίοις πῖς ἀναξώποισι, καὶ ἰδία καὶ δημοσία καὶ τῶν ἡδονῶν τε, καὶ ἐπιθυμιῶν τ' ἀναξωπειῶν, καὶ συλλήβδην τῶν ἡθῶν πατάσασιν ἀπερὸν γίγνονται. ἐπειδὴ οὖν ἔλθωσιν εἰς πνα ἰδία καὶ πολιτικὴν πράξιν, κατ' ἀνάγκη γίγνοντ'. Ἐπειρ γὰ οἶμαι οἱ πολιτικῶν, ἐπειδὴ αὐ εἰς τὰς ὑμετέρας διατριβὰς ἔλθωσι, καὶ τὰς λόγους, καταγέλαστοί εἰσι. συμβαίει γὰρ τῷ εὐειδίᾳ, λαμπρὸς τέ ἐστιν ἕκαστ' ἐν τούτῳ, καὶ τῷ τῶν ἐπιείκτι, νέμων καὶ πλεῖστον ἡμέρας τούτῳ μέρωσ, ἵνα αὐτὸς αὐτῷ τυχεῖν βέλῃσιν ὥν. ὅπου δ' ἄρ φαῦλος ἢ, ἐνε τεῦθεν φεύγει, καὶ λοιδορεῖ τούτῳ. τὸ δ' ἕτερον ἐπαινεῖ εὐνοία τῇ ἰαυτῷ. ἡγούμεθα οὕτως αὐτὸς ἰαυτὸν ἐπενεῖν. ἀλλ' οἶμαι τὸ δρθότατον ἐστὶν, ἀμφοτέρων μεταχθῆν. φιλοσοφίας μὴ ὄσθαι παιδείας χάριεν, καλὸν μετέχθῆν. καὶ οὐκ αὐχρὸν μετράκιω ὄναι φιλοσοφῆν. ἐπειδὴ δὲ ἡδὴν πρεσβύτερο ὥν ἀναξώποισι, ἐν φιλοσοφῇ, καταγέλαστον ὃ σώκρατες καὶ χρῆμα γίγνετ'. καὶ ἔγωγε ὁμοίωταρον πάχω πρὸς τὰς φιλοσοφῶντας, ἔπειρ πρὸς τοὺς φιλιζομένους καὶ παίζοντας. ὅταν μὴ καὶ παιδίον ἴδω ὃ ἐν προσήκει διαλέγεσθαι οὕτω φιλιζόμεθον καὶ παῖζον, χαίρω τε, καὶ χάριεν μοι φαίνετ' καὶ ἐλευθέροσ.

ἐλευθέριον καὶ πρέσβιον τῆ το παιδίου ἡλικία. ὅταν δὲ ἄφωδὸς  
 διαλεγόμενος παιδαρίον ἀκούσω, πικρὸν π μοι δοκῆ χρεῖμα  
 εἶναι. καὶ ἀνιᾶ μὲ τὰ ὦτα, καὶ μοι δοκῆ δὴ ἀπεπείεσθαι εἶ-  
 ναι. ὅταν δὲ ἀνδρὸς ἀκούσῃ τίς φεμιζόμενος, ἢ παύσονται  
 ὄρα, καταγέλασον φαίνετ) καὶ ἀνασθον καὶ πληθὸν ἀείριον.  
 ταυτὸν οὐρ ἔγωγε πῶς πάχων καὶ πρὸς τὰς φιλοφρονέτας.  
 περὶ νέω μὲν γὰρ μερακίω ὄρων φιλοφροῖαν, ἀγάμαι, καὶ πρέ-  
 πῆρ μοι δοκῆ, καὶ ἠγοῦμαι ἐλευθέριον πνα τούτων τὸν ἀνθρώ-  
 πων, καὶ δὲ μὴ φιλοφρονέτα ἀνελευθερον, καὶ οὐδέποτε οὐδένος  
 ἀξιοῦντα ἑαυτὸν, οὔτε καλοῦ οὔτε γυναικῶν πράγματ), ὅταν  
 δὲ δὴ πρεσβύτερον ἴδω ἐν φιλοφρονέτα, καὶ μὴ ἀπαλαττόμενος,  
 πληθῶν μὴ δοκῆ ἢ δὴ δειδῆ ὡς σὼκρατες οὐτ) ὁ ἀνὴρ. ὁ δὲ νῦν  
 δὴ ἔλεγον ὑπάρχει τούτῳ τῷ ἀνθρώπῳ καὶ πᾶν εὐφυνὸς ἢ,  
 ἀνάσθω γνέσθω φεύγοντα τὰ μέγα τῆς πόλεως. καὶ τὰς ἀγοράς, ἐν  
 αἷς ἔφη ὁ ποιητὴς τὰς ἀνάσθω ἀριπρεπέδες γίγνεσθαι. καταδιδυκό τε  
 δὲ, καὶ λοιπὸν βίον βιῶναι μετὰ μερακίων ἐν γωνία τριῶν ἢ  
 τετάρων, φειδύλλοντα. ἐλευθερον ἢ καὶ μέγα καὶ ἰκανὸν μὴ δέωστε  
 φθέγγεσθαι. ἐγὼ ἢ ὡς σὼκρατες πρὸς σὲ ἐπιφκῶς ἔχω, καὶ φιλικῶς.  
 κινδυνεύω οὐρ πεπονθένα νῦν ὅπερ ὁ (ὑθὸς πρὸς τὸν ἀμφίονα εὐ-  
 ριπίδου, οὐπερ ἐμνήσθην. καὶ γὰρ ἐμοὶ βραυτ' ἀτ) ἀπέρχεται πρὸς  
 σὲ λέγειν οἷά περ ἐκείν) πρὸς τὸν ἀδελφόν, ὅτι ἀμελὲς ὡς σὼ-  
 κρατες ὦρ δει σε ἐπιμελεῖσθαι. καὶ φύσιν φυχῆς ὡς γυναικίαν με-  
 ρακίωσθαι ἐνὶ διαπρέπει μορφώματι. καὶ οὐ τ' ἄρ δίκης βου-  
 λῶσι προδῆ ἄρ ὄρθως λόγον, οὐτ' εἰκὸς καὶ πιθανὸν ἄρ λά-  
 βοι. οὐθ' ὑπὲρ ἄλλων νεανικὸν βούλευμα βουλευάτω, καὶ β) ὡς φίλο  
 σὼκρατες, καὶ μοι μηδὲν ἀχθεδῆς, εὐνοία γὰρ ἐρῶ τῆ σῆ, οὐκ  
 ἀχρὸν δοκῆ β) εἶναι οὕτως ἔχειν, ὡς ἐγὼ σε οἶμαι ἔχειν. καὶ  
 τοὺς ἄλλους τοὺς πόρρω ἀεὶ φιλοφροῖας ἐλαύνοντας, νῦν γὰρ  
 εἰ π) σ) λαβόμενος, ἢ ἄλλω ὅτι οὐρ, εἰς τὸ δὴ σμωτή-  
 ριον

ειον ἀπάγοι, φάσκων ἀδικῆν, μηδ' ἐν ἀδικεῦντα, οἷδ' ὅτι οὐκ ἄρ' ἔχοις ὅτι χρήσιμο βουτῶ. ἀλλ' ἰλιγγιώης ἄρ καὶ πτωμῶο, οὐκ ἔχωρ ὅ, τι εἴποις καὶ εἰς τὸ δικασήειον ἀναβὰς κατηγορεῖ τυχῶν πάνυ φαύλου καὶ μοχθηρῶ, ἀποθά- νοις ἄρ εἰβούλειτό θεὶ θανάτου ἡμᾶδα. καί τοι πῶς θορῶν ποτό ἐσην ὦ σώκρατες. εἴης εὐφυῆ λαβῶθε τέχνη φώτα, ἔθηκε χείρονα, μήτε αὐτῶν αὐτῶδ' δυνάμειον βοηθεῖν. μηδ' ἐκώδσαι ἐκ τῶν μεγίστων κινδύνων, μήτε αὐτῶν, μήτε ἄλλον μηδένα, ὑπὸ ᾧ τῶν ἐχθρῶν περισυλαῖσαι πᾶσαν πλὴν οὐσίαν. ἀτεχνῶς ᾗ, ἔτυμον (ἦν ἐν τῇ πόλει, ἦν τοιῦ- θον. ἄν καὶ ἀρροικότερον ἐρῆσαι, ἔξειση, ἐπι κόρησ τῶ- πηοντα, μὴ δολοῦσαι δίκη. ἀλλ' ὦ ἀγαθὲ ἔμοι πείθει, παῦ- σαι δ' ἐλέγχων, πραγμάτων δ' εὐνοσίαν ἄσκει. κῆ ἄσκει ὀπόθεν δόξεις φρονεῖν, ἄλλοις τὰ καμτὰ ταῦ τ' ἀφείς, ἄτε ληρήματα χρῆ φᾶνοι εἶναι, ἄτε φλυαρίας. ἐξ ὧν κεινοσίτη ἐγκρατικῆσι δόμοις. (ἠλδῶν, οὐκ ἐλέγχοντας ἀνδρας τὰ μικρὰ ταῦτα, ἀλλ' οἷς ἐσι κ' βίβη, κ' δόξα, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθὰ.

Philosophia  
duplex.

Hæc Plato sub persona quidem, sicuti dixi, non proba, sed cum sensu tamen intelligentiæq; communis fide, & cum quadam indisimulabili ueritate differuit, non de illa scilicet philosophia, quæ uirtutum omnium disciplina est; quæq; in publicis simul & priuatis officijs excellit, ciuilitatesq; & Rempubicam, si nihil prohibeat, constanter & fortiter & perite administrat: sed de ista futili atque puerili meditatione argutiarum, nihil ad uitam neq; tuendam, neque ordinandam promouente, qua id genus homines consenescent male feriati, quos philosophos esse & uulgus putat, & is putabat ex cuius persona hæc dicta sunt.

Verba

Verba ex oratione M. Catonis de mulierum ueterum uictu & moribus : atque inibi quod fuerit ius marito, in adulterio uxorem deprehensam necare.

CAP. XXIII.

**Q**ui de uictu atq; cultu po. Ro. scripserunt, mulieres Romæ atq; in Latio atate abstemias egisse, hoc est, uino semper, quod temetū prisca lingua appellabatur, abstinuisse dicunt : institutumq; ut cognatis osculum ferret, reprehendēdi causa, ut odor indicium faceret, si bibissent. Bibere autem solitas ferunt loream, passum, murinam, & quæ id genus epotant, potu dulcia: Atq; hæc quidē in ijs, quibus dixi, libris peruulgata sunt. Sed M. Cato nō solum existimatis, sed multatis quoq; à iudice mulieres refert, non minus si uinum bibissent, quàm si probrum & adulterium admisissent. Verba M. Catonis adscripsi ex oratione, quæ inscribitur de dote, in qua id quoq; inscriptum est: In adulterio uxores deprehensas ius fuisse maritis necare: Vir, inquit, cum diuortium fecit, mulieri iudex pro censore est. Imperiū quod uidetur habet. Si quid peruerse tetrēq; factum est à muliere, multatur, si uinum bibit, si cum alieno uiro probri quid fecit, condēnatur. De iure autem occidendi ita scriptum est: In adulterio uxore tuam si deprehendisses, sine iudicio impune necares: illa te (si adulterares) digito nō aueret contingere, neq; ius est.

Die pristini, & die craftini, & die quarti, & die quinti, qui elegantius locuti sunt, dixisse, non ut ea uulgo dicuntur nunc.

CAP. XXIIII.

**D**ie quarto, & die quinto, quod Græci ἐς τετάρτην & ἐς πέμπτην dicunt, ab eruditis nūc quoq; dici audio: & qui

Abstemiæ mulieres.  
Roma.  
Temetum

Loreæ geny  
nis qm dexte  
fit ex macer  
vinae qd  
tu acinix est

Passum geny  
rio q ex buaya  
cogitox

Murina. vna  
apud græcos h  
dariss. aromatis  
condita

Adulterij lex  
iniqua.

Die quarto.  
Die quinto.

et qui aliter dicit, pro rudi atque indocta despicitur. Sed M. Tullij etate, ac supra eam, non (opinor) ita dixerunt.

Diequinte.  
Diequinti.  
Diuus Au-  
gustus.

Diequinte enim, et diequinti pro aduerbio copulate dictum est, et secunda in ea syllaba correpta. Diuus etiam Augustus memoriarum ueterum exequetissimus, lingue Latine non nescius, munditiarum patris sui in sermonibus sectator, in epistolis plurifariam significatione ista dierum non aliter usus est. Id autem erit perpetue ueterum consuetudinis demonstrande gratia, uerba solenia pretoris ponere, quibus more maiorum serias concipere solet, que appellatur copitalia. Ea uerba hec sunt: Dienoni populo Ro. Quiritibus copitalia erunt, quando concepta fuerint, nefas. Dienoni pretor dicit, non die nono: neque pretor solum, sed plerumque omnis uetustas sic locuta est. Venit ecce illius uersus Pöponiani in mentem, que est ex Attellana, que Metui adscribitur:

Dienoni.

Dies hic sextus, cum nihil egi, die

Quarte moriar fame.

Suppetit etiam Celianum illud ex libro historiarum secundo: Si uis mihi equitatum dare, et ipse cum cetero exercitu me sequi, diequinti Romae in Capitolium curabo tibi coena sit coacta. Et historiam autem et uerbum hoc, sumpsit Caelius ex origine M. Catonis, in quo ita scriptum est: Igitur dictatorem Carthaginensium magister equitum monuit: Mitte mecum Romam equitatum, diequinti in Capitolio tibi coena coacta erit. Extrema istius uocis syllabam, tum per e, tum per i, scriptam legi. Nam sane quam consuetum ueteribus fuerat, literis ijs plerumque uti indifferenter: sicuti pristini et pristine, procliui et procliue, atque alia item multa hoc genus

Diepristini. uarie dixerunt. Diepristini quoque eodem modo dicebatur quod

quod significabat die pristino, id est priore: quod uulgo pridie dicitur, cōuerso cōpositionis ordine, quasi pristino die. Atque item simili figura diecrastini dicebatur, id est Diecrastini. crastino die. Sacerdotes quoque populi Romani tūc cum dicunt in diem tertium, dieperendini dicunt. Sed ut plerique diepristini, ita Marcus Cato in oratione contra Furium, dieproximi dixit. Die quarto autem Cn. Matius, Dieperendini. homo impense doctus, in Mimiambis pro eo dixit quod nudiusquartus nos dicimus, in his uersibus:

Nuper diequarto ut recordor, & certe

Aquarium urceum unicum domi fregit.

Hoc igitur intererit, ut diequarto quidem de praterito dicamus, diequarti aut quarte de futuro.

Telorum & iaculorum gladiatorumq; uocabula: atq; inibi nauium quoq; genera, quæ scripta in ueterū libris reperiuntur.

CAP. XXV.

**T**elorum, iaculorum, gladiatorumq; uocabula, que in historijs ueteribus scripta sunt, item nauigiorum quoque genera & nomina, libitum forte nobis est sedētibus in rheda conquirere, neq; itidem aliarum ineptiarum uacantem stupentemq; animum occupare. Quæ tum igitur suppetierāt, hæc sunt: Hasta, pilū, phalarica, semiphalarica, soliferrea, gesa, lancea, spari, rumigestri, faces, tragule, franeæ, mesancule, cateæ, rhompheæ, scorpius, scibones, sicilices, ueruta, enses, siccæ, machææ, spatæ, lingue, pugiones, climacule. De lingula, quoniā est minus frequens, admonendū existimo, lingulam ueteres dixisse gladiolū oblongum, in speciē lingue factum, cuius meminit Næuius, in tragœdia Hefiona. Versum Næuij apposui:

Telorum noīa.

Lingula.

Sine

Sine mihi gerere morem uidear lingua, uerum lingua.

Rhomphaea. Item rhomphaea genus teli est Thracæ nationis, positūq;

Nauium noia. hoc uocabulum in Q. Ennij annalium XIII. Nauium

autem quas reminisci tunc potuimus, appellationes hæ sunt: Gauli, corbitæ, caudicæ, longæ, hippagines, cccuri;

\* Vel, ἱππικὴ κρικέλητες ἑσ. \* Vel, ἱππικὴ κρικέλητες ἑσ. celoces, uel ut græci dicunt, κέλητες, lembus, oxie, remun-

culi, actuariæ quas græci ἰσοόπυς uocant, uel\* ἱππικὴ δασ, profumæ, uel gesoretæ, uel orioles, cattæ, scaphæ, pona-

tones, nuftucæ, mediæ, phaseli, parones, myoparones, lynthres, capulicæ, mareplacidæ, cidarū, rataria, catafcoπιῦ Inscite ab Alinio Pollione reprehensum Sallu-

ftium, quòd transfretationem transgressum dixerit, & transgressos qui transfretassent.

CAP.

XXVI.

**A** Sinio Pollioni in quadã epistola, quam ad Plancum scripsit, & quibusdam alijs C. Sallustius inique dignus nota uisus est, quod in primo historiarum maris trã-

Transgressus. situm transmissumq; nauibus factum, transgressum appellauit: eosq; qui fretum transmiserant, quos transfretasse

dici solitum est, trãsgressos dixit. Verba ipsa Sallustij posui: Ita q; Sertorius leui præsidio relicto in Mauritania, na-

ctus obscuram noctem, estu secundo, fortim aut celeritate uitare prelium in trãsgressu conatus est. Ac deinde infra

ita scripsit: Transgressos omnis recipit mons receptus à Lusitanis. Hoc igitur & minus proprie & à nullo gra-

Transgred: ui autore dictū aunt. Nam transgressus, inquit & ingres-

sus, à transgrediendo dicuntur, idq; ipsum ab ingressu & à pedum gradu appellatum est. Iccirco uerbum transgrea-

di, conuenire non putauit, neq; uolantibus, neq; serpentibus,



bus, neq; nauigantibus, sed ijs solis qui gradiuntur, & pedibus iter emetiuntur. Propterea negant apud scriptorem idoneum, aut nauium transgressum reperiri posse, aut pro trās fretatione transgressum. Sed quero ego, cur non sicuti cursus nauium recte dici solent, ita transgressus etiā nauibus factus dici possit: præsertim cum breuitas tam angusti freti, quod terram Africam Hispaniamq; interfuit, elegantissimæ transgressionis uocabulo, quasi paucorum graduum spatium definita sit. Qui autoritatem autem requirunt, & negant dictum ingredi transgredi uel in nauigantibus, uolo uti respondeant, quātum existiment interesse, ingredi atq; ambulare. Atqui M. Cato in lib. de re rustica: Fundus, inquit, eo in loco habendus est, ut & oppidum prope amplum sit, & mare, aut amnis, qua naues ambulant. Appetitas porrò huiuscemodi translationes, habitasq; esse pro honestamentis orationis, Lucretius quoque testimonium in hac eadem uoce dicit. In quarto enim libro, clamorem per arterias & per fauces gradientem dicit, quod est nimio confidentius, quam illud de nauibus Sallustianum. Versus Lucretij hi sunt:

Corpoream quoq; enim uocem constare fatendum est

Et sonitum, quoniam possint impellere sensus.

Præterradit enim uox fauces sæpe, sicutq;

Asperiora foras gradiens arteria clamor.

Præterea Sallustius in eodem libro, non eos solum, qui nauibus ueherentur, sed & scaphas quoq; nantes, progressus dicit. Verba ipsa de scaphis posui: Earum aliæ paululum progressæ nimio simul & incerto onere, cum pauor corpora agitauerat, deprimebantur.

Historia de populo Romano, deq; po. Punico  
quòd pari propemodum uigore fuerint æmuli.

CAP.

XXVII.

Po. Ro. & Pœ-  
ni paritas.

**I**N libris ueteribus memoria extat, quod par fuit quon-  
dam uigor, & acritudo, amplitudoq; Populi Romani  
atq; Pœni: neq; immerito existimatum. Nam cū alijs qui-  
dem populis de uniuscuiusq; repub. cum Pœnis autem de  
omnium terrarum imperio decertatum est. Eius rei specie-  
men est in illo utriusque populi uerbo factum, cum Q.  
Fabijs imperator Romanus dedit ad Carthaginenses epi-  
stolam, ibi scriptum fuit, Po. Rom. misisse ad eos hastam  
& caduceum, signa duo, belli aut pacis, exq; ijs utrū uel-  
lent, eligerent: quod elegissent, id unum ut esse missum exi-  
stimarent. Carthaginenses responderunt, neutrum sese  
eligere: sed posse quæ attulissent, utrum mallent relinque-  
re: quod reliquissent, id sibi pro electo futurum. M. Varro  
autem non hastam ipsam, neque ipsum caduceum missa di-  
cīt, sed duas tesserulas, in quarum altera caduceum, in al-  
tera simulacra hastæ fuerunt incisa.

De ætatum finibus, pueritiæ, iuuentæ, senectæ;  
ex Tiberonis historia sumptum.

CAP.

XXVIII.

Pueri.  
Iuniores.  
Seniores.

**T**Uvero in historiarum primo, scripsit Seruiū Tul-  
lium regem Po. Romani, cū illas quinq; classes iu-  
niorum census faciendi gratia insitueret, pueros esse exi-  
stimasse, qui minores essent annis septemdecim: Atq; inde  
ab anno xvii. quos idoneos iam esse reip. arbitraretur,  
milites scripsisse: eosq; ad annum quadragesimum sextum  
iuniores, supraq; eum annum seniores appellasse. Eam rē  
pro

propterea notauit, ut discrimina, quae fuerunt indicio moribusq; maiorum pueritiae, iuuentae, senectae, ex ista cessione Seruij Tullij prudentissimi regis noscerentur.

Quod particula atque, non complexiua tantum sit, sed uim habeat plusculam uariamq;.

## CAP. XXIX.

**A**Tque particula, à grāmaticis quidem cōiunctio esse Atque. dicitur cōnexiua, & plerūq; sanè coniungit uerba & cōnectit, Sed interdū alias quasdā potestates habet nō satis notas, nisi in ueterum literarū tractatione atq; cura exercitis. Nam & pro aduerbio ualet, cum dicimus, aliter ego feci, atq; tu: significat enim aliter quam tu. Et gemina si fiat, auget intēditq; rē de qua agitur, ut animaduertimus in Q. Ennij annalibus, nisi memoria in hoc uersu labor:

Atq; atq; accedit muros Romana iuuentus.

Cui significationi cōtrarium est, quod itidem à ueteribus dictum est, deq;. Et præterea pro alio quoq; aduerbio dicitur, id est statim. Quod in his Verg. uersibus existimatur obscure, & insequenter particula ista posita esse:

-Sic omnia fatis

In peius ruere, ac retro sublapsa referri.

Non aliter quam qui aduerso uix flumine lembum

Remigijs subigit, si brachia forte reuq;isit,

Atque illum in præceps prono rapit alueus anni.

# A. GELLII NOCTIVM

## ATTICARVM COM- MENTARI I.

### LIB. XI.

De origine uocabuli terræ Italiæ, deq; ea multa quæ suprema appellatur, deq; eius nominis ratione, ac lege Aterina. Et quibus uerbis antiquitus multa minima dici solita sit. CAP. I.



**I**MAEVS in historijs, quas oratione Græca de rebus Po. Ro. cōposuit, & M. Var. in antiquitatibus rerū humanarum, terrā Italiā de Græco uocabulo appellatam scripserunt: quoniā boues Græca uocabulo *ιτασι* uocitati sunt: quorū in Italia magna copia fuerit, buccetaq; in ea terra gigni pasciq; solita sint cōpluria. Cōiectare autē ob eandē causam possumus, quod Italia tūc esset armentosissima: multamq; quæ appellatur *suprema*, institutam in singulos dies, duarū ouium, triginta bouum pro copia scilicet bouum, proq; ouium penuria. Sed cum eiusmodi multa pecoris armentiq; à magistratibus dicta erat, adigebantur boues ouesq;, aliās pretij parui, aliās maioris: eaq; res faciebat inæquale multæ punitionem. Idcirco postea lege Aterina cōstituti sunt in oues singulas *æris deni*, in boues *æris centum*. Minima autem multa est *ouis unius*. *Suprema* multa est eius numeri cuius diximus: ultra quem multam dicere in dies singulos, ius non est: & propterea *suprema* appellatur, id est *summa*.

ma & maxima. Quando igitur nunc quoq; à magistratibus Po. Ro. more maiorum multa dicitur uel minima uel suprema, obseruari solet, ut oues genere uirili appellètur. Atque ita M. Varro uerba hæc legitima, quibus minima multa diceretur, concepit: M. Terètio, quado citatus neque respondit, neq; excusatus est, ego ei unum ouem *mul-* Ouis unus,  
*tam* dico: ac nisi eo genere diceretur, negauerunt iustam uideri *multam*. Vocabulum autem ipsum *multa*, idem M. Varro in undeuicesimo rerum humanarum, non latinū, sed Sabinum esse dicit. Idq; ad suam memoriã mansisse ait in lingua Samnitū, qui sunt à Sabinis orti. Sed turba grāmatorum nouitia, *cam* <sup>κατ' ἀντιφρασιν</sup>, ut quædam alia, ita hoc quoq; dici tradiderūt. Cum autē usus, & mos sermonis is sit, ut et ita nūc loquamur ut pleriq; ueterū locuti sunt, *multā* dixit, & *multa* dicta est, nō esse ab re putauim notare, qd' M. Cato aliter dixit. Nam in quarto Originū uerba hæc sunt: Imperator noster, si quis extra ordinē depugnatum iuit, ei *multam* facit. Potest autē uidere consulti elegantia uitaſse uerbum, cum in castris & in exercitu *multa* fieret, non in comitio nec ad populū diceretur.

Quòd elegantia apud antiquiores, nō de amœniore ingenio, sed de nitidiorè cultu atque uictu dicebatur, eaq; in initio ponebatur. CAP. II.

**E**Legans homo non dicebatur cum laude: sed id ferè uerbum ad etatem M. Catonis, uitij non laudis fuit. Est nanq; hoc animaduertere, cū in quibusdam alijs, tum in libro Catonis, qui inscriptus est *carmè de moribus*. Ex quo libro uerba hæc sunt: Auaritiam omnia uitia habere

putabāt: sumptuosus, cupidus, elegās, uitiosus, irritus quī habebatur, is laudabatur. Ex quibus uerbis apparet elegantem dictum antiquitus, non ab ingenij elegantia, sed qui nimis lato amœnoq; cultu uictuq; esset. Postea elegās reprehendi quidem desijt, sed laude nulla dignabatur, nisi cuius elegātia erat moderatissima. Sic M. Tullius L. Crasso & Q. Scaeuolæ non meram elegantiam, sed multam parsimoniā mistam laudi dedit, Crassus (inquit) erat parcissimus elegantium, Scaeuola parcorum elegantissimus. Præterea ex eodem libro Catonis, hæc etiam sparsim & inter cetera commemoramus: Vestiri (inquit) in foro honeste mos erat, domi quod satis erat, equos carius quam coquos emebant. Poëtice artis honos non erat. Si quis in ea re studebat, aut sese ad conuiuia applicabat, grassator uocabatur. Illa quoque ex eodem libro præclara ueritatis sententia est: Nam uita (inquit) humana propè uti ferrum est. Ferrum si exerceas, conteritur: si non exerceas, tamē rubigo interficit. Item homines exercendo uidemus conteri. Si nihil exerceas, inertia atq; torpedo plus detrimenti facit, quàm exercitatio.

Qualis quantaq; sit pro particulæ uarietas, deq; exempli eius uarietatis. CAP. III.

**Q**uando ab arbitris negotijsq; otium est, & motandi corporis gratia aut spatiamur, aut uectamur, querere nonnunquam apud memetipsum soleo res eiusmodi, paruas quidem minutasq;, & hominibus non bene eruditis aspernabiles, sed ad uetera scripta penitus noscenda, & ad scientiam linguæ Latinæ cum primis necessarias: uelut est, quod forte nuper in Prænestino recessu uesperetina

M. Cato de uita humana simili ferro.

ina ambulatione solus ambulans cōsiderabā, qualis quantaq; esset particularum quarundam in oratione latina uarietas, quod genus est præpositio pro. Aliter enim dici uidebam, pontifices pro collegio decreuisse, aliter quempiam testem introductum pro testimonio dixisse, aliter M. Catonem in Originum 1111. prælium factum, depugnatumq; pro castris, scripsisse. Et item in v. Vrbes, infulasq; omneis pro agro Illyrico esse. Aliter etiā dici pro æde Castoris, aliter pro rostris, aliter pro tribunali, aliter pro concione, atque aliter Tribunū Plebis pro potestate intercessisse. Sed has omnes dictiones, qui aut omnino similes, & pares, aut usquequaq; diuersas existimaret, errare arbitrabar. Nam uarietatē istam eiusdem quidem fontis & capitis, non eiusdem tamen esse finis putabam. Quod profecto facile intelliget, si quis adhibeat ad meditationem suam intentionē, & habeat ueteris orationis usum, atq; notitiam celebriorem.

Quem in modum Q. Ennius uersus Euripidis æmulatus sit.

## CAP. IIII.

**E**uripidis uersus sunt in Hecuba, uerbis, snā, breuitate insignes illustresq;. Hecuba est ad Ulyssē dicens:

πείσει λόγῳ γὰρ ἔκτ' ἀλοφούντων ἰών.  
κακῶν δ' οὐκ οὐκ, αὐτὸς οὐ ταυρὸν δίνει.

Hos uersus Q. Ennius, cū eā tragœdiā uerteret, nō sanē incōmode æmulatus est. Versus totidem Enniani hi sunt:

Hæc tu, & si peruerse dices, facile Achiuos flexeris.

Nam cū opulenti loquuntur pariter atq; ignobiles,

Eadem dicta, eademq; oratio æqua, non æque ualet.

5 5 Bene

Bene (sicut dixi) Ennius. Sed tamen ignobiles ἀρτί ἀδύνατοι  
 ἐοικότες, & opulenti, ἀρτί δολοῦντων satisfacere senten-  
 tiæ non uidentur. Nam neque omnes ignobiles ἀδύνατοι,  
 neque omnes opulenti ἐνδολοῦτοι.

De Pyrrhonibus philosophis quædā, de cæp Academicis strictim notata, de cæp inter eos differentia.

## C A P. V.

Pyrrhonij phi-  
 losophi.

**Q**uos Pyrrhonios philosophos uocamus, ij græco  
 cognomento σκεπτικῶσι appellantur. Id ferme signi-  
 ficat quasi quæsitores, & consideratores. Nihil enim de-  
 cernunt, nihil constituunt: sed in quærendo semper consi-  
 deradoq; sunt, quidnam sit omnium rerum, de quo decerni  
 constituiq; possit. Ac ne uidere quoq; planè quicquam,  
 neq; audire sese putāt, sed ita pati afficiq; quasi uideāt uel  
 audiant: eaq; ipsa quæ affectiones istas in sese efficiant,  
 qualia & cuiusmodi sint, cõtantur atq; insistūt. Omniumq;  
 rerū fidē ueritatēq; mustis cõfusisq; signis ueri atq; falsi,  
 ita incõprehensibile uideri aiunt, ut qsq; homo est nõ præ-  
 ceptis, neq; iudicij sui prodigus, his uti uerbis debeat, quibus  
 autorē philosophiæ istius Pyrrhonem usum esse tradunt,  
 οὐ μᾶλλον οὐτως ἢ ἄλλοι ἢ ἀκρίτως ἢ οὐ δυνάτως. Indicia  
 enim rei cuiusq; & synceras proprietates negant posse  
 nosci & percipi: idq; ipsum docere atq; ostendere multis  
 modis conantur. Super qua re Phauorinus quoq; subtilissi-  
 me argutissimeq; decem libros cõposuit, quos πύρρωνος  
 πρῶτος inscribit. Vetus autem quæstio, & à multis scri-  
 ptoribus Græcis tractata, an quid & quantum inter Pyr-  
 rhonios et Academicos philosophos intersit. Vtriq; enim  
 σκεπτικῶσι, ἰσχυρικῶσι ἀπορητικῶσι dicuntur, quoniam utrique  
 nihil



nihil affirmant, nihilq; cōprehendi putant. Sed ex omni-  
 bus rebus perinde uisa fieri dicunt, quas *Παρανοίας* appel-  
 lant, non ut rerum ipsarum natura est, sed affectio animi  
 corporis ue est eorum, ad quos ea uisa perueniunt. Itaque  
 omnes omnino res, quæ sensus hominū mouēt, τὰ δὲ πρὸς τὴν  
 esse dicunt. Id uerbum significat, nihil esse quicquā quod  
 ex sese constet, nec quod habeat uim propriam & natu-  
 ram, sed omnia prorsum ad aliquid referri: taliaq; uideri  
 esse, qualis sit eorum species dum uidetur: qualiaq; apud *Pyrrhoniōs* q  
 sensus nostros quò peruenerūt, creantur, non apud sese, *etiam sapientes*  
 unde profecta sunt. Cum hæc autem consimiliter iam *Pyrrhoniōs* *etiam sapientes*  
*Pyrrhoniōs* dicāt quàm *Academici*, differre tamē inter sese & *Pyrrhoniōs* *etiam sapientes*  
 propter alia quædam, & uel maxime propterea existima-  
 ti sunt, quòd *Academici* quidem ipsum illud nihil posse  
 comprehendere, quasi comprehendunt, & nihil posse de-  
 cerni, quasi decernūt: *Pyrrhoniōs* ne id quidem ullo pacto  
 uideri uerum dicunt, quòd nihil esse uerum uidetur.

Quòd mulieres Romæ per Herculem nō iura-  
 uerint, neq; uiri per Castorem. CAP. VI.

**I**N ueteribus scriptis, neq; mulieres Romæ per Her-  
 culem deierant, neq; uiri per Castorē. Sed cur illæ nō  
 iurauerunt Herculem, obscurum nō est. Nam Herculano  
 sacrificio abstinet. Cur autē uiri Castorem iurantes nō ap-  
 pellarunt, non facile dictu est. Nusquam igitur scriptum  
 inuenire est apud idoneos quidē scriptores, aut mehercu-  
 le fœminā dicere, aut mecastor uirū. Aedepol autē, quod *Aedepol*  
 iusiurandum per Pollucē est, & uiro & fœminæ cōmu-  
 ne est. Sed *M. Varro* asseuerat antiquissimos uiros neq;  
 per Castorem, neq; per Pollucem deicere solitos, sed id *Pollucē*  
 iusiur

*Discrimen in  
 academicis &  
 Pyrrhoniōs  
 affirmantes*

*in his ciuitatibus* iusiurandum fuisse tantum foeminarum ex initijs Eleusinis  
*attica ab Eleusis* acceptum. Paulatim tamen inscitia antiquitatis uiros di-  
*ce que cetero do*  
*et omnes agricul* cere ad eum coepisse, factumque esse ita dicendi morem: Sed  
*ubi fuit mysi* mecastor à uiro dici, in nullo uetere scripto inueniri.  
*cereus*

Verbis antiquissimis relictisq; & delitis mini-  
 me utendum.

## CAP. VII.

Verba noua  
 fugienda.

**V**erbis uti aut nimis obsoletis exculcatisq; , aut inso-  
 lentibus nouitatisq; duræ & illepidæ, par esse deli-  
 ctum uidetur. Sed molestius equidem culpatusq; esse ar-  
 bitror, uerba noua, incognita, inaudita dicere, quàm inuul-  
 gata & sordentia. Noua autem uideri dico, etiam ea quæ  
 sunt inusitata & desita, tametsi sint uetusta. Est adeo id ui-  
 tium plerunq; seræ eruditionis, quam Græci ὀλιγαδία  
 appellant: ut quod nunquam didiceris, diu ignoraueris:  
 cum id scire aliquando coeperis, magnificas, quo in loco  
 cunque & quacunq; in re dicere: Veluti Romæ nobis  
 presentibus, uetus celebratusq; homo in causis, sed res-  
 pentina & quasi tumultuaria doctrina præditus, cū apud  
 præfectū urbis uerba faceret: & dicere uellet, inopi quen-  
 dam miseroq; uictu uiuere, & fursureum panem esitare,  
 uinumq; eructum & foetidum potare: Hic, inquit, eques  
 Romanus apludam edit, & floces bibit. Aspexerunt om-  
 nes qui aderant, alius alium, primo tristiores turbato &  
 requirente uultu, quidnam illud utriusq; uerbi foret. Post  
 deinde, quasi nescio quid thusce aut gallice dixisset, uni-  
 uersi riserunt. Legerat autem ille, apludam ueteres rusti-  
 cos frumenti fursiorem dixisse. Idq; à Plauto in comœdia  
 (si ea Plauti est) que Astraba inscripta est, positum esse.  
 Floces uini. Itē floces audierat prisca uoce significare uini fecem è uia  
 naceis

Apluda.

Astraba.

Floces uini.

naccis expressam, sicuti fraces ex oleis. Idq; apud Cæcili- Fraces olei.  
 lium ἐν πωλυμένοις legerat, eaq; sibi duo uerba ad ora-  
 tionum ornamenta seruauerat. Alter quoq; à lectionibus  
 id genus paucis ἀπὸ φράσεων, cum aduersarius causam dis-  
 ferri postularet: Rogo prætor, inquit, subueni, succurre:  
 quonam usq; nos bouinator hic demoratur? atq; id uoce Bouinator.  
 magna ter quater uel inelamauit bouinator. Commurmu-  
 ratio fieri cœpta est à plerisq; qui aderant, quasi mon-  
 strum uerbi admirâtibus. At ille iactans & gestiens: Non  
 enim Lucilium, inquit, legistis, qui tergiuersatorem bo- Bouinatori  
 uinatorē dicit. Est autē in Lucilij undecimo uersus hic:

Hic strigosus, bouinatorq; ore improbus duro.

Quid senserit dixeritq; M. Cato de Albino, qui  
 homo Romanus Græca oratione res Romanas,  
 uenia sibi ante eius linguæ imperitiæ petita, com-  
 posuit.

## CAP. VIII.

**I**uste uenusteq; admodum reprehendisse dicitur A. Al- A. Albinus.  
 binum M. Cato. Albinus, qui cum L. Lucullo consul M. Cato.  
 fuit, res Romanas oratione Græca scriptitauit. In eius  
 historiæ principio scriptū est ad hanc sententiam: Nemi-  
 nem succensere sibi conuenire, si quid in his libris parum  
 compositæ aut minus eleganter scriptum foret. Nam sum  
 (inquit) homo Romanus natus in Latio, Græca oratio  
 à nobis alienissima est. Ideoq; ueniam gratiamq; male  
 existimationis, si quid esset erratum, postulauit. Eam cū  
 legisset M. Cato: Ne tu, inquit, Aule nimium nugator es,  
 cum maluisti culpam deprecari, quàm culpa uacare. Nam Deprecari.  
 petere ueniam solemus, aut cum imprudentes errauimus,  
 aut cum compulsi peccauimus. Tibi, inquit, oro te, quis  
 perpulit

perpulit ut id committeres, quod priusquam faceres, pateres ut ignosceretur? Scriptum est hoc in libro Cornelij Nepotis de illustribus uiris.

Historia de legatis Mileti & Demosthene rhetore, in libris Critolai reperta. CAP. IX.

Critolai scripsit, legatos Mileto publicae rei causa uenisse Athenas, fortasse an dixerit auxilij petendi gratia. Tum qui pro sese uerba facerent, quos uisum erat aduocasse, aduocatos (uti erat mandatum) uerba pro Milesijs ad populum fecisse, Demosthenē Milesiorū postulatis acriter respōdisse, neq; Milesios auxilio dignos, neq; ex republica id esse cōtendisse. Rem in posterū diem prolatam, legatos ad Demosthenē uenisse, magnoq; opere orasse uti contra ne diceret: Eum pecuniam petiuisse, & quantam petiuerat abstulisse. Postridie cum res agi denuo coepta esset, Demosthenem lana multa collum ceruicesq; circumuolutū, ad populum prodisse, & dixisse se σπάρταν pati, eō contra Milesios loqui non quire. Tum ē populo unum exclamasse: Non σπάρταν quod Demosthenes pateretur, sed ἀσπάρταν esse. Ipse etiā Demosthenes, ut idem Critolai refert, non id postea conceleuit, quin gloriae quoq; hoc sibi assignauit. Nam cum interrogasset Aristodemum actorem fabularum, quantum mercedis, uti ageret, accepisset, & Aristodemus talentum respondisset: At ego plus, inquit, accepi ut tacerem.

Quod C. Gracchus in oratione sua, historiam supra scriptam Demadi rhetori, non Demostheni attribuit, uerbaq; ipsius C. Gracchi relata.

CAP. X.

Quod

**Q**uod in capite superiore à Critolao scriptum esse diximus super Demosthene, id C. Gracchus in oratione qua legem Aufciam dissuasit, in Demadem contulit uerbis hisce: Nam uos Quirites, si uelitis sapientia atque uirtute uti, & si queritis, neminem nostrum inuenietis sine pretio huc prodire, omnes nos qui uerba facimus, aliquid petimus. Neq; ullius rei causa quisquam ad uos prodit, nisi ut aliquid auferat. Ego ipse, qui apud uos uerba facio, uti uectigalia uestra augeatis, quo facilius uestra comoda & temp. administrare possitis, non gratis prodeō. Verum peto à uobis, non pecuniam, sed bonā existimationem atq; honorem. Qui prodeunt dissuasuri ne hanc legem accipiatis, petunt non honorem à uobis, uerum à Nicomede pecuniam. Qui suadent ut accipiatis, ij quoq; petunt non à uobis bonā existimationē, uerū à Mithridate rei familiaris suae pretiū & premiū. Qui autem ex eodem loco atq; ordine tacent, ij uel acerrimi sunt. Nam ab omnibus pretiū accipiūt, & omnes fallunt. Vos cum putatis eos ab his rebus remotos esse, impartitis bonam existimationē. Legationes autem à regibus, cū putant eos sua causa reticere, sumptus atq; pecunias maximas præbent, uti in terra Græcia. Quo in tempore tragædus gloriæ sibi ducebat, talentū magnū ob unā fabulam datū esse, homo eloquentissimus ciuitatis suae Demades, ei respondisse dicitur: Mirū tibi uidetur, si tu loquēdo talentum quasiasti? Ego ut tacerem, decem talenta à rege accepi. Itidem nunc isti pretia maxima ob tacendum accipiunt.

Verba P. Nigidij, quibus differre dicit, mentiri & mendacium dicere.

C A P. XI.

Verba

Mentiri.  
Mendacium  
dicere.

**V**erba sunt hæc ipsa P. Nigidij, hominis in studijs bonarum artium præcellentis: quæ M. Cicero ingenij doctrinarumq; nomine, summè reueritus est: Inter mendacium dicere & mentiri distat. Qui mentiur ipse non fallitur, sed alterum fallere conatur. Qui mendacium dicit, ipse fallitur. Item hoc addidit: Qui mentitur, inquit, fallit, quantum in se est: At qui mendacium dicit, ipse non fallit, quantum in se est. Item hoc quoq; super eadem re dicit: Vir bonus, inquit, præstare debet ne mentiatur: prudens, ne mendacium dicat. Alterum incidit in hominem, alterum non. Varie mehercle, & lepide Nigidius tot sententias in eandem rem, quasi aliud atq; aliud diceret, disparauit.

Quod Chryssippus philosophus, omne uerbū ambiguum dubiumq; esse dicit. Diodorus contra, nullum uerbum ambiguum esse putat.

. C A P . X I I .

Chryssippus.  
Diodorus Cro-  
mus.

**C**hryssippus ait, omne uerbū ambiguum natura esse, quoniam ex eodem duo uel plura accipi possunt. Diodorus autem, cui Crono cognomentum fuit: Nullum, inquit, uerbum est ambiguum, nec quisquam ambiguum dicit, aut sentit. Nec aliud dici uideri debet, quàm quod se dicere sentit is qui dicit. At cum ego, inquit, aliud sensi, tu aliud accepisti, obscure magis dictum, quàm ambigue uideri potest. Ambigui enim uerbi natura illa esse debuit, ut qui diceret, duo uel plura diceret. Nemo autē duo uel plura dicit, qui se sentit unum dicere.

Quid T. Calpurnius de uerbis, deq; sententia quadā C. Gracchi existimauerit. Quodq; esse eam  
sine

sine ullo sensus emolumento docuerit.

## CAP. XIII.

**A** Pud T. Castritium disciplinæ rhetoricæ doctorem, T. Castritius, agravi atque firmo iudicio uirum, legebatur oratio C. Gracchi in P. Popilium. In eius orationis principio, collocata uerba sunt accuratius modulatusq; , quàm ueterum oratorum consuetudo fert. Ea uerba, sicuti dixi, composita sunt hæc: *Quæ uos cupide per hosce annos appetistis atq; uolulistis, ea si temere repudiarit, abesse non potest, quin aut olim cupide appetisse, aut nunc temere repudiasse dicamini. Cursus igitur hic, & sonus rotundæ uolubilisq; sententiæ, eximie nos, & unice delectabat, tanto id magis, quòd iam tunc C. Graccho uiro illustri & seuro, eiusmodi compositione fuisse cordi uidebamus. Sed enim cum eadem ipsa uerba sæpius petentibus nobis lectitarentur, admoniti à Castritio sumus, ut considerarem, quæ uis, quod ue emolumentum eius sententiæ foret. Neq; pateremur, ut aures nostræ cadentis apte orationis modis eblanditæ, animum quoq; nobis uoluptate inani perfunderent. Cumq; nos admonitione ista attentiores fecisset, inspiciat, inquit, penitus, quid efficiant uerba hæc: dicatq; mihi quæso aliquis uestrum, an sit ulla huiusce sententiæ aut grauitas aut gratia? Quæ uos cupide per hosce annos appetistis atque uolulistis, ea temere si repudiarit, abesse non potest, quin aut olim cupide appetisse, aut nunc temere repudiasse dicamini. Cui enim omnium hominum in mentem non uenit, id profecto usu uenire, ut quod cupide appetieris, cupide appetisse: & quod temere repudiaueris, temere repudiasse dicaris?*

C. Gracchi uerba

dicaris? At si, opinor inquit, ita scriptum esset: quæ uos per hosce annos appetistis, atq; uolulistis, ea nunc si repudiarit, abesse non potest, quin aut olim cupide appetisse, aut nunc temere repudiasse dicamini: Si, inquit, ita diceretur, grauior scilicet, solidiorq; fieret sententia, & acciperet aliquid iustæ in audiendo expectationis. Nunc autem uerba hæc, cupide & temere, in quibus uerbis omnem monumentum rei est, non in concludenda sententia tantum dicuntur, sed supra quoque nondum desiderata ponuntur. Et quæ nasci oririq; ex ipsa rei conceptione debebant, ante omnino, quam res postulat, dicuntur. Nam qui ita dicit, si hoc feceris, cupide fecisse diceris, rem dicit sensus alicuius ratione collectam & confectam. Qui uero ita dicit, si cupide feceris, cupide fecisse diceris, non longè secus dicit, atque si diceret, si cupide feceris, cupide feceris. Hæc ego, inquit, admonui, non ut C. Graccho uitio dærem (dij enim mentem meliorem mihi. Nam si quicquam in tam fortis facundiæ uiro, uitij uel erroris esse dici potest, id omne & autoritas eius exhaustit, & uetustas consumpsit) sed uti caueretis, ne uos facile præstringeret modulatus aliquis currentis facundiæ sonitus, atque ut uim ipsam rerum uirtutemq; uerborum prius pensitaretis, & siquidem grauis, atque integra, & sincera sententia diceretur, tum si ita uideretur, gressibus quoque ipsis orationis, & gestibus plauderetis: Si uero frigidi & leues, & futiles sensus, in uerba apte numeroseq; posita includerentur, non esse id secus crederetis, quam cum homines insigni deformitate, ad facienda ridicula imitantur histriones, & gestiunt.

Sobria



Sobria & pulcherrima Romuli regis responsio  
circa uini usum.

CAP. XIII.

**S**implicissima suauitate & rei & orationis L. Piso frugi usus est in primo annali, cum de Romuli regis uita atq; uictu scriberet. Ea uerba, quæ scripsit hæc sunt: Eun- dem Romulum dicunt ad cœnam uocatum, ibi non multũ bibisse, quia postridie negotium haberet. Ei dicunt: Romule, si isthuc omnes homines faciant, uinum uilius sit. Is respondit, imò uero carum, si quantum quisq; uolet, bibat: nam ego bibi quantum uolui.

Romuli sobrietatis &amp; lepidum responsum.

De ludibundo & errabundo, atque id genus uerborum productionibus, & quod Laberius sic amorabundam dixit, ut dicitur ludibunda, & errabunda. Atque inibi quòd Sisenna per huiusce modi uerbum noua figura usus est.

CAP. XV.

**L**aberius in lacu Auerno, mulierẽ amantem uerbo in- Lusitatus ficto, amorabundã dixit. Id uerbum Cefellius Vindex in cõmentario lectionũ antiquarum ex figura scriptum dixit, qua ludibunda, ridibunda, & errabunda dicitur, ludens, & ridens, & errans. Terentius autem Scaurus, diui Adriani temporibus grammaticus uel nobilissimus, inter alia, quæ de Cefellij erroribus composuit, in hoc quoque uerbo errasse eum scripsit, quod idem esse putauerit, ludens, & ludibunda, errans, & errabunda, ridens & ridibunda. Nam ludibunda, inquit, & ridibunda, & errabunda ea dicitur, quæ ludentem, uel ridentem, uel errantẽ agit aut simulat. Sed qua ratione Scaurus adductus sit, ut Cefellium in eo reprehenderet, non hercle

Amorabundus.

Bundus finita.

Terentius Scaurus.

t 2 reper

reperiebamus. Non est enim dubiū, quin hæc genere ipso duntaxat idem significant, quod ea demonstrant, à quibus producuntur. Quid esset autem ludentē agere, uel imitari, non intelligere uideri maluimus, quàm in simulare eum tanquam ipsum minus intelligētem. Quin magis Scaurum oportuit cōmentaria Cefellij criminantē, hoc ab eo præteritum requirere, quod non dixerit, an quid, & quantulū differret à ludibundo ludens, & ridibundo ridens, & errabundo errans, cæteraq; horum similia : an à principalibus uerbis paululū aliquid distarent, & quā omnino uim haberet particula hæc extrema eiusmodi uocabulis addita. Hoc enim fuit potius requirendū in istiusmodi figuræ tractatu, sicuti requiri solet in uinolēto, & lutulento, & turbulento, uacua ne & inanis sit isthæc productio, cuiusmodi sunt, quæ πρῶτος ὄρος Græci dicunt : An extrema illa particula habeat aliquid suæ propriæ significationis. Cum reprehensionem autem illam Scauri notarem, in memoriam nobis redijt, quod Sisenna in quarto historiariū, eiusdem figuræ uerbo ita usus est : Populabundus, inquit, agros, ad oppidū peruenit. Quod scilicet significat, cum agros popularetur, non (ut Scaurus in consimilibus uerbis ait) cum populantem ageret, uel cum imitaretur. Sed inquirentibus nobis quenam ratio & origo esset huiusmodi figuræ, populabundus & errabundus, & lætabundus, & ludibundus, multorumq; aliorum id genus uerborum, ἐπιβόλος hercle, Apollinaris noster sibi uideri ait, particulam istam postremā, in qua uerba talia exeunt, uim & copiam quasi abundantiam rei cuius id uerbum

**Lætabundus.** esset, demonstrare : Vt lætabundus is dicatur, qui abunde  
*letus*

letus sit, & errabundus, qui longo atq; abundanti errore Errabundus.  
sit. Ceteraq; omnia ex ea figura ita dici ostendit, ut pro-  
ductio hæc & extremitas, largam & fluentem uim, &  
copiam declaret.

Quòd Græcorum quorundam uerborum  
difficilima est in linguam latinam mutatio, uelut  
quod Græce dicitur πολυπραγμοσύνη.

CAP.

XVI.

**A** Dicimus sepe animum ad uocabula rerū non pau-  
cissima, quæ neq; singulis uerbis, ut à Græcis, neque Græca quædã  
si maxime pluribus eas res uerbis dicamus, tam dilucide uerbi uix posse.  
tanq; apte demōstrari latina oratione possunt, quã Græ-  
ci ea dicunt prius uocibus. Nuper etiam cum allatus esset  
ad nos Plutarchi liber, & eius libri indicem legissemus,  
qui erat περί πολυπραγμοσύνης, percontanti cuiusnam, qui  
& literarum & uocum Græcarum expertus fuit, cuiusnam  
liber, & qua de re scriptus esset, nomen quidem scripto-  
ris statim diximus, rem, de qua scriptum fuit, dicturi hæsi-  
mus. Ac tum quidem primo, quia non satis commode opi-  
nabar interpretaturū esse, si dicerem librum scriptum esse  
de negotiositate, aliud institui apud me exquirere: quod,  
ut dicitur, uerbum de uerbo expressum esset. Nihil erat  
prorsus, quod aut meminissem legere me, aut si etiam uel-  
lem fingere, quod non insigniter asperum, absurdum, du-  
rumq; esset, si ex multitudine & negotio uerbum unum  
compungerem: sicuti multiyuga dicimus, & multicoloria,  
& multiformia. Sed nō minus illepide ita diceretur, quàm  
si interpretari uoce una uelis πολυφιλίαν, aut πολυροπίαν,  
aut πολυεργίαν. Quamobrem cum diuulse tacitus in co-  
gitando

*picus sordidus  
immundus &  
mitis p. dco pte  
a g. dco pte  
v. s. s. libidinosus*

gitando fuisset, respondi tandem, non uideri mihi significari eam rem posse uno nomine. Et idcirco iuncta oratione, quid uellet Græcum id uerbum pararam dicere. Ad multas igitur res aggressio, earumque omnium rerum actio, πολυπραγμοσύνη inquam Græce dicitur, de qua hunc librum compositum esse inscriptio ista indicat. Tum ille opicus uerbis meis inchoatis & inconditis adductus, uirtutem quidem esse πολυπραγμοσύνη: Hortatur, inquit, nos profecto nescio quis hic Plutarchus ad negotia capessenda, & ad res obeundas plurimas cum industria & celeritate: nomenque ipsius uirtutis, de qua locuturus esset, libro ipsi, sicuti dicis, non incommode prescripsit. Minime, inquam, uero. Neque enim ista omnino uirtus est, cuius Græco nomine argumentum hoc libri demonstratur: Neque id quod tu opinare, aut ego me dicere sentio, aut Plutarchus facit. Deterret enim nos hoc quidem in libro, quam potest maxime, à uaria, promiscuaque, & non necessaria rerum eiusmodi plurimarum & cogitatione, & petitione. Sed huius, inquam, tui erroris culpam esse intelligo in mea scilicet fastidia, qui ne pluribus quidem uerbis potuerim non obscurissime dicere, quod à Græcis perfectissime uno uerbo, & planissime dicitur.

Quid significat in ueteribus prætorum edictis, quod flumina retanda publice redempta habent.

C A P.

X V I I.

**E**Dicta ueterum prætorum, sedentibus forte nobis in bibliotheca templi Traiani, & aliud quid requirentibus, cum in manus incidissent, legere atque cognoscere libitum est. Tum in quodam edicto antiquiore ita scriptum

ptum inuenimus : Qui flumina retanda publice redempta Retare.  
 habent, si quis eorum ad me adductus fuerit, qui dicatur,  
 quod eum ex lege locationis facere oportuerit, non fecis= Retæ  
 se. Retanda igitur quid esset, quærebat. Dixit ibi quis=  
 piam nobiscum sedens amicus meus, in libro se Caij de ori  
 gine uocabulorum septimo legisse, retas uocari arbores,  
 quæ aut ex ripis fluminum \* eminerent, aut in alueis eo= \*Alias cor  
 rum extarent : appellatasq; esse à retibus, quod præter= ruerent.  
 euntes naues impedirent, & quasi irretirent. Idcirco sese  
 arbitrari retanda flumina locari solita esse, id est, purgan= Retanda flu  
 da, ne quid aut moræ, aut periculi nauibus in ea uirgulta minia.  
 incidentibus fieret.

Qua pœna Draco Atheniensis in legibus, quas  
 populo Atheniensi scripsit, fures affecerit. Et qua  
 postea Solon, & qua item decemuirii nostri, qui  
 duodecim tabulas scripserunt. Atque inibi adscri=  
 ptum quod apud Aegyptios furta licita & per=  
 missa sunt : apud Lacedæmonios autem cum stu=  
 dio quoq; affectata, & pro exercitio utili celebra=  
 ta. Ac præterea M. Catonis de puniendis furtis di=  
 gna memoria sententia.

## CAP. XVIII.

**D**RACO Atheniensis uir bonus, multaq; esse prudētia Draco legisla  
 tor.  
 Dexistimatus est, iurisq; diuini & humani peritus Furum punitio  
 fuit. Is Draco leges, quibus Athenienses uterentur, pri=  
 mus omnium tulit. In illis legibus furem cuiuscunq; modi  
 furti, supplicio capitis puniendum esse, & alia pleraque  
 nimis seuerè censuit sanxitq;. Eius igitur leges, quoniam  
 uidebantur impendio acerbiores, non decreto iussioq;, sed  
 tacito illiteratoq; Atheniensium consensu oblitteratæ sunt.

t † Postea

Solon.

\*

decemviri post  
reges exactos  
uandam legem  
usa uerant

Postea legibus alijs mitioribus à Solone compositis, usi sunt. Is Solon ex septem illis inclytis sapientibus fuit. Is sua lege in fures, non (ut Draco antea) mortis, sed dupli pœna uindicandum existimauit. Decemviri autem nostri, qui post reges exactos, leges quibus Po. Ro. uteretur, in xij. tab. scripserunt, neque pari seueritate in puniendis omnium generum furibus, neq; remissa nimis lenitate usi sunt. Nam furem, qui manifesto furto prehensus esset, tum demum occidi permiserunt, si aut cum faceret furtum, nox esset, aut interdus se telo, cum prehenderetur defenderet. Ex cæteris autem manifestis furibus liberos uerberari, ad dicitur; iusserunt ei cui factum furtum esset, si modo id lucifecissent, neq; se telo defendissent: seruos item furti manifesti prehenso, uerberibus affici, & è saxo præcipitari: sed pueros impuberes pratoris arbitrato uerberari uoluerunt, noxamq; ab his factam sarciri. Ea quoq; furta, que per lancem liciumq; cõcepta essent, perinde ac si manifesta forent, uindicauerunt. Sed nunc à lege illa decemuirali discessum est. Nam si quis super manifesto furto, iure & ordine ex-periri uelit, actio in quadruplum datur: Manifestum autem furtum est, ut ait Massurius, quod depreheditur dum fit. Faciendi finis est, cum perlatum est quo ferri cœperat: Furti concepti item oblati, tripli pœna est. Sed quod sit oblatum, quod cõceptum, & pleraq; alia ad eam rem, ex egregijs ueterum moribus accepta, neq; inutilie cognitum, neq; iniucunda, qui legere uolet, inueniet Sabini librũ, cui titulus est de furtis. In quo id quoq; scriptũ est, quod uulgo inopinatum: Non hominum tantum, neque rerum mouentium, que auferri occulte & surripi possunt, sed fundi quoq;

Per lancem  
liciumq;.

quoq; & adium fieri furtū. Condēnatū quoq; furti colo-  
 num, qui fundo, quē cōduxerat, uendito, possessione eius  
 dominum interuertisset. Atq; id etiā (quod magis inopi-  
 nabile est) Sabinus dicit: furem esse hominis iudicatū, qui  
 cum fugitiuus præter oculos domini forte iret, obtentu  
 togæ tanquā se amiciēs, ne uideretur à domino, obstitisset.  
 Alijs deinde furtis omnibus, quæ nec manifesta appellan-  
 tur, pœnā imposuerunt dupli. Id etiam memini legere me  
 in lib. Aristonis iurecōsulti, haudquaquā indocti uiri, apud  
 ueteres Aegyptios (quod genus hominū cōstat & in arti-  
 bus reperiendus solertes extitisse, & in cognitione rerum  
 indagāda sagaces) furto omnia fuisse licita, & impunita.  
 Apud Lacedæmonios quoque, sobrios illos & acres ui-  
 ros, cuius rei nō adeo ut Aegyptijs fides longinqua est,  
 non pauci neq; ignobiles scriptores, qui de moribus legi-  
 busq; eorum memorias condiderunt, ius atq; usum fuisse  
 furandi dicunt: idq; à iuuentute eorum, non ob turpia lu-  
 cra, neq; ad sumptum libidini præbendum, comparan-  
 dum uel opulētiam, sed pro exercitio disciplinaq; rei bel-  
 lice factitatum: quod & furandi solertia & assuetudo,  
 acueret, obfirmaretq; animos adolescentium, & ad insi-  
 diarum astus, & ad uigilandi tolerantia, & obrepēdi ce-  
 leritatem. Sed enim M. Cato in oratione, quam de præda  
 militibus diuidenda scripsit, uehementibus, & illustribus  
 uerbis de impunitate peculatus, atq; licentia conqueritur.  
 Ea uerba, quoniam nobis impense placuerunt, adscripsi-  
 mus: Fures, inquit, priuatorum furtorum, in neruo atque  
 in compedibus ætatem agunt: fures publici in auro atque  
 in purpura. Quam caste autē, & quam religiose à priu-  
 dentissimis

Ariston iurecon-  
 sultus.

Aegyptijs furtū  
 licitū, Lacedæ-  
 monijs lauda-  
 tum.

Pulchra senten-  
 tia M. Catonis.

Furti qui teneā  
tur, Sabino au-  
tore.

*Sui alienum  
quod iacens at-  
Ant. Augustin  
Emendation.  
l. A. e. l.*

dentissimis uiris quid esset furtū definitum sit, pratereun-  
dum nō puto: ne quis eum solum esse furem putet, qui oc-  
culte tollit, aut clam surripit. Verba sunt Sabinus ex libro  
iuris ciuilibus secundo: Qui alienā rem attrectauit, cum id se  
inuito domino facere iudicare deberet, furti tenetur. Item  
alio capite: Qui alienum tacēs lucri faciendi causa sustu-  
lit, furti obstringitur, siue scit cuius sit, siue nescit. Hęc  
quidē sic in eo quo nunc dixi lib. Sabinus scripsit, de re-  
bus furti faciendi causa attrectatis. Sed meminisse debe-  
mus, secundū ea quę suprā scripsi, furtum sine ulla quoq;  
attrectatione fieri posse, sola mente atq; animo, ut furtū  
fiat, annitente. Quocirca ne id quidem Sabinus dubitare  
se ait, quin dominus furti sit condemnandus, qui seruo suo  
uti furtum faceret, imperauit.

## A. GELLII NOCTI- VM ATTICARVM COMMENTA- RII. LIBER XII.

Disertatio Phauorini philosophi, qua suafit no-  
bili foeminæ, ut liberos, quos peperisset, non nu-  
tricum adhibitarum, sed suo sibi lacte aleret.

C A P. I.



VNTIATVM quondam est Pha-  
uorino philosopho, nobis presentibus,  
uxorem auditoris sectatorisq; sui paulu-  
lum antē enixam, auctumq; cum esse na-  
to filio: Eamus, inquit, & puerperā uia-  
sum, & patri gratulatum. Is enim erat loci senatorij ex  
familia



familia nobiliori. Imus unà, & qui tum aderamus: profectuq; cum sumus ad domū quo pergebat, & cū eo simul introgressi sumus. Tū in primis ædibus cōplexus hominē, cōgratulusq; affedit, atq; ibi percōtatus est, quàm diutiniū puerperiū, & quā laboriosi nixus fuissent. Puellamq; defessam labore ac uigilia, somnū capere cognouit. Fabulari instituit prolixius. Et nihil, inquit, dubito, quin filiū lacte suo nutritura sit. Sed cū mater puella, parcendū esse ei diceret, adhibēdasq; puero nutrices, ne ad dolores, quos inenitēdo tulisset, munus quoq; nutritionis graue ac difficile accederet: oro te, inquit, mulier, sine eā totā integrā esse matrē filij sui. Quod est enim hoc contra naturā imperfectū atq; dimidiatū matris genus, peperisse, ac statim ab sese abiicisse? aluisse in utero sanguine suo nescio quid quod nō uideret? nō alere nunc suo lacte, quod uideat iam uiuentē? iam hominē? iam matris officia implorantē? An tu quoq; inquit, putas naturā foeminis māmāū ubera quasi quosdam nēuulos uenustiores, nō liberorum alendorum, sed ornandi pectoris causa dedisse? Sic enim quod à uobis scilicet abest, plerq; iste prodigiose mulieres, fontē illum sanctissimum corporis generis humani educatorem arefacere & extinguere, cum periculo quoq; auersi, corruptiq; lactis laborant, tanquam pulchritudinis sibi insignia deuenustet. Quod quidem faciunt eadē uecordia, qua quibusdam commentitijs fraudibus nituntur, ut foetus quoq; ipsi in corpore suo cōcepti aboriātur, ne æquor illud uentris irrugetur, ac de grauitate oneris & labore partus fatiscat. Quod cū sit publica detestatione cōmuniq; odio dignum, in ipsis hominem primordijs, dum fingitur, dum animatur

Mamæ ex  
pulchritudine  
hinc amela de  
mūstas

animatur, inter ipsas artificis naturæ manus interfectū iri, quantulū hinc abest, iam perfectū, iam genitū, iam filium, proprij atq; consueti atq; cogniti sanguinis alimonia priuare? Sed nihil interest (hoc enim dicitur) dum alatur & uiuat, cuius id lacte fiat. Cur igitur iste qui hoc dicit, si in capeſcendis naturæ sensibus tam obsurduit, nō id quoq; nihil interesse putat, cuius in corpore, cuiusq; ex sanguine cōcretus homo & coalitus sit? An qui a spiritu multo, & colore exalbuit, nō idem sanguis est nūc in uberibus, qui in utero fuit? Non ne hac quoq; in re solertia naturæ euidēs est, quōd posteaquā sanguis ille opifex in penetralibus suis omne corpus hominis finxit, aduētante iam partus tempore, in supernas se parteis profert, & ad ſouenda uitæ atq; lucis rudimēta preſto est, & recens natis notum & familiarem uictū offert? Quamobrem non frustra creditum est, sicuti ualeat ad fingēdas animi atque corporis similitudines, uis & natura seminis, non secus ad eandem rem, lactus quoque ingenia & proprietates ualere. Neque in hominibus id solum, sed in pecudibus quoq; animaduersum. Nam si ouium lacte hœdi, aut caprarum agni alerentur, constat fermè in his lanam duriozem, in illis capillum gigni teneriozem. In arboribus etiam & frugibus, maior plerunq; uis & potestas est, ad earum indolem uel detractandam, uel augendam, aquarum atq; terrarum que alunt, quàm ipsius, quod iacitur seminis. Ac sepe uideas, arborem lætam & nitentem, in locum alium transpositam, deterioris terræ succo deperisse. Que (malum) igitur ratio est, nobilitatem istam nati modò hominis, corpusq; & animū benigne ingenitis primordijs inchoatum

Lactis uirtus & efficacia.

choatum, infinito degeneriq; alimento lactis alieni cor-  
rumpere? praesertim si ista, quam ad praebendum lac tunc  
adhibebitis, aut serua, aut seruilis, & ut plerunq; solet,  
externae atq; barbarae nationis, si improba, si informis, si  
impudica, si temulenta est. Nam plerunq; sine discrimine,  
quaecunque id temporis lactens est, adhiberi solet. Patie-  
mur ne igitur infantem hunc nostrum pernicioso conta-  
gio infici? & spiritum ducere in animum atque in corpus  
suū ex corpore & animo deterrimo? Id hercle ipsum est,  
quod saepenumero miramur, quosdam pudicarum mulie-  
rum liberos, parentum suorum neque corporibus, neque  
animis similes existere. Scite igitur & perite nosse Ma-  
ro, quod cum uersus illos Homeri confectaretur:

οὐκ ἄρα θί γα πατήρ ἦν ἰπτότα πηλεύς,

οὐδέ τί τις μήτηρ, γλαυκὴ δὲ σ' ἔτικτε θάλασσα

Πέτρα τ' ἠλίβασι. ὅτε τοι νόστος ἐσίη ἀπηνής.

Non partionem solam, tanquam illam quam ille sequeba-  
tur, sed alituram quoq; feram & seuam criminatus est.  
Addidit enim hoc de suo:

-Hyrcanaeq; admorunt ubera tigris.

Quoniam uidelicet in moribus inolescendis, magnam scire  
partem ingenium altricis, & natura lactis tenet: quae iam  
a principio imbuta paterni seminis concretionem, ex matris  
etiam corpore & animo recentem indolem configurat.  
Et praeter haec autē quis illud etiā negligere aspernariq;  
possit, quod quae partus suos deserūt ablegātq; a sese, &  
alijs nutriēdos dedunt, uinculum illud, coagulūq; animi  
atq; amoris, quo parentes cū filijs natura cōsociat, inter-  
scindunt, aut certe quidē diluunt deteruntq;. Nam ubi in-  
fantis

fantis aliorum dati, facta ex oculis amolitionis est, vigor ille maternae flagrantiae sensim atque paulatim restinguitur, omnisque impatientissimae solitudinis strepitus consulescit: Neque multo minor amadati ad nutricem aliam filij, quam morte amissi obliuio est. Ipsius quoque infantis affectio animi, amoris, consuetudinis, in ea sola, unde alitur, occupatur: & proinde (ut in expositis usu uenit) matris quae genuit, neque sensum ullum, neque desiderium capit. Ac propterea oblitteratis, & abolitis naturae pietatis elementis, quicquid ita educati liberi amare patrem atque matrem uidentur, magnam ferè partem non naturalis ille amor est, sed ciuilis & opinabilis: Hæc Phauorinum dicentem audiui Græca oratione: cuius sententias communis utilitatis gratia, quantum meminisse potui, retuli. Amœnitates uero & copias ubertatesque uerborum, Latina omnis facundia uix quidem indipisci potuerit, mea tenuitas nequaquam.

Quod Anneus Seneca iudicans de Q. Ennio, de quo M. Tullio leui futilius iudicio fuit. CAP. II.

Seneca taxatur.

**D**E Anneo Seneca partim existimant, ut de scriptore operæ sit, quod oratio eius uulgaris uideatur, & protrita: res atque sententiæ, aut ut inepto inanique impetu sint, aut leui & quasi dicaci argutia: eruditio autem uernacula & plebeia, nihilque ex ueterum scriptis habens neque gratiæ neque dignitatis. Alij uero elegantiae quidem in uerbis parum esse non inficias eunt: sed & rerum quas dicat, scientiam doctrinamque ei non deesse dicunt, & in uitij morum obiurgandis, seueritatem grauitatemque non inueniunt.

statim. Mihi de omni eius ingenio deq; omni scripto, iudicium censuramq; facere non necessum est. Sed quod de M. Cicerone, & Q. Ennio, & P. Vergilio iudicauit, ea res cuiusmodi sit, ad considerandum ponemus. In libro enim x x i i . epistolarum moralium, quas ad Lucilium composuit, deridiculos uersus Q. Ennium de Cethegoticuo uiro fecisse hos dicit:

Dictus ollis popularibus olim

Qui cum uiuebant homines, atq; æuum agitabant,

Flos delibutus populis, & suada medulla.

Ac deinde scribit de ijsdem uersibus uerba hæc: Admiror eloquentissimos uiros & deditos Ennio, pro optimis ridicula laudasse. Cicero certe inter bonos eius uersus, & hos refert. Atque id etiam de Cicerone dicit: Non miror, inquit, fuisse qui hos uersus scriberet, cū fuerit qui laudaret: nisi fortè Cicero summus orator agebat causam suã, & uolebat hos uersus uideri bonos. Postea hoc etiã addidit insulsissime: Apud ipsum quoq;, inquit, Ciceronem inuenies etiam in prosa oratione quedam, ex quibus intelligas illum nõ perdidisse operam, quòd Ennium legit. Ponit deinde quæ apud Ciceronem reprehendit quasi Enniana, quod ita scripserit in libris de rep. quòd Menelao Laconi quedam fuit suauiloquentis iucunditas, & quòd alio in loco dixerit, breuiloquentiã in dicendo colat. Atque ibi nugator homo, Ciceronis errores deprecatur: & nõ fuit, inquit, Ciceronis hoc uitium, sed temporis. Neesse erat hæc dici, cum illa legeretur. Deinde adscribit, Ciceronem hæc ipsa interposuisse, ad effugiendã infamiã nimis lasciue orationis & nitidæ. De Vergilio quoq; eodẽ in loco uerba hæc

ba hæc ponit: Vergilius quoq; noster nõ ex alia causa du-  
ros quosdã uersus & enormes, & aliquid supra mensurã  
trahētis interposuit, quã ut Ennianus populus agnosce-  
ret in nouo carmine antiquitatis aliquid. Sed iam uerborũ  
Senecæ piget. Hæc tamen inepti, & insipidi, & insulsi ho-  
minis ioca nõ præteribo. Quidam sunt, inquit, tam magni  
sensu *Q. Ennij, ut licet scripti sint inter hircosos, pos-*  
*sunt tamen inter unguētatos placere.* Et cũ reprehēdisset  
uersus, quos suprà de Cethego posuimus, qui huiusmodi,  
inquit, uersus amant, liceat sibi & eosdẽ admirari & So-  
terichi lectos. Dignus sanè Seneca uideatur lectione ac stu-  
dio adolescentium, qui honorem coloremq; ueteris ora-  
tionis Soterichi lectis cõpararit, quasi minime scilicet gra-  
tiæ, & relictis iam contemptisq;. Audias tamen cõmemo-  
rari ac referri pauca quædã, quæ ipse idem Seneca bene di-  
xerit, quale est illud, quod in hominem auarum & auidũ,  
& pecuniæ sitientẽ dixit: Quid enim refert quantum ha-  
beas? multo illud plus est, quod nõ habes. Bene hoc sanè,  
bene. Sed adolescentiũ indolem, non tam iuuant, quæ bene  
dicta sunt, quã inficiunt, quæ pessime: multoq; magis si  
& plura sint, quæ deteriora sunt: Et quædam in his non  
pro *indolenti* uere aliquo rei parue ac simplicis, sed in re  
incipiti pro consilio dicuntur.

Lictoris uocabulum qua ratione conceptum,  
ortumq; sit, & super eo diuersæ sententiæ Valgij  
Rufi, & Tullij Ciceronis liberti acceptæ.

CAP.

III.

Valgius Rufus.  
Lictor.

**V**Algius Rufus in secundo librorum, quos inscripsit  
de rebus per epistolam quæsitis, lictorem dicit à lin-  
gando

gando appellatum esse: quod cū magistratus populi Romani uirgis quempiam uerberari iussissent, cura eius et manus ligari uinciriq; à uiatore solita sint: isq; qui ex collegio uiatorum officium ligandi haberet, lictor sit appellatus. Vtiturq; ad eam rem testimonio M. Tullij, uerbaq; eius refert ex oratione, quæ dicta est pro C. Rabirio: Lictor (inquit) colliga manus. Hæc ita Valgius, et nos sanè cum illo sentimus. Sed Tyro Tullius M. Ciceronis libertus, lictorem uel à lino, uel à licio dictum scripsit. Licio enim transuerso quod linium appellatur, qui magistratibus (inquit) præministrabant, cincti erant. Si quis autem est, qui propterea putet probabilius esse quod dixit Tyro, quoniam prima syllaba in lictore, sicuti in licio producta est, et in eo uerbo quod est ligo, correctæ est, nihil ad rem istam pertinet. Nam sic à ligando lictor, ut à legendo lector, et à uincendo uictor, et à tuendo tutor, et à struendo structor, productis quæ corripiebantur uocalibus, dicta sunt.

*Viatores dicitur  
qui magistratibus  
parebant*

Ex Q. Ennii septimo annalium uersus, quibus depingitur finiturq; ingenium, comitasq; hominis minoris erga amicum superiorem.

## CAP. IIII.

**D**escriptum definitumq; est à Q. Ennio in annali VII. graphice admodū sciteq; sub historia Gemini Seruili, uiri nobilis, quo ingenio, qua comitate, qua modestia, qua fide, qua linguæ parsimonia, qua loquendi oportunitate, quanta rerū antiquarū morumq; ueterum, ac nouorū scientia, quantaq; seruadi tuendiq; secreti religione, qualibus deniq; ad minuendas uitæ molestias fomētis,

u leuamentis,

leuantis, solatijs amicū esse conueniat hominis gene-  
re & fortuna superioris. Eos ego uersus non minus fre-  
quenti, assiduoq; memoratu dignos puto, quā philoso-  
phorum de officijs decreta. Ad hæc odor quidam uetusta-  
tis in his uersibus tam reuerendus est, suauitas tam impro-  
miscua, tamq; ab omni fūco remota est, ut mea quidem sen-  
tentia pro antiquis, sacratisq; amicitie legibus obseruan-  
di, tenendi, colendiq; sint. Quapropter adscribēdos eos  
existimaui, si quis iam statim desideraret:

Hocce locutus, uocat qui cum bene sæpe libenter  
Mensam, sermonesq; suos, rerumq; suarum  
Comiter impertit: magna cum lapsa diei  
Parte fuisset, de paruis, summisq; gerendis  
Consilio, in uisero, lato, sanctoq; senatu,  
Cui res audacter magnas paruasq; iocumq;  
Eloqueret, quæ tincta malis, & quæ bona dictu  
Euomeret, si quid uellet, tutoq; locaret,  
Quo cum multa uolup, ac gaudia, clamq; palamq;  
Ingenium cui nulla malum sententia suadet  
Ut faceret facinus, \*leuis, haud malus, idem  
Doctus, fidelis, suauis homo, facundus, suoq;  
Contentus, scitus, beatusq; secunda loquens in  
Tempore, commodus, & uerborum uir paucorum,  
Multa tenens antiqua, sepulta, & sæpe uetusta  
Quæ facit, & mores ueteresq; nouosq; tenentem,  
Multorum ueterum leges, diuumq; hominumq;  
Prudentem, qui multa loqui ue tacere ue possit,  
Hunc inter pugnas compellat Seruilius sic.

T. Aclium Scillonem dicere solitum ferunt, Q. Ennium  
de

uallē sic. Pars fo-  
ret ē summis re-  
bus paruisq; re-  
gundis.

uicinis.



de semetipso hæc scripsisse, picturamq; istam morum & ingenij ipsius Q. Ennij factam esse.

Sermo Tauri philosophi, de modo atq; ratione tolerandi doloris secundum Stoicorum decreta:

## CAP. V.

**C**Um Delphos ad Pythia conuentumq; totius firmè Græciæ uisendū philosophus Taurus iret, nosq; ei comites essemus, inq; eo itinere Lebadia uenissemus, quod Lebadia. est oppidū antiquū in terra Bœotia, affertur ibi ad Taurum, amicū eius quempiā nobile in Stoica disciplina philosophum, ægra ualetudine oppressum decumbere: tunc omisso itinere, quod aliò maturandū erat, & relictis uehiculis, pergūt eum propere uidere. Nosq; de more, quē in locum cunq; iret, secuti sumus. Et ubi ad ædes in quibus ille ægrotus erat peruenimus, uidemus hominē doloribus cruciatibusq; allabi, quod Græci κωλον dicunt, & febris simul ad rapida afflicti, gemitusq; ex eo cōpressos erumpere, spiritusq; et anhelitus è pectore eius euadere, nō dolorē magis indicātes, q̄ pugnā aduersus dolorē. Post deinde cū Taurus & medicos accersisset, collocutusq; de faciēda medela esset, & eum ipsum ad retinendā patientiā Patientiæ exemplum. testimonio tolerantia, quam uidebat perhibito stabilisset, egressiq; deinde ad uehicula. & ad comites rediremus: Vi distis, inquit Taurus, nō sanè iucundū spectaculū, sed cognitum tamen utile, congregientes cōpugnantesq; philosophum & dolorē. Faciebat uis illa & natura morbi, quod erat suum, distractionē cruciatumq; membrorum. Faciebat contra ratio & natura animi, quod erat æque suum, perperiebatur & cohibebat coërcebatq; intra sese uiolen-

tis effrenati doloris. Nullos eiulatus, nullas comploraciones, ne ullas quidem uoces indecoras edebat. Signa tamen quædam (sicut uidistis) existerant uirtutis & corporis, de possessione hominis pugnatum. Tum e sectatoribus Tauri iuuenis, in disciplinis philosophiæ nō ignarus: si tanta, inquit, doloris acerbitas est, ut contra uoluntatē, contraq; iudicium animi nitatur, inuitumq; hominē cogat ad gemendum, confitendumq; de malo morbi seuiantis, cur dolor apud Stoicos indifferēs esse dicitur, non malū? Cur deinde aut Stoicus homo cogi aliquid potest, aut dolor cogere: cum & dolorē Stoici nihil cogere, & sapientem nihil cogi posse dicāt? Ad ea Taurus, uultu iam prope modū lætiore, delectatus enim iam uidebatur illecebra quæstionis: si iam amicus, inquit, hic noster melius ualeret, gemitus eiusmodi necessarios à calumnia defendisset, & hanc, opinor, tibi quæstionē dissoluisset. Me autē sciscū Stoicis non bene cōuenire, uel cū Stoica potius disciplina. Est enim pleraq; & sibi et nobis incōgruens, sicut in lib. quē super ea re cōposuimus, declaratur: Sed ut tibi à me mos geratur, dicā ego indoctius (ut aiūt) & apertius, quæ fuisse dicturum puto sinuosius atq; solertius, si quis nunc adesset Stoicorum. Nosti enim credo uerbum illud uetus & peruulgatū: ἀμαδὲς ἔργον πᾶσι εἶνε, καὶ ἄφῃς ἔργον λίγᾳ. Atq; hinc exorsus de dolore atq; gemitu Stoici ægroantis, ita disseruit: Natura, inquit, omnium rerum quæ nos genuit, induit nobis inoleuitq; in ipsis statim principijs, quibus nati sumus, amorem nostri & charitatē, ita prorsus, ut nihil quicquam esset charius pēsiusq; nobis, quàm nosmetipsi. Atq; hoc esse fundamentū rata est cōseruādē

hominum



Dolor cur à Stoicis dicitur indifferēs, et nō esse malum.

hominum perpetuitatis, si unusquisq; nostrum, simul atq;  
 editus in lucē foret, harū prius rerū sensum affectionemq;  
 caperet, quæ à ueteribus philosophis τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν  
 appellata sunt, ut omnibus scilicet corporis sui commodis  
 gauderet, ab incōmodis omnibus abhorreret. Postea per  
 incrementa ætatis exorta è seminibus suis ratio est, & uten  
 di consilij reputatio, & honestatis utilitatēq; ueræ cōtem  
 platio, subtiliorq; & exploratio commodorum delectus:  
 atq; ita præ cæteris omnibus enituit & præfulsit decori et  
 honesti dignitas: Ac si ei retinendæ obtinendæ ue incom  
 modum extrinsecus aliquod obstaret, contemptum est.  
 Neq; aliud esse uere & simpliciter bonū nisi honestum:  
 aliud quicquam malū, nisi quod turpe esset, existimatū est.  
 Reliqua omnia, quæ i medio forēt, ac neq; honesta essent  
 neq; turpia, neq; bona esse neq; mala decretū est. Produ  
 ctiones tamē & relationes, suis quæque momētis distin  
 ctæ diuisæq; sunt, quæ προηγουµενα καὶ ἀποπροηγουµενα ipsi  
 uocāt. Propterea uoluptas quoq; & dolor, quod ad finē  
 ipsum bene beateq; uiuendi pertinet, & in medijs relictæ,  
 & neque in bonis neque in malis iudicata sunt. Sed enim  
 quoniā his primis sensibus doloris uoluptatisq;, ante con  
 silij et rationis exortum, recens natus homo imbutus est,  
 & uoluptati quidem natura conciliatus, à dolore autem,  
 quasi à graui quodā inimico abiūctus alienatusq; est, iccir  
 co affectiones istas primitus penitusq; inditas, ratio post  
 addita, conuellere, obstirpare, atq; extinguere uix potest.  
 Pugnat autē cum ijs semper, & exultanteis eas opprimit  
 obteritq;, & parère sibi, atque obedire cogit. Itaq; uidi  
 sus philosophum ratione decreti sui nixum, cū petulantia

Honestum  
 nū turpe  
 tam aq;ud  
 eos reliqua  
 differentia

morbi dolorisq; exultantia colluctantem, nihil cedentem, nihil confitentem, neque (ut pleriq; dolentes solent) eiu-  
lantem, atq; lamentantem, ac miserum sese & infelicē ap-  
pellantē: sed acres tantum anhelitus, & robustos gemitus  
edentē, signa, atq; indicia nō uicti, neq; oppressi à dolo-  
re, sed uincere eū atq; opprimere enitētis. Sed haud scio,  
inquit, an dicat aliquis, ipsum illud, quod pugnat, quod  
gemit, si malum dolor non est, cur necesse est gemere, &  
pugnare? Quia enim omnia quæ non sunt mala, molestia  
quoq; omni nō carēt: sed sunt pleraq; noxa quidē magna  
& pernicie priuata, quia nō sunt turpia: cōtra naturæ ta-  
men mansuetudinē lenitatēq; opposita sunt & infesta, per  
obscuram quandam & necessariā ipsius naturæ cōsequen-  
tiam. Hæc ergo uir sapiens tolerare & cunctari potest,  
non omnino sensum sui amittere potest: *Αναλησία* enim  
atq; *ἀναδία*, non meo tantū, inquit, sed quorundam etiā  
ex eadē porticu prudentiorū hominum, sicuti iudicio *Πά-  
netij* grauis atq; docti uiri, improbata abiecta q; est. Sed  
cur contra uoluntatē suā gemitus facere cogitur philoso-  
phus Stoicus, quē nihil cogi posse dicunt? Nihil sanē po-  
test cogi uir sapiēs, cū est rationis obtinēdæ locus. Cū ue-  
ro natura cogit, ratio quoq; à natura data cogitur. Quæ-  
re etiā, si uidetur, cur alicuius manu ad oculos suos repen-  
te agitata, inuitus conuiueat? cur fulgente cælo à luminis  
iactu, nō sua spē & caput & oculos declinet? cur toni-  
tru uehementius factu, sensim pauescat? cur sternutamentis  
quatiatur? cur aut in ardoribus solis æstuet? aut cur in  
pruinis immanibus obrigescat? Hæc enim & pleraq; alia,  
nō uoluntas, nec consilium, nec ratio moderatur, sed natura

turae necessitatisq; decreta sunt. Fortitudo autē nō ea est, Fortitudo,  
 quae contra naturam monstri uice nititur, ultraq; modum  
 eius egreditur, aut stupore animi, aut immanitate, aut qua  
 dam misera & necessaria in perpetendis doloribus exer-  
 citatione: qualem fuisse accepimus seruum quendam in ludo  
 Caesaris gladiatorem, qui, cū uulnera eius a medicis execā-  
 bantur, ridere solitus fuit. Sed ea uera & proba fortitu- Quae sit uera  
fortitudo  
philosopho  
 do est, quam maiores nostri scientiam esse dixerunt re-  
 rum tolerandarum & non tolerandarum. Per quod ap-  
 paret, esse quaedā intolerabilia, quibus fortes uiri aut ob-  
 cundis abhorreant, aut sustinendis. Cum haec Taurus di-  
 xisset, uidereturq; in eandem rem plura etiam dicturus,  
 peruentum est ad uehicularum, & conscendimus.

Quod Græci ænigma dicunt, Latini antiqui  
 scirpos appellauerunt.

## CAP. VI.

**Q**Uæ Græci dicunt ænigmata, hoc genus quidā ex no- Ænigma.  
\*Scrupos lega-  
dū esse, Cælius  
lect. anti. li. 11.  
cap. 43. conten-  
dit.  
 stris ueteribus scirpos appellauerunt: quale est qd  
 nuper inuenimus, per hercle antiquū, perq; lepidū, tribus  
 uersibus senarijs cōpositū ænigma: qd' reliquimus inenar-  
 ratum, ut legentiū coniecturas in requirendo acueremus.

Versus tres hi sunt:

Semel minus ne, an bis minus sit, non sat scio,  
 An utrunque horum, ut quondam audiui dicier,  
 Ioui ipsi regi noluit concedere.

Hoc qui nolet diutius apud se querere, inueniet qd sit, in  
 M. Varronis de sermone latino ad Marcellū secūdo lib.

Quam ob causam Cn. Dolabella proconsul,  
 ream mulierem ueneficij, contitentemq; ad Areo-  
 pagitas reiecerit.

## CAP. VII.

4 4

Ad Cn.

**A**D Cn. Dolobellam, proconsulari imperio provinciã Asiã obtinentẽ, deducta mulier Smyrneã est. Eãdem mulier uirum & filiũ, eodem tempore, uenenis clam datis, uita interfecerat, atq; id fecisse se confitebatur: Dicebatq; habuisse se faciendi causã, quoniam ille idẽ maritus & filius, alterum filiũ mulieris ex uiro priore genitum, adolescentẽ optimũ & innocentissimũ, exceptũ insidijs occidissent. Idq; ita esse factum controuersia nõ erat. Dolobella retulit ad consilium. Nemo quisquam ex consilio sententiã ferre in causã tam ancipiti audebat, quod & cõfessum ueneficium, quo maritus & filius necati forent, non admittẽdum impunitum uidebatur, & digna tamen pœna in homines sceleratos uindicatum fuisset. Dolobella eã rem Athenas ad Arcopagitas, ut ad iudices grauiores exercitatioresq; reiecit. Arcopagite cognita causa accusatorem mulieris, & ipsã quã accusabatur, centesimo anno adesse iusserunt. Sic neque absolutum mulieris ueneficium est, quod per leges non licuit, neq; nocens damnata punitaq;, quã digna uenia fuit. Scripta hæc historia est in libro Valerij Maximi, factorum & dictorum memorabilium octauo.

Arcopagitarũ iudicium.

Reditiones in gratiam nobilium uirorum memoratu dignæ.

CAP. VIII.

**P**. Africanus superior, & Ti. Gracchus, Tib. & C. Gracchorũ pater, rerũ gestarũ magnitudine, & honorũ atq; uitæ dignitate illustres uiri, dissenserũt se penultimo de rep. & ea siue qua alia re nõ amici fuerũt. Ea situlitas cũ diu mansisset, & solenni die Ioui epulum libaretur, atq; ob id sacrificiũ senatus in Capitolio epularetur,

tur, fors fuit, ut apud eandem mēsam duo illi iūctim locarentur. Tum quasi dīs immortalibus arbitris, in cōuiuio Iouis Opt. Max. dextras eorū conducentibus, repente amicissimi facti, neq; solū amicitia incepta, sed affinitas simul insituta. Nam P. Scipio filiam uirginem habens iam uiro maturam, ibi tunc eodem in loco despondit eam Tiberio Graccho, quem probauerat elegeratq; exploratissimo iudicij tempore, dura inimicus est. Aemilius quoque Lepidus, & Fuluius Flaccus nobili genere, amplissimisq; honoribus, & summo loco in ciuitate præditi, odio inter sese graui, & similitate diuina conflictati sunt. Postea populus eos simul cēns. facit. Atq; illi, ubi uoce præconis renuntiati sunt, ibidem in campo statim nondum dimissa concione, ultero uterq; & pari uoluntate coniuncti complexiq; sunt. Exq; eo die, & in ipsa censura, & postea, iugi concordia fidissime amicissimeq; uixerunt.

Quæ dicantur uocabula ancipitia, & quod honoris quoq; uocabulum ancipiti sententia fuerit.

## CAP. IX.

Est plurifariam uidere atq; animaduertere in ueteribus scriptis, pleraq; uocabula, quæ nunc in sermonibus uulgi, unam certamq; rem demonstrant, ita fuisse media & communia, ut significare & capere possent duas inter sese res cōtrarias. Ex quibus quedam satis nota sunt, ut tempestas, ualctudo, facinus, dolus, gratia, industria. Hæc enim serè iam uulgatum est ancipitia esse, & utroq; uersus dici posse. Periculum etiã, & uenenum, & contagium, nō uti nunc dicuntur, pro malis tantū dicta esse, multum exēplorū eiusmodi reperias. Sed honorē quoq; me-

Vocabula ancipitia.

Periculum.  
Venenum.  
Contagium.

u s diam

**Honos malus.** diam uocē fuisse, & ita appellatū, ut etiam malus honos diceretur, & significaret iniuriam, id profecto rarissimum est. Quam autem Metellus Numidicus in oratione, quam de triumpho suo dixit, his uerbis usus est: *Qua in re quanto uniuersi me unū antestatis, tanto uobis, quam mihi maiore iniuriā atq; cōtumeliam facit Quirites.* Et quanto probi iniuriam facilius accipiūt quā alteri tradunt, tanto ille uobis, quam gratiam mihi, peiorem honorem habuit. Nā me iniuriā ferre, uos facere uult Quirites, ut hic conquestio, istic uituperatio relinquatur. Honorē, inquit, peiore uobis habuit, quā gratiam mihi: cuius uerbi sententia est, quam ipse quoq; supra dicit, maiore uos affecit iniuria et contumelia quā me. Præter huius autem uerbi notionē, adscribendam esse hanc sententiam ex oratione Q. Metelli existimaui, ut definiremus Socratis esse decretum:

κακίον εἶναι τὸ ἀδικεῖν τὸ ἀδικεῖσθαι.

Quod æditimus uerbū latinum sit. CAP. X.

**Aeditimus.** Aeditimus uerbū latinū est & uetus, ea forma dictū, **A**qua finitimus & legitimus. Sed pro eo à plerisque nūc **edituus** dicitur, noua & cōmētitiā usurpatione, quasi à tuēdis **ædibus** appellatus. Satis hoc esse potuit admonendi gratia dixisse, propter agrestes quosdā & indomitos certatores: qui nisi auctoritatibus adhibitis, nō cōprimuntur. M. Varro in libro secundo ad Marcellum de latino sermone, **editimum** dici oportere censet magis quā **edituum**: quod alterum sit recenti nouitate fictum, alterum antiqua origine incorruptum. Liuius quoq; (ut opinor) in Protefiloadamia, **claustritimum** dixit, qui **claustris** ianue præfset, eadē scilicet figura, qua **editimum** dici uidebat,



debat, qui edibus præest. In Verrem M. Tullij in exemplaribus fidelissimis, ita inueni scriptum: Aeditimi, custodesq; mature sentiunt. In libris autē vulgarijs editui scriptum est. Pomponij fabula Attellana est, quæ ita inscripta est, Aeditimus, in qua hic uersus est:

Qui postq̄ tibi appareo, atq; editimor in tēplo tuo.  
T. autem Lucretius in carmine suo, pro edituis, edituentes appellat: —Onerataq; passim

Cuncta cadaueribus cœlestium templa manebant,

Hospitibus loca quæ complerant edituentes.

Errare istos, qui spe & fiducia latendi peccent, cum latebra peccati perpetua nulla sit. Et super ea re Peregrini philosophi sermo ex Sophoclis poetæ sententia.

## CAP. XI.

**P**hilosophum nomine Peregrinum, cui postea cognomen Proteus factum est, uirū grauem atque constantem uidimus, cum Athenis essemus, diuersantem in quodam tugurio extra urbem. Cumq; ad eum frequenter uentitarem, multa hercle dicere eū utiliter & honeste audiuius, in quibus id fuit, quod præcipuum auditu meminimus: Virum quidem sapientem non peccaturū esse dicebat, etiamsi peccasse eum dii atque homines ignoraturi forent. Non enim pœne aut infamiae metu non esse peccādum censebat, sed iusti honestiq; studio & officio. Si qui tamē nō essent tali uel ingenio, uel disciplina præditi, uti se ui sua, ac sponte facile à peccādo tenerent, eos omneis tunc peccare procliuius existimabat, cum latere posse id peccatum putarent, impunitatemq; ex ea latebra sperarent. At si sciant, inquit, homines, nihil omnium re-

Peregrinus p̄t  
Iotoplus.  
Proteus.

rum

rum diutius posse celari, suppressius prudentiusq; peccabitur. Propterea uersus istos Sophoclis prudentissimi poetarum in ore esse habendos dicebat:

πρὸς ταῦτα χρῆτε μὲν ἄνθρωπος ὡς ἄπανθ' ὄψων  
καὶ πάντ' ἀκούων πάντ' ἀναστῆναι χρόνον.

Veritas temporis titia.

Alius quidam ueterum poetarum, cuius nomen mihi nunc memorie non est, ueritatem temporis filiam esse dixit.

Faceta responsio M. Ciceronis amolientis à se crimen manifesti mendacii.

GAP. XII.

Rheticū præceptum.

**H**Aec quoq; disciplina rhetorica est, callide & cum astu res criminosas citra periculum confiteri: ut si obiectum sit turpe aliquid, quod negari non queat, responsione ioculari eludas, & rem facias risu magis dignam quàm crimine: sicut fecisse Ciceronem scriptum est, cum id, quod inficari non poterat, urbano facetoq; dicto diluit. Nam cum emere uellet in palatio domum, & pecuniam in præsens non haberet, à P. Sylla, qui tum reus erat, mutuo h. s. uicies tacite accepit. Ea res tamen priusquam emeret, prodita est, & in uulgus exiit. Obiectumq; ei est, quòd pecuniam domus emendæ causa à reo accepisset. Tum Cicero inopinata opprobratione permotus, accepisse se negauit, ac domum quoq; se empturum negauit. Atq; adeo, inquit, uerum sit accepisse me pecuniam, si domum emero. Sed cum postea emisset, & hoc mendacium in senatu ei ab inimicis obijceretur, risu sit satis, atq; inter ridendum ἀποκρίσασθαι, inquit, homines estis, cū ignoratis prudentis, & cauti patrisfamiliæ esse, quod emere uelit, empturum sese negare propter competitors emptionis.

Intra

Intra calendas cum dicitur, quid significet, utrū ante calendas, an calendis, an utrunque. Atq; inibi quid sit in oratione Marci Tullij, intra Oceanum, & intra montem Taurum, & in quadam epistola intra modum.

CAP.

XIII.

**C**um Romæ à c o s s. iudex extra ordinem datus, pronuntiare intra calendas iussus essem, Apollinae Intra calendas. rem Sulpitium doctum hominem percōtatus sum, an his uerbis intra calendas, ipsæ quoq; calendæ tenerētur: Dixi q; ei, me uidelicet datum iudicem, calēdasq; mihi productas, ut intra eum diem pronuntiarem. Cur, inquit, hoc me potius rogas, quàm ex istis aliquem peritis studiosisq; uiris, quos adhibere in consilium iudicaturi soletis? Tum illi ita ego respondi: Si aut de uetere inquam iure, aut recepto, aut controuerso, aut ambiguo, aut nouo, aut constituto discendum esset, issem planè sciscitatū ad istos, quos dicis. Sed cum uerborum latinorum sententiæ, usus, ratio exploranda sit, scuus profecto & cæcus animi forem, si cum haberem tui copiam, issem magis ad alium, quàm ad te. Audi igitur, inquit, de ratione uerbi quid existimem, sed eo tamen pacto, ut id facias, non quod ego de proprietate disseruero, sed quod in eare omnium plurimum uel consensu obseruari cognoueris. Non enim uerborum tantum communium ueræ atq; propriæ significationes longiore usu mutantur, sed legum quoq; ipsarum iussa consensu tacito obliterantur. Tum deinde disseruit, me & plerisq; alijs audientibus, in hunc fermè modū: Cū dies, inquit, ita præfinita est, ut iudex in calend. pronuntiet, occupauit iam hæc omnes opinio, nō esse dubium, quin ante calen

Calendas iure pronuntietur. Et id tantum ambigi uideo, quòd tu quæris, an Calend. quoque iure pronuntietur. Ipsum autem uerbum sic proculdubio natum est, atq; ita sese habet, ut cum dicitur intra cal. non alius accipi dies debeat, quàm solæ calendæ. Nam tres istæ uoces, intra, citra, ultra, quibus certi locorum fines demonstrantur, singularibus apud ueteres syllabis appellabantur, in, cis, uls. *An. Cis, Vls.* Hæ deinde particule, quoniã paruo exiguoq; sonitu obscurius promebantur, addita est tribus omnibus eadẽ syllaba: & quod dicebatur, cis Tiberim, & uls Tiberim, dicci ceptum est citra Tiberim, & ultra Tiberim. Itẽ quod erat, in, accedente eadem syllaba, intra factum est. Sunt ergo hæc omnia quasi contermina, iunctis inter se finibus coherentia, intra oppidum, ultra oppidum, citra oppidũ, ex quibus intra, in (sicuti dixi) significat. Nam qui dicit intra oppidum, intra cubiculum, intra ferias, non dicit aliud, quàm in oppido, in cubiculo, in feriis. Intra cal. igitur non ante calen. est, sed in calend. id est, eoipso die, quo cal. sunt. Itaq; secundum uerbi ipsius rationem, qui iussus est intra calend. pronuntiare, nisi cal. pronuntiet, contra usum uocis facit. Nam si ante id fiat, nõ intra id pronuntiat, sed citra. Nescio autem quo pacto recepta uulgo interpretatio est absurdissima, ut intra cal. significare uideatur, etiam citra cal. & uel ante cal. Nihil enim fermẽ interest. Atq; insuper dubitatur, an calendis quoq; pronuntiarı possit, quando neque ultra, neq; citra, sed quod inter hæc medium est, intra calen. id est calendis pronuntiandũ sit. *Consuetudo.* Sed nimirum consuetudo uicit, quæ cum omnium domina rerum, tum maxime uerborum est. *Ea omnia cum*  
Apol

Apollinaris scite perquam, atque enucleate disputauisset, tum ego hæc dixi: Cordi, inquã, mihi fuit, priusquã ad te irem querere explorareq; , quonam modo ueteres nostri particula ista, qua de agitur, usi sint: atque ita inuenimus Tullium in tertia in Verrem scripsisse: Est autẽ modo locus intra oceanũ iam nullus, neq; tam longinquus, neq; tã recõditus, quo non per hæc tẽpora nostrorum hominum libido iniquitasq; peruasit. Intra oceanum dicit, contra rationẽ tuam. Non enim uult (opinor) dicere in oceano. Terras enim demonstrat omneis, quæ oceano ambiuntur, ad quas à nostris hominibus adiri potest, quæ sunt citra oceanum, non in oceano. Neq; enim uideri potest in insulas significare nescio quas, quæ penitus esse intra æquora ipsa oceani dicuntur. Tũc Sulpitius Apollinaris renidẽs, non me hercle inargute, inquit, nec incallide opposuisti hoc Tullianum: sed Cicero intra oceanum, non (ut tu interpretare) citra oceanum dixit. Quid enim potest dici citra oceanum esse, cum undique oceanus circumscribat omneis terras, & ambiat? Nam citra quod est, id extra est. Qui autem potest intra esse dici, quod extra est? Sed si ex una tãtum parte orbis oceanus foret, citra oceanum esse dici potest, uel ante oceanum. Cum uero omnes terras omnifariam & undique uersum circumfluat, nihil citra eum est: sed undarum illius ambitu terris omnibus conuallatis, in medio eius sunt omnia, quæ intra oras eius inclusa sunt. Sicuti hercle sol non citra cœlum uertitur, sed in cœlo, & intra cœlum. Hæc tunc Apollinaris scite acuteq; dicere uisus est. Sed postea in libro M. Tullij epistolarum ad Ser. Sulpitiũ, sic dictum esse inuenimus: intra modum,

Intra modum.  
Modice.

modum, ut intra Calendas dicunt, qui dicere citra Calendas uolunt. Verba hæc Ciceronis sunt, quæ apposui: Sed tamen quoniam effugi eius occasionem, qui fortasse arbitraretur me hanc rem imperite non putare, si perpetuo tacerem, modice hoc faciam, aut etiam intra modum, ut et illius uoluntati, et meis studijs seruiam. Modice dixerat hoc faciam, id est cum modo equo et pari. Deinde quasi hoc displiceret, et corrigere id uellet, addidit: Aut etiam intra modum. Per quod minus sese ostendit id facturum esse, quàm quod fieri modice uideretur, id est non ad ipsum modum, sed retro paululum, et citra modum. In oratione etiam quam pro P. Sestio scripsit, intra montem Taurum sic dicit, ut non significet in monte Tauro, sed usque ad montem Taurum cum ipso monte. Verba sunt hæc ipsius M. Tullij ex ea quam dixi oratione: Antiochum magnū illum maiores nostri magna belli contentione, terra marique superatum, intra montem Taurum regnare iusserunt. Asiam, qua illum multarunt, Attalo ut is in ea regnaret, condonarunt. Intra montem, inquit, Taurum regnare iusserunt, quod non perinde est, ut intra cubiculum dicimus: nisi uideri potest, id esse intra montem, quod est intra regiones, quæ Tauri montis obiectu separantur. Nam sicut qui intra cubiculum est, is non in cubiculi parietibus, sed intra parietes est quibus cubiculum includitur, qui tamen ipsi quoque parietes in cubiculo sunt: ita qui regnat intra montem Taurum, non solum in monte Tauro regnat, sed in ijs etiã regionibus, quæ Tauro monte clauduntur. Num igitur secundum ista uerborum M. Tullij similitudinẽ, qui iubetur intra Calendas pronuntiare, is et ante Calendas, et ipsis

Et ipsis calendis iure pronuntiare potest? Neque id fit quasi priuilegio quodam inscitæ cōsuetudinīs, sed certa rationis obseruatione: cum omne tempus quod Calēdarum die includitur, intra Calendas esse recte dicitur.

Saltem particula, quam uim habeat, & quam originem.

CAP. XIII.

Saltem particula, quam haberet principalem significationem, quæq; uocis istius origo esset, quærebamus. Ita enim primitus factā esse apparet, ut quæ uideatur sicuti quædam supplementa orationis temere et incondite assumpta. Atq; erat qui diceret, legisse se in grammaticis cōmentarijs P. Nigidij, saltem ex eo dictum, quod esset, si aliter. Idq; ipsum dici solitū per defectiōnē. Nam plenam esse sententiā, si aliter nō potest. Sed id nos in iisdē cōmentarijs Nigidij, cum eos nō (opinor) incuriose legissemus, nusquā inuenimus. Videntur autē uerba ista, si aliter non potest, à significatione quidem uoculæ huius de qua querimus, nō abhorrere. Sed tot uerba tamen in paucissimas literas cludere, improbæ cuiusdā subtilitatis est. Fuit etiam qui diceret homo in libris atq; literis assiduus, saltem sibi dictum uideri, u, media litera extrita. Salutē enim antē dictum, quod nos saltem diceremus. Nam cum alia quædam petita, et non impetrata sunt, tum solemus, inquit, quasi extremum aliquid petituri, quod negari minime debeat, dicere, hoc saltem fieri aut dari oportere, tanquam salutem postremo petentes, quam et impetrari certe, et obtineri sit æquisimum. Sed hoc itidem non illepide quidem fictum, nimis tamen esse uidetur commētitiū. Censuimus igitur amplius querendum.

x Quod

Quodd Sisenna in libris historiarum, aduerbīs huiuscemodi sæpenumero usus est, celatim, uelitatim, saltuatim.

CAP.

XV.

Aduerbla in  
im.

Celatim.  
Velitatim.  
Saltuatim.

**C**um lectitaremus historiam Sisennæ assidue, huiuscemodi figuræ aduerbia in oratione eius animaduertimus, cuiuscemodi sunt hæc, cursim, properatim, celatim, uelitatim, saltuatim. Ex quibus duo prima, quia sunt notiora, exemplis non indigebant: reliqua in historiarum sexto sic scripta sunt: Quam maxime celatim poterat in insidijs suos disponit. Item alio in loco: Nos una æstate in Asia & Græcia literis gesta, idcirco continentia mandauimus, ne uelitatim aut saltuatim scribendo, lectorum animos impediremus.

## A. GELLII NOCTI

V M A T T I C A R V M C O M M E N T A R I I . L I B . X I I I .

Inquisitio uerborum istorum M. Tullij curiosior, quæ sunt in libro primo Antonianarum: Multa autem impendere uidentur præter naturam etiã, præter quæ fatum. Tractatumque an idem duo ista significet, fatum atque natura, an diuersum. CAP. I.



**M**ARCUS Cicero in primo Antonianarum ita scriptum reliquit: Hunc igitur ut sequerer properaui, quem præsentibus non sunt secuti: non ut proficerem aliquid (neque enim sperabam id, nec præstare poteram) sed ut si quid mihi humanitatis accidisset



eīdisset (multa autem impendere uidentur præter natu- Præter naturā.  
 ram etiam, præterq; fatum) huius diei uocem testem rei=  
 publicæ relinquerem meæ perpetuæ erga se uoluntatis.  
 Præter naturam, inquit, præterq; fatum. An utrunque Præter fatum.  
 idem ualere uoluerit, fatum atque naturam, & duas res  
 ἀνθ' ἑνὸς ὑποκειμένω, περιωμένω καὶ φύσιν: an uero diuise  
 rit separaritq; , ut alios casus natura ferre uideatur, alios  
 fatum , considerandum equidem puto. Atque id maxi=  
 me requirendum, qua ratione dixerit accidere multa hu=  
 manitus posse præter fatum : quando sic ratio & ordo,  
 & insuperabilis quædam necessitas fati constituitur, ut  
 omnia intra fatum claudenda sint, nisi illud sanè Home=  
 ri secutus est:

μή ἢ ὅτι ἐρ μοῖραν λόγον αἰῶνος εἰσφικταί.

Nihil autem dubium est , quin uiolentam & inopinatam  
 mortem significauerit, quæ quidem potest recte uideri ac  
 cidere præter naturam. Sed cur id quoque genus mortis  
 extra fatum posuerit, neque operis huius est explorare,  
 neque temporis. Illud tamen non prætermittendum est,  
 quod Vergilius quoq; idipsum quod Cicero de fato opi=  
 natus est, cū hoc in quarto libro dixit de Elisa, quæ mor=  
 tem per uim potita est:

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat.

Tanquam in faciēdo sine uitæ, quæ uiolenta sunt, nō ui=  
 deantur è fato uenire. Demosthenis autem, uiri prudentia Demosthen.  
 pari atq; faciēdia præditi, uerba idem serè significantia  
 de natura atq; fato M. Cic. secutus uidetur. Ita enim scri=  
 ptū est in oratione illa egregia, cui titulus est πρὸς Σεφάκω: ὁ  
 ὡς τοῖς γονεῦσι νομίμων λόγον γέγωννῆσθαι, τὸν τῆς εἰμαρμένης

x 2 καὶ

καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον περιμένει. ὃ ἔκκαὶ τῆ πατρὶδι ὑπὲρ  
 το μὴ ταύτην ἐπιδῆν δουλεύειν, ἀπὸ θνήσκειν ἐβλήσει.  
 Quod Cicero fatum atq; naturam uidetur dixisse, id mul-  
 to antè Demosthenes τῶ πεπωμένῳ καὶ τὸν αὐτόματον  
 θάνατον appellauit. Αὐτόματος enim θάνατος, quasi naturalis  
 ἔσφαλalis, nulla extrinsecus ui coactus uenit.

Super poetarum Pacuuij & Accij colloquio fa-  
 miliari in oppido Tarentino.

CAP.

II.

M. Pacuuius,  
 L. Accius.

**Q**uibus otium ἔσ studium fuit, uitas atq; ætates do-  
 ctorum hominū querere, ac memoriæ tradere, de  
 M. Pacuuius, ἔ L. Accio tragicis poëtis, historiam scri-  
 pserunt huiuscemodi: Cum Pacuuius, inquit, grandi iam  
 ætate ἔ diutino corporis morbo affectus, Tarentum ex  
 urbe Roma concessisset, Accius tunc haud paruo iunior,  
 proficiscens in Asiam, cum in oppidum uenisset, diuertit  
 ad Pacuuiū, comiterq; inuitatus, plusculisq; ab eo diebus  
 retentus, tragœdiam suam cui Atreus nomen est, deside-  
 ranti legit. Tum Pacuuium dixisse aiunt, sonora quidem  
 esse quæ scripsisset, ἔ grandia: sed uideri ea tamen sibi  
 duriora paulum ἔ acerbiora. Ita est, inquit Accius, uti di-  
 eis. Neq; id sanè me pœnitet. Meliora enim fore spero  
 quæ deinceps scribam. Nam quod in pomis est, uide, in-  
 quit, esse aiunt in ingenijs: quæ dura ἔ acerba nascuntur,  
 pòst fiunt mitia ἔ iucunda. Sed quæ gignuntur statim  
 uieta ἔ mollia, atq; in principio sunt uiuida, non matura  
 mox fiunt, sed putria: Relinquendum igitur uisum est in  
 ingenio, quod dies atq; ætas mitificet.

AN UOC

An uocabula hæc, necessitudo & necessitas, differenti significatione sint. CAP. III.

**R**isu prorsus atq; ludo res digna est, cum plerique grammaticorum asseuerant, necessitudinem & necessitatem mutare longe differreq; : ideo quòd necessitas sit uis quæpiam premens & cogens : necessitudo autem dicatur ius quoddã & uinculũ religiose coniunctionis : idq; unũ solitariũ significet. Sicut autem nihil quicquam interest, suauitudo dicat an suauitas, sanctitudo an sanctitas, acerbitudo an acerbitas, acritudo an (quod Accius in Neoptolemo scripsit) acritas : ita nihil rationis dici potest, quĩ necessitudo & necessitas separentur. Itaq; in libris ueterum uulgo reperiatur necessitudinem dici, pro eo quod necessum est. Sed necessitas sanè pro iure officioq; obseruantie affinitatis uel infrequens est. Quamquam qui ob hoc ipsum ius affinitatis familiaritatis uel cõiuncti sunt, necessarij dicuntur. Reperi tamen in oratione C. Cesaris qua Plautiam rogationem suasit, necessitatem dictam pro necessitudine, id est iure affinitatis. Verba hæc sunt: Equidẽ mihi uideor pro nostra necessitate, non labore, nõ opera, non industria defuisse. Hoc ego scripsi de utriusq; uocabuli indifferẽtia, admonitus forte uerbi istius, cũ legerem Sempronij Asellionis ueteris scriptoris quartum ex historia librum, in quo de P. Africano Pauli filio ita scriptum est: Nam se patrem suum audisse dicere L. Aemilium Paulum, nimis bonum imperatorem signis collatis decertare, nisi summa necessitudo, aut summa ei occasio data esset.

Olympiadis Alexandri matris, comis ac prudens ad filium rescriptio. CAP. IIII.

x 3 In pl

Acerbitas.  
Acerbitudo.  
Acritas.  
Acritudo.  
Necessitudo.  
Necessitas.

**I**N plerisq; monumentis rerum ab Alexandro gesta-  
rum & paulo antè in libro M. Varronis, qui inscri-  
ptus est Orestes, uel de insania, Olympiadem Philippi  
uxorem festiuissime rescripsisse legimus Alexandro filio.  
Nam cum is ad matrem ita scripsisset: Rex Alexander  
Iouis Ammonis filius, Olympiadi matri salutem dicit.

Olympiadis  
prudens re-  
scriptum.

Olympias ei rescripsit ad hanc sententiam: Amabo, inquit,  
mi fili quiescas, neq; deferas me, neq; criminere aduersum  
Iunonem. Malum mihi prorsum illa magnum dabit, cum  
tu me literis tuis pellicem illi esse confiteris. Ea mulieris  
scitæ atq; prudentis erga ferocem filium comitas, sensim  
& comiter admonuisse eum uisa est, deponendam esse o-  
pinionem uanam, quam ille ingentibus uictorijs, & adu-  
lantium blandimentis, & rebus supra fidẽ prosperis imbi-  
berat, genitum esse sese de Ioue.

De Aristotele, Theophrasto, & Menedemo phi-  
losophis, deq; eleganti uerecundia Aristotelis, suc-  
cessorem diatribæ suæ eligentis.

C A P.

V.

**A**RISTOTELES philosophus, annos iam ferè natus duo  
& sexaginta, corpore ægro affectoq; ac spe uitæq;  
tenui fuit. Tunc omnis eius sectatorum cohors ad eum ac-  
cedit, orantes obsecrantesq;, ut ipse deligeret loci sui &  
magisterij successorem, quo post summum eius diem per-  
inde ut ipso uterentur ad studia doctrinarum complenda  
excolendaq;, quibus ab eo imbuti fuissent. Erant tunc in  
eius ludo boni multi, sed præcipui duo, Theophrastus &  
Menedemus: ingenio ij atq; doctrinis ceteros præstabat.  
Alter ex insula Lesbo fuit, Menedemus autem Rhodo.  
Arist

Theophrastus.  
Menedemus.

Aristoteles respondit, facturum esse quod uellent, cum id sibi foret tempestiuum. Postea breui tempore cum iudem illi qui de magistro destinādo petierant, presentes essent, uinum (ait) quod tum biberet, non esse id ex uoletudine sua, sed insalubre esse atq; asperum: ac propterea quari debere exoticum, uel Rhodium aliquod uel Lesbium. Id sibi utrunq; ut curarent, petiuit: usurumq; eo dixit, quod sese magis iuuisset. Eunt, curant, inueniunt, adferūt. Tum Aristoteles Rhodium petit, degustat. Firmum, inquit, hercle uinum & iucundū. Petit mox Lesbium: quo item degustato, utrunq; inquit, oppidō bonum. Sed ἰδίων ὁ λίσ-  
 C. Id ubi dixit, nemini fuit dubium, quin lepide simul et uerecunde, successorem illa uoce sibi, non uinū delegisset. Is erat ē Lesbo Theophrastus, homo suauitate in signi linguæ pariter atq; uitæ. Itaq; nō diu post Aristotele uita defuncto, ad Theophrastum omnes concesserunt.

Vinū Rhodiū  
 Vinū Lesbium

Aristotelis uere  
 cūdia in succes-  
 fore eligendo.

Quid ueteres Latini dixerunt, quas Græci προ-  
 σβόλιαι appellant. Et item quod uocabulum barba-  
 rismi non usurpauerint, neq; Romani antiquiores,  
 neq; Attici.

CAP. VI.

Quas Græci προσβόλιαι dicunt, eas ueteres docti, tum  
 notas uocum, tum moderamenta, tum accentu-  
 culas, tum uoculationes appellabant. Quod nunc autem  
 barbare quem loqui dicimus, id uitium sermonis, non bar-  
 barum esse, sed rusticum: & cum eo uitio loquentes, ru-  
 stice loqui dicebant. P. Nigidius in commentarijs gram-  
 maticis: Rusticus fit sermo, inquit, si affires perperam.  
 Itaque id uocabulum quod dicitur uulgo barbarismus, qui

Accētus quorū  
 dam nominū.

Rustice loqui.  
 Barbarismus.

x 4 ante

ante diui Augusti etatem pure atq; integre locuti sunt,  
an dixerint, nondum equidem inueni.

Diuerfum de natura leonū dixisse Homerum  
in carminibus, & Herodotum in historijs.

CAP.

VII.

Leone partus.  
Herodotus.

**L**EONAS inter omnem uitam semel parere, eoq; uno  
partu nunquam edere plures quam unū, Herodotus  
in tertia historia scriptum reliquit. Verba ex eo libro hæc  
sunt: ἡ δὲ δὴ λέαινα, ἰὼν ἰσχυρότατη, καὶ θρασύτατη, ἀπαξ  
ἐν ἑσὶ βίῳ τίκετ' ἐν. τίκτουσα δὲ συνεκβάλλει τῶν τέκνων τὰς  
μήτρας, τὸ δὲ αὔτιον τοῦτο ἐστίν, ἐπὶ ἧς ὁ σκύμνος ἐν  
τῇ μήτρῃ ἰὼν ἀρχητὴ διακινούμενος, ὃ δὲ ἔχων ὄνουχας θηρίων  
πολλῶν πάντ' ὄξυτάτους, ἀμύσει τὰς μήτρας, αὐξασόμενος τε δὴ  
πολλῶ μάλλον ἐπικνέει καταγράφων. πέλας τε δὲ ὁ τόκος  
ἐστὶ, καὶ τὸ παράπαν δειλίτης αὐτέων ὕγι' οὐδέην. Home-  
rus autem leones (sic enim fœminas quoque uirili genere  
appellat) quod grammatici ἐπίκοινον uocant, plures gi-  
gnere atq; educare catulos dicit. Versus quibus hoc aper-  
te demonstrat, hi sunt:

εἰσήκει ὡς τις τε λέων περι οἷσι τέκεσιν  
ὦ ῥά τε νήπι ἄγονά σωαντήσονται ἐν ὕλῃ  
ἄνδρες ἐπακτῆρες.

Item alio in loco idem significat:

πυκνά μάλα σενάχων, ὅς τε λῆς ἠὺγένει  
ὦ ῥά τ' ὑπὸ σκύμνου ἐλαφῆβολοῦ ἀρπασεν ἄνθρω-  
πὸς ἐκ πυκινῆς. ὃ δὲ τ' ἀχνητὴ ὕστ' ἐλθὼν  
πολλὰ δέτ' ἀγκὲ ἐπῆλθε μετ' ἀνέρος ἰχνί ἐρευνῶν  
εἴ ποθεν ἔξεύροι μάλα δὲ δριμύς χόλος αἰρεῖ.

Ea nos dissensio atq; diuersitas cum agitaret, in clytissimi  
poët

poëtarum & historicorum nobilissimi, placuit libros Aristotelis philosophi inspici, quos de animalibus exquisitissime composuit: in quibus quod super ista re scriptum inueniremus, cum ipsius Aristotelis uerbis in his commentarijs scriberemus. Verba Aristotelis hæc sunt ex lib. de histor. animalium VI.

Λέων δ' ὅτε μὴ ὀχευῆ ὀπίθεον. καὶ ἔστιν ὀπισθητικόν, εἴρηται πρότερον, ὀχευῆ δ' ἡ πικτή οὐ πᾶσαν ἔραρον, καθ' ἕκαστον μὲν τοι ἐνιαυτῶν. πικτὴ μὲν οὖν τῷ ἔαρῳ, πικτὴ δ' ὡσεπιπρωτολύλυο. τὰ μὲν τοι πλῆσα ἔξ. πικτὴ δ' ἐνίοτε καὶ ἔρ. δ δ' ἐλεχθεῖς μῦθος περι τῶ ἐκβάλλειν τὰς ὑσέρας πικτῶνα, ληρώδης ἔστιν, σωπετέθη δ' ἐκ τῶ σπανίως ἐστὶ τὸς λέοντας, ἀπορῶντι τῶ αὐτῶν τῶ μύθῳ σωθέντες. σπάνιον γὰρ καὶ γίνετο τῶν λεόντων, καὶ οὐκ ἐν πολλῶ γίνετι τόπων, ἀλλὰ τῆς εὐρώπης ἀπόσης ἐν τῶ μεταξὺ τῶ ἀχελώου καὶ τῶ νέου ποταμοῦ. πικτὴ δ' ἡ καὶ ὁ λέων τένου μικρὰ οὕτως, ὡς τε δάμνα ὄντα μόλις βασιλεῖν. οἱ δ' ἐν συρίᾳ λέοντες πικτῶσι πεντάκις. τὸ πρῶτον πέντε, εἴτα ἀεὶ ἐνὶ ἑλάττωνα. μετὰ δ' ταῦτα οὐκ ἐπι οὐδὲν πικτῶσι, ἀλλ' ἀργοὶ διατελοῦσι. οὐκ ἔχει δ' ἡ λέαινα χυάτην, ἀλλ' ὁ ἀρῶν ὁ λέων. βάλλει δ' ὁ λέων τὸς κυνόδοντας καλεμένους τέτταρας μόνους, δύο μὲν ἀνωθεν, δύο δ' ἐκ ἄνωθεν, βάλλει δ' ἐξ ἄμηνον ἄν τῶ ἡλικίαν.

Quod Afranius poeta prudenter & lepide, sapientiam filiam esse usus & memoriæ dixit.

CAP.

VIII.

**M**Axime hoc atq; uerissime Afranius poeta de gignenda comparandaq; sapientia opinatus est, quod eam filiam esse usus & memoriæ dixit. Eo namq; argumēto demonstrat, qui sapiens esse rerum humanarum uelit,

Sapientia parentes.

x s non

nō libris solis, neq; disciplinis rhetoricis dialecticisq; opus esse, sed oportere eum uersari quoq; exerceriq; in rebus conuincendis periclitandisq;, eaq; omnia acta & euenta firmiter meminisse: & perinde sapere ac consulere ex ijs, quæ pericula ipsa rerum docuerunt, non quæ libri tantum aut magistri, per quasdam inanitates uerborum & imaginum, tanquam mimo aut in somnio delectauerint.

Versus Afranij sunt in togata, cui Sellæ nomen est:

Vsus me genuit, mater peperit memoria.

οφίαρ uocant me Graij, uos sapientiam.

Item uersus est in eandem ferme sententiam Pacuuij, quem

Macedo philo  
sophus.

Macedo philosophus uir bonus, familiaris meus, scribi debere censebat pro foribus omnium templorum:

Ego odi homines ignaua opera, & philosopha snia.

Ignauus philo  
phi.

Nihil enim fieri posse indignius, neq; intolerantius dicebat, quam quod homines ignaui ac desides, operti barba & pallio, mores & emolumenta philosophiæ in linguæ, uerborumq; artes conuerterent, & uitia facundissime accusarent, intercutibus ipsi uitij madentes.

Quid Tullius Tyro in commentarijs scripserit de Suculis & Hyadibus, quæ sunt stellarum uocabula.

C A P.

I X.

Tyro.

**T**ullius Tyro M. Ciceronis alumnus & libertus, adiutorq; in literis studiorum eius fuit. Is libros cō plures de usu atq; ratione linguæ Latinæ, item de uarijs atq; promiscuis quæstionibus composuit. In ijs esse præcipui uidentur, quos Græco titulo πικτερας libros inscripsit, tanquam omne rerum atque doctrinarum genus contin

Pandectæ.



continentis. Ibi de ijs stellis quæ appellantur *Suculæ*, hoc scriptū est: Adeo, inquit, ueteres Ro. literas Græcas nesciuerunt, & rudes Græca lingua fuerunt, ut stellas quæ in capite Tauri sunt, propterea *suculas* appellarint, quod *Suculæ*.  
 eas *υάδας* Græci uocant, tanquam id uerbum Latinum *Hyades*.  
 Græci uerbi interpretamentum sit: quia Græce *υις*, *sues* Latine dicantur. Sed *υάδας*, inquit, *οὐκ ἀπὸ τῶν υἰδῶν*, ita ut nostri opici putauerunt, sed ab eo quod est *υἰδῶν*, appellatur. Nam & cum oriuntur, & cum occidunt, tempestates, pluias, largosq; imbres cient. Pluere autem Græca lingua *υἰδῶν* dicitur: Hæc quidem Tyro in Pandectis. Sed enim ueteres nostri, non usque eo opici & agrestes fuerunt, ut stellas *hyadas* idcirco *suculas* nominarent, quod *υις* Latine *sues* dicantur, sed ut quod Græci *υἰς*, nos *supper* dicimus: quod illi *υἰς*, nos *supinus*, quod *υποπῆδος*, nos *subulcus*: quod item illi *υπνῶν*, nos primo *sypnus*, deinde per *γ* Græcæ, Latinæq; o literæ cognitionē, *sopnus*. Sic quod ab illis *υάδας*, à nobis primo *syades*, deinde *suculæ* appellatæ. Stellæ autē istæ nō in capite Tauri sunt, ut Tyro dicit (nullū enim uidetur præter eas stellas Tauri caput) sed eæ ita circulo qui *zodiacus* dicitur sitæ locatæq; sunt, ut ex earum positu species quædam & sinu lacrum esse uideatur Tauri capitis: sicuti ceteræ partes, & reliqua imago Tauri conformata, & quasi depicta est locis regionibusq; earum stellarum, quas Græci *πλάδας*, nos *uergilias* uocamus.

Quid fororis *ἑπιμονῆ* dixerit Labeo Antistius, & quid fratris Nigidius.

CAP.

X.

Labeo

Labeo Anti-  
stius.

**L**abeo Antistius, iuris quidem ciuiliſ disciplinam prin-  
cipali studio exercuit, & consulentibus de iure pu-  
blice responſitauit, cæterarum quoq; bonarum artium nõ  
expers fuit. Et in grammaticam sese, atq; dialecticam lite-  
rasq; antiquiores altioresq; penetrauerat, Latinarumq;  
uocum origines rationesq; percalluerat. Eaq; præcipue  
ſcientia ad enodandos pleroſq; iuris laqueos utebatur.  
Sunt adco libri post mortẽ eius editi, qui posteriores in-  
ſcribuntur quorum librorũ tres continui tricesimus octa-  
uus, tricesimus nonus, & quadragesimus, pleni ſunt id ge-  
nus rerum, ad enarrandam & illuſtrandam linguam La-  
tinam conducentium. Præterea in libris, quos ad Prætoris  
edictum ſcripſit, multa poſuit, partim lepide atq; argute  
reperita: ſicuti hoc eſt, quod in quarto ad edictum libro  
ſcriptum legimus: Soror, inquit, appellata eſt, quod quaſi  
ſeorſum naſcitur, ſeparaturq; ab ea domo, in qua nata  
eſt, & in aliam familiam tranſgreditur. Fratris autem uo-  
cabulum P. Nigidius homo impenſe doctus, non minus ar-  
guto ſubtiliq;  $\epsilon\tau\upsilon\mu\omega$  interpretatur: frater, inquit, eſt di-  
ctus, quaſi ferẽ alter.

Frater.

Quem M. Varro iuſtum aptumq; eſſe nume-  
rum conuiuiarum exiſtimarit. Ac de menſis ſecun-  
dis, & de bellarijs.

C A P. XI.

**L**epidiſſimus liber eſt M. Varronis ex ſatyris Me-  
nippæis, qui inſcribitur: Nescis quid ueſper ſeruis  
uehat: in quo diſſerit de apto conuiuiarum numero, deq;  
ipſius conuiuij habitu cultuq;. Dicit autem cõuiuiarum nu-  
merum incipere oportere a Gratiarum numero, & pro-  
gredi ad Muſarum, id eſt, proficiſci à tribus, & conſiſte-  
re in

Conuiuiarum  
numerus.

re in nouem: ut cum paucissimi conuiuæ sunt, non pauciores sint quàm tres: cum plurimi, nõ plures quàm nouem. Nam multos, inquit, esse non conuenit, quòd turba plerunq; est turbulenta. Et Romæ quidẽ cõstat, sed & Athenis. Nusquam autem plures cubabant. Ipsum deinde cõuiuium cõstat, inquit, ex rebus quatuor, & tũ deniq; omnibus suis numeris absolutum est, si belli homunculi collecti sunt, si lectus locus, si tempus lectum, si apparatus nõ neglectus. Nec loquaces autem, inquit, conuiuas, nec mutos legere oportet: quia eloquẽtia in foro & apud subsellia, silentium uero non in conuiuio, sed in cubiculo esse debet. Sermones igitur id temporis habendos censet, non super rebus anxijs, aut tortuosis, sed iucundos atq; inuitabiles, & cum quadam illecebra & uoluptate utiles, ex quibus ingeniu nostrum uenustius fiat & amœnius. Quod profecto, inquit, eueniet, si de id genus rebus ad cõmunem uitæ usum pertinentibus confabulemur, de quibus in foro, atq; in negotijs agendis loqui nõ est otiu. Dominũ autẽ, inquit, cõuiuij esse oportet non tam lautum, q̃ sine sordibus. Et in cõuiuiio legi nõ omnia debent, sed ea potissimũ, quæ simul sint βιωφιλῆ, & delectent. Neq; nõ de secundis quoq; mensis, cuiusmodi esse eas oporteat, præcipit. His enim uerbis utitur: Bellaria, inq̃t, ea maxime sunt mellita, quæ mellita non sunt, πικρὰ enim cũ πικρὰ, societas infida. Quod Varro in hoc libro dixit bellaria, ne q̃s fortẽ in ista uoce hæreat, significat id uocabulum omne mensæ secundæ genus. Nam quæ τραγήματα Græci aut πικρὰ dixerunt, ea ueteres nostri bellaria appellauerunt. Vina quoq; dulciora, est inuenire in comœdijs antiquioribus

Conuiuium ex  
quatuor cõstat.

Sermones con-  
uiuales.

Bellaria.

Tragemata.

hoc

hoc nomine appellata, dictaq; esse ea Liberi bellaria.

Tribunos plebis prehensionem habere, uocationem non habere.

CAP. XII.

Labeonis liber  
tas.

**I**N quadam epistola Attei Capitonis scriptū legimus, Labeonem Antistium, legum atq; morum Po. Ro. iurisq; ciuilibus doctum apprime fuisse. Sed agitabat, inquit, hominem libertas quaedam nimia atq; uecors, usq; eò, ut D. Augusto iam principe, & remp. obtinente, ratum tamen pensumq; nihil haberet, nisi quod iustum sanctumq; esse in Romanis antiquitatibus legisset. Ac deinde narrat, quid idem Labeo per uiatorem à Trib. plebis uocatus, responderit: Cum à muliere, inquit, quadam tribuni plebis aduersum eum aditi, Gellianum ad eum misissent ut ueniret, & mulieri responderet, iussit eum qui missus erat, redire, & tribunis dicere, ius eos non habere, neq; se, neq; alium quenquam in causa uocandi: cum moribus maiorum trib. pleb. prehensionem haberent, uocationem non haberent. Posse igitur eos uenire, & prehendi se iubere, sed uocandi absentem ius non habere. Cum hoc in ea Capitonis epistola sublegissemus, id ipsum postea in M. Varronis rerum humanarum uno & uicesimo libro, enarratius scriptum inuenimus, uerbaq; ipsa super ea re Varronis adscripsimus: In magistratu, inquit, habent alij uocationē, alij prehensionem, alij neutrum. Vocationem, ut Coss. & ceteri qui habent imperium: Prehensionem, ut Trib. Pleb. & alij, qui habent uiatorem: Neq; uocationē, neq; prehensionem, ut Quest. & ceteri, qui neq; licitorem habent, neq; uiatorem. Qui uocationē habent, iidem prehendere, tenere, abducere possunt: & hæc omnia, siue adsunt quos

in sales uocatio  
m habebant  
ib. y. l. prehensio

quos uocant, siue acciri iusserunt. Trib. Pleb. uocationem habent nullam. Neq; minus multi imperiti, perinde atque haberent, ea sunt usi. Nam quidam nō modo priuatū, sed etiam COS. in rostra uocari iusserunt. Ego triumphator uocatus à Portio Trib. Pleb. non iui, autoribus principibus: & uetus ius tenui. Item tribunus cum essem, uocari neminem iussi, neq; uocatum à collega parēre inuitum. Huius ego iuris, quod M. Varro tradit, Labeonē arbitror, uana tunc fiducia, cum priuatus esset, uocatum à Trib. nō isse. Que (malū) aut ratio fuit, uocantibus nolle obsequi, quos cōfiteare ius habere prehendi? Nam qui iure prehendi, is etiā in uincula duci potest. Sed querētibus nobis, quam ob causam tribuni, qui haberent summam coërcendi potestatem, ius uocandi non habuerint, illud occurrit, quod Trib. Pleb. antiquitus creati uidentur non iure dicundo, nec causis querelisq; de absentibus noscendis, sed intercessionibus faciendis, quibus presentes fuissent, ut iniuria, quæ coram fieret, arceretur. Ac propterea ius ad se uocandi ademptum, quoniam ut uim fieri uetarent, assiduitate eorum & presentium oculis opus erat.

Trib. ple. crea  
intercessionib  
faciendis

Quod in libris humanarum M. Varronis scriptum est, ædiles & quæstores Po. Ro. in ius a priuato ad prætorem uocari posse.

CAP.

XIII.

**C**UM ex angulis secretisq; librorum ac magistrorum in medium iam hominum & in lucem fori prodidisset, quæsitum esse memini, in plerisque Romæ stationibus ius publice docētium aut respondentium, an! Quæst. Po. Ro. ad Præto. in ius uocari posset. Id autem non ex otiosa

otiosa quæstione agitabatur, sed usus forte natæ rei ita erat, ut uocandus esset in ius Quæst. Non pauci igitur existimabant ius uocationis in eum prætori non esse, quoniam magistratus Pop. Ro. proculdubio esset. Et neq; uocari, neq; si uenire nollet, capi atq; prehendi, salua ipsius magistratus maiestate, posset. Sed ego qui tū assiduus in libris M. Varronis fui, cū hoc quæri dubitariq; animaduertissem, protuli unum & uicesimum rerum humanarum, in quo ita scriptum fuit: Qui potestatem neque uocationis populi uiritim habent, neq; prehensionis, eos magistratus à priuato in ius quoq; uocari est potestas. M. Leuius ædilis curulis à priuato ad prætorem in ius est eductus. Nunc stipati seruis publicis non modo prehendi non possunt, sed etiam ultrò summouent populum. Hoc Varro in ea libri parte de ædilibus. Suprà autem in eodem libro, Quæst. neq; uocationem habere, neq; prehensionem dicit. Vtraq; igitur libri parte recitata, in Varronis omnes sententiam concesserunt, quæstorq; in ius ad prætorem uocatus est.

Verba ex libro Messalæ auguris, quibus docet qui sint minores magistratus, & consulem prætoremq; collegas esse, & quædã alia de auspicijs.

CAP.

XIIII.

Pomœrium.

**P**omœrium quid esset, augures Pop. Rom. qui libros de auspicijs scripserunt, istiusmodi sententia definiunt: Pomœriū est locus intra agrum effatum, per totius urbis circuitum pone muros, regionibus certis determinatus, qui facit finem urbani auspicij. Antiquissimum autem pomœrium quod à Romulo institutum est, Palatini montis ra

tis radicibus terminabatur. Sed id pomœriũ pro incremen-  
 tis reipublicæ aliquoties prolatũ est, & multos editosq̃;  
 colles circũplexum est. Habebat autẽ ius proferẽdi pomœ-  
 rij, qui Pop. Rom. agro de hostibus capto auxerat. Pro-  
 pterea quæsitiũ est, ac nunc etiã in quæstione est, quam ob  
 causam ex septem urbis montibus, cum ceteri sex intra po-  
 mœrium sint, Auẽtinus solus, quæ pars nõ longinqua nec  
 infrequens est, extra pomœrium sit. Neq; id Ser. Tullius  
 rex, neq; Sylla, qui proferendi pomœrij titulum quæsivit,  
 neq; postea D. Iulius, cum pomœriũ proferret, intra effa-  
 tos urbis fines incluserint. Huius rei Messala aliquot cau-  
 sas uideri scripsit. Sed præter eas omnes ipse unã probat,  
 quòd in eo monte Remus urbis condendæ gratia auspica-  
 uerit, auesq; irritas habuerit, superatusq; in auspicio à  
 Romulo sit. Idcirco, inquit, omnes qui pomœrium protu-  
 lerunt, montem istum excluderunt, quasi auiibus obscœnis  
 ominosum. Sed de Auentino monte prætermittendũ non  
 putauit, quod non pridẽ ego in Elidis grammatici ueteris  
 cõmentario offendi, in quo scriptũ erat, Auentinũ antea,  
 sicuti diximus, extra pomœriũ exclusum: post autem D.  
 Claudio, receptum & intra pomœrij fines obseruatum.  
 In edicto COSS. quo edicunt, quis dies comitijs centu-  
 riatũ futurus sit, scribitur: Ex uetere forma perpetua ne-  
 quis magistratus minor de cœlo seruasse uelit. Queri igitur  
 solet, qui sint magistratus minores. Super hac re meis  
 uerbis nil opus fuit, quoniã liber Marci Messalæ auguris  
 de auspicijs primus, cum hæc scriberemus, forte adfuit,  
 propterea ex eo libro uerba ipsius Messalæ subscripsi-  
 mus: Patritiorum auspicia in duas sunt potestates diuisa:

Auentinus  
mons.

γ

Maxima

stratus  
ores.

Maxima sunt consulum, pratorū, censorum. Neq; tamen eorum omnium inter se eadem, aut eiusdem potestatis, ideo & collega non sunt censores consulū, aut pratorū: praetores consulū sunt. Ideo neq; cōsules aut praetores censoribus, neq; censores cōsulibus aut pratoribus turbant aut retinēt auspicia. At censores inter se, rursus praetores consulesq; inter se & uitiant & obtinēt. Praetor etsi collega consulis est, neq; praetorem neq; cōsulem iure rogare potest, ut quidē nos à superioribus accepimus, aut ante hęc tempora seruatiū est. Et ut in cōmētario XIII. C. Tuditanus patet, quia imperiū minus praetor, maius habet consul: & à minore imperio maius, aut à maiore collega rogare iure non potest. Nos his temporibus praetores praetore creante ueterum auctoritatē sumus secuti, neq; his comitijs in auspicio fuimus. Censores aequae non eodē rogantur auspicio atq; cōsules & praetores. Reliquorum magistratuum minora sunt auspicia. Ideo illi minores, hi maiores magistratus appellantur. Minoribus creandis magistratibus, tributis, comitijs magistratus, sed iustius curiata datur lege. Maiores centuriatis comitijs fiunt. Ex his omnibus uerbis Messala manifestum fit, & qui sint magistratus minores, & quamobrem minores appellentur. Sed & collegā esse PRAET. COS. docet, quod eodē auspicio creatur. Maiora autem dicuntur auspicia habere, quia eorum auspicia magis rata sunt, quàm aliorum.

Item uerba eiusdem Messalæ differentis, aliud esse ad populum loqui, aliud cum populo agere, & qui magistratus à quibus auocent comitiatū. Eiusdem capituli XIII. portio.

Idem

magistratus maiores & minores



**I**dem Messala in eodē libro de minoribus magistratibus ita scribit: *cos. ab omnibus magistratibus, & comitiatum, & concionem auocare potest. Prætor & comitiatum & concionem usquequaque auocare potest, nisi à cos. Minores magistratus nusquam, nec comitiatū nec concionem auocare possunt. Ea re, qui eorum primus uocat ad comitiatū, is recte agit, quia bifariam cum populo agi non potest. Nec auocare alius alij posset, si concionē habere uolunt, uti ne cum populo agant, quanuis multi magistratus simul concionem habere possunt. Ex his uerbis Messalæ manifestum est, aliud esse cum populo agere, aliud concionem habere. Nam cum populo agere, est rogare quid populum, quod suffragijs suis aut iubeat, aut uetet. Concionem autem habere, est uerba facere ad populum sine ulla rogatione.*

Agere cum populo.  
Concionem habere.

Humanitatem non id significare quod uulgius putat: sed eo uocabulo qui synceriter locuti sunt, magis proprie esse usos.

CAP. XV.

**Q**ui uerba Latina fecerunt, quiq; ijs probe usi sunt, humanitatem non id esse uoluerunt quod uulgius existimat, quodq; à Græcis φιλοφροσυνα dicitur, & significat dexteritatem quandam beneuolentiamq; erga omnes homines promiscuam. Sed humanitatem appellarunt id propemodum, quod Græci παιδείαν uocant, nos eruditionem institutionemq; in bonas arteis dicimus: quas qui synceriter cupiunt appetuntq;, ij sunt uel maxime humanissimi. Huius enim scientiæ cura & disciplina, ex uniuersis animantibus uni homini data est, idcircoq; humanitas appellata est. Sic igitur eo uerbo ueteres

Humanitas.

y z esse

esse ufos, & cum primis M. Varronem, Marcumq; Tul-  
lium, omnes fermè libri declarant. Quamobrè satis habui  
interim exemplum proponere. Itaq; uerba posui Varro-  
nis, è libro rerum humanarum primo, cuius principiū hoc  
est: Praxiteles qui propter artificium egregium, nemini  
Humanior. est paulum modo humaniori ignotus. Humaniori, inquit,  
non ita ut uulgo dicitur, facili & tractabili & beneuolo,  
tametsi rudis literarū sit (hoc enim cum sententia nequa-  
quam conuenit) sed eruditiori doctioriq;, qui Praxitelem,  
quid fuerit, & ex libris, & ex historia cognouerit.

Quid apud Marcum Catonem significant uer-  
ba hæc, inter os atque offam.

## C A P. X V I.

**O** Ratio est M. Catonis Censorij de edil. uitio crea-  
tis: ex ea oratione uerba hæc sunt: Nunc ita aiunt,  
in segetibus & in herbis bona frumēta esse. Nolite ibi ni-  
miam spem habere. Sæpe audiui, inter os atq; offam mul-  
ta interuenire posse. Verum inter offam atq; herbam, ibi  
uero longum interuallum est. Eurutius Clarus, qui præse-  
ctus urbi, & bis consul fuit, uir morum literarumq; uete-  
rum studiosissimus, ad Sulpitium Apollinarem scripsit, ho-  
minem memoriæ nostræ doctissimum, querere sese & pe-  
tere ut sibi rescriberet, quanam esset eorum uerborū sen-  
tentia. Tum Apollinaris nobis præsentibus (nam id tem-  
poris ego adolescēs Romæ sectabar eum discendi gratia)  
rescripsit Claro, ut uiro erudito, breuissime: Vetus esse  
prouerbiū, inter os & offam: idem significans, quod  
Græcus ille παροιμιώδης uersus:

Πολλὰ μεταξὺ πέλας κήλιος, καὶ χέλιος ἄκρον.

Platonem

Platonem tribuere Euripidi Sophoclis uersum, & inueniri uersus uerbis isdem aut paucis syllabis immutatis, apud diuersos poetas, temporibus uarijs natos.

CAP. XVII.

**V**ersus est notæ uenustatis senarius:

Σοφοὶ τύραννοι τῶν Ἑσθῶν ξυνοσίαι.

Eum uersum Plato in Theaetheto Euripidis esse dicit: quod quidem nos admodum miramur. Nam scriptum eum legimus in tragœdia Sophoclis, quæ inscripta est αἶας ὁ λόος κρη. Prior autem natus fuit Sophocles quàm Euripides. Sed etiam ille uersus non minus notus:

Γέρων γέροντα παιδαγωγῆσω σ' ἐγώ.

Et in tragœdia Sophoclis scriptus est, cui titulus est φιλοκλήτης, & in Bacchis Euripidis: id quoque animaduertimus apud Aeschylum, ἐν Ἰσθ' πυρφόρῳ προμήθει. Et apud Euripidem in tragœdia quæ inscripta est ἰνώ, eundem esse uersum absque paucis syllabis.

Aeschylus sic:

Σιγᾶν τε ὄπυ δ'εἶ, καὶ λέγων τὰ κόρυα.

Euripides ita:

Σιγᾶν τε ὄπυ δ'εἶ, καὶ λέγων ἀσφαλές.

Fuit autem Aeschylus non breui antiquior.

De genere atque nominibus familiæ Portiæ.

CAP.

XVIII.

**C**um in domus Tiberianæ bibliotheca sederemus ego M. Cato nepos & Apollinaris Sulpitius, & quidam alij mihi aut illi familiares, prolatus forte liber est ita inscriptus, M. Catonis Nepotis. Tum quæri coeptum est, quisnam is fuisset Mar. Cato Nepos. Atque ibi adolescens quispiam

γ 3 (quod

(quod ex eius sermonibus coniectare potui) non abhorrens à literis : Hic, inquit, est M. Cato, non cognomento Nepos, sed M. Catonis Censorij ex filio nepos, qui pater fuit M. Catonis pratorij uiri, qui bello ciuili Vticae necem sibi gladio manu sua consciiuit : de cuius uita liber est M. Ciceronis, qui inscribitur laus M. Catonis, quem in eodē libro idem Cicero pronepotē fuisse dicit M. Catonis Censorij. Eius igitur quem Cicero laudauit, pater hic fuit M. Cato : cuius orationes feruntur inscriptæ M. Catonis Nepotis. Tum Apollinaris (ut mos eius in reprehendendo fuit) placide admodū leniterq; : Laudo, inquit, te mi fili, quod in tantula ætate etiam si hunc M. Catonem, de quo nunc quæritur, quis fuerit ignoras, auditiūcula tamē quadam de Catonis familia aspersus es. Non unus autem, sed complures M. illius Catonis Censorij nepotes fuerūt geniti, non eodem patre. Duos enim M. ille Cato, qui & orator & censor fuit, filios habuit, & matribus diuersos, & ætatibus longe dispares. Nam iam adolescente altero matre eius amissa, ipse quoque iam multum senex, Salonij clientis sui filiam uirginem duxit in matrimonium. Ex qua natus est ei M. Cato Salonianus : hoc enim illi cognomen tum fuit, à Salonio patre matris datum. Ex maiore autem Catonis filio, qui prætor designatus patre uiuo mortuus est, & egregios de iuris disciplina libros reliquit, nascitur hic, de quo quæritur, M. Cato M. filius M. Nepos. Is satis uehemens orator fuit, multasq; orationes ad exemplū aui scriptas reliquit, & cōsul cum Q. Martio Rege fuit. Inq; eo consulatu in Africam profectus, in ea prouincia mortem obiit. Sed is, non ita ut dixisti, M. Catonis prætorij

Portia seu Catonum familia.

liber Ciceronis  
de uita Cato  
is qui interci  
4

Cato Salonianus.

torij uiri, qui se Vtica occidit, & quem Cicero laudauit, pater fuit: Nec quia hic nepos Catonis Censorij, ille autem pronepos fuit, propterea necessum est patrem hunc ei fuisse. Hic enim nepos, cuius hac modo prolata oratio est, filium quidem maiorē Catonem habuit, sed non eum qui Vtica periit, sed qui cum ædilis curulis & prætor fuisset in Galliam Narbonensem profectus, ibi uita functus est. Ex altero autem uiro Censorij filio longe natu minore, quem Salonianum esse appellatum dixi, duo nati sunt, L. Cato, & M. Cato. Is M. Cato tribunus plebis fuit, & præturam petens mortem obiit, ex quibus eo natus est M. Cato prætorius, qui se bello ciuili Vtica interemit: de cuius uita laudibusque cum M. Tullius scriberet, pronepotem eum Catonis Censorij dixit fuisse. Videtis igitur hanc partem familiæ, quæ ex minore Catonis filio progenita est, non solum generis ipsius transitibus, sed temporum quoque spatio differre. Nam quia ille Salonianus in extrema patris ætate, sicuti dixi, natus fuit, prognati quoque ab eo aliquanto posteriores fuerunt, quam qui à maiore fratre eius geniti erant. Hanc quoque temporum differentiam facile animaduertetis ex hac ipsa oratione cum eam legetis. Hæc Sulpitius Apollinaris nobis audientibus dixit, quæ postea ita esse uti dixerat, cognouimus, cum & laudationes funebres, & librum commentariorum de familia Porcia legeremus.

Quod à scriptoribus elegantissimis maior ratio habita sit sonitus uocum atque uerborum iucundioris, quæ à Græcis δὲ φωνία dicitur, quam regulæ disciplina quæ à grammaticis

γ 4 cis rep

cis reperta est.

C A P.

X I X.

Accusatorum  
tertiæ inflexio-  
nis variæ fines.

**I**nterrogatus est Probus Valerius, quod ex familiari  
Leius quondam comperi, has ne urbis, an has urbes, &  
hanc turrem, an hanc turrim dici oporteret. Si aut uer-  
sum, inquit, pangis, aut orationem solutam struis, atq; ea  
uerba dicenda sunt, non finitiones illas prærancidas, neq;  
fecutinas grammaticas spectaueris, sed aurem tuam inter-  
roga: quo quid loco conueniat dicere, quod illa suaserit,  
id profecto erit rectissimum. Tum is qui quæsierat, quo-  
nam modo, inquit, uis aurem meam interrogem? Et Pro-  
bum ait respondisse, quo suam Vergilius percontatus est,  
qui diuersis in locis, urbes & urbis dixit, arbitrio consi-  
lioq; usus auris. Nam in primo Georgicôn, quem ego,  
inquit, librum manu ipsius collectum legi, urbis, per i, li-  
teram scripsit. Verba è uersibus eius hæc sunt:

**Urbis.** - Urbis ne inuisere Cæsar,  
Terrarumq; uelis curam.

**Urbes.** Verte enim, & muta ut urbes dicas, insipidius nescio  
quid facies & pinguius. Contrâ, in tertio Aeneidos, ur-  
bes, per e, literam dixit:

Centum urbes habitant magnas.

Hic item muta, ut urbis dicas, nimis exilis uox erit &  
exanguis. Tanta quippe iuncturæ differentia est in conso-  
nantia uocum proximarû. Præterea idem Vergilius tur-

**Turrim.**  
**Securim.** rrim dixit non turrem, & securim non securem:

Turrim in præcipiti stantem. Et,  
Incertam excussit ceruice securim.

Quæ sunt (opinor) iucundioris gracilitatis, quàm si suo  
utruncq; loco per e, literâ dicas. At ille qui interrogauerat  
rudis

rudis profecto & aure agresti homo: Cur, inquit, aliud alio in loco doctius rectiusq; esse dicas, nō sanē intelligo. Tum probus iam commotior: Noli, inquit, igitur laborare, utrum istorum debeas dicere, urbis, an urbes. Nam cū id genus sis quod uideo, ut sine iactura tui pecces, nihil perdes utrum dixeris. His tum uerbis Probus & hac finē hominē dimisit, ut mos eius fuit erga indociles propè inclemēter. Nos autē aliud quoq; postea cōsimiliter à Vergilio duplici modo scriptum inuenimus. Nam tres & tris posuit eodē in loco, ea iudicij subtilitate, ut si aliter dixeris mutauerisq; & aliquid tamen auris habeas, sentias suauitatem sonitus diuidere. Versus ex decimo hi sunt:

Tres quoq; Threicios Boreæ de gente suprema.

Et tris, quos Idas pater, & patria Ismara mittit.

Tres hic, tris illic, utrunq; pensiculate modulateq; reperiuntur. Tris. Tris suo quidq; in loco sonare aptissime. Sed in illo quoq; itidem Vergilij uersu,

Hæc finis Priami fatorum,

Hæc finis

Simul ut & hic finis dicas, durum atq; absonum erit, repperientq; aures quod mutaueris: sicut illud contrā eiusdem Vergilij insuauis facias, si mutes:

- Quem das finem rex magne laborum?

Quem finem.

Nam si ita dicas, quā das finem, iniucundum nescio quo pacto & laxiorē uocis sonū feceris. Ennius itē rectos cupressos dixit, cōtra receptum uocabuli genus hoc uersu:

Capitibus \* nutantis pinos, rectosq; cupressos.

\* al' nutantibus.

Firmior ei, credo, & uiridior sonus esse uocis uisus est, rectos dicere cupressos, quā rectas. Contrā uero idem Ennius in annali x v i i i. aëre fulua dicit, non fuluo: non

Aëre fulua.

γ 3 ob id

ob id solum, quòd Homerus ἀέρα βαδῆαυ dicit, sed quòd hic sonus (opinor) uocalior est uisus & amœnior. Sicuti enim M. Ciceroni mollius teretiusq; uisum est in quinta Eretu. in Verrè, fretu scribere quàm freto: Perangusto, inquit, fretu diuisa. Erat enim crassius uastiusq; perangusto freto dicere: Itidem in secunda simili usus modulamine: Manifesto peccatu, inquit, non peccato. Hoc enim scriptum in uno atque in altero antiquissimæ fidei libro Tyroniano reperi. Verba sunt Ciceronis hæc: Nemo ita uiuebat, ut nulla eius uitæ pars, summæ turpitudinis esset expers, nemo ita in manifesto peccatu tenebatur, ut cum impudens fuisset in factò, tum impudētior uideretur si negaret. Huius autè uocis cum elegantior hoc in loco sonus, & tum ratio certa & probata est. Hic enim peccatus, quasi peccatio, recte Latineq; dicitur. Sicut hic incestus, nō qui admisit, sed quòd admissum est: & hic tributus, quòd tributum nos dicimus, à plerisq; ueterum dicta sunt. Hic quoque allegatus, & hic arbitratus, pro allegatione, proq; arbitratione dicuntur. Qua ratione seruata, arbitratus, & allegatu meo dicimus. Sic igitur in manifesto peccatu dixit, ut in manifesto incestu ueteres dixerunt. Non quin Latinum esset peccato dicere, sed quia in loco isto positum subtilius ad aurem molliusq; est. Lucretius æque auribus inseruiens, funem fœmuino genere appellauit in hisce uersibus:

Haud (ut opinor) enim mortalia secla superne  
Aurea de cœlo dimisit funis in arua.  
Funis aurea. Cum dicere usitatius, manente numero posset,  
Aureus è cœlo demisit funis in arua.

Sacer



Sacerdotes quoq; fœminas M. Cicero antistitas dicit, non Antistitæ.  
 secundum grammaticã legem antistites. Nam cū insolentias uerborū à ueteribus dictorum plerūq; respueret, huius tamen uerbi in ea parte sonitu delectatus, sacerdotes, inquit, Cereris atq; illius fani antistitæ. Vsq; adeo in quibusdã neq; rationē uerbi, neq; consuetudinē, sed solã auerem secuti sunt, suis uerba modulis pensitantē. Quod qui nō sentiunt (inquit idem ipse M. Cicero, cū de numerosa & apta oratione differeret) quas aureis habeāt, aut quid in ijs hominis simile sit, nescio. Illud uero cum primis apud Homerum ueteres grammatici annotauerunt, quod cum dixisset quodam in loco κελσιου̅ς τε τ̅η̅ρας τε, alio in loco non τ̅η̅ρων, sed τ̅αρ̅ων dixit,

τ̅αρ̅ων δ' ἔς τε τ̅άρ̅ων νίφθ' ἔρχετ' ἢ ἐ κελσιου̅ν,  
 Secutus non communem, sed propriam in quocūq; uocis situ iucunditatem. Nam si alterum in alterius loco ponas, utrunq; feceris sonitu insuaue.

Verba Titi Caltriti rhetoris ad discipulos adolescententes de uestitu atque calceatu non decoro.

CAP.

XX.

**T**itus Castritius rhetoricæ disciplinæ doctor, qui habuit Romæ locum principē declamandi & docēdi, Castritius.  
 summa uir autoritate grauitateq; , & à diuo Adriano ob mores atq; literas spectatus, cum me præsentē (usus sum enim eo magistro) discipulos quosdam suos senatores uidisset, die feriato tunicis & lacernis indutos, & Gallicis calceatos, Equidē, inquit, maluissem uos togatos esse. Pisgitum est.  
 Pisgitum est cinctos saltem esse & penulatos. Sed si hic uester huiuscemodi uestitus die multo iam usu ignoscibilis est

est, soleatos tamen uos Po. Rom. senatores, per urbis uias ingredi nequaquam decorum est: non hercle uobis minus quam illi tum fuit, cui hoc M. Tullius pro turpi crimine obiecit. Hæc me audiente, Castritius & quædã alia ad eam rē cõducentia, Romane & seuerè dixit. Pleriq; autē ex ijs qui audierant, requirebāt cur soleatos dixisset, qui Gallicas, nō soleas haberēt? Sed Castritius profecto scite atq; incorrupte locutus est. Omnia enim fermè id genus, quibus plantarū calces tantū infime teguntur, cætera prope nuda, & teretibus habenis iuncta sunt, soleas dixerūt:

Soleæ quid.

Gallicæ. nōnunquã uoce Græca crepidulas. Gallicas autem uerbū esse opinor nouū, nō diu ante etatē M. Cic. usurpari cœptū. Itaq; ab eo ipso positū est in secunda Antonianarū: Cum Gallicis, inquit, & lacerna cucurristi. Neq; in ea significatione id apud quenquã aliū scriptū lego, grauioris dūtaxat autoritatis scriptorē, sed (ut dixi) crepidas &

Crepidulæ. crepidulas prima syllaba correpta, id genus calceamentum appellauerunt, quod Græci κρηπίδας uocant: eiusq; cal-

Crepidarij. ceamenti sutores crepidarios dixerunt: Sempronius Asellio in lib. rerum gestarū quartodecimo: Crepidarium, inquit, cultellum rogauit à crepidario sutore.

Comprecationes quæ ritu Romano fiunt dijs, expositæ sunt in libris sacerdotū, inter quas Marti Nerienem tribuunt, & quid Neriene seu Nerio nomen importet.

C A P. XXI.

Compreca-  
tiones Deorum.

Comprecationes Deorum immortalium, quæ ritu Romano dijs fiunt, expositæ sunt in libris sacerdotum Pop. Ro. & in plerisq; antiquis orationibus. In ijs scriptum est, Laciam Saturni, Salaciã Neptuni, Horam Quirini

vini, Iurites Quiritij, Maiam Volcani, Nerien Iunonis, Molas Martis, Nerienē quoq; Martis. Ex quibus id qđ postremum posui, sic plerosq; dicere audio, ut primam in eo syllabam producant, quo Græci modo dicunt *νερειδης*, maris deas. Sed qui probe locuti sunt, primam correptam dixerunt, tertiam produxerunt. Est enim rectus casus uocabuli, sicut in libris ueterum scriptum est, Nerio: quamquam M. Varro in satyra Menippæa, que inscribitur *σκιαμαχία* uel *κρηνομαχία*, non Nerio, sed Nerienes uocatiue dicit in his uersibus:

Theanna, & Peranna, Pranda, Celato, Pales,  
Nerienes, Minerua, Fortuna ac Ceres.

Ex quo nominandi quoq; casum eundem fieri necessum est. Sed Nerio à ueteribus sic declinatur, quasi Anio. Nā Nerio perinde ut Anienem, sic Nerienem dixerunt, tertia syllaba producta. Id autē, siue Nerio, siue Nerienes est, Sabinum uerbū est, eoq; significatur uirtus & fortitudo. Itaq; ex Claudijs quos à Sabinis oriundos accepimus, qui erat egregia atque præstanti fortitudine, Nero appellatus est. Sed id Sabini à Græcis accepisse uidentur, qui uincula & firmamenta membrorū *νῆρα* dicunt: unde nos quoq; Latine neruos appellamus. Nerio igitur, Martis uis & potētia, & maiestas quædā esse Martis demonstratur. Plautus autem in Truculento, coniugem esse Nerienem Martis dicit, atq; id sub persona militis in hoc uersu:  
Mars peregre adueniens salutat Nerienem uxore suam.  
Super ea re audiui nō incelebrē hominē dicere, nimis comice Plautū imperito & incondito militi falsam nouamq; opinionem tribuisse, ut Nerienem cōiugē esse Martis putaret

Cn. Gellius scri-  
ptor.  
Herſilize preca-  
tio.

taret. Sed id perite magis quàm comice dictū intelliget, q̄  
leget Cn. Gellij annalem tertiu, in quo scriptū est, Herſi-  
liam, cū apud T. Tatium uerba faceret, pacemq; oraret,  
ita precatā esse: Neria Martis, te obsecro pacē dare, ut li-  
ceat nuptijs proprijs & prosperis uti, quod de tui coniu-  
gis cōsilio cōtigit, uti nos itidē integras raperent, unde li-  
beros sibi & suis posteris patriæ pararet. De tui (inquit)  
coniugis cōsilio, Martē scilicet significans: per quod ap-  
paret nō esse id poëtice à Plauto dictū, sed eam quoq; tra-

Nerio Martis  
uxor.

Licinius Im-  
brex.

ditionē fuisse, ut Nerio à quibusdā uxor esse Martis dice-  
retur. Inibi aut animaduertendū est, quod Gellius Neria  
dicit per a, literā, nō Nerio, neq; Nerienes. Præter Plautū  
etiā, præterq; Gelliū, Licinius Imbrex uetus comædiarum  
scriptor in fabula, quæ Neæra inscripta est, ita scripsit:

Nolo ego Neæram te uocent, sed Nerienem,  
Cum quidem Marti es in connubium data.

Ita autem senarij numerus huiusce uersus habet, ut tertia  
in eo nomine syllaba, contrā quàm suprā dictum est, cor-  
ripienda sit. Cuius sonitus quanta apud ueteres indifferen-  
tia sit, notius est, quàm ut plura in id uerba sumenda sint.  
Ennius autem in 1. annali in hoc uersu:

Nerienem Mauortis.

Et hercle, nisi quod minime solet, numerū seruauit, primā  
syllabā intēdit, tertiā corripit. Ac ne id quidē prætermittē-  
tendū puto, cuiusmodi est quod in cōmētario quodā Ser-  
uij Claudij scriptū inueni, Nerio dictū quasi netrio, hoc  
est sine ira, et cū placiditate: ut eo nomine mitē trāquillūq;  
Ne. fieri Martē precemur. Ne enim particula, ut apud Græ-  
cos, ita plerūq; in Latina quoq; lingua, priuatiua est.

M. Catonis

M. Catonis consularis & censorij pulcherrima exprobratio contra philosophantes nomine, & non re.

## CAP. XXII.

**M**Arcus Cato consularis & censorius, publicis iam priuatisq; opulentus rebus, uillas suas inexcultas & rudes, ne tectorio quidem prelitus fuisse dicit, ad annum usque atatis sue LXX. atque ibi postea his uerbis utitur: Neque mihi (inquit) edificatio, neq; uasum, neq; <sup>Vasum,</sup> uestimentum ullum est in manu pretiosum, neque pretiosus seruus, neque ancilla. Si quid est (inquit) quo utar, utor: si non est, ego sum, cuiq; per me uti, atque frui licet. Tum deinde addit, uitio uertunt, quia multa egeo. At ego <sup>Egeo multa,</sup> illis, quia nequeunt egere. Hæc mera ueritas Thufculani hominis, egere se multis rebus, & nihil tamen cupere dicentis, plus hercle commouet ad exhortandam parsimoniam, sustinendamq; inopiam, quam Græcæ istorum præstigiæ philosophari sese dicentium, umbrasq; uerborum inanes fingentium, qui se nihil habere & nihil tamen egere, ac nihil cupere dicunt: cum & habendo, & egendo, & cupiendo ardeant.

Quæsitum tractatumq; quid sint manubiæ, atq; inibi dicta quædam de ratione utendi uerbis pluribus idem significantibus.

## CAP. XXIII.

**I**N fastigijs fori Traiani simulacra sunt sita circū undiq; inaurata, equorum atq; signorum militarium: scriptumq; est ex manubijs. Querebat Phauorinus, cum in area fori ambularet, & amicum suum <sup>cos.</sup> opperiretur, causas pro tribunali cognoscentem, nosq; tunc eum sectaremur

sectaremur, querebat, inquā, quid nobis uideretur signi-  
ficare proprie manubiarum illa inscriptio. Tum quispiā,  
qui cum eo erat, homo in studijs doctrinae multi atque ce-  
lebrati nominis: Ex manubijs, inquit, significat ex praeda.

Manubiaz. Manubiaz enim dicuntur praeda, quae manu capta est. Etiaſi  
(inquit Phauorinus) opera mihi princeps, & propè omnis  
in literis disciplinisq; Graecis sumpta est, nō usq; eo tamen  
Subcisiuum stu- infrequens sum uocum Latinarum, quas subcisiuo atque  
dium. tumultuario studio colo, ut hāc ignorem interpretationē  
uulgariam, quod esse dicatur manubiaz praeda: Sed quero  
an M. Tullius uerborum homo diligentissimus, in ora-  
tione quam dixit de lege agraria Calendis Ianuarij con-  
tra Rullum, inani & illepada geminatione iunxerit manu-  
bias & praedam, si duo haec uerba idem significant, neque  
ulla re aliqua dissident. Atque (ut erat Phauorinus egre-  
gia quadam uel diuina memoria) uerba ipsa M. Tullij sta-  
tim dixit. Ea nos adscribimus hic: Praedam, manubias, se-  
ctione, castra deniq; Cn. Pompeij sedete imperatore de-  
cemiri uendent. Et infra itidem duo haec simul iunctim  
posita dixit: Ex praeda, ex manubijs, ex auro coronario.  
Ac deinde ad eum conuertit, qui manubias esse praedam di-  
xerat: Et uidetur ne tibi (inquit) utroq; in loco M. Cice-  
ro duobus uerbis idem, sicuti tu putas, significantibus,  
inepte & frigide esse usus? ac tali ioco dignus, quali apud  
Aristophanē facetissimum comicoꝝ Euripides Aeschyl-  
lum insectatus est, cum ait:

Δις ταυτὸν ἡμῖν ἔπειν ὁ θεὸς ἀίχουλῳ,

Ἦκω γὰρ εἰς γῆν φησί, καὶ κατέρχομαι.

Ἦκω δὲ ταυτὸν εἰς τοῦ κατέρχομαι.

Nā

ὃν τὸν δὲ ἄσπερον εἰς ἄσπερον γίτοιν,  
 χρῆσθαι οὐ μάκτραν, ἀλλ' ἢ βούλει, κάρδωσαν.

Nequaquam uero, inquit ille, talia uidentur, quale est μάκτρα καὶ κάρδωσαν, quæ à poetis uel oratoribus Græcis nostrisq; celebrandæ & ornandæ rei gratia, duobus eadem pluribus uel nominibus frequentantur. Quid igitur, inquit Phauorinus, ualet hæc repetitio instauratioq; eiusdem rei sub alio nomine, in manubijs & in præda? Nū ornat, ut alioqui solet, orationem? Num eā modulatiore aptioreq; reddit? Num onerandi uel exprobrandi criminis causa, exaggerationē aliquā speciosam facit? sicuti in libro eiusdem M. Tullij, qui de cōstituendo accusatore est, una eadēq; res pluribus uerbis uehemēter atq; atrociter dicitur: Sicilia tota, si una uoce loqueretur, hoc diceret: quod auri, quod argenti, quod ornamentorum in meis urbibus, sedibus, delubris fuit. Nam cum urbes totas semel dixisset, sedes, delubraq; addidit, quæ sunt ipsa quoq; in urbibus. Item in eodem libro simili modo: Siciliam, inquit, prouinciam C. Verres, per trienniū depopulatus esse, Siculorum ciuitates uastasse, domos exinanisse, fana spoliasse dicitur. Ecquid uidetur, cū Siciliam prouinciā dixerit, atq; etiam insuper ciuitates addiderit, domos etiā & fana, quæ infra posuit, cōprehendisset, uerba hæc item multa atque uaria depopulatus esse, uastasse, exinanisse, spoliasse, nō ne unā & eandem uim in se habet? Sanè: sed quia cum dignitate orationis, & cum graui uerborum copia dicuntur, quantum eadē serè sint, & ex una sententia coorientur, plura tamen esse existimantur, quoniā & aures & animum sepius ferūt. Hoc ornatus genus, in crimine uno uocibus

x                      multis

multis atq; seuis extruendo, ille iam tunc M. Cato anti-  
 quissimū in orationibus suis celebravit: Sicuti in illa, quæ  
 inscripta est, de decem hominibus, cum Thermum accusa-  
 uit, quod decem liberos homines eodē tempore interfecis-  
 set, hisce uerbis eandē rem omnibus significantibus, usus  
 est: quæ quoniā sunt eloquentiæ latinæ tunc primum exo-  
 rientis lumina, uerba quidem sublustria, libitum est ea  
 mihi ἀπομνημονεύειν: Tuum nefarium facinus priore facia-  
 noxe operire postulas, succidias humanas facis, decē fune-  
 ra facis, decē capita libera interficis, decē hominibus uitā  
 eripis, indicta causa, iniudicatis, indēnatis. Item M. Cato  
 in orationis principio, quam dixit in senatu pro Rhodien-  
 sibus, cum uellet res nimis prosperas dicere, tribus uoca-  
 bulis idem sentientibus dixit. Verba eius hæc sunt: Scio so-  
 lere plerisq; hominibus in rebus secundis atque prolixis,  
 atque prosperis animum excellere, atque superbiam, atq;  
 ferocitatem augescere. Itidem Cato ex originum septi-  
 mo, in oratione quā contra Seruium Galbam dixit, com-  
 pluribus uocabulis super eadem re usus est: Multa me de-  
 hortata sunt huc prodire, anni, ætas, uox, uires, senectus:  
 uerum enim uero cum tantam rempublicam agier arbitra-  
 rer. Sed ante omneis apud Homerū, eiusdem rei atq; sena-  
 tentia luculenta exaggeratio est:

ἴκτορα δ' ἐκ βελίων ὑπάγε ζεύς, ἐκ τε κούρης,  
 ἐκ τ' ἀνδροκτασίης, ἐκ θ' αἵματός, ἐκ τε κροδίμου.

Item alio in uersu:

ἰσμιναί τε, μάχου τε, φόνου τ' ἀνδροκτασίαι τε.

Nam cum omnia ista utrobique multa & continua nomi-  
 na, nihil plus demōstrent quam prælium, huius tamen rei  
 uaria

accidia sequitur  
 et massa lacrimis  
 occidit salua



uaria facies, delectabiliter ac decore multis uarijsq; uerbis dicta est. Neq; nō illa quoq; apud eūdem poetā una in duobus uerbis sentētia, cum egregia ratione repetita est. Idem enim, cum inter Aiacem & Hectorem devertantes armis intercederet, his ad eos uerbis usus est:

μηκέτι πῶδε φίλω πολέμῳ ἔτε, μηδὲ μάχιδου.

In quo uersu nō oportet alterum uideri uerbū; idē quod superius significans, supplendi numeri causa, extrinsecus additū & cōsarcinatum. Est enim hoc inane admodū & futile. Sed cum in iuuenibus glorię studio flagrantibus, peruicaciam ferociamq; & cupidinē pugnæ, leniter tamen ac placide obiurgaret, atrocitatē rei, & culpam perseuerandi bis idem dicendo, alio atq; alio uerbo auxit inculcauitq; duplexq; eadem compellatio admonitiōē facit instantiorem. Nec illa quidem eiusdem significationis repetitio, ignaua & frigida uideri debet:

μνηστῆρες δ' ἄρα τηλεμάχῳ θάνατον κὴ μῆρορ τε ἔρπον. quod bis idem dixerit, θάνατον κὴ μῆρορ.

Indignitas enim moliēda tam acerba tamq; iniuste necis, miranda mortis iteratione deflecta est. Ceterum quis tam obtuso ingenio est, qui non intelligat, πολέμῳ ἔτε καὶ μάχιδου uerba, Idem duo significantia, non frustra posita esse, ut illa quoq;:

ἔασκ' ἴθι οὐλε ὄναιρε, καὶ ἔασκ' ἴθ' ἴσι ταχῆα.

Neq; ἐκ παραλλήλου, ut quidam pueant, sed hortamentum esse acre, iussu, imperatēq; celeritatis. Verba quoque illa M. Ciceronis in L. Pisonē trigemina, etiam si dure auris hominibus nō placent, nō uenustatē modo numeris quaesiuere, sed figurā simulationēq; oris pluribus simul uoci-

z z

bus

*bus uerberauerunt. Vultus deniq; inquit, totus qui sermo  
 quidam tacitus mentis est, hic in fraudē homines impulit,  
 hic eos quibus erat ignotus, decepit, sefellit, iduxit. Quid  
 igitur simile est, inquit, apud eundem in præda & manu-  
 bijs? Nihil profecto istiusmodi. Nam neq; ornatius fit ad-  
 ditis manubijs, neque exaggeratius modulatius ue, sed  
 aliud omnino præda est, ut in libris rerū uerborumq; ue-  
 terum scriptum est, aliud manubiæ. Nam præda dicitur  
 corpora ipsa rerū quæ capta sunt: Manubiæ uero appel-  
 late sunt pecunia à Quest. ex uēditione prædæ redacta.  
 Vtrunq; ergo dixit M. Tullius cumulandæ inuidiæ gra-  
 tia decemuiros ablaturus, persecuturosq; prædam quæ  
 nondum esset uenundata, & pecuniam quæ ex uenditione  
 prædæ percepta esset. Itaq; hæc inscriptio, quam uidetis,  
 ex manubijs, non res corporaq; ipsa prædemonstrat (ni-  
 hil enim captum est horum à Traiano, ex hostibus) sed  
 facta esse hæc, comparataq; ex manubijs, id est, ex pecunia  
 prædatitia declarat. Manubiæ enim sunt, sicuti, iam dixi,  
 nō præda, sed pecunia per Quest. Po. Ro. ex præda uen-  
 dita contracta. Quod per Quest. autē dixi, intelligi nūc  
 oportet præfectum ærario significari. Nam cura ærarij à  
 Quest. ad præfectum translata est. Est tamē non nusquā  
 inuenire, ita scripsisse quosdam non ignobiles scriptores,  
 ut aut temere, aut curiose prædam pro manubijs, & ma-  
 nibus pro præda posuerint, & tropica quadam figura mu-  
 tationem uocabuli fecerint: quod facere concessum est, scie-  
 te id periteq; facientibus. Sed enim qui proprie atq; signa-  
 te locuti sunt, sicuti hoc in loco Marcus Tullius, manu-  
 bijs pecuniam dixerunt.*

Verba

Verba P. Nigidij, quibus dicit, in nomine Valeri in casu uocandi, primam syllabam acuendam esse, & item alia ex eiusdem uerbis ad rectam scripturam pertinentia.

CAP. XXIIII.

**P**. Nigidij uerba sunt, ex commentariorum grammaticorum xxiiii. hominis in disciplinis doctrinarum omnium præcellentis: Deinde, inquit, uoculatio qui poterit seruari, si non sciemus in nominibus, ut Valeri, utrum Valeri. interrogandi aut uocandi sint? Nam interrogandi secunda syllaba superiore tono est quàm prima, deinde nouissima deijctur. At in casu uocandi, summo tono est prima, deinde gradatim descendunt. Sic quidem P. Nigidius dici præcipit. Sed si quis nunc Valerium appellans, in casu uocandi secundum id præceptum Nigidij acuerit primam, non aberit quin rideatur. Summum autem tonum  $\pi\pi\sigma\sigma\omega\delta\iota\alpha\gamma$  acutam dicit: & quem accentum nos dicimus, uoculationem appellat: & casum interrogandi eum dicit, quem nunc nos genitiuum dicimus: Id quoque in eodem libro Nigidiano animaduertimus: Si huius, inquit, amici, uel huius magni scribas, unum, i, facito extremam: Sin uero hi magnei, hi amice, casu multitudinis recto, tum ante, i, scribendum erit e: atque id ipsum facies in similibus. Itè si huius terre, scribas, i, litera sit extrema: Si huic terræ, per e, scribendum est. Item mi qui scribit in casu interrogandi, uelut cum dicimus mi studiosus, per, i, unum scribat, non per e: at cum mei, tum per e, & i, scribendum est, quia dandi casus est. Hæc nos autoritate doctissimi hominis adducti, propter eos, qui harum quoque rerum scientiam querunt, non prætermittenda existimauimus.

Voculatio.  
Casus interrogandi.

Mi &amp; mei.

x 3 De

De uersibus, quos Vergilius sectatus uidetur,  
Homeri ac Parthenij. CAP. XXV.

**P**Arthenij poëtae uersus est:

γλαυκῶ, καὶ νήρει, καὶ ἀναλίφ μελικέρτῃ.

Eum uersum Vergilius emulatus est: itaq; fecit duobus uocabulis uenuste immutatis parem:

Glauco, & Panopee, & Inoo Melicertæ.

Sed illi Homérico non sanè rem parem, neque similem fecit. Esse enim uidetur Homeri simplicior & syncerior, Vergilij autem νεοτ δρικότερο, & quodam quasi ferrumine immisso fucator:

ταῦρον δ' ἀλφείῳ, ταῦρον δ' ἐπὸσάδωνι.

Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

De sententia Panætij philosophi, quam scripsit in libro de officijs secundo, qua hortatur, ut homines ad cauendas iniurias in omni loco intenti paratiq; sint.

CAP. XXVI.

Panætius.

**L**egebatur Panætij philosophi liber de officijs secundus, ex tribus illis inclytis libris, quos M. Tullius magno cū studio, maximoq; opere emulatus est. Ibi scriptum est, tū multa alia ad bonā frugem ducentia, tum uel maxime quod esse hærereq; in animo debet. Id autem est ad hanc fermè sententiā: Vita, inquit, hominum, qui etatē in medio rerum agūt, ac sibi suisq; esse usui uolunt, negotia periculaq; ex improviso assidua & propè quotidiana fert. Ad ea cauenda atque declinanda, perinde esse oportet animo semper prompto atq; intēto, ut sunt athletarū,

Pancratiastæ.

qui pancratiastæ uocantur. Nā sicuti illi ad certandū uocati, proicētis alte brachijs cōsistunt, caputq; & os suum  
mani

manibus oppositis quasi uallo præmuniūt: membraq; eorum omnia priusquam pugna mota est, aut ad uitandos ictus cauta sunt, aut ad faciendos parata: ita animus atque mens uiri prudentis, aduersus uim & pctulantias iniuriarum, omni in loco atque in tempore prospiciens, debet esse erecta, ardua, septa, solida, expedita, nunquam conuiuens, nusquam aciem suam flectens: consilia cogitationesq; contra fortunæ uerbera, contraq; insidias iniquorum, quasi brachia, & manus prætendens: ne qua in re aduersa & repentina incurfio, imparatis improtectisq; nobis oboriatur.

Quodd Quadrigarius, cū multis mortalibus dixit: an quid, & quantum differret, si dixisset, cum multis hominibus.

CAP.

XXVII.

**V**erba sunt Claudij Quadrigarij ex annalium eius  
 XIII. Cōcione dimissa, Metellus in Capitolū uenit cum multis mortalibus. Inde cum domū proficisceretur, tota ciuitas eum reduxit. Cū is liber, eaq; uerba M. Frontoni, nobis ei ac plerisq; alijs asidentibus legerentur: & cuidam haud sanè uiro indocto uideretur, multis mortalibus pro hominibus multis, inepte frigideq; in historia, nimisq; id poëtice dixisse: tum Fronto illi, cui hoc uidebatur: An tu, inquit, aliarum homo rerum iudicij elegantissimi, mortalibus multis, ineptum tibi uideri & frigidum dicis? Nil autè arbitrare causæ fuisse, quod uir modestus, & puri atq; propè quotidiani sermonis, mortalibus maluit, quam hominibus dicere? candemq; credis futurā fuisse multitudinis demonstrationem, si cum multis hominibus, ac non cum multis mortalibus diceret? Ego qui-

M. Fronto.

Z A dem,

dem, inquit, sic existimo (nisi me scriptoris istius, omnisq; antiquæ orationis amor atque ueneratio, cæco esse iudicio facit) longe lateq; esse amplius, prolixius, fufius in significanda totius propè ciuitatis multitudine, mortales quàm homines dixisse. Nanque multorum hominum appellatio, intra modicum quoque numerum cohiberi atque includi potest: Multi autem mortales, nescio quo pacto, & quodam sensu inenarrabili omne ferè genus, quod in ciuitate est, & ordinum & ætatum & sexus comprehendunt. Quod scilicet Quadrigarius ita (ut res erat) ingentem atq; promiscuam multitudinē uolens ostendere, Mortalis. cū multis mortalibus Metellū in capitolium uenisse dixit ἐμπαλιώτερον, quàm si cum multis hominibus dixisset. Ea nos omnia, quæ Fronto dixit, cum ita ut par erat, non approbantes tantū, sed admirantes quoq; audiremus: Vide te tamen, inquit, ne exislimetis, semper atq; in omni loco mortales multos, pro multis hominibus esse dicendum: ne planè fiat Græcū illud de Var. satyra prouerbiū ἐν ἐπιτῆ φανῆ μύρον. Hoc iudiciū Frontonis etiā in paruis minutisq; uocabulis, nō prætermittendū putauī, ne nos forte fugeret lateretq; subtilior huiusmodi uerborū cōsideratio. Non hæctenus esse faciem qua uulgo dicitur.

## CAP. XXVIII.

**A** Nimaduertere est, pleraq; uerborum latinorū ex ea significatione, in qua nata sunt, decessisse uel in aliā longè, uel in proximā: eamq; decessionē factam esse cōsuetudine, et inscitia temere dicentiū, quæ cuiusmodi sint, nō didicerint: Sicuti quidā faciē esse hominis putant os tantū, & oculos & genas, quod Græci ἡσώωρον dicunt: quando sū

Facies à faciendo.

do facies sit forma omnis & modus, & factura quædam Species ab  
 corporis totius, à facièdo dicta, ut ab aspectu species, & aspectu.  
 à fingēdo figura. Itaq; Pacuvius in tragœdia, quæ Niptra Figura à fingēdo.  
 inscribitur, faciè dixit hominis pro corporis longitudine:

Actate, inqt, integra, feroci ingenio, facie procera uirū.  
 Non solum autem in hominū corporibus, sed etiā in re-  
 rum cuiusq; modi aliarum facies dicitur: Nam montis, &  
 cœli, & maris facies, si tempestiue dicatur, probè dicitur.  
 Sallustij uerba sunt ex hist. secunda: Sardinia in Afri-  
 co mari, facie uestigij humani in orientem, quàm in occi-  
 dentem latior prominet. Ecce autē id quoq; in mentē ue-  
 nit, quod etiam Plautus in Penulo, faciem pro totius cor-  
 poris colorisq; habitu dixit.

Verba Plauti hæc sunt:

Sed earum nutrix, qua sit facie mihi expedi.

Statura non magna, corpore aquilost.

Ipsa ist specie uenusta, ore atq; oculis pernigris.

Formam quidem hercle uerbis depinxit probè. Præterea  
 memini Quadrigarium in undeuicesimo faciem pro sta-  
 tura, totiusq; corporis figura dixisse.

Quid sit in satyra M. Varronis caninum pran-  
 dium.

C A P. X X I X.

**L** Audabat, uenditabatq; se nuper quispiam in libraria  
 sedēs, homo inepte gloriosus, tanquam unus esset sub  
 omni cœlo satyrarum M. Varronis enarrator, quas par-  
 tim Cynicas, alij Menippæas appellant: & iaciebat inde  
 quedā non admodū difficilia, ad quæ conijciēda aspirare  
 posse neminē dicebat. Tum fortè eum ego librū ex iisdē  
 satyris ferebam, qui Ἰδωρ κρυδῶν inscriptus est. Propius  
 2 5 igitur

igitur accessi, & nosti, inquam, magister uerbum illud sci licet uetus: Egregiam Musicam, quæ sit abscondita, eã esse nulli rei: Oro ergo te, legas hos uersus pauculos: & pro uerbij istius, quod in his uersibus est, sententiã dicas mihi. Lege, inquit, tu mihi potius quæ non intelligis, ut ea tibi ego enarrem. Quonam, inquã, pacto legere ego possum, quæ nõ assequor? Indistincta nanq; sient, & cõfusa, quæ legero, & tuã quoq; impedient intentionem. Tunc alijs etiam qui ibi aderant, cõpluribus idẽ cõprobandibus, desiderantibusq; accipit à me librũ ueterem fidei spectatæ luculente scriptum. Accipit autem incõstantissimo uultu & mœstissimo. Sed quid deinde dicã? Non audeo hercle postulare, ut id credatur mihi. Pueri in ludo rudes, si eum librum accepissent, non ij magis in legendo deridiculi fuissent. Ita & sententias intercidebat, & uerba corrupte pronuntiabat: Reddit igitur mihi librum multis iam ridentibus: Et uides, inquit, oculos meos ægros, assiduisq; lucubrationibus prope iam perditos? Vix ipsos literarum apices potui comprehendere. Cum ualebo ab oculis, reuise ad me, & librum istum tibi totum legam. Recte, inquam, sit oculis magister tuis. Sed in quo illis nihil opus est, id rogo te dicas mihi, caninum prandium in hoc loco, quem legisti, quid significat? At ille egregius nebulo, quasi difficili quæstione perterritus, exurgit statim. Et abiens, non, inquit, paruam rem quæris: Talia ego gratis non doceo. Eius autem loci, in quo id prouerbiũ est, **Vini genera.** uerba hæc sunt: Non uides apud Mnesthem scribi, tria genera esse uini, nigrum, album, medium, quod uocant  $\kappa\iota\sigma\sigma\omega\upsilon$ , id est, giluum: nouum, uetus, medium: & efficere nigrum



nigrum\* uires, album urinam, medium.  $\pi\epsilon\iota\iota\eta$ : Nouum re  
 frigerare, uetus calefacere, medium uero esse prandium  
 caninum. Quid significet prandium caninum, rem leuicu  
 lam diu & anxie quæsiuimus. Prandium autem abstemiū,  
 in quo nihil uini potatur, caninum dicitur, quoniam canis  
 uino caret. Cum igitur medium uinum appellasset, quod  
 neq; nouum esset, neq; uetus, & plerūq; homines ita lo  
 quantur, ut omne uinum, aut nouum esse dicāt, aut uetus:  
 nullam uim habere significauit, neq; noui, neque ueteris,  
 quod medium esset. Idcirco pro uino non habendum, quia  
 neq; refrigeraret neq; calefaceret. Refrigerare id dicit  
 quod græce dicitur  $\alpha\upsilon\alpha\tau\upsilon\sigma\alpha$ .

\*als, uirus.

Prandium ca  
ninum.  
Abstemium.

Refrigerare.

## A. GELLII NOCTIVM

ATTICARVM COME

MENTARII.

LIB. XIII.

Disertatio Phauorini philosophi, aduersus eos  
 qui Chaldæi appellantur, & ex cœtu motibusq;  
 siderum & stellarum, fata se hominum dicturos  
 pollicentur.

CAP. I.



DVERSVM istos qui sese Chal  
 dæos seu Genethliacos appellant, ac de  
 motu deq; positu stellarum dicere posse  
 quæ futura sunt, profitentur, audiuimus  
 quondā Phauorinū philosophū, Romæ  
 Græce differentem egregia atque illustri oratione, excre  
 scendi ne aut ostendendi gratiā ingenij, an quod ita serio  
 iudicatoq;

iudicatoꝝ; existimaret, non habeo dicere. Capita autem locorum argumētorumq; quibus usus est quoad me meminisse potui, egressus ibi ex auditione prope annotavi. Eaꝝ; fuerunt ad hanc fermè sententiã: Disciplinam istam Chaldaeorum tantæ uenustatis non esse, quantæ uideri uolunt. Neque eos principes eius autoresq; esse, quos ipsi ferant, sed id præstigiarum atque officiarum genus comentos esse homines æruscatores, & cibum quæstumq; ex mendacijs captantes, atque eos, quoniam uiderent terrena quædam inter homines sita, cœlestium rerum sensu atque ductu moueri, quale est, quod oceanus, quasi lunæ comes, cum ea simul senescit adolescitq;, hinc uidelicet sibi argumentum ad persuadendum parauisse, ut crederemus omnia rerum humanarum, & parua & maxima, tanquàm stellis atque sideribus euincta duci & regi. Esse autè nimis quàm ineptum absurdumq;, ut quoniam æstus oceani cum lunæ curriculo congruit, negotium quoque alicuius, quod ei forte de aquæductu cum riuatibus aut de communi pariete cum uicino apud iudicem est, ut existimemus id negotium, quasi habena quadam de cœlo uinctum gubernari. Quod & si ui & ratione quapiam diuina fieri potest, nequaquam tamen id censebat in tam breui exiguoq; uite spatio, quantouis hominis ingenio comprehendi posse et percipi. Sed coniectari pauca quædam, ut uerbo ipsius utar, *παχυμῆσι ποῦν*, nullo scientiarum fundo concepta, sed fusa, & uaga, & arbitraria: qualis longinqua oculorum acies est, per interualla media caligantium. Tolli enim quod maximum inter deos atq; homines differt, si homines quoque res omnes post

futuras

Officiæ.  
Æruscatores.

uicissim veteres  
erant pro pecu-  
ias uindictæ fallacijs  
uigere

futuras prænoscèrent. Ipsam deinde siderum stellarumq; observationem, quam esse originem scientiæ suæ prædicarent, haudquaquam putabit liquide consistere. Nam si principes Chaldæi, qui in patentibus campis colebāt, stellarum motus, & uias, & discessiones, & coetus intuentes, quid ex ijs efficeretur obseruauerūt: procedat, inquit, hæc sanè disciplina, sed sub ea modo inclinatione cœli, sub qua tunc Chaldæi fuerunt. Non enim potest (inquit) ratio Chaldæorum obseruationis manere, si quis ea uti uelit sub diuersis cœli regionibus. Nam quanta, inquit, partiu circuloꝝq; cœli, ex deuergentia & conuexionibus mundi uarietas sit, quis nō uidet? Eadē igitur stellæ, per quas omnia diuina humanaq; fieri contendunt, sicuti ne usquequaq; pruinas aut calores cient, sed mutāt & uariāt, tempestatesq; eodem in tempore alibi placidas, alibi uiolentas mouent, cur non euenta quoq; rerū, ac negotiorum, alia efficiunt in Chaldæis, alia in Getulis, alia apud Danubiū, alia apud Nilū? Per autē, inquit, inconsequēs, ipsum quidem corpus, & habitum tam profundi aëris, sub alio atq; alio cœli curuamine non eundē manere: in hominū autem negotijs stellas istas opinari idē semper ostendere, si eas ex quacūq; terra cōspexeris. Præterea iurabatur id cuiq; pro præcepto liquere, stellas istas, quas à Chaldæis & Babylonijs siue Aegyptijs obseruatas ferunt, quas multi erraticas, Nigidius erroneas uocat, non esse plures quàm uulgo dicerentur. Possē enim fieri existimabat, ut & alij quidam planetæ pari potestate essent, sine quibus recta atq; perpetua obseruatio perfici non quiret, neq; eos tamen cernere homines possent, propter exuperantiam uel splendoris

Stellæ erraticæ.  
Erroneas.

splendoris uel altitudinis. Nam & quedam, inquit, sidera è quibusdam terris conspiciuntur, earumq; terrarum hominibus nota sunt: sed eadem ipsa ex omni terra alia non uidentur, & sunt alijs omnino ignotissima. Atque ut uidemus, inquit, & has tantummodo stellas, & ex una parte terre obseruari debuisse, quæ tandem finis obseruationis istius fuit, & quæ tēpora satis esse uisa sunt ad percipiendū, quid præmōstraret, aut cœtus stellarum, aut circuitus, aut transitus? Nam si isto modo cœpta fieri obseruatio est, ut animaduertetur quo habitu, quaq; forma, quaq; positura stellarū aliquis nasceretur, tum deinceps ab ineunte uita, fortuna eius & mores, & ingenium, & circumstantia rerū negotiorumq;, & ad postremum finis etiam uitæ spectaretur, eaq; omnia, ut usu uenerant, literis mandarentur: ac postea longis temporibus, cum ipsæ illæ eodem in loco, eodemq; habitu forent, eadem cæteris quoq; euentura existimarentur, qui eodem illo tempore nati fuissent: Si isto, inquit, modo obseruari cœptum est, exq; ea obseruatione cōposita quedā disciplina est, nullo id pacto potest procedere. Dicāt enim quot tandē annis, uel potius quot seculis orbis hic obseruationis perfici quiuerit. Constare quippe inter astrologos dicebat, stellas istas quas erraticas dicerent, quæ esse omnium rerum fatales dicerentur, infinito propē & innumerabili numero annorum ad eundem locum cum eodem habitu simul omnes profectæ sunt, regredi, ut neq; ullus obseruationis tenor, neq; memoriæ ulla effigies literarū tanto æuo potuerint edurare. Atq; illud etiam cuiusmodi esset, considerādum putabat, quod aliud stellarū agmen foret, quo pri-  
 mum

mum tempore conciperetur homo in utero matris, aliud  
 postea, cum in decē mensibus proximis in lucē ederetur.  
 Querēbatq; qui conueniret diuersam super eodē fieri de  
 monstrationē, si ut ipsi putarent, alius atq; alius earun-  
 dē stellarū situs atq; ductus, alias atq; alias fortunas da-  
 ret? Sed & nuptiarū tempore, ex quibus liberi quere-  
 rentur, atq; ipso etiā illo maris atq; fœminæ coitu, iā decla-  
 rari oportere dicebat, certo quodam & necessario stella-  
 rū ordine, quales qualiq; fortuna homines gignerentur,  
 ac multo etiā antè, quàm pater ipse, atq; mater nasceren-  
 tur, ex eorū genitura debuisse iam tum prospici, quinam  
 olim futuri essent quos ij creaturi forent, & supra longe  
 atq; longe per infinitū: ut si disciplina ista fundamēto ali-  
 quo ueritatis nixa est, cētesimo usq; ab hinc seculo, uel ma-  
 gis primo cœli atq; mundi exordio, atq; inde iā deinceps  
 cōtinua significatione, quoties generis autores eiusdē ho-  
 mines nascerentur, stellæ istæ præmonstrare debuerint,  
 qualis, qualiq; fato futurus sit quisquis hodie natus est.  
 Quo autē, inquit, pacto credi potest, uniuscuiusq; stella-  
 rum formæ & positionis sortē atq; fortunā, uni omnino  
 homini certam destinatamq; esse? eamq; formam post lon-  
 gissima seculorum spatia restitui, si uitæ fortunarumq;  
 eiusdē hominis indicia, in tam breuibus interuallis per sin-  
 gulos maiorū eius gradus, perq; infinitū successiōnū ordi-  
 nē, tam sepe ac tam multipliciter, eadē ipsa nō eadem stela-  
 rarum facie denotantur? Quod si id fieri potest, eaq; di-  
 uersitas atq; uarietas admittitur, per omneis antiquitatis  
 gradus, ad significanda eorū hominū qui post nascētur,  
 exordia, imparitas hæc turbat obseruationem, omnisq;  
 ratio

Arbitrij liberta-  
tem defendit.

Cælius Neuro-  
spasta legit lib.  
4. cap. 6.

uoluit tabula  
foria que alio  
die latroncu la  
a & aleatoria

ratio disciplinæ cōfunditur. Iam uero id minime frēdum esse censebat, quod nō modo casus & euēta, quæ euenirēt extrinsecus, sed cōsilia quoq; hominū ipsa, & arbitria, & uarias uolūtates appetitionesq; & declinationes, & fortuitos, repentinosq; in leuissimis rebus animorum impetus recessusq; moueri agitariq; desuper è cælo putarent: tanquā si fortè ire in balneas uolueris, ac deinde nolueris, atq; id rursum uolueris, non ex aliqua dispari uariāq; animi agitatione, sed ex necessaria quadam errantium siderū reciprocatione contigerit: ut planè homines, non quod dicitur λυγνὰ ἴδα, sed ludicra & ridēda quædam \* νόσοῦσθαι esse uideantur, si nihil sua sponte, nihil arbitrato suo faciunt, sed ducentibus stellis & aurigantibus. Ac si, inquit, potuisse prædici affirmant, Pyrrhus ne rex, an Manius Curius prælio uicturus esset, cur tandem non de alea quoq; ac de calculis, & alueolo audeant dicere, quisnam ibi ludentium uincat? An uidelicet magna sciunt, parua nesciunt? & minora maioribus imperceptiora sunt? Sed si magnitudines rerū sibi uindicant, magisq; esse perspicuas, & facilius cōprehendi posse dicūt, uolo, inquit, mihi respondeant, quid in hac totius mūdi cōtemplatione præstantis naturæ operibus, in tam paruis atq; breuibus negotijs fortunisq; hominū, magnū putēt? Atq; id uelim etiā, inquit, ut respondeant, si tam paruū atq; rapidum est momentū tēporis, in quo homo nascens fatum accipit, ut in eodē illo puncto sub eodē circulo cœli, plures simul ad eandē cōpetentiā nasci non queant, & si idcirco gemini quoq; nō eadē uitæ sorte sunt, quoniā non eodem temporis puncto editi sunt: peto, inquit, respōdeant cursum

cursum illum temporis transuolantis, qui uix cogitatione  
 animi comprehendi potest, quonā pacto aut cōsulto asse=  
 qui queant, aut ipsi perspicere & deprehēdere: cū in tam  
 præcipiti dierū noctiumq; uertigine, minima momenta in=  
 gentes facere dicant mutationes? Ad postremū autem, &  
 quid esset, quod aduersum hoc dici posset, requirebat, qd'  
 homines utriusq; sexus, omnium ætatum diuersis stellarum  
 motibus in uitam editi, regionibus sub quibus geniti sunt,  
 longe distantibus, omnes tamē isti, aut hiantibus terris, aut  
 labentibus tectis, aut oppidorū expugnationibus, aut eadē  
 in naui fluctu obruti, eodem genere mortis, eodemq; ictu  
 tēporis interirent? Quod scilicet, inquit, nunquā eueniret,  
 si momenta nascendi singulis attributa, suas unumquodq;  
 leges haberent. Quod si quedam, inquit, in hominū mor=  
 te atq; uita, etiam diuersis temporibus editorum, per stel=  
 larum pares quosdam postea cōuentus, paria nōnulla &  
 consimilia posse dicuntur obtingere, cur non aliquando  
 possint omnia quoq; paria usu uenire, ut existant per hu=  
 iuscemodi stellarum cōcursiones & similitudines Socrates  
 simul & \*Antisthenes, & Platonēs multi, genere, forma, \*Aristones.  
 ingenio, moribus, uita omni, & morte pari? quod nequa=  
 quam, inquit, prorsus fieri potest. Non igitur hac causa  
 probe uti queunt aduersum hominū impares ortus, inte=  
 ritus pares. Illud autem cōdonare se ijs dicebat, quod non  
 id quoq; requirerent, si uitæ, mortisq; hominum, rerumq;  
 humanarū omnium tempus & ratio, & causa in cœlo &  
 apud stellas foret, quid de muscis, aut uermiculis, aut echi=  
 nis, multisq; alijs minutissimis, terra mariq; animantibus  
 dicerent? An ista quoque ijsdem, quibus homines, legibus

A nascer

nascerentur, iisdemq; itidem extinguerentur, ut aut ranūculis quoque, & culicibus nascendi fata sint de cœlestium siderum motibus attributa: aut si id non putarent, nulla ratio uideretur, cur ea siderum uis in hominibus ualeret, deficeret in cæteris? Hæc nos ficta, & incondita, & prope modum ieiuna oratione attigimus: At Phauorinus (ut hominis ingeniū fuit, utq; Græcæ faciūdiæ copia simul & uenustas) latius ea & amœnius & splendidius, & profuentius exquebatur. Atq; identidem commonebat, ut caueremus, nequa nobis isti sycophantæ ad faciendam fidem irreperent, quod uiderentur quædam interdum uera effutire aut spargere. Non enim comprehensa, inquit, neque definita, neq; percepta dicunt, sed lubrica atq; ambagiosa coniectatione nitentes, inter falsa atque uera pedetentim quasi per tenebras ingredientiæ eunt. Et aut multa tentando incidunt repente imprudentes in ueritatem, aut ipsorū qui eos consulunt, multa credulitate ducente, perueniunt callide ad ea quæ uera sunt, & idcirco uidentur in præteritis rebus quàm futuris ueritatem facilius imitari. Ista tamen omnia, quæ aut temere aut astute uera dicunt, præcæteris, inquit, quæ mentiuntur, pars ea non fit millesima. Hæc autem quæ dicentem Phauorinum audiuius, multa etiam meminī poëtarum ueterum testimonia confirmare, quibus huiuscemodi ambages fallaciæ consutantur: ex quibus est Pacuianum illud:

Nam si qui quæ euentura sunt, præuideant,

Aequiparent Ioui.

Item Accianum illud:

Nihil, inquit, credo auguribus, q̄ aures uerbis diuitant  
Alienas, suas ut auro locupletent domos.

Item



Item Phauorinus deterrere uolens, & depellere adole-  
scentes à genethliacis istis, & quibusdam alijs id genus,  
qui prodigiosis artibus futura omnia dicturos pollicētur,  
nullo pacto adeundos esse consulendosq; huiuscemodi ar-  
gumentis concludebat: Aut aduersa, inquit, euentura di-  
cunt, aut prospera: Si dicunt prospera & fallunt, miser  
fies frustra expectando: Si aduersa dicunt & mentiūtur, Prognostici nō  
sunt cōsulendī. miser fies frustra timendo: Si uera respondent, eaq; sunt  
non prospera, iam inde ex animo miser fies, antequam è  
fāto fias: Si felicia promittunt, eaq; euentura sunt, tum  
planè duo erunt incommoda, & expectatio te spei suspen-  
sum fatigabit, & futurū gaudij fructum spes tibi iam de-  
florauerit. Nullo igitur pacto utendum est istiusmodi ho-  
minibus, res futuras presagientibus.

Quemadmodum differuit Phauorinus, consul-  
tus à me super officio iudicis.

CAP. II.

**Q**uo primum tempore à pratoribus lectus in iudi-  
ces sum, ut iudicia quæ appellātur priuata suscipe-  
rem, libros utriusq; linguæ de officio iudicis scriptos con-  
quisiui: ut homo adolescens, à poëtarum fabulis, & à rhe-  
torum epilogis, ad iudicādas lites uocatus, rem iudiciariā,  
quoniā uocis (ut dicitur) uiuæ nimia penuria erat, ex mu-  
tis, quod aiunt, magistris cognoscerem. Atq; in rerū quib-  
dem diffusionibus, cōperendinationibus, & alijs quibusdā Muti magister  
libri. legitimis in rebus, ex ipsa lege Iulia, & ex Sabini Massu-  
rij, & ex quorundam aliorum iurisperitorum commenta-  
rijs cōmoniti & adminiculati sumus. In ijs autē, quæ exi-  
stere solent, negotiorum ambagibus, & in ancipiti ratio-  
num diuersarum circūstantia, nihil quicquam nos huiusce  
A 2 modi

modi libri iuuerunt. Nam etsi cōsilia iudicibus ex præsentiū causarum statu capienda sunt, generalia tamen quædam præmonita & præcepta sunt, quibus ante causam præmuniri iudex præparariq; ad incertos casus futurarum difficultatum debeat, sicut illa mihi tunc accidit in explicabilis reperiendæ sententiæ ambiguitas. Petebatur apud me pecunia, quæ dicebatur data numerataq;: sed qui petebat, neq; tabulis, neq; testibus id factum docebat, & argumentis admodum exilibus nitebatur. Sed eum constabat uirū esse fermè bonū, notæq; & expertæ fidei, & uitæ inculpatissimæ, multaq; & illustria exempla probitatis & sinceritatisq; eius expromebantur. Illum autē, unde petebatur, hominem esse non bonæ rei, uitæq; turpi & sordida, conuictumq; uulgo in mendacijs, plenumq; esse perfidiarum & fraudū ostendebatur. Is tamen cum suis multis patronis clamitabat, probari apud me debere pecuniā datam consuetis modis, expensi latione, mense rationibus, chirographi exhibitione, tabularum obsignatione, testium intercessione. Ex quibus omnibus si nulla re probaretur, dimitti iam sanè oportere, & aduersarium de calumniā damnari. Quod de utriusq; autem uita atq; factis diceretur, frustra id fieri atq; dici. Rem enim de petenda pecunia apud iudicē priuatum agi, non apud CENS. de moribus. Tunc ibi amici mei quos rogaueram in consiliū, uiri exercitati, atq; in patrocinijs, & in operis fori celebres, semperq; se circūundiq; distrahentibus causis festinantes, non sedendū diutius, ac nihil esse dubium dicebāt, quin absoluendus foret quem accepisse pecuniā illam nulla probatione solenni docebatur. Sed enim ego homines cum

confid

uisibus modis  
obemus debi  
im nobis pe  
uniam

considerabam, alterum fidei, alterum probri plenū, spurcissimæq; uitæ ac defamatiſsimæ, nequaquam adduci potui ad absoluendum. Iuſi igitur diem \* diffundi, atque inde à \*Ang. Polit. ſubſellijs pergo ire ad Phauorinum philoſophum, quem diffundi legit. meo tempore Romæ plurimum ſectabar: ac de hominibus quæ apud me dicta fuerant, uti res erat, narro omnia: ac peto, ut & ipſum illud, in quo hærebam, & cætera etiã, quæ obſeruanda mihi forent in officio iudicis, faceret me, ut earum rerum eſſem prudentior. Tum Phauorinus, religione illa cunctationis & ſolicitudinis noſtræ comprobata, id quidem, inquit, ſuper quo nunc deliberas, uideri poteſt ſpecie tenui paruaq; eſſe: ſed ſi de omni quoq; officio iudicis præire tibi me uis, nequaquam eſt uel loci huius, uel tēporis. Eſt enim diſceptatio iſta multijugæ, & ſinuofæ quæſtionis, multaq; & anxia cura & circūſpectientia indigens. Nanq; (ut pauca tibi nunc quæſtionū capita attingam) iam omnium primū hoc de iudicis officio quæritur. Si iudex fortè id ſciat, ſuper qua re apud eum litigatur: eaq; res uni ei prius quam agi coepta, aut in iudicium deducta ſit, ex alio quodā negotio, caſuq; aliquo cognita liquidò, & comperta ſit, neque id tamen in agenda cauſa probatur, oporteat ne eum ſecundum ea, quæ ſciens uenit iudicare, an ſecundum ea quæ aguntur: Id etiam, inquit, quæri ſolet, an deceat atq; conueniat, iudicij cauſa iam cognita, ſi facultas eſſe uideatur componendi negotij, officio pauliſſer iudicis dilato, cōmunis amicitie & quaſi pacificatoris partes recipere. Atque illud amplius ambigi ac dubitari ſcio, debeat ne iudex inter cognoscendum ea, quæ dicto quæſitoq; opus eſt, dicere & quærere, etiamſi

Officia iudicis  
dubia.

A 3 cuius

cuius ea dici quæriq; interest, neq; dicat, neq; postulet. Patrocinari enim prorsus hoc esse aiunt, non iudicare. Præter hæc super ea quoq; re dissentitur, an ex usu exq; officio sit iudicis, rem causamq; de qua cognoscit, interlocutionibus suis ita exprimere consignareq;, ut ante sententiæ tempus ex ijs, quæ apud eum in præsens confuse uariq; dicuntur, perinde ut quoq; in loco, ac tempore mouetur, signa & indicia faciat motus atq; sensus sui. Nam qui iudices, inquit, acres, atq; celebres uidentur, non aliter existimant, rem qua de agitur, indagari comprehendiq; posse: nisi is, qui iudicat, crebris interrogationibus necessarijsq; interlocutionibus & suos sensus aperiat, & litigantium deprehēdat. Contra autem, qui sedatiores & grauiore putantur, negant iudicē debere ante sententiā, dum causa utrinque agitur, quoties aliqua re proposita motus est, toties significare quid sentiat. Euenturū enim aiunt, ut quia pro uarietate propositionum argumentorumq; alius, atque alius motus animi patiendus est, aliter atq; aliter eadem in causa, eodemq; in tempore sentire, & interloqui uideatur. Sed de his, inquit, & cæteris huiusce modi iudicialis officij tractatibus, & nos posthac, cū erit otiiū dicere quid sentiamus, conabimur: & præcepta Aelij Tuberonis super officio iudicis, quæ nuperrime legi, recensēbimus. Quod autem ad pecuniā pertinet, quam apud iudicem peti dixisti, suadeo hercle tibi, utare M. Catonis prudentissimi uiri consilio, qui in oratione quam pro L. Turio contra Cn. Gellium dixit, ita esse moribus maiorū traditum obseruatūq; ait, ut si quid inter duos actum est, neq; tabulis, neq; testibus planū fieri possit, tum apud iudicem

iudicem, qui de ea re cognosceret, uter ex ijs uir melior esset, quæreretur. Et si pares essent, seu boni pariter seu mali, tum illi unde petitur, crederetur, ac secundum eum iudicaretur. In hac autem causa, de qua tu ambigis, optimus est qui petit, unde petitur deterrimus, & res est inter duos acta sine testibus. Eas igitur, & credas ei, qui petit: condemnasq; eum, de quo petitur: quoniam sicuti dicis, duo pares non sunt, & qui petit, melior est. Hoc quidem mihi tum Phauorinus, ut uirum philosophū decuit, suasisit. Sed maius ego altiusq; id esse existimaui, quàm quod meæ ætati & mediocritati conueniret, ut cognouisse, & condemnasse de moribus, non de probationibus rei gestæ uiderer, ut absoluerem tamen inducere in animū non quiuī, & propterea iurauī mihi nō liquere, atq; ita iudicatu illo solutus sum. Verba ex oratione M. Catonis, cuius commemorat Phauorinus, hæc sunt: Atque ego à maioribus memoria sic accepi, si quis quid alter ab altero peteret, si ambo pares essent, siue boni siue mali essent, quod duo res gestissent uti testes non interessent, illi unde petitur, ei potius credendum esse. Nunc si sponsionem fecisset Gellius cum Turio, ni uir melior esset Gellius quàm Turius, nemo, opinor, tam insanus esset, qui iudicaret meliorem esse Gellium quàm Turium. Si non melior est Gellius Turio, potius oportet credi unde petitur.

An æmuli insensiq; inter sese fuerint Xenophon & Plato.

C A P. III.

**Q**ui de Xenophontis Platonisq; uita & moribus Platonis & Xenophontis emulatio. pleraq; omnia exquisitissime scripsere, nō abfuisse ab eis motus quosdā tacitos & occultos simultatis emulationisq;

A 4 lationisq;

lationisq; mutuae putauere: & eius rei argumenta quaedã  
 cõiectatoriè ex eorũ scriptis protulerũt. Ea sunt profecto  
 huiuscemodi, quòd neque à Platone in tot numero libris  
 mentio usquam facta sit Xenophontis, neque item contrã  
 ab eo Platonis, in suis libris: quanquã uterq;, ac maxime  
 Plato compluriũ Socratis sectatorũ in sermonibus, quos  
 scripsit, cõmeminerit. Id etiam esse non synceræ neq; ami-  
 cæ uoluntatis indicium crediderunt, quod Xenophon in-  
 clyto illi operi Platonis, quod de optimo statu reipublicæ  
 ciuitatisq; administrandæ scriptum est, lectis ex eo duobus  
 ferè libris qui primũ in uulgus exierant, opposuit contrã,  
 cõscripsitq; diuersum regiæ administrationis genus, quod  
 παιδείας κρυπῆς inscriptum est. Eo factõ scriptoq; eius, usq;  
 adeo permotum esse Platonem ferunt, ut quodam in libro  
 mentione Cyri regis habita, retractandi leuandiq; eius  
 operis gratia, uirum quidem Cyrum nauum & strenuũ  
 fuisse dixerit, παιδείας δ' ἔκ ὀρθῶς ἠφθου ἔ παδράπτειν. Hæc  
 enim uerba sunt de Cyro Platonis. Præterea putant id  
 quoq; ad ista, quæ dixi, accedere, quod Xenophon in li-  
 bris, quos dictorũ atq; factorũ Socratis cõmentarios com-  
 posuit, negat Socratem de cœli atq; naturæ causis ratio-  
 nibusq; unquam disputauisse: ac ne disciplinas quidẽ cæ-  
 teras, quæ μαθηματικά Græci appellant, quæ ad bene bea-  
 teq; uiuendum non pertinerent, aut attigisse aut compro-  
 basse. Idcircoq; turpiter eos mentiri dicit, qui disertatio-  
 nes istiusmodi Socrati attribuerent. Hæc autem, inquit,  
 Xenophon, cum scripsit, Platonem uidelicet notat, in cu-  
 ius libris Socrates de Physica, & Musica, & Geometria  
 differit. Sed enim de uiris optimis & grauisimis, si creden-  
 dum

dum hoc aut suspicandum fuit, causam equidem esse arbitror nō obrectationis neq; inuidiæ, neq; de gloria maiore parienda certationis. Hæc enim procul à moribus philosophiæ absunt, in quibus illi duo omnium iudicio excelluerunt. Quæ igitur est istius opinionis ratio? Hæc profecto est, æquiparatio ipsa plerūq; & paritas uirtutum inter se consimiliū, etiā si cōtentionis studiū & uoluntas abest, speciem tamen æmulationis creat. Nam cum ingenia quædam magna duorum plurium ue, in eiusdē rei studio illustrium, aut pari sunt fama, aut proxima, oritur apud diuersos fautores eorum industriæ laudisq; æstimandæ contentio. Tum postea, ex alieno certamine ad eos quoque ipsos contagium certationis adspirat: cursusq; eorum ad eandem uirtutis calcem pergentium, quando est cōpar uel ambiguus, in æmulandi suspitiones nō suo, sed fauentium studio delabitur. Proinde igitur & Xenophon & Plato Socraticæ amœnitatis duo lumina, certare æmulariq; inter sese existimati sunt, quia de ijs apud alios utrū esset exuperantior certabatur: & quia due eminentiæ cum simul iunctæ in arduum nituntur, simulacrum quoddam contentionis æmulæ pariunt.

Paritas ingeniorum æmulationem parit.

Quod apte Chrysippus & graphice imaginem iustitiæ modulis coloribusq; uerborum depinxit.

## C A P. I I I I .

**C**ondigne mehercle & condecere Chrysippus in libris Chrysippi. *Chrysippus.*  
 ororum, qui inscribuntur περι καλῆ καὶ ἠδονῆς primo, os & oculos iustitiæ, uultumq; eius seueris atq; uenerandis uerborum coloribus depinxit. Facit quippe imaginem iustitiæ, fieriq; solitam esse dicit à pictoribus rhe-

A 5 tori

toribusq; antiquioribus, ad hunc fermè modũ: Forma atq; filo uirginali, aspectu uehemèti & formidabili, luminibus oculorum acribus neq; humilis, neque atrocis, sed reuerendæ cuiusdam tristitiæ dignitate. Ex imaginis autè istius significatione intelligi uoluit iudicem, qui iustitiæ antistes est, oportere esse grauem, sanctum, seuerum, incorruptum, inadulabilem, contraq; improbos nocentesq; immisericordem atq; inexorabilem, erectumq; & arduum, ac potentem, ui & maiestate æquitatis, ueritatisq; terrificum. Verba ipsa Chryssippi de Iustitia scripta hæc sunt:

Παρθένοι ὃ ἔϊνα λέγει, κατὰ σύμβολον ἢ ἀδιόφορον ἔϊνα, ἢ κηδομῶς ἐνδιδόναι τοῖς κακούργοις. μὴ ὃ προσέειπεν, μήτε τὸς ἐπιεικῆς λόγους, μήτε παρούτησιν, ἢ δ' ἔησιν, μήτε χαλακίαν, μήτε ἄλλο μηδ' ἕν τ' τοιούτων. οἷς ἀκλουθῶς, ἢ σκυθωπὴ γράφει, ἢ σωεσηκὸς ἔχουα τὸ πρόσωπον, ἢ ἔντονον, ἢ δεδερκὸς βλέπων ὡς τε τοῖς μ' ἀδίκους φόβον ἐμπαιξῆν. τοῖς δὲ δικαίοις θάρσος. τοῖς μ' ὡς πρὸς φίλους ὄντος ἢ τοῖουτο προσώπου. τοῖς ὃ ἑτέροις, προσάντους. Hæc uerba Chryssippi eo etiam magis ponenda existimauimus, ut prompta atq; exposita ad considerandum iudicandumq; sint. Quoniam legerentibus nobis ea, delictiores quidam disciplinarũ philosophi, seuitiæ imaginẽ istam esse, non iustitiæ dixerunt.

Lis atq; contentio grāmatorum Romæ illustrium, enarrata super casu uocatiuo uocabulũ, quod est egregius.

C A P. V.

**D**Efessus ego quondam ex diutina commetatione laxandi leuandiq; animi gratia, in Agrippæ campo deambulabam: Atq; ibi duos forte grammaticos conspiciatus, non parui in urbe Roma nominis, certationi eorum



rum acerrimæ adfui, cum alter in casu uocatiuo, uir egre- Egregius.  
 gi, dicendum cōtenderet, alter, uir egregie. Ratio autem  
 eius, qui egregi oportere dici censebat, huiusmodi fuit:  
 Quæcunq; inquit, nomina, seu uocabula, recto casu, nu-  
 mero singulari, us, syllaba finiuntur, in quibus ante ulti-  
 mam syllabam posita est, i, litera, ea omnia casu uocati-  
 uo, i, litera terminantur, ut Cælius celi, modius modi,  
 tertius terti, Accius acci, Titius titi, & similia omnia.  
 Sic igitur egregius, quoniã us, syllaba in casu nominandi  
 finitur, eamq; syllabam præcedit, i, litera, habere debebit  
 in casu uocandi, i, literam extremam: & idcirco egregi,  
 non egregie, rectius dicitur. Nam diuus, & riuus, &  
 cliuus, non us, syllaba terminantur, sed ea quæ per duo u,  
 scribenda est. Propter cuius syllabæ sonum declarandum,  
 reperta erat noua litera, F, quæ digamma appellabatur. Digamma.  
 Hoc ubi ille alter audiuit, O inquit egregie grammaticæ  
 uel si id mauis, egregijsime, dic oro te, inscius, & impius,  
 & sobrius, & ebrius, & proprius, & propitius, &  
 anxius, & contrarius, quæ us, syllaba finiuntur, in qui-  
 bus ante ultimam syllabam, i, litera est, quem casum uocã-  
 di habent? me enim pudor, & uerecundia tenet pronun-  
 tiare ea secundum tuam definitionem. Sed cum ille pau-  
 lisper oppositu horum uocabulorum commotus reticuis-  
 set, & mox tamen se collegisset, eandemq; illã quam defi-  
 nierat regulam retineret & propugnaret, diceretq; &  
 proprium, & propitium, & anxium, & contrarium,  
 itidem in casu uocatiuo dicendũ, quia & aduersarius &  
 extrarius ita diceretur, inscium quoq; & impiũ, & ebriũ,  
 & sobrium, insolentius quidem paulò, sed rectius per, i,  
 literam

literam non per, e, in casu eodem pronuntiādum, eaq; inter eos contentio cum longius duceretur, non arbitratus ego operæpretium esse, eadem hæc ista diutius audire, clamantes compugnantesq; illos reliqui.

Cuiusmodi sint quæ speciem doctrinarum habeant, sed neq; delectent, neq; utilia sint. Atq; inibi de uocabulis singularum urbium regionumq; immutatis.

C A P.

V I.

**H**omo nobis familiaris in literarū cultu non ignobilis, magnamq; ætatis partē in libris uersatus: adiutum, inquit, ornatumq; uolo ire noctes tuas, & simul dat mihi librum grandi uolumine, doctrinis omnigenis (ut ipse dicebat) præscatentem, quem elaboratum sibi esse ait ex multis & uarijs & remotis lectionibus, ut ex eo sumerem quantum liberet rerum memoria dignarum. Accipio cupidus, & libēs, tanquā si copię cornu nactus essem, & recondo me penitus, ut sine arbitris legam. At quæ scripta erant, præ Iupiter, mera miracula, quo nomine fuerit, qui primus grammaticus appellatus est, & quot fuerint Pythagoræ nobiles, quot Hippocrates, & cuiusmodi Homerus dicat in Ulyssis domo σερῆνες. Quam ob causam Telemachus cubans iunctum sibi cubantem Pisistratum, non manu attigerit, sed pedis ictu excitarit. εὐρήκλαα Telemachū quo genere claustrī incluserit, & quæ propter idem poëta rosam non norit, oleum ex rosa norit. Atq; illud etiam scriptum fuit, quæ nomina fuerint superiorum Ulyssis, qui à Scylla rapti laceratiq; sunt: utrum ἦν τῆ ἰσὴ θαλάσῃ Ulysses errauerit κατὰ ἀριστορχοῦ, an ἦν τῆ ἕξ κατὰ κράτηα. Id etiam istic scriptū fuit, qui  
sint

sint apud Homerum uersus ἰσόφθοι, & quorū ibi nomini  
 num reperiatur παρασιχίς: & quis adeo uersus sit, qui  
 per singula uocabula singulis syllabis increseat: ac deinde  
 qua ratione dicit singulas pecudes, in singulos annos ter-  
 na parere: & ex quinque operimentis, quibus Achilles cly-  
 peus munitus est, quod factum ex auro est, summum sit an-  
 medium: & præterea quibus urbibus regionibusq; uoca-  
 bula iam mutata sint, quod Boeotia ante appellata fuerit  
 Aonia, quod Aegyptus Aëria dicta est, quod Creta eo-  
 dem quoq; nomine Aëria dicta est, quod Attica ἄκτη, &  
 Acta apud poëtam, quod Corinthus, Ephyre, quod Ma-  
 cedonis ora ἡμαθία, quod Thessalia αἰμονία, quod Ty-  
 rus, Sarra, quod Thracia antè Sithon dicta sit, quod Se-  
 ston ποσειδάωνος: Hæc atque item alia multa istiusmodi  
 scripta in eo libro fuerant. Quem cum statim properans  
 redderem, ἑναυό σ'ε inquam doctissime uirorum, ταύτης  
 τῆς πολυμαθίας, & librum hunc opulentissimum recipe:  
 nil prorsus ad nostras paupertinas literas congruentem. Paupertinus.  
 Nam meæ noctes, quas instructum ornatumq; isti, de uno  
 maxime illo uersu Homeri querunt, quem Socrates præ  
 omnibus semper rebus sibi esse cordi dicebat:

Ὅππῃ τοι ἐν μεγάροισι κακὸν ἀγαθὸν τε τέτυκται.

Quod M. Varro Cn. Pompeio consuli primū  
 designato commentarium dedit, quem appellauit  
 ipse Isagogicum de officio senatus habendi.

## CAP. VII.

CN. Pompeio consulatus primus cum Marco Crasso  
 designatus est. Eum magistratum Pompeius cum  
 initurus foret, quoniam per militiæ tempora, senatus ha-  
 bendi

bendi consulendiq; rerum expers humanarum fuit, M. Varronem familiarem suum rogavit, uti commentarium faceret ἐρωτησάμενος (sic enim Varro ipse appellabat) ex quo disceret, quid facere dicereq; deberet, cum senatum consuleret. Eum librum commentarium, quem super ea re Pompeio fecerat, perisse Varro ait in literis, quas ad Oppianum dedit, quæ sunt in libro epistolicarum quaestionum iij. In quibus literis, quoniam quæ antè scripserat, non comparebant, docet rursus multa ad eam rem ducentia. Primum ibi ponit, qui fuerint, per quos more maiorum senatus haberi soleret, eosq; nominat, dictatores, consules, prætor. Trib. Pleb. interregem, præfect. urbis: neque alij præter hos ius fuisse dixit facere senatusconsultum: quotiesq; usu uenisset, ut omnes isti magistratus eodem tempore Romæ essent, tum quo supra ordine scripti essent, qui eorum prior alijs esset, ei potissimum senatusconsulti ius fuisse. Addit deinde extraordinario iure tribunos quoque militares, qui pro consulibus fuissent. Item decemuiros, quibus imperium consulare tum esset. Item triumuiros Reipub. constituendæ causa creatos, ius consulendi senatum habuisse. Postea scribit de intercessionibus, dixitq; intercedendi, ne senatusconsult. fieret, ius fuisse ijs solis, qui eadem potestate, qua ijs, qui senatusconsult. facere uellent, maiores uel essent. Tum adscripsit de locis in quibus senatusconsultum fieri iure posset, docuit confirmauitq; nisi in loco per Aug. constituto, quod templum appellaretur, senatusconsult. factum esset, iustum id non fuisse: propterea & in curia Hostilia, & in Pompeia, & post in Iuliacum

et quos sit  
im senatus  
abitus

ib. pl. ius erat  
tercedendi

Aug. id est au-  
gures.  
Templum.

cum profana ea loca fuissent, templa esse per Aug. constituta, ut in ijs Senatusconsulta more maiorum iusta fieri possent. Inter quæ id quoq; scriptum reliquit, nō omnes ædes sacra templa esse: ac ne ædem quidem Vestæ templum esse. Post hæc deinceps dicit Senatusconsul. ante exortum aut post occasum solem factum, ratum nō fuisse, opus etiam censorium fecisse existimatos, per quos eo tempore Senatusconsul. factum esset. Docet deinde inibi multa, quibus diebus haberi senatum ius non sit, immolareq; hostiam prius auspiciariq; debere, qui Senatum habiturus esset. De rebus quoque diuinis prius, quàm humanis ad Senatum referendum esse. Tum porrò referri oportere, aut infinite de Repub. aut de singulis rebus finite: Senatusq; cons. fieri duobus modis, aut per discessionem, si consentiretur: aut si res dubia esset, per singulorum sententias exquisitas: singulos autem debere consuli gradatim. Incipitq; à consulari gradu, ex quo gradu semper quidem antea primum rogari solitum, qui princeps in Senatum lectus esset. Tum autem, cum hæc scriberet, nouum morem institutum refert, per ambitionem gratiamq;, ut is primus rogaretur, quem rogare uellet qui haberet Senatum, dum is tamen ex gradu consulari esset. Præter hæc de pignore quoque capiendo differit, deq; multa dicenda Senatori, qui cum in Senatum uenire deberet, non adesset. Hæc & alia quædam id genus in libro quo supradixi, M. Varro in epistola ad Oppianum scripta executus est. Sed quod ait Senatusconsultum duobus modis fieri solere, aut conquisitis sententijs, aut per discessionem, parum conuenire uidetur cum eo quod Atteius Capito

in Con

*Senatus cons  
fietur aut per  
discessionem au  
per rogatione*

in Coniectaneis scriptum reliquit. Nam in libro ducentesimoquinquagesimonono, Tuberonem dicere ait, nullum senatusconsultum fieri posse, non discessione facta: quia in omnibus senatusconsultis etiam in iis quæ per relationem fierent, discessio esset necessaria: idq; ipse Capito uerum esse affirmat. Sed de hac omni re, alio in loco plenius accuratiusq; nos memini scribere.

Quæsitum esse discessumq; an præfectus Latinarum causa creatus, ius senatus conuocandi consulendiq; habeat. CAP. VIII.

**P**ræfectum urbi Latinarum causa relictum, senatum habere posse Mutius negat, quoniam ne senator quidem sit, neque ius habeat sententiæ dicendæ: cum ex ea etate præfectus fiat, quæ non sit senatoria. M. autem Varro in quarto epistolicarum quæstionum, & Atteius Capito in Coniectaneorum ducentesimoquinquagesimonono ius esse præfecti senatus habendi dicunt. Deq; ea re assensum esse Capitonem Tuberoni contra sententiam Mutij refert. Nanq; & tribunis (inquit) plebis senatus habendi ius erat, quanquam senatores non essent ante Atinium plebiscitum.

## A. GELLI NOCTIVM

ATTICARVM COMMEN

TARII. LIB. XV.

Quodd in Q. Claudij, annalibus scriptum est lignum alumine illitum non ardere. CAP. I.



ECLAM AVERAT Antonius Ant. Iulianus.

Iulianus rhetor, præterquam semper aliàs, tum uero nimium quàm delectabiliter & feliciter. Sunt enim fermè scholasticæ istæ declamationes, eiusdē homi-

nis eiusdemq; faciendæ, non eiusdē tamen quotidie felicitatis: Nos ergo familiares eius circūfusi undiq; eum prosequeremur domum, cū deinde subeuntes montē Cispium, Cispium mons. conspicimus insulam quandam occupatam igni, multis arduisq; tabulatis editam, & propinqua iam omnia flagrare vasto incendio. Tum quispiam ibi ex comitibus Iuliani: Magni, inquit, reditus urbanorum prædiorum, sed pericula sunt longe maxima. Si quid autem posset remedij fore, ut ne tam assidue domus Romæ arderent, ueniam hercule dedissem res rusticas, & urbicas emissem. Atqui illi Iulianus, læta (ut mos eius fuit) inter fabulandum uenustate: Si annalem, inquit, undeuigesimum Q. Claudij legisses, optimi & sincerissimi scriptoris, docuisset te profecto Archelaus regis Mithridatis præfectus, qua medela quaq; solertia ignem defenderes, ut ne ulla tua edificatio e ligno correpta atq; insinuata flammis arderet. Percontatus ego sum quid esset illud mirum **Quadrigarij.** Re-

B

petit

petit: In eo igitur libro scriptum inueni, cum oppugnaret L. Sylla in terra Attica Pyraeum, & contra Archelaus regis Mithridatis praefectus ex eo oppido propugnaret, turrim ligneam defendendi gratia structam, cum ex omni latere circumplexa igni foret, ardere non quisse, quod ab Archelao alumine oblita fuisset. Verba Quadrigarij ex eo libro haec sunt: Tum Sylla conatus est, & tempore magno eduxit copias, ut Archelai turrim unam qua ille interposuit, ligneam incenderet. Venit, accessit, ligna subdidit, submouit Graecos, ignem admouit: satis sunt diu conati, nunquam quiuerunt incendere: ita Archelaus omnem materiam obliuerat alumine: quod Sylla atque milites mirabantur. Et postquam non succendit, reduxit copias.

Quod Plato in libris quos de legibus composuit, largiores laetioresque in conuiujs inuitationum culas uini non inutiles esse existimauerit.

## CAP. II.

Ebriosus philosophaster.

**E**X insula Creta quispian aetatem Athenis agens, Platonicum esse se philosophum dicebat, & uiderier gestiebat. Erat autem nihili homo & nugator, atque in Graecae facundiae gloria iactabundus, praeterea uini libidine adusque ludibria ebriosus. Is in conuiujs iuuenum, quae agitare Athenis hebdomadibus lunae solenne nobis fuit, simulatque modus epulis factus, & utiles delectabilesque sermones coeperat, tum silentio ad audiendum petito, loqui coeptabat. Atque id genus uili & incondita uerborum caterua, hortabatur omnes ad bibendum. Idque se facere ex decreto Platonico praedicabat, tanquam Plato in libris quos de legibus composuit, laudes ebrietatis copiosissime scripsisset



pſiſſet, utilemꝫ; eam eſſe bonis ac fortibus uiris cenſuiſſet.  
 Ac ſimul inter eiꝫſmodi orationē, crebris & ingentibus  
 poculis omne ingenium ingurgitabat, ſomitem eſſe quen- *tricus la*  
 dam dicens & incitabulum ingenij uirtutiſꝫ; ſi mens &  
 corpus hominis uino flagraret. Sed enim Plato in 1. *E*  
 in 11. de legibus, non (ut ille nebulo opinabatur) ebrieta- *libentis qua-*  
 tem iſtam turpiſſimam, quæ labefacere & minuere homi- *lis à Platone*  
 num mētes ſolet, laudauit: ſed hęc largiorē paulo, iucun- *laudetur.*  
 dioremꝫ; uini inuitationē, quæ fieret ſub quibuſdam quaſi  
 arbitris & magiſtris conuiuiorum ſobrijs, non improba-  
 uit. Nam & modicis honeſtiſꝫ; inter bibendum remiſſio-  
 nibus, refici integrariꝫ; animos, ad inſtauranda ſobrieta-  
tis officia exiſtimauit, reddiꝫ; eos ſenſim letiores, atꝫ;  
ad intenſiones ruruſus capiendas fieri habiliores. Et ſimul  
 ſi qui penitus in ijs affectionum cupiditatumꝫ; errores  
 ineſſent, quos aliquis pudor reuerens cōcelaret, ea omnia  
 ſine graui periculo, libertate per uinū data detegi, & ad  
 corrigēdum medendumꝫ; fieri opportuniora. Atꝫ; etiam  
 hoc Plato ibidem dicit, nō defugiendas eſſe neꝫ; reſpuen-  
 das huiꝫſcemodi exhortationes, aduerſum propulſandam  
 uini uiolentiam. Neꝫ; illum unquam cōtinentem proruſus  
 ac temperantem ſatis fideliter uiſum eſſe, cuius uita ui-  
 ctuſꝫ; non inter ipſa errorum pericula, & in medijs uo-  
 luptatum illecebris explorata ſit. Nam cui Libentia Gr- *Libentia.*  
 tiaꝫ; omnes conuiuiorum incognita ſint, quiꝫ; illarum  
 omnino expers ſit, ſi eum forte ad participandas eiꝫſmo-  
 di uoluptates aut uoluntas tulerit, aut caſus induxerit,  
 aut neceſſitas compulerit, deliniri plerunꝫ; & capi neꝫ;  
 mentē animumꝫ; eiꝫ; conſiſtere, ſed ui quadā noua iſtum  
 B 2 labacere.

labascere. Congrediendum igitur censuit, & tanquam in acie quadam cū uoluptarijs rebus, cumq; ista uini licentia cōminus decernendum, ut aduersum eas non fuga simus tuti nec abstinentia, sed uigore animi & cōstanti præsentiā, moderatoq; usu temperantiā cōtinentiamq; tueamur: & calefacto simul refotoq; animo, si quid in eo uel frigida tristitiæ, uel torpentis uerecundiæ fuerit, diluamus.

Quid M. Cicero de particula ista senserit scripseritq;, quæ proposita est uerbis aufugio & aufero. Et an in uerbo autumo eadem ista hæc præpositio esse uideri debeat.

C A P. I I I.

**L**egimus librū Ciceronis qui inscriptus est Orator. In eo libro Cicero cum dixisset uerba hæc, aufugio & aufero, composita quidem esse ex præpositione ab, & ex uerbis fugio & fero: sed eam præpositionem, quo fieret uox pronuntiatu audituq; lenior, uersam mutatamq; esse in au, syllabam, cœptumq; esse dici aufugio & aufero, pro abfugio & abfero. Cū hæc inquā ita dixisset, tum postea ibidem super eadem particula ita scripsit: Hæc, inquit, præpositio præter hæc duo uerba, nullo alio in uerbo reperietur: Inuenimus autē in cōmentario Nigidiano, uerbum autumo compositū ex ab, præpositione & uerbo æstumo: dictumq; intercise autumo, quasi abæstumo, qd significaret totum æstumo, tanq̄ abnumero. Sed (quod sit cū honore multo dictum P. Nigidij hominis eruditissimi) audacius hoc argutiusq; esse uidetur q̄ uerius. Autumo enim non id solum significat, sed & dico, & opinor, & censeo: cum quibus uerbis præpositio ista neq; cohærentia uocis, neq; significatione sententiæ cōuenit. Præterea uir  
accerrime

Aufugio.  
Aufero.

Autumo.

acerrimæ in studio literarum licetia M. Tullius non sola esse hæc duo uerba dixisset, si reperiri posset ullū tertium. Sed illud magis queri inspiciq; dignū est, uersa ne sit & mutata ab, præpositio in au, syllabam propter lenitatem uocis, an potius au particula sua sit propria origine : & Au particula, proinde ut pleræq; aliæ præpositiones à Græcis, ita hæc quoq; inde accepta sit: sicuti est in illo uersu Homeri:

ἀνάλυτον μὲν πρόστα, καὶ ἰσφαῖαν καὶ ἰδύραν,  
καὶ ἄβρομοι ἀνίαχοι.

Historia de Ventidio Basso ignobili homine, quem primum de Parthis triumphasse memoria traditum est.

## CAP. IIII.

**I**N sermonibus nuper fuit seniorum hominum & eruditorum, multos in uetere memoria aliiſimum dignitatis gradum ascendisse ignobilissimos prius homines & despicatissimos. Nihil adeo tamen de quoquam tantæ admirationi fuit, quantæ fuerunt quæ de Ventidio Basso scripta sunt. Eum Picentem fuisse genere, & loco humili: & matrem eius à Pompeio Strabone, Pompeij Magni patre, bello sociali quo Asculanos subegit, captam cum ipso esse. Mox triumphante Pompeio Strabone, eum quoq; puerum inter ceteros ante currum Imperatoris sinu matris uectum esse. Post cum adoleuisset, uictum sibi ægre quesisse, eumq; sordide inuenisse, comparandis mulis & uehiculis magistratibus, qui sortiti prouincias forent, præbenda publice conduxisse. In isto questu notum esse cœpisse C. Cesari, & cum eo profectum esse in Gallias. Tum quia in ea prouincia satis nauiter uersatus esset, & deinceps ciuili bello mandata sibi

Ventidius Bassus.

sociali bellum quod cum socijs gestum est quæ Latium. Picentia, postremo Italia contra Romanos surrexerunt

B 3

pleraq;

pleraq; impigre & strenue fecisset, non modo in amicitiam Caesaris, sed ex ea in amplissimum quoq; ordinem peruenisse. Mox tribunum quoq; plebis, ac deinde prætorem creatum: atq; in eo tēpore iudicatum esse à senatu hostem cum M. Antonio. Post uero coniunctis partibus, non pristinam tantum dignitatem recuperasse, sed pontificatum, ac deinde consulatum quoq; adeptū esse. Eamq; rem tam intoleranter tulisse Pop. Rom. qui Ventidium Bassum meminerat curandis mulis uictitasse, ut uulgo per uias urbis uersiculi proscriberentur:

Concurrite omnes augures, aruspices,

Portentum inusitatum conflatum est recens,

Nam mulos qui fricabat, consul fictus est.

Eundem Bassum Suetonius Tranquillus præpositum esse à M. Antonio prouincijs orientalibus, Parthosq; in Syriam introrumpentes, tribus ab eo prælijs fusos scribit, eumq; primum omnium de Parthis triumphasse, & morte obita publico funere sepultum esse.

Verbum profligo à plerisq; dici improprie insciteq;.

C A P. V.

**S**icut alia uerba pleraq; ignorantia & inscitia improbe dicentiū quæ nō intelligāt, deflexa ac deprauata sunt à ratione recta & consuetudine: ita huius quoq; **Profligo.** uerbi, quod est profligo, significatio uersa & corrupta est. Nā cū ab affligēdo, & ad perniciē interitumq; deducendo, inclinatū id tractumq; sit, semperq; eo uerbo, qui diligenter locuti sunt, ita usi sint, ut profligare dicerent prodigere & deperdere, profligatasq; res quasi proficitas & perditas appellarint: nunc audio edificia & templa,

pla, et alia ferè multa, quæ prope absoluta affecta; sunt, in profligato esse dici, ipsa; esse iam profligata. Quapropter urbanissime respōdijse prætorē nō indoctum uirum barbatulo cuidam ex aduocatorū turba, Sulpitius Apollinarius in quadam epistola scriptū reliquit. Nam cum ille, inquit, tabula audaculus ita postulasset, uerba; ita fecisset: Omnia uir clarissime negotia, de quibus te cogniturū esse hodie dixisti, diligentia & uelocitate tua profligata sunt: unū id solum relictum est, de quo rogo audias. Tum prætor satis ridicule: An illa negotia, de quibus iam cognouisse me dicis, profligata sint, equidem nescio. Hoc autem negotium, quod in te incidit, proculdubio, siue id audiam, siue non audiam, profligatum est. Quod significare autem uolunt qui profligatum dicunt, ij qui latine locuti sunt, non profligatum, sed affectum dixerunt, sicut *Affectum.* M. Cicero in oratione, quam habuit de prouincijs consularibus. Eius uerba hæc sunt: Bellum affectum uidemus, et uere ut dicam, penè confectum. Item infra: Nam ipse Cæsar, quid est quod in ea prouincia commorari uelit, nisi ut ea quæ per eum affecta sunt perfecta reip. tradat? Idem Cicero in æconomico: Cum uero affecta iam propè æstate, uuas à sole mutescere tempus est.

In libro M. Ciceronis de gloria secundo, manifeste est erratum in ea parte, in qua scriptū est super Hectore & Aiace.

CAP. VI.

**I**N lib. M. Tullij, qui est secundus de gloria, manifestus error est nō magnæ rei: Quem errorē esse possit cognoscere non aliquis eruditorū, sed qui tantum legerit *Ciceronis error.*

ὁ μὴ τὸ ἡ. Quamobrem non tam id mirabamur errasse in

B 4 cam

eam rem M. Tullium, quàm non esse animaduersum hoc postea, correctumq; uel ab ipso, uel à Tyrone liberto eius diligētissimo homine, & librorum patroni sui studiosissimo. Ita enim scriptū in eo libro est apud eundē poetā: Ajax cū Hectore cōgrediens, depugnādi causa agit, ut sepeliatur, si sit forte uictus. Declaratq; se uelle, ut suum tumulum multis etiā post seculis prætereuntes, sic loquantur:

Hic situs est, uitæ iam pridem lumina linquens,  
Qui quondam Hectoreo percussus concidit ense.

Fabitur hoc aliquis, mea semper gloria uiuet.

Huius autem sententiæ uersus, quos Cicero in linguam latinam uertit, non Ajax apud Homerum dicit, neque Ajax agit ut sepeliatur, sed Hector dicit, & Hector de sepultura agit, prius quam sciat, an secum depugnandi causa congressurus sit Ajax:

ἀνδρὸς μὲν τῆδε σῆμα πάλα κατὰ τεινεῖωτος

ὅν ποτ' ἀριστεύοντα κατέκτανε φαίδιμος Ἴκτωρ.

ὣς ποτ' εἶπεν ἱρὴς, τὸ δ' ἐμὸν κλέος οὐ ποτ' ὀλέσῃ.

Obseruatum esse in senibus, quòd annum ferè ætatis tertium & sexagesimum agant, aut laboribus, aut interitu, aut clade aliqua insignitū. Atq; inibi super eadem obseruatione exemplum appositū epistolæ diui Augusti ad Caium Nepotem.

C A P. VII.

Annus lxiij. cli  
maſtericus, id  
est ſcalarius.

**O**bseruatum in multa hominū memoria, expertumq; est in senioribus plerisq; omnibus, sexagesimū tertium uitæ annum cū periculo & clade aliqua uenire, aut corporis, morbiq; grauioris, aut uitæ interitus, aut animi ægritudinis. Propterea qui rerum uerborumq; istiusmodi studio

studio tenetur, cum ætatis annum appellēt κλιμακτηρικόν.  
 Nocte quoq; ista proxima superiore, cum libram episto-  
 larum D. Augusti, quas ad Caium Nepotē suum scripsit,  
 legeremus, duceremurq; elegātia orationis, neque moro-  
 sa, neque anxia, sed facili hercle, & simplici, idipsum in  
 quadam epistola super eodē anno scriptum offendimus.  
 Eiusq; epistolæ exēplum hoc est 1x. cal. Octobres: Aue  
 mi Cai, meus ocellus iucundissimus, quē semper medius fi-  
 dius desidero cū à me abes: sed præcipue diebus talibus,  
 qualis est hodiernus, oculi mei requirunt meū Caiū, quem  
 (ubicunq; hoc die fuisti) spero latū & benevolentē cele-  
 brasse quartum & sexagesimum natalem meum. Nam, ut  
 uides, κλιμακτηρια communem seniorum omnium tertiu et  
 sexagesimum annum euasimus. Deos autem oro, ut mihi  
 quantumcunq; superest temporis, id saluis nobis traduce-  
 re liceat, in statu reip. felicissimo ἀνδραγαδούντων ὑμῶν,  
 καὶ διαδοχούμενων.

Locus ex oratione Phauorini ueteris oratoris,  
 de cœnarum atque luxuriæ exprobratione: qua  
 usus est, cum legem Liciniam de sumptu minuere  
 do suasilit.

CAP.

VIII.

**C**um legeremus orationem ueterem Phauorini, non  
 indiferti uiri: quā orationem totā, ut meminisse pos-  
 semus, odio esse hercle istiusmodi sumptus, atque uictus  
 perdidicimus. Verba quæ apposuimus Phauorini, hæc  
 sunt: Præferti popinæ atq; luxuriæ negant cœnam lautam  
 esse, nisi cum libētissime edis, tum auferatur, & alia esca  
 melior atque amplior succenturietur. Is nunc flos cœnæ  
 habeatur inter istos, quibus sumptus & fastidium pro fa-  
 B 3 cetijs

Phauorinus in  
 luxū epularū.

Cluniculi. cetijs procedit. Qui negant ullam auem, præter ficedulam, totam comesse oportere. Ceterarum auium atq; altilium, nisi tantū apponatur, ut à cluniculis inferiori parte saturi fiant, cōuiuium putant inopia sordere. Superiorem partem auium atq; altilium qui edūt, eos palatū non habere. Si proportione crescit luxuria, & debere epulas crescere. Videte quid relinquatur nisi ut delibari sibi cœnas iubeant, ne edendo defatigentur: quando stratus auro, argento, purpura, amplior aliquot hominibus, quàm dijs immortalibus adornantur.

Quòd Cæcilius poeta frontē genere uirili, non poetice, sed cum probatione & cum analogia appellauit.

CAP.

IX.

**V**Ere ac discrete Cæcilius hoc in Subditio scripsit:

Nam ij sunt inimici pessimi fronte hilario, Corde tristi: quos neq; ut apprehendas, neque ut mittas, scias. Hos ergo uersus, cum de quodam istiusmodi homine sermones essent, in circulo forte iuuenum eruditorum dixi. Tum de grammaticorum uulgo quispiam nobiscum ibi assistens, non sanè ignobilis: Quanta, inquit, licentia audaciaq; Cæcilius hic fuit, cum fronte hilario, non fronte hilario dixit, & tam immanè solœcismum nihil ueritus est. Imò, inquā, potius nos & q̄ audaces et quàm licentes sumus, qui frontē improbe indocteq; non uirili genere dicimus: cum & ratio proportionis, quæ analogia appellatur, & ueterum autoritas, non hanc, sed hūc frontem debere dici suadeant. Quippe M. Cato in quinta originum, ita scripsit: Postridie signis collatis, equo fronte, peditatu, equitibus, atq; alijs, cū hostium legionibus pugnavit.



gnauit. Recto quoq; fronte idem Cato, eodē in libro dicit. At ille semidoctus grām̄maticus: Missas, inquit, auctoritates facias, quas quidē ut habeas posse fieri puto: sed rationem dic, quam non habes. Atq; ego his eius uerbis, ut tum ferebat etas, irritator: audi, inquam, mi magister rationem falsam quidē, sed quam redarguere falsam esse tu non queas: Omnia, inquam, uocabula tribus literis finita, quibus frons finitur, generis masculini sunt, si in genitiuo quoq; casu eadē syllaba finiantur, ut mons, pons, frons. At ille contrā renitens, audi, inquit, discipule plura alia consimilia, quæ non sint generis masculini. Petebant ibi omnes, ut uel unum statim diceret. Sed cum homo uultum intorqueret, & non hisceret, coloresq; mutaret, tum ego intercessi: & uade, inquam, nunc, & habeto ad requirendum xxx. dies. Postquam inueneris, repetes nos. Atq; ita hominem nulli rei, ad indagandum uocabulum, quo rescinderet finitionem fictam, dimisimus.

De uoluntario & admirādo interitu uirginum Milefiarum.

C A P. X.

**P**Lutarchus in librorum, quos περὶ θυγῶν inscripsit primo, cum de morbis dissereret in animos hominū incidentibus, uirgines dixit Milesij nominis, firmē quotum in ea ciuitate erant, repente sine ulla euidenti causa, uoluntatem cepisse obeundæ mortis, ac deinde plurimas uitam suspensio amisisse. Id cū accideret in dies crebrius, neq; animis earum mori perseuerantium medicina adhiberi quiret, decreuisse Milesios, ut uirgines, quæ corporibus suspensæ demortuæ forent, ut eæ omnes nudæ cum eodem laqueo, qui essent præuinctæ, efferrerentur. Post id decre

Milicæ uirginum.

decretum, uirgines uoluntariam mortem non petisse, pudore solo deterritas tam inhonesti funeris.

Verba senatusconsulti de exigēdis urbe Roma philosophis, Item uerba edicti cens. quo improba ti & coerciti sunt, qui disciplinam rhetoricam insti tuere & exercere Romæ cœperant. CAP. XI.

C Aio Fannio Strabone, M. Valerio Messala C O S S. senatusconsultum de philosophis & rhetoribus latinis factum est. M. Pōponius prætor. senat. consuluit, quòd uerba facta sunt de philosophis, & rhetoribus, de ea re ita censuerunt, ut M. Pomponius prætor animaduertet, cui raretq; (uti ei è reip. fideq; sua uideretur) uti Romæ ne essent. Aliquot deinde annis post id senatusconsultū, Cn. Domitius Aenobarbus, & L. Licinius Crassus censes de coercendis rhetoribus latinis ita edixerunt: Renuntia tum est nobis esse homines, qui nouum genus discipline instituerunt, ad quos iuentus in ludum conueniat: eos si bi nomen imposuisse Latinos rhetoras. Ibi homines adulescentulos dies totos desiderare. Maiores nostri qui liberos suos discere, & quos in ludos itare uellent, instituerunt.

Philosophi rhe  
toresq; urbe cie  
ti.

Hæc noua, quæ præter consuetudinem, ac morem maiorum sunt, neq; placent, neque recta uidentur. Quapropter & ijs, qui eos ludos habent, & ijs, qui eò uenire cōsueuerunt, uisum est faciundū, ut ostenderemus nostram sententiam, nobis non placere. Neque illis solum temporibus nimis rudibus, necdum Græca doctrina expolitis, philosophi ex urbe Roma pulsati sunt, uerum etiam Domitiano imperante, senatusc. eiecti, atq; urbe & Italia interdicti

dicti sunt. *Qua tempestate Epictetus quoq; philosophus* Epictetus philo-  
sophus. *propter id senatusconsultum Roma decessit.*

Locus ex oratione Gracchi de parsimonia ac de pudicitia sua memoratissimus. CAP. XII.

**C**Aius Gracchus cum ex Sardinia redijt, orationem Gracchi parsi-  
monia. *ad populum in concione habuit: ea uerba sunt hæc:*

*Versatus sum, inquit, in prouincia, quomodo ex usu uestro existimabam esse, non quomodo ambitioni meæ conducere arbitrabar, nulla apud me fuit popina, neq; pueri eximia facie stabant: sed in conuiuio liberi uestri modestius erant quam apud principem. Post deinde hæc dicit: Ita uersatus sum in prouincia, ut nemo posset uere dicere, assẽm aut eo plus in muneribus me accepisse, aut mea opera quempiam sumptum fecisse. Biennium enim fui in prouincia, si ulla meretrix domum meam introiuit, aut cuiusquam seruulus propter me sollicitatus est, omnium nationum postremissimum nequissimumq; existimato. Cum à seruis eorum tam caste me habucri, inde poteritis considerare, quomodo me putetis cū liberis uestris uixisse, atq; ibi ex interuallo. Itaq; inquit, Quirites cū Roma profectus sum, zonas quas plenas argenti extuli, eas ex prouincia inanes retuli. Alij uini amphoras, quas plenas tulerunt, eas argento plenas domum reportauerunt.*

De uerbis inopinatis, quæ utroque uersum dicuntur, & à grammaticis communia uocantur.

CAP. XIII.

**V**Tor, & uereor, & hortor, & consolor, Communia uer-  
ba multa. *communia uerba sunt, ac dici utroque uersum possunt, uereor te, & uereor abs te, id est tu me uereoris: uitor te, & uitor*

utor abs te, id est tu me uteris : hortor te, & hortor abs te, id est, tu me hortaris : consolor te, & consolor abs te, id est, tu me consolaris. Testor quoque & interpretor, significatione reciproca dicuntur. Sunt autem uerba hæc omnia ex altera parte inusitata : & an dicta sint in eam quoque partem, quæri solet. Afranius in consobrinis:

\*als, hisco.

Hem\*iste parentum est uitabilis liberis

Vbi malunt metui quàm uereri se à suis:

Hic uereri ex ea parte dictum est, qua est non usitator. Nouius in Ligarta Licinaria, uerbū, quod est Vtitur, ex contraria parte dicit: Quia supellex multa, quæ non uititur, emitur tamen, id est quæ usui non est. M. Cato in quinta origine: Exercitum, inquit, suū pransum paratū, cohortatum eduxit foras, atque instruxit. Consolor quoque in partem alteram, præterquam dici solitum est in epistola Q. Metelli, quam cum in exilio esset, ad Cn. & ad L. Domitios dedit: ac cum animum, inquit, uestrum erga me uideo, uehementer consolor, & fides, uirtusq; uestra mihi ante oculos uersatur. Testata itidem & interpretata, eadē ratione dixit M. Tullius in primo libro de diuinatione, ut testor, interpretorq; uerba cōmunia uideri debeant. Sallustius quoq; eodē modo dilargitis proscripctorum bonis, dicit: tanquàm uerbū largior sit ex uerbis cōmunibus. Veritū autem, sicut puditū, & pigitum, non personaliter per infinitum modū dictum esse, non à uetustioribus tantum uidemus, sed à M. quoq; Tullio in secundo de finibus. Primum, inquit, Aristippi Cyrenaicorumq; omnium, quos nō est ueritū in ea uoluptate, quæ maxima dulce

Veritum imper  
sonaliter.

dulcedine sensum moueret, summū bonū ponere. Dignor quoq; & ueneror, & cōfiteor, & testor, habita sunt in uerbis communibus, sicut illa in Vergilio dicta sunt:

Coniugio Anchisa Veneris dignate superbo. Et:

-Cursusq; dabit uenerata sacerdos.

Confessi autem eris, de quo facta confessio est, in XII. tabulis scriptum est his uerbis: Aeris confessi, rebusq; iudicatis xxx. dies iusti sunt. Item ex iisdem tabulis id quoque est: Quæ si erit testator, libripens uel fuerit, in testimonium scriatur, improbus intestabilisq; esto. hanc legem Aezard. ab legg.

Quod Metellus Numidicus figuram orationis nouam ex orationibus Græcis mutuatus est. XII. tab. c. 13.

## CAP. XIII.

**A** Pud Q. Metellum Numidicum, in lib. accusationis in Val. Messalam tertio, noue dictum esse annotauimus. Verba ex oratione eius hæc sunt: Cum sese sciret in tantum crimen uenisse, atque socios ad senatum quæsum flentes uenisse, sese maximas pecunias exactos esse. Pecunias se maximas exactos, id nobis uidebatur græca figura dictum. Græci enim dicunt, ἐσπράξατο με ἀπρίπιον. Id significat, exegit me pecuniam. Quod si id dici potest, etiam exactus esse aliquis pecuniam dici potest. Cecilius quoque eadem figura in Hypobolimeo Aeschino usus uideatur,

Ego illud minus nihilo exigor portorium.

Id est nihilo minus exigitur deme portorium.

Passis uelis, & passis manibus dixisse ueteres, non à uerbo suo, quod est patior, sed ab alieno, quod est pando.

## CAP. XV.

Ab eo

Passum 3 pan-  
do.

**A**B eo quod est pādo, passum ueteres dixerūt, nō pan-  
sum, & cum præpositione expassum, nō expāsum.  
Cæcilius in Synaristufis:

Heri uero prospexisse eum se ex tegulis,

Expassum.

Hæc nuntiasse, & flammeum expassum domi.

Capillo quoq; esse mulier passo dicitur, quasi porrecto, et  
expanso. Et passis manibus & uelis passis dicimus, quod  
significat diductis atq; distentis. Itaque Plautus in milite  
glorioso, a, litera in, e, mutata, per compositi uocabuli mo-

Dispassis.

rem, dispassis dicit, pro eo quod est dispassis:

Credo ego isthoc exemplo tibi esse eundum extra  
Portam dispassis manibus patibulum cum habebis.

Milonis interi-  
tus.

De nouo genere interitus Crotoniensis Milo  
nis.

CAP.

XVI.

**M**ilo Crotoniensis athleta illustris, quem in chroni-  
cis scriptum est Olympiade prima coronatū esse,  
exitum habuit uitæ miserandum & mirandum. Cum iam  
natu grandis artem athleticam desisset, iterq; faceret forte  
solus in locis Italiæ syluestribus, quercum uidit proxime-  
uiam, patulis in parte media ramis hiantem. Tum experi-  
ri (credo) etiam tunc uolens, an ullæ sibi reliquæ wires  
adessent, immisis in cauernas arboris digitis, diducere &  
rescindere quercum conatus est. Ac mediam quidem par-  
tem discidit diuellitq;. Quercus autē in duas diducta par-  
tes, cum ille quasi perfecto, quod erat connixus, manus la-  
xasset, cessante ui, redijt in naturam: manibusq; eius reten-  
tis inclusisq;, stricta denuo & cohæsa dilacerandum ho-  
minem feris præbuit.

Cohæsa.

Quam

Quam ob causam nobiles pueri Atheniensium tibijs canere desierint, cū patrium istum morem canendi haberent.

CAP. XVII.

**A**lcibiades Atheniensis, cū apud auunculū Periclem Alcibiades,  
puer artibus ac disciplinis liberalibus erudiretur, & arceſi Pericles Antigenidam tibicinem iuſſiſſet, ut eum canere tibijs (quod honeſtiſſimum tum uidebatur) doceret: traditas ſibi tibijs cum ad os adhibuiſſet, inflaſſetq; , tude= factus oris deformitate, abiecit infregitq; . Ea res cū per= crebuiſſet, omnium tum Athenienſium conſenſu, discipli= na tibijs canendi deſita eſt. Scriptum hoc eſt in commenta= rio Pamphila nono & uigeſimo. Pamphila,

Quod pugna belli ciuiliſ uictoriaꝝ C. Cæſaris, quam uicit in Pharfalicis campis, nūtiata præ= dictaꝝ eſt per cuiuſdam Cornelij ſacerdotis uaticinium, eodem ipſo die in Italia Patauij.

CAP.

XVIII.

**Q**uo C. Cæſar, & Cn. Pompeius die ciuile bellum ſignis collatis in Theſſalia confluxerunt, res accidit Patauij in tranſpadana Italia, memoria digna: Corne= Cornelius fa= cerdos.  
lius quidam ſacerdos, & loco nobilis, & ſacerdotij religionibus uenerandus, & caſtitate uitæ ſanctus, repente mota mente cōſpicere ſe procul dixit pugnam acerrimam pugnari: Ac deinde alios cedere, alios urgere: cædem, fugam, tela uolantia, inſtaurationem pugnae, impreſſionem, gemitus, uulnera, perinde ut ſi ipſe in pralio uerſaretur, coram uidere ſeſe uociferatus eſt: Ac poſtea ſubito exclamauit, Cæſarem uiciſſe. At Cornelij ſacerdotis ariolatio leuis tum quidem uiſa eſt & uecors. Magnæ mox admi=

C rationi

rationi fuit, quod non modo pugnae dies, quae in Thessalia pugnata est, neque praelii exitus, qui erat praedictus, idem fuit: sed omnes quoque pugnandi reciprocae uices, et ipsa exercituum duorum conflictatio, uaticinantis motu atque uerbis representata est.

Verba Marci Varronis memoria digna, ex satyra quae inscribitur *περί ἰσομετρῶν*.

CAP.

XIX.

**N**on paucissimi sunt, in quos potest conuenire id, quod M. Varro dicit in satyra, quae inscribitur *περί ἰσομετρῶν*. Verba haec sunt: Si quantum operae sumpstisti, ut tuus pistor bonum faceret panem, eius duodecimam philosophiae dedisses, ipse bonus iam pridem esses factus. Nunc illum qui norunt, uolunt emere milibus centum. Te qui nouit, nemo centusis.

Notata quaedam de Euripidis poetae genere, uita, moribus, de quo eiusdem fine uitae.

CAP.

XX.

Euripidis genus.

**E**uripidis poetae matrem, Theopompus agrestia hoera uendentem uictum quaesisse dicit. Patri autem eius nato illo, responsum est a Chaldaeis, eum puerum cum adoleuisset, uictorem in certaminibus fore. Id ei puero fatum esse pater interpretatus, athletam debere esse, robore exercitatoque filii sui corpore, Olympiam certaturum eum inter athletas pueros deduxit. Ac primo quidem in certamine per ambiguum aetatem receptus non est. Post Eleusinio, et Theseo certamine pugnauit, et coronatus est. Mox a corporis cura ad excolendi animi studium transgressus, auditor fuit physici Anaxagorae, et rhetoris



ris Prodicus: in morali autem philosophia, Socratis. Tra-  
gœdiam scribere natus annos duodeuiginti adortus est.  
Philochorus refert in insula Salamine speluncam esse te-  
tram & horridam, quam nos uidimus; in qua Euripides  
tragœdias scriptitarit. Mulieres ferè omnes in maiorem  
modum exosus fuisse dicitur: siue quod natura abhorruit  
à mulierum coetu, siue quod simul duas uxores habuerat,  
cum id decreto ab Atheniensibus factò ius esset, quarum  
matrimonij pertædebat. Eius odij in mulieres Aristophanes  
quoq; meminit ἐν τοῦς προτέραις θεομοφορίας αὐτοῦ, Thesmopho-  
ria festa Ce-  
teris.  
in his uersibus:

Νῦν οὖν ἀπάσαι παρῶν, καὶ λέγω.

τῶν καλῶσα τὸν ἄνδρα πολλῶν οὐνεκα.

Ἄρξια ἂν εὐαὶ ὦ γυνῶνες φῶτε, ἐν ἄρξίαις

τοῖς λαχάνοις αὐτὸς τραφεῖς.

Alexāder autē Actolus hos de Euripide uersus cōposuit: Alexander  
Actolus.

Ὁ ὁ ἀναξαρτέρου πρόφι μὲ ἀρχαῖν:

σρηφνὸς μὲν ἐμοὶ γὰρ εἶοικε προσφθῆν

καὶ μισογέλωτος, καὶ τωθάσειν. οὐδὲ πῆρρον

μεμαθηκὼς, \* ἄλλοι γὰρ τὸν ἄν,

μέλιτ' καὶ σφόνων ἐτετύχε.

\* Fortasse παρ  
ὄνον

\* Fortasse ἄλλ  
ἔτι

Is, cum in Macedonia apud Archelaum regem esset, ute-  
returq; eo rex familiariter, rediens nocte ab eius coena,  
canibus à quodam amulo immisissis dilaceratus est, & ex  
his uulneribus mors secuta est. Sepulchrum autem eius &  
memoriam Macedones eo dignati sunt honore, ut in glo-  
riæ quoque loco prædicarent: ὑποστὲ ὄν μνήμα Euripίδου  
ἔλεβ πῦ: quod egregius poëta morte obita sepultus in eo-  
rum terra foret. Quamobrem cum legati ad eos ab Athe-  
niensibus

C 2

nienſibus niſi petiſſent, ut oſſa Athenas in terram illius patriam permitterent transferri, maximo conſenſu Macedones in ea re deneganda perſiſterunt.

Quod à poëtiſ Louis filij prudentiſſimi humaniſſimiq; Neptuni autem inhumaniſſimi & ferociſſimi traduntur.

CAP. XXI

Louis filij.

**P**reſtantiſſimos uirtute, prudentia, uiribus, Louis filios poëta appellauerūt, ut Aeacum, & Minoa, & Sarpedona: ferociſſimos & immanes, & alienos ab omni humanitate, tanquam è mari genitos, Neptuni filios dixerunt, Cyclopa, & Cercyona, & Leſtrygonas.

Neptuni filij.

Historia de Sertorio duce, deq; actu eius, com-  
mentitijsq; ſimulamentiſ, quibus ad Barbaros milites continendos, conciliandosq; ſibi utebatur.

CAP.

XXII.

Aſtutia Sertorij.

**S**ertorius uir acer egregiuſq; dux, & utendi, regendiq; exercitus peritus fuit. Is in temporibus difficiliſimis mentiebatur ad milites ſi mendacium prodeſſet, & literas compoſitas pro ueris legebat, & ſomnium ſimulabat, & falſas religiones conſerebat, ſi quid iſtæ res eum apud militum animos adiutabant. Illud adeo Sertorij notabile eſt: Cerua alba eximia pulchritudinis, & uiuaſſimæ celeritatis, à Luſitano ei quodam dono data eſt. Hanc ſibi oblatam diuinitus, & inſtinctam Dianæ numine, colloqui ſecum, monereq; & docere quæ utilia factu eſſent, perſuadere omnibus inſtituit. Ac ſi quid durius uidebatur, quod imperandum militibus foret, à cerua ſeſe monitum prædicabat. Id cum dixerat, uniuerſi tanquam ſi deo, libentes parebant. Ea cerua quodam die, cū incurſio eſſet  
hoſtium

tere compoſite  
unt facte

hostium nuntiata, festinatione ac tumultu consternata, in fugam sese prorupit, atq; in palude proxima delituit, & postea requisita perisse credita est. Neque multis diebus post, inuentam esse ceruam Sertorio nuntiatur. Tum qui nuntiauerat, iussit tacere: ac ne cui palam diceret interminatus est: praecepitq; ut eam postero die repente in eum locum, in quo ipse cum amicis esset, immitteret. Admissis deinde amicis postridie, visum sibi esse ait inquiete, ceruam quae perierat, ad se reuerti: & ut prius consueuerat, quod opus esset factu, praedicare. Tum Sertorio quod imperauerat significante, cerua emissa in cubiculum Sertorij introrupit. Clamor factus, & orta admiratio est. Ea q; hominum Barbarorum credulitas, Sertorio in magnis rebus magno usui fuit. Memoriae proditum est ex ijs nationibus, quae cum Sertorio faciebant, cum multis praelijs superatus esset, neminem unquam ab eo desciuisse, quaquam id genus hominum esset mobilissimum.

De aetatibus historicorum nobilium, Hellanici, Herodoti, & Thucydidis.

CAP. XXIII.

**H**ellanicus, Herodotus, Thucydides, historiae scriptores, in ijsdem temporibus ferè laude ingenti floruerunt, & non nimis longe distantibus fuerunt aetatibus. Nam Hellanicus in initio belli Peloponnesiaci fuisse quinque & sexaginta annos natus uidetur, Herodotus tres & quinquaginta, Thucydides quadraginta. Scriptum hoc in lib. xi. Pamphile.

Hellanicus.  
Herodotus.  
Thucydides.

Quid Vulcatius Sedigitus in libro, quem de poetis scripsit, de comicis latinis iudicarit.

CAP.

XXIII.

C 3 Sedigitus

Sedigitus.

Sedigitus in libro quē scripsit de poëtis, quid de ijs  
sentiatur qui comœdias fecerunt, & quem præstare ex  
omnibus cæteris putet, ac deinceps quo quenque in loco,

Comici latini.

& honore ponat, his uersibus suis demonstrat:

Multos incertos certare hanc rem uidimus,

Palnam poëtæ comico cui deferant,

Eum, me iudice, errorem dissoluam tibi,

Vt contra si quis sentiatur, nihil sentiatur.

Cæcilio palnam statuo de comico.

Plautus secundus facile exuperat cæteros.

Dein Næuius qui seruet, pretio in tertio est.

Si quid quarto detur, dabitur Licinio.

Pòst insequi Licinium facio Attilium.

In sexto consequitur hos Terentius.

Turpilius septimum, Trabea octauum obtinet.

Nono loco esse facile facio Lusciū.

Decimum addo antiquitatis causa Ennium.

De uerbis quibusdam nouis, quæ in Cn. Matij

Mimiambis offenderamus.

C A P. XXV.

Recentatur, id  
est adueno na-  
scitur.

Cn. Matius uir eruditissimus in Mimiambis suis non  
absurde, neque absone finxit, recentatur, pro eo  
quod Græci dicunt ἀναγενέσθαι. Versus in quibus hoc uer-  
bum est, hi sunt:

Iam iam albicaesit phœbus, & recentatur,

Commune lumen hominibus, & uoluptas.

Edulcare. Idem Matius in hisdem Mimiambis, edulcare dicit, quod  
est dulcius reddere, in his uersibus:

Quapropter edulcare conuenit uitam,

Curasq; acerbis sensibus gubernare.

Quibus

Quibus uerbis Aristoteles philosophus defini-  
erit syllogismum, eiusque definitionis interpreta-  
mentum uerbis latinis factum. CAP. XXVI.

**A**ristoteles quid syllogismus esset, his uerbis defini-  
uit: λόγος ἐστὶν ὃ τεθέντων ἑνῶν ἕτερον τι τῶν κει-  
μένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει διὰ τῶν κειμένων. Eius definitio-  
nis non uidebatur habere incommode interpretatio facta  
hoc modo: Syllogismus est oratio, in qua consensus qui-  
busdam et concessis, aliud quid, quam quæ concessa sunt,  
per ea quæ concessa sunt, necessario conficitur. Syllogismus.  
Diffinitio. Sub-  
scripti

Quid sint comitia calata, quid curiata, quid cen-  
turiata, quid tributa, quid consilium. Atque inibi  
quædam eiusmodi. CAP. XXVII.

**I**n libro Lælij Felicis ad Q. Mutium primo, scriptum Comitia calata.  
est, Labeonē scribere calata comitia esse, quæ pro col-  
legio pontificum habentur, aut regis sacrorum, aut flami-  
num inaugurandorū causa. Eorum autē alia esse curiata, Curiata.  
Centuriata.  
alia centuriata. Curiata per lictorem curiatim calari, id est  
cōuocari, centuriata per cornicinē. Hisdem comitijs, quæ  
calata appellari diximus, et sacrorum detestatio, et te-  
stamenta fieri solebant. Tria enim genera testamentorum Testamentorum  
tria genera.  
fuisse accepimus: Vnum, quod calatis comitijs in cōcione  
populi fieret: alterum in procinctu, cum uiri ad prælium  
faciendū in aciem uocabantur: tertium per familiæ eman-  
cipationem, cui æs, et libra adhiberetur. In eodem Lælij  
Felicis libro hæc scripta sunt: Is, qui non uniuersum popu-  
lum, sed partem aliquā adesse iubet, non comitia, sed con-  
siliū edicere debet. Tribuni autem neque aduocant pa-  
tritios, neque ad eos referre de re ulla possunt. Ita ne le-

Plebiscita. ges quidem proprie, sed plebiscita appellatur, quæ Trib. Pleb. ferentibus accepta sunt. Quibus rogationibus antè patritij non tenebantur, donec Q. Hortensius dictator eã legem tulit, ut eo iure quod plebes statuisset, omnes Quiritēs tenerentur. Item in eodem libro hoc scriptum est: Cum ex generibus omnium suffragiũ feratur, curiata comitia esse: Cum ex censu & ætate centuriata: Cum ex regionibus & locis tributa. Centuriata autem comitia intra pomerium fieri nefas esse, quia exercitum extra urbem imperari oporteat, intra urbem imperari ius non sit. Propterea centuriata in campo Martio haberi, exercitumq; imperari præsidij causa solitum, quoniam populus esset in suffragijs ferendis occupatus.

Quod erravit Cornelius Nepos, cum scripsit Ciceronem tres & uiginti annos natum, causam pro Sexto Roscio dixisse. CAP. XXVIII.

Cornelij Nepo  
tis erratum.

Cornelius Nepos & rerum memoriæ nõ indiligens, & M. Ciceronis, ut qui maxime amicus, familiarisq; fuit. Atq; is tamen in primo librorum, quos de uita illius composuit, errasse uidetur, cū eum scripsit tres & uiginti annos natum, primam causam iudicij publici egisse, Sextumq; Roscium paricidij reum defendisse. Dinumeratis quippe annis à Q. Cæpione & Q. Serrano, quibus consulibus, ante diem III. nonas Ianuarij M. Cicero natus est, ad M. Tullium, & Cn. Dolobellam, quibus coss. causam priuatam pro Quintio apud Aquilium Gallum iudicem dixit, sex & uiginti anni reperiuntur. Neq; dubium est, quin post annum quàm pro Quintio dixerat, Sextum Roscium reum paricidij defenderit, annos iam septem

septem & uiginti natus, L. Sylla Felice, & Q. Metello Pio consulibus. In qua re etiam Fenestellam errasse Pez- dianus Asconius animaduertit, quòd cum scripserit sexto & uigesimo ætatis anno pro Sexto Roscio dixisse. Longior autem Nepotis quàm Fenestellæ error est: nisi quis uult in animum inducere, studio amoris & amicitie addu- ctum, amplificandæ admirationis gratia, quadriennium Nepotem suppressisse, ut M. Cicero orationem floren- tem dixisse pro Roscio admodum adolescens uideretur. Illud adeo ab utriusq; oratoris studiosis animaduersum & scriptum est, quod Demosthenes & Cicero pari æta- te illustrißimas orationes in causis dixerint: Alter  $\alpha\upsilon\delta\epsilon\sigma\ \tau\acute{\iota}\ \omega\nu\theta\epsilon\sigma$ ,  $\kappa\alpha\iota\ \kappa\alpha\tau\grave{\alpha}\ \epsilon\ \mu\omicron\kappa\rho\acute{\alpha}\tau\upsilon\varsigma$ , septem & uiginti annos natus, alter anno minor pro P. Quintio, septimo & uige- simo pro Sexto Roscio. Vixerunt quoque non nimis nu- merum annorũ diuersum: alter treis & sexaginta annos, Demosthenes sexaginta.

Observatio de  
vita ciceronis  
& demosthenis

Quali figura orationis, & quàm noua L. Piso annalium scriptor usus sit. CAP. XXIX.

**D**Ve istæ in loquendo figure, notæ satis usitatæq; sunt: Mihi nomen est Iulio, & mihi nomē est Iulij. Tertiam figuram nouam hercle reperi apud Pisonem in secundo annalium. Verba Pisonis hæc sunt: L. Tarqui- niam collegam suam, quia Tarquinium nomen esset, me- tuere. Eumq; orat, uti sua uoluntate Romam contendat: quia Tarquinium (inquit) nomen esset: Hoc perinde est, tanquam si ego dicam, mihi nomen est Iulium.

Mihi nomen  
est Iulium.

Vehiculum, quod petorritũ appellatur, cuius- tis linguæ uocabulum sit, Græcæ an Gallicæ.

C 5 CAP.





πολιορκητῆς fuit. Tum ibi in obsidione illa, ædes quasdam publice factas, quæ extra urbis muros cum paruo præsidio erant, aggredi & uastare atque absumere igni parabat. In his ædibus erat memoratissima illa imago Ialysi, Protogenis manu facta illustris pictoris: cuius operis pulchritudinem præstantiamq; ira percitus Rhodijs inuidebat. Mittunt Rhodij legatos ad Demetrium cum his uerbis: Quæ malum (inquiunt) ratio est, ut tu imaginẽ istam uelis incẽdio ædium facto disperdere? Nam si nos omnes superaueris, & oppidum hoc totũ caperis, imagine quæ illa integra & incolumi per uictoriam poteris: sin uero nos uincere obsidendo nequiueris, petimus consideres ne turpe tibi sit, quia non potueris bello Rhodios uincere, bellum cum Protogene mortuo gessisse. Hoc ubi ex legatis audiuit, oppugnatione desita, & imaginẽ & ciuitati pepercit.

Ialysus.  
Protogenes.

## A. GELLII NOCTI

V M A T T I C A R V M C O M =  
M E N T A R I I . L I =  
B E R X V I .

Verba Mausonij philosophi græce, digna atq; utilia audiri obseruariq;. Eiusdem utilitatis sententia à M. Catone multis ante annis Numantiæ ad equites dicta.

C A P . I .



**A**DOLESCENTVLI cū etiam tum in scholis essemus, ἰνθυμημάζον hoc græcū quod apposui, dictum esse à Muijonio philosopho audiebamus: & quoniam uere atq; luculēte dictum, uerbisq; est breuibus & rotundis uinctum, perquam libenter meminimus: ἄν τί πράξις καλὴν μετὰ πόνου, ὁ μὴ πόνου οἴχεῖ, τὸ δὲ καλὸν μένει: ἄν τί ποιήσις ἀσχερὸν μετὰ ἡσυχίης, τὸ μὴ ἡδύ οἴχεῖ, τὸ δὲ ἀσχερὸν μένει. Postea istam ipsam sententiam in Catonis oratione, quam dixit Numantiæ apud equites, positam legimus. Quæ & si laxioribus paulo longioribusq; uerbis comprehensa est præquam illud Græcum quod diximus, quoniam tamen prior tempore antiquiorq; est, uenerabilior uideri debet. Verba ex oratione hæc sunt: Cogitate cum animis uestris, si quid uos per laborem recte feceritis, labor ille à uobis cito recedet, bene factum à uobis dum uiuetis non abscedet. Sed si qua per uoluptatem nequiter feceritis, uoluptas cito abibit, nequiter factum illud apud nos semper manebit.

Cuiusmodi

Ayuntamiento de Madrid

Cuiusmodi sit lex apud dialecticos percontandi differendiq; & quæ sit eius legis reprehensio.

CAP.

II.

**L**egem esse aiunt disciplinæ dialecticæ, si de quapiam re queratur disputeturq;: atq; ibi quod rogere, ut respondeas: tum, ne amplius quid dicas, quàm id solū quod es rogatus, aut aias, aut neges. Eamq; legem qui non seruent, et aut plus, aut aliter quàm sunt rogati respōdeant, existimantur rudes indoctiq; esse, disputandiq; morē atq; rationem nō tenere. Hoc quidem quod dicunt, in plerisq; disputationibus proculdubio fieri oportet. Indefinitus nanque inexplicabilisq; sermo fiet, nisi interrogationibus respōsionibusq; simplicibus fuerit determinatus. Sed enim esse quædam videtur, in quibus si breuiter & ad id quod rogatus fueris respondeas, capiare. Nam si quis his uerbis interroget, postulo ut respondeas: Desieris'ne facere adulterium an non? utcunq; dialectica lege responderis, siue aias, siue neges, hærebis in captione: tam si te dicas adulterum, quàm si neges. Sed quod minus est in interrogatione, id est addendum. Nam qui facere aliquid non desinit, non id necessario etiam fecit. Falsa igitur est species istius captionis; & nequaquam procedere ad id potest, ut colligi concludiq; possit, eum facere adulteriū, qui se negauerit facere desisse. Quid autem legis istius propugnatores in illa captiuncula facient, in qua hære eos necessum est, si nihil amplius quàm quod interrogati erunt, responderint? Nam si ita ego istorum aliquem rogem: Quicquid non perdidisti, habes'ne an non habes? postulo aut aias aut neges. Vtcūq; breuiter responderit,

Dialecticæ captiones.

derit, capietur. Nam si nō habere se negauerit, quod non perdidit, colligetur oculos eum non habere, quos nō perdidit. Sin uero habere se dixerit, colligetur eum habere cornua, quæ non perdidit. Rectius igitur cautiusq; ita respondebitur: Quicquid habui, id habeo, si id non perdidit. Sed huiuscemodi responsio nō fit ea lege, quam diximus. Plus enim quàm quod rogatus est respōdet. Et propterea id quoq; ad eam legem addi solet, non esse captiosus interrogationibus respondendum.

Quanam ratione effici dixerit Erasistratus medicus, si cibus forte deerit, ut tolerari aliquātisper inedia possit, & tolerari fames: Verbaq; ipsa Erasistrati super ea re scripta.

C A P.

III.

**C**Um Phauorino Romæ dies plerunq; totos eramus, tenebatq; animos nostros homo ille fandi dulcissimus: atq; eum quoquò iret, quasi ex lingua prorsum eius capti, prosequeremur: ita sermonibus usq; quaq; amœnissimis demulcebat. Tum ad quendam ægrum cum isset uisere, nosq; cum eo unà introissemus, multaq; ad medicos qui tum forte istic erant ualitudinis eius gratia, oratione græca dixisset, ac ne hoc quidem, inquit, mirum uideri debet, quod cū antehac semper edundi fuerit appetens, nūc post imperatam inediam tridui, omnis eius appetitio pristina elāguerit. Nam quod Erasistratus scriptū reliquit, inquit, propemodum uerum est: Esuritionē faciunt inanes patentēsq; intestinorum fibræ, & caua intus uentris, & stomachi uacua hiantia: quæ ubi aut cibo complentur, aut inanitate

Esuritio.

inanitate diutina contrahuntur & cōnuent, tunc loco in quem cibus capitur uel stipato nel adducto, uoluntas capiendi eius desiderandiq; restringitur. Scythas quoq; ait Scytharū mos, eundem Erasistratum dicere, cum sit usus ut famem longius tolerent, fascijs uentrem strictissime circumligare. Ea uentris compressione esuritionem posse depelli creditum est. Hæc tum Phauorinus, multaq; istiusmodi alia affabilissime dicebat. Nos autem postea, cum librū forte Erasistrati legeremus διαρέσεων primum, id ipsum in eo libro quod Phauorinum audiebamus dicere, scriptum offendimus. Verba Erasistrati ad eam rem pertinentia, hæc sunt: Ἐλογίζομεθα οὐρ παρά τῶν ἰχυράν σύμπλησιν τῆς κοιλίας εἶναι τῶν σφόδρα ἀσπίων. καὶ ἂν τοῖς ἐπιπλίον ἀσπίσι κατὰ προσάρεσιν ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ἢ πᾶνα παρακολυθῶ, ὕστερον δὲ οὐκέτι. Deinde Paulum infra: εἰθισμένοι δὲ εἶσι καὶ δεσκύθαι ὅταν διὰ πνα κῶρον ἀναγκάζοντ) ἀσπίρ, (ῶνας πλατείαις τῶν κοιλίαν διασφίγγειν ὡς τῆς πείνησ αὐτοῦς ἤτιον ἐνοχλοῦσι. χελὸν δὲ καὶ ὅταν πλήρης ἢ κοιλία ἢ διὰ τὸ κένωμα ἐν αὐτῇ μηδὲν εἶναι, διὰ τῶν οὐ πένωσιν: ὅταν δὲ σφόδρα συμπεπλωκῆα ἢ, κένωμα οὐκ ἔχει.

In eodem libro Erasistratus uim quandam famis nō tolerabilem, quam Græci βούλιμον καὶ βούπειναν appellant, in diebus frigidissimis multo facilius accidere ait, quam cum serenum atq; placidum est. Atq; eius rei causas, cur his moribus in eo plerunq; tempore oriatur, nōdum sibi esse compertas dicit. Verba, quibus id dicit, hæc sunt: ἀπυρρον δὲ καὶ δρόμρον ἐπισκέψως, καὶ ἰσ τούτου, καὶ ἰσ τῶν λοιπῶν βυλιμιώντων, διατὶ ἐν τοῖς ψύχεσι μᾶλλον τὸ σύμπλωμα τῶν γίνετ), ἢ ἐν τοῖς ἐυθείαις.

Q40

Quo ritu quibusq; uerbis fecialis Po. Ro. bellum indicere solitus sit ijs, quibus Po. Ro. bellum fieri iusserat. Et item in quæ uerba conceptū fuerit iusiurandum de furtis militaribus faciendis, & uti milites scripti intra prædictum diem in loco certo frequētarent, causis quibusdam exceptis, propter quas id iusiurandū remitti æquum esset.

C A P.

I I I I.

**C**incius in libro 111. de re militari, fecialē Populi Romani bellum indicentem hostibus, telumq; in agrum eorum iacientem, hisce uerbis uti scripsit: Quod populus Hermundulus. Hermundulus, hominesq; populi Hermunduli, aduersus populum Romanum bellum fecere, deliquereq; : quodq; populus Romanus, cum populo Hermundulo, hominibusq; Hermundulis bellum iussit. Ob eam rem ego populusq; Romanus populo Hermundulo hominibusq; Hermundulis bellum indico facioq;. Item in libro eiusdem Cincij de re militari quinto ita scriptum est : Cum deletus antiquitus fieret, & milites scriberentur, in iusiurandum eos tribunus militaris adigebat, in uerba hæc: In magistratu C. Lælij C. filij C O S. L. Cornelij P. filij C O S. in exercitu decemq; milia passuum propè, furtum non facies dolo malo, solus, neque cum pluribus, pluris nummi argentei, in dies singulos. Extra hastam, hastile, ligna, pabulum, utrem, follem, faculam, si quid ibi inueneris, sustuleris ue, quod tuum non erit, quod pluris nummi argentei erit, uti tu ad C. Lælium C. filiū C O S. L. ue Corneliam P. Filium C O S. siue ad quem eorum iusserit, proferas: aut profitebere in triduo proximo, quicquid inueneris

Iusiurandi militaris formula.

neris sustuleris'ue dolo malo, aut domino suo, cuium id censebis esse, reddes, uti quod recte factum esse uoles. Militibus autem scriptis dies præfiniebatur, quo die adessent, & ut citati COS. responderent. Deinde ita concipiebatur iusiurandum, ut adessent, his additis exceptionibus, nisi harunce aliqua causa erit: Funus familiare, feriæ uindemiales, calendæq;, quæ non eius rei causa in eum diem collatæ sint, quo is eo die minus ibi esset: morbus fonticus, Morbus fonticus. auspiciū'ue, quod sine piaculo præterire non liceat: sacrificiū'ue anniuersarium, quod recte fieri non posset, nisi ipse eo die ibi sit: ius, hostis'ue, status condictus'ue dies cum hoste: si cui eorum harunce quæ causa erit, eum se postridie quàm per eas causas licebit, eo die uenturum aditurumq; eum, qui eum pagum, uicum oppidum'ue delegerit. Item in eodem libro uerba hæc sunt: Miles cum die, qui prædictus est, aberat, neq; excusatus erat, infrequens dabatur. Item in libro sexto hoc scriptum est: Alæ Alæ militares. dicitur exercitus equitum ordines, quòd circum legiones dextra sinistraq; tanquam alæ in auium corporibus locabantur. In legione sunt centuriæ sexaginta, manipuli triginta, cohortes decem. Legio.

Vestibulum quid significet, de q; eius uocabuli rationibus.

C A P. V.

**P**Leraq; uocabula, quibus uulgo utimur, neque tamen liquidò scimus, quid ea proprie atq; uere significet, sed incompertam & uulgariam traditionē rei non exploratè secuti, uidemur magis dicere quod uolumus, quàm dicimus. Sicuti est uestibulum, uerbū in sermonibus celebre atq; obuium, non omnibus tamen qui illo faciliè utuntur, Vestibulum atrium.

D satis





minisse autem debemus, id uocabulum non semper à ueribus proprie, sed per quasdam translationes esse dictū: quæ tamen ita sunt factæ, ut ab ista, de qua diximus, proprietate non longè descuerint, sicut illud in VI. Verg.

Vestibulum ante ipsum, primisq; in faucibus orci

Luctus, & ultrices posuere cubilia curæ.

Non enim uestibulū priorem partem domus infernæ esse dicit, quod obrepere potest, tanquam si ita dicatur: sed loca duo demonstrat extra orci fores, uestibulum & fauces: ex quibus & uestibulum appellat ante ipsam domū, & ante ipsa orci penetralia. Fauces autem uocat iter angustum, per quod ad uestibulum adiretur.

Hostiæ, quæ dicuntur bidentes, quid sint, & quam ob causam ita appellatæ sunt: super ea re P. Nigidij, & Iulij Higini sententiæ.

CAP.

VI.

**R**Edeuntes Græcia, Brundisium nauem aduertimus. Ibi quispiam linguæ latinæ literator, Roma à Brundisinis accersitus, experiundum sese uulgo dabat. Imus ad eum nos quoq; oblectamenti gratia. Erat enim fessus atq; languens animus de æstu maris. Legebat barbare insciteq; Vergilij VII. in quo libro hic uersus est:

Centum lanigeras mactabat rite bidentes.

Et iubebat rogare se, si quis quid omnium rerum uellet dicere. Tum ego indocti hominis confidentiam demiratus, doces ne, inquam, nos magister, cur bidentes dicantur: Bidentes, inquit, oues appellatæ: idcircoq; lanigeras dixit, ut oues planius demonstraret. Posthac, inquam, uidebimus, an oues solæ (ut tu ais) bidentes dicantur: & an

D 2 Pomp

Pomponius. Pomponius Attellanarum poëta, in Gallis transalpinis er-  
rauerit, cum hoc scripsit:

Mars tibi uoueo facturum,

Si unquam redierit, bidenti uerre.

Sed nunc ego à te rogavi, ecquam scias esse huiusce uoca-  
buli rationem. Atq; ille nihil contatus, sed nimium quan-  
tum audacter: Oues, inquit, bidentes dictæ, quod duos tan-  
tum dentes habeant. Vbi terrarū quæso te, inquam, duos  
solos per naturam dentes habere ouem uidiſti? Ostentum  
enim est, & piaculis factis procurādum. Tum ille permo-  
tus mihi, & irritatus, quare, inquit, ea potius, quæ à gram-  
matico quærenda sunt. Nam de ouium dentibus opiliones  
percontantur. Facetias nebulonis hominis risi, & reliqui.  
P. autem Nigidius in libro, quem de extis composuit, bi-  
dentes appellari ait, non oues solas, sed omnes bimas ho-  
stias: neq; tamē dixit apertius cur bidentes. Sed quod ul-  
tro existimabamus, id scriptum inuenimus in commētarijs  
quibusdam ad ius Pont. pertinētibus: Bidentes primo di-  
ctas litera immissa, quasi biennes: tum longo usu loquendi  
corruptam esse uocem, & ex bidennibus bidentes factum,  
quoniam id uidebatur esse dictu facilius. Higinus tamen  
Iulius, qui ius Pont. non uidetur ignorasse, in quarto li-  
brorum, quos de Vergilio fecit, appellari bidentes scripsit  
hostias, quæ per ætatem duos dentes altiores haberent.  
Verba illius ipsa posui: Quæ bidens est, inquit, hostia  
oportet habeat dentes octo: sed ex his duo ceteris altio-  
res, per quos appareat, ex minore ætate in maiore tran-  
scendisse. Hæc Higini opinio, an uera sit, non argumētis,  
sed oculis iudicari poterit.

Quod

Quòd Laberius uerba pleraq; licentius petulan-  
tiusq; finxit: & quod multis item uerbis utitur,  
de quibus an sint latina, quæri solet.

CAP.

VII.

**L**aberius in Mimis quos scriptitauit, oppido quàm Verba noua fa-  
cta à Laberio.  
lucra finxit prælicenter. Nam & mendicimonium  
dicit, & mœchimonium, & adulterionē, adulteritatemq;  
pro adulterio, & depudicauit pro stuprauit, & abluuū  
pro diluuiō: & quod in Mimo ponit, quem \* Cophinum \*Als, Theo-  
phinum.  
inscripsit, manuatus est, pro furatus est. Et item in Fullo-  
ne, furem manuarium appellat:

Manuari, inquit, pudorem perdidisti.

Multaq; alia huiusmodi nouat, neq; non obsoleta quoq;  
& maculantia ex sordidiore uulgi usu ponit, quale est in  
Staminarijs:

Tollet bona fide uos orcus nudas in Catonium.

Et elutriare lintea, & labandria dicit, quæ ad lauandum  
sint data, & \* Collicior, inquit, in Fullonicam, \*Coltior.

Ecquid properas, ecquid præcurris Caldonia?

Item in Restione, Calabariunculos dicit, quos uulgu Ca-  
laburrones. Item in Compitalibus, malas malaxaui. Item  
in Cacomemnone:

Hic est, inquit, ille gurdus, quem ego

Me abhinc duos menses ex Africa

Venientem excepisse tibi narraui.

Item in Mimo, qui inscribitur Naca, L. Cippum dicit, &  
obbam, & camelliam, & pictatiū, & capitū: Induis, in-  
quit, capitium tunica pictatiū. Præterea \* in Anna peran- \*Als Manua-  
na, gubernium pro gubernatore, & planum pro syco- pro annua.

D 3

phanta

phanta, & nanum pro pumilione, dicit: quanquã planum pro fycophãta M. quoq; Cicero in oratione scriptũ reliquit, quã pro Cluentio dixit. Atq; itẽ in Mimo, qui Saturnalia inscriptus est, botulũ pro sarcimine appellat, & ho-

\***Leucunam.** minem \*leenam pro leui. Item in Necromantia cocionem peruulgate dicit, quem ueteres arulatorẽ dixerant. Verba Laberij hæc sunt: Duas uxores, hoc hercle plus negotij est, inquit cocio, sex ædiles uiderat. Sed enim in Mimo, quẽ inscripsit Alexandreã, eodem quidem modo, quo uul-  
 Emplastrũ neu- tri generis. gus, sed probẽ latineq; usus est Græco uocabulo. Emplastrum enim dixit ἔπιπρωσ, non genere fœminino, ut isti nouitij semidocti. Verba ex eo Mimo apposui:

Quid est iusiurandum? Emplastrum aris alieni.

Quid significet, & quid à nostris appellatum sit ἔπιπρωσ, quod dialectici dicunt: & quædam alia quę prima in disciplina dialectica traduntur.

C A P.

V I I I.

**C**VM in disciplinas dialecticas induci atque imbui uel-  
 Clemus, necessum fuit adire atque cognoscere quas uo-  
 cant dialectici ἐγκύριας, tum in primo πρὸς ἔπιπρωστων  
 \*discendum, quæ M. Varro aliàs profita, aliàs prolo-  
 quia, appellat. Commentarium de proloquijs Lælij do-  
 cti hominis, qui magister Varronis fuit. studiose quæsiui-  
 mus, eumq; in Pacis bibliotheca repertum legimus. Sed  
 in eo nihil edocenter, neque ad institucendum explanate  
 scriptum est. Fecisseq; uidetur eum librum Lælius sui ma-  
 gis admonendi, quàm aliorum docendi gratia. Rediuimus  
 igitur necessario ad Græcos libros, ex quibus accepimus  
 ἔπιπρωσ definitum esse his uerbis: λεκτὴν αὐτῶν ἐλῆς ἀποφρακ-  
 τῶν

Quidam non  
 habent.

ἢ ὄβρι ἐφ' ἰουπῶ. Hoc ego superfedī uertere, quia nouis  
 & inconditis uocibus utendum sit, quas pati aures per  
 insolentiam uix possent. Sed M. Varro in libro de lingua  
 latina ad Ciceronem IIII. & XX. expeditissime ita si-  
 nit: Proloquium est sententia, in qua nihil desideratur. Proloquium.  
 Erit autem planius, quid istud sit, si exemplum eius di-  
 xerimus. Ἀξιωμα igitur, siue id proloquium dicere pla-  
 cet, huiusmodi est: Annibal Pœnus fuit, Scipio Numan-  
 tiam deleuit, Milo cædis damnatus est, neque bonum est  
 uoluptas, neque malum. Et omnino quicquid ita dicitur,  
 plena atque perfecta uerborum sententia, ut id necesse sit  
 aut uerum, aut falsum esse, id à dialecticis ἀξιωμα, id est,  
 oratio uerum aut falsum plenè significans, appellatum  
 est: à M. Var. sicuti dixi, proloquium, à M. autem Cice-  
 rone pronunciatum: quo ille tamen uocabulo tantisper  
 uti se attestatus est, quoad melius, inquit, inueniro. Sed  
 quod Græci σωμαμένον ἀξιωμα dicunt, id alij nostrorum  
 adiunctum, alij connexum dixerunt. Id connexum tale  
 est: si Plato ambulat, Plato mouetur: Si dies est, sol su-  
 per terras est. Item quod illi συμπεπλεγμένον, nos uel  
 coniunctum, uel copulatum dicimus, quod est eiusdem mo-  
 di: P. Scipio Pauli filius, & bis COS. fuit, & triumphauit,  
 & censura functus est, & collega in censura L.  
 Mumij fuit. In omni autem coniuncto si unum est menda-  
 cium, etiam si cætera uera sunt, totum esse mendacium  
 dicitur. Nam si ad ea omnia, quæ de Scipione illo uera  
 dixi, addidero: & Annibalem in Africa superauit, quod  
 est falsum, uniuersa quoque illa, quæ coniuncte dicta sunt,  
 propter hoc unum quod falsum accesserit, quia simul  
 D 4 dicen

dicentur, uera non erunt. Est item aliud, quod Græci  
 διζευχόμενον ἄξιωμα, nos disiunctum proloquū dicimus.  
 Id huiuscemodi est: Aut malum est uoluptas, aut bonum,  
 aut neq; bonum neq; malum est. Omnia autem quæ disiu-  
 guntur, pugnantia esse inter sese oportet, eorumq; oppo-  
 sita ἀντιθέμενον Græci dicunt. Ea quoque ipsa inter sese  
 aduersa esse. Ex omnibus, quæ disiu-guntur, unum esse  
 uerum debet, falsa cætera. Quod si aut nihil omnium ue-  
 rum, aut omnia plurā ue quā unum uera erunt, aut  
 quæ disiuncta sunt, non pugnant, aut quæ opposita eo-  
 rum sunt, contraria inter sese non erunt, tunc id disiu-  
 ctum mendacium est, & appellatur ἠδραδιζευχόμενον: si-  
 cuti hoc est, in quo quæ opposita, non sunt contraria: aut  
 curris, aut ambulas, aut stas. Nam ipsa quidem inter se  
 aduersa sunt, sed opposita eorum non repugnant. Non  
 ambulare enim, & non stare, & non currere, contraria  
 inter sese non sunt: quoniam contraria ea dicuntur, quæ  
 simul uera esse non queunt. Possis enim simul eodemq;  
 tempore, neq; ambulare, neque stare, neque currere. Sed  
 hoc iam breue ex dialectica libamentum dedisse, nunc sa-  
 tis erit. Atq; id solum addendū admonendumq; est quod  
 huius disciplinæ studium atque cognitio, in principijs  
 quidem tetra & aspernabilis, insuauisq; esse, & inciuilis  
 uideri solet: sed ubi aliquantum processeris, tum denique  
 & emolumentum eius in animo tuo dilucebit, & seque-  
 tur quædam discendi uoluptas insatiabilis: Cui sanè si mo-  
 dum non feceris, periculum non mediocre erit: ne ut ple-  
 rique alij, tu quoq; in illis dialecticæ gyris atq; meandris,  
 tanquam apud Sirenios scopulos consenescas.

Quid

Dialecticæ uti-  
 litas.

monitio admo-  
 nitionis istius, quæ  
 præter modum  
 dialecticis captio-  
 nibus deditur

Quid significet uerbum in libris ueterum cre-  
berrime positum, *susq; deq;*. CAP. IX.

**S**usq; deq; fero, aut *susq; deq;* habeo (his enim omni-  
bus modis dicitur) uerbum est ex hominum docto-  
rum sermonibus, in poematis quoq;, & in epistolis uete-  
rum scriptum plurifariam. Sed facilius reperiatur, qui id uer-  
bum ostendent, quam qui intelligant. Ita pleriq; nostrum  
quæ remotiora uerba inuenimus, dicere ea properamus,  
non discere. Significat autem, *susq; deq;* ferre, æquo ani-  
mo esse, & quod accidit non magni pendere, atq; intere-  
dum negligere & contemnere: & propemodum id ua-  
let, quod dicitur ἰδιαφορίᾳ. Laberius in Compitalibus:

Nunc tu lentus es, nunc tu *susq; deq;* fers.

Materfamiliâs tua in lecto aduerso sedet

Seruos sextantis uerbis nefarijs.

Utitur M. Varro in Sisenna, uel de historia: Quod si non  
horum omnium similia essent principia, *susq; deq;* esset.

Lucilius in iij.

Verum hic ludus, ibi *susq;* omnia *deq;* fuerunt.

*Susq;* & *deq;* fuere, inquam, omnia ludus, iocusq;.

Illud opus durum, ut setinum accessimus finem.

Ἐπὶ τὸ λυγρόν.

Vt aiunt montes Aetnæ omnes atq; asperi Athones.

Quid sint Proletarij, quid Capitecensi, quid ite  
sit in xij. tabulis assiduus, quæ eius uocabuli ra-  
tio sit. CAP. X.

**O**tium erat quodam die Romæ in foro à negotijs,  
& læta quædam celebritas feriarum, legebaturq; in  
confessu forte complurium Ennij liber ex annalibus ter-

D 5 tius

dicentur, uera non erunt. Est item aliud, quod Græci  
 διζευκόμενον ἀξιωμα, nos disiunctum proloquū dicimus.  
 Id huiuscemodi est: Aut malum est uoluptas, aut bonum,  
 aut neq; bonum neq; malum est. Omnia autem quæ disiu-  
 guntur, pugnantia esse inter sese oportet, eorumq; oppo-  
 sita ἀντιθέμενον Græci dicunt. Ea quoque ipsa inter sese  
 aduersa esse. Ex omnibus, quæ disiunguntur, unum esse  
 uerum debet, falsa cætera. Quod si aut nihil omnium ue-  
 rum, aut omnia plurā ue quā unum uera erunt, aut  
 quæ disiuncta sunt, non pugnabunt, aut quæ opposita eo-  
 rum sunt, contraria inter sese non erunt, tunc id disiu-  
 ctum mendacium est, & appellatur ἠδραδιζόμενον: si-  
 cuti hoc est, in quo quæ opposita, non sunt contraria: aut  
 curris, aut ambulas, aut stas. Nam ipsa quidem inter se  
 aduersa sunt, sed opposita eorum non repugnant. Non  
 ambulare enim, & non stare, & non currere, contraria  
 inter sese non sunt: quoniam contraria ea dicuntur, quæ  
 simul uera esse non queunt. Possis enim simul eodemq;  
 tempore, neq; ambulare, neque stare, neque currere. Sed  
 hoc iam breue ex dialectica libamentum dedisse, nunc sa-  
 tis erit. Atq; id solum addendū admonendumq; est quod  
 huius disciplinæ studium atque cognitio, in principijs  
 quidem tetra & aspernabilis, insuauisq; esse, & inciuilis  
 uideri solet: sed ubi aliquantum processeris, tum denique  
 & emolumentum eius in animo tuo dilucebit, & seque-  
 tur quædam discendi uoluptas insatiabilis: Cui sanè si mo-  
 dum non feceris, periculum non mediocre erit: ne ut ple-  
 rique alij, tu quoq; in illis dialecticæ gyris atq; meandris,  
 tanquam apud Sirenios scopulos consenescas.

Quid

Dialecticæ uti-  
 litas.

monitio admo-  
 nitionis istius, quæ  
 præter modum  
 dialecticis captio-  
 nibus deditur



Quid significet uerbum in libris ueterum cre-  
berrime positum, *susq; deq;*. CAP. IX.

**S**usq; deq; fero, aut susq; deq; habeo (his enim omni-  
bus modis dicitur) uerbum est ex hominum docto-  
rum sermonibus, in poematis quoq; & in epistolis uete-  
rum scriptum plurifariam. Sed facilius reperiās, qui id uer-  
bum ostendent, quàm qui intelligant. Ita pleriq; nostrum  
quæ remotiora uerba inuenimus, dicere ea properamus,  
non discere. Significat autem, *susq; deq;* ferre, æquo ani-  
mo esse, & quod accidit non magni pendere, atq; inter-  
dum negligere & contemnere: & propemodum id uae-  
let, quod dicitur ἀδιαφορεῖν. Laberius in Compitalibus:

Nunc tu lentus es, nunc tu *susq; deq;* fers.

Materfamiliās tua in lecto aduerso sedet

Seruos sextantis uerbis nefarijs.

Utitur M. Varro in Sisenna, uel de historia: Quod si non  
horum omnium similia essent principia, *susq; deq;* esset.

Lucilius in iij.

Verum hic ludus, ibi *susq;* omnia *deq;* fuerunt.

*Susq;* & *deq;* fuere, inquam, omnia ludus, iocusq;.

Illud opus durum, ut setinum accessimus finem.

Ἐπὶ τὸ λυγρόν.

Ut aiunt montes Aetnæ omnes atq; asperi Athones.

Quid sint Proletarij, quid Capitecensi, quid itē  
sit in xij. tabulis asidius, quæ eius uocabuli ra-  
tio sit. CAP. X.

**O**tium erat quodam die Romæ in foro à negotijs,  
& læta quædam celebritas feriarum, legebatuq; in  
confessu forte complurium Ennij liber ex annalibus ter-

D 5 tius

tius in eodem libro uersus hi fuere:

Proletarius publicitus scutisq; ferroq;

Ornatur : ferro muros, urbemq; forumq;

Excubijs curant.

Tum ibi quæri cœptum est, quid esset proletarius. Atque ego aspiciens quempiam in eo circulo ius ciuile callentē, familiarem meum, rogabā ut id uerbū nobis enarraret. Et cum ille se iuris, non rei grāmaticæ peritum esse respondisset, eo maxime, inquā, te dicere hoc oportet, quando, ut prædicas, es iurisperitus. Nanq; Ennius uerbum hoc ex xii. tabulis uestris accepit, in quibus si recte commemori, ita scriptum est: *Afido uindex afiduo esto. Proletario ciui qui uolet uindex esto. Petimus igitur ne annalem hunc Q. Ennij, sed xii. tabulas legi arbitrere: & quid sit in ea lege Proletarius ciuis, interpretere. Ego uero, inquit, dicere atque interpretari hoc deberem, si ius Faunorum, & aboriginum didicissem. Sed enim cum Proletarij, & afidui, & sanates, & uades, & subuades, & uigintiquinq; asses, & taliones, furtorumq; quæstiones cum lance & licio euauerint, omnisq; illa duodecim tabularum antiquitas, nisi in legis actionibus centūuiraliū causarum lege Aebutia lata consopita sit, studiū scientiamq; ego præstare debeo iuris, & legum, uocumq; earum, quibus utimur. Tum forte quadā Iulium Paulum, poetam memorie nostræ doctissimum, prætereuntē conspeximus. Is à nobis salutat, rogatusq; uti de sententia, deq; ratione ipsius uocabuli nos doceret: Qui in plebe (inquit) Romana tenuissimū pauperrimūq; erat, neq; amplius quàm Proletarius, mille quingentū æris in censum deferebant, Proletarij appella*

appellati sunt : Qui uero nullo , aut perquam paruo ere censebantur, Capitecensi uocabantur. Extremus autem census capitecensorum, eris fuit CCCLXXV. Sed quoniam res pecuniâq; familiaris, obsidis uice pignorisq; esse apud Rempub. uidebatur, amorisq; in patriam fides quædam in ea firmamentumq; erat, neq; Proletarij, neque Capitecensi milites, nisi in tumultu maximo scribebantur, quia familia his aut tenuis, aut nulla esset. Proletariorum tamen ordo honestior aliquanto & re & nomine quàm Capitecensorum fuit. Nam & asperis Reip. temporibus, cum iuuentutis inopia esset, in militiam tumultuariam legebantur. Armaq; ijs sumptu publico præbebantur, & non capitis censione, sed prosperiore uocabulo, à munere officioq; prolis edendæ, appellati sunt : quod cum re familiari parua minus possent Rempublicâ iuuare, sobolis tamen gignendæ copia ciuitatem frequentarent. Capitecensos autem primus C. Marius, ut quidam ferunt, bello Cimbrico difficilimis Reipublicæ temporibus, uel potius, ut Sallustius ait, bello Iugurthino, milites scripsisse traditur, cum id factum antè, in nulla memoria extaret. Aspiduus in XII. tabulis, & pro locuplete, & facile munus faciente, dictus ab asibus, idest ære dando, cum id tempora Reipublicæ postularent : aut à munere pro familiari copia faciendi asiduitate. Verba autem Sallustij in historia Iugurthina de C. Mario consule, & de Capitecensis hæc sunt: Ipse interea milites scribere, non more maiorum, nec ex classibus, sed ut libido cuiusq; erat, Capitecensos plerosq;. Id factum alij inopia bonorum, alij per ambitionem consulis memorabant, quod ab eo genere

Capitecensus.

Aspiduus ab  
asibus.

genere celebratus auctusq; erat, & homini potentiam querenti, egentissimus qui q; opportunissimus.

Historia ex Herodoti libris sumpta de Psyllorum interitu, qui in sirtibus Africanis colebant.

## CAP. XI.

**Marsi.** **G**ens in Italia Marforū, orta fertur esse à Circes filio Marso. Propterea Marsis hominibus, quorum dūtaxat familie cum externis cognationibus nondū etiam permixta corruptaq; sunt, ui quidā genitāli datū, ut serpentū uirulentorū domitores sint, & incantationibus herbarumq; succis faciant medelarū miracula. Hac eadem uipreditos esse quosdā uidemus, qui Psylli uocantur: quorū nomine super & genere, cum in ueteribus literis quaesifem, in quarto deniq; Herodoti libro, fabulā hāc de Psyllis inuenimus: Psyllos quondam fuisse in terra Africa, cōterminos Nasamonibus, austrumq; in finibus eorū quodā in tempore perquam ualidum, ac diutinum flauisse. Eo flatu aquam omnē in locis, in quibus colebant, exaruisse: Psyllos re aquaria defectos, eam iniuriam grauter austro succensuisse: Decretumq; fecisse, uti armis sumptis ad austrum, perinde quasi ad hostē, iure belli res repetitū profiscerentur. Atq; ita profectus, uentum austrum magno spiritus agmine uenisse obuiā. Eoq; uniuersos cum omnibus copijs, armisq; cumulis montibusq; arenarū superietis operuisse. Eo factō Psyllos ad unum omnes interisse. Itaq; eorum fines à Nasamonibus occupatos.

De nōs uocabulis quæ Cloatius Verrius, aut satis commode, aut nimis absurde, & illepide, ad origines linguæ Græcæ redegit. CAP. XII.

Cloatius

**C**loatius Verrius in libris, quos inscripsit uerborum à Græcis tractorum, non pauca hercle dicit curiose, & sagaciter conquisita, neque non tamen quædam futilia, & friuola. Errare, inquit, dictum est ἀπὸ τῆ ἱρρή. Errare. Versumq; infert Homeri, in quo id uerbum est ἔρρη κικη γλήνη. & illud:

Ἐρρη ἐκ νόου θάραρον ἐλέγχισε ἰώντων.

Item hallucinari, factum scripsit ex eo, quod dicitur Græce ἁλλυγῆ. Hallucinari. Elucus. unde elucum quoq; esse dictum putat, a, litera in, e, conuersa, tarditatem quandā animi & stuporem, qui hallucinantibus plerūq; usu uenit. Item fascinum appellat quasi βασκανιον, & fascinare esse quasi βασκανιῶν. Fascinare. Comode hæc sanè omnia & condecenter. Sed in lib. IIII.

Fœnerator, inquit, appellatus est, quasi φανερόττον ἀπὸ τῆ φόνεω. Fœnerator. ὅτι τὸ χησότητον, quoniā id genus hominū speciē ostendent humanitatis, & cōmodi esse uideantur inopibus nūmos desiderātibus. Idq; dixisse ait Hypsicratē quæpiā grammaticum, cuius libri sanè nobiles sunt super ijs, quæ à Græcis accepta sunt: siue hoc autem ipse Cloatius, siue nescio qui alius nebulo effusiuit, nil potest dici insultius. Fœnerator enim, sicut M. Varro in lib. III. de sermone Latino scripsit, à fœnore est nominatus. Fœnus autem dicitur Fœnus. Etum à fœtu, & quasi à fœtura quadam pecunie parientis, atq; incrementis, & idcirco & M. Catonē, & ceteros ætatis eius fœnratorem sine, a, litera pronuntiasse tradit, sicuti fœtus ipse, & fœcunditas appellata.

Quid sit municipium, & quid à colonia differat, & quid sint municipes, quæq; sit eius uocabuli ratio ac proprietas. Atq; inibi quod D. Adria-

nus

nus in Senatu de iure, atq; uocabulo municipum uerba fecit.

CAP.

XIII.

**M**unicipes & municipia, uerba sunt dictu facilia & usu obuia: & neutiquam reperias qui hæc dicat, quin scire se planè putet quid dicat. Sed profecto aliud est, aliud dicitur. Quotus enim ferè nostrum est, qui cum ex colonia Pop. Ro. sit, nõ & se municipem esse, & populares suos municipales esse dicat, quod est à ratione, & à ueritate longè aduersum? Sic adeo & municipia quid & quo iure sint, quātumq; à colonia differāt, ignoramus. Existimamusq; meliore conditione esse colonias, quàm municipia: De cuius opinionis tam promistæ erroribus D. Adrianus in oratione, quam de Italicensibus, unde ipse ortus fuit, in senatu habuit, peritissime differuit: murariq; se ostendit, quod & ipsi Italicenses, & quedam item alia municipia antiqua, in quibus Vticenses nominat, cum suis moribus legibusq; uti possent, in ius coloniarum mutari gestiuerint. Prænestinos autem refert maximo opere à Tiberio imperatore petisse, orasseq; ut ex colonia in municipij statum redigerentur. Idq; illis Tiberium pro referenda gratia tribuisse, quod in eorum fi-

**Municipes.** nibus sub ipso oppido, ex capitali morbo reualuisset. Municipales ergo sunt ciues Romani ex municipijs, suo iure & legibus suis utentes, muneris tantum cum Pop. Rom. honorarij participes, à quo munere capessendo appellati uidentur, nullis alijs necessitatibus, neq; ulla Pop. Ro. lege astricti, cum nunquam populus eorum fundus factus esset. **Cerites.** Primos autem municipales sine suffragij iure, Cerites esse factos accepimus: Concessumq; illis, ut ciuitatis Romanæ

manæ honorem quidem caperēt, sed negotijs tamen, atq; oneribus uacarent, pro sacris bello Gallico receptis custoditisq;. Hinc tabulæ Cerites appellatæ uersa uice, in quas Censores referri iubebant, quos notæ causa suffragijs priuabant. Sed coloniarum alia necessitudo est. Non enim ueniunt extrinsecus in ciuitatem, nec suis radicibus nituntur, sed ex ciuitate quasi propagatæ sunt, & iura, institutaq; omnia Pop. Rom. non sui arbitrij habent. *Que tamē conditio, cum sit magis obnoxia, & minus libera, potior tamen & præstabilior existimatur, propter amplitudinem maiestatemq; Pop. Rom. cuius istæ colonie, quasi effigies* *Colonie* *paruæ, simulacrâq; esse quædam uidentur: & simul quia obscura obliterataq; sunt municipiorum iura, quibus uti iam per ignorantiam non queunt.*

Quòd M. Cato differre dixit Properare & Festinare. Et quàm commode Verrius Flaccus uerbum quod est festinat, interpretatus est.

## CAP.

## XIIII.

**F**estinare & properare, idem significare, atque in *Propero, Festino.* eandem rem dici uidentur. Sed M. Cato id differre existimat, eaq; hoc modo diuisa uerba sunt ipsius ex oratione quam de suis uirtutibus habuit: Aliud est properare, aliud festinare. Qui unum quid mature transigit, is properat: qui multa simul incipit neque perficit, is festinat. Verrius Flaccus rationem uolens dicere differentie huius, festinat, inquit, à fando dicitur: quoniam isti ignauiores qui nihil perficere possunt, plus uerborum quàm operæ habent. Sed id nimis coactum atque absurdum uidetur. Neque tanti momenti esse potest prima in *utroq;*

utroq; uerbo litera, ut propter eam unam tam diuersa uerba, festinare & fari, eadem uideri debeant: Commodius autem propriusq; usum est, festinare quasi fessum esse. Nam qui multis simul rebus properandis defessus est, is iam non properat, sed festinat.

Quid Theophrastus mirum de perdicibus scriptum reliquerit, & quid Theopompus de leporeibus.

CAP. XV.

**P**erdices. **Lepores.** Theophrastus philosophorum peritissimus, omnes in Paphlagonia Perdices bina corda habere dicit: Theopompus in Bisaltia Lepores bina iecora.

Agrippas, à partus ægri & improsperi uitio appellatos. De q̄ ijs duabus, quæ uocantur Prosa, & Postuerta.

CAP. XVI.

**A**grippæ. **Postuerta.** **Prosa.** **Q**uorum in nascendo non caput, sed pedes primi extiterant, qui partus difficilimus ægerrimusq; habetur, Agrippæ appellati uocabulo, ab ægritudine & pedibus. Confixos esse autem pueros in utero Varro dicit capite infimo nixos, sursum pedibus elatis, non ut hominis natura est, sed ut arboris. Nam pedes cruraq;, arboris appellat ramos: caput, stirpem atq; caudicem. Quando igitur, inquit, contra naturam forte conuersi in pedes, brachijs plerunq; diductis retineri solent, ægriusq; tunc mulieres enituntur. Huius periculi deprecandi gratia, aræ statæ sunt Romæ duabus Carmentibus: quarum altera Postuerta nominata est, Prosa altera: à recte peruersiq; partus & potestate, & nomine.

Quæ ratio uocabuli sit agri Vaticanæ.

CAP. XVII.

Et agrum



**E**T agrum Vaticanū, & eiusdem agri deū præsidem <sup>Vaticanus</sup> appellatum acceperamus à uaticinijs, quæ ui atq; in- <sup>ager.</sup> stinctu eius dei in eo agro fieri solita essent. Sed præter hanc causam M. Var. in libris diuinarū, aliam esse tradit istius nominis rationem. Nam sicut Aius, inquit, deus ap <sup>Aius.</sup> pellatus, araq; ei statuta est, quæ est in infima noua uia, quòd eo in loco diuinitus uox edita erat, ita Vaticanus deus nominatus, penes quem essent uocis humane initia: Quoniam pueri simulatq; parti sunt, eam primam uocem edunt, quæ prima in Vaticano, syllaba est, Idcirco uagire <sup>Vagire.</sup> dicitur, exprimente uerbo sonum uocis recentis.

Lepida quædam memoratu & cognitu de parte geometriæ, quæ  $\delta\pi\lambda\iota\kappa\eta$  appellatur. Et iterū alia, quæ  $\mu\epsilon\tau\rho\iota\kappa\eta$ . Et tertia itidem, quæ dicitur  $\kappa\epsilon\nu\omicron\nu\iota\kappa\eta$ .

CAP.

XVIII.

**P**Ars quædam geometriæ  $\delta\pi\lambda\iota\kappa\eta$  appellatur, quæ ad oculos pertinet. Pars altera, quæ ad aureis,  $\kappa\epsilon\nu\omicron\nu\iota\kappa\eta$  uocatur, qua musici ut fundamēto artis suæ utūtur. Vtraque harum spatijs & interuallis linearum, & ratione numerorum constat.  $\delta\pi\lambda\iota\kappa\eta$  facit multa demiranda, id genus, ut in speculo uno imagines unius rei plures appareant. Item ut speculum in loco certo positum, nihil imaginet, aliorum translatū faciat imagines. Itē si rectius speculum spectes, imago fiat tua eiusmodi, ut caput deorsum uideatur, pedes sursum. Reddit etiam causas ea disciplina, cur istæ quoq; uisiones fallant, ut quæ in aqua conspiciuntur, maiora ad oculos fiant: quæ procul ab oculis sunt, minoræ.  $\kappa\epsilon\nu\omicron\nu\iota\kappa\eta$  autem longitudines & altitudines uocis emittitur. Longior mensura uocis  $\rho\upsilon\theta\mu\omicron\varsigma$  dicitur, aktior  $\mu\acute{\epsilon}\lambda\omicron\varsigma$ .

E

Est

Est & alia species *καρονικῆς*, quæ appellatur *μετρικῆ*, per quam syllabarum longarum, & breuium, & mediocriū iunctura, & modus congruēs cum principijs geometriæ, aurīū mēsurā examinatur. Sed hæc, inquit M. Varro, aut omnino non discimus, aut prius desistimus, quàm intelligamus, cur discenda sint. Voluptas autem inquit, uel utilitas talium disciplinarum in post principijs existit, cū perfecte absolutæq; sunt: in principijs uero ipsis ineptæ & insuauēs uidentur.

Sumpta ex historia Herodoti libro primo super fidicine Arionē. CAP. XIX.

Arionis fabula:

**C**eleriter admodum & cohibili oratione, uocumq; filo tereti & candido fabulam scripsit Herodotus super fidicine illo Arione: Vetus, inquit, & nobilis Arion canator fidibus fuit. Is loco & oppido Methymneus, terra atque insula omni Lesbios fuit. Eum Arionem rex Corinthi Periander amicum amatumq; habuit artis gratia. Is inde à rege proficiscitur, terras inclitas Sicilia atq; Italiam uisere. Vbi eò uenit, auresq; omniū mētesq; in utriusque terræ urbibus demulsit. In quæstibus istic & uoluptatibus amoribusq; hominum fuit. Is tum postea grandi pecunia & re bona multa copiosus, Corinthum instituit redire. Nauem igitur & nauas, ut notiores amicioresq; sibi Corinthios delegit. Sed eo Corinthios homine accepto, nauiq; in altum prouecta, prædæ pecuniæq; cupidos cepisse consilium de necando Arione. Tū illum ibi perancie intellecta, pecuniā cæteraq; sua ut haberēt, dedisse: uitam modo sibi ut parcerent, orauisse. Nauas præcū eius harum commiseritum esse illatenus, ut ei necē afferre per uim

tum suis manibus temperarent: sed imperauisse, ut iam sta-  
 tim corā desiliret præceptis in mare. Homo, inquit, ibi ter-  
 ritus spe omni uitæ perditæ, id unū postea orauit, ut prius  
 quàm mortē oppeteret, induere permetterent sua sibi in-  
 dumenta, & fides capere, & canere carmen casus illius  
 sui consolabile. Peros & immanes nauitas prolubium  
 tum audiendi subit. Quod orauerat, impetrat. Atque ibi  
 mox de more cinctus, amictus, ornatus, stansq; in summe  
 puppis foro, carmen quod orthium dicitur, uoce sublatis-  
 sima cantauit. Ad postrema cantus, cum fidibus or-  
 natuq; omni sicut stabat canebatq;, eiecit sese procul  
 in profundum. Nauitæ haudquaquàm dubitantes quin  
 perisset, cursum quem facere coeperant, tenuerunt. Sed  
 nouum, & mirum, & pium facinus contigit: Delphi-  
 num repente inter undas adnauisse, & dorso super flu-  
 ctus edito uectauisse: incolumiq; eum corpore & ornatu,  
 Tenarum in terram Laconicam deuexisse. Tum Arionē  
 prorsus ex eo loco Corinthum petiuisse: Talemq; Perian-  
 dro regi, qualis Delphino uectus fuerat, sese obtulisse: ciq;  
 rem, sicuti acciderat, narrauisse. Regem istæc parum cre-  
 didisse, Arionem quasi falleret, custodiri iussisse. Nauitas  
 requisitos, a legato Arione, dissimulanter interrogasse,  
 eequid audissent in ijs locis, unde uenissent, super Ario-  
 nem. Eos dixisse, hominem cum inde irent, in terra Italia  
 fuisse, eumq; illic bene agitare, & studijs delectationi-  
 busq; urbium florere, atque in gratia pecuniaq; magna  
 fortunatum esse. Tum inter hæc eorum uerba, Arionem  
 cū fidibus & indumentis, cū quibus se in salum eiaculaue-  
 rat, extitisse. Nauitas stupefactos conuictosq;, ire inficias

Orthium carm.

Orthia carme

Dalladis bellice

doris inuentu

Suidas docet

fuisse uicior

faciendi

E 2 non

nō quisse. Eam fabulā dicere Lesbios & Corinthios: atq;  
esse fabulæ argumentum, quòd simulacra duo aenea ad  
Tænarū uiserentur, Delphinus uehens, et homo infidens.

## A. GELLII NOCTIVM

ATTICARVM COMA

MENTARII.

LIB. XVII.

Quòd Gallus Asinius, & Largius Licinius sen-  
tentiam M. Ciceronis reprehenderunt, ex oratio-  
ne quā dixit pro M. Cælio, & quid aduersus ho-  
mines stolidissimos pro eadem sententia uere di-  
gneq; dici possit.

CAP. I.



Ciceromastix.

*V* T quidam fuerunt, monstra hominum,  
qui de dijs immortalibus impias falsasq;  
opinionis prodiderunt: ita nonnulli tam  
prodigiosi, tamq; uecordes extiterūt (in  
quibus sunt Gallus Asinius, & Largius  
Licinius, cuius liber etiā fertur infādo titulo Ciceroma-  
stix) ut scribere ausi sint M. Ciceronē parū integre atq;  
īproprie, atq; incōsiderate locutū. Atq; alia quidē quæ re-  
prehenderunt, neq; dictu neq; auditu digna sunt. Sed et-  
enim hi in hoc, quo sibimetipsis præter cætera esse uisi  
sunt uerborū pēstitatores subtilissimi, cedo quale id sit cōsi-  
deremus. M. Cicero pro Mario Cælio ita scripsit: Nā qd'  
obiectū est de pudicitia, quodq; oīm accusatorū, nō crimi-  
nibus, sed uocibus maledictisq; celebratū est, id nunquā tā  
acerbe feret M. Cælius, ut eū pœniteat nō deformem esse  
natum.

natum. Non existimant uerbo proprio esse usum, quod ait, pœniteat, atq; id propè ineptū etiam esse dicunt. Nā pœnitere, inquit, tum dicere solemus, cū quæ ipsi fecimus, aut quæ de nostrā uoluntate, nostroq; consilio facta sunt, ea nobis pōst incipiunt displicere, sententiamq; in ijs nostram demutamus. Neminem autem recte ita loqui, pœnitere sese quod natus sit, aut pœnitere quod mortalis sit, aut quod ex offenso forte, uulneratoq; corpore, dolorem sentiat: quando istiusmodi rerum nec cōsiliū sit nostrum, nec arbitrium, sed ea ingratis in corporibus nostris, ui ac necessitate naturæ nobis accidāt. Sicut hercle, inquit, non uoluntarium fuit M. Cælio quali forma nasceretur, cuius eū dixit non pœnitere: tanquam in ea causa res esset, ut rationem caperet pœnitendi. Est hæc quidem, quam dicunt uerbi huiusce sentētia, & pœnitet, nisi in uoluntarijs rebus, non probè dicitur: tametsi antiquiores uerbo ipso, alio quoque modo usitati sunt, & pœnitet ab eo, quod est penè, & à penuria dixerunt. Sed id aliorum pertinet, atq; alio loco dicitur. Nunc autem sub hac eadem significatione, quæ uulgo nota est, non modo ineptū hoc non est quod M. Cicero dixit, sed festiuissimū adeo, & facetissimum est. Nam cum aduersarij & obtrectatores M. Cælij, quoniam erat pulchro corpore, formam eius & faciem in suspiciones impuditiæ accerserent, illudens Cicero tam absurdam criminationem, quod formam quam natura fecerat, uitio darēt, eodē ipso errore, quem illudebat, sciens usus est, & non pœnitet, inquit, M. Cælium non deformem esse natū: ut uel hac ipsa re, quod ita dicebat, opprobret aduersarijs, ac per facetias ostēteret

E 3      facere

facere eos deridiculū, quod perinde Cælio formā criminis darent, quasi arbitriū eius fuisset quali forma nasceretur.

Verba quædam ex Q. Claudij annalium primo, cursū in legendo notata. CAP. II.

**C**um librum ueteris scriptoris legebamus, conabamur postea memoria uegetandæ gratia indipisci animo, ac recensere quæ in eo libro scripta essent, in utraq; estimationes laudis, aut culpæ adnotamentis digna. Eratq; hoc sanè quàm utile exercitium ad conciliandas nobis, ubi uenisset usus, uerborum sententiærumq; elegantium recordationes. Vclut hæc uerba ex Q. Claudij primo annali, quæ meminisse potui, notauimus, quem librum legimus biduo proximo superiore: Arma, inquit, plerique abijciunt, atque inermi inlatebrant sese. Ibi inlatebrant uerbum poëticum uisum est, sed non absurdum neq; asperum: Ea, inquit, dum fiunt, Latini subnixo animo: quasi sublimi, & supra nixo, uerbum penè significans & non fortuitum, demonstratq; animi fortitudinem, fidutiãq;: quoniam quibus innitimur, ijs quasi erigimur attollimurq;. Domus, inquit, suas quenque ire iubet, & sua omnia fruisce. Rarius quidem fuit in ætate M. Tullij, ac deinceps infra rarissimum: dubitatumq; est ab imperitis antiquitatis, an Latinum foret. Non modo autem Latinum, sed iucundius amœniusq; etiam uerbum fruisce factum est, quàm fruor: & ut fatiscor à fateor, ita fruisce factum est à fruor. Q. Metellus Numidicus, qui caste pureq; lingua usus Latina uidetur, in epistola quam exul ad Domitios misit, ita scripsit: Illi uero omni iure, atque honestate interdicti: Ego neque aqua, neq; igni careo, & summa

Fatiscor à fateor.  
Fruisce à fruor.

Summa gloria fruiscor. Næuius in Attellana, quæ Partus inscripta est, hoc uerbo ita utitur:

Quod magnopere quesierunt, id fruisi non queunt.

Qui non parsit, apud se fruitus est.

Et Romani, inquit, multis armis & magno comæatu, prædaq; ingenti copiantur: Verbum castrêse est, nec facile

Copiarl.

id reperias apud ciuiliū causarum oratores: exq; eadem figura est, qua lignantur, & pabulantur, & aquantur.

Lignor.

Pabulor.

Aquor.

Sole occaso.

Sole, inquit, occaso: Sole occaso, nō insuauī uenustate est, si quis aurem habeat non sordidam, nec proculcatam. In

xii. autem tabulis uerbum hoc ita scriptum est: Ante meridiem causam conscito, cum perorant ambo præsentēs.

Post meridiem præsentī litem addicito. Si ambo præsentēs, sol occasus suprema tempestas esto. Nos, inquit, in

In medium relinquare.

medium relinquemus: Vulgus in medio dicit. Nam uitium istuc putant, si dicas in medium ponere, id quoque esse

σὸ δὲ οὐκ ἔστιν ἔστιν. Et tamen probabilius significantiusq; sic dici uidebitur, si quis ea uerba non incuriose intro-

spiciat. Græce quoque θένου ἐς μέσον uitium id non est. Postquam nuntiatum est, inquit, ut pugnatum esset

Pugnatum in Gallos.

in Gallos, id ciuitas grauiter tulit. In Gallos, mundius subtiliusq; est, quàm cum Gallis, aut contra Gallos: Nam

pinguiora hæc, obsoletioraq; sunt. Simul, inquit, forma, factis, eloquentia, dignitate, acrimonia, confidentia pari-

ter præcellebat, ut facile intelligeretur magnum uiaticum: Magnum uiaticum, pro magna facultate, & para-

Magnum uitaticum.

tu magno, noue positum est. Videturq; Græcos secutus, qui ἰφὸδιον sumptum uie ad aliarum quoque rerum ap-

paratus traducunt: ac sepe ἰφὸδιον pro eo dicunt, quod

E + est, in

est, institue & instrue. Nā Mar. inquit, Manlius, quē Ca-  
 pitoliū seruasse à Gallis supra ostendi, cuiusq; operā cum  
 Cumprime. M. Furio dictatore apud Gallos cumprime fortem atque  
 exuperabilem respub. sensit, is & genere, & ui, & uir-  
 tute bellica nemini concedebat: Apprime crebrius est,  
 cumprime rarius: traductumq; ex eo est, quod cum pri-  
 mis dicebant, pro quod est in primis. Nihil sibi, inquit,  
 Opus sibi diui- diuitias opus esse. Nos diuitijs dicimus, & uitium hoc  
 etas. orationis nullum est: ac ne id quidem est, quod figura  
 dici solet. Recta enim isthac oratio est, & ueteres com-  
 plusculi ita dixerunt. Nam ratio dici potest, cur rectius sit  
 diuitijs opus esse, quam diuitias: nisi qui grammati-  
corum noua instituta, ut τερμινων ἰερα obseruant: Nam  
 hæc, inquit, maxime uersatur deorum iniquitas, quod  
 deteriores sunt incolumiores: neque optimum quempiam  
 Diurnare. inter nos sinunt diurnare. Inusitate dixit diurnare, pro  
 diu uiuere: sed ex ea figura est, qua dicimus perennare.  
 Cum his, inquit, consermonabatur: Sermonari, rusticius  
 Sermonari. uidetur, sed rectius: Sermocinari crebrius est, sed corru-  
 ptius. Sese, inquit, ne id quoque, quod tum suaderet, fa-  
 Ne id quoq; p- eturum esse: Ne id quoque, dixit pro ne id quidem: infre-  
 ne id quidem. quens nunc in loquendo, sed in libris ueterum creberri-  
 mum. Tanta, inquit, sanctitudo fani est, ut nunquam quis  
 quam uiolare sit ausus. Sanctitas quoque & sanctimonia,  
 nō minus Latine dicuntur, sed nescio quid maioris digni-  
 tatis est uerbum sanctitudo: Sicuti Marcus Cato in L. Ve-  
 Sanctitudo, Duritudo. turium, duritudinē, quam duriciē dicere grauius putauit:  
 Qui illius, inquit, impudentiā norat: & duritudinē, Cum  
 Arrabo. tantus, inquit, arrabo penes Samnites Po. Rom. esset: Arra-  
 raborē



rabonem dixit D C. obsides, & id maluit quàm pignus dicere, quoniam uis huius uocabuli in ea sententia grauior acriorq; est. Sed nunc arrabo in sordidis uerbis haberi coeptus, ac multo rectius uidetur arra. Arra. Quanquam arram quoq; ueteres sæpe dixerint. Et cõpluries, inquit, in laboribus miserrimas uitas exegerunt. Et hic motus in otijs, inquit, consumptus. Elegantia utroiq; ex multitudinis numero quaesita est. Cominius, inquit, qua ascenderat, descendit, atq; uerba Gallis dedit. Verba Cominium dedisse Gallis dicit, qui nihil quicquam cuiquam dixerat. Neq; enim eum Galli, qui Capitolium obsidebant, ascendentem aut descendentem uiderant. Sed uerba dedit, haud secus posuit, quam si tu dicas latuit atq; obrepfit. Conualles, inquit, & arboreta magna erant: Arboreta ignobilius Arboretum.  
Arbustum. uerbum est, arbusta celebratius. Putabant, inquit, eos, qui fors atq; qui in arce erant, inter se commutationes & consilia facere: Commutationes, id est, collationes communicationesq; in usitate dixit, sed non hercle in scite, nec ineleganter. Hæc ego pauca interim super eo libro, quorum memoria post lectionem suppetierat mihi, notauit in sermonibus forte, quos de temporibus rerum ad usus hominum reperatarum agitabamus. Cõmutationes.

Verba M. Varronis ex libro quinto, & XX. humanarum quibus contra opinionem uulgariam interpretatus est Homeri uersum.

## CAP. III.

**A**dolescens quispiam nõ indoctus, sparti quoq; usum in terra Græcia diu incognitum fuisse dixit, multisq; post Ilium captum tempestatibus ex terra Hispania E 5 aduectum

aduectum. Riserunt hoc ad illudendum, ex ijs, qui ibi aderant unus atq; alter, male homines literati: quod genus Græci ἀγοραῖος appellant: atq; eum qui id dixerat, librum legisse Homeri aiebant, cui uersus hic forte deesset:

καὶ δὴ δ' ἄρα σέσσητε νεδρὶ, καὶ πάρατα λέλασθη.

Tum ille profusus irritatus, non, inquit, in eo libro uersus; sed uobis planè magister defuit, si creditis in eo uersu sparta id significare, quod nos spartum dicimus. Maior rem enim uero illi risum subiiciunt: neq; id destiterūt, nisi liber ab eo prolatus esset Marci Varronis uicesimus quintus humanarum, in quo de isto Homeri uersu à Varrone ita scriptū est: Ego sparta apud Homerum non plus spartum significare puto, quàm πάρατος, qui dicuntur in agro Thebano nati. In Græcia sparti copia modo cœpit esse ex Hispania. Neque ea ipsa facultate usi Liburni, sed hi plerasque naues loris suebant, Græci magis cannabo & stuppa ceterisq; satius rebus, à quibus πάρατα appellabant. Quod cum ita Varro dicat, dubito hercle an posterior syllaba in eo uerbo, quod apud Homerum est, ac uenda sit: nisi quia uoces huiuscemodi, cum ex communi significatione in rei certæ proprietatem concedunt, diuersitate accentuum separantur.

Quid Mænander poeta Philemoni poetæ dixerit, à quo sæpe indigne in certaminibus comœdiarum superatus est. Et quod sæpissime Euripides in tragœdia ab ignobilibus poetis uictus est.

CAP. IIII.

Philemon.

**M**ænander à Philemone nequaquam pari scriptore in certaminibus comœdiarum, ambitu gratiaq; & factio

Et factionibus sæpenumero uincebatur: cum cum forte habuisset obuiam, quæso, inquit, Philemon, bona uenia dic mihi, cum me uincis, non erubescis? Euripidem quoq; M. Varro ait, cum quinq; et septuaginta tragœdias scripserit, in quinque solis uicisse, cum eum uincerent aliquot poete ignauissimi. Menandrum autē alij centū et octo, partim centum et nouem comœdias reliquisse ferunt. Sed Apollodori scriptoris celebratissimi, hos de Menandro uersus legitimus in libro qui chronica inscriptus est:

καριστὸς ὦν, ἐκ Διοπίθου πατρὸς,  
πρὸς τοῖς ἑκατὸν πέντε δράμασιν ἑτάματ' ἄξι,  
ὄντι, πεντήκοντα καὶ δύοιν ἑσὶν.

Ex istis tamen centum et quinq; omnibus, solis eū octo uicisse, idem Apollodorus in eodem libro scripsit.

Nequaquam esse uerum, quod minutis, quibusdam rhetorice artificibus uideatur M. Cic. in libro quem de amicitia scripsit uitioso argumento usum, ἀμφισβητούμερον ἀντι δολογενεῖν posuisse. Totumq; id consideratius tractatum, exploratumq;.

## CAP. V.

Cicero in dialogo cui titulus est Lælius, uel de amicitia, docere uolens amicitia non spe expectationeq; utilitatis, neq; pretij mercedisq; causa colendam, sed quo ipsa per sese plena uirtutis honestatisq; sit, expetenda diligendamq; esse, etiā si nihil opis, nihilq; emolumentum ex ea percipi queat, hac sententia, atq; his uerbis usus est, eaq; dicere facit C. Lælium sapientē uirū, qui P. Africani fuerat amicissimus: Quid enim Africanus indigens mei? Ne ego quidē illius. Sed ego admiratione quadā uirtutis eius,

eius, ille uicissim opinione fortasse nonnulla quam de meis moribus habebat, me dilexit, auxit beneuolentiam consuetudo. Sed quanquā utilitates multæ & magnæ consecutæ sunt, non sunt tamen ab earum spe causæ diligendi profectæ. Vt enim benefici liberalesq; sumus, non ut exigamus gratiam (neq; enim beneficium foeneremur, sed natura propensi ad liberalitatem sumus) sic amicitiam nō spe mercedis adducti, sed quod omnis eius fructus in ipso amore inest, expetendam putamus. Hoc cum legeretur in cœtu forte hominum doctorum, rhetoricus quidam sophista utriusq; linguæ callens haud sanè ignobilis, ex istis argumentis, & minutis doctoribus, qui τεχνικῶσι appellantur, atq; in differendo tamen non impiger, usum esse existimabat argumēto M. Tullium non probo, neq; ἀποδ' εἰκ' ηὐχῆ, sed eiusdē quæstionis, cuius esset ea ipsa res, de qua quæreretur. Verbisq; id uitium Græcis appellabat, quod accipisset ἀμφοιβητουµωρον, αὐτὶ δ' μολογυµένον. Nam beneficos, inquit, & liberales sumpsit ad confirmandum id, quod de amicitia dicebat: cum ipsum illud & soleat quæri & debeat, quisquis liberaliter & benigne facit, qua mente, quo uel consilio, benignus liberalisq; sit: Vtrum quia mutuam gratiam speret, & eum, in quem benignus sit, ad parem curam sui prouocet, quod facere plerique omnes uidentur: An quia natura sit beneuolus, benignitasq; eum per sese ipsa & liberalitas delectet, sine ulla recipiendæ gratiæ procuratione, quod est omnium fermè rarissimum. Argumenta autem censebat, aut probabilia esse debere, aut perspicua, & minime controuersa. Idq; ἀποδ' εἰρηνοῦ cari dicebat, cum ea, quæ dubia, aut obscura sunt, per ea quæ

Callens lin-  
gæ.

αὐτῶν δ' εἰς δ' ἀποδείξιν  
ὅτι οὐκ ἐκείνη  
ὁ λόγος ὁ ἀποδείξιν  
ὅτι οὐκ ἐκείνη  
ὁ λόγος ὁ ἀποδείξιν

*quæ ambigua non sunt, illustrantur. Atq; ut ostenderet beneficos liberalesq; ad id, quod de amicitia quaeretur quasi argumentū exemplum ue sumi non oportere, eodē, inquit, simulacro, & eadē rationis imagine, amicitia inuicem pro argumento sumi potest, si quis affirmet homines beneficos liberalesq; esse debere, non spe aliqua compendij, sed amore & studio honestatis. Poterit enim consimiliter ita dicere. Nanq; ut amicitia nō spe utilitatis amplectimur, sic benefici liberalesq; non gratiæ recipiendæ studio esse debemus. Poterit sanè, inquit, ita dicere.: Sed neq; amicitia liberalitati, neq; liberalitas amicitia præbere argumentum potest, cum de utroq; pariter quaeratur. Hæc ille rhetoricus artifex, dicere quibusdam uidebatur perite et scienter, sed uidere licet eum uocabula rerū uera ignorauisse. Nam beneficū & liberalem Cicero appellat, ita ut philosophi appellandū esse censent, non eum qui, ut ipse ait, beneficia scæneratur, sed qui benigne facit nulla tacita ratione ad utilitates suas redundante. Nō ergo obscuro, neq; ambiguo argumento usus est, sed certo, atq; perspicuo. Siquidem qui uere beneficus liberalisq; est, quamente bene aut liberaliter faciat, non queritur. Alijs enim longè nominibus appellandus est, si cum & talia facit, sui potius quam alterius iuuandi causa facit. Processisset autem argutatori isti fortasse reprehensio, si Cicero ita dixisset: Ut enim benefice liberaliterq; facimus, non ut exigamus gratiam: uideretur enim benefice facere, etiam in non beneficum cadere posse, si id per aliquam circumstantiam fieret, non per ipsam perpetuæ benignitatis constantiam. Sed cum beneficos liberalesq; dixerit, neq; aliusmodi*

Beneficus & liberalis.

✱

aliusmodi isti sunt, quàm cuius esse eos supra diximus, illotis (quod aiunt) pedibus, & uerbis reprehendit doctissimi hominis orationem.

Falsum esse quod Verrius Flaccus in libro r̄ū secundo, quos de obscuris Marci Catonis composuit, de seruo receptitio scriptum reliquit.

## CAP. VI.

Receptitius  
seruus.

**M**Arcus Cato Voconiam legē suadens, uerbis hisce attulit. *Tum magnam pecuniam recipit, quam in uiri potestate non committit, eam pecuniam uiro dat mutuam: postea ubi irata facta est, seruum receptitium sectari atq; flagitare uirū iubet. Querebatur seruus receptitius quid esset. Libri statim quæsi, allatiq; sunt Verrij Flacci de obscuris Catonis. In libro secundo scriptum inuentū est, receptitium seruum dici nequam, & nulli pretij: qui cum uenum esset datus, redhibitus ob aliquod uitium receptusq; sit: Propterea, inquit, seruus eiusmodi sectari maritum & flagitare pecuniam iubebatur, ut coipso dolor maior, & contumelia grauior uiro fieret, quod eum seruus nihili, petendæ pecuniæ causa compellaret. Cum pace autem, cumq; uenia istorum, siqui sunt, qui Verrij Flacci autoritate capiuntur, dictum hoc sit. Receptitius enim seruus in ea re, quam dicit Cato, aliud omnino est, quàm Verrius scripsit, atq; id cuius facile intellectu est. Res enim proculdubio sic est. Quando mulier dotem marito dabat, tum quæ ex suis bonis retinebat, neq; ad uirum tramittebat, ea recipere dicebatur. Sicuti nunc quoq; in uenditionibus quæ excipiuntur, neque ueneunt. Qz*  
uerbo

uerbo Plautus quoq; in Trinumo usus est, in hoc uersu:

Posticum hoc recepit, cum ædes uendidit.

Particulam quandam, quæ post eas ædeis erat, non uendit, sed retinuit. Ipse etiam Cato mulierem demonstrare locupletem uolens: Mulier, inquit, & magnâ dotem dat, & magnam pecuniam recipit: Hoc est, & magnâ dotem dat, & magnam pecuniam retinet. Ex ea igitur re familiarî, quâ sibi dote data retinuit, pecuniâ uiro mutuâ dat. Eam pecuniâ cum uiro fortè irata repetere instituit, apponit flagitatore[m] seruû receptitiû, hoc est propriû seruuum suum, què cû pecunia reliqua receperat, neq; dederat doti, sed retinuerat. Non enim seruo mariti imperare hoc mulierem fas erat, sed proprio suo. Plura dicere, quibus hoc nostrum tuear, supersedeo. Ipsa enim sunt per sese euidentia, & quod à Verrio dicitur, & quod à nobis. Vtrum ergo uidebitur cuiq; uerius, eo utatur.

Seruus receptitius.

Verba hæc ex Atinia lege, quod surreptum erit, eius rei æterna autoritas esto, P. Nigidio, & Q. Scaeuolæ uisa esse non minus de præterito furto, quàm de futuro cauisse. CAP. VII.

**L**Egis ueteris Atiniæ uerba sunt: Quod surreptum erit, eius rei æterna autoritas esto. Quis aliud putet in hisce uerbis, quàm de tempore tantum futuro legem loqui? Sed Q. Scaeuola patrem suum, & Brutum, & Manilium uiros apprime doctos, quæsiße ait dubitasseq; utrum ne in post facta modo furta lex ualeret, an etiam in ante facta: quoniam quod surreptum erit, utrunq; tempus uideretur ostendere, tam præteritum quàm futurum. Itaq; P. Nigidius ciuitatis Romanæ doctissimus, super dubitatione

bitatione hac eorum scripsit in *XXIII. commentario-  
rum grammaticorū. Atq; ipse quoq; idem putat incertam  
esse tēporis demonstrationē. Sed anguste perquā et obscu-  
re differit, ut signa rerū ponere uideas ad subsidium ma-  
gis memoriæ suæ, quā ad legentium disciplinā. Videba-*  
*Esse, & erit.* tur tamen hoc dicere: Verbum esse & erit, quando per sese  
ponuntur, habent atq; retinent tempus suum. Cum uero  
præterito iunguntur, uim tēporis sui amittunt, & in præ-  
teritum cōtendunt. Cum enim dico, in campo est, in comi-  
tio est, tēpus instans significo. Itē cū dico, in campo erit,  
tempus futurū demonstro. At cū dico, factū est, scriptum  
est, subreptū est, quāquā est, uerbum tēporis sit præsentis,  
cōfunditur tamē cū præterito, & præsens esse desinit. Sic  
igitur, inquit, etiā istud qd' in lege est, si diuidas separesq;  
duo uerba hæc, subreptū & erit, ut sic audias subreptum,  
tanquam certamen erit aut sacrificium erit: tum uidebitur  
lex in post futurum loqui. Si uero copulate permisteq; di-  
ctum intelligas, ut subreptū erit, non duo, sed unū uerbum  
sit: idq; unica patiendi declinatione fit, tum hoc uerbo nō  
minus præteritum tempus ostenditur quā futurum.

In sermonibus apud mensam Tauri philosophi  
quæri agitariq; eiusmodi sōlita: cur oleum sæpe  
& facile, uina rarius congelascant, acetū haud fere  
unquam: & cur aquæ fluuiorum fontiumq; du-  
rentur, mare gelu non duretur. CAP. VIII.

*Vesperauerat.* **P**hilosophus Taurus accipiebat nos Athenis coena  
plerūq; ad id diei ubi iam uesperauerat: Id enim est  
tempus istic coenandi frequēs. Eius coenæ fundus & fun-  
damentum omne erat in olla una lentis Aegyptiæ, &  
cucurbitæ



*cucurbita inibi minutim case.* Ea quodam die, ubi paratis  
 & expectatibus nobis allata atq; imposta mensæ est, pue-  
 rum iubet *Taurus* oleum in ollam indere. Erat is puer ge-  
 nere Atticus, ad annos maxime natus octo, festiuissimus,  
 etatis & gentis argutijs scatens. Guttum Samuū oretenus Guttum.  
 imprudens inanē, tanquā si inesset oleum, affert, conuer-  
 titq; eum: & (ut solitum est) circuegit per omnē partem  
 ollæ manū, nullum inde ibat oleū. Aspicit puer guttū atro-  
 cibus oculis stomachabundus, & concussum uehementius  
 iterū in ollam uertit. Idq; cum omnes sensim atq; summis-  
 sim rideremus, tū puer Græce, & id quidē perquā Attice,  
 μη γλᾶτε, inquit, ἐν τ' οὐλαῶν, ἀλλ' ἔκ' ἰσῆ οἶα φρικη πρὶ τ'  
 ἄρσεν γέρον τήμωρ κερυσάλλω). Verbero, inquit ridens  
*Taurus*, non ne is curriculo, atq; oleū petis? Sed cū puer  
 foras emptū issset, nihil ipse ista mora offensior, Olla, in-  
 quit, oleo, indiget, & (ut uideo) intolerandū fruit: cobi-  
 beanus manus, atq; interea quoniā puer nunc admonuit  
 solere oleū congelascere, cōsideremus quidem, cur oleum  
 sepe & facile stet, uina rarerer congelascāt. Atq; aspicit  
 me, & iubet quid sentiā dicere. Tum ego respōdi, conie-  
 ctare me uinū idcirco minus cito coalescere, quod semina  
 quædam caloris in sese haberet, essetq; natura ignitius, ob  
 eamq; rem dictū esse ab Homero αἰθοπα οἴνον, nō (ut alij  
 putarent) propter colorem. Est quidem (inquit *Taurus*)  
 ita ut dicis: nam fermè conuenit, uinum ubi potum est, ca-  
 lesfacere corpora. Sed non secus oleum quoq; calorificum  
 est, neq; minorem uim in corporibus calefaciendis habet.  
 Ad hoc, si isthæc quæ calidiora sunt, difficilius gelu cogū-  
 tur, congruens est, ut quæ frigidiora sunt, facile cogātur.

F Acetum

Acetum autem omnium maxime frigorificum est, atq; id nunquã tamen concrefcit. Num igitur magis causa oleo coaguli celerioris in leuitate est : faciliora enim ad coëundum ideo uidetur, quæ leuatiore leuioraq; sunt. Præter ea id quoq; ait quæri dignum, cur fluuioꝝ & fontium aquæ gelu durentur, mare omne incongelabile sit : tametsi Herodotus, inquit, historiae scriptor, contra omniũ fermè qui hæc quesierunt opinionem, scribit mare Bosphoricum, quod Cimmericum appellatur, earumq; partiũ mare omne quod Scythicum dicitur, gelu stringi & consistere. Dum hæc Taurus, interea puer uenerat, & olla deserbuerat, tempusq; esse cœperat edendi & tacendi.

De notis literarum quæ in C. Cæsaris epistolis reperiuntur, deq; alijs clandestinis literis ex ueteri historia petitis, & quid *σκυτάλη* sit laconica.

C A P.

I X.

**L**ibri sunt epistolarum C. Cæsaris ad C. Oppium, & Balbum Cornelium, qui res eius absentis curabant. In his epistolis quibusdam in locis inueniuntur literæ singulæ, sine coagmentis syllabarum, quas tu putes positas incondite. Nam uerba ex his literis confici nulla possunt. Erat autem conuentũ inter eos clãdestinũ, de cõmutando situ literarum, ut inscriptio quidem alia alie locum & nomen teneret : sed in legẽdo locus cuique suus & potestas restitueretur. Quenam uero litera pro qua subderetur, ante ijs (sicuti dixi) complacebat, qui hanc scribendi latebram parabant. Est adeo Probi grammatici commentarius, satis curiose factus de occulta literarum significatione epistolarum C. Cæsaris scripturarum. Lacedæmonij autem uet

Laconicæ epistolæ.

tem ueteres, cum dissimulare & occultare literas publice ad imperatores suos missas uolebant, ne si ab hostibus exceptæ forent, consilia sua noscerentur, epistolas id genus factas mittebāt: Surculi duo erant teretes, oblonguli, pari crassamento, eiusdemq; longitudinis, derasi, atque ornati consimiliter. Vnus imperatori in bellum proficiscenti dabatur, alterum domi magistratus cum iure atque cum signo habebant. Quando usus uenerat literarum secretiorum, circum eum surculum lorum modicæ tenuitatis, longum autem quantum rei satis erat, complicabant, uolumine rotundo & simplici: ita ut oræ adiunctæ undique & coherentes lori, quod plicabatur coirent. Literas deinde in eo loro per transversas iuncturarum oras, uersibus à summo ad inum proficiscentibus inscribentibus. Id lorum literis ita perscriptis reuolutum ex surculo, imperatori commenti illius conscio mittebant. Resolutio autem lori, literas truncas atque mutilas reddebat, membraq; earum & apices in parteis diuersissimas spargebat. Propterea si id lorum in manus hostium inciderat, nihil quicquam coniectari ex eo loro quibat. Sed ubi ille ad quē erat missum acceperat, surculo compari quem habebat capto, ad finem perinde ut debere fieri sciebat, circumplicabat, atq; ita literæ per ambitum eundem surculi coalescentes, rursus coibant, integramq; & incorruptam epistolam & facilem legi præstabant. Hoc genus epistolæ Lacedæmonij σκυτάλη appellat. Legebamus id quoque in uetere historia rerum punicarum, uirum indidem quempiam illustrem (sive ille Hasdrubal, sive quis alius est, non retineo) epistolam scriptam super rebus arcanis,

F 2 hoc

hoc modo abscondisse : Pugillaria noua, nondum etiam  
 cera illita accepisse, literas in lignum incidisse: postea ta-  
 bulas (uti solitum est) cera colliuisse, easq; tabulas tan-  
 quàm non scriptas, cui futurum id prædixerat, misisse.  
 Eum deinde cerã derassisse, literasq; incolumes ligno in-  
 cisas legisse. Est & alia in monumentis rerum Græcarum  
 profunda quædam & inopinabilis latebra, barbarico a suis  
 excogitata: Histieus nomine fuit, loco natus in terra  
 Asia nõ ignobili. Asiã tunc tenebat imperio Rex Darius.  
 Is Histieus, cum in Persis apud Darium esset, Aristago-  
 ræ cuiusdam res quasdam occultas nuntiare furtiuo scripto  
 uolebat. Comminiscitur opertum hoc literarum admiran-  
 dum: Seruo suo diu oculos ægros habenti, capillum ex ca-  
 pite omni tanquam medendi gratia, deradit: caputq; eius  
 leue in literarũ formas compingit. His literis, quæ uolue-  
 rat, perscripsit. Hominem postea quoad capillus adolesce-  
 ret, domi continuit. Vbi id factum est, ire ad Aristagoram  
 iubet. Et cum ad eum (inquit) ueneris, mandasse me dici-  
 to, ut caput tuum (sicut nuper egomet feci) deradat. Ser-  
 uus ut imperatum erat, ad Aristagorã uenit, mandatumq;  
 domini affert. Atq; ille id nõ esse frustra ratus, quod erat  
 mandatum, fecit. Ita literæ perlatae sunt.

Quid de uersibus Vergilij Phauorinus existi-  
 marit, quibus in describenda flagrantia montis  
 Aetnæ, Pindarum poëtam secutus est. Collataq;  
 ab eo super eadem re utriusq; carmina dijudicata.

C A P.

X.

**P**Hauorinum philosophũ, cum in hospitis sui Antisthenem  
 uillam æstu anni concessisset, nosq; ad eum uidebat  
 Roma

Ayuntamiento de Madrid

Histieus capiti  
 serui inscripsit  
 literas.

eculiaris phra  
 & Gellij æstus anni  
 uentis anni. estus anni

Roma ueniffemus, memini super Pindaro poëta & Vergilio in hunc ferè modū differere: Amici (inquit) familiaresq; P. Vergilij, in ijs quæ de ingenio moribusq; eius memorie tradiderūt, dicere eum solitū ferūt, parere se uersus more atq; ritu urfino. Namq; ut illa bestia foetum ederet ineffigiatum informemq;, lambendoq; id postea quod ita edidisset, cōformaret & fingeret: proinde ingenij quoq; sui partus recentes rudi esse facie & imperfecta, sed deinceps tractando colendoq; reddere ijs se oris & uultus liniamenta. Hoc uirum iudicij subtilissimi ingenue atq; uere dixisse, res (inquit) ipsa uerum indicium facit. Nam quæ reliquit perfecta expolitaq;, quibusq; imposuit sensus atq; delectus sui supremam manum, omni poëticæ uenustatis laude florēt. Sed quæ procrastinata sunt ab eo, ut post recenserētur, & absolui (quoniā mors preuerterat) nequiuerunt, nequaquā poëtarum elegantissimi nomine atq; iudicio digna sunt. Itaq; cum morbo oppressus, aduentare mortem uideret, petiuit orauitq; à suis amicissimis impēse, ut Aeneida, quam nondum satis elimauiisset, abolerent. In ijs autem (inquit) quæ uidentur retractari & corrigi debuisse, is maxime locus est, qui de monte Aetna factus est. Nam cum Pindari ueteris poëtæ carmen, quod de natura atq; flagrantia montis eius compositum est, emulari uellet, eiusmodi sententias & uerba molitus est, ut Pindaro quoq; ipso, qui nimis opima pinguiq; esse facundia existimatus est, insolentior hoc quidem in loco tumidiorq; sit. Atq; uti uosmetipsos, inquit, eius quod dico arbitros faciam, carmen Pindari quod est super monte Aetna, quantum tulum mihi memorie est, dicam:

F 3 Tās

Pindarus in Py  
thijs Epodo. 1.  
Specie prima.

πᾶς, δρέυγοντῃ μῦθ' ἀπλά-  
τη πυρὸς ἀγνότατ'  
ἐκ μυχῶν παγαί. πῶτα μοι  
δ' ἄμέραισι μῦθ' προχέοντα, ῥόον καπνῶ  
αἰθῶν'. ἀλλ' ἐν ὄρφνασι πέτρας  
φοίνισα κυλινδόμενα φλόξ' ἐς βαθῶ-  
αυ φέρει πόντ' ἢ πλάκα σὺν πατάγῳ  
κἄνο δ' ἀφάισιο κρυβὺς, ἔρπετ' ἔρ-  
λεινοτάτους ἀναπέμ-  
πει, τέρας μῦθ' θαυμάσιον ἔϊλε-  
σαι, θαῦμα ᾗ καὶ πδριόν-  
των ἀκῶσαι.

*Audite nunc (inquit) Vergilij uersus, quos inchoasse eum  
uerius dixerim quàm fecisse:*

Portus ab accessu uentorum immotus, & ingens  
Ipse, sed horrificis iuxta tonat Aetna ruinis.  
Interdumq; atram prorumpit ad æthera nubem  
Turbine fumantem piceo, & candente fauilla.  
Attollitq; globos flammarum, & sidera lambit.  
Interdum scopulos, auulsaq; uiscera montis  
Erigit eructans, liquefactaq; saxa sub auras  
Cum gemitu glomerat, fundoq; exæstuat imo.

*Iam principio (inquit) Pindarus ueritati magis obsecutus,  
id dixit quod res erat, quodq; istic usu ueniebat, quodq;  
oculis uidebatur, interdum fumare Aetnam, noctu flammigare.  
Vergilius autem, dum in strepitu sonituq; uerborum  
conquirendo laborat, utrunq; tempus nulla discretione facta  
confundit. Atque ille Græcos quidem fontes imitatus,  
igneis eructare, & fluere amnes fumi, & flammarū fulua  
& tort*

& tortuosa uolumina in plagas maris ferre, quasi quos-  
 dam igneos amnes, luculente dixit. At hic noſter, atram  
 nubem turbine piceo & fauilla fumate, ῥόορ κεννύ ἀθωνα  
 interpretari uolens, crasse & immodice congeſſit, Glo-  
 bos quoque flammaram quod ille κρυῖς dixerat, duriter  
 & ἀκρίως tranſtulit. Item quod ait, ſidera lambit, uacan-  
 ter hoc etiam (inquit) accumulauit & inaniter. Neq; non  
 id quoq; inenarrabile eſſe ait, & propemodū inſenſibile,  
 quod nubem atram fumare dixit turbine piceo, & fauilla  
 candente. Non enim fumare (inquit) ſolent, neq; atra eſſe  
 quæ ſunt candentia : niſi ſi candente dixit peruulgate &  
 improprie, pro ſeruenti fauilla, non pro ignea & relucen-  
 ti. Nam candens ſcilicet eſt à candore dictum, non à calo- Candens.  
 re. Quod ſaxa autem & ſcopulos eructari & erigi, eoſ-  
 demq; ipſos ſtatim liqueſcieri & gemere, atque glomerari  
 ſub auras dixit, hoc (inquit) nec à Pindaro ſcriptum, nec  
 unquam ſando auditum, & omnium quæ monſtra dicun-  
 tur, monſtroſiſſimum eſſe.

Quod Plutarchus in libris Sympoſiacis opi-  
 nionem Platonis de habitu atque natura ſtoma-  
 chi, fiſtulæq; eius quæ φαχῆα dicitur, aduerſum  
 Eraſiſtratum medicum tutatus eſt, autoritate ad-  
 hibita antiqui medici Hippocratis.

C A P.

X I.

**E**T Plutarchus, & alij quidā docti uiri, reprehenum  
 eſſe ab Eraſiſtrato nobili medico Platonem ſcripſe-  
 re, quod potum dixit deſluere ad pulmonem: eoq; ſatis hu-  
 meſtato, dimanare per eū, quia ſit rimoſior, & confluere  
 inde in ueſicā : errorisq; iſtius fuiſſe Alceum ducē, qui in

F 4 poëm

poëmaticis suis scriberet, τὸν τε πλούμωνα οἶνον, & γὰρ ἄφρον  
 περιελάει. Ipsum autem Erasistratum dicere, duas esse  
 quasi canaliculas quasdam uel fistulas, easq; ab oris fauci-  
 bus proficisci deorsum, per earumq; alteram deduci dela-  
 biq; in stomachum esculenta omnia & poculenta, ex eoq;  
 ferri in uentriculum, qui Græce appellatur ἡ κότω κσιλία,  
 atq; ibi subigi digeriq; ac deinde aridiora ex ijs recremēta  
 in aluum cōuenire, quod Græce κδδον dicitur, humidiora  
 peruehens in uesticā. Per alterā autem fistulam, quæ Græ-  
 ce nominatur φαχῆα ἀρτηρία, spiritum à summo ore in pul-  
 monem, atque inde rursus in os & in nareis commeare,  
 perq; eandē uiam uocis quoq; fieri meatū. Ac ne potus ci-  
 busq; aridior, quē oporteret in stomachū ire, procideret  
 ex ore, labereturq; in eandē fistulā per quā spiritus reci-  
 procatur, eaq; offensione intercluderetur animæ uia, im-  
 positā esse arte quadā & ope naturæ, inde apud duo ista  
 foramina, quæ dicitur ἐπιλωτῆις, quasi claustra quædam  
 mobilia, conniuentia uicissim & resurgentia. Eamq; ἐπι-  
 λωτῆιδα inter edendū bibendūq; operire atq; protegere  
 τῶν φαχῆων ἀρτηρίων, ne quid ex esca potu ue incideret  
 in illud quasi æstuantis animæ iter. Ac propterea nihil hu-  
 moris influere in pulmonem ore ipso arteriæ communito:  
 Hæc Erasistratus medicus aduersum Platonem. Sed Plu-  
 tarchus in libro sympotiacorum, autorem Platonis senten-  
 tiæ Hippocratem dicit fuisse, idemq; esse opinatos & Phi-  
 listiona Locrū, & Dioxippū Hippocraticū, ueteres me-  
 dicos & nobiles. Atq; illam, de qua Erasistratus dixerit,  
 ἐπιλωτῆιδα, non iccirco in eo loco constitutam, ne quid  
 ex potu influeret in arteriam (nam pulmōni quoq; foun-  
 do rig



do rigandoq; necessarios humores uideri) sed appositam quasi moderatricem quandam, arbitramq; prohibendi admiscendiue quod ex salutis usu foret: uti edulia quidem omnia defenderet ab arteria, depelleretq; in stomachum: potum autem partiretur inter stomachum & pulmonem. Et quod ex eo admitti in pulmonem per arteriam deberet: non rapidum id neque uniuersum, sed quadam quasi obice sustentatum ac repressum, sensim paulatimq; transmitteret, atque omnem reliquum in alteram stomachi fistulam deriuaret.

De materijs infamibus quas Græci ἀδόξους appellant, à Phaurino exercendi gratia disputatis.

CAP.

XII.

**I**Nfames materias, siue quis mauult dicere inopinabiles, quas Græci ἀδόξους καὶ ἀτόπους ὑποθέσκεις appellant, & ueteres adorti sunt, non sophistæ solum, sed philosophi quoq; & noster Phaurinus oppidoquam libes in eas materias dicebat, uel ingenio expurgificando ratus idoneas, uel exercendis argutijs, uel edomandis usu difficultatibus: sicuti cum Thersitæ laudes quesiuisset, & cum febrim quartis diebus recurrentem laudauit. Lepida sanè multa, & nō facilia inuentu in utranq; causam dixit, eaq; scripta in libris reliquit. Sed in febris laudibus testem etiam Platonem produxit, quē scripsisse ait: qui quartanam passus conualuerit, uiresq; integras recuperauerit, fidelius constantiusq; postea ualiturum. Atque inibi in eisdem laudibus non hercle hac sententiola inuenuste lusit. Versus, inquit, est longo hominum æuo probatus:

Ἄλλοτε μίτρωι πάλῃ ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ.

F 5 . Eo uersu

Febris encomion.

Eo uersu significatur, non omni die bene esse posse, sed isto bene, atque alio male. Quod cum ita sit, inquit, ut in rebus humanis bene aut male uice alterna sit, hæc biduo medio interuallata febris, quanto est fortunatior in qua est *μία μητρῶα, δύο μητρῆτες.*

Quin particula, quot qualescūq; uarietates significationis habeat, & quàm sæpe in ueterum scriptis obscura sit.

C A P. X I I I.

Quin particula.

**Q**uin particula, quam grammatici coniunctionem appellant, uarijs modis sententijsq; connectere orationem uidetur. Aliter enim dici putatur, cum quasi increpantes, uel interrogantes, uel exhortantes dicimus: quin uenis? quin legis? quin fugis? aliter cum ita confirmamus: Non dubium est, quin M. Tullius omnium sit eloquentissimus: aliter autē cum sic componimus, quod quasi priori uidetur cōtrarium: Non iccirco causas Isocrates non defendit, quin id utile esse & honestum existimaret. A quo illa significatio non abhorret, quæ est in tertia Origine M. Catonis: Haud eos (inquit) eo postremū scribo, quin populi, & boni, & strenui fient. In secunda quoq; Origine M. Cato nō longe secus hac particula usus est. Neq; satis (inquit) habuit, quòd eum in occulto uitiauerat, quin eius famam prostitueret. Præterea animaduertimus Quadrigarium in octauo annalium particula ista usum esse obscurissime. Ipsius uerba posuimus: Romam uenit, uix superat quin triumphus decernatur. Item in sexto annali eiusdem uerba hæc sunt: Penè factum est, quin castra relinquerēt, atq; cederent hosti. Non me autem præterit, dicere aliquem posse de summo pectore nihil esse in his uerbis

uerbis negotij. Nam quin utrobique positum pro ut, planissimumque esse, si ita dicas: Romam uenit, uix superat, ut triumphus decernatur: Item alio in loco, penè factum est, ut castra relinquerent, atque cederent hosti. Sed utantur sanè, qui tam expediti sunt, persugijs commutationum in uerbis quæ non intelliguntur: utantur tamen, ubi id facere poterunt, uerecundius. Hanc uero particulam, de qua diximus, nisi quis didicerit compositam, copulatamque esse, neque uim tantum cõiungendi habere, sed certam quadam significatione factam, nunquam profecto rationes ac uarietates istius comprehensurus est. Quod quia longioris disertationis est, poterit cui otium est, reperire hoc in P. Nigidij commentarijs, quos Grammaticos inscripsit.

Sententiæ ex Publij Mimis selectæ lepidiores.

CAP.

XIIII.

**P**ublius Mimos scriptitauit, dignusque habitus est, qui Laberij arrogantia. Laberij arrogantia.  
super Laberio iudicaretur. C. autem Cæsarem ita Laberij maledicentia, & arrogantia offendebat, ut acceptiores, & probatiores sibi esse Publij, quam Laberij Mimos prædicaret. Huius Publij sententiæ feruntur pleereque lepidæ, & ad communem sermonum usum commodatissimæ. Ex quibus sunt istæ singulis uersibus circumscrip-  
ptæ, quas libitum hercle est adscribere:

Malum consilium est, quod mutari non potest.

Beneficium dando accipit, qui digno dedit.

Feras, non culpes, quod \*uitari non potest.

\*Mutari.

Cui plus licet quam par est, plus uult, quam licet.

Comes facundus in uia, pro uehiculo est.

Frugalitas miseria est rumoris boni.

Heredis

*Hæredis fletus sub persona risus est.*

*Furor fit læsa sæpius patientia.*

*Improbe Neptunū accusat, qui iterū naufragiū facit.*

*Ita amicum habeas, posse ut fieri inimicum putes.*

*Veterem ferendo iniuriam, inuitas nouam.*

*Nunquam periculum sine periculo uincitur.*

*Ninum altercando ueritas amittitur.*

\*Cito. *Pars beneficij est, quod petitur si \*belle neges.*

Quod Carneades Academicus helleboro stomachum purgauit, scripturus aduersus Zenonis Stoici decreta. Deq; natura medelacq; hellebori candidi, & nigri.

C A P. X V.

Carneades.

**C**Arneades Academicus scripturus aduersum Stoici Zenonis libros, superiora corporis helleboro candido purgauit, ne quid ex corruptis in stomacho humoribus ad domicilia usque animi redundaret, & constantiam uigoremq; mentis labefaceret. Tanta cura, tantoq; apparatu uir ingenio præstanti ad refellenda, quæ scripserat Zeno, aggressus. Id cum in historia Græca legissem, quod helleboro candido scriptum erat, quid esset, quæsiui. Tum comperi duas species hellebori esse discerniculo coloris insignes, candidi & nigri. Eos autem colores non in semine hellebori, neque in uirgultis, sed in radice dignosci. Candido stomachum & uentrem superiorem uomitionibus purgari: nigro aluum, quæ inferior uocatur, dilui. Vtriusque esse hanc uim, ut humores noxios, in quibus causæ morborum sunt, extrahant. Esse autem periculum, ne inter causas morborum omnium corporum uia patefacta, ea quoque ipsa in quibus causa uiuendi est

Hellebori uis.

di est, exinaniantur, amissoq; omni naturalis alimonie fundamento, homo exhaustus intereat. Sed helleborum sumi posse tutissime in insula Anticyra, Plinius Secundus in libris naturalis historie scripsit. Propterea Liuium Drusum, qui tribunus plebis fuit, cum morbum, qui comitialis dicitur, pateretur, Anticyram nauigasse, & in ea insula helleborum bibisse ait, atque ita morbo liberatum. Præterea scriptum legimus, Gallos in uenatibus tingere helleboro sagittas, quod ijs icte exanimatæ feræ, teneriores ad epulas fiant. Sed propter hellebori contagium, uulnera ex sagittis facta circumcidere latius dicuntur.

Anates Ponticas uim habere uenenis detegendis potentem. Atque inibi de Mithridatis regis in id genus medicamenti solertia. CAP. XVI.

**A**Nates Ponticas dicitur edundis uulgo uenenis uictore. Scriptum etiam à Leneo Cn. Pompei liberto, Mithridatem illum Ponti regem, medicinae rei & remediorum id genus solertem fuisse, solitumq; earum sanguinem miscere medicamentis, quæ digerendis uenenis ualent, eumq; sanguinem uel potentissimum esse in ea cõfectione: Ipsum autem regem assiduo talium medelarum usu à clandestinis epularum insidijs cauisse. Quin & scientem quoq; ultro & ostentandi gratia uenenum rapidum & uelox sæpenumero hausisse, atq; id tamẽ sine noxa fuisse. Quã obrem postea cū prælio populi Romani uictus, in ultima regni refugisset, & mori decreuisset, & uenena uiolentissima festinandæ necis gratia frustra expertus esset, suo se ipse gladio transegit. Huius regis antidotus celebratissima est, quæ Mithridatios uocatur.

Anates Ponticæ ueneno uictant.

Antidotus Mithridatios.

Mithrida

Ayuntamiento de Madrid

Mithridatem Ponti regem duarum & uiginti gentium linguis locutum, Quintumq; Ennium tria corda habere sese dixisse, quod treis linguas percalluisset, Græcam, Oſcam Latinam.

C A P.

X V I I.

Ennius tricolor.  
Soli. uide capite 5.

**Q**uintus Ennius tria corda habere sese dicebat, quod loqui Græce, & Oſce, & Latine ſciret. Mithridates autem Ponti atque Bithyniæ rex inclutus, qui à Cneo Pompeio bello ſuperatus eſt, duarum & uiginti gentium quas ſub ditione habuit, linguas percalluit: earumq; omnium gentium uiris haud unquam per interpretem locutus eſt: ſed ut quenq; ab eo appellari uſus fuit, perinde lingua & oratione ipſius, non minus ſcite quàm ſi gentilis eius eſſet, locutus eſt.

Quòd M. Varro C. Salluſtium hiftoriæ ſcriptorem deprehensum ab Annio Milone in adulterio ſcribit, & loris cæſum, pecuniaq; data dimiſſum.

C A P.

X V I I I.

Salluſtius loris cæſus.

**M**arcus Varro in literis atq; uita, fide homo multa & grauis, in libro quẽ inſcripſit Pius, aut de pace, Caium Salluſtium ſcriptorem ſeriæ illius & ſeueræ orationis, in cuius hiftoria notiones cenſorias fieri atq; exerceri uidemus, in adulterio deprehẽſum ab Annio Milone loris bene cæſum dicit: & cū dediſſet pecuniã, dimiſſum.

Quid Epictetus philoſophus dicere ſolitus ſit hominibus nequam & impuris, diſciplinæ philoſophiæ ſtudioſe tractantibus. Et quæ duo uerba obſeruanda præceperit, omnium rerum longe ſalubria.

C A P. X I X.

Phauo

**P**hauorinum ego audiui dicere Epictetum philoso-  
phum dixisse, plerosq; istos qui philosophari uiden-  
tur, philosophos esse huiuscemodi ἀνευ ἢ πρὸς τὴν μέγισ-  
τον λέγαν: Id significat, factis procul, uerbis tenuis. Iam  
illud est uehementius, quod Arrianus solitum eum dicti-  
tare, in libris quos de disertationibus eius composuit, scri-  
ptum reliquit. Nam cum (inquit) animaduertat homi-  
nem pudore amisso, importuna industria corruptis mori-  
bus audacem, confidentem lingua, ceteraq; omnia præ-  
terquam animum procurantem, istiusmodi (inquit) homi-  
nem cum uiderat, studia quoq; & disciplinas philosophiæ  
contrectare, & physica audire, & meditari dialectica,  
multaq; id genus theoremata suspicari suscitariq;, incla-  
mabat deum atque hominum fidem, ac plerunq; inter cla-  
mandum his eum uerbis increpabat: ἀνθρώπε πῶ βάλλεις,  
σκεψαι εἰ κάθαρες τὸ ἀγγεῖον. ἂν ἴῃ εἰς τὴν οἴκησιν αὐτὰ βάλ-  
λης, ἀπώλεθ ἢ ἡ ἀπὴ, οὖρον, ἢ ὄξος γένοιθ ἂν, ἢ τὶ τούτων  
χέρον. Nil profecto ijs uerbis grauius, nil uerius: qui-  
bus declarabat maximus philosophorū, literas atq; doctri-  
nas philosophiæ, cum in hominē falsum atq; degenerem,  
tanquā in uas spurcum atq; pollutū influxissent, uerti, mu-  
tari, corrūpi, & quod ipse κυνικῶς φων dixit, urinā fieri,  
aut si quid est urina spurcius. Præterea idē ille Epictetus,  
quod ex eodē Phauorino audiuius, solitus dicere est, duo  
esse uitia multo omnium grauiſſima ac teterrima, intoleran-  
tiam & incōtinentiā: cum aut iniurias, quæ sunt ferendæ,  
nō toleramus, neq; ferimus: aut à quibus rebus uoluptati-  
busq; nos tenere debemus, nō tenemus. Itaq; inquit, si q̄s  
hæc duo uerba cordi habeat, eaq; sibi imperando atq; ob-  
seruando

Intolerantiæ et  
incontinentiæ  
mala.

Verba semper  
in ore habēda.

seruando curet, is erit pleraq; impeccabilis, uitamq; uiuet tranquillissimā. Verba duo hæc dicebat, ἀνέχῃ καὶ ἀπέχῃ.

Ex symposio Platonis sumpta uerba, numeris coagmētisq; uerborum scite modulateq; & apte, exercendi gratia in Latinam orationem uersa.

C A P.

X X.

Symposium  
Platonis.

**S**ymposium Platonis apud philosophum Taurum lectebatur. Verba illa Pausaniæ, inter conuiuas amorem uice sua laudātis. Ea uerba ita prorsum amauimus, ut meminisse etiam studuerimus. Sunt adeo, quæ meminimus, uerba hæc: πᾶσι γὰρ πράξις ὡς δὲ ἔχει αὐτὴ ἀφ' ἑαυτῆς πραττομένη, οὔτε καλὴ, οὔτε ἀχαρὰ. οἷον νῦν ἡμεῖς ποιοῦμεν, ἢ πίνειν, ἢ λαλεῖν ἢ διαλέγεσθαι. οὐκ ἔστι τούτων αὐτὸ καλὸν οὐδὲν, ἀλλ' ἐν τῇ πράξει, ὡς ἂν πραχθῆι ποιεῖν ἀπέβη, καλὸς μὲν γὰρ πραττόμενος, καὶ ὄρθως, καλὸν γίγνεται. μὴ ὄρθως ἢ ἀχαρῶς, οὔτω καὶ τὸ ἔρεον, καὶ ὁ ἔρωσ, οὐ πᾶς ἐστὶ καλὸς, οὐδὲ ἀξιόλογος ἐγκωμιάσει, ἀλλ' ὁ καλὸς προτρέπων ἔρεον.

Hæc uerba ubi lecta sunt, atq; ibi Taurus mihi, Heus, Rhetorista. inquit, tu ἤνθριστα (Sic enim me in principio recens in diatriba acceptum appellabat, existimans eloquentie unius exercendæ gratia Athenas uenisse) Vides ne, inquit, ἐνθύμημα crebrum, & coruscum, & connexum, breuibuscq; & rotundis numeris, cum quadam æquabili circumactione deuinctum? Habes ne nobis dicere in libris rhetorum uestrorum tam apte, tamq; modulate compositam orationem? Sed hos, inquit, tamen numeros censeo uideas ὁδὸν πάρεργον. Ad ipsa enim Platonis penetralia, ipsarumq; rerum pondera & dignitates pergen- dum est, non ad uocularum eius amœnitatem, nec ad uerborum



borum uenustates diuersitandum. Hæc admonitio Tauri de orationis Platonicae modulis, non modo non repressit, sed instruxit etiã nos ad elegantiam græcæ orationis uerbis latinis affectandam. Atq; uti quædam animalium paruus & uilia, ad imitandum sunt, quas res cunque audierint uiderint ue petulantia, proinde nos ea, quæ in Platonis oratione de mirabamur, non æmulari quidem, sed lineas umbrasq; facere ausi fuimus, uelut ipsum hoc est, quod ex illis ysdem uerbis eius effinximus. Omne, inquit, omnino factum sic sese habet, neque turpe est quantum in eo est, neque honestum: uelut quas nunc facimus ipsi res, bibere, cantare, differere. Nihil nanque horum ipsum ex sese honestum est: quale cum fieret modo factum est, tale extitit. Si recte honesteq; factum est, tum honestũ fit: sin parum recte, turpe fit. Sic amare, sic amor non honestus omnis, neque omnis laude dignus, sed qui facit, nos at honeste amemus.

Factum omne  
neq; turpe neq;  
honeste.

Quibus temporibus post Romam conditam, Græci Romaniq; illustres uiri floruerũt, ante secundum bellum Carthagenensium. CAP. XXI.

**V**T conspectum quendam ætatum antiquissimarum, item uirorũ illustrium, qui in his ætatibus nati fuissent, haberemus, ne in sermonibus forte in cõspectum aliquid super ætate atq; uita clarorum hominum temere diceremus: sicuti sophista ille ἀπαίδευτος qui publice nuper differens, Carneadem philosophũ à rege Alexandro Philippippi filio pecunia donatum, & Panætium Stoicum cum superiore Africano uixisse dixit: ut ab istiusmodi inquam temporum ætatumq; erroribus caucremus, excerpeba-

G mus

Chronici libri. *mus ex libris, qui Chronici appellantur, quibus temporibus floruisse Græci, simulatq; Romani uiri, qui uel ingenio uel imperio nobiles insignesq; post conditam Romam fuissent ante secundum bellum Carthaginensium, easq; nunc excerptiones nostras uarijs diuersisq; in locis factas, cursim digessimus. Neque enim id nobis negotium fuit, ut acri atque subtili cura excellentium in utraque gente hominum συγχομις μοις componeremus: sed ut noctes istæ quadantenus, his quoque historiæ floribus leuiter iniectis aspergerentur. Satis autem uisum est in hoc commentario de temporibus paucorum hominum dicere, ex quorum ætatibus de pluribus quoque, quos non nominaremus, haud difficilis coniectura fieri posset. Incipiemus enim à Solone claro: quoniam de Homero & Hesiodo, inter omnes ferè scriptores constat, ætatem eos egisse, uel iisdem ferè temporibus, uel Homerum aliquanto antiquiorem, utrunque tamen ante Roman conditam uixisse, Siluijs Albæ regnantibus, annis post bellum Troianum ( ut Cassius in primo annalium de Homero, atque Hesiodo scriptum reliquit) plus C. atq; XL. ante Romam autem conditam, ut Cornelius Nepos in primo chronicorum de Homero dixit, annis circiter C. & LX. Solonem ergo accepimus unum ex illo nobili numero sapientum, leges scripsisse Atheniensium, Tarquinio Prisco Romæ regnante anno regni eius XXXIII. Seruio autem Tullio regnante, Pisistratus Athenis tyrannus fuit, Solone antè in exilium uoluntarium profecto, quoniam id ei prædicenti non creditum est. Postea Pythagoras Samius in Italiam uenit,*

Tarquinij

Solonis tempora.  
Heliodus.  
Homerus.

Pisistratus.

Pythagoras.

Tarquiniij filio regnum obtinente, cui cognomentum Superbus fuit. iisdemq; temporibus occisus est Athenis ab Harmodio, & Aristogitone Hipparchus Pisistrati filius, Hippie tyranni frater. Archilochum autem Nepos Cornelius tradit Tullo Hostilio Romæ regnante, iam tunc fuisse poematis clarum & nobilem. Ducentesimo deinde & sexagesimo anno post Romam conditam, aut non longe amplius, uictos esse ab Atheniensibus Persas memoria traditum est, pugna illa incluta Marathonica Miltiade duce, qui post eam uictoriam damnatus à populo Atheniensi, in uinculis publicis mortem obiit. Tum Aeschylus Athenis tragædiarum poëta celebris fuit. Romæ autem ferme istis temporibus tribunos, et ædiles, tum primū per seditionem sibi plebes creauit. Ac non diu post Cn. Martius Coriolanus exagitatus uexatusq; à Trib. ple. ad Volscos, qui tum hostes erant, à rep. desciiuit, bellumq; Pop. Rom. fecit. Post deinde paucis annis Xerxes rex ab Atheniensibus, & pleraq; Græcia, Themistocle duce, nauali prælio, quod ad Salamina factū est, uictus fugatusq; est. Atq; inde anno serè quarto, Menenio Agrippa, Marco Horatio Pulullo c o s s. bello Veiente apud fluuium Cremeram, ab ijs sex & trecenti patritij Fabij cum familiarijs suis, uniuersi ab hostibus circumuenti perierunt. Iuxta ea tempora Empedocles Agrigentinus in philosophiæ naturalis studio floruit. Romæ autem per eas temporales decemuiros legibus scribundis creatos constitit, tabulasq; ab ijs primo decem conscriptas, mox alias duas additas. Bellū deinde in terra Græcia maximum Peloponnesiacum, quod Thucydides memoriæ mādauit, ceptū est,

Archilochū Cicero in primo Tuscu. Romulo regnantē dāruisse dicit.

Aeschylus, Aediles.

Themistocles.

Fabij.

Empedocles.

Decemuiros.

G 2 circa

circa annum ferè post conditam Romam trecentessimum  
 uicesimumnonū, qua tempestate A. Posthumius Torqua-  
 tus dictator Romæ fuit: qui filium suū, quod contra suum  
 dictum in hostem pugnauerat, securi necauit. Hostes tum  
 Po. Ro. fuerant Fidenates. Itaq; qui inter hæc tēpora no-  
 biles celebresq; erant, Sophocles, ac deinde Euripides tra-  
 gici poetæ, & Hippocrates medicus, & Democritus phi-  
 losophus: quibus Socrates Atheniensis natu quidē poste-  
 rior fuit, sed quibusdā temporibus iisdē uixerūt. Iā dein-  
 de Tribunis militaribus consulari imperio rēp. Romæ re-  
 gentibus ad annū ferè cōditæ urbis CCCXLVII. triginta  
 illi tyranni præpositi sunt à Lacedæmonijs Atheniensibus,  
 & in Sicilia Dionysius superior tyrannidē tenuit:  
 paucisq; annis post Socrates Athenis capitis damnatus  
 est, & in carcere ueneno necatus. Ea ferè tempestate Ro-  
 mæ M. Furius Camillus dictator fuit, & Veios cepit.  
 Ac post non longo tempore bellum Senonicum fuit. Tum  
 Galli Romam præter Capitolium ceperunt. Neq; mula-  
 to postea Eudoxus astrologus in terra Græcia nobilita-  
 tus est. Lacedæmonij ab Atheniensibus apud Corinthum  
 superati duce Phormione, & M. Manlius Romæ, qui  
 Gallos in obsidione Capitoli obrepentes per ardua de-  
 pulerat, cōiūctus est consiliū de regno occupando inisse:  
 damnatusq; capitis, è saxo Tarpeio (ut. M. Varro ait)  
 præceps datus est: ut Cornelius autem Nepos scriptum  
 reliquit, uerberando necatus est. Eoq; ipso anno qui erat  
 post recuperatam urbem septimus, Aristotelem philoso-  
 phum natum esse, memoriæ mandatum est. Aliquot dein-  
 de annis post bellū Senonicum, Thebani Lacedæmonios  
 duce

Sophocles.  
 Euripides.  
 Hippocrates.  
 Democritus.

Socrates.

Eudoxus.

Aristotelem.

duce Epaminunda apud Leuctra superauerunt. Ac breui  
 pòst tēpore, in urbe Roma lege Licinij Stolonis CONSULES.  
 creari etiam ex plebe cœpti, cum antea ius non esset, nisi  
 ex patitijs gentibus fieri CONS. Circa annum deinde ur  
 bis conditæ quadringentesimū, Philippus Amyntæ filius  
 Alexandri pater, regnum Macedoniæ adeptus est, inq̃;  
 eo tēpore Alexander natus est. Paucisq̃; inde annis pòst,  
 Plato philosophus ad Dionysium Siciliæ tyrannum po= PLATO.  
 steriorem profectus est. Pòst deinde aliquanto tempore,  
 Philippus apud Cheroneam prælio magno Athenienses  
 uicit. Tum Demosthenes orator ex eo prælio salutem su= DEMOSTHENES.  
 ga quæsiuit. Cumq̃; id ei, quod suggerat probrose obijce= DEMOSTHENES.  
 retur, uersu illo notissimo illufit,

Ανὴρ ὁ Φεύγων καὶ πάλιν μαχίσετ).

Postea Philippus ex insidijs occiditur, & Alexander re= DEMOSTHENES.  
 gnum adeptus, ad subigēdos Persas in Asiā atq; in orien  
 tem transgressus est. Alter autem Alexander, cui cogno=  
 mentum Moloſo fuit, in Italiam uenit, bellum Po. Ro. fa  
 cturus. Iam enim fama uirtusq̃; felicitatis Romane apud  
 exterarum gentes eniteſcere inceperat. Sed priusquam bel=  
 lum faceret uita deceſſit. Eum Moloſum cum in Italiam  
 transiret, dixiſſe accepimus, se quidem ad Romanos ire  
 quasi in ἀνθρονίτω, Macedonem iſſe ad persas, quasi in  
 γωουκρνίτω. Postea Macedo Alexander pleraq; parte oriē  
 tali subacta, cum annos regnauiſſet undecim, obiit mortis  
 diem. Neq; ita longe pòst, Aristoteles philosophus, &  
 post aliquanto Demosthenes, uita functi sunt: iſſdemq̃;  
 fermè tempeſtatibus Po. Ro. graui ac diutino Samnitum  
 bello cōſuctatus est. Consulesq̃; T. Veturius, & Sp. Poſt=  
 G 3 humius,

- humius, in locis iniquis, apud Caudium à Samnitibus circumuallati ac sub iugum missi, turpi foedere factò discesserunt: Ob eamq; causam populi iussu Samnitibus per feciales dediti, recepti non sunt. Post annum deinde urbis conditæ cccc. serè & lxx. bellum cum rege Pyrrho sumptum est. Ea tempestate Epicurus Atheniensis, & Zeno Citiensis philosophi celebres erant. Eodemq; tempore C. Fabritius Lucinus, & Q. Aemilius Papus censors Romæ fuerunt, & P. Cornelium Rufinum qui 11. consul & dictator fuerat, senatu mouerunt. Causamq; isti notæ subscripsere, quòd eum comperissent argenti facti cœnæ gratia decem pondo habere. Anno deinde post Romam conditam cccc. sermè & xc. consulibus Appio Claudio cui cognomentum Caudex fuit, Appij illius Cæci fratre, & M. Fulvio Flacco, bellum aduersum Pœnos primum coeptum est. Neq; diu post Callimachus poëta Cyrenensis, Alexandriae apud Ptolemæum regem celebratus est. Annis deinde postea paulo pluribus quàm uiginti, cum Pœnis pace facta, coss. Cl. Centone Appij Cæci filio, & M. Sempronio Tuditano, primus omnium.
- L. Lulius.** L. Lulius poëta fabulas docere Romæ coepit, post Sophodis & Euripidis mortē annis plus serè centum & sexaginta: post Mænandri, annis circiter quinquagintaduo- bus. Claudium & Tuditanū, consules sequuntur Q. Valerius & C. Manilius, quibus natum esse Q. Enniū poëtam M. Varro in primo de poëtis libro scripsit: eumq; cum septimum & sexagesimum annum ageret, duodecimum annalem scripsisse: idq; ipsum Ennium in eodem libro dicere. Anno deinde post Romam conditam quingentesimo

tesimo undeuicesimo, Sp. Carbilus Ruga, primus Romæ de amicorum sententia, diuortium cum uxore fecit, quod sterilis esset, iurassetq; apud censores uxorem se libero- rum quærendorum causa habere. Eodemq; anno C. Næ- uius poeta fabulas apud populum dedit. Quem M. Var- ro in libro de poetis primo stipendia fecisse ait bello Pu- nico primo. Idq; ipsum Næuium dicere in eo carmine, quod de eodem bello scripsit. Portium autem Licinium Seruius poeticam Romæ cœpisse dicit in hisce uersibus:

Diuortium pri-  
mum.

Næuius,

Portius Li-  
cinus,

Punico bello secundo Musa pennato gradu

Intulit sese bellicosam in Romuli gentem feram.

Ac deinde annis ferè post quindecim, bellum aduersum

Pœnos sumptum est. Atq; non nimium longe M. Cato

orator in ciuitate, & Plautus poeta in scena floruerunt.

Iisdemq; temporibus Diogenes Stoicus, & Carneades

Academicus, & Critolaus Peripateticus ab Atheniensibus

ad senatum Populi Romani negotij publici gratia le-

gati sunt. Neq; magno interuallo postea Q. Ennius, &

iuxta Cæcilius, & Terentius, ac subinde Pacuuius, & Pa-

cuius iam sene Accius, clariorq; tunc in poematis

eorum obtrectandis, Lucilius fuit. Sed pro-

gressi longius sumus, cum finem pro-

posuerimus annotatiunculis istis

bellum Pœnorum

secundum.

M. Cato,  
Plautus.

Diogenes,  
Carneades,  
Critolaus.

Cæcilius,  
Terentius,  
Pacuuius,  
Accius,  
Lucilius.

G †

A. Gellij

A. GELLI NOCTIVM  
ATTICARVM COMMEN  
TARI. LIB. XVIII.

Disputationes à philosopho Stoico, & contra à Peripatetico arbitro Phauorino factæ: quæsitumq; inter eos, quantum in perficienda uita beata, uirtus ualeret: quantumq; esset in ijs, quæ dicuntur extranea.

C A P. I.



**F**AMILIARES Phauorini duo erant quidam nō incelebres in urbe Roma philosophi. Eorum fuit unus Peripatetica disciplinae sectator, alter Stoicæ. Iis quondam ego acriter atq; contente pro suis utring; decretis propugnantibus, cum essemus unâ Hostiæ omnes, cum Phauorino interfui. Ambulabamus autem in littore cum iam adueesperasceret, æstate anni noui. Atq; ibi Stoicus censebat & uitam beatam hominum uirtute animi sola, & miseriam summam malitia sola posse effici: etiamsi cætera bona omnia quæ corporalia & externa appellarentur, uirtuti deessent, malitiæ adessent. Ille contra Peripateticus, miseram quidem uitam uitij animi & malitia sola fieri concedebat: sed ad complendos omnes uitæ beatæ numeros, uirtutem solam nequaquam satis esse existimabat: quoniam & corporis integritas sanitasq;, & honestus modus formæ, & pecunia familiaris, & bona æstimatio, cæteraq; omnia corporis & fortunæ bona necessaria uiderentur perficiendæ beatæ uitæ.

Vita beata, an  
in sola uirtute.



te uitæ. Reclamabat hoc in loco Stoicus, & tanquam ille duas res diuersas poneret, mirabatur: quòd cum essent malitia & uirtus duo contraria, uita misera & beata quoque æque contraria, non seruaret in utrisque uim & naturam contrarij, & ad miseriam quidem uitæ conficiendam, satis ualere malitiam solam putaret: ad præstandam uero uitam beatam, non satis solam esse uirtutem diceret. Atque id maxime dissidere, neq; conuenire dicebat, quòd qui profiteretur uitam nullo pacto beatam effici posse, si uirtus sola abesset, idem contra negaret beatam fieri uitam, cum sola uirtus adesset: & quem daret haberetq; absenti uirtuti honorem, eundem patenti atque præsentì adimeret. Tum Peripateticus perquam hercle festiue, rogo te, inquit, cum bona uenia respondeas, an existimes esse uini amphoram cum abest ab ea unus congius? Hæc ubi accepit Stoicus, minime, inquit, uini amphora dici potest, ex qua abest congius. Hoc ubi accepit Peripateticus, unus igitur congius amphoram facere dici debet: quoniam cum deest ille unus, non fit uini amphora: & cum accessit, fit amphora. Quod si id dicere absurdum est, uno congio solo fieri amphoram, itidem absurdum est una sola uirtute uitam fieri beatam dicere: quoniam cum uirtus abest, beata esse uita nunquam potest. Tum Phauorinus respiciens Peripateticum: Est quidem, inquit, argutiola hæc, qua de congio uini usus es, exposita in libris: sed (ut scis) captio magis lepida, quàm probum aut simile argumentum uideri debet. Congius enim cum deest, efficit quidem ne sit iustæ mensuræ amphora: sed cum accedit & additur, non ille unus facit amphoram, sed sup-

G 3 plet.

plet. Virtus autem (ut isti dicunt) non accessio, neq; supplementū, sed sola ipsa uitæ beatæ instar est, & propterea ea uitam beatam ipsa sola una cū adest facit. Hæc atq; alia quædam, minuta magis & nodosa, tanquam apud arbitriū Phauorinum, in suam uterq; sententiam conferebant. Sed cum iam prima fax noctis, & densiores esse tenebræ cœpissent, profecui Phauorinum in domum in quam diuertebat, discessimus.

Cuiusmodi quæstionum certaminibus Saturnalia ludicra Athenis agitare soliti sumus: atq; inibi inspersa quædā sophilimata & ægnimata oblectatoria.

CAP.

II.

Saturnalia.  
Rimittere animum.

**S**aturnalia Athenis agitabamus hilare prorsum ac mōdeste, nō (ut dicitur) remittētes animū. Nam remittere (inquit Musonius) animū, quasi amittere est: sed demulcentes eum paulum, atq; laxātes iucundis honestisq; sermonum illectationiibus. Conueniebamus autē ad eandē cœnam cōpluscūli, qui Romani in Græciam ueneramus, quiq; easdem auditiones, eosdemq; doctores colebamus. Tum qui & cœnulam ordine suo curabat, præmium soluendæ quæstionis ponebat, librum ueteris scriptoris uel Græcum uel Latinum, & coronam è lauro plexam: totidemq; res quærebat, quot homines istic eramus. Cumq; eas omneis exposuerat, rem locumq; dicendi fors dabat. Quæstione igitur soluta, corona & præmio donabatur: non soluta autem transmutebatur ad eum qui sortito successerat. Idq; in orbem uice pari seruabatur. Si nemo dissoluebat quæstionis eius nodum, præmium ipsum & corona deo, cuius id festum erat dicabatur. Querebantur

bantur autem res huiuscemodi, aut sententia poëtae ueteris lepide obscura, non anxia, aut historiae antiquioris requisitio, aut decreti cuiuspiam ex philosophia perperam inuulgati purgatio, aut captionis sophisticæ solutio, aut inopinati rariorisq; uerbi indagatio, aut tempus item in uerbo perspicuo obscurissimum. Itaque nuper quaesita esse memini numero septem, quorum prima fuit enarratio horum uersuum, qui sunt in satyris Q. Ennii, uno multifariam uerbo concinniter implicati, quorum exemplum hoc est:

Nam qui lepide postulat alterum frustrari,  
Quem frustratur, frustra eum dicit frustra esse.

Frustrari.

Nam qui sese frustrari, quem frustra sentit,

Qui frustratur, is frustra est: si non, ille est frustra.

Vxoribus.

Secunda quaestio fuit, quonam modo audiri atq; accipi deberet, quod Plato in ciuitate quam in libris suis condidit, τῆς πολιτείας fingebat, κισῆς τὰς γυναικας esse censiat: & praemia uiris fortibus summisq; bellatoribus posuit suauitates puerorum & puellarum. Tertio in loco hoc quaesitum est: In quibus uerbis captionum istarum fraus esset, & quo pacto distingui resoluiq; possent: Quod non perdidisti habes, cornua non perdidisti, habes igitur cornua. Item altera captio: Quod ego sum, id tu non es: homo ego sum, homo igitur tu non es. Quaesitum id quoq; ibi est quae esset huius quoq; sophismatis resolutio: Cum mentior & mentiri me dico, mentior an uerum dico? Postea quaestio ista haec fuit: Quam ob causam patritij Megalensibus mutitare soliti sint, plebs Cerealibus? Secundum ea quaesitum hoc est: Verbum uerant, quod significat uera dicunt, quisnam ueterum poetarum dixerit?

Explicat Beroaldus in Annotat.

Vero uerbum

*Alphodelum. rit? Sexta quæstio fuit, alphodelum cuiusmodi herba sit, quod Hesiodus in isto uersu posuerit:*

νήπιοι οὐ δ' ἴσασιν ὅσῳ πλίωρ ἤμισυ παντός,  
οὐ δ' ὅσῳ ἐν μαλάχῃ τε, καὶ ἀσφοδελῷ μίγ' ὄνταρ.

*Dimidium,  
plus ioto.*

*Et quid item Hesiodus se dicere sentiat, cum dimidium plus esse toto dicit. Postrema quæstionū omnium hæc fuit: Scripserim, uenerim, legerim, cuius temporis uerba sint, præteriti, an futuri, an utriusq;. Hæc ubi ordine quo dixi proposita, atq; singulis sorte ductis disputata explanataq; sunt, libris coronisq; omnes donati sumus, nisi ob unam quæstionem, quæ fuit de uerbo uerant. Nemo enim tum commemorat dictum esse à Q. Ennio id uerbum in decimotertio annalium in isto uersu,*

*Satin uates uerant ætate in agunda.*

*Corona igitur huius quæstionis deo feriarum istarum Saturno data est.*

*Quid Aeschines rhetor in oratione qua Timarchū de impudicitia accusauit, Lacedæmonios staturuisse dixerit super sententia probatissima, quā improbatissimus homo dixisset.* CAP. III.

**A**eschines uel acerrimus, prudentissimusq; oratorū, qui apud conciones Atheniensium floruerunt, in oratione illa seua, criminosaq; & uirulenta, qua Timarchum de impudicitia grauer insigniterq; accusauit, notabile & illustre cōsiliū Lacedæmonijs dedisse dicit, uirum indidem ciuitatis eiusdē principē, uirtute atq; ætate magna præditū. Populus, inquit, Lacedæmonius, de summa rep. sua quidnam esset utile & honestum deliberabat.

*Tum*

Tum exurgit sententiæ dicendæ gratia, homo quispiam turpitudine pristina uitæ defamatisimus, sed lingua tunc atq; facundia nimium quanto præstabilis. Consilium quod dabat, quodq; oportere fieri suadebat, acceptum ab uniuersis, & cõplacitũ est, futurumq; erat ex eius sententia populi decretum. Ibi unus ex illo principũ ordine, quos Lacedæmonij ætatis dignitatisq; maiestate tanquàm arbitros & magistrõs disciplinæ publicæ uerebantur: cõmoto iratoq; animo exilit: Et quænam, inquit, Lacedæmonij ratio, aut quæ tandem spes erit, urbẽ hanc & hanc remp. saluam inexpugnabilẽq; esse diutius posse, si huiuscemodi antea actæ uitæ hominibus consiliarijs utemur? Quod si proba istæc & honesta sententiã est, quæso uos, non sinamus eandẽ dehonestari turpissimi autoris cõtagione. Atq; ubi hoc dixit, elegit uirum fortitudine atq; iustitia præter alios præstantẽ, sed inopi lingua et infacundũ: iussitq; eum consensu, petituq; omnium, eãdem illam sententiam disertu uiri cuiusmodi posset uerbis dicere: ut nulla prioris mentione habita, scitum atq; decretum populi ex eius unius nomine fieret, quod ipsum denuo dixerat. Atq; ita ut suaserat prudentissimus senex, factũ est. Sic bona sententiã mansit, turpis autor mutatus est.

Consiliarij maiore iudicandi.

Quod Sulpitius Apollinaris prædicante quendam à sese uno Sallustij historias intelligi, illuſit quæſtione proposita, quid uerba ista apud Sallustium significarent, Perincertum stolidior an uanior.

CAP.

IIII.

Cum iam adoleſcētuli Romæ prætextam & puerilẽ togam mutassemus, magistrõs q; tunc nobis inuicem explorare

Ayuntamiento de Madrid

cus erat  
 quod Roman  
 ne apelle san  
 uauit

exploratiores quereremus, in sandalario forte apud libra-  
 rios fuimus: cū ibi in multorū hominum cœtu Apollinaris  
 Sulpitius, uir in memoria nostra præter alios doctus, idē  
 Etatorē quēpiā et uēditatorē Sallustianæ lectionis irrisit:  
 illusitq; genere illo facetissimæ dissimulationis, qua Socra-  
 tes ad sophistas utebatur. Nā cū ille se unū & unicum le-  
 ctorem esse, enarratoremq; Sallustij diceret, neq; primam  
 tantū cutem ac sententiarū speciem, sed sanguinem quoq;  
 ipsum ac medullam uerborum eius eruere, atque intro-  
 spicere penitus prædicaret, tum Apollinaris amplecti ue-  
 nerariq; se doctrinas illius dicēs: Per, inquit, magister opti-  
 me, exoptatus mihi nunc uenis cum sanguine & medulla  
 Sallustij uerborum. Hesterno enim die querebatur ex me,  
 quidnam uerba eius hæc in quarto historiarum libro de  
 Cn. Lentulo scripta significant: de quo perincertum fuis-  
 se ait, stolidior ne esset an uanior. Ea q; ipsa uerba uti sunt  
 à Sallustio scripta, dixit: At Cn. Lentulus patritiæ gētis,  
 collega eius cui cognomentum Clodiano fuit, perincer-  
 tum stolidior an uanior, legem de pecunia quā Sylla em-  
 ptoribus bonorum remisserat exigenda, promulgauit.  
 Quæsitum ergo ex se Apollinaris, neque id se dissoluere  
 potuisse a seuerabat, quid esset uanior, qd stolidior: quo-  
 niam Sallustius sic ea separasse atque opposuisse inter se  
 uideretur, tanquam diuersa ac dissimilia, nec eiusdem utra-  
 que uitij forent. Ac propterea petebat, uti se doceret si-  
 gnificationes utriusque uocis & origines. Tum ille, rictu  
 oris labiorumq; ductu, contemni à se ostendēs & rem de  
 qua quæreretur, & hominem ipsum qui quæreret: Pri-  
 scorum, inquit, & remotorum ego uerborum medullas  
 & san

& sanguinem (sicuti dixi) perspicere & elicere soleo,  
 non istorum quæ proculcata uulgo & protrita sunt. Ipso  
 illo quippe Cn. Lentulo stolidior est & uanior, qui igno-  
 rat, eiusdem stultitiæ esse uanitatem & stoliditatem. Sed  
 ubi hoc dixit, media ipsa sermonum reliquit, & abire cœ-  
 pit. Nos deinde eum tenebamus urgebamusq; , & cum  
 primis Apollinaris, ut de uocabulorum istorum uel disse-  
 rentia, uel (si ei ita uideretur) similitudine plenius aper-  
 tiusq; differeret, & ut ne sibi inuideret discere uolenti-  
 bus orabat. Atque ille se iam planè illudi ratus, negotium  
 sibi esse causatur, & digreditur. Nos aut̃ postea ex Apol-  
 linari didicimus, uanos proprie dici, non (ut uulgus dice-  
 ret) desipientes aut hebetes, aut ineptos: sed ut ueterum.  
 doctissimi dixissent, mēdaces et infidos, & leuia inaniaq;  
 pro grauib; & ueris astutissime componentes. Stolidos  
 autem uocari non tam stultos & excordes, quàm tetros  
 & molestos & illepidos, quos Græci  $\mu\omicron\chi\theta\rho\upsilon\varsigma$  καὶ φορ-  
 τικὸς dicerent. Et unamquãq; harum uocum origines scri-  
 ptas esse dicebat in libris Nigidianis: quos ego requisitos  
 & repertos cum primarum significationum exemplis; ut  
 commentarijs harum noctium insererē, notauit: et intulisse  
 iam me aliquo in loco commentationibus istis existimo.

Quòd Quintus Ennius in septimo annali, qua-  
 drupes eques, ac non quadrupes equus, ut legunt  
 multi, scriptum reliquit. CAP. V.

CVM Antonio Iuliano rhetore, uiro hercle bono &  
 facundia florentis, complures adolescentuli fami-  
 liares eius, Puteolis æstiuarum ludum & iocum, in lite-  
 ris amœnioribus & in uoluptatibus pudicis honestisq;  
 agitã

Ennianista.

agitabamus. Atq; ibi tunc Iuliano nuntiatur, *ἄναγνῶσις* quendam nō indoctum hominem, uoce admodum scita & canora, Ennij annales legere ad populum in theatro: Eamus, inquit, auditum nescio quem istū Ennianistam. Hoc enim se ille nomine appellari uolebat. Quem cum iam inter ingentes clamores legentem inuenissemus (legebat autem librum ex annalibus Ennij septimum) hos eum primum uersus perperam pronuntiantem audiuiimus:

Deniq; ui magna quadrupes equus, atq; elephanti  
Proijciunt sese.

Neq; postea multis uersibus additis, celebrantibus eum laudantibusq; omnibus, discessit. Tum Iulianus egrediēs ē theatro, quid uobis, inquit, de hoc *ἄναγνῶσις*, & de quadrupede equo uidetur? Sic enim profecto legit:

Deniq; ui magna quadrupes equus, atque elephanti  
Proijciunt sese.

Ecquid putatis, si magistrum prælectoremq; habuisset alicuius æris, quadrupes equus dicturum fuisse, ac non quadrupes eques? quod ab Ennio ita scriptum relictumq; esse, nemo unus literarum ueterū diligens dubitauit. Cumq; aliquot eorum, qui aderant, quadrupes equus apud suum quisq; grammaticū legisse se dicerent, et mirarētur quidnam esset quadrupes eques: Vellem uos, inquit, optimi iuuenes tam accurate Q. Ennium legisse, quam P. Vergilius legerat, qui hunc eius uersum secutus, in Georgicis suis, equitem pro equo posuit in his uersibus:

Æreua Pclethronij Lapithæ gyrosq; dedere  
Impositi dorso, atq; equitem docuere sub armis  
Insulare solo, & gressus glomerare superbos.

In



In quo loco equitem, si quis modo non inscite inepteq; argutior sit, nihil potest accipi aliud, nisi equum. Pleraq; enim ueterum etas, & hominem equo insidentem, & equum qui insideretur, equitem dixerunt. Propterea equitare etia, quod uerbum e uocabulo equitis inclinatu est, & homo equo utens, & equus sub homine gradiens dicebatur. Lucilius adeo uir adprime linguæ Latinæ sciens, equum equitare dicit his uersibus:

Eques pro equo.

Equitare.

Equitare.

Quis hinc currere equum nos atq; equitare uidemus,  
His equitat, curritq; oculis equitare uidemus. Et illud:  
Ergo oculis equitat.

Sed enim contentus, inquit, ego his non fui. Et ut non turbidæ fidei nec ambigæ, sed ut pure liquentiussq; esset, equus ne, an eques Ennius scriptum reliquisset, librum summæ, atque reuerendæ uetustatis, quem serè constabat Lampadionis manu emendatum, studio pretioq; multo unius uersus inspiciendi gratia conduxì, & eques non equus scriptum, in eo uersu inueni. Hæc tum nobis Iulianus, & multa alia erudite simul & affabiliter dixit. Sed eadem ipsa post etiam in peruulgatis commentarijs scripta offendimus.

Quòd Helius Melissus in libro cui titulum fecit de loquendi proprietate: quem cum ederet, cor nu esse copix dicebat, rem scripsit, neq; dictu, neq; auditu dignam, cum differre matronam & matrefamilias existimauit, differetia longe uanissima.

CAP.

VI.

**H**elius Melissus in nostra memoria fuit Romæ, summi quidem loci inter grammaticos & temporis, H sed

Helius Melissus.

sed maiore in literis erat iactantia, & *οπισθια*, quam opera. Is præter alia, quæ scripsit, compluria, librum composuit, ut tum uidebatur cum est editus, doctrinæ inclutæ. Ei libro titulus est ingentis cuiusdam illecebræ ad legendum. Scriptus quippe est de loquendi proprietate. Quis adeo existimet loqui se recte atque proprie posse, nisi illas Melisi proprietates perdidicerit? Ex eo libro hæc uerba sunt: *Matrona est, quæ semel peperit: quæ sæpius, mater familiâs: sicuti sus, quæ semel peperit, porcetra: quæ sæpius, scropha.* Vtrum autem hoc de matrona ac de matrefamiliâs Melissus excogitauerit ipse & coniectauerit, an scriptum ab aliquo legerit, ariolis profecto est opus. Nam de porcetra habet sanè autorem pomponium in Attellana, quæ hoc eodem uocabulo inscripta est. Sed matronam non esse appellatam, nisi quæ semel peperit, neq; matrem familiâs nisi quæ sæpius, nullius ueterum scriptorum autoritatibus cõfirmare potest. Enimvero illud compendio probabilius est, quod idonei uocum anti-

Porcetra.  
Scropha.

Matrona.

quarum enarratores tradiderunt, matronam dictam esse proprie, quæ in matrimonium cum uiro conuenisset, quoad in eo matrimonio maneret, etiamsi sibi liberi nondum nati forent: dictamq; esse ita à matris nomine, non adepto iam, sed cū spe & omine mox adipiscendo, unde ipsum quoq;

Materfamiliâs.

matrimonium dicitur. Matrem autem familiâs appellatam esse eam solâ, quæ in mariti manu mancipioq;, aut, in eius, in cuius maritus manu mancipioq; esset: quoniam non in matrimonium tantum, sed in familiam quoq; mariti, & in sui hæredis locum uenisset.

Quem

Quem in modum Phauorinus tractauerit in-  
tempestiuum quendam de uerborum ambiguita-  
tibus quærentem. Atq; ibi quot significationes  
capiat concio.

CAP. VII.

**D**omitio homini docto, celebriq; in urbe Roma gr̃a Domitius Infa-  
matico, cui cognomentum Insano factum est, quo-  
niam erat natura intractabilior & morosior. Ei Domitio  
Phauorinus nosler, cum forte apud sanum Carmentis  
obuiam uenisset, atq; ego cum Phauorino essem: Quaso,  
inquit, te magister dicas mihi, num erraui, quod cum uel-  
lem *ἀιμνησῶρας* Latine dicere, cōciones dixi? dubito quip-  
pe & requiro, an ueterum eorū qui electius locuti sunt,  
pro uerbis & oratione, dixerit quis concionem. Tum  
Domitius uoce atq; uultu atrocio: Nulla, inquit, pro-  
fus bonæ salutis spes reliqua est, cum uos quoq; philoso-  
phorum illustriſſimi, nihil iam aliud quàm uerba autorita-  
tesq; uerborum cordi habeatis. Mittam autem librum ti-  
bi, in quo id reperias, quod quæris. Ego enim grammati-  
cus uitæ iam, atq; morum disciplinas quæro, uos philoso-  
phi mera estis (ut M. Cato ait) mortuaria glossaria. Nam  
qui collegisti, & leſtitaſti res tetras, & inanes, & friuo-  
las, tanquam mulierum uoces præficarum. Atque utinam,  
inquit, muti omnes homines essemus, minus improbitas in funere cō-  
instrumenti haberet. Cumq; digressi essemus, non tempe-  
stiuè, inquit Phauorinus, hunc hominem accessimus: uide-  
tur enim mihi *ἐπιμωίνεσαι*. Scitote, inquit, tamen intem-  
periem istam quæ *μελαγχολία* dicitur, non paruis, nec  
abiectis ingenijs accidere, ἀλλὰ εἶναι χερόν τὸ πάθος  
τὸτο ἡρώικόν, & ueritates plerunque fortiter dicere, sed  
respectū

Domitius Infa-  
nus.*Carmenta sic  
Carmentis me  
euandei à ca  
ntibus quibus  
responsa*Mortuaria  
glossaria.*præfica mulier  
in funere cō-**ta ad laoneta ier**cantum quæ**ceteris modis**gi quasi in h*

respectum non habere μήτε καὶ ἑῷ, μήτε μέτρον. Vel ipsum quale hoc existimatis, quod nunc de philosophis dixit? Non ne & si Antisthenes aut Diogenes dixisset, dignū memoria uisum esset? Misit autem paulo post Phaurino librū, quem promiserat. Verri (opinor) Flacci erat, in quo scripta ad hoc genus quæstionis pertinentia hæc fuerūt:

Senatus. Senatū dici & pro loco & pro hominibus: Ciuitatem  
Ciuitas. & pro loco & pro oppido, & pro iure quoq; omniū,  
Tribus. & pro hominum multitudine: Tribus quoque, & decu-  
rias dici, & pro loco & pro iure, & pro hominibus:  
Concio. Concionem autem tria significare, locum suggestumq;  
unde uerba fieret: Item significare cæctum populi asisten-  
tis: Item orationem ipsam, quæ ad populum diceretur. Si-  
cut Mar. Tullius in oratione, quæ inscripta est cōtra con-  
cionem Q. Metelli: Ascendi, inquit, in concionem, concur-  
sus est populi factus. Sicut idem M. Tullius in oratore ait:  
Conciones sæpe exclamare uidi, cum apte uerba cecidif-  
sent. Etenim expectant aures, ut ex uerbis colligetur sen-  
tentia. Exemplum in eo libro scripta nō erant, sed nos postea  
Phaurino desideranti harum omnium significationū  
monumenta, & apud Ciceronem, sicuti supra scripsi, &  
apud elegantissimos ueterum reperta exhibuimus. Id au-  
tem quod potissimum expetebat, concionem esse dictam  
pro uerbis & oratione, docuit titulus Tulliani libri: qui à  
Marco Cicerone inscriptus est: Cōtra concionē Q. Me-  
telli: quo nihil profecto significatur aliud, quàm ipsa, quæ  
à Metello dicta est, oratio.

Ὁμοιοτέλευτα, ἢ ὁμοιοπτώτα, atq; alia id genus,  
quæ ornamenta orationis putantur, inepta esse  
& puerilia,

& puerilia, Lucilij quoq; uersibus declarari.

CAP.

. VIII.

**O**μοιοτέλευτα, καὶ ἰσοκατάληκτα, καὶ περίετρα, καὶ ὁμοίω-  
 πῶτα, cateraq; huiusmodi scitamenta, quæ isti ἀπε-  
 ρόκαλοι, qui se Isocraticos uideri uolunt, in collocandis  
 uerbis immodice faciunt & rancide, quàm sint insipida,  
 & inertia, & puerilia facetissime hercle significat in  
 quinto satyrarum Lucilius. Nam ubi est cum amico con-  
 questus, quod ad se ægrotum non uiseret, hæc ibidem  
 addit festiuiter:

Quo me habeam pacto, tametsi non queris, docebo.

Quando in eo numero mansi, quo in maxima non est

Pars hominum, ut perijisse uelis, quem nolueris, cum

Visere debueris, hoc nolueris, & debueris, te

Si minus delectat, quod ἄτεχον Isocratium hoc est.

ΟΧΛΗΡῶδες quæ simul totum καὶ οὐ μερακιώδης.

Non operam perdo. Si tu hic.

Quid significet apud Marcum Catonem uer-  
 bum infecunda: Quodq; infecunda potius legen-  
 dum sit, quàm quod pleriq; existimāt infequēdo.

CAP.

IX.

**E**T sequor, & item secta, & secutio, consuetudine Secta.  
 Eloquendi differunt, sed qui penitus inspexerit, origo Infecunda.  
 & ratio utriusq; una est. Doctores quoq; & interpre-  
 tes uocum Græcarum, ἀνθά μοι ἔνεπε μῦθα. Et ἔπειτε  
 νῦν μοι μῦθου dictum putant, quod Latine insequi dicitur.  
 Nanq; in altero, n, geminum, in altero scilicet esse trans-  
 latum dicunt. Sed etiam ipsum illud ἔπει, quod significat  
 uerba aut uersus, non aliunde esse dictum tradunt, quàm

H 3 ἀπὸ

ἀπὸ τῆς ἐπεδοῦ, καὶ ἐπιπῆρ. Eadem ergo ratione antiqui nostri  
*Infectiones.* narrationes sermonesq; infectiones appellauerunt.

Errare istos qui in exploranda febris pulsus ue-  
 narum pertentari putant, non arteriarum.

C A P.

X.

\* I N Herodis clarissimi uiri uillam, quæ in agro est Atticæ  
 loco, qui appellatur Cephisia, aquis & lucis &  
 nemoribus frequentem, æstu anni medio concesseram. Ibi  
 aluo mihi cita, & accedente febris rapida decubueram. Eo  
 Caluissius Taurus philosophus, & alij quidam sectatores  
 eius, cum Athenis uisendi mei gratia uenissent, medicus,  
 qui tum in his locis repertus assidebat mihi, narrare Tau-  
 ro cœperat, quid incommodi paterer, & quibus modulis,  
 quibusq; interuallis accederet febris decederetq;. Tum in  
 eo sermone cum iam me sinceriore corpusculo factum di-  
 ceret, Potes, inquit, T aure tu quoq; id ipsum comprehen-  
 dere *ἰὰν ἄτῃ ἀντὶ τῆς φλεβός*: Quod nostris uerbis profe-  
 sto ita dicitur: Si attigeris uenam illius. Hanc loquēdi im-  
 peritiam, quod uenam pro arteria dixisset, cum in eo do-  
 cti homines, qui cum Tauro erant, tanquam minime utili  
 in medico offēdissent, atq; id murmure & uultu osten-  
 derent, tum ibi Taurus (ut mos eius fuit) satis leniter, cer-  
 ti, inquit, sumus uir bone, non ignorare te quid uena ap-  
 pelletur, & quid arteria: quod uenæ quidē suapte ui im-  
mobiles sint, & sanguinis tantum demittendi gratia ex-  
plorētur: Arteriæ autem motu atq; pulsu suo habitum &  
modum febrium demonstrēt. Sed ut uideo, peruulgate  
 magis quam inscite locutus es. Non enim te solū, sed alios  
 quoq;

Vena.  
 Arteria.

quoq; itidem errantes audiui uenam pro arteria dicere. Fac igitur, ut experiamur elegantiozem esse te in mcedendo, quàm in dicendo, & cum dijs beneuolentibus opera tua sistas hunc nobis sanum atq; ualidum quàm citissime. Hoc ego postea cum in medico reprehensum esse meminissim, existimaui non medico soli, sed omnibus quoq; hominibus liberis liberaliterq; institutis turpe esse, ne ea quidem cognouisse ad notitiam corporis nostri pertinentia, quæ non altius occultiusq; remota sunt, & quæ natura nobis tuendæ ualitudinis causa, & in promptu esse, & in propatulo uoluerit: ac propterea quantum habui temporis subcisiui, medicinæ quoque disciplinae libros attigi, quos arbitrabar esse idoneos ad docendum. Et ex his cum alia pleraque ab isto humanitatis usu non aliena, tum de uenis quoque & arterijs didicisse uideor, ad hunc fermè modum: Vena est conceptaculum sanguinis, quod ἀγγών medici uocant, misti, confusiq; cū spiritu naturali, in quo plus sanguinis est, minus spiritus: Arteria est conceptaculum spiritus naturalis misti cōfusiq; cum sanguine, in quo plus spiritus est, minus sanguinis. σφυγμός autem est intensio motus & remissio in corde, & in arteria naturalis, non arbitrarij. A medicis autem ueteribus oratione Græca ita definitus est: σφυγμός ἐστὶ διαστολὴ καὶ συστολὴ ἀδιαίρετῃ ἀρτηρίας καὶ καρδίας. Vel, σφυγμός ἐστὶ παλμός, ἢ ζῶσις φλεβός, ἢ ἀρτηρίας.

Distinctio de

Distinctio de

Verba ex carminibus Furij Antiatis inscite à Cefellio Vindice reprehensa: uersusq; ipsi in quibus ea uerba sunt subscripti.

C A P.

XI.

H 4

Non

**N**on hercle idem sentio cū Cefellio Vindice, gram-  
matico (ut mea opinio est) haudquaquam inerudi-  
to. Verum hoc tamen petulanter insciteq; quod Furium  
ueterem poëtam dedecorasse linguam Latinam scripsit  
huiuscemodi uocum fictionibus, quæ mihi quidem, neque  
abhorrere à poëtica facultate uisæ sunt, neq; dictu profa-  
tuq; ipso tetrae aut insuaues esse: sicuti sunt quedam ab il-  
lustribus poëtis ficta dure & rancide. Quæ reprehendit  
autem Cefellius Furiana, hæc sunt, quod terram in lutum  
uersam lutescere dixerit: & tenebras in noctis modum fa-  
ctas, noctescere: & pristinas recuperare uires, uirescere:  
& quod uentus mare ceruleum crispicans nitescere fa-  
cit, purpurat dixerit, & opulētum fieri, opulescere. Ver-  
sus autem ipsos ex poëmatibus Furianis, in quibus hæc uer-  
ba sunt, subdidi:

Sanguine diluitur tellus, caua terra lutescit.

Omnia noctescunt tenebris caliginis atræ.

Increscunt animi, uirescit uulnere uirtus.

Sicut fulica leuis uolitat super æquora clasfis.

Spiritus Eurorum uirides cum purpurat undas,

Quo magis in patrijs possint opulescere campis.

Morem istum ueteribus nostris fuisse, uerba pa-  
tiendi mutare, ac uertere in agendi modum.

C A P.

X I I.

Actiua pro  
passiuis.

**I**D quoq; habitum est in oratione faciēda elegantia  
genus, ut pro uerbis absentibus patiēdi figuram, agen-  
tia ponerent, ac deinde hæc uice inter sese mutua uerte-  
rent. Terentius in comœdia:

Pallium, inquit, face ut splendeat.

Non'ne



Non'ne hoc impendio uenustius gratiusq; est, quàm si diceret, ne maculetur? Plautus etiam non dissimiliter:

Quid est hoc? rugat pallium.

Amictus non sum commode.

Itidem Plautus pulueret dicit, nō quod puluere impleat, Pulueret, sed quod ipsum pulueris plenum sit:

Exi tu Daue, age,

Sparge, mundum esse hocce uestibulum uolo.

Venus uentura est nostra, nolo hoc pulueret.

In Asinaria quoq; contemples dicit, pro contempleris:

Contemples.

Meū caput contemples, si quidē è re cōsultas tua.

Cn. Velleius in annalibus: Postq̄ tēpestas sedauit, Atherbal taurū immolauit. M. Cato in originibus: Eodē nomine complures ex agro accessitauerē, eo res eorum auxit.

Varro in libris quos ad Marcellū de lingua Latina fecit:

In priore uerbo graues profodiæ, quæ fuerunt manent, reliquæ mutant inquit, elegatissime pro mutantur. Potest etiā id quoq; ab eodē Var. in VII. diuinarū similiter dictū uideri: Inter duas filias regū qd mutet, inter Antigonā, & Tulliā. est enim aduertere. Verba aut̄ patiēdi pro

Patiēdi pro actiuis.

agētibus in omnibus fermè ueterū scriptis reperiūtur, ex quibus sunt pauca ista, quæ nunc meminimus: muneror te

Muneror te Significor.

pro munero, & significor pro significo, & sacrificor,

Sacrificor.

pro sacrificio, & assentior pro assentio, & foeneror pro

Assentior.

foenero, & pigneror pro pignero: & alia istiusmodi ple

Foeneror.

raq; proinde ut in legendo fuerint obuia notabuntur.

Pigneror.

Quali talione Diogenes philosophus usus sit pertentatus à dialectico quodam sophismatico impudenti.

CAP.

XIII.

H 5

Saturnal

**S**aturnalibus Athenis alea quadam festiua & honesta  
 lusitabamus huiuscemodi: Vbi cōueneramus cōpluscu  
 li eiusdem studij homines, ad leuandum tempus, captiones  
 quæ sophismata appellātur, mēte agitabamus: easq; quasi  
 talos aut tesserulas in mediū uice sua quisq; iaciebamus.  
 Captionis solutæ aut parū intellectæ premium pœnā ue  
 rat, nummus unus HS. Hoc ære collecto, quasi manua-  
 rio cœnula curabatur omnibus qui eum lusum luseramus.  
 Erant autem captiones ad hoc serè exemplū, tametsi La-  
 tina oratione nō satis scite ac penè etiā illepide exponun-  
 tur: Quod nix est, hoc grando nō est, nix autem alba est,  
 grando igitur alba nō est. Item aliud nō dissimile: Quod  
 homo est, hoc non est equus: homo autē animal est, equus  
 igitur animal nō est. Dicere ergo debebat qui ad sophis-  
 ma diluendū, ac refellendum ritu aleatorio uocatus erat,  
 in qua parte quoq; in uerbo captio foret. Quid dari con-  
 cediq; non oporteret, nisi dixerat, nummo singulo multa  
 batur. Ea multa cœnam iuuabat. Libet autē dicere, quā  
 facete Diogenes sophisma id genus quod suprā dixi, à  
 quodam dialectico ex Platonis diatriba per contumeliam  
 propositum remuneratus sit. Nam cum ita rogasset dial-  
 cticus: Quod ego sum, id tu nō es, & Diogenes annuis-  
 set, atque ille addidisset: Homo autem ego sum: Cum id  
 quoq; assensus esset, & cōtrā dialecticus ita conclusisset,  
 homo igitur tu non es, hoc quidē, inquit Diogenes, falsum  
 est: & si uerum id fieri uis, à me incipe.

\*  
 Diogenis re-  
 sponso.

Quid sit numerus hemiolios, quid epitritos, &  
 quod uocabula ista non facile nostri auri sunt uer-  
 tere in linguam Latinam.

CAP. XIII.

Figura

Ayuntamiento de Madrid

**F**igurae quaedam numerorum, quas Graeci certis nominibus appellant, uocabula in lingua Latina non habent. Sed qui de numeris Latine scripserunt, Graeca ipsa dixerunt, fingere autem nostra (quoniam id absurde futurum erat) noluerunt. Quale enim fieri nomen posset hemiolio numero, aut epitrito? Est autem hemiolios, qui numerum aliquem totum in se habet, dimidiumq; habet eius, ut tres ad duo, quindecim ad decem, triginta ad uiginti. Epitritos autem est, qui habet totum aliquem numerum, & eiusdem partem tertiam, ut quatuor ad tres, duodecim ad nouem, quadraginta ad triginta. Haec autem notare atq; meminisse non ab re uisum est, quoniam uocabula ista numerorum nisi intelliguntur, rationes quaedam subtilissimae in libris philosophorum scriptae percipi non queunt.

Hemiolios.

Epitritos.

Quod M. Varro in herois uersibus obseruaerit rem nimis anxiae & curiosae obseruationis.

CAP.

XV.

**I**N longis uersibus, qui hexametri uocantur, item in senarijs, animaduertentur metrici duos primos pedes, item extremos duos habere singulas posse integras partes orationis, medios haud unquam posse: sed constare eos semper ex uerbis, aut diuisis, aut mustis, atque confusis. M. autem Varro in libris disciplinarum scripsit obseruasse se in uersu hexametro, quod omni modo quintus semipes uerbum finiret, & quod priores quinque semipedes aequae magnam uim haberent in efficiendo uersum, atque alij posteriores septem. Idque ipsum ratione quadam geometrica fieri disserit.

Metricorum nimis curiosa obseruatio.

Auli

## A. GELLII NOCTI

V M A T T I C A R V M C O M =  
M E N T A R I I . L I B . X I X .Responſio cuiuſdam philoſophi interrogati  
quam ob cauſam maris tempeſtate palluerat.

C A P .

I .



**N**A V I G A B A M V S à Caſſiopia  
ad Brunduſium mare Ionium uiolentū  
& uauſtum & iactabundum. Nox dein  
de, quæ diem primum ſecuta eſt, in ea  
ſerè tota uentus à latere ſæuiens, nauem  
undis compleuerat. Tum poſtea complorantibus noſtris  
omnibus, atq; in ſentina ſatis agentibus, dies quidem tan  
dem illuxit, ſed nihil de periculo atque ſæuitia remiſſum,  
quin turbines etiam crebriores, & cœlum atrum, & fu  
migantes globi, & figuræ quædam nubium metucndæ,  
Typhones. quas τυφῶνας uocabant, impendere imminereq; , ac de  
preſuræ nauem uidebantur. In eadem fuit philoſophus in  
diſciplina Stoica celebratus, quem ego Athenis cognoue  
ram, non parua uirum autoritate, ſatisq; attente diſcipu  
los iuuenes continentem. Eum tunc in tantis periculis,  
inq; illo tumultu cœli marisq; requirebam oculis, ſcire eu  
piens quonam ſtatu animi, & an intrepidus interrituſq;  
Extrilldas. eſſet. Atq; ibi hominē conſpicimus impaudum & extrilli  
dum, ploratus quidē nullos, ſicut cæteri omnes, nec ullas  
eiuſmodi uoces cientem, ſed coloris & uultus turbatione  
non multum à cæteris diſfrētem. At ubi cœlū enituit &  
deſerbit

deferbuit mare, & ardor ille periculi deflagrauit, accedit ad Stoicum Græcus quispian diues ex Asia, magno (ut uidebamus) cultu paratuq; rerum & familiæ, atque ipse erat multis corporis animiq; delitijs diffuens. Is quasi illudens, quid hoc est, inquit, ò philosophe, quod cum in periculis essemus, timuisti tu & palluisti? ego neq; timui nec pallui. Et philosophus aliquantulum cunctatus, an respondere ei cōueniret: Si quid ego, inquit, in tanta uiolentia tempestatum uideor paulum pauefactus, non tu istius rei ratione audienda dignus es. Sed tibi sanè Aristippus ille pro me responderit: qui cū in simili tempore à simi- limo tui homine interrogatus, quare philosophus time- ret, cum ille contra nihil metueret, non eādē esse causam sibi atq; illi respondit: quoniā is quidem esset non magno opere sollicitus pro anima nequissimi nebulonis: ipsum au- tem pro Aristippi anima timere. His tunc uerbis Stoicus diuitem illum Asiaticum à sese amolitus est. Sed postea cū Brundisium aduentaremus, mollitiq; essent uenti maris, percontatus eum sum, quænam illa ratio esset pauoris sui, quam dicere ei supersedisset, à quo fuerat non satis digne compellatus. Atq; ille mihi placide & comiter, quoniam, inquit, audiēdi cupidus es, audi quid super isto breui qui- dem, sed necessario & naturali pauore maiores nostri conditores sectæ Stoicæ senserint, uel potius, inquit, lege. Nam & facilius credideris, si legas, & memineris ma- gis. Atq; ibi coram ex sarcinula sua librum protulit Epi- cleti philosophi quintum διατάξεων, quas ab Ariano di- gestas congruere scriptis Ἰνυωσθ & Chrysippi non du- bium est. In eo libro scilicet Græca oratione scriptum ad  
hanc

hanc sententiam legimus: Visiones animi, quas *φαντασίας* philosophi appellant, quibus mens hominis prima statim specie accidentis ad animum rei pellitur, non uoluntatis sunt, neque arbitrij, sed ui quadam sua inferunt sese hominibus. Noscitandæ probationes autem quas *συγκρασεις* uocant, quibus eadem uisa noscuntur ac dijudicantur, uoluntariæ sunt, fiuntq; hominum arbitratu. Propterea cum sonus aliquis formidabilis aut è cælo, aut ex ruina, aut repentinus nescius periculi nuntius, uel quid aliud eiusmodi factum est, sapientis quoq; animum paulisper moueri, & contrahi, & pallefcere necessum est, non opinione alicuius mali præcepta, sed quibusdam motibus rapidis & inconsultis, officium mentis atque rationis præuertentibus. Mox tamen ille sapiens ibidem: τὰς βιαιύτας φαντασίας uisa istac animi sui terrifica non approbat, hoc est, οὐ συγκρατεῖται οὐδὲ προσεπιλογάσθαι, sed abijcit respuitq;, nec ei metuendum esse in his quicquam uidetur: atq; hoc insipientis sapientisq; animum differre dicunt, quod insipiens qualia sibi esse primo animi sui pulsu uisa sunt scua & aspera, talia uere esse putat: & eadē incepta tanquam si iure metuenda sint, sua quoq; assentione approbat, καὶ προσεπιλογάσθαι (Hoc enim uerbo Stoici cum super ista re differunt, utuntur) Sapiens autem cum breuiter & strictim colore atq; uultu motus est, οὐ συγκρατεῖται, sed statum uigoremq; sententiæ suæ retinet, quam de huiuscemodi uisis semper habuit, ut de minime metuēdis, sed fronte falsa & formidine inani territantibus. Hæc Epictetum Philosophum ex decretis Stoicorum sensisse, atque dixisse in eo quo dixi libro legimus, annotandaq; esse idcirco existi-

mauimus,



γοντες οἱ τε ἅπρὶ τὰ ἀφροδίσια, ἀκόλαστοι, οἱ τε περὶ τὰς τῆς  
 προφῆς ἀπολαύσεις. τῶν δὲ κατὰ τὴν προφῶν, ἀπ' ἐνίων μὲν  
 ἐν τῇ γλώτῃ τὸ ὕδν, ἀπ' ἐνίων ἢ ἐν τῷ λάρυγγι. διὸ καὶ  
 φιλόξενος γράψαν φάρυγγα εὐχέσθ' ἔχειν. οἱ δὲ κατὰ τὴν ὄψιν  
 καὶ τὴν ἀκόλῴν οὐκέτι, ἢ διὰ τὸ τὰς ἀπὸ τούτων, γινομένας ἡλο-  
 νὰς κοινὰς εἶναι ἡμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις. ἄτε οὐκ οὖσαι κοι-  
 ναὶ ἀπικόταται εἰσὶ, διὸ καὶ μάλιστ' ἢ μόναι ἐπονείδισοι, εἰς τε  
 τὸν ὑπὸ τούτων ἡτῶμων φέρομαι, καὶ ἀκρατῆ, καὶ ἀκόλα-  
 στος λέγομαι, διὰ τὸ ὑπὸ τῶν χειρίων ἡλιουῶν ἡτῶσαι. οὐ-  
 σῶν ἢ τ' ἀδύσεων πέντε, τὰ ἄλλα ζῶα ἀπὸ δύο μόνων τ'  
 πρόσρημένων ἡδύτη. κατὰ δὲ τὰς ἄλλας, ἢ ὅλως οὐχ ἡδύτη, ἢ  
 κατὰ συμβεβηκός τὸ τὸ πάχει. ὁρᾷ μὲν ἅ τ' ὄρωρ, ἢ ὄσφρανό-  
 μων χαίρει, ὅτι ἀπολαύει, καὶ ὅταν πληρωθῆ, οὐ δὲ τὰ ποιαῦτα  
 ἡδέα αὐτῷ, εὐσῶρ οὐ δὲ ἡμῖν ἢ τὸ παρὶχους ὀδμή ὅταν  
 ἄλλω ἔχωμα τὸ φαγῆν, ὅταν δὲ ἐνδείξῃ ὤμων ἡδέα, ἢ δὲ  
 τὸ ζῴου ἀεὶ ἡδέα. *Quis igitur habens aliquid humani  
 pudoris, uoluptatibus istis duabus coeundi atq; comeden-  
 di, quæ sunt homini cum sue atq; asino communes, gau-  
 deat? Socrates quidem dicebat, multos homines propter  
 ea uelle uiuere, ut ederent et biberent, sese bibere atque  
 esse, ut uiueret. Hippocrates autem diuina uir scientia de  
 coitu uenerico ita existimabat, partem esse quandam mor-  
 bi teterrimi, quem nostri comitalem dixere. Namq; ipsius  
 uerba hæc traduntur:*

τὴν σπανσίαν εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν.

Quòd turpius est frigide laudari, quàm acer-  
 bius uituperari.

CAP.

III.

**T**urpius esse dicebat Phauorinus philosophus exi-  
 gue atq; frigide laudari, quàm insectanter et gra-  
 uiter

Coltns Vene-  
 reus.



uiter uituperari. Quoniam, inquit, qui male dicit & uitu perat, quanto id acerbius facit, tam maxima mole pro iniquo & inimico ducitur, & plerunq; propterea fidem non capit: Sed qui infœcunde atq; ieiune laudat, deſtitui à cauſa uidetur, & amicus quidem creditur eius quæ laudare uult, ſed nihil poſſe reperiri, quod iure laudet.

Quamobrem uenter repentino timore effluat, quare etiã ignis urinam laceſſat. CAP. IIII.

**A**riſtotelis libri ſunt, qui problemata phyſica inſcribuntur, lepidiſſimi & elegantiarũ omne genus reſerti. In his quærit, quam ob cauſam eueniat, ut quibus inuaſit repentinus rei magnæ timor, plerũq; aluo ſtatim citaſiant. Item quærit cur accidat, ut eum qui propter ignem diutius ſtetit, libido urinæ laceſſat. Ac de aluo quidẽ inter timendum prona atq; præcipiti cauſam eſſe dicit, quod timor omnibus ſit algificus, quæ ille appellat *ὑποπυρηνικὸν*, quæ uis frigoris ſanguinem caldoremq; omnem de ſumma corporis cute cogat penitus & depellat, faciãtq; ſimul uti qui timent, ſanguine ex ore decedente pallescant. Is autem, inquit, ſanguis & caldor in intima coactus, mouet plerunq; aluum & incitat. De urina crebra ex igni proximo facta, uerba hæc poſuit: τὸ ἢ πῦρ διαχάλαε τὸ πεπηγὸς, ἄποδ᾽ ἥλιθον τὸν χίονα.

Caldor.

• Ex Ariſtotelis libris ſumptum, quod niuis aqua potui peſſima ſit, & quod ex niue crystal- lus concreatur. CAP. V.

**I**N Tyburte rus conceſſeramus hominis amici diuitis, læſtate anni flagrantiffima, ego & quidam alij æquales & familiares mei, eloquentiæ & philoſophiæ ſectatores.

Aqua niualis  
homini nociva.

tores. Erat nobiscum uir bonus, ex Peripatetica disciplina bene doctus, & Aristotelis unice studiosissimus. Is nos aquam multam ex diluta niue bibentes coercebat, seueriusq; increpabat. Adhibebat nobis auctoritates nobilium medicorum, & cum primis Aristotelis, philosophi rei omnis humanæ peritissimi, qui aquam niualem frugibus sanè & arboribus fœcundam diceret, sed hominibus potu nimio insalubrem esse, tabemq; & morbos sensim, atq; in diem longam uisceribus infeminare. Hæc quidem ille ad nos prudenter & beneuole, & assidue dicitabat. Sed cū bibendæ niuis pausa fieret nulla, promit è bibliotheca Tyburti, quæ tūc in Herculis templo satis cōmode instructa libris erat, Aristotelis librum, eumq; ad nos adfert. Et huius saltem, inquit, uiri sapientissimi uerbis credite, ac desinite ualetudinē uestram profligare. In eo libro scriptū fuit, deterrimā esse potui aquam è niue. Namq; solidius latiusq; concretam esse eam quàm κρύσταλλον Græci appellant. Causaq; ibi adscripta est huiuscemodi, quoniam cū aqua frigore aëris duratur & coit, necessum est fieri uaporationem, & quandam quasi auram tenuissimam ex primi ex ea & emanare. Id autem, inquit, in ea leuissimum est, quod euaporatur: manet autē quod est grauius & sordidius, & insalubrius: atque id pulsu aëris uerberatum, in modum coloremq; spumæ candidæ oritur. Sed aliquātum quod est salubrius, diffuari atq; euaporari ex niue, indicium illud est, quod minor fit illo quæ antè fuerat, quàm concreceret. Verba ipsa Aristotelis ex eo libro pauca sumpsi, & adscripsi: Διατί τὰ ἀπὸ χιόνος καὶ κρύσταλλων ὕδατα φαῦλά ἐστιν, ὅτι παντὸς ὕδατος πιητοῦ μὲν

μῆνυ δὲ λεπτότατον διαπνῆν), καὶ κρυφώτατον ἐξαίμιζεν. σημῶν δὲ ὅτι ἑλατῶν γίνετ) ἢ πρότῳδον ὅταν τὰ κῆ παρῆν. ἐπε-  
 ληλυθῶς ἦν τῷ ὑγενοτάτῳ, ἀνάγκη τὸ καταλαπέμωμον χεῖ-  
 ρον εἶναι. Hoc ubi legimus, placuit honorem doctissimi  
 mo viro habere Aristoteli. Atque ita postea ego bellum  
 et odium niui indixi, alij inducias cum ea uarie facti-  
 tabant.

Quòd pudor sanguinem ad extra defundit, ti-  
 mor uero contrahit.

CAP. VI.

**I**N problematis Aristotelis philosophi, ita scriptum  
 est: Διατί οἱ μὲν ἀχρωσῶμενοι ὄνυξιδίον, οἱ δ' ἐφοβοῦν-  
 ῶμενοι, ὠχρίδον, πῶραπλησίῳ τῶν παθῶν ὄνῳ, ὅτι τῶν μὲν  
 ἀχρωσῶμένων διαχρῆτ) δὲ αἷμα ἐκ τῆς καρδίας εἰς ἅπαντα  
 τὰ μέρη δὲ σώματος, ὡς τε ἐπιπολάζειν: τοῖς δὲ φοβηοῦσι σω-  
 πρέχει εἰς τὴν καρδίαν, ὡς τ' ἐκλείπειν ἐκ τῶν ἄλλων με-  
 ρῶν. Hoc ego Athenis cum Tauro nostro legissem, per-  
 contactusq; essem, quid de ratione ista reddita sentiret, di-  
 xit quidem, inquit, probè et uere quid accideret diffuso  
 sanguine aut contracto: sed cur ita fieret non dixit. Ad-  
 huc enim quæri potest, quam ob causam pudor sanguinè  
 diffundat, timor contrahat, cum sit pudor species timoris,  
 atque ita definiatur: Pudor est timor iustæ reprehensio-  
 nis. Ita enim philosophi definiunt, ἀχρῶν ἐσι φόβῳ δι-  
 καῖα λόγῳ.

Pudor.

Quid sit obesum, nonnullaq; alia prisca uoca-  
 bula.

CAP. VII.

**I**N agro Vaticano Iulius paulus poeta uir bonus, et  
 rerum literarumq; ueterum impense doctus, prædium  
 tenue possidebat. Eò sæpe nos ad sese uocabat, et

Iulius Paulus.

I 2 oluscui

olusculis pomisq; satis comiter copioseq; inuitabat. Atque ita molli quodam tempestatis autumnæ die, ego & Iulius Celsinus, cum ad eum cœnassemus, & apud mensam eius audissemus legi Næuij Alcestin, rediremusq; in urbē sole iam fere occiduo, figuras habitusq; uerborū noue aut insigniter doctorū in Næuiano illo carmine ruminabamur: & ut quæq; uox indidem animaduerti digna subuenerat, qua nos quoq; possemus uti, memoriæ mādabamus. Erant autem uerba, quæ tunc suppetebant, huiuscemodi:

Corpore, inquit, pectoreq; undiq; obeso,

Ac mente exsensa, tardigemulo senio oppressum.

- Obesus.** Obesum hic notauimus proprie magis quam usitate dictū pro exili atq; gracilento, ἀκέρως, ἢ κατὰ αὐτὴν φρασιν, obesum pro pingui atque uberi dicit. Item notauimus, quod obliteram gentem pro obliterata dixit. Item quod hostes, qui fœdera frangerent, fœdifragos, non fœderifragos dicit. Item quod rubentem auroram, pudoricolorem appellauit, & Memnonem nocticolorem. Item quod forte dubitanter, & ab eo quod est fileo, silentia loca dixit, & puluerulenti, & pestilenti: & carendum tui est, pro te, quodq; magno impete pro impetu. Item quod fortescere posuit pro fortem fieri, quodq; dolentiam pro dolore, & auens pro libens. Item curis intolerantibus pro intolerantibus: quodq; manciolis inquit, tene illis, pro manibus, & quiescam feliceo. Item fiere inquit, impendio insit, id est, impense fieri incipit, quodq; accipitret posuit pro iaceret. His nos inter uiam uerborum Næuianorum adnotatiunculis oblectabamur. Cætera enim, quæ uidebantur nimium poëtici, explosæ orationis usu alieniora prætermisimus, ueluti

ueluti fuit, quod de Nestore ait, triseclisenex, & dulcioriloquus. Item quod tumidis magnisq; fluctibus inquit, multigrumis, & flumina gelu cōcreta, tegmune esse onychino dixit: & quæ multiplicia ludens composuit, quale illud est, quod uituperones suos subducti supercilij carptores appellauit.

Triseclisenex.  
Dulcioriloquus.  
Multigrumis.  
Vituperones.

Quæstio an arena, cœlum, triticum, pluralia inueniantur. Atque inibi de quadrigis, inimicitijs, nonnullis præterea uocabulis, an singulari numero comperiantur.

CAP.

VIII.

**A**dollescentulus Romæ priusquam Athenas concederet, quando erat à magistris auditionibusq; obeundis otium, ad Frontonē Cornelium uisendi gratia pergebam, sermonibusq; eius purissimis bonarumq; doctrinarū plenius fruebar: Nec unquam factum est, quoties eum uisimus, loquentemq; audiuius, quin rediremus ferè cultiores doctioresq;. Veluti fuit illa quodam die sermocinatio illius, leui quidem de re, sed à latinæ tamen linguæ studio non abhorrens. Nam cum quispiā familiaris eius, bene eruditus homo, & tum poëta illustris, liberatum se esse aquæ intercutis morbo diceret, quod arenis calentibus esset usus, tum illudens Fronto, morbo quidē, inquit, cares, sed uerbi uitio non cares. C. enim Cæsar ille perpetuus Dictat. Cn. Pompeij socer, à quo familia & appellatio Cæsarum deinceps propagata est, uir ingenij præcellentis, sermonis præter alios suæ ætatis castissimi, in libris quos ad Marcum Cicronem de analogia cōscripsit, arenas uitiose dici existimabat, quod arena nunquā multitudinis numero appellanda sit, sicuti neq; cœlum, neq; triticum.

Frontonis laus.

C. Cæsaris laus.

Arena.

I 3 tricum.

**Quadrigæ.** *ticum. Contrà autē quadrigas, etiamsi currus unus equorum quatuor iunctorū agmen unum sit, pluratiuo semper numero dicendas putat, sicut arma, & mœnia, & comitia, & inimicitias: ni quid contra ea dicitur poetarum pulcherrime, quo & te purges & non esse id uitium demonstras. De cœlo (inquit ille) & tritico nō inficias eo, quin singulo semper numero dicenda sint, neque de armis, & mœnijs, & comitijs, quin figura multitudinis perpetua censeantur. Videbimus autem post de inimicijs & quadrigis, ac fortasse an de quadrigis ueterum auctoritati concessero. Inimicitiam tamen, sicut inscientiam, & impotentiam, & iniuriam, quæ ratio est, quamobrem C. Cæsar uel dictam esse à ueteribus, uel dicendam à nobis non putat, quando Plautus linguæ latinæ decus, deliciam quoque*

**Deliciæ.**

*ἐπιχρῶς dixerit, pro delicijs?*

*Mea, inquit, uoluptas, mea delicia.*

**Inimicitia.** *Inimicitiam autem Quintus Ennius in illo memoratissimo libro dixit:*

*Eo, inquit, ingenio natus sum, amicitiam*

*Atque inimicitiam in fronte promptam gero.*

*Sed enim arenas parum latine dici quis (oro te) aut alius scripsit, aut dixit? Ac propterea peto, ut si C. Cæsaris liber præ manibus est, promi iubeas, ut quàm confidenter hoc dicat, æstimari à te possit. Tum prolato libro de analogia primo, uerba hæc ex eo pauca memoriæ mādauit. Nam cum supra dixisset, neq; cœlū, triticum uel, neq; arenam multitudinis significationem pati, num tu, inquit, harum rerum natura accidere arbitraris, quod unam terram, & plures terras, & urbem & urbes, & imperium*

*& imp*

& imperia, dicamus: neque quadrigas in unam nomi-  
 nis figuram redigere, neq; arenam in multitudinis appel-  
 latione conuertere possimus? His deinde uerbis lectis sibi,  
 Fronto ad illum poetam, uidetur ne tibi, inquit, C. Cæsa-  
 rem de statu uerbi contra te satis aperte satisq; constan-  
 ter pronuntiasse? Tum per motus autoritate libri poeta, si  
 à Cæsare, inquit, ius prouocandi foret, ego nunc ab hoc  
 Cæsaris libro prouocassem. Sed quoniam ipse rationem  
 sententiæ suæ reddere supersedit, nos te nunc rogamus, ut  
 dicas, quam esse causam uitiij putes, & in quadriga dicen-  
 da, & in arena. Tum Fronto ita respondit: Quadri-  
 gæ semper etsi multijugæ non sunt, multitudinis tamen  
 tenentur numero: quoniã quatuor simul equi iuncti, qua-  
 drigæ quasi quadrijugæ uocantur. Neq; debet prorsus ap-  
 pellatio equorum plurium includi in singularis numeri  
 unitatem. Eandem quoque de arena rationem habendam,  
 sed in specie dispari. Nam cum arena singulari numero  
 dicta, multitudinem tamen & copiam significet minima-  
 rum ex quibus constat partium, indocte & inscite are-  
 næ dici uidentur, tanquam id uocabulum indigeat numeri  
 amplitudine, cum ei singulariter dici ingenua sit natura-  
 lis sui multitudo. Sed hæc ego, inquit, dixi, non ut huius  
 sententiæ legisq; fundus subscriptorq; fierem, sed ut ne  
 Cæsaris uiri docti opinionem ἀνδραμύθισον destitue-  
 rem. Nam cum cælum semper <sup>ἄνωθεν</sup> dicatur, mare &  
 terra non semper, & puluis, & uentus, & fumus non  
 semper, cur inducias, & cerimonias scriptores ueteres  
 nonnunquam singulari numero appellauerunt, ferias, &  
 nundinas, & inferias, & exequias nunquam? Cur mol &  
 I 4 uinum,

Cælum.

Lac.

winum, atque id genus cetera, numerum multitudinis capiunt, lac non capiat? Queri inquam ista omnia, & enucleari, & excudi ab hominibus negotiosis in ciuitate tam occupata non queunt: quin his quoque ipsis, quæ iam dixi, demoratos uos esse uideo, alicui (opinor) negotio destinatos. Ite ergo nunc, & quando forte erit otium, quærite an quadrigam, & arenas dixerit è cohorte illa dumtaxat antiquiore uel oratorum aliquis, uel poetarum, id est, classicus, assiduusq; aliquis scriptor non proletarius. Hæc quidem Fronto requirere nos iussit uocabula, non ea re (opinor) quod scripta esse in ullis ueterum libris existimaret, sed ut nobis studium lectitandi in quærendis rarioribus uerbis exerceret. Quod unum ergo rarissimum uidebatur, inuenimus quadrigam numero singulari dictam in libro satyrarum Marci Varronis, qui inscriptus est Exdemetrius. Arenas autem πλουωλεκδς dictas minore studio querimus: quia præter C. Cæsarem (quod equidem meminere) nemo hoc doctorum hominum dedit.

Classicus scriptor.

Antonij Iuliani in conuiuio ad quosdam Græcos lepidissima responsio. CAP. IX.

**A**dolescens è terra Asia de equestri loco, lætæ indolis, moribusq; & fortuna bene ornatus, & ad rem musicam facili ingenio ac libenti, cœnam dabat amicis ac magistris in rusculo, celebrandæ lucis annuæ, quam sibi principem uitæ habuerat. Venerat tum nobiscum ad eam cœnam Antonius Iulianus rhetor, docendis publice iuuenibus magister, Hispano ore, florentisq; homo faciendi, & rerum literarumq; ueterum peritus. Is, ubi edulij finis & poculis, mox sermonibusq; tempus fuit, desiderauit

Antonius Iulianus.



rauit exhiberi, quos habere eum adolescentem sciebat, scitissimos utriusque sexus, qui canerent uoce, & qui psallerent. Ac postea quàm introducti pueri puellæq; sunt, iucundumq; in modum ἀνακειρόντεια pleraque, & sapphica, & poetarum quoque recentium ἑλεγεῖα quædam ἱρωικὰ cecinerunt. Oblectati autem sumus præter multa alia uersiculis lepidissimis Anacreontis senis, quos equidem scripsi, ut interea labor hic uigiliarum, & inquires suauitate paulisper uocum atque modulorum acquiesceret:

Τὸν ἀργυρῶν ἱρωικός νιδ. C. h. u. l. e. c. a. d.  
ἕφασέ μοι πρὶνθρ. 1. 9. c. d.

πανοπλίας μῦθ οὐχί,  
τί γῶ μάχουσι καί μοι;  
πυθήειον δὲ κείλων  
ὄθρ δ' ὠνὴ βέθωρον.  
καὶ μὴ πρὶδ κατ' αὐτὸ  
μή τε ἄσρα, μήτ' ἀμάξας,  
τί πλῆθ' ἄδωρ μέλει μοι,  
τί δ' ἄσείθρ βοωτέω  
πρὶνθρ ἀμπέλης μοι,  
καὶ βότρωας κατ' αὐτὸ,  
καὶ χρυσέας πατῶντας  
ὄμῃ καλῶς λυαίω,  
ἱρωτα κ' ἐάθυλλον

Tum Græci plusculi qui in eo conuiuio erant, homines amœni, & nostras quoq; literas haud incuriose docti, Iulianum rhetorem laceffere insectariq; adorti sunt, tanquã prorsus Barbarum & agrestem, qui ortus terra Hispania

nia foret, clamatorq; tantum & facundia rabida iurgio-  
 saq; esset, eiusq; lingue exercitationes doceret, quæ nul-  
 las uoluptates, nullamq; mulcedinem Veneris atque Mu-  
 sæ haberet. Sæpeq; eum percontabantur, quid de Ana-  
 creonte ceterisq; id genus poëtis sentiret: Et ecquis no-  
 strorum poëtarum tam fluentes carminum delicias fecis-  
 set: Nisi Catullus, inquit, forte pauca, & Caluus  
 itidem pauca. Nam Næuius implicata, & Hortensius  
 inuenusta, & Cinna illepada, & Memmius dura, ac de-  
 inceps omnes rudia fecerunt atque absona. Tum ille pro  
 lingua patria, tanquam pro aris & focis, animo irrita-  
 to indignabundus, cedere equidem, inquit, uobis debui,  
 ut in tali <sup>uobis</sup> artium nos uinceretis: & sicut in uo-  
 luptatibus cultus atque uictus, ita in cantilenarum quoq;  
 multis anteiretis. Sed ne nos, id est nomen Latinum, tan-  
 quam profestos quosdam & insubidos ἀναστροφίας con-  
 demnetis, permittite mihi quæso operire pallio caput,  
 quod in quadam parum pudica oratione Socratem fecisse  
 aiunt. Et audite ac discite, nostros quoque antiquiores  
 ante eos quos nominastis, poëtas amafios ac uenereos  
 fuisse. Tum resupinus capite conuelato, uoce admodum  
 quam suauis, uersus cecinit Valerij Aeditui ueteris poëtæ,  
 item Portij Licinij, & Quinti Catuli, quibus mundius,  
 uenustius, limatius, prescius, Græcum Latinum ue nihil  
 quicquam reperiri puto.

Valerius Aedi-  
 tuus.

Portius Lici-  
 nius.

Q. Catullus.

Versus Aeditui:

Dicere cum conor curam tibi Pamphila cordis,

Quid mi abs te quæram, uerba labris abeunt.

Per pectus miserum manat subito mihi sudor.

Si tacitus

*Si tacitus, fabidus, duplo ideo pereo.*

*Atque item alios uersus eiusdem addidit, non hercle minus dulces quam priores:*

*Quid faculam præfers phileros, qua nil opus nobis?*

*Ibimus, hic lucet pectore flamma satis.*

*Istam non potis est uis seua extinguere uenti,*

*Aut imber cælo candidus præcipitans.*

*At contra hunc ignem Veneris, si non Venus ipsa,*

*Nulla est quæ possit uis alia opprimere.*

*Item dixit uersus Portij Licinij hosce:*

*Custodes ouium uidere propaginis agnum,*

*Queritis ignem? ite huc: queritis? ignis homo est.*

*Si digito attigero, incendam syluam simul omnem.*

*Omne pecus flamma est, omnia quæ uideo.*

*Q. Catulli uersus illi fuerunt:*

*Aufugit mi animus, credo (ut solet) ad Theotimum*

*Deuenit, sic est, per fugium illud habet.*

*Quid, si non interdixem ne illuc fugitiuum*

*Mitteret ad se intro, sed magis eijceret?*

*Ibimus quæsitum, uerum ne ipsi teneamur*

*Formido. quid ago? da Venus consilium.*

*Verba hæc, præter propter, in usu uulgi prodita, etiam Ennij fuisse.*

CAP. X.

**M**Emini me quondam & Celsinum Iulianum Numidam, ad Frontonem Cornelium, pedes tunc grauitè agrum, ire uisere: atq; ibi qui introducti sumus, offendimus eum cubantem in scimpodio Græciensi, circumundiq; sedentibus multis, doctrina, aut genere, aut fortuna nobilibus uiris. Assistebant fabri ædium complures balneis

In scimpodio  
Græciensi.

Præter pro-  
pter.

neis nouis moliendis adhibiti, ostendebantq; depictas in membranulis uarias species balnearum. Ex quibus cū elegisset unam formam speciemq; ueris, interrogauit, quātus esset pecunie conspectus ad id totum opus absoluendum. Cumq; architectus dixisset, necessaria uideri esse HS ferme trecenta, unus ex amicis Frontonis, & præter propter, inquit, alia quinquaginta. Tum Fronto dilatis sermonebus, quos habere de balnearū sumptu instituerat, aspiciens ad eum amicum qui dixerat quinquaginta esse alia præter propter: atq; ille amicus, non meum, inquit, hoc uerbum est, sed multorū hominum, quos loquentes id audias. Quid autē id uerbū significet, non ex me, sed ex grāmatico querendum est: ac simul digito demonstrat grāmaticum haud in celebri nomine, Romæ docentem, sedentem. Tum grammaticus, usitati peruulgatiq; uerbi obscuritate motus, querimus, inquit, quod honore questionis minime dignū est. Nam nescio quid hoc prænimis plebeiu est, & in opificū sermonibus quàm notius. At enim Fronto, iam uoce atq; uultu intentiore, ita ne, inquit, magister de honore tibi deculpatumq; hoc uerbum uidetur, quo & M. Cato, & M. Varro, & pleraq; ætas superior ut necessario & Latino usi sunt? Atq; ibi Iulius Celsinus admonuit in tragœdia quoq; Q. Ennij, quæ Iphigenia inscripta est, id ipsum de quo quærebatur scriptū esse, & à grāmaticis contaminari magis solitū quàm enarrari. Quocirca statim proferri Iphigeniam Q. Ennij iubet. In eius tragœdiæ choro inscriptos esse hos uersus legimus:

Otio qui nescit uti, plus negotij habet,  
Quàm cum est negotium in negotio.

Nam

Nam cui quod agat, institutum est, nullo negotio  
 Id agit, studet ibi, mentem atq; animum delectat suum.  
 Otioso initio animus nescit, quid uelit.

Hoc idem est, neq; domi nunc nos, nec militiæ sumus.  
 Imus huc, hinc illuc: cū illuc uentū est, ire illinc lubet.

Incerte errat animus, præter propter uitam uiuitur.

Hoc ubi lectum est, tum deinde Fronto ad grammaticum  
 iam labantem, audisti'ne, inquit, magister optime, Ennium  
 tuum dixisse præter propter, & cum sententia quidem ta-  
 li, quali seuerissimæ philosophorum esse oburgationes so-  
 lent? Petimus igitur dicas (quoniam de Enniano iam uer-  
 bo quaeritur) quid sit notus huiusce uersus sensus:

Incerte errat animus, præter propter uitam uiuitur.

Et grammaticus sudans multum, ac rubens multum, cum  
 id plerique prolixius riderent, exurgit. Et abiens: tibi,  
 inquit, Fronto postea uni dicam, ne inscitiores audiant,  
 ac discant. Atque ita omnes, relicta ibi quaestione uerbi,  
 consurreximus.

Ponit uersus Platonis amatorios, quos admo-  
 dum iuuenis lusit, dum tragœdijs contendit.

CAP.

XI.

Celebrantur duo isti Græci uersiculi, multorumq; do-  
 ctorum hominum memoria dignantur, quod sint le-  
 pidissimi, & uenustissimæ breuitatis. Neq; adeo pauci sunt  
 ueteres scriptores, qui eos Platonis esse philosophi affir-  
 mant, quibus ille adolescens lusit, cum tragœdijs quoq;  
 eodem tempore faciendis præluderet:

Τὴν ψυχὴν ἀγάθωνά φιλοῦν ἢ χεῖλιον ἔχου,  
 ἢ λθε γὰρ ἢ τλήμων, ὡς λαβηθῆμεν.

Amicus

*Amicus meus* οὐκ ἀμωσθ *adolescens, in plureis uersuculos licentius liberiusq; uertit : qui quoniam mihi quidem uisi sunt non esse memoratu indigni, subdidi:*

*Dum semhiulco suauio  
Meum puellum suauior,  
Dulcemq; florem spiritus  
Duco ex aperto tramite,  
Anima ægra & saucia  
Cucurrit ad labias mihi,  
Rictumq; oris peruium  
Et labra pueri mollia  
Rimata itineri transitus  
Ut transfiliret nititur.  
Tum si moræ quid pluscula  
Fuiisset in coitu osculi,  
Amoris igni percita  
Transisset, & me linqueret:  
Et mira prorsum res foret,  
Ut ad me fierem mortuus,  
Ad puerum intus uiuerem.*

*Disertatio Herodis Attici super ui & natura doloris, suæq; opinionis affirmatio per exēplum indocti rustici, qui cum rubis fructiferas arbores præcidit.*

C A P. X I I.

**H**erodem Atticum, consularem uirum, Athenis disferentē audiui Græca oratione : in qua ferè omneis memoria nostræ uniuersos grauitate atque copia, & elegantia uocum longe præstitit. Dissertit autem cōtra ἀπάθειαν Stoicorū, lacepsitus à quodā Stoico, tanquā minus sapienter

pietate, & parum uiriliter dolorē ferret ex morte pueri quē amauerat. In ea disertatione (quantulum memini) huiusmodi sensus est: quod nullus usquam homo, qui secundum naturam sentiret & saperet, affectionibus istis animi, quas πῶν appellabat, aegritudinis, cupiditatis, timoris, iræ, uoluptatis, carere & uacare totis posset, & omnino non dolere: Atq; si posset etiam obniti ut totis careret, nō ex re id esse melius: quoniam langueret animus, & torperet affectionum quarundam adminiculis, ut necessario plurimum imperio priuatus. Dicebat enim sensus istos motusq; animi, qui cum immoderatiores sunt, uitia fiunt, innexos implicatosq; esse uigoribus quibusdā mentium & alacritatibus. Ac propterea, si omnino omnes eos imperitius conuellamus, periculum esse, ne eis adherentes, bonas quoq; & utiles animi indoles amittamus. Moderandos esse igitur, & scite considerateq; purgandos censebat: ut ea tantum quæ aliena sunt, contraq; naturam uiderentur, & cum pernicie agnata sunt, detrahantur: ne profecto id accidat, quod cuiquam Thracio insipienti & rudi, in agro quem emerat procurando, uenisse usu fabula est: Homo Thracius, inquit, ex ultima Barbaria, ruris colendi insolens, cum in terras cultiores humanioris uitæ cupidine commigrasset, fundum mercatus est, olea atque uite consitum: qui, quia nihil admodum super uite aut arbore colenda sciret, uidet forte uicinum, rubos late atque alte obortos excidentem, fraxinos ad summū propè uerticem deputantem, soboles uitium è radicibus caudicū super terrā fusas reuellentē, stolones in pomis aut in oleis proceros atq; decerptos amputantē. Acceditq; propè, & cur

Rustici imprudentia.

tantam

tantam ligni atq; frondium cadē faceret, percontatū est. Et uicinus ita respondit, ut ager, inquit, mundus purusq; fiat, eiusq; arbor atque uitis fecundior. Discedit ille à uicino, gratias agens & letus, tanquàm adeptus rei rusticæ disciplinā. Tum falcem ibi ac securim capit, atq; ibi homo miser imperitus uites suas sibi omnes & oleas detruncat: comasq; arborum letissimas, uberrimosq; uitium palmites decidit: & fruteta atque uirgulta simul omnia, pomis frugibusq; gignēdis felicia, cum sentibus & rubis purificandi agri gratia conuellit, mala mercede doctus audaciam, fiduciamq; peccandi imitatione falsa eruditus. Sic, inquit, isti apathiae sectatores, qui uideri se esse trāquillos & intrepidus & immobiles uolunt, dum nihil cupiunt, nihil dolent, nihil irascuntur, nihil gaudent, omnibus uehementioribus animi officijs amputatis, in corpore ignas ue & quasi eneruatae uite consenescent.

Apathiae sectatores.

Quos Pumiliones dicimus, Græce *vovus* appellari.

C A P. X I I I.

STabant forte unā in uestibulo palatij fabulantes Fronto Cornelius, & Festus Posthumius, & Apollinaris Sulpitius. Atq; ego ibi assistens cum quibusdam alijs, sermones eorum quos de literarum disciplinis habebant, curiosius captabā. Tum Fronto Apollinari: Fac me, inquit, oro magister, ut sim certus, an recte supersederim nanos dicere, parua nimis statura homines, maluerimq; eos pumiliones appellare, quoniā hoc scriptum esse in libris ueterum memineram. Nanos autem sordidum esse uerbum, & barbarum credebam. Est quidem inquit hoc Apollinaris in consuetudine imperiti uulgi frequens, sed barbarum

Pumiliones.

Nani.

non



non est, censeturq; linguæ Græcæ origine. uoxus enim Græci uocauerūt breui atq; humili corpore homines, paulum supra terram extantes. Idq; ita dixerūt adhibita quadam ratione etymologiæ, cum sententia uocabuli competente. Etsi memoria, inquit, mihi non labat, scriptum hoc est in comœdia Aristophanis, cui nomen est *ὄκλῶς*. Fuiſſet autem uerbum hoc à te ciuitate donatum, aut in latinam coloniam deductum, si tu eo uti dignatus fores. Eſſetq; id impendio probabilius, quàm quæ à Laberio ignobilia nimis & sordentia in usum linguæ latinæ introniſſa sunt. Tum Festus Posthumius grāmatico cuiſpiam latino Frontonis familiari: Docuit, inquit, nos Apollinaris nanos uerbum græcum eſſe, tu nos doce in quo de mulis aut equuleis humilioribus uulgo dicitur, an ne latinū sit, & apud quem scriptum reperiatur. Atque ille grammaticus, homo sanè perquam in noſcendis ueteribus scriptis exercitus: Si piaculum, inquit, non committitur præſente Apollinare, quid de uoce illa græca latina ue ſentiam dicere, audeo tibi Feſte quærenti reſpondere, eſſe hoc uerbum latinum, scriptumq; inueniri in poëmatis Heluij Cinne, non ignobilis, neq; indocti poëtæ. Verſus eiusq; ipſos dixit: quos, quoniam memoriæ mihi forte aderant, adſcripſi:

At nunc me genij nana per ſalicta

Bigis rheda rapit citata nanis.

Cōtemporaneos fuiſſe Cæſari & Ciceroni M. Varronem & P. Nigidium, ætatis ſuæ doctiſſimos Romanos, & quodd Nigidij commētationes propter earum obſcuritatē ſubtilitatēq; in uulgus non exeunt.

CAP.

XIII.

K

Actas

**A**etas M. Ciceronis & C. Caesaris præstanti s. *Am-  
 dia uiros paucos habuit. Doctrinarum autem mule-  
 tiformium, uariarumq; artium quibus humanitas erudita  
 est, culmina habuit M. Varronem, & P. Nigidium. Sed  
 Varronis quidem monumenta rerum ac disciplinarũ, quæ  
 per literas condidit, in propatulo frequentiq; usu serun-  
 tur: Nigidianæ autem commentationes nõ proinde in uul-  
 gus exeunt, & obscuritas subtilitasq; earum tanquã pa-  
 rũ utilis derelicta est. Sicuti sunt quæ paulo antè legimus  
 in commentarijs eius quos grãmaticos inscripsit: ex qui-  
 bus quædam ad demonstrandum scripturæ genus exẽpli  
 gratia sumpsi. Nam cum de natura atq; ordine literarum  
 differeret, quas grammatici uocales appellant, uerba hæc  
 scripsit: quæ reliquimus inenarrata ad exercendam legen-  
 tium intentionem: a, & o, semper principes sunt: i, & u,  
 semper subdite: e, & subit & præit. In Eurippo præit,  
 subit in Aemilio. Si quis putat præire u, in his uerbis, Va-  
 lerius, Vēnonias, Volusius: aut i, in his, iam pridem, iecur,  
 iocum, iucundum, errabit: quod hæ literæ cum præeunt,  
 ne uocales quidem sunt. Item ex eodem libro uerba hæc  
 sunt: Inter literã n, & g, est alia uis, ut in nomine anguis,  
 & angaria, & ancora, & increpat, & incurrit, & in-  
 genuus. In omnibus enim his nõ uerũ n, sed adulterinum  
 ponitur. Nam n, non esse, lingua inditio est. Nã si ea lite-  
 ra esset, lingua palatum tangeret. Alio deinde in loco est  
 scriptum. Græcos non tantæ inscitie arcesso, qui ou ex o  
 & y scripserunt, quantæ qui ei ex e, & i. Illud  
 enim inopia fecerunt, hoc nula  
 la re subacti.*

Nodi insoluti  
 ex literis nig-  
 dianis.

Auli

# AGELLII NOCTIVM

ATTICARVM COME

MENTARI I.

LIB. XX.

Disceptatio Sex. Cæcilij iureconfulti & Phauorini philosophi de legibus duodecim tabularum.

CAP.

I.



**S**EXTVS Cæcilius in disciplina iuris atque legibus populi Romani noscendis interpretandisq; scientia, usu, autoritateq; illustri fuit. Ad eum forte in area Palatina cum salutationem Cæsaris opperemur, philosophus Phauorinus accessit, collocutusq; est, nobis multisq; alijs præsentibus. In illis tunc eorū sermonibus orta mētio est legum decemuiralium, quas decemviri eius rei gratia à populo creati composuerūt, inq; duodecim tabulas conscripserunt. Eas leges cum Sextus Cæcilius inquisitis exploratisq; multarum urbium legibus, eleganti atq; absoluta breuitate uerborum scriptas diceret: Sit inquit hoc Phauorinus in pleraq; earum legum parte, ita uti dicis. Non enim minus cupide tabulas istas duodecim legi, quàm illos decē libros Platonis de legibus. Sed quedā istic animaduerūtur aut obscurissima, aut leuia, cōtrā dura nimis et remissa, aut nequaquam ita ut scriptum est consistentia. Obscuritates (inquit Sextus Cæcilius) non assignemus culpæ scribentium, sed inscitie non assequentium: quanquam ij quoq; ipsi, qui quæ scripta sunt,

XII. tabularū  
leges.

K 2 minus

minus percipiunt, culpa uacant . Nam longa etas / tra  
 ba atque mores ueteres obliterauit, quibus uet<sup>er</sup>is moria  
 busq; sententia legum comprehensa est . Tricentesimo  
 nanq; anno post Roman conditam, tabulae cōpositae scri  
 ptæq; sunt . A quo tempore ad hunc diem anni esse non  
 longe minus septingenti uidentur . Dure autem scriptum  
 esse in istis legibus, quid existimari potest? Nisi durâ esse  
 legem putas, quæ iudicem arbitrum'uc iure datum , qui  
 ob rem dicendam pecuniam accepisse conuictus est, capite  
 punit: aut quæ furem manifestum ei cui furtū factum est,  
 in seruitutem tradit : nocturnum autem furem ius occi  
 dendi tribuit. Dic enim quæso , dic uir sapientiæ studio  
 sissime , an tu aut iudicis illius perfidiam, contra omnia  
 iura diuina atq; humana iusiurandum suum pecunia uen  
 dentis, aut furis manifesti intolerandam audaciam, aut no  
 cturni grassatoris insidiosam uiolentiam, nō dignam esse  
 capitis pœna existimes? Noli (inquit Phauorinus) ex me  
 querere quid ego existimem . Scis enim solitum esse me  
 pro disciplina sectæ quā colo, inquirere potius quā de  
 cernere. Sed non leuis aestimator , neque aspernabilis est  
 Populus Romanus, cui delicta quidem istæc uindicanda,  
 pœnæ tamen huiusmodi nimis duræ esse uisæ sunt. Passus  
 est enim leges istas de tam immodico supplicio, situ atque  
 senio emori. Sicut illud quoque non humaniter scriptum  
 improbavit, quòd si homo in ius uocatus , morbo aut

*Arcera.* etate eger ad ingrediendum inualidus est , arcera non  
 sternitur, sed ipse aufertur, & iumento imponitur, atque  
 ex domo sua ad prætorem in comitium noua funeris fa  
 cie effertur. Quam enim ob causam morbo affectus, &  
 ad re

ad *ab*hondendum pro sese non idoneus, iumento adhaerens in ius aduersario deportatur? Quod uero dixi, uideri quaedam esse impendio molliora, non ne tibi quoque uidetur esse dilutum, quod ita de iniuria punienda scriptum est? Si iniuria alteri faxit, uiginti quinque aeris poenae sunt. Quis enim erit tam inops, quem ab iniuria facienda uiginti quinque asses deterreant? Itaque cum eam legem quoque Labeo uester in libris, quos ad duodecim tabulas conscripsit, non probaret, inquit: L. Nera-<sup>Neratij petulantia.</sup> tius fuit egregie homo improbus, atque immani uecordia. Is pro delectamento habebat, os hominis liberi manus suae palma uerberare. Eum seruus sequebatur crumenam plenam asium portitans: & quemcunque depalmauerat, numerari statim secundum duodecim tabulas, quinque & uiginti asses iubebat. Propterea, inquit, praetores postea hanc abolescere & relinqui censuerunt, iniurijsq; aestimandis recuperatores se daturos edixerunt. Nonnulla autem in istis legibus nec consistere quidem (sicuti dixi) uisa sunt. Velut illa lex talionis, cuius uerba (nisi memoria me fallit) haec sunt: Si membrum rupit meum, è pacto talio esto. Praeter enim ulciscendi acerbitatem, ne procedere quoque executio iusta talionis potest. Nam cui membrum ab alio ruptum est, si ipsi itidem rumpere per talionem uelit, quero an efficere possit rumpendi pariter membri equilibrium? In qua re primum ea difficultas est inexplicabilis. Quid si membrum, inquit, alter imprudens ruperit? Quod enim per imprudentiam factum est, retaliari per imprudentiam debet. Ictus quippe fortuitus & consultus, non cadunt sub eius-

dem talionis similitudinem. Quonam igitur modo si prudentem poterit imitari, qui in exequenda talione non licetiae ius habet, sed imprudetiae? Sed & si prudens ruperit, nequaquam patietur aut alius se laedi aut latius: quod cuiusmodi libra atque mensura caueri possit, non reperio. Quin etiam si quid plus erit, aliter uel commissum, res fiet ridiculae atrocitatis, ut contraria actio mutuae talionis oriatur, & adolescat in finita quaedam reciprocatio talionum. Nam de immanitate illa secandi partiendiq; humani corporis, si unus ob pecuniam debitam adiudicatus addictusq; sit pluribus, non libet meminisse, & piget dicere. Quid enim uideri potest efferatius, quid ab hominis ingenio diuersius, quam quod membra & artus inopis debitoris breuissimo laniatu distrahantur, sicut nunc bona uenum distrahuntur? Tu Sex. Caelius amplexus utraq; manu Phavorinum: Tu es, inquit, unus profecto in nostra memoria, non Graeae modo, sed & Romanae rei peritissimus. Quis enim philosophorum disciplinae suae leges, tam scite atque docte callet, quam leges tu nostras decemuirales percaluisti? Sed quae so te, cum tamen digrediare paulisper e curriculum istis disputationum uestrarum academicis, omissoq; studio quicquid lubitum est, arguendi tuendiq;, confideres grauius, cuiusmodi sint ea quae reprehendisli. Nec ideo contempnas legum istarum antiquitates, quod plerisque ipsis iam Populus Romanus desuerit. Non enim profecto ignoras legum opportunitates, & medelas pro temporum moribus, & pro rerum publicarum generibus, ac pro utilitatum praesentium rationibus, proq; uitiorum quibus medendum est seruatoribus, mutari atq; flecti, neq; uno statu

stare consistere, quin ut facies cœli & maris, ita re-  
 rum atque fortunæ tempestatibus uariantur. Quid salu-  
 brius uisum est rogatione illa Stolonis iugerum de nu-  
 mero præfinito? quid utilius plebiscito Voconio de co-  
 ercendis mulierum hereditatibus? quid tam necessarium  
 existimatum est propulsandæ ciuium luxuriæ, quàm  
 lex Licinia, Fannia, aliæq; item leges sumptuariæ?  
 Omnia tamen hæc obliterata & operata sunt ciuitatis  
 opulentia, quasi quibusdam fluctibus exæstuantis. Sed  
 cur tibi esse uisa est inhumana, omnium mea quidem sen-  
 tentia humanissima, quæ iumentum dari iubet ægro, aut  
 seni in ius uocato? Verba sunt hæc de lege: Si in ius  
 uocat, si morbus, æuitas ue uitium esset, qui in ius uo-  
 cabit, iumentum dato: si nolet, arceram ne sternito. An  
 tu fortè morbum appellari hic putas, ægrotationem gra-  
 uem cum feбри rapida & quercera? iumentumq; dici  
 pecus aliquod unicum tergo uehens? Ac propterea mi-  
 nus fuisse humanum existimas, ægrotum domi suæ cu-  
 bantem, iumento impositum in ius rapi? Hoc mi Phæ-  
 uorine nequaquam ita est. Nam morbus in lege ista non  
 febriculosus, neque nimium grauis, sed uitium aliquod  
 imbecillitatis atque inualentiæ demonstratur, non pe-  
 riculum uitæ ostenditur. Cætero qui morbum uehemen-  
 tiorem uim grauiter nocendi habentem, legum istarum  
 scriptores alio in loco non per se morbum, sed morbum  
 fonticum appellant. Iumentum quoque non id solum si-  
 gnificat quod nunc dicitur, sed uectabulum etiam quod ad-  
 iunctis pecoribus trahebatur. Veteres enim nostri iumen-  
 tum à iungendo dixerunt. Arcera autem, uocabatur plo-

Æuitas.

Morbus.

Morbus font-  
 icus.  
 Iumentum.  
 Vectabulum.

Arcera.

K 4

strum

strum tectum undique, & munitum, quasi quædam  
 magna uestimentis instrata, qua nimis ægri, aut jenes  
 portari cubantes solebant. Quenam ibi igitur acerbitas  
 esse uisa est, quod in ius uocato pauperrimo homini, uel  
 inopi, qui aut pedibus fortè agris esset, aut quo alio casu  
 ingredi non quiret, plostrum esse dandum censuerunt:  
 neque insterni tamen delicate arceram iusserunt, quoniam  
 satis esset inualido huiusmodi uectaculum. Atque id fece-  
 runt, ne causatio ista ægri corporis perpetuam uacatio-  
 nem daret fidem detrectantibus, iurisq; actiones declinan-  
 tibus. Sed enim ipsum uide, quod in iniurias factas quin-  
 que & uiginti asibus sanxerunt, non omnino omnes mi  
 Phauorine iniurias ære isto pauco diluerunt, tametsi hæc  
 ipsa paucitas asium, graue pondus æris fuit. Nam libra-  
 rii asibus in ea tempestate populus usus est. Sed iniu-  
 rias atrociores, ut de osse fracto non liberis modo, ue-  
 rumetiam seruis factas impensiore damno uindicauerunt.  
 Quibusdam autem iniurijs talionem quoq; apposuerunt.  
 Quam quidem tu talionem uir optime iniquius paulo in-  
 sectatus es, ac ne consistere quidem dixisti, lepida qua-  
 dam solertia uerborum: quoniam talioni par non sit ta-  
 lio: neque rumpi membrum facile possit ad alterius ru-  
 pturæ (ut ais tu) æquilibrium. Verum est mi Phauori-  
 ne, talionem rarissimum fieri difficilime. Sed decenuiri  
 minuere atque extinguere uolentes huiuscemodi uiolen-  
 tiam pulsandi atque ledendi talione, eo quoq; metu coer-  
 cendos esse homines putauerunt. Neque eius qui mem-  
 brum alteri rupisset, & pacisci tamen de talione redi-  
 menda, nollet, tantam esse habendam rationem arbitrati  
 sunt,

Per Fab  
 se me  
 in ge



sunt ut an prudens, imprudens uel rupisset, spectandum  
 putarem. aut talionem in eo uel adamuſſim equipararent,  
 uel in librili perpenderent: sed potius eundem animum,  
 eundemq; impetum in eadem parte corporis rumpendi,  
 non eundem quoq; casum exigi uoluerunt: quoniam mo-  
 dus uoluntatis præſtari poſſet, casus iſtus non poſſet.  
 Quod ſi ita eſt, ut dico, & ut ipſe æquitatis habitus de-  
 monſtrat, taliones illæ tuæ reciprocae argutiores profe- Taliones reci-  
 clo, quàm ueriores fuerunt. Sed quoniam acerbum quo- proca.  
 que eſſe hoc genus poenæ putas, quæ (obſecro te) iſta  
 acerbitas eſt, ſi idem fiat in te, quod tute in alio feceris?  
 Præſertim cum habeas facultatem paciſcendi, & non ne-  
 ceſſe ſit pati talionem, niſi eam tu elegeris. Quod edic-  
 tum autem prætorium de æſtimandis iniurijs, probabi-  
 lius eſſe his poteſt? Nolo hoc ignores, hanc quoq; ipſam  
 talionem ad æſtimationem iudicis redigi neceſſario ſolui-  
 tam. Nam ſi reus qui depaciſci noluerat, iudici talionem  
 imperanti non parebat, æſtimata lite iudex hominem pe-  
 cuniæ damnabat: atque ita ſi reo & pactio grauis, &  
 acerbata talio uifa fuerat, ſeueritas legis ad pecuniæ mul-  
 tam redibat. Reſtat, ut ei quod de ſectione partitioneq;  
 corporis immaniſſimum eſſe tibi uiſum eſt, reſpondeam:  
 Omnibus quidem uirtutum generibus exercendis colen-  
 diſq;, Populus Romanus è parua origine ad tantæ ampli-  
 tudinis inſtar emicuit. Sed omnium maxime atque præci-  
 pue fidem coluit, ſanctamq; habuit, tam priuatim quàm  
 publice. Sic conſules clariffimos uiros hoſtibus confir-  
 mandæ fidei publicæ cauſa dedit. Sic clientem in fidem  
 acceptum chariorem haberi quàm propinquos, tuena-  
 dumq;

K 5 dumq;

dumq; esse contra cognatos censuit. Neque prius <sup>hunc</sup> facinus <sup>est</sup> estimatum est, quam si cui probaretur <sup>autentem</sup> derisui habuisse. Hanc autem fidem maiores nostri non modo in officiorum uicibus, sed in negotiorum quoque contractibus sanxerunt, maximeq; in pecuniæ <sup>mutuaticæ</sup> usu atq; commercio. Adimi enim putauerunt <sup>subsidium</sup> hoc inopiæ temporariæ, quo communis hominum uita indiget, si perfidia debitorum sine graui pœna eluderet. Confessi igitur aris ac debiti iudicatis triginta dies sunt dati, conquirendæ pecuniæ causa quam dissoluerent. Eosq; dies decemuiri iustos appellauerunt, uelut quodam iustitium, id est iuris inter eos quasi interstitionem quandam & cessationem, quibus diebus nihil cum his agi iure posset. Post deinde nisi dissoluerant, ad prætorem uocabantur: & ab eo quibus erant iudicati addicebantur. Neruo quoque aut cõpedibus uinciebantur. Sic enim sunt, opinor, uerba legis: Aris confessi, rebusq; iure iudicatis, triginta dies iusti sunt. Post deinde manus inie-  
 Etio esto, in ius ducito, ni iudicatum facit, aut qui pseudo  
 eo in iure uim dicit, secum ducito, uincito aut neruo  
 aut compedibus quindecim pondo, ne minore: aut si uo-  
 let, maiore uincito. Si uolet, suo uiuito. Ni suo uiuit, qui  
 eum uinctum habebit, libras farris n dies dato. Si uo-  
 let plus, dato. Erat autem ius interea paciscendi. Ac ni-  
 si pacti forent, habebantur in uinculis dies sexaginta.  
 Inter eos dies trinis nundinis continuus ad prætorem  
 in comitium producebantur, quantæq; pecuniæ iudi-  
 cati essent, prædicabatur. Tertijs autem nundinis ca-  
 pite pœnas dabant, aut trans Tiberim peregre uenun-  
 ibant

Dies iusti.

ibam. Sed eam capitis pœnam sancienda, sicuti dixi, fidei gratia, horridam atrocitatis ostentu, nouisq; terroribus metuendam reddiderunt. Nam si plures forent, quibus reus esset iudicatus, secari si uellent, atq; partiri corpus addicti sibi hominis permiserunt. Et quidem uerba ipsa legis dicam, ne existimes inuidiam me istam fortè formidare: Tertius, inquit nundinis, parteis secanto: si plus minus ue secuerunt, sine fraude esto. Nihil profecto immitius, nihil immanius: nisi (ut re ipsa apparet) eo consilio tanta immanitas pœnæ denuntiata est, ne ad eã unquã perueniretur. Addici nanq; nunc, & uinciri multos uidemus, quia uinculorum pœnam deterrimi homines contemnunt. Dissectum esse antiquitus neminem equidem neque legi, neq; audiui: quoniam scuitia ista pœnæ contemni non quita est. An putas Phauorine, si non illa etiam ex duodecim tabulis, de testimonijs falsis pœna aboleuisset, & si nũc quoq; ut antea, qui falsum testimonium dixisse conuictus esset, è saxo Tarpeio deijceretur, mentituros fuisse pro testimonio tam multos quam uidemus? Acerbitas plerunq; ulciscendi maleficij, bene atq; caute uiuendi disciplina est. Historia de Metio Sufetio Albano, nobis quoq; non admodum numero istiusmodi libros lectitantibus, ignota non est: qui quoniam pactum atq; cõdictum cum rege Populi Romani perfide ruperat, binis quadrigis uinctus in diuersa nitentibus laceratus est. Nouum atq; asperum supplicium quis negat? Sed quid elegantissimus poëta dicat, uide:

—At tu dictis Albane maneres.

Hec atq; alia ubi Sex. Cæcilius, omnibus qui aderant, ipse quoq;

Nõ quita est eẽ  
temni lex homi  
nem dissectãdi.

Metij Sufetij  
historia.

quoq; Phauorino approbante atque laudante, diuinit:  
nuntiatum est Casarem iam salutari, & separati sumus.

Vocabulum siticinum in Marci Catonis ora-  
tione quid significet, & quā ob causam L. Accius  
poeta in pragmaticis siticistas nebuloso nomine  
esse dixerit.

C A P. I I.

**S**iticines scriptum est in oratione Marci Catonis, quæ  
inscribitur, Ne imperium sit ueteri, ubi nouus uene-  
rit. *Siticines*, inquit, & *liticines*, & *tubicines*. Sed *Cæ-*  
*sellius Vindex* in commentarijs lectionum antiquarum,  
scire quidem se ait, *liticines* lituo cantare, & *tubicines*  
*tuba*. Quid istuc autem sit, quod *siticines* cantant, homo  
ingenuæ ueritatis scire sese negat. Nos autem in *Capi-*  
*tonis Attei Coniectaneis* inuenimus *siticines* appellatos,  
qui apud *sitos* canere soliti essent, hoc est uita functos  
& sepultos. Eoq; habuisse proprium genus tubæ qua  
canerent, à cæterorum *tubicinum* proprietate differens,  
quos *sicinnistas* uulgus dicit. Qui rectius locuti sunt, *si-*  
*cinnium*. *cinnistas* litera, n, gemina dixerunt. *Sicinnium* genus ue-  
teris saltationis fuit. *Saltabundi* autem canebant, quæ  
nunc stantes canunt. Posuit hoc uerbum *Lucius Accius*  
poeta in pragmaticis, appellariq; *sicinnistas* ait nebuloso  
nomine: credo propterea nebuloso, quòd *sicinnium* cur  
diceretur, obscurum esset.

Artificum scenicorum studium, amoremq; in-  
honestum probrosumq; esse, & super ea re uerba  
*Aristotelis* philosophi adscripta. C A P. I I I.

**C**omædos quispia & tragædos & tibicines, diues  
adulescens *Tauri* philosophi discipulus, liberos ho-  
mines

min in delicijs atque in delectamentis habebat. Id genus *ἀνομιῶν* artifices Græce appellantur οἱ περὶ τὸν δῖον τεχνῖται. Eum adolescentem Taurus à sodalitatibus conuictus; hominum scenicoꝝ abducere uolens, misit ei uerba ex Aristotelis libro exscripta, qui προβλήματα ἐγκύκλια in scriptis est. Iussitq; ut ea quotidie lectitaret: Διὰ τὸ οἱ διονυσιακοὶ τεχνῖται ὡς ἐπὶ τὸ πᾶν πονηροὶ ἔσιν, ὅτι ἤκιστα λόγῳ καὶ φιλοσοφίας κεινωῦνσι, διὰ τὸ περὶ τὰς ἀναγκαίαις τέχαις πᾶν μέρος τοῦ βίου εἶναι, καὶ ὅτι ἐν ἀφρασίῳ τὴν πᾶν χρόνον ἔσιν, ὅτε ἢ ἐν ἀπορίας. ἀμφοτέρω ἢ φαυλοτικῶς παρασκῶδασικά.

Exempla epistolarum Alexandri regis, & Aristotelis philosophi, ita uti sunt edita.

## CAP. IIII.

Commentationum suarum artiumq; quas discipulis Aristotelicæ artes duplices.  
 tradebat Aristoteles philosophus, regis Alexandri magister, duas species habuisse dicitur: Alia erant que nominabat ἐξωτερικά. alia que appellabat ἀκροαματικά. Ἐξωτερικά dicebantur, que ad rhetoricas meditationes, facultatem argutiarum civiliumq; rerum notitiam conducebant. Ἀκροαματικά autem uocabantur, in quibus philosophia remotior subtiliorq; agitabatur, queq; ad nature contemplationes disceptationes ue dialecticas pertinebant. Huic disciplinæ, quam dixi ἀκροαματικὴν, tempus exercendæ dabat in Licio matutinum. Nec ad eam quenquam temere admittebat, nisi quorum antè ingenium, & eruditionis elementa, atq; in discendo studium laboremq; explorasset. Illas uero ἐξωτερικάς eodem in loco uespert faciebat, easq; uulgo iuuenibus sine delecta  
 dabat,

abat, atq; eum λαλιῶν περιπατρῶν appellabat: Illi de  
 erum supra ἰωθινῶν. Vtroq; enim tempore ἀνδουλans  
 differebat. Librosq; suos earum rerum omnium commen-  
 tarios seorsum diuisit, ut alij ἕξωτερικῶν dicerentur, par-  
 tim ὀφροαμαλικῶν. Quos cum in uulgus ab eo editos rex  
 Alexander cognouisset, atq; ea tempestate armis exerci-  
 tuq; omnem propè Asiam teneret, regemq; ipsum Da-  
 rium prelijs & uictorijs urgeret, in illis tamen tantis ne-  
 gotijs literas ad Aristotelem misit, non eum recte fecis-  
 se, quòd disciplinas ὀφροαμαλικῶν, quibus ab eo ipse erudi-  
 tus foret, libris foras editis inuulgasset. Nam qua, inquit,  
 alia re prestare ceteris poterimus, si ea quæ ex te accipi-  
 mus, omnium prorsus fient communia? Quippe ego do-  
 ctrina antecire malim, quàm copijs atque opulentijs. Re-  
 scripsit ei Aristoteles ad hanc sententiam: Ἀφροαμαλικῶν  
 libros, quos editos quereris, & non perinde, ut arcana  
 absconditos, neque editos scito esse, neque non editos,  
 quoniam ijs solis, qui nos audiunt, cognobiles erunt. Ex-  
 empla utrarumq; literarum sumpta ex Andronici phi-  
 losophilibro subdidi. Amaui autem prorsus in utriusq;  
 epistola breuitatis elegantissimæ filum tenuissimum:

Alexandri Ma-  
 gni epistola.

Ἀλέξανδρος Ἀριστοτέλει εὖ πρότερον. Οὐκ ἔρῳδεις ἰσθίσεις  
 ἐκδούς τοὺς ὀφροαμαλικῶν τῶν λόγων, τίτι γὰρ ἐπὶ  
 διοίσομεν ἡμεῖς τῶν ἄλλων, εἰ καὶ οὐς ἐπαιδευόμεθα λό-  
 γος, οὐκί πάντων ἴσονται κεινοί. ἐγὼ δὲ βυλιμην ἄρ  
 τῶν περὶ τὰ ἄριστα ἐμπαρίας, ἢ τῶν δωάμισι διαφέ-  
 ρειν. ἔρῳσο.

Aristotelis re-  
 sponso.

Ἀριστοτέλης βασιλῆϊ Ἀλέξανδρῳ εὖ πρότερον.  
 Ἐγραψάς μοι περὶ τῶν ὀφροαμαλικῶν λόγων, διδμνος λῆν  
 αὐδούς

οὐδὲ Φυλάττην ἐν ἀπορρήτοις, ἴδι οὖν αὐτοῖς καὶ δι-  
δομένοις, καὶ μὴ ἐκδομένοις. ξημιβί γὰρ ἔσι μόνοις ἔσι  
ἡμῶν ἀκούσασθαι. ἰρρωθ.

Hoc ego uerbum ξημιβί γὰρ ἔσι, quaerens uno itidem uer-  
bo dicere, aliud non reperi, quàm quod est scriptum à  
Marco Catone in sexto origine: Itaq; ego, inquit, cognō-  
biliores cognitionem esse arbitror.

Quæsitum atque tractatum utrum sit rectius  
dicere, habeo curam uestri, an uestrum.

## CAP.

## V.

**P**ERcontabar Apollinarem Sulpitium, cum eum RO= Nostri.  
ma adolescentulus sectarer, qua ratione diceretur, Vestri.  
Habeo curam uestri, aut misereor uestri: & iste casus,  
uestri, eo in loco quem uideretur habere casum re-  
ctum. Isthic mihi ita respondit: Quæris, inquit, ex me  
quod mihi quoq; est iamdiu in perpetua quæstione. Vi-  
detur enim non uestri oportere dici, sed uestrum, sicut  
Græci loquuntur, ἐπιμελῆμαι ὑμῶν, καὶ κήσθμαι ὑμῶν:  
quo in loco ὑμῶν aptius uestrum dicitur quàm uestri,  
& habet casum nominandi, quem tu rectum appellasti.  
Inuenio tamen, inquit, non paucis in locis, nostri atque  
uestri, dictum: non nostrum aut uestrum. L. Sylla rerum  
gestarum libro secundo: Quo si fieri potest, ut etiam  
nunc nostri nobis in mentem ueniat. Nosq; magis di-  
gnos creditis, quibus ciuibus quàm hostibus utamini,  
quiq; pro uobis potius, quàm contra uos pugnemus, neq;  
nostro, neq; maiorum nostrorum merito nobis id con-  
tinget. Terentius, in Phormione:

Ita pleriq; ingenio sumus

Omnes,

Omnes, nostri nosmet poenitet,

Afranius in Togata:

Nescio qui nostri miseritus tandem deus.

Et Laberius in Necromantia:

Dum diutius detinetur, nostri oblitus est.

Dubium porro, inquit, non est, quin eodem hæc omnia casu dicantur, nostri oblitus est, nostri miseritus est, quo dicitur mei poenitet, mei miseritus est, mei oblitus est. Mei autem casus interrogandi est, quem genitium grammatici uocant, & ab eo declinatur, quod est ego, huius deinde pluratiuum est nos. Tui æque declinatur ab eo quod est tu, huius itidem pluratiuum est uos. Sic nanq; Plautus declinauit in Pseudolo, in hisce uersibus:

Si ex te tacente fieri possem certior here,

Quæ miseræ te tam misere macerent,

Duorum labori ego hominum parsissem lubens,

Mei rogandi, & tui respondendi mihi.

Mei enim Plautus hoc in loco non ab eo dixit, quod est meus, sed ab eo quod est ego. Itaq; si dicere uelis, patrem mei pro patrem meum, quo Græci modo πατέρα μὲν dicunt, inusitate quidem, sed recte profecto, eaq; ratione dices, qua Plautus dixit labori mei, pro labori meo. Hæc autem ipsa ratio est in numero pluratiuo, qua Gracchus misereri uestrum dixit, & qua M. Cicero contentio uestrum; & cõtetiõ nostrũ dixit: quaq; item ratione Quædrigarius in annali xix. uerba hæc posuit: C. Mari, ecquando te nostrũ & reip. miserebitur? Cur igitur Teretiũs, poenitet nostri, & nõ nostrum? & Afranius, nostri miseritus est, non nostrum? Nihil hercle, inquit, mihi de ista



de re in mentem uenit, nisi autoritas quædam uetustatis, non nimis anxie neq; superstitione loquentis. Nam sicuti multifariam scriptum est, uestrorū pro uestrum (ut in Plauti Mustellaria in hoc uersu:

Verum illuc esse maxima pars uestrorum intelligit: Cū uellet maxima pars dicere uestrū ita nonnunquam uestri quoq; dictum est uestrum. Sed proculdubio qui rectissime loqui uolet, uestrum potius dixerit quàm uestri. Et id= <sup>Vestrū potius quàm uestri.</sup> circo importunissime, inquit, fecerunt, qui in plerisque Salustij exemplaribus scripturam istam syncerissimam corruperunt. Nam cum ita in Catilina scriptum esset, Sæpe maiores uestrum miseri plebis Romanæ, uestrum\* abo= \*als, oblcue= leuerunt, & uestri superscripserunt, ex quo in plureis runt. libros mendæ istius indoles inoleuit. Hæc memini mihi Apollinarem dicere: eaq; tunc ipsa ita, ut dicta fuerant, notauit.

Quàm diuersæ Græcorum sententiæ super numero Niobæ filiorum. CAP. VI.

**M**ira et propè adeo ridicula diuersitas fabulæ apud Græcos poëtas deprehenditur super numero Niobæ filiorum. Nam Homerus pueros puellasq; eius senos <sup>Niobes filij.</sup> dicit fuisse, Euripides bis septenos, Sappho bis nouenos, Bacchylides, & Pindarus bis denos: quidam alij scriptores tres fuisse solos dixerunt.

De his quæ habere *συμπάθειαν* uidentur cum luna augete ac senescente. CAP. VII.

**A**nianus poëta in fundo suo, quem in agro Falisco possidebat, agitare erat solitus uindemiam hilare atque amœniter. Ad eos dies me, & quosdam item alios familia

L milia

miliares uocauit. Ibi tum cœnantibus nobis *magis* ostrearū numerus Roma missus est, quæ cū appositæ iussent, & multæ quidem, sed inuberes, macræq; essent, Luna (inquit Annianus) nunc uidelicet senescit, ea re ostrea quoque, sicuti alia quædam, \* tenuis exustaq; est. Cum  
\*Tenuia exu  
claq; sunt. quereremus quæ alia item senescente luna tabescerent: Non ne Lucilium, inquit, nostrum meministis dicere:

Luna alit ostrea, & implet echinos, muribus fibras  
Et pecu addit.

Eadem autē ipsa, quæ crescente luna gliscunt, deficiente contra luna deficiunt. Aelurorum quoq; oculi ad easdem uices lunæ, aut ampliores fiunt, aut minores. Id etiam, inquit, multo mirandum est magis, quod apud Plutar. in III. in Hesiodum cōmentario legi: Cæpe tum reuirescit, & congerminat decedente luna: Contra autem inarescit adolescente. Eam causam esse dicunt sacerdotes Aegyptij, cur Pelusiotæ cæpe non edāt, quia. solum holerum omnium contra lunæ aucta atq; damna, uices minuendi & augendi habeat contrarias.

Qualibus uerbis delectari solitus sit Ant. Iulianus positus in Mimiambis, quos Cn. Matius inscripsit de adolescentia sua, cum ita dictat, nunquam uestimenta à populo posci. CAP. VIII.

**D**electari mulceriq; aures suas dicebat Antonius Iulianus figmentis uerborum nouis Cn. Matij hominis eruditi: qualia hæc quoq; essent, quæ scripta ab eo in Mimiambis memorabat:

Sinuq; amicam recipere frigidam caldo  
Columbatim labra conferens labris.

Item

Id quoq; iucunde lepideq; factum dictitabat:  
 Tam consiles tapetes ebrii fūco,  
 Quos concha purpura imbuens uenenauit.

Quid uocabulum ex iure manu confertum si-  
 gnificet. CAP. IX.

**E**X iure manu confertum, uerba sunt ex antiquis ac-  
 tionibus: quæ cum lege agitur, et uindictæ conten-  
 duntur, dici nunc quoque apud prætorem solent. Rogauit  
 ego Romæ grammaticum celebri hominem famam, et mul-  
 to nomine, quid hæc uerba essent. Tum ille me despi-  
 ciens, aut erras, inquit, adolescens, aut ludis. Rem enim  
 doceo grammaticam, non ius respondeo. Si quid igitur ex  
 Vergilio, Plauto, Ennio querere habes, queras licet. Ex  
 Ennio, ego inquam, est magister quod quero. Ennius enim  
 uerbis hisce usus est. Cumq; ille demiratus, aliena hæc esse  
 à poetis, et haud usquam inueniri in carminibus Ennij di-  
 ceret, tum ego hos uersus ex octauo annali absentes dixi.  
 Nam forte eos tanquam insigniter præter alios factos me-  
 mineram.

Ex iure manu  
 confertum.

Pellitur è medio sapientia, ui geritur res.

Spernitur orator bonus, horridus miles amatur.

Haud doctis dictis certantes, sed maledictis

Miscent inter sese inimicitias agitantes.

Non ex iure manu confertum, sed mage ferro

Rem repetunt, regnumq; petunt, uadunt solida ui.

Cum hos uersus Ennianos dixissem, Credo, inquit, gram-  
 maticus, iam tibi. Sed tu uelim credas mihi Q. En-  
 nium didicisse hoc non ex poetica literis, sed ex iuris ali-

L 2 quo

Manum conse-  
cre.

quo perito. *Eas igitur tu quoque, inquit, & discas. Vnde Ennius didicit. Vt sum consilio sum magistri, quod uocere me ipse debuerat, à quo discretem prætermonstrantis.* Itaque id quod ex iureconsultis, ex libris quoq; eorū didici, inserendū his cōmentarijs existimaui: quoniā in medio rerum, & hominum uitam qui colunt, ignorare non oportet uerba actionū ciuiliū celebriora, manum cōferere. Nā de qua re disceptabatur in iure præsentis, siue ager, siue quid aliud est, cum aduersario simul manu prenderet, in ea re omnibus uerbis uindicare, id est, uindicia correptio manus in re atque in loco præsentis, apud prætorem ex duodecim tabulis fiebat. In quibus ita scriptum est: Si qui in iure manum conferunt. Sed postquam prætor propagatis Italiæ finibus, datis iurisdictionibus, negotijs occupati, pacisci uindiciarum dicendarum causa longinquas res grauabantur, institutum est contra duodecim tabulas tacito sensu, ut litigantes non ex iure apud prætorem manum confererent, sed ex iure manu consertum uocarent, id est, alter alterum ex iure ad conferendam manū in rem de qua ageretur, uocaret. Atque profecti simul in agrū de quo litigabatur, terræ aliquid ex eo, uti unā glebam, in ius in urbem ad prætorem deferrent, & in ea gleba tanquam in toto agro uindicare. Idcirco Ennius significare uolens bellum, non ut ad prætorem solitum est, legitimis actionibus, neque ex iure manu consertum, sed bello ferroq; & uera ui atque solida: quod uidetur dixisse conferens uim illam ciuilem & festucariam, quæ uerbo diceretur, non quæ manu fieret cum ui bellica & cruenta.

Quid

Quid sic sculnæ, uerbum positum apud Mar-  
cum Varronem.

CAP. X.

**P**Vblii Lauinij liber est non incuriose factus. Is in-  
scriptus est de uerbis sordidis. In eo scripsit sculnam Sculnâ.  
Sequester. uulgo dici, quasi seculnam: quem qui elegantius, inquit,  
loquuntur, sequestrum appellant. Vtrunque uocabulum à  
sequēdo factum est: quod eius qui electus sit, utraq; pars  
fidem sequatur. Sculnam autem scriptum esse in historico  
M. Varronis, qui inscribitur Catus, idem P. Lauinius ad-  
monet. Sed quod apud sequestrum depositum erat, seque-  
strò positum, per aduerbum dicebant. Cato de Ptolemæo  
contra Thermum:

Per deos immortales nolite uos sequestrò ponere.

Autoris de opere suo sententia, deq; aliorum  
operum titulis.

**A**Tqui iucundiora alia reperiri queunt. Ipse autem  
ad hoc scripsi, ut liberis quoque meis paratæ istius-  
modi remissiones essent, quando animus eorum intersti-  
tione aliqua negotiorum data, laxari indulgeriq; potuis-  
set. Vsi autem sumus ordine rerum fortuito, quem antea  
in excerpando feceramus. Nam proinde ut librum quen-  
quam in manus ceperam, seu Græcum, seu Latinum, uel  
quid memoratu dignum audierā, ita que libitū erat, cuius  
generis cunq; erant, indistincte atque promiscue annota-  
bam, eaq; mihi ad subsidium memoriæ quasi quoddam li-  
terarum penus recondebam: ut quando usus uenisset aut  
rei, aut uerbi cuius me fortè repens obliuio tenuisset, &  
libri ex quibus eam sumpseram non adessent, facile inde  
nobis inuentu atque depromptu foret. Facta igitur est in

L 3 his

his quoque commentarijs eadem rerum disparilitas fuit in illis annotationibus pristinis, quas breuiter & indigeste & incondite, annotationibus, tractationibus, lectionibusq; uarijs feceramus. Sed quoniam longinquis per hyemem noctibus in agro (sicuti dixi) terræ Atticæ commentationes hæc ludere ac facere exorsi sumus, id=

**Noctes Atticæ.** circo eas inscripsimus Noctium Atticarum: nihil imitati festiuitates inscriptionū, quas pleriq; alij utriusq; lingue scriptores, in id genus libris fecerunt. Nam quia uariam, & miscellam, & quasi confusaneam doctrinam conquisuerant, eo titulos quoque ad eam sententiam exquisitissimos indiderunt. Nanque alij musarum inscripserūt, alij Syluarū, ille κηρίον, alius κίρας ἀμαρθείας, quidam lectionis suæ, alius antiquarum lectionum, atque alius πινάκιδον, & item alius ἐγχειρίδιον. Sunt etiam qui Pandectas inscripserunt. Sunt autem qui διατριβάς. Sunt adeo qui de disciplina regia, & de philosophia, & de natura humana, & epistolarum quæstionum. Est qui memoriales titulos fecerit: est qui studiosorum, & de ridiculis, & περὶ ποικίλας ἰσορίης: est qui historię naturalis, est qui βιβλιοθήκη, est præterea qui pratum, est item qui ἐπιπέδιον: est qui scripsit συγγραφήν. Sunt item multi, qui Coniectanea. Neque item desunt, qui indices libris suis fecerunt, aut epistolarum moralium, aut epistolarum quæstionum, aut confusarum. Et quedam alia inscripta nimis lepida, multasq; prorsus concinnitates redolentia. Nos uero (ut coeptus noster est) incuriose & immeditate, ac propè etiam subrustice, ex ipso loco ac tempore hybernarum uigiliarum, Atticas Noctes inscripsimus:

tantum

ta cum ceteris omnibus in ipsius quoque inscriptionis lau-  
 de cedentes, quantum cessimus in cura & elegãtia scri-  
 ptionis. Sed ne consilium quidem in excerpendis notan-  
 disq; rebus idem mihi, quod plerisque illis fuit. Nanque  
 illi omnes, & eorum maxime Græci, multa & uaria le-  
 stitantes, in quas res cunq; inciderent alba (ut dicitur) li-  
 nea, sine cura discriminis, solam copiam sectati conuerte-  
 bant: quibus in legendis, antè animus senio aut tædio lan-  
 guebit, quàm unum alterum uel repperit, quod sit aut uo-  
 luptati legere, aut cultui legisse, aut usui munuisse. Ego  
 uero cum illud Heracliti Ephesij, uiri summe nobilis uera-  
 bum cordi haberem, quod profecto ita est: Introite,  
 nam & hic dij sunt: ipse quidem uoluendis transeun-  
 disq; multis admodum uoluminibus, per omnia sem-  
 per negotiorum interualla, in quibus furari otium po-  
 tui, exercitus defessusq; sum. Sed modica ex ijs, eaq; so-  
 la accepi, quæ aut ingenia prompta expeditaq; ad hone-  
 stæ eruditionis cupidinem, utiliumq; artium contempla-  
 tionem, celeri faciliq; compendio ducerent, aut homines  
 alijs iam uitæ negotijs occupatos, à turpi certe agresti-  
 rerum atque uerborum imperitia uindicarent. Quæ erunt  
 autem in his commentarijs pauca quædam scrupulosa &  
 anxia, uel ex grammatica, uel ex dialectica, uel etiam  
 ex geometria, quæq; erunt item paucula remotiora su-  
 per augurio & iure pontificio, non oportet ea defuge-  
 re, quasi aut cognitu non utilia, aut perceptu difficilia.  
 Non enim fecimus altos nimis & obscuros in his rebus  
 questionum sinus, sed primitias quasdam & quasi liba-  
 menta ingenuarum artium dedimus: quæ uirum ciuilitè

L 4 crudi

eruditum, neq; audisse unquam, neq; attigisse, si non  
tile, at quidem certe indecorum est. Ab his igitur, sicuti  
forte nonnunquam tempus uoluptasq; erit, lucubratiun=  
culas istas cognoscere, petitum impetratumq; uolumus,  
ut in legendo quæ pridem scierint, non aspernentur  
quasi nota inuulgataq;. Nam & quid tam remotum in  
litteris est, quin id tamē complusculi sciant? Et satis hoc  
blandum est, nō esse hæc neq; in scholis decantata, neque  
in commentarijs protrita. Quæ porrò noua sibi ignotaq;  
offenderint, æquum esse puto, ut sine uano obrectatu  
considerent, an minutæ istæ admonitiones paucillule, ne=  
quaquam tamen sint uel ad alendum studium honestæ,  
uel ad oblectandum frigida, fouendumq; animum: sed  
eius seminis generisq; sint, ex quo facile adolescant aut  
ingenia hominum uegetiora, aut memoria adminicula=  
tior, aut oratio solertior, aut sermo incorruptior, aut de=  
lectatior motio, aut in ludo liberalior. Quæ autem pa=  
rum plana uidebuntur, aut minus plena instructaq;, pe=  
timus inquam, ut ea non docendi magis, quam admonen=  
di gratia scripta existiment: & quasi demonstratione ue=  
stigiorem contenti, persequantur ea post (si libebit) uel  
libris repertis, uel magistris. Quæ uero putauerint re=  
prehendenda, his (si audebunt) succenseant, unde ea nos  
accepimus. Sed enim quæ aliter apud alium scripta lege=  
rint, ne iam statim tempore obstrepant, sed tractationes  
rerum & auctoritates hominū pensitent, quos illi, quosq;  
nos secuti sumus. Erit autem id longe optimum, ut qui  
in lectitando, scribendo, commentando nunquam uolu=  
ptates, nunquam labores ceperunt, nullas hoc genus ui=  
gilias



gildum hilarunt, neq; ullis inter eiusdem Musæ emulos certantibus disceptationibusq; elimati sunt, sed intemperiarum negotiorumq; pleni sunt, abeant percontando, scribendo, à Noctibus his procul, atq; alia sibi oblectamenta quærant. Vetus adagium est: Nihil cum fidibus graculo, nihil cum amaricino sui. Atqui etiam quo sit quorundam male doctorum hominū seuitas & inuidentia irritatior, mutuabor ex Aristophanis Coronopesta pauca. Et quā ille homo festiuissimus fabulæ suæ spectandæ legem dedit, eandem ego commentarijs his legehdis dabo, ut ea ne attingat, ne ue adeat profestum & profanum uulgus à ludo musico diuersum.

Versus legis datæ hi sunt:

Volumina commentariorum ad hunc diem uiginti iam facta sunt. Quantum autem uitæ mihi deinceps deum uoluntate erit, quantumq; à cura publica & à re familiari, procurandoq; cultu liberorum meorum dabitur otium, ea omnia subcisiua & subsecundaria tempora ad colligendas huiuscemodi memoriarum disceptatiunculas conferam. Progredietur igitur numerus librorum (dijs bene iuuantibus) cum ipsius uitæ quantuli quique fuerint progressibus. Neq; longiora mihi dari spatia uiuendi uolo, quam dum ero ad hanc quoque facultatem scribendi commentandiq; idoneus. Capita rerum, quæ cuiq; commentario insunt, exposuimus hic uniuersa: ut iam statim declaretur, quid quo ue in libro quæri inueniriq; possit.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM LIBRORVM XX.  
FINIS. L 5

AD LECTOREM, 21 H

Capita rerum, quæ hisce Gellianis Noctibus habentur, consultò omisimus, lector candidè: tum quòd singula singulis præfixa sint commentarijs: tum quòd Index his accesserit locupletissimus, in quo quidquid notatu dignum est, inuenire licet.

QVONIAM IN hisce Atticis noctibus Græcæ dictiones multæ, & uersus ac loci complures Græci erant, ea omnia Latina seorsum hic subnectenda curauimus, quando Gellius ipse græcè tantum citarat, nec Latina fecerat. Consulimus autem cum ipsi Gellio, quem integrum impollutumq; esse uoluimus, tum etiam studiosis omnibus, quando & emendati complures loci sunt, qui uitiatu admodum erant.

QVAE IN LIBRO PRIMO.

Cap. I. ὁπόση ψυχῶν, &c. Quanta sit animorum corporumq; inter homines differentia quo ad ingenium uirtutemq;.

Cap. II. κερταρὲς τὰς σπασίους θεωρίας. Laqueorum speculationes claudicantes.

ἀκώλυτος, ἀνεκβίαστος, Solutus, inuiolatus, minime implicitus, liber, diues, felix.

Ἐπί μοι περὶ ἀγαθῶν, καὶ κακῶν ἀκούεις.

Ἰλιόθεν μεφέρων ἀνεμῶ κικόνεσσι πέλασσερ.

De bonis cedo & malis, audis'ne illud?

Ad Ciconas Troia referens me uentus adegit.

Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἴσῃ ἀγαθὰ, τὰ δὲ κακὰ, &c. Rerum quaedam

quædam bona, quædam mala, quædam indifferentia sunt. Bona sane, uirtutes: quæ uitij participant, mala. Indifferentia uero illa, quæ horum intermedia sunt, opes, conuiuium, uita, mors, uoluptas, labor: unde nosti, inquit? Sic Hellenicus in Aegyptiacis tradit. Quid enim magis refert ita dicam, an Diogenē in moralibus, Chrysippum uero, aut Cleanthem? Hoc itaq; exquisiui, decretumq; fecisti tuum. Expone quonam modo tempestatem in nauis ferarum: nunquid eius distinctionis memineris, ubi instrepit ac furidet uelum? & reclamabis si quis te ita alloquatur, repute age tu ea, quæ modo aiebas, num sit uitium naufragium: ficere? num particeps uitij sit, an non contra istum baculum moueas? heus homo, quid mecum tibi? nos perimus, & ipse accedens ludis. Cæsar quoq; si te delatum accersuerit, quid agas?

Cap. 3. ἂν μὴ βοηθήσῃς, &c. Nunquid oporteat contra iustitiam amico subuenire? & qua fini, & in cuiusmodi? δὲ μὴ συμπαρήσῃς, &c. Opus est me amicis opitulari, sed usq; ad deos.

\* οὐκ οἶδ' εἴη τοῦτο τοῦ γένους, &c. Haud satis noui, si quid in hoc genere sit nobilius: & an quæcunq; pars ad quantamcunq; alterius partem comparata, eligenda magis sit. Verbi gratia, hoc modo, ut & nobilius ære aurum sit, & auri pars quælibet, portionis cuiuslibet æris comparatione sit pluris: uerum non nihil discriminis cum numero tum uero magnitudo efficiet.

\* δὲ μὴ συμπαρήσῃς. Non si quid suo genere alio est nobilius, cōtinuo quæuis quoque pars eius, partibus cuiuslibet alterius quo comparatur, collatione eligenda sit potius.

ἢ καλυμμένη χάρις, &c. Quæ gratia apud hoies uocatur, hoc quidē est iuris diligentioris loco et tēpore imminutio. περὶ ψυχῆς. De anima.

καὶ ἄλλω

Χείλων ὁ παλαιὸς ἀκούσας τὸν λέγοντα, ἔειπεν  
 Chilo senior, cum quempiam dicentem audisset, nullum  
 se inimicum habere: an nullum etiam amicum haberet,  
 interrogauit: amicitias inimicitiasq; inuicem consequi con-  
 iungi; necesse esse arbitratus.

Cap. 5. κομψή χλαμῖς, καὶ μαλακὴ χιτωνίσκος.  
 Elegans uestis, et molles tuniculae.

ἀμύστος, ἀγροδίαιτος, ἀπρόσιτος.

Inelegans, agrestis, inaccessus.

Cap. 7. ποιήσῃ ἴσαδ, λέξῃ. Futurum dicturum.  
 εὐφωνία. Voculatio.

ἐπιμελία τῶν λέξεων.

Vocabulorum delectui diligenti.

Cap. 8. οὐ πάντος ἀνθρώπος εἰς κόρινθον ἴδ' ὁ πλῆς.

Non uiri cuiusq; est Corinthum petere.

μυριάς δραχμῶν, ἢ τάλαντον.

Decem drachmarum milia uel talentum.

οὐκ ὄνῃμαι μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν.

Non emo milibus x. drachmarum poenitentiam.

Cap. 9. ἐφυσιογνωμόνῃ. Per naturae indicia pensiculabat.

ἀκουστικοί. Auditores.

ἰχθυμυθία. Taciturnitas.

μαθηματικοί. Disciplinis uacantes.

μαθήματα. Disciplinas.

φυσικοί. Naturales.

ἀθεώρητοι, ἀμύθοι, ἀγνώμητοι.

A contemplatione geometrica penitus alieni.

κονόβιον. Contubernium.

Cap. 11. καὶ μετὰ πάντα ὃ ἐξυνοῦσθε ἡμῶν, ἔστω. Post haec  
 congressum

conuenienter est: Argiui quidem socij q̄; acriter ac cum impetu adorientes. Lacedæmonij contra sub tibiarum præcentione pleno agmine maturantes, non adeo diuine rei gratia, uerum ut equabili numero soq̄; sensim ingressu conuenientes, pugnam capessèrent, nec suos ordines distrahi sinerent: quod semper amplissimas copias agere ubi congregiendum est, decet.

οἰδ' ἄρ' ἴσται, &c.

Ast ibant taciti spirantes robur Achii,

Inq̄; uicem auxilium cupida sibi mente ferebant.

διὰ τὴν ἰπειδὰρ πολέμῳ μίλλωσι, &c. Quamobrem ubi commissuri prælium sint, ad tibiæ modulos congregiatur: ut timidos minus honeste agentes iudicent.

Cap. 13. καθήκοντα. Officia.

Cap. 15. ἀλλ' ὅτε δ' ἴσπαι, &c.

Ast ubi iam magnam fudit de pectore uocem,

Dentis claustra tui uox qualis nata reliquit.

ἀμετροεπῆ ἀκριτόμυθον. Loquentem sine iudicio & modo.

ἀκρομα. Incompta.

ἀμετροεπῆ ἐκλάδα. Supra modum loquitans conturbabat.

λαλῆν ἄριστος, ἀδυνάτως λέγειν. Blatterare optimus, dicere ineptissimus.

Γλώσσης τοι θησαυρὸς, &c.

Optimus est homini lingue thesaurus, & ingens

Gratia, que parca mensurat singula uerbis.

οὐ λέγειν δυνάως, ἀλλὰ σταῖν ἀδυνάως.

Non idoneus ad dicendum, sed ad incedendum imper.

ἀχαλινῶν σωματων, &c. Effrenioris & exlegis demerentie extremum, infelicitas occupat.

ἀνθρώπων

ἀνθρώπων ἀγριοπὸν, &c. *Hominem agresti feracia*. *H te-  
merario, effrenato, prodigo, petulanti: loquacem, patilem,  
& fusum per uerborum congeriem ac fastidium.*

Cap. 20. ἀπλατές. *Longitudo illatabilis.*

Cap. 22. βιωφελῆ. *Vitæ utilia.*

ἀκυρωτέρω. *Minus proprio.*

Cap. 25. ἐκεχειρίαν. *Manibus temperationem.*

ἐκεχειρίαν. *Inducias.*

τύπος. *Formas.*

ὑπογραφάς. *Descriptiones.*

ὀρισμούς. *Definitiones.*

Ca. 26. περὶ ἀοργησίας.

*De non irascendo, uel inirascibilitate.*

ἀοργησίαν καὶ ἀνάληψίαν.

*Inirascentiam, & indolentiam.*

ἀνάληψιν καὶ ἀνάδηνον. *Hebetem ac stupentem.*

QVAE IN LIBRO II.

Cap. 1. πολλάκις. *Sæpenumero.*

Ἐκ ἡλίου εἰς ἡλίον ἐσθίει ἀσραβέστερον τῶν πρέμων.

*De sole ad solem erectior stipitibus arborum steterat.*

Cap. 3. ἰχθύρι ἴσθον. *Piscesm pauperem.*

Cap. 6. πολλάκι καὶ κήπωνος ἀνὴρ μάλα κείριον ἔπειν.

*Sæpe & holitor uir ualde opportunum dixit.*

ἡὺδα μάντις ἀμύμων.

*Fari inculpabilis aruspex.*

τὼς δ' ἐκ ἀκόντε πετέδιω.

*Illi haud inuiti uolarunt.*

ἔνθ' ἐκ ἀν ὑβρίζοντα, &c.

*Tunc neq; cernere erat torpentem Agamemnona diuū,*

*Nec.*

*Nemo dolens, nec nolentem decernere ferro.*

ὅρϑη ἀλγοῦντος ὑπεξάρεσις.

*Hæc est definitio doloris detractio.*

κατά. *Secundum.*

σέρησις. *Privationem.*

Cap. 7. ἀδιάφορα. *Indifferentia.*

μέσση. *Media.*

ὑγιὲς νόμιμον διεστυγμένον.

*Sanum legitimum disiunctum.*

Cap. 8. ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, ἔστω. *Mors nihil ad nos, nam dissolutum non sentit: quod autem non sentit, nihil ad nos.*

ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις.

*Mors animæ et corporis dissolutio.*

ὁ θάνατος ψυχῆς, ἔστω. *Mors, animæ corporisq; est dissolutio: dissolutum autem non sentit, quod uero non sentit, nihil ad nos.*

Cap. 9. ὅρος τοῦ μεγέθους τῶν ἡδονῶν, ἢ παντὸς ἢ ἀλγοῦντος ὑπεξάρεσις. *Definitio magnitudinis uoluptatum, omnis doloris sublatio.*

παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος. *Omnis dolentis.*

παντὸς ἢ ἀλγεῖν. *Omnis rei anxie et tristis.*

λέξεις τηρεῖ. *Dictiones obseruat.*

Cap. 17. σωμαρίσις. *Coagmentatione.*

Cap. 18. ἀλλοτρίως ἐπίκτητος γενόμενος, ἔστω.

*Seruus Epictetus fueram, qui corpore mancus,*

*Pauperie pressus, charus eram superis.*

Cap. 20. παραλλήλως. *Hortos.*

μελισσῶνες. *Apiaria mellariaq;*

ἀμπελῶνες.

ἀμπελώνες. *Vineas.*

λαυράδες. *Laureta.*

Cap. 22. ἰθύνικη. *Aquinoctialis.*

ἰσημερινός. *Aequidialis.*

θεριναὶ τροπαί, καὶ χειμεριναί. *Aestiuæ solstitia & hyberna.*

ἔπιμολογηκσί. *Rationē originis uerbi interpretādo indagā*

ἔω ῥέων. *Ab oriente sole fluens.*

(tes.

σαβηνγκνέτω. *Serenitatem facientem.*

ἀπὸ τῆς βοῆς. *A boatu.*

σὺν δ' εὖρη τ' ἔπεσε, &c.

*Cumq; euro incubuit zephyrusq; notusq; furentes,*

*Sudificusq; simul boreas mala plurima uoluens.*

κακὰ ἐφ' ἑαυτὸν ἔλκων ὡς ὁ κακίας νέφος.

*Mala ad se attrahens, ut cecias nubes.*

ἀουράσις ἐπιδικυκῆ. *Auscultatio sese ostentans.*

Cap. 23. ἐπ' ἀμφοτέρων ἴν' ἐπίκλησ, &c.

*In aurem utranq; quandoquidem dotata est, cubet.*

*Re confecta magnifica, & negotio inclyto,*

*Domo illam exturbat, cui male uoluit maxime.*

*Vt omnes in Creobulæ faciem oculos conuerterent.*

*Tum me cunctis notum ut faceret uxor hera,*

*Meoq; demoraretur in uultu, a sinu inter simias fierem.*

*Quod autem hoc dictum? tacere uolo.*

*Noctem mali autorem plurimi.*

*Me miserum, qui Cleobulan duxi, & talenta decem,*

*Nanam mulierculam, cubitalem, cuius superbia*

*Adeo intolerabilis est, Iouem Olympium*

*Et Mineruam testor, non ancillulam potius officiosam,*

*dicto citius.*

Præsto



Pro hanc quispiam abigat queso, at illam referat.

ἔχων ἐπὶ κληροῦ λαμίαν, &c.

Lamiam hereditariam duxi, quod non dixeram tibi.

Tum uero domus, atq; agrorum heram,

Vniuersorumq; illius loco, hei quam miserum & graue?

Difficillimum imò. At omnibus molesta est, non soli mihi,

Filio multo magis filieq; prouinciam

Inexpugnabilem dicis certo scio.

ὦ πῶς κακοδαίμων ὅς ἐς ὄν πένης γαμᾶ, &c.

Quam extreme infelix quisquis in egestate uxore ducit,

Et querit liberos, hei quantum est insciens sui.

Quiq; neq; necessarium studium rerum gerit,

Nisi quantum aliquid iugiter in uita deterat:

Neq; (licet res cogat) tectum præbere quit sibi,

Sed inops domo in ærumna uitam trahit,

Hyemem tolerans male, miseriæ omnis socius,

Bonorumq; uniuersorum in sors ac carens.

Vnum equidem cum opprobans, cunctos monitos uolo.

Cap. 25. ἀναλογία. Proportionem.

ἀνωμαλία. Inæqualitatem.

ἀνωμαλία. Inæqualitas.

Ca. 26. ξανθὸς ὃ καὶ ῥυβρὸς, καὶ πυρρὸς, καὶ φοινικῆς.

Flauus aut, & ruber, et rubidus, & fuluus, & puniceus,

καὶ νίκῃ ἐπ' ἀρετῆ ἀμφίρισον ἔθηκες.

Et uirtute tua facta est uictoria nutans.

Cap. 27. ἰάρων ὃ αὐτὸν Φίλιππον, &c.

Videbam etiam ipsum Philippum quo cū certemus, pro

imperio principatūq; oculo effossum, humero fractū, ma-

nu crureq; oblesum, omne deniq; corporis membrum,

M quod

quod fortuna auferre uoluisset, id ultro offerentem. *ἢ ἄλλο τι ἄρ' ἐβλήθη μίσησθαι, ἄρ' ἄλλο τι ἄρ' ἐβλήθη μίσησθαι.*

cetero uitam cum honore & gloria ageret. *πᾶρ ὅτι ἄρ' ἐβλήθη μίσησθαι, ἄρ' ἄλλο τι ἄρ' ἐβλήθη μίσησθαι.* Omne deniq; corporis membrum, quod fortuna auferre uoluisset, id ultro offerentem.

*ἢ ἄλλο τι ἄρ' ἐβλήθη μίσησθαι, ἄρ' ἄλλο τι ἄρ' ἐβλήθη μίσησθαι.*

Auster ubi insanas urget sub saxa procellas.

*καὶ βορέης αὐθρηγνέτης μέγα κύμα κληιδ' ὤρ.*

Sudificusq; altos aquilo rotat impete fluctus.

*λάκρ' ὠθῆ. Lapidem propellit.*

*λάκρ' ἄνω ὠθῆ. Lapidem sursum propellit.*

QVAE IN LIBRO III.

Cap. 10. ἑβδομάδα. Septimana.

*πλειάδα. Pleiadas.*

*πόλις. Polos.*

*κρικῆτη. Pertusa.*

*τῶν διὰ τεσσάρων συμφωνίαν.*

Per quaternariam consonantiam.

Cap. 11. ἑπτὰ πόλεις διερίζουσι περὶ ῥίζαν δμήφου.

*σμύρνα, ῥόδος, κολοφών, σαλαμίς, Ἴος, Ἄργος, ἀθῆναι.*

Septem urbes certant de stirpe insignis Homeri,

*Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamin, Ius, Argos, Athenae.*

Cap. 13. τῶν περὶ ὄροπον δίκλω.

*(n.s.)*

De Orope causam dicentem.

Cap. 16. περὶ τροφῆς. De alimento.

*πόσος ὁ τῆς τῶν ἀναθρώπων κύσεως χρόνος.*

Quantum est hominum gestationis tempus.

*γὰρ κὼν δικάμω. Mulier decimestris parit.*

*ἔσθ' ἢ καὶ οὐκ ἔστιν ὀκτάμωτος γέννησις.*

Est autem, & non est octimestris partus.

ἄνωμα ὡς (δα μετὰ τῶ ἰκτροση, &c.

Apparent quidem ueluti animalia post abortum, sed nea  
quiaquam sunt, quippe quæ statim uita excedant. Itaq; esse  
quidem tantisper imaginantur, sed potentia non sunt.

Ἰδναρία. Vlyssæa. ὄνοι λύρας. Asini ad lyram.

ἔτ' ἀριστοτέλη. Secundum Aristotelem.

Χῶρε νῦν φιλότη, &c.

Nunc gaude dilecta, ast cum se euoluerit annus,

Illustres (neq; enim diuūm cubilia uana)

Natos nixa dabis.

κίριπλωμένῃ ἰνιαυτῷ. Voluente anno.

ἄνε) ἢ ἐν τούτοις, &c.

In hisce uero & plura fiunt, & ex toto, & per partes.

Dicimus etiam plura pluribus, & pauciora paucioribus.

Cap. 27. τίμων. Timon.

σίλλος. Sillus.

τίμων. Timonis.

καὶ σὺ πλάτων, &c.

Tuq; Plato. nam discipulum te dira Cupido

Abstulit. exiguum redimis grandi ære libellum,

Scribere per quem orsus prædoctus abinde fuisti.

Cap. 28. ἵποκύων. Equi catella.

QVAE IN LIBRO IIII.

Cap. 2. περί νωδῶ. De edentulo.

παλλαξ. Concubina.

Cap. 5. ἢ ἢ κακὴ βουλὴ τῷ βουλευτῷ κακίστη.

Consultum male consultori pessima res est.

Cap. 11. καὶ κνάμωρ ἀπὸ χῆρας ἔχων, &c.

A fabuloq; manus tristante amouit edentes.

Hoc, ut Pythagoras iusserat, ipse loquor

Πυθαγόρας ὁ τῶν ἀσπίων, &c.

Cum dicat Pythagoras in leguminibus, fabam precipue approbavit. motum enim maxime excitat, & alium cict, quamobrem ea maxime utitur.

Διὰ τὴν πείθειν καὶ ἀπὸ χεῖρας ἔλαθ.

Ah miseri à cyamo miseri subducite dextras.

ἔς τὸ κῆρ ἄνοι, καὶ ἄποι τὸ κῆρ.

In ferendo utero ualidi causeq; uteri ferendi.

Ἀριστέλης ὁ, μήτρας, &c.

Aristoteles à uulua, corde, & marina urtica, atq; id genus quibusdam alijs abstinere Pythagoricos dicit, ceterorum autem usum habuisse.

Cap. 13. περὶ λοιμῶν, ἢ λοιμῶν κῶν.

De pestibus, aut rationalium regula.

Cap. 15. δύχερις, χαλεπὸν. Difficile, & arduum.

QVAE IN LIBRO V.

Cap. 3. τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιῆν.

Causam inferiorem, superiorem efficere.

Cap. 9. ὃ νῆρωπε μὴ κτενε κροῖσον

Heus homo ne occide Cræsum.

Cap. 10. ἀντίστροφον. Reciproca.

Cap. 11. ἢβι καλὴν ἔξαι &c. Aut pulchram duces, aut deformē. Si pulchrā, habebis cōmunē: sin turpem, habebis pœnā, neutrum autem bonū: nō est igitur ducenda uxor. ἢ μὲν καλὴν ἔξω &c. Si formosam ducā nō habebis penā: sin deformem, non habebis cūmunē: ducenda igitur uxor. ἀντίστροφον. Reciprocum.

πρότασις. Propositio.

καλὴν ἢ ἐξέει, ἢ Ἔς. *Aut pulchram duces, aut turpē.*  
 κοινῆς. *Communis.*  
 ποινή. *Poenā.*

Cap. 12. περιεχόν μορίον. *Priuantem particulam.*

Cap. 15. ἀσώματον. *Incorporeum.*

τὸ ἐφώδμον ἢ πάχον σωμαί εἰσι.

*Aut efficiens aut patiens corpus est.*

ἢ τριχῆ διαστάτον. *Triplici dimensione distans.*

οὐχ ἀπλῶς πληρῆ ἀέρος εἰσι. Ἔς. *Non simpliciter plaga aëris uox est, nā digitus contractus quoq; aërem percucit, non ita tamen uocem facit, sed quanta plaga, ἔς uehemens ἔς tanta, ut audibilis fiat.*

ῥεῦμα λόγων *Flumen uerborum.*

Cap. 18. ἡμερόβις. *Diarium.*

Cap. 20. βάρβαρον. *Barbarum.*

Ἡλιον. *Solæcum.*

QVAE IN LIBRO VI.

Cap. 1. περὶ προνοίας. *De prouidentia.*

εἰ τῶν ἀνθρώπων νόθι κατὰ φύσιν γίνοντ).

*An hominum morbi secundum naturam proueniant.*

κατὰ παρακλουθήσιν. *Per sequelam.*

Cap. 2. ἡμαρμένην. *Fatum.*

φυσικῶς σύνταξιν τῶν ὄλων ἐξ αἰδίου τῶν ἰτέρων Ἔς.

*Naturalem quendam ordinem omnium rerum, ex aeterno alijs ad alia consequentibus, ἔς incommutabili manente eiusmodi complicatione.*

Διὸ ὑπὸ τῶν πυθαγορείων ὄντως εἶρητ).

Γνώση δ' ἀνθρώπων Ἔς.

*Quamobrem à Pythagoreis sic dicitur,*

Nosces homines spontaneas haurire calamitates.  
Quasi detrimenta singulis a seipsis fiant, & suam vitam  
delinquant, & in incommoda ruant sua, & ex sua ele-  
ctione & intentione.

ὁ πόσις, οἶον δένυ θεοῦς, &c.

Hei mihi, quid damnant mortales numina cœli?  
Esse aiunt etenim per nos mala, cum tamen ipsis  
Vecordi præter fatum sint mente dolores.

Cap. 5. δῖς ποῦδης οἱ γέροντες. Bis pueri senes.

Cap. 6. Τὴν δ' οἰωνοῖσι &c.

Me tu præpetibus parère uolucris ipsum  
Mandas, quas equidem temnoq; animoq; recuso.

Cap. 8. πολυίσωρ. Multiscius.

Cap. 13. τὴν ἑξάφνης φύσιν. Repentinam naturam.

παρμηδίδης. Parmenides,  
τὸ γὰρ ἑξάφνης θεῶτων &c. Repente enim tale uidetur  
quippiam significare, quod in alterum transeat.  
τραγήματα. Bellaria.

Cap. 14. νουθεσία. Commonitio.

κόλασις. Animaduersio scilicet & punitio.

παραίνεσις. Monitio.

ἔμωρίαν. Pœnam.

παράδειγμα. Exemplum.

προσέκη δ' παντι, ἵνα μὴ &c. Id est autem conueniēs,  
ut qui plectitur ab alio recte puniente, melior fiat, & uti-  
litem capiat, aut exemplo ceteris sit, quo uidentes alij  
male affectum, præ metu reddantur meliores.

Cap. 16. παραῖτιμα. Deprecor, excuso.

Q V A B I N L I B R O V I I .

Cap. 20.

Cap. 2. ῥαθυμότοδρον ῥαφή. Desidiosus iunctur.

Cap. 3. ἀναγώγως. Duriter.

ἔκ σὶ ἕμελεν, ὡς σὺ φῆς Ἦ. Nam si te occisurus erat (ut tu ais) maritus, te quoq; occisurum esse oportuit, ut quando tempus interponeretur.

Cap. 6. ἀδύσας. Sensus.

ὄψιν. Visum.

ἀκούειν. Auditum.

γύσιν. Gustum.

ἄφήν. Tactum.

ὄσφρησιν. Odoratum.

περὶ μνήμης. De memoria.

τῶ δ' ἀφήν, καὶ τῶ γύσιν Ἦ. Tactum uero Ἦ gustum omnia habent preter animantium imperfecta.

Cap. 8. καὶ αὐτὸς δ' οὐρ ἕδην περὶ δικαιοχίαν Ἦ. Et quidem nos uidimus apud Putcoleos Delphinū amantem mire puerum in clamatum à puero acciri. Quinetiam adnatans dorso puerum admittebat, ita ut pinne aculeos, uelut uagina conderet, ne dilectum sibi corpus laceraret, receptumq; equitis modo insidentem per magnum equor per ducenta stadia deferret. Roma igitur, omnisq; Italia confluebat, ut piscem amoris causa uictorem pueri spectaret.

Cap. 11. ἀσώβην, Prodigum.

ἢ ἀκόλαστον. Vel libidinosum.

ἢ ἀχρηστον. Vel inutilem.

ἢ ἀχρηστον. Vel inutilem.

ἢ κακώτερον. Vel improbum.

ἢ μαρτυρον. Vel sceleratum.

Cap. 12. χαριδωβίς, Tunicatis.  
χαριδωτούς. Tunicatas.

Cap. 14. χαρακτήρας. Formas.  
ἄσφον, ἰχνόν, μίσην.  
Sublime, tenue, medium.

Cap. 16. περί ἰδωμάτων. De edulijis.  
ἐπὶ τὶ δὲ βροχίσι πλήρῃ δυοῖν μόνων ὧσ. Nam quid  
mortalibus sit usu, praeter duo illa modo, Cæceris mu-  
nus, ὧ aquæ poculum? quæ adsunt, ac nos queunt alere,  
quorum satias nunquam est, luxus autem sunt cæterarum  
epularum indagines.

Cap. 20. ἢ δ' ἐτέρη θέρη ὧσ.  
Grandinis est similis, ruit æstate altera, uel iam  
Prægelidis niuibus, aut glaciæ humore coactæ.  
λάκρῃ ἄνω ὄθῃν ἴσκει πρὸς τὸ λόφον.  
Saxum sorsum impellebat ad cumulum.

CAP. VII. LIB. VIII.

περὶ τῆς μνήμης. De memoria ac mente.

QVAE IN LIBRO IX.

Cap. 1. ἐμπεδῶν ἴχην. Incurrere aliquid.  
ἐκπεδῶν ποιεῖν. Auertere, atq; depellere.

Cap. 2. εἰς ἄργυρον. In panes  
ἄξιον οὖν εἶναι ἄργυρον. Dignus igitur est argento.

Cap. 4. ἀνήκουστος. Qui non audierit.  
ἀνθρώπων φάρμακον. Carne humana uescentes.

Cap. 5. σαρκὸς δὴσασθαι κατὰ δῆμα.  
Corporis constantem habitum.

μανεῖν μάλλον, ἢ ἠδελφείναι.  
Isanirem potius quàm oblectare.



ιδ. Τι τὴν πόρνης ἔσ. Voluptatis finis meretricis decre-  
tum. *Nonne Venerem, nullum meretricis erit decretum.*

Ca. 8. ἅρ γὰρ μυρίων καὶ πεντακχιλίωρ ἔσ. Enimvero  
qui decem milibus, ἔ quindecim milibus uestimentorum  
egeat, is quo minus indigeat, fieri nō potest. Cū enim plus  
quān habeā, egeo, detrahēs ex ijs quæ habeo, acquiesco.

Cap. 9. ἑάλμα καὶ μάλασι ἔσ.

Me petit pomis caprarium Clearistæ filia,  
Capras propellentem, suauē quid canit, insusurrat.

Τί τοῦ ἱμῖν ἄ κελόν φιλαμένη ἔσ.

Pasce adamate mihi pulchre heus Tityre capras.

Et potum ad fonteis age Tityre, sed coleatum

Hunc Afrum, rufumq; caue, ne cornua uibret.

ἴη δ' ἀρεμῖς ἴσι κατ' οὔρεσ. ἔσ.

Montibus it qualis studiosa Diana pharetra,

Aut per Taygeti spatiosa iuga aut Erymanthi,

Et nunc gestit apro, nunc ceruo diua uolucris.

Stant circum nymphæ agrestes Ioue cœlitæ natæ,

Inq; agris ludunt, Latonæ pectora gaudent.

Fronte dea ante omneis ceruice prominet alta,

Et pulchras omneis inter clarissima fulget.

Talibus in famulis uirgo intemerata decebat.

γένηθε δέ τε φρένα λιπώ.

Latonæ pectora gaudent.

ῥῆα δ' ἀριγλώτη πέλει, καλαὶ δέ τε πᾶσαι,

Pulchras omneis inter clarissima fulget.

Cap. 10. παρθενικὴν ἴωνη, καὶ λικτροῖο θεομῶν,

Virgineum soluit cestum, legemq; cubilis.

καὶ ἔργα φιλοτύσια Et munus amoris.



uel innocuo sit acriq; ingenio, ultraq; etatem philoso-  
 phetia, necessum est eum rerum omnium esse imperitum,  
 quarum usu calleat oportet, quisquis honestus probusq;  
 est futurus. Legū enim ciuiliū peritiā & orationis, uac-  
 cat: quibus, in actionibus ac cōmercys cū hominibus, tum  
 priuatim tum publice uti conuenit. Voluptatum item, atq;  
 cupiditatum humanarū, & morum euadunt prorsus inso-  
 lentes. Cum itaq; in ullam quāpiam incidunt priuatā pu-  
 blicā ue actionem, habentur deridiculi: perinde ac uiri, ci-  
 uiles ipsi, ubi uestra adeunt studia & disputationes, irri-  
 dentur: Accidit ijs enim illud Euripidis: Qua in re clarus  
 quisq; est, ad eam properat: & diei partē illi plurimā im-  
 perit, in qua ipse se exuperet: cōtrā, in qua stupidior ac  
 nihil sit, inde effugit, eamq; contemnit: alteram uero sui  
 beneuolentia commendat, arbitrans ita sese laudare. Sed  
 præstat (sicuti opinor) utriusq; esse participem: philoso-  
 phiæ inquā, quo ad illius honestas finit, discipline gratia  
 compotem fieri: Neq; turpe habetur adolescentem philo-  
 sophari. At cum grandis iam natu philosophatur, ridicu-  
 la res ô Socrates geritur. Atque equidem ita penes philo-  
 sophantes afficior, ueluti erga balbutientes ludentesq;.

Cum enim puerulum uideam, cui decorum adhuc est, sic  
 lingua balbutientem ac ludentem, demulceor, resq; mihi  
 quidem festiua & liberalis uidetur, pueriliq; etate con-  
 gruens: Quod si uolubiliter puerulum loquentem au-  
 diam, acerba quæpiam res mihi oboritur, & aures meæ  
 molestia afficiuntur, uideturq; nescio quid esse seruile.  
 At si quis uirum audierit balbutientem, aut ludentem ui-  
 deat, res uidetur & deridenda & puerilis, & denique  
 digna

digna uerberibus . Ita equidem afficior sane eorum qui philosophantur ratione . Vbi enim in adolescentem philosophiam aspicio , oblector exosculorq; , & id mihi uideatur perdecere , ingenuum quoque ac liberalem hunc esse hominem iudico : e contrario , si non philosophatur , illiberalem , & sese nunquam re ulla dignum , uel honesta uel ingenua arbitrantem . Verum cum seniore iam hominem philosophantem adhuc , necdum facientem finem persentio , uerberibus egere commodum uir ille mihi uidetur . Quod enim modo dixi , id homini isti accidit , ut si sit admodum ingeniosus , uilis atque abiectus efficiatur , cum mediani ciuitate forumq; defugiat , in quo poeta inquit uiros excellere . Abdat se uero , & uitae reliquum cum adolescentulis tribus aut quatuor degat , in angulorum aliquo commurmurans , ingenuum aut quicquam magnū dignum ue haud unquam loquatur . Equidem o Socrates , pro mea erga te beneuolentia atque humanitate , uideri mihi uideor affici in praesentia eodem modo , quo Zethus respectu Amphionis apud Euripidem , cuius modo mentionem feci . Etenim mihi quoque eiusmodi quaedam , tecum ut fabuler , in mentem uenit , qualia cum fratre ille . Neglectui habes o Socrates ea quae debes curare , animiq; naturam tui usque adeo nobilem puerili quodam ornamento condecoras , nec foro senatui ue orationis quicquam recte affers , neque probabilem aut consentientem ullam rationem inuenisti , ne ue uero pro alijs consilium integrum cepisti . Atqui amice Socrates , quod egre ne feras uelim , ( loquor enim tua causa summa cum beneuolentia ) an tibi non turpe uideatur , ita te gerere , ut ego te habere

berdissimo, & ceteros qui ultra iustum pergant philosophari? Nam si quis te nunc, aut alium eiusmodi quemlibet ad carcerem rapiat, iniuriam te quidem intulisse arguens, qui culpa omnino uaces, non sit ne te minime habiturum quonam te pacto tuearis? Sed uertigine uexeris, ac consilij inops oscites quid dicas, quid agas. In iudicio item suggestum conscendens, si improbus admodum ac nequam aduersarius tuus sit, mori de facili queas, si te ille capitali deferat crimine. Verum quonam pacto Socrates hoc sapientis sit, si qua ars aliquem prestantem ingenio uirum nacta, deteriore illum effecerit? qui neque sibi ipsi auxilio esse possit, periculisque extremis liberare, neque se, nec alium quenquam, sed ab inimicis bonorum omnium facultate spoliari necesse sit, & palam quidem infelicem degere. Liceat enim quanquam agrestius, uera dicere: si quis in genam te percusserit, poenas non det. Sed heus uir bone, mihi obtempera, atque a redargutionibus istis te abstine, rerumque elegantiam cole, & eam sane unde recte sentire uideare, alijs missa faciens ista arguta siue deliramenta siue nugalia deceat appellare: quibus efficiatur, ut domos inanes habites: atque sequens non eos, qui exigua ista reprehendunt, sed illos potius a quibus & facultates, & gloria, & bona alia permulta possidentur.

Cap. 24. εἰς τετάρτην, καὶ εἰς πέμπτην.

In quartam & in quintam.

QUAE IN LIBRO XI.

Cap. I. ἰταλί. Vituli.

καὶ αὐτίφραση. Per contrariam dictionem.

Cap. 4. καὶ ἡ ἀξιωμα καὶ ἄν καὶ ἰσὺς λέγει καὶ σὸν & c.

Auto

Autoritas uero, & si male dicat, tua  
 Persuadebit, nam ab inexistentis proficiscens oratio,  
 ualeat. Et ab existentis, eadē haudquaquam tantundem \* uacat.

ἀντί ἀδελφούτων. Pro eo quod inexistentis.

ἀντί δίκωντων. Pro existentis.

ἀδελφοί. Inestimati sunt.

ἐνδελφοί. Existimati sunt.

Cap. 5. σκεπηκισί. Commentantes.

ἢ μᾶλλον οὕτως ἔχει τὸδε ἢ ἐκείνως ἢ ἕτερος.

Haud magis sic se hoc quā illo habet modo, aut quā neutro.

πύρρωνίων προπων. Pyrrhonicorum modorum.

σκεπηκισί, ἐφεκτικισί, ἀπορητικισί.

Commentantes, obligantes, ambigentes.

τὸν πρὸς τί. Eorum quae ad aliquid.

Cap. 7. ὀψιμαθίαν. Tardidiscentiam.

ἦν πωλυμένοις. In uendentibus.

ἀπερίεργον. Ineptus.

Cap. 9. σωμαχίην. Anginam pati.

σωμαχίην. Anginam.

ἀργυράχην. Argentanginam.

Cap. 15. παραγωγάς. Deductiones & derivationes.

ἐπιβολώς. Ingeniose & apte.

Cap. 16. περί πολυπραγμοσύνης. De curiositate.

πολυφιλίαν. Multorum amicitiam.

πολυτροπίαν. Multiplices ac uarios mores.

πολυσαρκίαν. Corpulentiam.

πολυπραγμοσύνην. Curiositatem.

QVAE IN LIBRO XII.

Cap. 1. οὐκ ἔρα θίχ πάλαι &c.

33 A

Nov

Nō eques ipse pater fuerat tibi mehercule Peleus,  
 Non t' hētis est genitrix, glaucum te protulit equor,  
 Aëriēq; rupes, mens quod tibi dura, ferox est.

Cap. 2. ἐνθυμήματι. Commentatione

Cap. 5. κωλόν. Laxum intestinum.

ἀμαθῆσειρον πῶς ἐπ' ἐκείνῳ σφῆσειρον λέγει. *Indocius ru-*

*dusq; quodāmodo loquere, & apertius ac clarius fare.*

τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν. *Primigenia.*

ἀδολγυσία. *Indolentia.*

ἀπάθεια. *Impassibilitas.*

Cap. 9. κάκιστον εἶναι ἢ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖν.

*Peius esse iniuriam facere quam peccare.*

Cap. 11. πρὸς πάντα κρύπτει ἄρ.

*Nihil occulte, quando cuncta tuens,*

*Et cuncta audiens, omnia reuelabit dies.*

QVAE IN LIBRO XIII.

Cap. 1. οὐδ' ἔνός εὐποκεμένον, πεπρωμένην κὴ φύσιν.

*Pro uno subiecto, fatum, & naturam.*

μὴ καὶ ὑπ' ἐρ μοῖραν δόμον αἰδῶ ἀσσοφίκτου.

*Ne'ue obstante domum fato penetrabis aeterni.*

πρόσι σφάνου. *De corona.*

ὁ μὲν τοῖς γονεῦσι νομίζων μόνον γαλακτῆδ. ἄρ.

*Nam qui pat-*

*rentibus tantum se natum putat, fatalem, atq; spontis suae*

*mortem manet. Qui uero etiam patriae ob id, ne in serui-*

*tutem redactam illam uideat, occumbere praoptabit.*

τὴν πεπρωμένην καὶ τὴν αὐτόματον θάνατον.

*Fatalem, & spontis suae mortem.*

Αὐτόματ' ἄνατ'. *Spontanea mors.*

Cap. 5. ἡλίωρ ὁ λέσβιος. *Phaenias Lesbium.*

Cap.

Cap. 6. προσφθίας. Accentus.

Cap. 7. ἢ ὃ δὴ λέονα, ἰὸν ἰχυρότατον &c.

Cum autē animalium acerrimū sit leona & audacissimū, semel omnino in uita & unū parit. Enitēdo enim, cū foetu pariter matricem proijcit. Rei uero huiusce causa est, quod cū in matrice manens motitari incipit catulus, motus ille unguiculis prēmunitus ferarū longe omnium acutissimis matricem discerpit: tum in maius continuo augefcens, multo magis dilanians prodit. Instante uero iā nixu, prorsum relinquitur eorum integrū & sanum nihil. ἐπίκρινον. Promiscuum.

εἰσὶν ὡς τίς τε λέων περὶ οἷσι τέκωσιν &c.

Vtq; leo in sylua stabat sua pignora circum,  
Cui manus occurset catulos nemus inter agenti  
Venatrix accincta uirum.

πικρὰ μάλα σενάχων, ὡς τε λῆς ἠυγένη &c.

Crebra gemens nimium, tanquam leo uiribus ingens  
Faucibus, absenti uenator si catulum audax  
Abripuit denso in saltu, dolet acre, sequensq;  
Deinde nemus uersat, scrutans uestigia, si quo  
Versa uiri inueniat, rapit illum bilis amara.

Δίωρ δ' ὅτι μῦθ' ὀχλεύει ὀπίθην, &c. Leonem auersum coire, urinamq; retro reddere, dictum iam est. Coit, & parit, non omni tempore, singulis tamen annis uere parit, & magna ex parte geminos. Sed cum plurimos, sex catulos, nonnunquam etiam unum. Quod de leona fertur, uuluum cum paruemittere, delira fabula est, facta ex ea causa, quod rarum genus hoc animalis est: nec rationem cur ita esset competere autor ille fabulae poterat.

Rarum



Ratum hoc enim est, nec multis nascitur locis, sed Europa totius ea parte solum, quæ inter Acheloum amnem & Nessum est. Parit læna quoque adeo paruos, ut uix post secundum mensem incipiant ingredi. Leones terræ Syriæ quinquies uita pariunt, primum quinque, post uero subinde pauciores, deinde steriles degunt. Caret læna iuba, maris hæc propria est. Dentés eos tantummodo mutat leo, qui canini uocantur, quatuor: duos superius, totidem inferius, idq; sexto mense ætatis fit.

Cap. 9. πανδέκτας. Promiscua & oimoda cōtinētes. οὐκ ἀπὸ τῶν ὑδρῶν. Non à suibus.

ὑερ. Pluere.

Cap. 10. ἰτύμφ. Veriloquio.

Cap. 11. βιωφελῆ. Vitæ utilitatibus conducentia. πέμμασιρ. Placentis, concoctione.

Cap. 16. πέψι. Panibus secundæ mensæ. παροιμιώδης. Prouerbio tritus.

πολλά μεταξὺ πέλας κύλικος, καὶ χεῖλεος ἄκρῃ. Multa cadunt inter calicem supremamq; labra.

Cap. 17. ἄφροι τύραννοι τῶν ἄφρων ξυνοσία. Sapientes tyranni sunt congressu sapientum. αἶας ὁ λόφος Ajax Locrensis.

γέρων γέροντα παιδαγωγῆσω σ' ἐγώ. Senex senem ego teipsum erudiero.

φιλοκτήτης. Philocteta.

ἐν τῷ πυρφόρῳ προμήθεϊ. In ignis Prometheo.

σιγῶν τε ὅπρ δ' εἶ, καὶ λέγων τὴν αἴρια.

Tacensq; ubi opus est, & oritur ut loquens.

N

σιγῶν

σιγῶν τε ὄπν δὲ, καὶ λέγειν ἀσφαλές.

*Silcre ubi opus est, et tuto loqui.*

Cap. 19. εὐφωνία. *Vocalitas.*

ἀέρα βαθῶν. *Caliginem, et nebulam profundam.*

καλιούς τε ψῆρας τε. *Graculosq; sturnosq;.*

ψῆρων τε. *Sturnorum.*

τῶν δ' ὡς τε ψῆρων νέφθ' ἔρχετ' ἢ ἐ καλιῶν.

*Horum, ut de sturnis it nubes, graculis'ue.*

Cap. 21. κρηπίδας. *Crepidulas.*

νηρείδας. *Ncreidas.*

σκιαμαχία. *Umbratilis pugna.*

κρημαχία. *Arietum pugna.*

Cap. 23. Δίς ταυτὸν ἡμῖν εἶπεν ὁ σοφὸς ἀρχυλός, &c.

*Bis idem nobis dixit sapiens Aeschylus.*

*Venio enim ad terram, inquit, et accedo postliminio:*

*Ast uenio idem est, quod accedo postliminio.*

*Ita per Iouem atq; si quis uicino dixerit,*

*Accommoda tu mastram, uel si libet, arcam panariam.*

μάστρα καὶ κάρσθπθ. *Mastram, et arca panaria.*

ἀπο μνημονεύειν. *Commemorare.*

ἔκτρα δ' ἐκ βελίωρ, &c.

*Hecora de iaculis, de puluere Iuppiter, et de*

*Cæde uirum abduxit, de sanguine, deq; tumultu.*

ἰσμιναί τε, μάχαι τε, φόνοι τ' ἀνδροκτασίαι τε.

*Prelia, conflictus, cædes, hominumq; necatus.*

μηκέτι πῶδ' ἐ φίλω πολεμίζετε, μηδὲ μάχεσθον.

*Neu dulces pueri pueritate, aut cernite ferro.*

μνηστῆρες, δ' ἄρα τηλεμάχου θανάτων τε, μόρον τε.

*Telemachosq; proci letum, situmq; profecto.*

θάνατος

INTERPRETATIO.

Θάλλον καὶ μόρον. *Letum & fatum.*

Πολεμίετε, καὶ μάχεσθε. *Bellate, & pugnate.*

Εἰσὶν ἴθι οὐλε ὄνρε. καὶ, βάσκι ἴθ' ἴρι ταχῆα.

*Vade, i somniū agēs. & alibi, vade, & perge Iri citata.*

ἐκ παραλήλυ. *Ex geminatione.*

Cap. 24. προσφθία. *Voculationem.*

Cap. 25. γλαυκῶ, καὶ νήρει, καὶ ἐναλίῳ μελικέρτῃ.

*Glaucō, Nereiō; atq; magis genio Melicertæ.*

νεωτερικότερο. *Audacior & iuuenilior.*

ταύροσιν Ἀλφείῳ, ταύροσιν ὁ ποσειδάωνι.

*Taurum autem Alpheo, Neptumo tum quoq; taurum.*

Cap. 27. ἐμφαικώτερο. *Expressius.*

τὸν ἐπὶ τῇ φακῇ μύροσιν. *In lente unguentum.*

Cap. 28. πρόσωποσιν. *Personam.*

QVAE IN LIBRO XIII.

Cap. 1. παχυμερέσσοσιν. *Crafsius, & pinguiori Minerua.*

λογικά (δα. *Rationalia animalia.*

νευρόεσσι. *Neruis mouentia.*

Cap. 3. παιδείας δ' οὐκ ὀρθῶσ ἤφθατο τὸ παράπαν.

*Institutionum autem minime recte attigisse.*

Cap. 4. περὶ καλοῦ, καὶ ἠδονῶσ. *De honesto, & uoluptate.*

Παρθένῳ ἢ εἶναι λέγει, κατὰ σύμβολον ἢ ἀδιάφοροσ εἶναι, καὶ μηδαμῶσ ἐνδοθῆναι τοῖσ κούροισι, &c.

*Dicitur uirgo esse, indicio eam esse incorruptā, improbis nunquam concedere, non orationem modestam, non praecationem, non adulationem, non denique quicquam aliud patenti. Quas ob res merito tristis etiam contracta fronte pingitur, uultu graui, aspectu contorto & toruo, ut iniustus terrorem incutiat, iustis fiduciam praebeat: quando hu-*

iuscemodi facies iustis grata, iniustis molesta est.

Cap. 6. σειρήνες. Sirenes.

εὐρύκλια. Euryclia.

ἐν τῇ ἑσθ' θαλάσσῃ. In interiore mari.

κτὰ ἀρίσταρχον. Iuxta Aristarchum.

ἐν τῇ ἑξῆς κτὰ κράτητα. In exteriore iuxta Cratetem.

ἰσόψηφοι. Pares. παρασιχίς. Continua series.

ἠμαθία. Emathia. ἁίμονια. Hæmonia.

ποσειδώνιον. Neptunium, & locus Neptuni.

ἴναός σου. Proficiat tibi.

ταύτης τ' πολυμαθίας. Huius multiuagæ disciplina gratia.

ὅτι ἴδι ἐν μεγαλύτεσι κακῶν ἀγαθῶν τε τίτκῃ.

Aedibus in nostris quæ recta aut praua geruntur.

QVAE IN LIBRO XV.

Cap. 3. αἰέρουσαν μὲν πρῶτα, &c.

Prima supinarunt, necuere, exuta dedere

Pellibus, absq; sono, & muti.

Cap. 6. ἀνδρὸς μὲν πόδι σῆμα, &c.

Ecce uiri tumulum, qui pridem à lumine cessit,

Abstulit hunc factis præclarum splendidus Hector.

Quondam ita quis dicet, mea nunquam gloria cadet.

ἀνδραγαθούτων ἡμῶν, καὶ διαδεχόμενων.

Fortiter ac uiriliter agentibus uobis, atq; succedentibus,

suscipientibusq; stationem meam.

Cap. 10. περὶ ψυχῆς. De anima.

Cap. 14. ἄσπεράξω με ἀργύριον. Exigit à me argenti.

Cap. 19. περὶ ἑδωλίων. De edulijis.

Cap. 20. ἐν τοῖς πρὶ ἄραυς θεομοφοριαζούσαις.

In prioribus thesmophorijs.

Nῦν

οὐρ ἀπίσασσι παρανοῶ, καὶ λέγω, &c.

*Omneis igitur nunc admonéo, & dico.*

*Virum hunc cine ulcisci, multis de causis.*

*Agrestia etenim quædam matronæ agit, ut qui*

*In agrestibus enutritus oleribus sit.*

ὁ δ' ἀναξαγόρου τροφίμου ἀρχαίου, &c.

*At Anaxagoræ alumnus ueteris ille*

*Durus quidem ad salutandum uidetur*

*Et ridendi exosus, & iocari ne ad uinum quidem*

*Consuetus. uerum quicquid scripserit, id*

*A melle & sirenibus profluit.*

Ὅσποτε σὸν μνημα εὐριπίδης ἔλεε πῦ.

*Nulla ætate tua Euripides monumenta peribunt.*

Cap. 25. ἀναεῖν). Reuiuiscit.

Cap. 26. λόγῳ ἐν ᾧ τεθέντων ἕνδρ, &c. Oratio, in qua positis quibusdam, aliud quid à positis necessario con- sequitur per ea quæ posita sunt.

Cap. 28. κατὰ ἀνδροτίωνῳ, καὶ κατὰ ἡμοκράτους. In Androtionem, & in Timocratem.

Cap. 31. πολιορκητής. Urbium expugnator.

QVAE IN LIBRO XVI.

Cap. 1. ἐνθυμημάκου. Commentatiunculam.

ἂν τί πράξης καλὸν μετὰ πόνου, &c. Si cum labore honesti quippiam egeris, labor abit, honestum manet. Si cum uoluptate turpe feceris quippiam, quod suaue est, abit: quod turpe est, manet.

Cap. 3. διαρίσεων. Diuisionem.

ἔδοξέμεθα οὐρ παρὰ τῷ ἰχθυῶσι σύμψησιν, &c.

Cogitabamus itaq; propter nimiam uentris compressionem

summam esse inedia: nam & ij qui spöte abstinent cibis, primis temporibus fame afficiuntur, post autem minus.

ἐδισμένοι δὲ ἔσι καὶ οἱ σκῦθαι ὅταν διὰ ἕνα.

Scythæ etiam cōsueverunt, si quando cuiuspiam rei causa inedia ferre cogūtur, lattoribus fascijs uentrē cohibere, quasi ita fames minus eos infestet. Ventre autē serē pleno, quia nulla in eo sit inanitas, fit ne esuriant. Dum autē uenter compressus admodum est, caret inanitate.

ἀπορον ὃ καὶ δόμων ἐπισκέψως, &c. Dubium est indigensq; considerationis, tum in hoc tum in cæteris famelicis, quare in frigoribus magis huiuscemodi casus accidat, quam serenis temporibus.

Cap. 7. οὐδαιέρως. Neutro scilicet.

Cap. 8. ἐγωγῶς. Introductiones.

περὶ ἀξιωμαίων. Pronuntiatorum.

ἀξίωμα. Pronuntiatum.

λεκτὸν αὐθιγέλις, ἀποφαντὸν ὄθρ ἐφ' ἰαυτῶ.

Dicabile per se perfectū, enuntiabile quantū ex semetipso.

ἀξίωμα. Propositum.

σσημμένον ἀξίωμα. Connexum pronuntiatum.

συμπελεγμένον. Copulatum.

παραδιζευγμένον. Vitiose disjunctum.

Cap. 9. ἀδιαφορεῖν. Indifferens esse.

Cap. 12. ἀπὸ ἑ ἕρῃν. A pereundo.

ἕρῃ κερκὴ γλῆνη. Pereas mala pupilla oculi.

ἕρῃ ἐκ νήσῃ θάλασσαν ἕρῃ χισε ἰώντων.

Ocuis ὃ pereas uiuorum ex insula abusus.

βόσκονον. Inuidum.

βασκαίνειν. Inuidere.

Φανερότερον ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι τὸ χρηστότερον.

Facile

**Facile** apparens ab **apparendo** ad id, quod melius ac benignius est.

Cap. 16. ὀπτική. **Perspectiva.**

κανονική. **Regularis.**

ἄριθμός. **Modus, numerus.**

μέλος. **Modulatio, cantus.**

κανονική. **Regularis.**

μετρική. **Dimensiva.**

QVAE IN LIBRO XVII.

Cap. 2. σολοικισμὸν. **Solœcismi vitium.**

θεῖνον εἰς μέσον. **Ponere in medium.**

ἐφόδιον. **Viaticum.**

τεμένωνν ἱερὰ. **Templorum sacra.**

Cap. 3. καὶ δι' ἄγρου σίωπτε νεδρὸν, καὶ ἀάστρα λέλυται,  
**En ligna epulentur ratiū, & sparta in cariem sunt.**

ἀάστρα. **Ex agris satos.**

Cap. 4. κηφισεύς ὤν, ἐκ Διοπέτου πατρὸς, &c.

**Cephisicus genere ex Diopete patre,**

**Quinq; & centum cum scripsisset fabulas.**

**Fato est defunctus, annos duos natus & quinquaginta.**

τεχνικοί. **Artificiales.**

ἀποδεικτικῶν. **Demonstratiuo.**

ἀμφισβητούμενον, ὅτι ὁμοιωμένον.

**Dubium pro confesso & certo.**

ἀπόδειξιν.

**Expressionem & demonstrationem.**

Cap. 8. μὴ γλάτε, ἕνι τ' οὐρανῷ, &c. **Ne ridete, inest  
oleum: uerum uos nescitis qualis matutino diluculo hodie  
rigor fuerit, itaq; gelu conceptum est.**

ἄθεον οἶνον. **Calidum uinum.**

N 4

Cap. 9.

Cap. 9. σκυτάλη. *Lorum quo epistola inuoluuntur.*

Cap. 10. τὰς ἐρεύρον) μὴ ἀπλά, &c.

A' qua sanè eructatur inaccessi ignis purissimi ex imis fontes. Flumina uero interdum quidem inundant fluctum feruentem fumi. At per noctes punicea proglomerata flamma ad profundum ponti ferunt solum, cum strepitu illa Vulcani fluenta serpentina emittit seuisissima, monstrū profecto tum uisu tum auditu mirabile.

ῥόον κάπνυ άίθωια. *Fluxum fumi calidum.*

κρονὺς. *Fluenta.*

ἀκύρωσ. *Impropric.*

τραχῆα. *Dura.*

Cap. 11. τὸν τε πνεύμονα οἶνω, & γὰρ ἄφορ περισίλητη.

*Pulmonem uino, summum enim contrahitur.*

ἢ κάτω κελία. *Inferior uenter, & aluus.*

τραχῆα ἀρτηρία. *Affera arteria.*

ἐπιλωπίς. *Apposita lingua.*

τὴν τραχῆαν ἀρτηρίαν. *Afferam arteriam.*

Cap. 12. ἄλλοτε μητρὶν πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ.

*Ipsa dies quandoq; parens, quandoq; nouerca est.*

μία μητέρα, δύο μητέρες. *Vna nouerca, due matres.*

Cap. 19. ἀνοῦ τὸ πρᾶτ]ερν μέχρι ἔ λέγηρ.

*Sine ulla actione ad dicendum parati.*

ἀνοῦωπε πῦ βάλδς, &c. *Homo ubi iam mittis, considera nūquid purgatum uas sit. Nam si ad inanem opinionē ea inuergas, prorsum interierint. Sin cōputrescant, in urinā aut acetum uertentur, aut si quid ijs ipsis est deterius.*

κωικώτερον. *Magis cymum.*

οἰέχθ. καὶ ἀπέχθ. *Patere, & abstinere.*

Cap. 20. πᾶσα γὰρ πράξις ὡς ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐφ' ἑαυτῶ, &c.

*Omnis*



Omnis enim actio sic sese habet. Nam ipsa quātum in se-  
metipsa agitur, neq; honesta, neq; turpis est: quemadmo-  
dum sunt quæ nūc nos ipsi facimus, aut bibere, aut loqui,  
aut disputare. Nō enim est horum honestum per seipsum  
quicquā, sed in actione, ut quidē est actū, cuiusmodi euenit.  
Nam honeste gestum, & recte, honestum fit, cōtrā uero  
turpe. Eodem pacto & amare ipsum, & amor, nō omnis  
quidem honestus est, neq; commendatione omnis dignus,  
uicrum is, qui amare honeste nos adhortatur.

ἐνθὺμημα. Commentum.

δὲ πᾶρδργον. Superuacaneæ, extra itineris propositum,  
quasi ex diuerticulo.

Cap. 21. ἀπαίδυτ(θ). Ineruditus.

συγχρονισμοῦς. Contemporationes.

οὐδὲρ δὲ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσει(τ).

Vir fugiens & denuo pugnabit.

QVAE IN LIBRO XVIII.

Cap. 2. τῆς πολιτείας. Reipublice.

κοινὰς τὰς γυναικας. Communes mulieres.

νήπιοι οὐδ' ἴσθην ὅσῳ πλείον ἤμισυ πάντες,

οὐδ' ὄθρ' ἐν μάλαχῃ τε, καὶ ἀσφοδέλω μίγ' ὄναρα.

Ignorant stolidi quāto toto sit medium plus:

Ac quanta utilitas in malua & asphodelo sit.

Ca. 4. μοχθηροῦς καὶ φορβικούς. Improbos atq; graues.

Cap. 5. ἀναγνώστη. Lectorem.

Cap. 6. ἄφισία. Inani sapientia.

Cap. 7. ἐπιμαίνας. Furere, & inire.

ἐπιλαχολία. Atra bilis.

ἀλλὰ εἶναι χερδόν & πᾶθ(θ) τῶν ηρωϊκόν.

N 5

Et

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ  
Et affectionem ferè hanc heroicam esse.

μήτε καιρῶ, μήτε μέτρῳ. Neq; temporis, neq; modi.

Cap. 8. ὁμοιοτέλευτα, ἢ ὁμοιοπῆωτα.

Similiter finientia, & similiter cadentia.

ὁμοιοτέλευτα, καὶ ἰσοκατάληκτα, καὶ παρίσιτα, καὶ ὁμοιοπῆωτα.

Similiter finientia, & equaliter desinentia, & comparia,  
& similiter cadentia.

ἀπερόκαλοι. Inepti.

Cap. 9. ἀνθρα μοι ἔννεπε μῦθε. Dic mihi musa uirum.

ἴσατε νῦν μοι μῦθα. Pandite nunc Musæ mihi.

ἀπὸ τοῦ ἑπειθῆ, ἢ ἐπιπῆ. Ab eo quòd est sequi, & dicere.

Ca. 10. ἄρ' ἄτ' ἔτι αὐτῆς φλεβός. Si attrectaris uenam eius.  
ἀγγείον. Vās, & conceptaculum.

σφυγμός. Pulsus.

σφυγμός, ἐστὶ διαστολή καὶ συστολή ἀσπαστῶς ἀρτηρίας καὶ καρ-  
δίας. Pulsus, est diffaratio & contractio indivisibilis ad  
terre & cordis.

σφυγμός, ἐστὶ παλμός, ἢ ζέσις φλεβός, & c. Pulsus, est subfilla-  
tatio, & palpittatio uel ebullitio uenæ & arterie.

QVÆ IN LIBRO XIX.

Cap. 1. διαλέξεων. Disputationum.

ζήνων. Zenonis.

συνακατάθεσις. Assensiones.

τὰς τιμωτάς φαντασίας. Eiusmodi imaginationes.

ὁ συνακαταθέτης οὐ οὐδέ προσεπιδοξάζει.

Non assentit, neq; approbatur.

ἢ προσεπιδοξάζει. Et conuincitur.

οὐ συνακαταθέτης. Non approbat.

Cap. 2. ἀσθήσεις. Sensus.

ἀκαλῶς. Libidinosos, & intemperantes.

ἀκαρῶς. Incontinentes.

ἀκαλῶς. Incastigatos.

Διατί δι κατὰ τὴν τῆς ἀφῆς ἢ χύσεως & c. Cur incontinentes eos appellare solemus, qui uoluptate contrectandi aut gustandi exuperantur? Nam qui immodice re utuntur uerecā, & qui luxu delectantur ciborum, incontinentes uocamus. Ciborum tamen non eadē ratio est, sed partim linguam, partim gulam, sua mouent suauitate. Vnde Philoxenus gruis colium à dijs immortalibus sibi dari optabat. At uero qui in uidendo audiendo uē modū excedunt, non eodem uocabulo significamus, an quoniam uoluptates sensibus hisce accommodatas, communes cum ceteris animalibus habemus? Ergo ut cōmunes spernimus & notamus, solasq; omnium, aut maxime probro damus. Itaq; hominē ijs deditum reprehendimus, & incontinentem intemperantemq; appellamus, quod uictus à teterrimo uoluptatū genere ducitur. Sed cum sentiendi genera quinq; sint, cetera animalia duobus tantum quae modo dixi, uoluptatem sibi acquirūt: ceteris uel nihil omnino delectantur, uel per accidens ita afficiuntur. Quod enim uidet, aut olfacit, tantisper gaudet quoad gustus tactus uē fruisatur. Cūq; genus idipsum concupiscendi expleuit, illorum quoq; suauitas desijt: ut nobis balsamenti odor cum indigemus, suauis est: ubi satiati repletiq; sumus, amplius suauis non est. Rosae autem odor semper suauis est.

τὴν σωσίαν εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν

Coitum esse paruum morbum initialem.

Cap. 4. Ἐπιληψία. Εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν

πῦρ διαχαλᾶ π πεπηγὸς, ἕωδρ ἤλοιθ πρ χιόνα.

Ignis autē cōcretū resoluī, & gelu cōstrictū ut niuē sol.

Cap. 5. Διατί τὰ ἀπὸ χιόνθ καὶ κρυστάλλων, &c. Cur aquae ex niue glaciē ue liquat & sint uitiosae? an quia, cum aqua quaeuis gelu concrescit, pars tenuissima diffatur, & leuissima euaporatur? Indiciū illud est, quod deliquata fit minor quā antea fuerit, quā cōcresceret. Cum itaq; quod salubrius est defuerit, deterius sit quod relinquitur neesse est.

Cap. 6. Διατί οἱ μὲ ἀιχωόμενοι ἐριθιδση, &c. Quam ob causam erubescunt quos puduit, pallent qui metuunt, cum istae affectiones similes inter se sint? An quoniam pu defactis sanguis de corde in omnes corporis partes deffunditur, ita ut superficiem occupet, metu uero percussis contrahitur ad cor, ita ut ceteris partibus defiat?

αἰσχύνη ἐσι φόβθ δικαίον †δγν.

Pudor iustae uituperationis est timor.

Cap. 7. ἀκύρωσι, ἢ κατὰ ἀντίφραση.

Improprie, uel per oblocutionem.

Cap. 8. ἑνικῶ. Singulariter.

ἀπαρκαμύθηση. Absq; consolatione.

πληθωλικῶς. Pluratiue.

Cap. 9. ἀνακρίοντα.

Anacreontia, & anacreontis uersus.

ἑλεγεία. Elegos, hoc est lugubria carmina.

ἑρωτικά. Amatoria, diuina, & uenusta.

πρ ἀργυρῶν τορνέας, &c. Argentum tornans,

Fabrica Vulcani mih.

Non hominem armatum.

Quid

Quid enim cum bellis mihi?  
 Sed cauum poculum cude,  
 Quantum uales maxime.  
 Inq; eo neq; astra,  
 Neq; plaustra facias.  
 Nam quid cum Pleiadibus,  
 Quid cum Boote mihi?  
 Vites fabrica queso intus,  
 Et racemos pariter,  
 Aureosq; pulchre calcantis  
 Comites Lyæi,  
 Amoremq; excude simul.

ἀσωτία. Luxu, prodigalitate.  
 ἀναφρωδίας. Inuenustatis.

Cap. 11. τὴν ψυχὴν ἀγάθωνα φιλοῦν, &c.

Suauia dans Agathon animam ipsa in labra tenebam.

Aegra etenim properans tanquam abitura fuit.

οὐ καμνοῦ. Non inelegans.

Cap. 12. ἀπαθείαν. Tranquillitatem.

πάθη. Passiones.

Cap. 13. ὀκλαῖς. Minime plorans.

QVAE IN LIBRO XX.

οἱ παῖδες τοῦ Διονυσίου τεχνίται. Liberi patris artifices.

προβλήματα ἐγκύκλια. Quaestiones circulares.

Διατί οἱ Διονυσιακοὶ τεχνίται, &c. Cur genus id hominum, quod Dionysiacos technitas, id est artifices bacchanales, appellamus, improbis esse moribus magna ex parte consueuerunt? An quia minime sese studio sapientiae dedunt? eo scilicet quod in artibus necessarijs magnam partem aetatis  
sue

*sua consumunt, uitam plurimum traducunt incontinētē, partim etiam tum inopia, quod quidem utrunq; uitia & gignit & auget.*

Cap. 4. ἑξωτερικά. *Extraria, uel extrinseca.*

ἀκροαματικά. *Auscultatoria.*

ἀκροαματικήν. *Auscultatoriam.*

ἑξωτερικάς. *Extrarias.*

Περίπνεον πρὸς τὸν ἡλίου. *Pomeridianam ambulationem.*

ἑωθινόν. *Dilucularia.*

ἑξωτερικοί. *Extrarij.*

ἀκροαματικοί. *Auscultatorij.*

ἀκροαματικάς. *Auscultatorias.*

ἀκροαματικούς. *Auscultatorios.*

Ἀλέξανδρον Ἀριστοτέλει εὖ πράττειν.

οὐκ ὀρθῶς ἐπινοῶντες ἐκδοῦν, &c.

*Alexander Aristoteli salutem.*

*Haud recte fecisti, quod, auscultatorios libros edideris. In qua enim re à ceteris nos item præstabimus, si discipline in quibus eruditi sumus, omnium omnino sint communes? Equidem malim in rerum usu optimarum, quam in facultatibus antecire. Vale.*

Ἀριστοτέλης ἑσπλά Ἀλεξάνδρῳ εὖ πράττειν.

Ἔγραψάς μοι πρὸς τῶν ἀκροαματικῶν &c.

*Aristoteles regi Alexandro salutem.*

*Scripsisti ad me de libris auscultatorijs, inter arcana illos condi putans oportere, sed tu eos & esse editos, & mini me editos scito. Cognouimus enim ijs tantū erunt, qui nos audiunt. Vale.*

Cap. 5. ἐπιμελέσθαι ὑμῶν, & ἰσχυροῦσθαι ὑμῶν

Habeo

**Habeo curam uestrum, & consulo rebus uestris.**

**ἔμδρ. Vestrī.**

**Cap. 7. συμπάθειαν. Consensum.**

**Cap. 11. κηρίον. Fauum.**

**κίρας ἀμαλθείας. Copiæ cornu.**

**πινακίδιον. Indicem.**

**ἐγχειρίδιον. Pugillarem, aut tabellam.**

**διατριβάς, Exercitationes, & studia.**

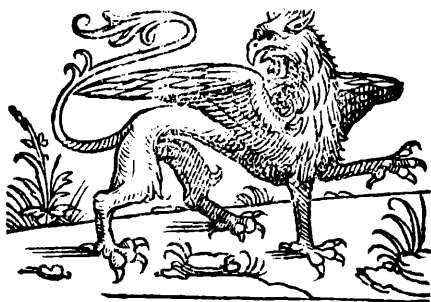
**περὶ ποικίλης ἱστορίας. De uaria historia.**

**βιβλιοθήκη. Librariam.**

**ἐπιπέδιον. Spectaculorum.**

**συγγραφή. Historiam.**

**F I N I S.**



Ayuntamiento de Madrid



Ayuntamiento de Madrid

Ayuntamiento de Madrid

Ayuntamiento de Madrid



Ayuntamiento de Madrid



Ayuntamiento de Madrid



Ayuntamiento de Madrid